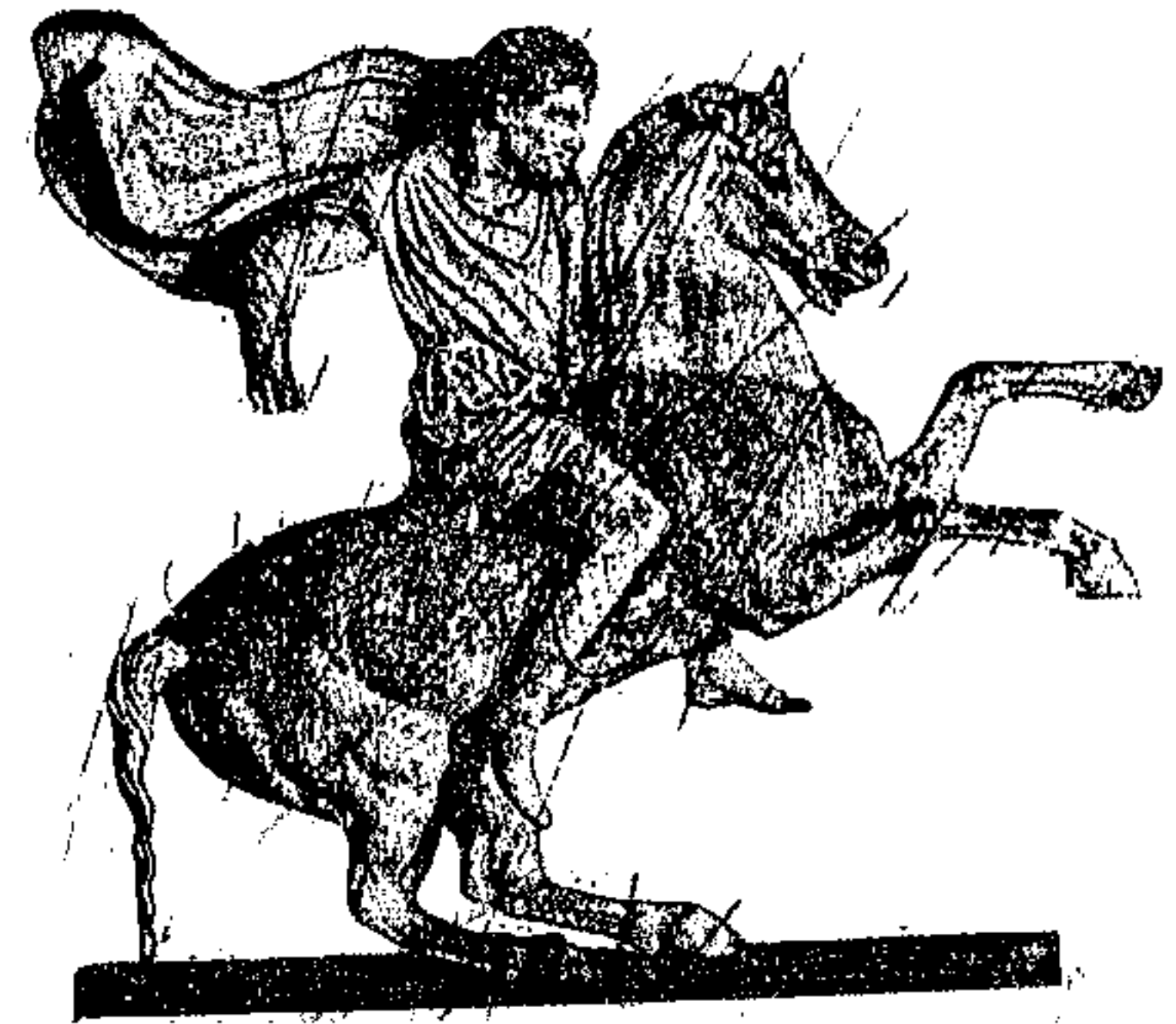

ΠΑΜΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1909

ΕΤΟΣ Β'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. ΤΑΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

1908

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

*Πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως,
τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ Διευθυντὰς τῶν Διδασκαλείων καὶ Ἐμπορικῶν
Σχολῶν, τοὺς Σχολάρχας καὶ Ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτικῶν
Σχολείων τοῦ Κράτους.*

ΤΟΙΣ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΑΓΩΝΙΣΑΜΕΝΟΙΣ

Ἡ ὡς οἶόν τε ἀπηκριβωμένη καὶ ἀσφαλὴς γνώσις τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν εἶναι ἀνάγκη, ἧς ἡ σημασία οὐδένα λανθάνει. Καὶ πᾶς μὲν Ἕλλην πολίτης δεῖον νὰ γινώσκῃ κατὰ βάθος τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ κατ' αὐτὴν, πολλῶ δὲ μᾶλλον οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ σπουδάζουσα νεολαία, ἡ ἐλπίς αὐτὴ καὶ τὸ ἔρεισμα τοῦ μέλλοντος.

Ταῦτα φρονοῦντες καὶ προαιρούμενοι νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν πληρεστέραν καὶ σαφεστέραν γνώσιν τῶν τῆς Μακεδονίας, ἧς τὴν τε χώραν καὶ τὸν λαὸν ὅσῳ βαθύτερον γνωρίσωμεν, τοσοῦτῳ μᾶλλον θὰ ἀγαπήσωμεν, ἔγνωμεν ἵνα θερμῶς συστήσωμεν ὑμῖν τὴν συνημμένην ἀγγελίαν τοῦ Μακεδονικοῦ συλλόγου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» (μετονομασθέντος νῦν εἰς Παμμακεδονικόν) περὶ ἐκδόσεως Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου, οὗ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν εὐρυτάτην διάδοσιν κρίνομεν συντελεστικωτάτην πρὸς τὸν σκοπόν.

Ἡ ὑπερ πάντος εὐγενούς προαίρεσις τῶν λειτουργῶν τῆς παιδείας τυγχάνει γνωστή· κατ' ἀκολουθίαν πεποιθήμεν τῇ φιλοτίμῳ καὶ ἀποτελεσματικῇ ὑμῶν καὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς ἐνεργείᾳ πρὸς σύστασιν τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» τοῖς βουλομένοις ν' ἀποκτήσωσι τοῦτο.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1907.

Ὁ Ὑπουργὸς
Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σ. Μ. Παρίσης

“ Δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι
καὶ θαρρεῖν περὶ τῶν μελλόντων „

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Τιμᾶται Δραχμῶν (Φρ.) 4.—

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΜΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
(1908 - 1910)

Πρόεδρος. ΚΟΣΜΑΣ ΔΟΥΜΠΙΩΤΗΣ, συνταγματάρχης.
Ἀντιπρόεδρος. ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ, καθηγητής.
Γενικός Γραμματεὺς. ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ, ἰατρός.
Εἰδικὸς Γραμματεὺς. ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ, δικηγόρος.
» » ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΛΑΣ, φουτ. τῆς Θεολογίας.
» » ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΡΑΚΤΙΒΑΝ, ἔμπορος.
Ταμίας. ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, δικηγόρος.
Ἐφορὸς τῆς Βιβλιοθήκης. ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ, ὑπολοχαγός.
Κοσμητὼρ.

Σύμβουλοι :

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, ἰατρός.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΛΙΟΣ, λυκειαρχῆς.
ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ, ἐργολήπτης.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, μεταλλειολόγος.
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΟΥΜΠΙΩΤΗΣ, λοχαγός.
ΖΗΣΗΣ ΖΑΜΑΝΗΣ, καθηγητής.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ, ἰατρός.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, καθηγητής.
ΣΙΜΟΣ ΛΙΟΥΜΠΗΣ, ἔμπορος.
ΣΙΓΡΙΑΔΩΝ ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ, ἰατρός.
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΠΑΠΑΛΑΖΑΡΟΥ, δικηγόρος.
ΘΩΜΑΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ, ἔμπορος.

Σημ. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον λυπεῖται

α) ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ δημοσιεύσῃ καὶ ἄλλα ἄρθρα καὶ διατριβὰς ἀναφερομένας εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ τὴν Μακεδονίαν ἐν γένει, οἷον τὰ ἐκ Μοναστηρίου ἀποσταλέντα, τὴν ἀξιόλογον περὶ Λαγκαδῶν πραγματείαν τοῦ κ. Ἡλία Δ. Γεωργιάδου Δ. Φ. κ.τ.λ.

β) ὅτι δὲν ἐστάλησαν σχετικαὶ πρὸς τινὰ ἄρθρα εἰκόνες, οἷον τῆς Γρηγοριάδος Σχολῆς, τοῦ Εὐεργέτου τῶν Σερρῶν Γρ. Κωνσταντίνου κ.τ.λ.

γ) ὅτι δὲν ἔφθασεν ἐγκαίρως πλήρης κατάλογος τῶν Βουλγαρικῶν θυμάτων καὶ τῶν πεσόντων ἐν γένει ἐν τῇ Μακεδονικῇ ἀμύνῃ, καὶ

δ) ὅτι ἐκ τινῶν πόλεων, κομποπόλεων κ.τ.λ. δὲν ἐστάλησαν αἱ ζητηθεῖσαι πληροφορίες.

Διὸ ἀπὸ τοῦδε παρακαλοῦνται οἱ τε Σ. Μητροπολίται καὶ οἱ κύριοι Καθηγηταὶ καὶ Διδάσκαλοι τῆς Μακεδονίας καὶ λοιποὶ συμπολίται, ὅπως ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως, τὸ πολὺ μέχρι τέλους Ἰουνίου ε.ε., εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Συλλόγου κείμενον εἰς τὴν ὁδὸν Ἐξουῦ ἀριθ. 3 (πλατεῖα Συντάγματος) ὅτι σχετικὸν ἔχωσι πρὸς τὸν ἐπιδικασθέντα διὰ τοῦ Μακεδ. Ἡμερολογίου σκοπὸν, ὡς καὶ τὰ μὴ συμπεριληφθέντα οὔτε ἐν τῷ τοῦ 1908 οὔτε ἐν τῷ ἀνά χειρὸς Ἡμερολογίῳ ὀνόματα τῶν Βουλγαρ. θυμάτων καὶ τῶν πεσόντων ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἀγῶνι ἡρώων, ἵνα δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ τοῦ ἔτους 1910.

ΤΩΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΙ

Ἡ τὸν πρῶτον ἤδη ἐνιαυτὸν διανύσασα ἑπετηρὶς ἡμῶν εἰς φῶς τὸ δεύτερον παραγίγνεται.

Τὸ ἀπὸν ἔτος ἀρχὴν ἐποησάμεθα φέρον εὐγνωμοσύνης ἀποτίοντες τοῖς πεσοῦσι προμάχοις τοῦ ἱεροῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος. Ἄϊδιος ἔστω ἡ μνήμη τόσων εὐγενῶν καὶ γενναίων νέων θυσιασθέντων ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος. Ἡ ἱστορία ἀνέγραψε τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων εἰς τὰς δέλτους αὐτῆς, ἅτινα γενεαὶ ἐπὶ γενεῶν, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, θέλουσι γεραίρει καὶ ἔξυμνεῖ.

Ἡ τοῦ ἀνατέλλοντος ἔτους ἑπετηρὶς τοῖς ἀγωνισαμένοις προμάχοις τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος ἀφιερῶνται. Εὐτυχέστεροι ἴσως οὔτοι, ὅτι ἐπέζησαν καὶ εἶδον ἀκτῖνα ἐλευθερίας ὑποφώσκουσαν ἐν τῇ περιμαχητῇ χώρᾳ.

Ὁ ἀγὼν ἐν τούτοις δὲν ἐπεράνθη εὐρισκόμεθα εἰσέτι ἐν τῷ προλόγῳ τῆς μεγάλης τραγῳδίας. Οἱ σωφρονοῦντες λαοὶ ἐτοιμάζονται πρὸς ἀντιμετώπισιν παντὸς κινδύνου. Οἱ δὲ ἐπιζήσαντες τοῦ ἀμυντικοῦ ἀγῶνος καὶ πάντες οἱ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐργασθέντες ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας, γενναῖα τέκνα πάσης Ἑλληνικῆς γῆς, ἔστωσαν ἀφορμὴ πρὸς ἀρύπνισιν τῶν ἀδιαφοροῦντων.

Ἡ Μακεδονία ἀπαύστως ὑπονομεύεται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἡ ἀμυνα ἐγκατελείφθη. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἀδιαφοροῦσι πρὸ τῶν τελουμένων εἰς βᾶρος τῶν Ἑλλήνων. Ἐργασθῶμεν, ἵνα σώσωμεν τὴν Μακεδονίαν. Ἴδου τὸ Παγγελλήνιον σύνθημα.

ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Τὸ Τριώδιον ἀρχεται τῇ 18 Ἰανουαρίου.	Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ 6 Ἀπριλίου.
Ἡ Ἀπόκρισις τῇ 1 Φεβρουαρίου.	Τῆς Ἀναλήψεως 7 Μαΐου, Πέμπτη.
Ἡ Μεγ. Τεσσαρακοστὴ τῇ 9 Φεβρουαρίου.	Τῆς Πεντηκοστῆς 17 Μαΐου, Κυριακὴ.
Τῶν Βαῶν 22 Μαρτίου.	Τῆς Ἀγ. Τριᾶδος 18 Μαΐου, Δευτέρα.
Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευῇ 27 Μαρτίου.	Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων 24 Μαΐου.
Τὸ ἍΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ 29 Μαρτίου.	Ἡ Τεσσαρακοστὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀρχεται τῇ 25 Μαΐου.
Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς 8 Ἀπριλίου.	

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἰανουάριος. — Τελ. Τέταρτον 1. Νέα Σελήνη 9. Πρ. Τέταρτον 15. Πανσέληνος 23. Τελ. Τέταρτον 31.
Φεβρουάριος. — Νέα Σελήνη 7. Πρ. Τέταρτον 14. Πανσέληνος 22. Μάρτιος. — Τελ. Τέταρτον 2. Νέα Σελήνη 8. Πρ. Τέταρτον 15. Πανσέληνος 23. Τελ. Τέταρτον 31.
Ἀπρίλιος. — Νέα Σελήνη 7. Πρ. Τέταρτον 14. Πανσέληνος 22. Τελ. Τέταρτον 29.
Μαῖος. — Νέα Σελήνη 6. Πρ. Τέταρτον 14. Πανσέληνος 22. Τελ. Τέταρτον 29.
Ἰούνιος. — Νέα Σελήνη 5. Πρ. Τέταρτον 12. Πανσέληνος 20. Τελ. Τέταρτον 27.
Ἰούλιος. — Νέα Σελήνη 4. Πρ. Τέταρτον 12. Πανσέληνος 19. Τελ. Τέταρτον 26.
Αὐγούστος. — Νέα Σελήνη 3. Πρ. Τέταρτον 11. Πανσέληνος 18. Τελ. Τέταρτον 24.
Σεπτέμβριος. — Νέα Σελήνη 1. Πρ. Τέταρτον 9. Πανσέληνος 16. Τελ. Τέταρτον 23.
Ὀκτώβριος. — Νέα Σελήνη 1. Πρ. Τέταρτον 9. Πανσέληνος 15. Τελ. Τέταρτον 22. Νέα Σελήνη 31.
Νοέμβριος. Πρ. Τέταρτον 7. Πανσέληνος 14. Τελ. Τέταρτον 21. Νέα Σελήνη 29.
Δεκέμβριος. — Πρ. Τέταρτον 7. Πανσέληνος 13. Τελ. Τέταρτον 21. Νέα Σελήνη 29.

ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1909

- 1) Ὀλικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι τῇ 22 Μαΐου.
- 2) Ὀλικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου ἀόρατος ἐν Ἑλλάδι τῇ 4 Ἰουνίου.
- 3) Ὀλικὴ ἔκλειψις τῆς Σελήνης ἀόρατος ἐν Ἑλλ. τῇ 14 Νοεμβρίου.
- 4) Μερικὴ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου ἀόρατος ἐν Ἑλλ. τῇ 29 Νοεμβρίου.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΕΡΙΤΙΟΣ

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Ὑδροχόον. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἢ ἤδη 14.

Η.	Ν.	Ἡμερ.	Ἁγία.
1	14	Πέμ.	Ἡ ΠΕΡΙΤΟΜΗ τοῦ Χριστοῦ καὶ Βασιλείου τοῦ Μ. Ἀγία.
2	15	Παρ.	Σιλβέστρου Πάπα Ῥώμης καὶ Θεοδότῃς μάρτυρος.
3	16	Κυρ.	Μαλαχίου τοῦ προφήτου καὶ Γαβρίου μάρτυρος.
4	17	Κυρ.	Ἡ Συναξίς τῶν Ὁ' Ἀποστόλων καὶ Θεοκτίστου Ὁσίου.
5	18	Δευτ.	Παραμονὴ τῶν Φώτων Ἁγιοπέμπτου. Θεωνά. Νηστεία
6	19	Τρίτη	ΤΑ ἍΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ. Ἀγία.
7	20	Τετ.	Ἡ Συναξίς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἀγία.
8	21	Πέμ.	Δομνίκῃς τῆς ὁσίας καὶ Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
9	22	Παρ.	Πολυεύκτου μάρτυρος καὶ Εὐστρατίου τοῦ Θανηματουροῦ.
10	23	Σάβ.	Γρηγορίου Ἐπισκ. Νύσσης καὶ Δομετιανοῦ τοῦ Ὁσίου.
11	24	Κυρ.	Θεοδοσίου τοῦ κωνοβιάρχου καὶ Ἀγαπίου Ἀρχιμ.
12	25	Δευτ.	Τατιανῆς μάρτυρος.
13	26	Τρίτη	Ἐραβίου, Στρατονίκου καὶ Ἀγνῆς τῶν Μαρτύρων.
14	27	Τετ.	Τῶν ἐν Σινῶ καὶ Πατρῶ ἀναιρεθέντων Πατέρων.
15	28	Πέμ.	Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου καὶ Παύλου τοῦ Θηβαίου.
16	29	Παρ.	Ἡ προσκύνησις τῆς τιμῆς Ἀλάσεως Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου.
17	30	Σάβ.	† Τοῦ βασιῆος Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου. Ἀχιλλᾶ τοῦ βασιῆος.
18	31	Κυρ.	† Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου Πατριάρχων Ἀλεξανδ. Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Ἀρχὴ Τριωδίου.
19	1	Δευτ.	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
20	2	Τρίτη	Τοῦ βασιῆος καὶ Θεοφάνου Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου.
21	3	Τετ.	Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Νεοφύτου μάρτυρος.
22	4	Πέμ.	Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
23	5	Παρ.	Κλήμεντος Ἱερομάρτυρος καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος
24	6	Σάβ.	Ξένῃς τῆς ὁσίας.
25	7	Κυρ.	Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
26	8	Δευτ.	Σενοφιῶντος καὶ τῶν σὺν αὐτῶ:
27	9	Τρίτη	† Ἡ Ἀνακομ. τοῦ λευκίτου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.
28	10	Τετ.	Ἐφραῖμ Ὁσίου τοῦ Σύρου. Χάρητος μάρτυρος.
29	11	Πέμ.	Ἡ Ἀνακομ. τοῦ λευκ. καὶ Ἰγνατίου Ἱερομ., τῶν ἐν Σαμοσῶτ. 7 μ.
30	12	Παρ.	† Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἀγία.
31	13	Σάβ.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΥΣΤΡΟΣ

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς Ἰχθῆς. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11, ἢ ἤδη 13.

Η.	Ν.	Ἡμερ.	Ἁγία.
1	14	Κυρ.	Ἀπόκρισις. Τρύφωνος μάρ. καὶ Ἀναστασίου νεομ. Ναυπλιέως.
2	15	Δευτ.	† Ὑπάπαντῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀγία.
3	16	Τρίτη	Συμεῶν τοῦ Θεοδόχου καὶ Ἄννης τῆς Προφήτιδος.
4	17	Τετ.	Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.
5	18	Πέμ.	Ἀγάθῃς μάρτυρος. Πολυεύκτου Πατριάρχου.
6	19	Παρ.	Βουκόλου ἐπισκόπου Σμύρνης.
7	20	Σάβ.	Παρθένου ἐπισκόπου Λαμψάκου καὶ Λουκᾶ τοῦ Ὁσίου.
8	21	Κυρ.	Τῆς Τρυφῆς. Θεοδώρου Στρατ. Ζαχ. Προφ. Μάρθας μ.
9	22	Δευτ.	Καθαρῆ Δευτέρα. Νικηφόρου μάρτ. Παγκρατίου ἐπισκόπου.
10	23	Τρίτη	Χαράλαμπος Ἱερομάρτ.
11	24	Τετ.	Βλυσίου Ἱερομάρτυρος. Θεοδώρου Ἀγιοῦστῃς.
12	25	Πέμ.	Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας τοῦ Μεγάλου.
13	26	Παρ.	Μαρτινιανοῦ τοῦ Ὁσίου.
14	27	Σάβ.	Ψυχασάββατον. Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Ἀλέξαντρου τοῦ Ὁσίου.
15	28	Κυρ.	† τῶν νηστευῶν. Τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὀνησίμου τοῦ Ἀποστόλου.
16	1	Δευτ.	Παμφίλου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῶ.
17	2	Τρίτη	Τῆς ἁγίας Μαριάννης.
18	3	Τετ.	Λέοντος Πάπα Ῥώμης.
19	4	Πέμ.	Ἀρχιππου καὶ Φιλήμονος τῶν Ἀποστόλων.
20	5	Παρ.	Λέοντος ἐπισκόπου Κατάνης.
21	6	Σάβ.	Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλοις καὶ Εὐσταθίου Ἀντιοχείας.
22	7	Κυρ.	Β' τῶν νηστευῶν. Τῶν ἐν Εὐγενείοις Μαρτύρων
23	8	Δευτ.	Πολυκάρπου ἐπισκ. καὶ Πολυχρονίου ὁσ.
24	9	Τρίτη	Ἡ α' καὶ β' εὐχρισίς τῆς Τιμῆς Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
25	10	Τετ.	Ταρσίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
26	11	Πέμ.	Προφύτου ἐπισκόπου Γάζης.
27	12	Παρ.	Προκαπίου τοῦ Δεκαπολίτου.
28	13	Σάβ.	Βασιλείου τοῦ Ὁμολογητοῦ.

ΜΑΡΤΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΞΑΝΤΙΚΟΣ

Ο ήλιος εις τὸν Κριόν. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12, ἢ νῦξ 12.

Π.	Ν.	Κυρ.	Γ' τῶν νηστειῶν. Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.
1	14	Κυρ.	Ἡσυχίου τοῦ Συγκλ., Εὐθαλίας μ. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
2	15	Δευτ.	Εὐθραπίου, Κλεονίκου καὶ Βασιλίσκου μαρτύρων.
3	16	Τρίτη	Γερασίμου τοῦ ὁσίου τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ.
4	17	Τετ.	Κόνωνος, Ἀρχελαίου, Εὐλογίου, Εὐλαμπίου μαρτύρων.
5	18	Πέμ.	Τῶν ἐν Ἀμορίῳ 42 μαρτύρων.
6	19	Παρ.	Βασιλέως ἐπισκ. Χερσῶνος μετὰ τῶν λοιπῶν ἱερομ.
7	20	Σάβ.	Δ' τῶν νηστειῶν. Θεοφυλάκτου, ἐπισκόπου Νικομηδείας.
8	21	Κυρ.	Τῶν ἐν Σεβαστίᾳ 40 μαρτύρων.
9	22	Δευτ.	Κοδράτου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
10	23	Τρίτη	Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
11	24	Τετ.	Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
12	25	Πέμ.	Τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, Ἀνακ. Λειψάνου Νικηφόρου κ.τ.λ.
13	26	Παρ.	Βενεδίκτου τοῦ Ὁσίου.
14	27	Σάβ.	Ε' τῶν νηστειῶν. Ἀγαπίου μάρτ. καὶ τῶν σὺν αὐτῇ.
15	28	Κυρ.	Σαβίνου μ. καὶ Χριστοδοῦλου.
16	29	Δευτ.	Ἀλεξίου τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.
17	30	Τρίτη	Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
18	31	Τετ.	Χρυσάνθου καὶ Δαρσίας μαρτύρων.
19	1	Πέμ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
20	2	Παρ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
21	3	Σάβ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
22	4	Κυρ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
23	5	Δευτ.	Μ. δευτέρα. Νίκωνος ὁσίου, καὶ τῶν 199 μαθητῶν αὐτοῦ.
24	6	Τρίτη	Μ. Τρίτη. Ζαχαρίου τοῦ ὁσίου.
25	7	Τετ.	Μ. Τετάρτη. Ὁ Εὐαγγελιστὴς τῆς Θεοτόκου, Ἀργία.
26	8	Πέμ.	Μ. Πέμπτη. Ἡ Συναξίς τοῦ Ἀρχαγ. Γαβριήλ.
27	9	Παρ.	Μ. Παρασκευή. Ματρώνης τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
28	10	Σάβ.	Μ. Σάββατον. Ἰλαρίωνος ὁσίου τοῦ νέου.
29	11	Κυρ.	ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. Μάρκου ἐπισκ. Ἀρεθουσίων κ.τ.λ.
30	12	Δευτ.	Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος, τοῦ ὁσίου.
31	13	Τρίτη	Ἰγνατίου ἱερομ. ἐπισκ. Γαγγρῶν καὶ Ἀκακίου.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ

Ο ήλιος εις τὸν Ταύρον. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἢ νῦξ 11.

Π.	Ν.	Κυρ.	Μαρίας ὁσίας τῆς Αἰγυπτίας.
1	14	Τετ.	Μαρίας ὁσίας τῆς Αἰγυπτίας.
2	15	Πέμ.	Τίτου ὁσίου τοῦ θαυματουργοῦ.
3	16	Παρ.	† Τῆς Ζωαδόχου πηγῆς. Νικήτα ἱερομ. κ.τ.λ.
4	17	Σάβ.	Γεωργίου τοῦ ἐν Μαλεῶ καὶ Πλάτωνος.
5	18	Κυρ.	Τοῦ Θωμᾶ. Κλαυδίου μάρτ. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
6	19	Δευτ.	Εὐτυχίου Κων/πόλεως.
7	20	Τρίτη	Καλλιστίου μ. καὶ Γεωργίου Ἐπισκόπου Μιτυλήνης.
8	21	Τετ.	Ἡρωδίου τοῦ Ἀποστόλου.
9	22	Πέμ.	Εὐφυλίου μάρτυρος.
10	23	Παρ.	Τερεντίου μάρτυρος.
11	24	Σάβ.	Ἀντίπα ἐπισκόπου Περγάμου.
12	25	Κυρ.	Τῶν Μυροφόρων. Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου.
13	26	Δευτ.	Μαρτίνου Πάπα Ῥώμης.
14	27	Τρίτη	Ἀριστάρχου, Πούδη, Τροφίμου τῶν Ἀποστόλων.
15	28	Τετ.	Κρήσκεντος μάρτυρος καὶ Λεωνίδου.
16	29	Πέμ.	Ἀγάπης, Εὐφροσύνης καὶ Χιονίας μαρτύρων.
17	30	Παρ.	Συμεῶν τοῦ ἐν Περσίδι.
18	1	Σάβ.	Ἰωάννου τοῦ ὁσίου καὶ Ἰωάννου νεομ. τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.
19	2	Κυρ.	Τοῦ Παλατίου. Παιρνοντίου ἱερομάρτ. καὶ Τρύφωνος.
20	3	Δευτ.	Θεοδώρου τοῦ Τριχινά.
21	4	Τρίτη	Ἰανουαρίου ἱερομάρτ. καὶ Ἀλεξάνδρου τῆς βασιλείσεως.
22	5	Τετ.	† Τῆς Μεσοπεντηκостаῖς. Θεοδώρου τοῦ Σινεώτου.
23	6	Πέμ.	† Τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. Ἀργία.
24	7	Παρ.	Ἐλισάβετ τῆς θαυματουργ. καὶ Σάββα τοῦ στρατηλάτου.
25	8	Σάβ.	Τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.
26	9	Κυρ.	Τῆς Σαμαρείτιδος. Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασειας.
27	10	Δευτ.	Συμεῶν ἱερομ. συγγενοῦς τοῦ Κυρίου.
28	11	Τρίτη	Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μάρτ., Μένωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
29	12	Τετ.	Ἰωάννου καὶ Σωσιπάρχου τῶν Ἀποστόλων.
30	13	Πέμ.	Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου ἀδελφ. Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου.

ΜΑΪΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΑΙΣΙΟΣ

Ο ήλιος εις τοὺς Διδύμους. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14, ἢ νῦξ 10.

Π.	Ν.	Κυρ.	Ἰσμερίου τοῦ προφήτου.
1	14	Παρ.	Ἰσμερίου τοῦ προφήτου.
2	15	Σάβ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἀθανασίου τοῦ Μεγ.
3	16	Κυρ.	Τοῦ τυφλοῦ. Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτύρων.
4	17	Δευτ.	Πελαγίας τῆς ὁσιομάρτυρος.
5	18	Τρίτη	Εὐφροσύνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
6	19	Τετ.	Ἰᾶβ τοῦ πολυάθλου.
7	20	Πέμ.	ΤΗΣ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Σταυροῦ.
8	21	Παρ.	† Τοῦ ἁγ. Ἀποστόλ. καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.
9	22	Σάβ.	Ἰσαίου τοῦ προφήτου καὶ Χριστοφόρου μάρτυρος.
10	23	Κυρ.	Σίμωνος Ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ.
11	24	Δευτ.	Ἐγκαίνια τῆς Κων/πόλεως καὶ Μωκίου ἱερομάρτ.
12	25	Τρίτη	Γερμανοῦ ἀρχ. Κων/πόλεως καὶ Ἐπιφαν. ἐπισκόπου Κύπρ.
13	26	Τετ.	Γλυκερίας μάρτυρος καὶ Σεργίου.
14	27	Πέμ.	Ἰσιδώρου μάρτυρος τοῦ ἐν Χίῳ.
15	28	Παρ.	Παχωμίου ὁσίου τοῦ Μεγ. καὶ Ἀχιλλίου Λαρίσεως.
16	29	Σάβ.	Μυροσόφου. Θεοδώρου ὁσίου τοῦ Ἁγιοσμένου.
17	30	Κυρ.	ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ. Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουλίας τῶν Ἀπ.
18	31	Δευτ.	ΤΗΣ ΑΓ. ΤΡΙΑΔΟΣ. (Τοῦ ἁγ. πνεύματος) Πέτρου κ.τ.λ.
19	1	Τρίτη	Πατρικίου Προύσης ἱερομάρτυρος.
20	2	Τετ.	Θαλαλαίου μάρτυρος.
21	3	Πέμ.	† Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης ἱεροσπόλων. Ἀργία.
22	4	Παρ.	Βασιλίσκου μάρτυρος.
23	5	Σάβ.	Μιχαήλ ἐπισκόπου Συνάδων.
24	6	Κυρ.	† Τῶν ἁγίων Πάντων. Συμεῶν τοῦ ἐν τῷ Θαυμαστῷ ὄρει.
25	7	Δευτ.	Ἡ γ' εὐρεσις τῆς τιμ. κεφ. Ἰωάννου τοῦ Προδρ. Ἀρχὴ νηστ.
26	8	Τρίτη	Κάρπου τοῦ Ἀποστόλου.
27	9	Τετ.	Ἐλλαδίου ἱερομάρτυρος.
28	10	Πέμ.	Εὐτυχῶς ἐπισκόπου Μελιτινῆς.
29	11	Παρ.	Θεοδοσίας μάρτυρος.
30	12	Σάβ.	Ἰσαακίου ἐκ τῆς Μονῆς Δαλμάτων.
31	13	Κυρ.	Ἐρμείου μάρτυρος.

ΙΟΥΝΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΑΝΕΜΟΣ

Ο ήλιος εις τὸν Κριόν. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15, ἢ νῦξ 9.

Π.	Ν.	Κυρ.	Ἰουστίνου μάρτ. τοῦ φιλοσόφου.
1	14	Δευτ.	Ἰουστίνου μάρτ. τοῦ φιλοσόφου.
2	15	Τρίτη	Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ.
3	16	Τετ.	Λουκιλλιανῶ μάρτυρος.
4	17	Πέμ.	Μητροφάνους ἀρχιεπισκ. Κωνσταντινουπόλεως.
5	18	Παρ.	Δαροθέου ἐπισκόπου Τύρου.
6	19	Σάβ.	Ἰλαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
7	20	Κυρ.	Θεοδότου ἱερομάρτυρος τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ.
8	21	Δευτ.	Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψ. Θεοδώρου τοῦ Στρατ. καὶ τῆς ἁγ. Καλλιόπ.
9	22	Τρίτη	Κυρίλλου ἀρχιεπισκ. Ἀλεξανδρείας.
10	23	Τετ.	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης.
11	24	Πέμ.	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα Ἀποστόλων.
12	25	Παρ.	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τῶν ἁγίων.
13	26	Σάβ.	Ἀκυλίνης μάρτυρος.
14	27	Κυρ.	Ἐλισσαίου τοῦ προφ. καὶ Μεθοδίου ἀρχιεπισκ. Κ/πόλεως.
15	28	Δευτ.	Ἀμῶς τοῦ προφήτου.
16	29	Τρίτη	Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος.
17	30	Τετ.	Ἰσαύρου, Μαννῆλ, Σεβέλ καὶ Ἰαμαήλ μαρτύρων.
18	1	Πέμ.	Λεοντίου μάρτυρος καὶ Θεοδοῦλου.
19	2	Παρ.	Ἰούδα τοῦ Ἀποστόλου, Παΐσιου τοῦ Μεγάλου.
20	3	Σάβ.	Μεθοδίου ἐπισκόπου Τατάρων.
21	4	Κυρ.	Ἰουλιανῶ τοῦ Τυραίνου.
22	5	Δευτ.	Εὐσεβίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σαμοσατών.
23	6	Τρίτη	Ἀγριππίνης μάρτυρος καὶ Ἀριστοκλέους.
24	7	Τετ.	† Τῶν ἐνέθλων τοῦ Προδρ. καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.
25	8	Πέμ.	Φεβρωνίας δαυμάτιδος.
26	9	Παρ.	Λαβίδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
27	10	Σάβ.	Σαμμῶν τοῦ Ζενοδόχου.
28	11	Κυρ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου.
29	12	Δευτ.	† Τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.
30	13	Τρίτη	† Ἡ συναξίς τῶν 12 Ἀποστόλων. Ἀργία.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΛΩΟΣ

Ο ήλιος εις τον Λέοντα. Η ημέρα έχει ώρας 14, ή νύξ 10.

1	14	Τετ.	Τῶν ἁγίων καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμά καὶ Δαμιανῶ.
2	15	Πέμ.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμ. ἐσθ. τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις.
3	16	Παρ.	Ἐπιπέδου μάρτυρος καὶ Διομήδους.
4	17	Σάβ.	Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
5	18	Κυρ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄββ. ὁσίου καὶ Λαμπαδοῦ τοῦ θαυμ.
6	19	Δευτ.	Σισαῖο ὁσίου τοῦ Μεγάλου.
7	20	Τρίτη	Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος. Εὐαγγέλου.
8	21	Τετ.	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
9	22	Πέμ.	Παγκρατίου ἐπισκόπου Ταυρομενίας.
10	23	Παρ.	Τῶν ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας 15 Μαρτύρων.
11	24	Σάβ.	Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος, ὅτε τὸν ὄρον ἐπεκύρωσε.
12	25	Κυρ.	Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου μαρτ., Βερενίκης μάρτυρος.
13	26	Δευτ.	Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
14	27	Τρίτη	Ἀκύλα τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης.
15	28	Τετ.	Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης μαρτύρων.
16	29	Πέμ.	Ἀθηνόγενους ἱερομάρτυρος.
17	30	Παρ.	Μαρτίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
18	31	Σάβ.	Αἰμιλιανῶ καὶ Οὐαλεντίνης μαρτύρων.
19	1	Κυρ.	Μακρίνης καὶ Δίου τῶν ὁσίων.
20	2	Δευτ.	† Τοῦ ἁγ. ἐνδόξου προφήτου Ἠλιοῦ τοῦ Θεσβίτου. Ἀγία.
21	3	Τρίτη	Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστῶν Σαλοῦ, Ἰωάν. τοῦ συνασκητοῦ του.
22	4	Τετ.	Μαρίας Μυροφόρου τῆς Μαγδαληνῆς.
23	5	Πέμ.	Φωκά ἱερομάρτυρος καὶ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου.
24	6	Παρ.	Χρηστίνης μεγαλομάρτυρος.
25	7	Σάβ.	Ἡ Κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης.
26	8	Κυρ.	Τῶν ἁγίων Παρασκευῆς καὶ Ἐρμιόλου.
27	9	Δευτ.	† Τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος καὶ ἱαματικοῦ Παντελεήμονος.
28	10	Τρίτη	Προχόρου καὶ Νικάνορος τῶν Ἀποστόλων.
29	11	Τετ.	Καλλινίκου καὶ Θεοδότῆς μαρτύρων.
30	12	Πέμ.	Σύλλα, Σιλουανοῦ, Κρησκέντος, Ἄνδρ. τῶν Ἀπ. ἐκ τῶν 70.
31	13	Παρ.	Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΓΟΡΠΙΑΙΟΣ

Ο ήλιος εις την Παρθένον. Η ημέρα έχει ώρας 13, ή νύξ 11.

1	14	Σάβ.	Ἡ Πρόδοσις τοῦ τιμ. Σταυροῦ καὶ ἡ μνήμη τῶν 7 Μακαρ. παίδ.
2	15	Κυρ.	Ἀνακομιδῆ τοῦ λειψάνου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.
3	16	Δευτ.	Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν ὁσίων.
4	17	Τρίτη	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων ἑπτὰ Παίδων.
5	18	Τετ.	Εὐαγγελίου καὶ Νόνας μαρτύρων.
6	19	Πέμ.	Ἡ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ. Ἀγία.
7	20	Παρ.	Δομετίου ὁσιομάρτυρος καὶ Ἀστερίου.
8	21	Σάβ.	Αἰμιλιανῶ ἐπισκόπου Κυζίκου τοῦ ὁμολ. καὶ Μύρωνος.
9	22	Κυρ.	Ματθία τοῦ Ἀποστόλου.
10	23	Δευτ.	Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ Ἰππολύτου.
11	24	Τρίτη	Εὐπίου μάρτυρος τοῦ Δικαίου.
12	25	Τετ.	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου μαρτύρων.
13	26	Πέμ.	Μαξιμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Εὐδοκίας, Εὐφρηνῆς.
14	27	Παρ.	Μιχαίου τοῦ προφήτου.
15	28	Σάβ.	Ἡ ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ. Ἀγία.
16	29	Κυρ.	Τοῦ ἁγίου Μαγδηλιου, Διομήδους μάρτυρος.
17	30	Δευτ.	Μήρωνος καὶ Στράτωνος μαρτύρων.
18	31	Τρίτη	Φλάριου καὶ Αἰδίου μαρτύρων.
19	1	Τετ.	Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου μάρτυρος.
20	2	Πέμ.	Σαμονήλ τοῦ προφ. καὶ τῶν ἐν Βιζύῃ τριάκοντα ἑπτὰ μαρτ.
21	3	Παρ.	Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος.
22	4	Σάβ.	Ἀγαθόνικου μάρτυρος καὶ Εὐρηναίου.
23	5	Κυρ.	Λούλου μάρτυρος καὶ Καλλινίκου.
24	6	Δευτ.	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρος.
25	7	Τρίτη	Τῶν Ἀπιστ. Βαρθολομαίου καὶ Τίτου ἐπισκ. Κρήτης.
26	8	Τετ.	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.
27	9	Πέμ.	Ποιμένος τοῦ ὁσίου.
28	10	Παρ.	Μωυσέως ὁσίου τοῦ Αἰθίοπος.
29	11	Σάβ.	† Ἡ ἀποτομή τῆς τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Ἀγγ. Νηστ.
30	12	Κυρ.	Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου ἀρχιεπ. Κων/πόλεως.
31	13	Δευτ.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΑΙΟΣ

Ο ήλιος εις τον Ζυγό. Η ημέρα έχει ώρας 12, ή νύξ 12.

1	14	Τρίτη	Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου. Συμεῶν τοῦ Στυλίου κ.π.λ.
2	15	Τετ.	Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.
3	16	Πέμ.	Ἀνθίου Νικαμηδείας ἱερομάρτυρος.
4	17	Παρ.	Βαβύλα Ἀντιοχείας ἱερομ. καὶ Μουδέως τοῦ προφ.
5	18	Σάβ.	Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
6	19	Κυρ.	Ἡ ἀνάμνησις θαυμ. τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ ἐν Χόνναις.
7	20	Δευτ.	Προεόρτια τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Σώζοντας μ.
8	21	Τρίτη	ΤΟ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ. Ἀγία.
9	22	Τετ.	Τῶν Θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης.
10	23	Πέμ.	Μηνοδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφιδώρας μαρτύρων.
11	24	Παρ.	Θεοδώρας τῆς ὁσίας, Εὐσταθίας μάρτυρος.
12	25	Σάβ.	Αὐτονόμου ἱερομάρτυρος.
13	26	Κυρ.	Τὰ ἐγγ. τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσις. Κορνηλίου Ἐπισκ.
14	27	Δευτ.	Ἡ ΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ. Ἀγία. Νηστεία.
15	28	Τρίτη	Νιζήτα μάρτυρος. Φιλοθέου ὁσίου.
16	29	Τετ.	Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος.
17	30	Πέμ.	Σοφίας καὶ τῶν θυγατέρων τῆς Πιστ. Ἐλπίδ. Ἀγάπ.
18	1	Παρ.	Εὐμενίου ἐπισκόπου, Ἀριάδνης μάρτυρος.
19	2	Σάβ.	Γροφίμου μάρτυρος, Σαββατίου, Δορυμέδοντος.
20	3	Κυρ.	Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος.
21	4	Δευτ.	Κοδράτου τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἰωάν. τοῦ προφήτου.
22	5	Τρίτη	Φωκά ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σινώπης.
23	6	Τετ.	Ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου, Πολυξένης τῆς ὁσίας.
24	7	Πέμ.	Θέλης τῆς πρωτομάρτυρος.
25	8	Παρ.	Εὐφροσύνης τῆς ὁσίας.
26	9	Σάβ.	† Ἡ Μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολ. καὶ Εὐαγγελιστοῦ.
27	10	Κυρ.	Καλλιστράτου μάρτυρος.
28	11	Δευτ.	Χαρίτωνος τοῦ ὁμολογητοῦ. Βαρούχ τοῦ προφ.
29	12	Τρίτη	Κυριακοῦ τοῦ ἀναχωρητοῦ.
30	13	Τετ.	Γρηγορίου ἱερομάρτυρος ἐπισκ. τῆς μεγάλης Ἀρμενίας.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΙΟΣ

Ο ήλιος εις τον Σκορπιόν. Η ημέρα έχει ώρας 11, ή νύξ 13.

1	14	Πέμ.	Ἀνανίου τοῦ ἀπιστ. καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ.
2	15	Παρ.	Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰουστίνης μάρτυρος.
3	16	Σάβ.	Διονυσίου ἱερομάρτυρος τοῦ Ἀρσενάγιου.
4	17	Κυρ.	Ἰεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν.
5	18	Δευτ.	Χαριτίνης μάρτυρος.
6	19	Τρίτη	Θωμά τοῦ Ἀποστόλου.
7	20	Τετ.	Σεργίου καὶ Βάκχου τῶν μαρτύρων. Πολυαχρονίου
8	21	Πέμ.	Πελαγίας τῆς ὁσίας.
9	22	Παρ.	Ἰακώβου Ἀλφαίου τοῦ Ἀποστόλου.
10	23	Σάβ.	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων.
11	24	Κυρ.	Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου, καὶ Θεοφάνους τοῦ ὁσ.
12	25	Δευτ.	Πρόβου, Ταράχου καὶ Ἀνδρονίκου τῶν μαρτύρων.
13	26	Τρίτη	Κάρπου, Παύλου, Ἀγαθοδώρου καὶ Ἀγαθονίκης μαρτ.
14	27	Τετ.	† Τῶν ἁγ. Πατέρων τῆς ἐν Νίκαιῃ Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου.
15	28	Πέμ.	Λουκιανοῦ μάρτυρος.
16	29	Παρ.	Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ μάρτυρος.
17	30	Σάβ.	Ῥοσέ τοῦ προφήτου καὶ Ἀνδρέου τοῦ ὁσιομάρτυρος.
18	31	Κυρ.	Λουκά τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
19	1	Δευτ.	Ἰωήλ τοῦ προφήτου. Οὐάρου μάρτυρος.
20	2	Τρίτη	Ἀρτεμίου μεγαλομ. καὶ Γερασίμου ὁσ. τοῦ νέου.
21	3	Τετ.	Ἰλαρίωνος τοῦ Μεγάλου.
22	4	Πέμ.	Ἀβερκίου τοῦ θαυματουργοῦ.
23	5	Παρ.	Ἰακώβου ἀπιστ. τοῦ Ἀδελφοῦ. α' ἐπισκ. Ἱεροσολύμων.
24	6	Σάβ.	Ἀρέθου μάρτυρος. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
25	7	Κυρ.	Μαριανοῦ καὶ Μαρτυρίου μαρτύρων.
26	8	Δευτ.	† Τοῦ ἁγ. μεγαλομ. Δημητρίου τοῦ Μυροβλ. Ἀγία.
27	9	Τρίτη	Νέστορος μάρτυρος.
28	10	Τετ.	Στεφάνου τοῦ Σαβαίτου.
29	11	Πέμ.	Ἀναστασίας τῆς Ῥωμαίας καὶ Ἀβραμίου τοῦ ὁσ.
30	12	Παρ.	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας μαρτύρων.
31	13	Σάβ.	Στάχνης, Ἀπελλοῦ, Ἀριστοβ. Ἐπιμάχου καὶ Ναρκίσσου.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Τοξότην. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἢ νύξ 14.

Η.	Ν.	Κυρ.	Τὼν ἁγίων καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ
1	14	Κυρ.	Τὼν ἁγίων καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ
2	15	Δευτ.	Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
3	16	Τρίτη	Ἀνεψιμᾶ μάρτυρος.
4	17	Τετ.	Ἰωαννίου δούου τοῦ Μεγάλου, Νικάνδρου.
5	18	Πέμ.	Γαλακτιῶνος καὶ Ἐπιστήμης μαρτύρων.
6	19	Παρ.	Παύλου ἀρχιεπ. Κων/πόλεως τοῦ ἠμολογητοῦ.
7	20	Σάβ.	Τῶν ἐν Μελυτινῇ 88 μ., Λαζάρου δούου τοῦ θαυματ.
8	21	Κυρ.	† Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαῆλ, Ἀρχία.
9	22	Δευτ.	Ὀνησιφόρου καὶ Πορφυρίου μαρτύρων.
10	23	Τρίτη	Τῶν ἐκ τῶν 70 ἀπ. Ὀλυμπᾶ, Ῥοδίωνος, Ἐράστου.
11	24	Τετ.	Μηνᾶ Βικτωρὸς καὶ Βικεντίου μαρτ. Στεφανίδος μαρτ.
12	25	Πέμ.	Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Νελλου τοῦ δούου.
13	26	Παρ.	† Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου.
14	27	Σάβ.	† Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου. Ἀρχεται νηστεία.
15	28	Κυρ.	Γουρία, Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου μαρτύρων.
16	29	Δευτ.	Ματθαίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
17	30	Τρίτη	Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας.
18	1	Τετ.	Πλάτωνος καὶ Ῥωμανοῦ μαρτύρων.
19	2	Πέμ.	Ἀβδίου τοῦ προφήτου καὶ Βαρλαάμ μάρτυρος.
20	3	Παρ.	Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Περδίκου Κ/πόλεως.
21	4	Σάβ.	ΤΑ Εἰσοδία τῆς Θεοτοκοῦ.
22	5	Κυρ.	Φιλήμονος τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἀρχίππου.
23	6	Δευτ.	Γρηγορίου ἀρχ. Ἀφραγαντίνων καὶ Ἀμφιλοχίου ἐπ. Ἰκονίου.
24	7	Τρίτη	Κλήμεντος Πάπα Ῥώμης.
25	8	Τετ.	† Αἰκατερίνης Μεγαλομάρτυρος, Μερκουρίου μάρτυρος.
26	9	Πέμ.	Ἀλυπίου, Νίκωνος μ. καὶ τοῦ δούου Στυλιανοῦ τοῦ Παφλ.
27	10	Παρ.	Ἰακώβου μεγαλομάρτυρος τοῦ Πέρσου.
28	11	Σάβ.	Στεφάνου δούου μάρτυρος τοῦ νέου.
29	12	Κυρ.	Παραμῖνου, Φιλουμένου μ., Οὐρβανοῦ ἐπ. Μακεδονίας.
30	13	Δευτ.	† Τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΥΔΗΝΑΙΟΣ

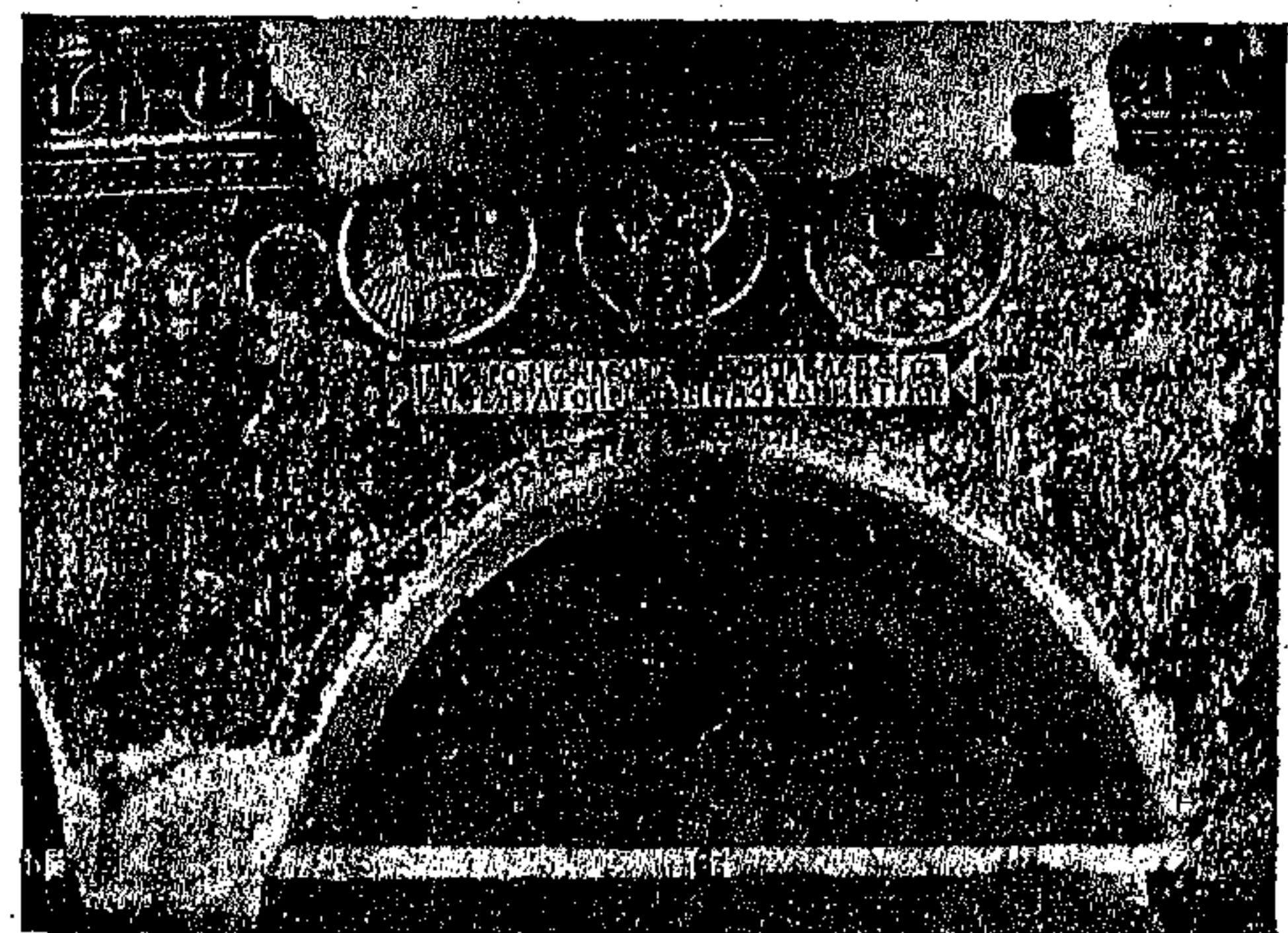
Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Λιγόμερον. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9, ἢ νύξ 15.

Η.	Ν.	Κυρ.	Τὼν ἁγίων καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ
1	14	Τρίτη	Νασοῦ τοῦ προφήτου, Φιλαρέτου δούου.
2	15	Τετ.	Ἀββακούμ τοῦ προφήτου.
3	16	Πέμ.	Σοφονίου τοῦ προφ. Ἀγγελικῆς Νεομάρτυρος.
4	17	Παρ.	Βαρσάρας μεγαλομάρτ. καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
5	18	Σάβ.	Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου, Διογένους.
6	19	Κυρ.	† Νικολάου ἐπισκ. Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀρχ.
7	20	Δευτ.	Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
8	21	Τρίτη	Παταπίου τοῦ δούου, Σισθένους ἀποστόλου.
9	22	Τετ.	† Ἡ Σύλληψις τῆς Ἁγίας Ἄννης.
10	23	Πέμ.	Μηνᾶ, Ἐρμογένους καὶ Εὐγράφου τῶν μαρτύρων.
11	24	Παρ.	Δανιὴλ τοῦ Στυλίου.
12	25	Σάβ.	† Σπυρίδωνος ἐπισκ. Τριμιθούκτου τοῦ θαυματουργοῦ, Ἀρχία.
13	26	Κυρ.	Ἐσρατίου καὶ Λουκίας μαρτύρων.
14	27	Δευτ.	Θύρσου, Καλλινίκου, Φιλήμονος μαρτύρων.
15	28	Τρίτη	Ἐλευθερίου ἱερομάρτυ.
16	29	Τετ.	Ἀγγαίου προφ., Θεοφρατοῦ βασιλίσσης.
17	30	Πέμ.	Δανιὴλ προφ. ἁγ. Διονυσίου τοῦ Ζακυνθίου ἀρχ. Αἰγίνης.
18	31	Παρ.	Σεβαστιανοῦ καὶ Ζωῆς μαρτύρων.
19	1	Σάβ.	Βονιφρατίου μάρτυρ., Ἀγλαίας δούας.
20	2	Κυρ.	Ἰγνατίου ἱερομάρτ. τοῦ Θεοφύρου.
21	3	Δευτ.	Ἰουλιανῆς καὶ Θεμιστοκλέους μαρτύρων.
22	4	Τρίτη	Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.
23	5	Τετ.	Τῶν ἐν Κρήτῃ 10 μαρτύρων.
24	6	Πέμ.	Ἐθνεργίας δούου μάρτυρος.
25	7	Παρ.	Ἡ ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.
26	8	Σάβ.	Ἡ ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.
27	9	Κυρ.	Τοῦ ἁγ. Στεφάνου τοῦ Πρωτομάρτ.
28	10	Δευτ.	Τῶν ἁγίων Διαμυρίων μαρτύρων.
29	11	Τρίτη	Τῶν ἐν Βηθλ. ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναρεθέντων 14,000 Νηπίων.
30	12	Τετ.	Ἀννασίας δούου μάρτ. τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
31	13	Πέμ.	Μελάνης τῆς δούας.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΝΥΝ ΚΑΣΙΜΙΕ ΤΖΙΑΜΙΟΥ

Κατὰ τὰς δαπάνη τοῦ Σουλτάνου γενομένας πέρυσιν ἐν τῷ εἰς μωαμεθανικὸν τέμενος (Κασιμιέ τζιαμίον) μεταβληθέντι ναῶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῆς Θεσσαλονίκης ἐπισκευὰς ἀπεκαλύφθη-

Ὁ μέσος τῶν τριῶν κύκλων φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

σαν πολλαὶ ψηφιδωτᾶι εἰκόνας καταρριφθέντων δὲ μεταγενεστέρων ἐπιχορισμάτων ἀσβέστου ἀπεκαλύφθη ἐντὸς κύκλου ψηφιδωτῆ εἰ-

1) Ἐκ τῆς τελευταίας περισπουδάστου ἀρχαιολογικῆς συγγραφῆς τοῦ ἀρχοντος διδασκάλου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου «Μνημῆσι τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ λατρείας τοῦ ἁγίου Δημητρίου», Συμβολὴ Πρώτη μετὰ εἰκότων 131, Λευκία 1909.

κῶν τοῦ βασιλέως *Λέοντος*, ὑπ' αὐτὴν δὲ διὰ κοιμησάτων γραμμάτων ἢ ἐπιγραφή:

† *Ἐπὶ χρόνων Λέοντος ἠβῶντα βλέπεις
καυθέντα τὸ πρὶν τὸν ναὸν Δημητρίου.*

Ὁ μελαμπώγων βασιλεὺς, μέχρις ὁσπύρος εἰκονισμένος, φέρεται ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ πολυτελέστατον διάχρυσον Εὐαγγέλιον.

Ναὸς ὁ "*καυθεῖς*," νοεῖται πάντως ὁ *δεύτερος* ναὸς τοῦ πολιούχου Θεσσαλονίκης μεγαλομάρτυρος ἁγίου Δημητρίου. Γνωστοῦ δ' ἐκ τῆς ἱστορίας ὄντος ὅτι ὁ ναὸς οὗτος κατεκαύθη τῷ Ζ' αἰῶνι τελευτῶντι, καὶ δὴ μετὰ τὸ ἔτος 690, καὶ ὅτι ὁ τρίτος, ὁ νῦν δὴ σωζόμενος, ἐκτίσθη μικρῶ ὕστερον χρόνῳ, οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι τῶν πολλῶν Λεόντων πρόκειται ἡμῖν ἐν τῇ εἰκόνι *Λέων ὁ Ἰσαυρος*, βασιλεύσας τοῖς ἔτεσι 717-741.

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΛΑΙΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Ἐπάρχει ἐν τῇ λογογραφίᾳ τοῦ Βυζαντίου συγγραφή τις ὑπὸ τὸ ὄνομα "*Τιμαρίων*," τῆς ὁποίας ὁ μὲν συγγραφεὺς ἄγνωστος, ὁ δὲ χρόνος, ὡς ἐξ αὐτῆς συνάγεται, θετέος περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἐν τῷ Τιμαρίωνι τούτῳ εὕρισκομεν πολλοῦ λόγου ἀξίαν περιγραφὴν τῆς πανηγύρεως καὶ ἑορτῆς τοῦ πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Καὶ ἡ μὲν (ἐμπορικὴ) πανήγυρις, ἢ μέγιστη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀρχομένη τῇ 20 Ὀκτωβρίου καὶ λήγουσα δύο ἡμέρας μετὰ τὴν κυρίαν ἑορτὴν, ἦτοι τῇ 28 Ὀκτωβρίου, ἐγένετο ἐκτὸς τῶν τειχῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῷ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Ἀξιοῦ.

Συνέρρεον δ' εἰς αὐτὴν οὐ μόνον ὁ αὐτόχθων ὄχλος καὶ ἰθαγενής, ἀλλὰ πάντοθεν καὶ παντοῖος, Ἑλλήνων τῶν ἀπανταχοῦ, Μυσσῶν (δηλ. Σλαβῶν) γένη παντοδαπὰ μέχρι τοῦ Ἰστροῦ καὶ τῆς Σκυθίας, Ἰταλῶν, Ἰσπανῶν, Πορτογάλλων καὶ Κελτῶν (Γαλατῶν) τῶν ἐπέκεινα τῶν Ἀλπεων. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ δόξα τοῦ μάρτυρος κατὰ τὴν Εὐρώπην.

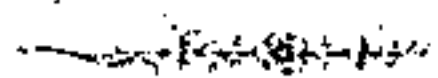
Ἐπωλοῦντο δ' ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ παντὸς εἴδους πράγματα: ὑφάσματα καὶ γήματα ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὅσα ἐκ Βοιωτίας καὶ Πελοποννήσου καὶ ὅσα ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τοὺς Ἑλληνας τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα ἐκόμιζον. Ἀλλὰ καὶ ἡ Φοινίκη πολλὰ συνεισέφερε καὶ ἡ Ἀἴγυπτος καὶ ἡ Ἰσπανία, τῶν ὑφασμάτων τὰ κάλλιστα ὑφαίνουσαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἀμέσως καὶ κατ' εὐθείαν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐκόμιζον ἔμποροι. Ὁ δὲ Εὐξείνιος πόντος πρὸς τὸ Βυζάντιον τὰ ἑαυτοῦ διαπέπων ἐκείθεν καὶ οὗτος ἐκόσμηε τὴν πανήγυριν, καθόσον ἐκ Βυζαντίου πολλοὶ ἵπποι, πολλοὶ δὲ ἡμίονοι ἔφερον ἐκείθεν τὰ ἐμπορεύματα.

Ἀφοῦ δὲ ταῦτα πάντα ἐν ἡσυχίᾳ ἐθεασάμην, λέγει ὁ Τιμαρίων, καὶ ἐκορέσθην θεώμενος, ἐβάδιζον πάλιν εἰς τὴν πόλιν, ἐπιθυμήσας ἕτερα θεάματα, τὴν ἱεράν δηλαδὴ σύναξιν. Αὕτη γίνεται ἐπὶ τρεῖς παννυχίους διανυκτερεύσεις, πολλοὶ δὲ ἱερεῖς καὶ πολλοὶ ναζιραῖοι (μοναχοὶ) εἰς δύο χοροὺς διηρημένοι πληροῦσι τὴν ὕμνηδιαν πρὸς τὸν μάρτυρα. Ἐπὶ τούτοις ὁ ἀρχιερεὺς ἵσταται ἀρχιερεύς, ὡσπερ τις κοσμήτωρ τῆς ἑορτῆς. Καὶ ταῦτα μὲν τελοῦνται ἐν νυκτὶ καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων. Ὅτε δ' ἐφάνη ἡ βοδοδάκτυλος ἡώς, ὡς ἰθὺς ἔλεγεν ὁ Ὀμηρος, ὁ τῆς χώρας ἡγεμῶν παραγίνεται εἰς τὸν ναὸν μετὰ δορυφορίας πολλῆς καὶ λαμπρότητος προσερχόμενος, πολλοὶ δὲ ἵππεις καὶ οὐκ ὀλίγοι πεζοὶ κοσμοῦσι τὴν πομπὴν καὶ τὴν προέλευσιν.

Ἐνῶ δὲ ὁ λαὸς πρὸ τῆς εἰσόδου ἦτο μετέωρος καταδοκῶντες ὅσον οὐπὼ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἐξήλθον καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν ἐκ τοῦ λαοῦ φιλοθεώρων, καὶ προχωρήσας ὅσον ἐνὸς σταδίου διάστημα, συνήνευσα τῇ πομπῇ καὶ γῆθος οὐ τὸ τυχὸν ἔσχον ἐκ τούτου τοῦ θεάματος. Καὶ τὸ μὲν ἄσημον πλῆθος τοῦ ὄχλου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαριθμήσω· οἱ δὲ λογάδες αὐτοῦ θαυμαστὴν ἐποίουν τὴν πρόοδον καὶ πομπὴν, πάντες ἀκμάζοντες, πάντες σφριγῶντες, ἄνδρες τοῦ Ἄρεως μύσται καὶ τρόφιμοι, ἔχοντες περιβολὴν μεταξωτὴν καὶ χρυσοκέντητον, οὐλοὶ τὰς τρίχας, ξανθοὶ τὰς κόμας. Ἴπποι δὲ ἀραβικοὶ ἔφερον τούτους μετάρσιοι τοὺς πάδας, καὶ διὰ τῶν ἀλμάτων δεικνύοντες, ὅτι τὸν ἀέρα ποθοῦσι καὶ τὴν γῆν ἀποστρέφονται· ἐφαίνοντο δὲ ὡς αἰτθανόμενοι καὶ τὴν περικειμένην

λαμπρότητα, ὄση ἐκ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου περιέλαμπε τοὺς χαλινούς, καὶ ὡσπερ ἐνδομύχως τερπόμενοι διὰ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς περιβολῆς ἐπίδειξιν, συγγὰ περιέστρεφον τοὺς τραχήλους πρὸς τὰ στίλβοντα φάλαρα. Καὶ οὗτοι μὲν τοιαυτοτρόπως προσέρχονται, ἐν εὐτάκτῳ κινήσει καὶ ἄλματι στρατιωτικῷ βαδίζοντες· γίνεται μικρὸν διάλειμμα, καὶ μετὰ τοῦτο ἤρχεται ὁ Δοῦξ γαληνῶ τῷ κινήματι· ἔρωτες δὲ αὐτοῦ καὶ μούσαι καὶ χάριτες προέτρεχον καὶ ἐπέτρεχον. Καὶ ὁ γεννάδας εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος ἀφικόμενος ἀποδίδει τῷ μάρτυρι τὴν καθιερωμένην δέησιν, καὶ τότε εὐφημία ὑψώθη παρὰ τοῦ πλήθους, ἐξ ἔθους πρὸς τὸν ἡγεμόνα γινομένη, ὁ δὲ σταθεὶς εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, ἐκέλευσε νὰ προσέλθῃ ὁ ἀρχιερεὺς κατὰ τὸ ἔθιμον. Τότε λοιπὸν ἠκούετο θειοτέρα τις ψαλμοῦδια, ῥυθμῶ καὶ τάξει καὶ ἀμοιβῇ ἐντέχνῳ ποικιλλομένη πρὸς τὸ χαριέστερον. Ἀνεπέμπετο δὲ ὕμνος οὐ μόνον ὑπὸ ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ὄσαι καὶ μονάζουσαι περὶ τὸ πτερόγιον, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἱεροῦ, εἰς δύο χοροὺς ἀντιφώνους διαιρεθεῖσαι, καὶ αὗται ἐμελήδουν ὕμνους πρὸς τὸν μάρτυρα. Ἀφοῦ δὲ συνετελέσθη ἡ ἱερὰ λειτουργία, ἐπικαλεσάμενοι τοῦ Μάρτυρος τὴν βοήθειαν καὶ αἰτησάμενοι παρ' αὐτοῦ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐπανόδου, συνεξήλθομεν τοῦ ἱεροῦ μετὰ παντὸς τοῦ δήμου καὶ τοῦ Δουκὸς καὶ ἀπήλθομεν εἰς τὸ ἡμέτερον κατάλυμα.

Δ. Ι. Ο.

Ὠραία Πατρίδα ἀπ' τὸν καπνὸν
 Πάλαι θὰ λάμψῃς δοξασμένη
 Σὺν ἀστραπῇ ἀπ' τὸν οὐρανὸν
 Τὸ φῶς τοῦ ὄπλου σου θὰ βγαίνῃ
 Καὶ θὰ τραντάξῃ τὰ βουνά
 Τοὺς κάμπους ἢ βαρεῖα βοή σου,
 Καὶ τρόμους μόνο θὰ γεννά
 Ἡ δύναμί σου.

ΣΠΥΡΟΣ Ι. ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ

Η ΕΥΕΡΓΕΤΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΑΔΙΚΕΙΤΑΙ

Ἦτο ὑψηλὴ καὶ μεγαλοπράγμων ἡ ἔμπνευσις τοῦ ἀρχιτέκτονος Σωσικράτους, ὅστις ἐβουλεύσατο, ἵνα μεταβάλῃ τὸν Ἴθρον εἰς ἀνδριάντα τοῦ Μακεδόνα κοσμοκράτορος, διότι παρετήρησεν, ὅτι τὸ ὄρος τοῦτο ἔχει σύμμετρα πλάτη καὶ ἕψη καὶ μέλη καὶ ἄρθρα καὶ διαστήματα μορφοειδῆ. Ἐσκέφθη λοιπὸν, ὅτι ὁ οὐρανογείτων Ἴθρος δύναται κατεργασθεῖς καὶ σχηματισθεῖς νὰ γείνη ἀνδριάς, οὗ οἱ μὲν πόδες ἔμελλον νὰ ἄπτονται τῆς θαλάσσης, διὰ δὲ τῆς μιᾶς χειρὸς νὰ φέρῃ πόλιν μυριάνδρον, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς ποταμὸν ἀέναον ἐκχεόμενον ἐκ φιάλης εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ μετριόφρων φιλόσοφος βασιλεὺς δὲν ἐδέξατο τὴν πρότασιν τοῦ ἀρχιτέκτονος εἰπὼν, ὅτι εἰκόνες αὐτοῦ εἶναι ὁ Καύκασος καὶ τὸ Κάσπιον πέλαγος. Πρὸς κατασκευὴν οὗτο μεγάλου ἔργου ἴσως ἠθελὸν ἐπαρκέσει οἱ θησαυροὶ τῆς Ἀσίας, ὧν ὁ Μακεδὼν ἐγένετο κύριος, ἀλλ' ὀπτικοὶ λόγοι ἠθελὸν διακωλύει, ἵνα πόρρωθεν εἶναι ὄρατὴ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκείνου μορφή ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Πάντως ὅμως ἠθελὸν εἶναι αἰώνιον αἰσθητὸν μνημεῖον μαρτυροῦν, ὅτι ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη εἶναι γῶραι Ἑλληνικαὶ καὶ ἠθελὸν ἐλέγχει τὰ ψεῦδη, ὅσα ἐπήλυδες λαοὶ πλάττουσιν, ὅπως σφετερισθῶσι τὴν πατρίδα τοῦ ἱστορικοῦ Ἀχιλλέως.

Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐγένετο κύριος τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἐκήσατο κλέος ἀφθίτον οὐκ ἐκ τύχης, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς. Ἐκ τῶν τριῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου στρατηγῶν, τοῦ Ἀννίβου, τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ ἡμέτερος εἶναι ὁ ὑπερέχων. Διότι ὁ μὲν Καρχηδόνιος Ἀννίβας πολλὰ ὄφειλε τῷ Σπαρτιάτῃ Ξανθίππῳ, ὁ δὲ Καῖσαρ διεπράξατο μὲν μεγάλα ἔργα, ἀλλ' ἦτο ψυχρὸς ἐγωῖσθης καὶ τῆς τυραννίας διηρευτής. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως δὲν ἦτο μόνον μέγας στρατηγός, ἀλλὰ καὶ ἦρος μὴ ὀκνήσας, ἵνα κατέλθῃ εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους καὶ διὰ τοῦτο ἔσχε

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

(ἐκ τῆς ἐν τῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως Σιδωνίας Ἀδριανῆς).

τὸ σῶμα μεστὸν τραυμάτων. Διὰ τὰς πολλὰς δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρετὰς οὐχὶ ἀδίκως ὁ Πλούταρχος εἶπεν, ὅτι εἶχε τὸ φρόνημα τοῦ Κύρου, τὴν σωφροσύνην τοῦ Ἀγησιλάου, τὴν σύνεσιν τοῦ Θεμιστοκλέους, τὴν ἐμπειρίαν, τὴν τόλμην τοῦ Βρασίδου καὶ τὴν δεινότητα καὶ πολιτείαν τοῦ Περικλέους. Φαίνεται, καὶ ἐν τοῖς ἡθεσι συμβαίνει τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις, π. χ. πρῶτον μὲν ἐγεννήθη τὸ βασιλικὸν πολίτευμα, εἶτα δὲ τὸ ἀριστοκρατικὸν καὶ τελευταῖον τὸ δημοκρατικόν. Ἐκ τῆς συνθέσεως δὲ τούτων ἐγένετο τὸ συνταγματικόν, ὅπερ περιέχει καὶ τὰ τρία εἰρημένα πολιτεύματα. Ἐν τῇ συνθέσει λοιπὸν κεῖται τὸ τέλειον καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι σύνθετον μεγαλεῖον.

Ὁ ἔκγονος τοῦ Ἡρακλέους δὲν εἶναι μόνον στρατηγὸς καὶ ἥρωας, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος, ἄξιός μαθητῆς τοῦ Ἀριστοτέλους γενόμενος καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κόσμου ἐφαρμόσας. Ὁ Σταγειρίτης ἐν ὑπομνήματι ἔγραψε τῷ μαθητῇ αὐτοῦ, ἵνα τοὺς μὲν Ἕλληνας μεταχειρίζεται ἡγεμονικῶς, τοὺς δὲ βαρβάρους δεσποτικῶς. Ἀλλ' ὁ φιλόσοφος βασιλεὺς ἔλεγε τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ, ἵνα τὴν οἰκουμένην θεωρῶσι πατρίδα καὶ συγγενεῖς μὲν τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς καὶ ἵνα τὸ μὲν Ἑλληνικὸν διακρίνωσι διὰ τῆς ἀρετῆς, τὸ δὲ βαρβαρικὸν διὰ τῆς κακίας. Οὕτως ὁ μέγας Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε μόνον μεγαλοπράγμονα τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ εὐγενῆ τὴν καρδίαν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐγένετο κύριος τοῦ κόσμου, ἴδρυσεν τὸν κοσμοπολιτισμὸν. Ἀνεγνώριζε μὲν τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἠγάπησε τὸν ὅλον κόσμον τοσοῦτον, ὅσον οἱ νῦν πεπολιτισμένοι λαοὶ δὲν ἀγαπῶσι τὴν Μακεδονίαν.

Ὡς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐγένετο ὁ μεγαλοπρεπέστατος τύπος βασιλέως, οὕτως ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι καὶ θέλει μείνει αἰωνίως ὡς τὸ ἰδεῶδες τοῦ φιλοσόφου. Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ μεγάλου τούτου ἐρευνητοῦ εἰσδύει πανταχοῦ, ἐνθα λανθάνουσι κεκρυμμένα τῆς φύσεως μυστήρια. Ἀσχολεῖται περὶ τὰ φυσικὰ καὶ ἱστορικὰ ζητήματα, ὡς περὶ τὴν ζωολογίαν καὶ τὴν βοτανικὴν, τὴν μηχανικὴν, τὴν ῥητορικὴν, τὴν πολιτικὴν, τὴν ποιητικὴν, τὴν μεταφυσικὴν καὶ περὶ πλείστας ἄλλας ἐπιστήμας. Εἰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἐγένετο μακρόβιος, ὅμως διεγείρει τὴν ἐκπληξιν ἢ μεγάλην τῶν

βιβλίων αὐτοῦ πληθῆς. Ὡς δ' ὁ Πλάτων ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐνθουσιώδη ἰδεολογίαν, οὕτως ὁ Ἀριστοτέλης τὸν νηφάλιον πραγματισμόν. Ὁ Σταγειρίτης δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Ἀθηναῖον φιλόσοφον, οὔτε κατὰ τὴν φαντασίαν, οὔτε κατὰ τὸν ποιητικὸν ὄγκον, οὔτε κατὰ τὴν ἀνθηρότητα τῆς γλώσσης, ἀλλ' οὐ-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

τος ἐμόρφωσε τὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν, ἧς τὰς ἀρετὰς δύναται τις εὐκόλως νὰ παρίδῃ· διότι αὕτη ἐγένετο συνήθης.

Ἡ Μακεδονία λοιπὸν παρήγαγε τὸν τελειότατον βασιλέα καὶ τὸν σοφώτατον φιλόσοφον. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, καθ' οὓς τελοῦνται ἀγῶνες καὶ πανηγύρεις δι' ἀνθρώπους ταχύποδας ἢ δυναμένους δίκαν ἀχιθοφόρον νὰ ὑψώσῃ βάρη, δὲν ἦτο ἄρα γε πολὺ δικαιότερον νὰ πανηγυρίζωσιν οἱ μοναρχικοὶ καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἐν Πέλλῃ καὶ ἐν Σταγειρίσι, ὡς οἱ χριστιανοὶ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ οἱ Μωαμεθανοὶ ἐν Μέκκῃ; Εἰ ἐν Πέλλῃ ἐτιμᾶτο ὁ

φιλόσοφος βασιλεύς, ὅστις ἐξεπολίτισε τὸν κόσμον, ἤθελον ἐξάρει τὸ φρόνημα τῶν συγχρόνων βασιλέων καὶ διεγείρει τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν πρὸς μίμησιν. Οἱ βασιλεῖς τρέπονται εἰς τὴν ἄκηριαν, εἰς τὴν ἀμάθειαν, εἰς τὴν ῥαστώνην καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰ ταπεινὰ ἔργα, διότι οἱ λαοὶ δὲν τιμῶσι τὰς βασιλικὰς ἀρετὰς. Εἰ δ' οἱ λαοὶ προεβάλλοντο ὡς πρότυπον βασιλέως τὸν φιλόσοφον κοσμοκράτορα, ἤθελον οὗτοι φιλοτιμηθῆ, ἵνα μιμηθῶσι κατὰ τὸ ἔνδον τὸν φιλομαθῆ καὶ γενναῖον τῆς Ὀλυμπιάδος υἱόν. Παραπλησίαν ἑορτὴν καὶ πανηγύριν ἠδύναντο νὰ τελῶσι καὶ οἱ ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐπιστήμονες ἐν Σταγείροις πρὸς τιμὴν τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ τιμὴ αὕτη ἤθελε διεγείρει τὴν φιλοτιμίαν πάντων τῶν ἐπιστημόνων πρὸς μίμησιν. Ἀφ' οὗ ἡ ἐκκλησία ἔχει τοὺς ἀθλητὰς καὶ μάρτυρας αὐτῆς, διὰ τί δὲν πρέπει νὰ ἔχη καὶ ἡ ἐπιστήμη τοὺς ἑαυτῆς ἥρωας; Τοιαύτας ἑορτὰς εἶχον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ δὴ οἱ Πλατωνικοὶ ἐώρταζον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἀκαδημείας τῇ ἐβδόμῃ Θωρηγλιῶνος, δηλαδὴ τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων, ὅστις ἐλέγετο καὶ πατὴρ τοῦ φιλοσόφου.

Ἐν Πέλλῃ λοιπὸν καὶ ἐν Σταγείροις ἔπρεπε ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου νὰ τελῶνται ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτον κατ' ἐξοχὴν ἀπετέλεσαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ χριστιανισμός, ὑπὲρ ἀμφοτέρων δ' εἰργάσατο ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. Διότι τὰ μὲν Ἑλληνικὰ γράμματα ἤγαγε μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, τοῦ δὲ χριστιανισμοῦ ἐγένετο ὁ πρόδρομος. Ἄνευ τοῦ μεγαλοπράγμονος ἐκείνου βασιλέως, δὲν ἦτο δυνατόν, ἵνα διαδοθῆ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τοὺς λαοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἄνευ δὲ τῆς πλουσιωτάτης ταύτης γλώσσης πῶς ἔμελλον νὰ μάθωσιν οἱ λαοὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὰ θεῖα τοῦ θεανθρώπου διδάγματα; διότι οὗτοι εἶχον μόνον ὀλίγας λέξεις, ὅπως ἐκδηλῶσι τὰς φυσικὰς ἀνάγκας αὐτῶν ἢ τὰ στοιχειώδη αἰσθήματα. Δὲν εἶχον δ' ἔτι ἀναπτύξει τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὅπως εἰσέρχονται εἰς τὰ βασίλεια τῶν ἰδεῶν καὶ εἰς μεταφυσικὰ ζητήματα. Τὸν πρόδρομον λοιπὸν τοῦ χριστιανισμοῦ ἔπρεπε νὰ τιμῶσιν οὐ μόνον αἱ πολιτεῖαι καὶ οἱ ὄπαδοι τοῦ Ἄρεως, ἀλλὰ σύμπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος.

Ὄντως ἑορτὰς τινὰς ἐτέλεσαν οἱ Πανσλαβῖσται καὶ τὸ ἐν Λονδίῳ Βαλκανικὸν κομιτάτον, ἀλλὰ πρὸς ὄνειδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διότι ἐκεῖνοι προσήνεγκον ἑκατομμύρια δρουβλίων τῷ Σαράφωφ καὶ τοῖς ὄπαδοῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ Βρεττανοὶ πολλὰς χιλιάδας λιρῶν, ὅπως ἐξαφανίσωσι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας καὶ ἔχαιρον ἐπὶ ταῖς διαπραττομέναις μαιφρονίαις. Ναὶ ἔχαιρον ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑποκρίνονται ἀγανάκτησιν καὶ λύπην, διότι ἀνήκοντες εἰς ἑταιρείας φιλοξῶων βλέπουν ζῶα εἰκῆ φρονεούμενα ἢ βασανιζόμενα. Οἱ αὐτοὶ δὲ κλαίουσι καὶ ὀδύρονται, διότι ἐξηφανίσθησαν προκατακλυσμαῖα πτηνὰ ἢ ἄλλα ζῶα, καὶ ὅμως συμβάλλονται πρὸς ἐξαφανισμὸν τῆς εὐγενεστάτης τῶν φυλῶν. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα πρὸς τὴν ἄλογον φύσιν ἤθελον εἶναι εἰλικρινῆ, εἰ εὐγενῆ αἰσθήματα ἐδείκνυον πρὸς τὴν φυλὴν τὴν δημιουργήσασαν τὸν πολιτισμὸν καὶ διασκεύασασαν τὸν χριστιανισμὸν. Τὸ Ἑλληνικὸν γένος, καίπερ πολλάκις δεῖξαν τὴν πρὸς τοὺς Βρεττανοὺς ἀφοσίωσιν, ἤθελεν ὑπομείνει ἀγογγύστως τὴν σκληρότητα τοῦ ἠέθους, εἰ ὄντως οἱ ἀσβεστοχρόισται ἀπόγονοι τοῦ Κροῦμου ἠδύναντο νὰ ἦναι πιστοὶ τούτων φίλοι. Περὶ τῆς ἀνελικρινείας τούτων ἠδύναντο νὰ μαρτυρήσῃ πᾶς Ἀνατολίτης, καὶ ὅμως ἠπατήθη ὁ εὐφρεέστατος τοῦ κόσμου λαός.

Τὴν ἀπάτην κατέστησε τοῖς πᾶσι καταληπτὴν ἡ συμμαχία τῶν Βουλγάρων μετὰ τῶν πολεμίων τοῦ Βρεττανικοῦ ἔθνους. Νῦν τύχη ἀγαθῆ δὲν ἔχει ἀνάγκην τούτων, ὅπως διαιρέσῃ τοὺς Σλαῦους εἰς βορείους καὶ εἰς νοτίους χάριν τῆς ἰσορροπίας τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀρκεῖ, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν Ἑλληνοτουρκικὴν Ἀνατολίην. Αὕτη ἐν ἀμύνη δύναται νὰ παρατάξῃ ἐν ἑκατομμύριον Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, οἵτινες εἶναι ἱκανοὶ ὅπως καταστήσωσιν ἀσφαλῆ τὴν κοινὴν πατρίδα. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς εἰλικρινοῦς συμπράξεως τῶν δύο λαῶν. Βεβαίως πάντες οἱ Νεότουρκοι δὲν ἔχουσι πλήρη συνείδησιν τῆς ἰσοπολιτείας, καὶ κατὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δυνάμεθα νὰ ὤμεν ἐπιεικεῖς, διότι δὲν εἶναι συνετὸν διὰ μικρὰς παρεκτροπὰς ἢ παρεξηγήσεις νὰ διαταράσσωμεν τὴν ὅλην σύμπραξιν. Ἄν ὅμως οἱ Νεότουρκοι συνάψωσι φιλίαν μετὰ τῶν Βουλγάρων, τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους

εἶναι προωρισμένον νὰ λήξῃ ἢ προθεσμία. Διότι τὸ σύνταγμα εἶναι τὸ τελευταῖον πείραμα. Σύνταγμα δηλοῖ πολιτισμόν, ὃν ἔχουσιν οὐχὶ οἱ Βούλγαροι, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες.

Ἡμεῖς ὅμως οἱ Ἕλληνες στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἀπαρτιζομένης ἐκ δέκα περίπου ἑκατομμυρίων θέλομεν ἐπιπλεύσει ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς. Προωρίσθημεν δ', ἵνα αὐθις ἐκπολιτίσωμεν τὴν Ἀνατολήν, ὡς ἐπὶ μέγαλον Ἀλεξάνδρου. Εἶναι ὅμως ἔργον μεγίστης σπουδαιότητος, ἵνα διατηρήσωμεν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν ἐν τῷ ὑψηλῷ βᾶθει, εἰς ὃ ἀνεβίβασεν ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον αἰῶνα ἐργασία ὀλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἡ γλῶσσα αὕτη ὠρισμένους κανόνους ἔχουσα ἀποκρούει τὰς ὀθνεῖας λέξεις, ἅς οἱ περὶ οἱ λαοὶ ἐμβάλλουσιν. Ἡ θεία ἡμῶν γλῶσσα εἶναι τὸ ἀριπρεπέστατον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς κόσμημα καὶ ἡ κλεῖς, δι' ἧς εἰσερχόμεθα εἰς τὸ πλουσιώτατον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ταμεῖον. Διὰ τῆς γλώσσης ταύτης καὶ διὰ τῆς νοημοσύνης τῆς ἡμετέρας φυλῆς κατέχομεν τὰ σκῆπτρα ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ βᾶσις ὅμως τῆς δρύσεως τοῦ ἡμετέρου γένους εἶναι ἡ Μακεδονία, ὡς αὕτη ἦτο καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις προγόνους. Ἡ Ἑλλὰς τότε ἔδρασεν ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ κόσμου, ὅτε ὁ ἐξ Ἡρακλέους ἔλκων τὸ γένος συνήνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ τὰς ἀπειροπληθεῖς Ἑλληνίδας πόλεις.

Ἐγγραφοὶ ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Νοεμβρίου 1908.

Γ. ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ

Ὁ Φίλιππος ἐμακάριζε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι εὐρίσκουσι νὰ ἐκλέγωσι κατ' ἔτος δέκα στρατηγούς· διότι αὐτὸς ἐν διαστήματι πολλῶν ἐτῶν ἓνα μόνον στρατηγὸν ἔλεγεν ὅτι εὖρε, τὸν Παρμενίωνα.

(Πλούταρχος)

Ὁ Φίλιππος ἔλεγεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς οὐδέποτε ὀφείλει νὰ λησιμονῇ ὅτι ἄνθρωπος ἔλαβεν ἐξουσίαν ἰσότητος, ἵνα προωρῆται μὲν τὰ καλὰ, φρονῇ δὲ ἀνθρώπινα.

(Πλούταρχος)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ

Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐξαιρουμένης τῆς Θάσσου, ὑπάρχοντα Ἑλληνικὰ Σχολεῖα ἀνέρχονται εἰς 1022, καθηγηταί, διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι 1565, μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι 63782!

Ἀπέναντι τούτων οἱ Βούλγαροι ἔχουσι 561 σχολεῖα, 873 διδασκάλους καὶ 18311 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι λαλοῦσιν εὐγλώττως περὶ τῆς μεγάλης δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ περιμαχητῇ χώρᾳ. Τὴν ὑπεροχὴν ταύτην μὴ δυνάμενοι νὰ καταβάλωσιν οἱ ἐν Σοφίᾳ Βούλγαροι διὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς βᾶδιουργιῶν καὶ δωροδοκιῶν ἐπενόησαν τὸν σχηματισμὸν ληστρικῶν συμμοριῶν καὶ τὴν ἐν συνδυασμῶι πρὸς τοὺς μισθοφόρους τῆς Ρουμανίας ἐνέργειαν καὶ ἐπιδρομὴν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν χωρίων, ὧν ὤρυσαν τὴν λεηλασίαν καὶ καταστροφὴν. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῶν ἐπηλύδων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξήγειρε τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ παρήγαγε κατ' ἀνάγκην τὴν Ἀμυναν καὶ τοὺς Ἐκδικητὰς, οἵτινες ἀρκετὰ ἐξεδικήθησαν τὰς σφαγὰς ἀθῶων ὑπάρξεων, τοὺς ἐμπρησμοὺς τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν κτημάτων καὶ τὰς δολοφονίας διαπρεπῶν Ἑλλήνων.

Τὴν ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμασι, τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ βιομηχανίᾳ δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀποτελοῦσι μόνον αὐτοὶ τὴν καλὴν καὶ ἐκλεκτὴν τάξιν, παρακολουθεῖ καὶ ἡ ἐν τοῖς ὅπλοις ὑπεροχὴ.

Ὁ κ. Παγιαρὲς ἐν τῷ ἐσχάτως ἐκδοθέντι βιβλίῳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον “Ὁ Μακεδονικὸς κυνεῶν,, ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν καὶ Βουλγαρικῶν σχολείων γράφει τὰ ἐξῆς: “Ὅθεν οἱ Ἕλληνες ὑπερτεροῦσι τῶν Βουλγάρων. Ἄλλως τε οἱ ἐμπορικοὶ πράκτορες τῆς Βουλγαρίας, οὓς ἠρώτησα, δὲν ἀρνοῦνται τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν σχολείων. Ἀποδίδουσι δὲ ταύτην εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν Ἑλληνικὴν προπαγάνδαν. Ἐλπίζουσιν ὅμως νὰ φθάσωσι τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ προσελκύσωσιν εἰς τὸν Βουλγαρισμὸν πάντας ἀκόρη καὶ τοὺς μάλλον Ἑλληνοφρονάς. Ἐν

τούτοις εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι τὴν σήμερον μὴ ὅλας τὰς βασάνους, τὸ ἐγγειρίδιον καὶ τὰς βόμβας φοιτῶσι περισσότεροι Μακεδόνες εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παρά εἰς τὰ Βουλγαρικὰ σχολεῖα.

“Τὸ σπουδαιότερον δὲ εἶνε ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἰδρύθησαν ἰδιωτικῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ὅτι εἰς ταῦτα φοιτῶσιν οἱ μαθηταὶ ἐλευθέρως ἄνευ πείσεώς τινος χρηματικῆς, ἠθικῆς ἢ φυσικῆς. Ὅπως ἐκτιμήσῃ τις, γράφει ὁ κ. Βεράρδ, τὴν ὅλην ἀξίαν τοῦ ἔργου, δεόν νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀληθεῖς πράκτορας τῆς προπαγάνδας. Ἡ ἐλευθέρω Ἑλλάς καὶ τὸ Πατριαρχεῖον συντελοῦσιν ἐν μέρει, ἀλλ’ ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἶνε ἐλαχίστη. Κυρίως αἱ ἐγχώριοι κοινότητες προσκαλοῦσι καὶ συντηροῦσι τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν διδασκάλους. Τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἰδρυθέντα δι’ ἰδιωτικῶν κεφαλαίων λειτουργοῦσι καὶ προσδεύουσι διὰ μόνης τῆς μερίμνης καὶ τῆς ἐλευθέρως συνδρομῆς τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Τὰ ἴδια τέκνα τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἀποτελοῦσι τὴν πελατεῖαν τῶν σχολείων. Συμβαίνει ἄρα γε τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰς ἄλλας προπαγάνδας;”

Ὁ κ. Βλάν (Blont), γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν τῇ Κυανῇ Βίβλῳ, ἀριθ. 3 τοῦ ἔτους 1889, ἀναφέρει ὅτι ἡ σημασία τῶν περισσότερων βουλγαρικῶν σχολείων ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε, κατὰ τὴν γνώμην του, μηδαμινή, διότι ταῦτα συντηροῦνται ἐκ τῶν πεμπομένων χρημάτων ἐκ Βουλγαρίας, Ἀνατολικῆς Ρωμανίας καὶ ἴσως ἐκ Ρωσίας.

“Μὲ εἶπον, γράφει ὁ Παριάρης, ὅτι μόνον Σλάβους θέλω εὑρεῖν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐν τούτοις εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ διαμερίσματα εὑρον ἀνθρώπους, οἵτινες ἔθνησκον ἀνακράζοντες δι’ ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ διὰ φωνῆς διατόρου καὶ ἀπρομήτου “**Εἴμεθα Ἑλλη- νες. Ζήτω ἡ Ἑλλάς**,”. Ἐκαστος λίθος καθ’ ὁδὸν διεγείτο τὰ παθήματα τῶν Ἑλλήνων. Μετ’ ὀλίγον ἀπειράριθμα φάσματα παρουσιάζονται πρὸ τῆς διόδου μου διὰ μέσου τῶν πεδιάδων, κοιλάδων, λόφων, ὄχθων τοῦ Ἀξιοῦ, πλευρῶν τοῦ Περίμ, ὑπαρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, κατὰ μῆκος τῶν λιμνῶν, ἐπὶ τοῦ Βαρνοῦντος, τῶν πτυχῶν τῶν Μαλεσιῶν, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀλιάκμονος καὶ ἤκουον μίαν τρομερὰν διαμαρτύρησιν “**Εἴμεθα Ἑλλη- νες**,” ἐκτραυγάζον τὰ φάσματα, καὶ ἐπειδὴ ἐπεμέναμεν νὰ μείνωμεν Ἑλλη- νες, διὰ τοῦτο ἐπέσαμεν ὑπὸ τὴν μάχαιραν τῶν δολοφόνων! Ἐν Νιαούσῃ τρεῖς χιλιάδες σκελετοὶ θέλουσιν ἐξέλθει ἐκ τοῦ τάφου ἵνα μοὶ ἀναπολήσωσιν ὅτι οἱ Ἑλληγες ἐσφάγησαν διὰ τοῦ γιγα- γανίου.”

“Οἱ τεθνεῶτες οὐδέποτε ψεύδονται, πρέπει νὰ τὸ πιστεύσω- μεν. Ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὰς ἐθνολογικὰς καὶ γλωσσολογικὰς θεωρίας. Τὸ οὐσιώδες καὶ ἀξιοσημειώτον εἶνε ὅτι πάντες οἱ Μακεδόνες προτιμῶσι νὰ σταυρωθῶσι μᾶλλον παρά νὰ στρέψωσι τὰ νῶτα πρὸς τὴν Ἑλλάδα.”

“Ἄς ἐπιτρέψῃ μοι ὁ κ. Παριάρης νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ λέξις προπαγάνδα, ἣν καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν μεταχειρίζονται, δὲν ἀρμόζει ποσῶς, προκειμένου περὶ διαδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ πολιτισμοῦ. Διὰ τὰς ἄλλας ἐθνότητας τὸ ἔργον εἶνε βεβαίως προπαγανδικόν· οἱ λαοὶ οὗτοι παρείσακτοι ὄντες προσπαθοῦσι διὰ φυσικῶν χρηματικῶν καὶ ἀνθρωποφυσικῶν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τὸν ἐθνικὸν αὐτῆς χαρακτήρα νὰ μεταβάλωσιν. Οἱ Ἑλληγες ὅμως ἐν Μακεδονίᾳ εὕρισκονται ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἐστία, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ Ἑλληνικὰ σχολεῖα συντηροῦνται τὰ μὲν διὰ κληροδοτημάτων Μακεδόνων, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Οἱ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα διδάσκοντες ἐν Μακεδονίᾳ εἰσὶ τὸ πλεῖστον Μακεδόνες ἰθαγενεῖς, ὀλίγοι δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος. Ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐκαλλιεργοῦντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἡ Πέλλα ἐπὶ Ἀρχελάου (413 - 399 π. Χ.) ὑπῆρξεν ἐστία τῶν Ἑλλήνων λογίων καὶ ποιητῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν γένει παιδείας. Ἡ Στάγειρος ἔφυσεν τὸν μέγαν τῆς ἀρχαιότητος Ἑλληγνα φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, τὸν διδάτταλον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ἀμφίπολις, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Ἀπολλωνία τῆς Ἰλλυρίας διέπρεψαν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1450 ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἐκεῖ Ἑλληνικῇ σχολῇ ὁ Ἰωάννης Μόσχος ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων προσκληθεῖς. Τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Θεσσαλονικῆς ἐν ἔτει 1721 προέστατο Ἰωάννης ὁ Θεσσαλονικεύς. Ἐν ἔτει 1757 ὑπῆρχον ἐν Θεσσαλονίκῃ δύο Ἑλληνικαὶ σχολαί. Ἐν τῇ μονῇ Βατοπεδίου ὑπῆρχεν ἡ Ἀθωνιάς Ἀκαδημία (1753 - 1758), ἧς προέστατο Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις. Ἑλληνικὰ σχολεῖα ὑπῆρχον ἐν Πολυγύρῳ, Ἐδέεσσῃ, Βερραῖα καὶ Νιαούσῃ τῷ 1750, ἐν Μελενοίτῳ τῷ 1810, ἐν Σέρραις τῷ 1740, ἐν Καστορίᾳ τῷ 1660, ἐν Σιατίστῃ τῷ 1710, ἐν Γρεβενοῖς καὶ Κοζάνῃ τῷ 1666 καὶ ἐν Βελβενδῷ τῷ 1780. Ἄλλως οἱ Ἑλληγες ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων μέχρι σήμερον εἰσὶν ἐμφύτως οἱ φορεῖς καὶ πρόδρομοι τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς Κριμαίαν 1000 ἔτη πρὸ Χριστοῦ οἱ Ἑλληγες μετέδησαν καὶ μετέδωκαν ἐκεῖ τὰς τέχνας καὶ τὸν πο-

λιτισμόν. Δέκα δὲ αἰῶνας μ. Χ. βραδύτερον οἱ Ἕλληγες εἰσῆγαγον τὸν χριστιανισμόν ἐν Ρωσσίᾳ, βαπτισθέντες πρώτου τοῦ Βλαδิมήρου Α' ὑπὸ Ἑλλήνων ἱερέων. Οἱ Θεσσαλονικεῖς Ἕλληγες ἱσαπόστολοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος ἐδίδαξαν τὰ γράμματα καὶ μετέδωκαν τὸν χριστιανισμόν εἰς τοὺς Βουλγάρους, τοὺς ἀμειλίκτους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ὑπῆρξεν ἡ ἔδρα τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐν αὐτῇ προσήρχοντο ἀπὸ πάσης χώρας ὁμοεθνεῖς καὶ ξένοι, ἵνα διδαχθῶσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διὰ τῶν ἐνδόξων αὐτοῦ ἐκστρατειῶν μετέδωκεν εἰς Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γεννηθεὶς τῷ 1370 Θεόδωρος Γαζής ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει γεννηθεὶς τῷ 1400 διδάσκαλος Ματθαῖος Καμαριώτης ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Ἕλληγες λόγιοι διωκόμενοι μετέβησαν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖ ἐδίδαξαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ μετέδωκαν τὸν πολιτισμόν. Ὁ ἐκ Βερροίας διδάσκαλος Ἰωάννης Κοντοῦσιος ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Βενετίᾳ. Ὁ Σεβαστὸς Λεοντιάδης ἐκ Καστορίας, γεννηθεὶς τῷ 1690, ὑπῆρξε δεινὸς συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος. Ὁ Μιχαὴλ Παπαγεωργίου ἐκ Σιατίστης, γεννηθεὶς τῷ 1727, ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Μελενοίκῳ.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν οἱ Ἕλληγες ἐξημέρωσαν τὸ Σουδαν μεταδώσαντες ἐκεῖ τὸν πολιτισμόν. Οἱ Ἕλληγες ἀναντιρρήτως εἰσὶν ἐξ ἐμφότου ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων, τοῦτο δ' ἀποδεικνύει ἡ ὁρᾶσις ἐν γένει τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον. Ἡ ὁρᾶσις δὲ αὕτη βεβαίως δὲν δύναται νὰ κληθῆ προπαγάνδα, οὐδὲ εἶναι τοιαύτη ἢ ὑπαρξίς ἐν Μακεδονίᾳ ὀλίγων διδασκάλων, εἶνε ἀπλῶς συνέχεια τῆς ὁράσεως ἐν γένει τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

[Ἐκ τῆς μετ' ὀλίγον ἐκδοθησομένης «*Εἰκονογραφημένης Μακεδονίας*» τοῦ κ. Λ. Γ. Ἀρβανίτου].

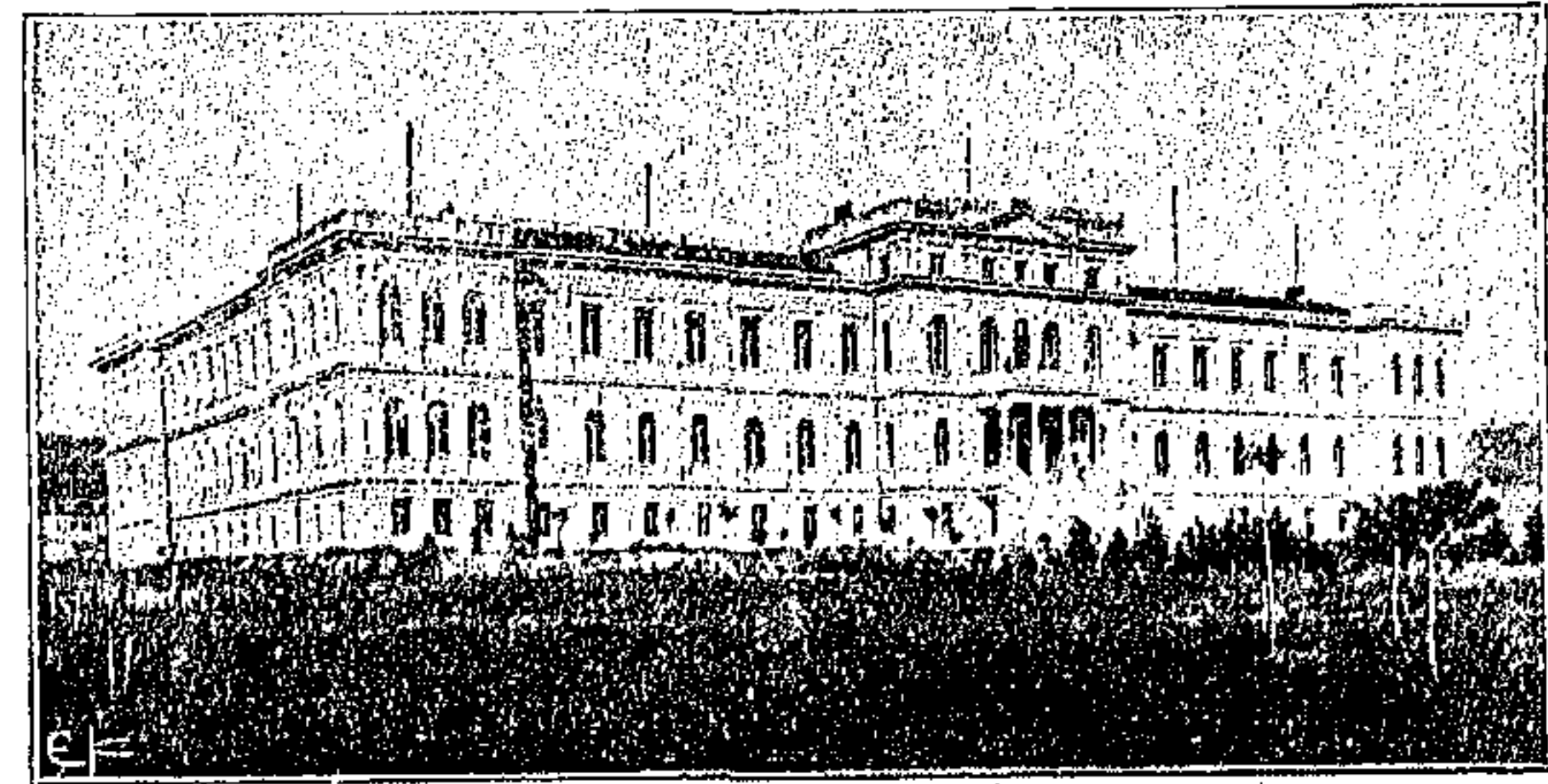
ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΠΑΠΑΦΗ

(Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ τοῦ ἐκφωνηθέντος τῇ 7 Ἰανουαρίου 1907 ὑπὸ τοῦ ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας παιδαγωγοῦ κ. Ζήση Δ. Ζαμάνη κατὰ τὸ ἐτήσιον ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου Παπάφη μνημόσυνον τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης).

Φιλογενὲς ἐκκλησίασμα!

Ἐνόμισα μεγάλης ἐθνικῆς σημασίας ἔργον τὸ Παπάφειον διὰ δύο λόγους: πρώτον μὲν διὰ τὴν σπουδαιότητάν τοῦ Γένους μας ἀνάγκην, τὴν

ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ ΠΑΠΑΦΗ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ

ὅποιαν προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὰ ἀξιολογώτατα ἐθνικὰ διδάγματα, τὰ ὅποια ὡς ἀποτέλεσμα βουλίσσεως εὐγενοῦς ἐν ἑαυτῷ ἐγκλείει. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο ταῦτα ἀποτελοῦσι συγχρόνως καὶ τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας καὶ ὁ ἐργάτης τοῦ εὐεργετήματος κατέστη ἀείμνηστος καὶ ἕμνων ἄξιος, διὰ τοῦτο σήμερον, ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἀνδρός, νο-

ἢ Παραλείπεται τοῦ λόγου τὸ προσόμιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπαινεῖται τὸ ἑλληνοπρεπὸς εὐγνωμον καὶ λίαν ἐθνωφελὲς μέτρον τῆς τελετῆς ἐτησίου μνημοσύνου ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀοιδίμου ἱδρυτοῦ τοῦ Ὀρφανοτροφείου «*Μελετίου*», Ἰωάννου Ν. Παπάφη.

μίζω, ὅτι τὸν κάλλιστον τῶν ἕμνων τοῦ ἠθέλομεν ψάλει, ἂν προσεπα-
 ῖομεν διὰ καταλλήλου ἐρεῦνης νὰ καταδείξωμεν τὴν ἐθνικὴν τοῦ ἀθα-
 νάτου αὐτοῦ ἔργου σημασίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἐπικαλοῦμαι νῦν
 τὴν ἡμετέραν εὐμενὴ ἀκρόασιν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς.

Ἐλεγον πρὸ ὀλίγου, ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ἀειμνή-
 στου Παπάφῃ εἶναι μεγάλης διὰ τὸ Γένος ἡμῶν σημασίας πρῶτον διὰ
 τὴν ἐθνικὴν ἀνάγκην, τὴν ὁποῖαν προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Τίς ὅμως
 καὶ ὅποια εἶναι ἡ ἀνάγκη αὕτη δύναται νὰ κατανοήσῃ μόνον ὅστις λάβῃ
 πρὸ ὀφθαλμῶν ἀπ' ἐνός μὲν τὸν προσορισμὸν, τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ
 ἐκπληρώσωμεν ἐν τε τῷ προσεχεῖ καὶ ἀπωτέρω μέλλοντι ὡς ἔθνος φιλο-
 πρῶδον, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐκ-
 πληρώσωμεν τὸν προσορισμὸν μας τούτον.

..... Τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πνευματικῶν ἐν πρώτοις,
 εἶτα δὲ καὶ τῶν (ἀπαραιτήτων πρὸς ἀξίαν λογικῶν ὄντων ὑπαρξιν ἡμῶν)
 ὑλικῶν ἀγαθῶν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἔχομεν ὡς προσορισμὸν κοινὸν
 μετὰ πάντων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν· περιττὸν δὲ κρίνω νὰ τονίσω ἰδιαι-
 τέρως, ὅτι ἡ συνείδησις τῆς ἡμετέρας καταγωγῆς ἀπὸ προγόνων χρησι-
 μευσάντων καὶ χρησιμευόντων ἔτι καὶ σήμερον ὡς πρότυπον λαοῦ ἀριε-
 ρωθέντος εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ὑψίστων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος
 προϊόντων τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς
 ἔξαιρετικῶς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προηγώμεθα εἰς τὴν ἐξυπηρετήσιν τοῦ
 γενικῶς ἀνθρωπίνου τούτου προσορισμοῦ

..... Τοιοῦτον ὄντος τοῦ προσορισμοῦ ἡμῶν, ἂν ἐξετάσωμεν τίνα
 εἶναι τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων δύναμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐκπλήρωσιν
 τούτου, θὰ εὐρωμεν, ὅτι ἐκτός τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, τῆς χώρας ἡμῶν
 δηλονότι, ἡ ὁποία προσφέρει εἰς ἡμᾶς τὴν διὰ τὰ ἀπαραίτητα ὑλικά
 ἀγαθὰ ὕλην, ζύρια καὶ πρῶτιστα μέσα καὶ κεφάλαια πρὸς ἐξυπηρετήσιν
 τοῦ προσορισμοῦ ἡμῶν τούτου εἶναι αἱ πνευματικαὶ καὶ σωματικαὶ ἡμῶν
 δυνάμεις καὶ δεξιότητες, ἢ, ὅπως ἔλεγε πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν περίπου ὁ πρῶ-
 τος ἐθνικὸς ἡμῶν παιδαγωγός, ὁ ὄντως ἀδαμάντινος τὸν χαρακτήρα καὶ
 τὴν φιλοπατρίαν ἔξοχος Ἀδαμάντιος Κοραΐς: «*Λογικὸν καὶ δύο χεῖρες:*
ταῦτα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς εὐδαιμονίας μας!»

Ἐργασία λοιπὸν πνευματικὴ καὶ σωματικὴ εἶναι ἡ ἀσφαλὴς βῆσις
 καὶ τὸ ἐπιτηδεϊότατον ἅμα ὄργανον τῆς ἀτομικῆς καὶ ἐθνικῆς προόδου.
 Ἐξ δὲ τῆς ὀρθῆς καὶ συστηματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς πρὸς
 ἐργασίαν δυνάμεως τῶν ἀτόμων ἐκάστου ἔθνους ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον τοῦ
 ἔθνους, ὅπερ ἀπαρτίζουσι τὰ ἄτομα ταῦτα.

Ἄλλ' ἵνα κατορθώσῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἔθνος τι, ὡς τὸ ἡμέτερον ἐπὶ
 παραδείγματι, τὴν τοιαύτην διηνεκὴ ἀνάπτυξιν τῶν ἐργατικῶν καὶ παρα-

γωγικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἔχει ἀνάγκην τῶν ἐξῆς δύο μέτρων: Ἄσν μὲν
 τῆς μορφώσεως τῆς ἐκάστοτε νέας γενεᾶς αὐτοῦ κατὰ σύστημα παιδευ-
 τικὸν σκοποῦν νὰ καταρτίσῃ τοὺς τροφίμους τοῦ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε
 ἐνήλικες γενόμενοι νὰ καταστῶσι δυνάμεις παραγωγικαὶ ἐθνικοῦ πλοῦτου
 ἐν τοῖς διαφόροις κλάδοις τῶν ἐθνικῶν ἀγαθῶν, πνευματικῶν τε καὶ
 ὑλικῶν, ὅχι δὲ ἐθνικοὶ κηρῆνες (καὶ παρᾶσιτα τῶν κερτιμένων ὑπὸ τῆς
 προτέρας γενεᾶς ἐθνικῶν κεφαλαίων), κενχόμενοι μὲν ἐπὶ πατραγαθία,
 ἀλλ' οὐδαμῶς δυνάμενοι νὰ ὑπερηφανευθῶσιν ἐπ' ἀνδραγαθία: Βον δὲ
 ἔχει ἀνάγκην σώφρονος τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων διοικήσεως, σκοπίμου
 δηλονότι οἰκονομικῆς, διοργανώσεως, ὅπως μὴ ἐπέρχηται σπατάλη τῶν
 ἐθνικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ἵνα πᾶσα ἐθνικὴ δύναμις, ἔστω καὶ ἐλαχίστη,
 διατίθεται εἰς ἐξυπηρετήσιν τοῦ ὑψίστου ἐθνικοῦ ἰδεώδους τῆς τελικῆς
 τοῦ Γένους εὐτυχοῦς ἀποκαταστάσεως.

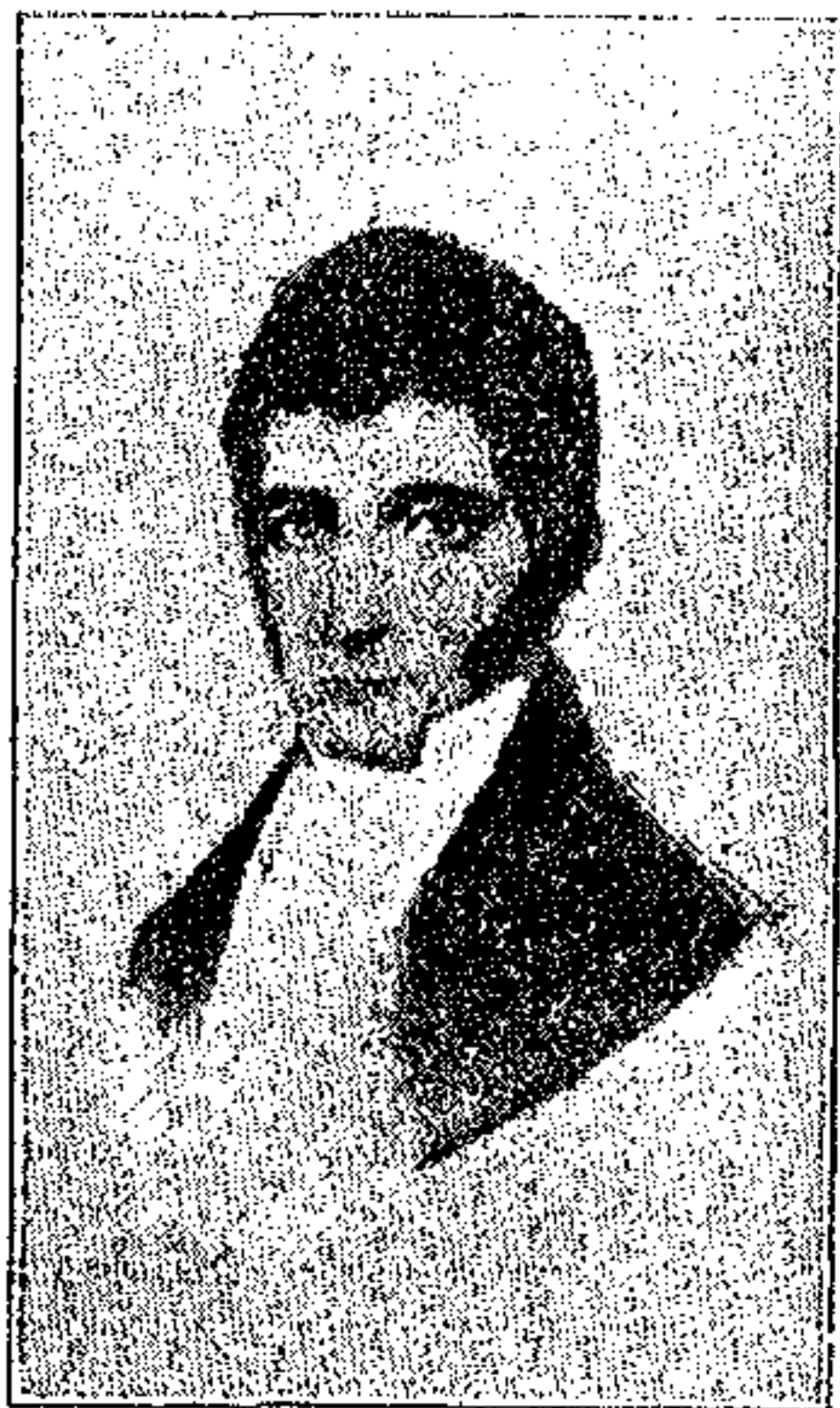
Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ ἐν χρόνοις, κατ' οὓς ἡ ἀνάγκη τῆς
 μορφώσεως τῶν νέων ἡμῶν εἰς δυνάμεις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν προόδου εἶ-
 ναι τόσον ἐπιτακτικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἐν γένει ἐθνικὴ ἡμῶν σύνταξις καὶ
 διοργάνωσις πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀπειλούντων τὸ Γένος ἡμῶν κινδύνων,
 ποίας ἐθνικῆς σημασίας δύναται καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ διὰ τόσον
 γενναίου¹ κληροδοτήματος, ὅσον τὸ Παπάφειον, περισυλλογὴ ἀπρоста-
 τεύτων ὄρφανῶν Ἑλληνοπαίδων² πρὸς πατρικὴν καὶ μητρικὴν περίθαλ-
 ψιν, πρὸς ἀνθρωπιστικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν προνοοῦσαν, ὅπως
 «τὰ ὄρφανὰ ἐπανερχόμενα εἰς τὴν κοινωνίαν κερδίζουσι τὸν ἄρτον δι' ἐν-
 τῆμου ἐργασίας» (ἵνα μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν τῆς ὄντως πατρικῆς διὰ
 τοὺς ὁμογενεῖς ὄρφανούς ἐπιστολῆς τοῦ ἀειμνήστου Παπάφῃ), καὶ γενι-
 κῶς προπαρασκευάζουσιν αὐτὰ διὰ τὸν καλὸν καὶ τίμιον ἀγῶνα τῆς

1) Τὸ ἐξ ἑκατὸν περίπου χιλιάδων ὀθωμανικῶν λιρῶν (εἰς Ρente Γαλλικῆν τῶν
 3%) Παπάφειον κληροδοτήμα, εἰς τακτοποίησιν τῶν ἀνομαλιῶν τοῦ ὁποίου πολὺ
 συνετέλεσεν ὁ φιλόπατρις Μελιτέος κ. Ἀντώνιος Κανέλλης συνεννοηθεὶς ἐπανειλημμέ-
 νως μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Στεφάνου Δραγοῦμη, φέρει ἐτήσιον εἰσό-
 δημα ἐκ φράγκ. 18,985, ἐξ ὧν 14 περίπου χιλιάδες φράγκων διατίθενται ὑπὲρ τῶν ἐκ-
 παιδευτηρίων καὶ τοῦ νοσοκομείου τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης, τὰ δὲ
 λοιπὰ ὑπὲρ τοῦ Ὀρφανοτροφείου. (Οἱ ἀριθμοὶ τῶν εἰσοδημάτων ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ
 Προϋπολογισμοῦ τοῦ σχολ. ἔτους 1904-1905).

2) Κατὰ τὸ 1980ν ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας τοῦ «Με-
 λιτέως» ὕπαις εἰσαχθῆ Ἑλληνοπαῖς τις εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον ἀπαιτοῦνται τὰ ἐξῆς:
 1) Νὰ εἶναι ὄρφανός πατρός καὶ μητρός ἢ μόνον πατρός. — 2) Νὰ εἶναι ὁμολογουμέ-
 νως ἄπορος. — 3) Νὰ ἄγῃ ἡλικίαν ἀπὸ ὀκτώ ἐτῶν συμπληρωμένων μέχρι δώδεκα
 ἐτῶν συμπληρωμένων. — 4) Νὰ εἶναι ὑγιὴς τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν.

Οἱ ὄρφανοὶ διδάσκονται τὰ γράμματα τῆς δημοτικῆς σχολείου καὶ μίαν ἐκ τῶν
 τεσσάρων μέχρι τοῦδε εἰσηγμένων ἐν τῷ καταστάματι τεχνῶν, κηπουρικῆν δηλονότι
 ἢ ξυλουργικὴν ἢ ραπτικὴν ἢ ὑποδηματοποιίαν. Οἱ νῦν τροφίμοι τοῦ Ὀρφανοτροφείου
 ἀνέρχονται εἰς ἑκατὸν περίπου, ὃ δὲ ὄργανισμός ἐπιτρέπει νὰ εἰσαχθῶσι μέχρις ἑκατῶν
 πενήκοντα.

μεγάλης τοῦ ἀθανάτου ἡμῶν Γένους οἰκογενείας; Δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ Παπάφειον κληροδότημα ὡς ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας διὰ τοὺς παρόντας καιροὺς προορισθέν, ἵνα πληρώσῃ τὴν σοβαρωτάτην ἀνάγκην τῆς περιθάλψεως καὶ μορφώσεως τῆς ὁμογενοῦς ὄρφανίας, προλάβῃ δὲ ἐπικίνδυνον τοῦ Γένους ἡμῶν ἀφαίμαξιν, λαίον πληγὰς ἀνοιγομένης ὑπ' ἀνάνδρων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς βαλλόντων εἰς τὸ τετιμημένον τοῦ Γένους ἡμῶν σῶμα; Δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια στείλασα τοιοῦτον φάρμακον

Ι. ΠΑΠΑΦΗΣ

δι' ὠρισμένην τοῦ Γένους ἡμῶν ἀνάγκην εὐλογεῖ τὸν ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς ἀναπτύξεως ἔντιμον ἡμῶν ἀγῶνα; Εἶναι ἄρα γε δύσκολον νὰ μαντεύσῃ τις τίνας κινδύνους θὰ διέτρεχεν ἡ πρό τῶν ὁμμάτων ἡμῶν σφριγῶσα καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑλληνικώτατα σπινθηροβολοῦντας ὄρφανὴ αἴτη νεολαία ἀπὸ τῶν μικροσκοπικῶν μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως μέχρι τῶν ἀποφοίτων τῆς ἀστικῆς σχολῆς καὶ περὶ τὰς τέχνας διαρκῶς ἀσχολουμένων σθεναρῶν τροφίμων τοῦ «Μελιτέως»; Εἶναι τέλος ἐπιναγκες μετὰ τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα νὰ ἐπιμείνω χαρακτηρίζων διὰ περισσοτέρων τὴν διὰ τοῦ Ὁρφανοτροφείου τοῦ ἀειμνήστου Παπάφη ἐξυπηρευομένην ἀνάγκην τοῦ Γένους μας;

Καί, ἵνα μεταβῶ ἤδη εἰς τὰ παρεχόμενα ἡμῖν διδάγματα ἐκ τοῦ ὄντως βασιλικοῦ κληροδοτή-

ματος τοῦ ποτε ἄνευ οὐδεμιᾶς προστασίας ἀναχωρήσαντος ἐκ Θεσσαλονίκης νεαροῦ 'Ιωάννου' (τοῦ ἐν ξένῃ γῆ καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον εἰς ξένα γῶματα ἐρ' ἱκανὸν ἀφανισθέντος, ἕως ὅτου μετεβλήθη εἰς

1) Ὁ Ἰωάννης Παπάφης ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1792, τῷ δὲ 1810 ἦτο ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ μετέβη εἰς τὴν Μελίτην, ὅπου ἐπιδάθει εἰς τὸ ἐμπόριον ἐπλούτησε μεγάλως. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἀφῆκε διὰ διαθήκης του εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα τῆς Θεσσαλονίκης (εἰς Rente Γαλλικὴν τῶν 11/10) ποσὸν 100 περίπου χιλιάδων Ὀθωμανικῶν λιρῶν πρὸς ἰδρύσιν καὶ συντήρησιν Ὁρφανοτροφείου, εἰς δὲ τὸ Ὁρφανοτροφεῖον Χατζῆ — Κώστα (Ἀθηνῶν) ποσὸν 10 χιλ. λιρῶν. Ἀπέθανε δὲ ἀτεκνός τῇ 21/10 Φεβρ. τοῦ 1886 ἐν Rabatto de la Notabile, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νεκροταφείῳ Βράξια.

ἀδάμαντα καὶ ἔστησεν οἷον εἰς αὐτὸν μαρμαίροντα αἰωνίως εἰς τὸν παρά τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ ὑπερηφάνως ὑφούμενον «Μελιτέα»), ἐρωτῶ: Τίς ἢ ἐν τῷ στήθει τοῦ ἀειμνήστου Παπάφη τεκοῦσα καὶ θρέψασα, τίς ἢ λιχνίσασα καὶ εἰς ἄγαλμα μέγα καὶ Πανελλήνιον ἀναγαγοῦσα τὸν «Μελιτέα» ἄλλη δύναμις, παρὰ ἡ δύναμις τοῦ ἀμμήτου Ἑλληνικοῦ πατριωτισμοῦ, ἡ ὁποία πηγὴν ἔχουσα τὴν ἀθάνατον τῶν λαμπρῶν ἡμῶν προγόνων δόξαν ἐκόσμησε τὰς πρωτεύουσας τοῦ Γένους ἡμῶν ἀκροπόλεις δι' εὐαγῶν ἰδρυμάτων ζηλευτῶν καὶ εἰς πολυπληθεστέρους καὶ πολλῶ πλουσιωτέρους ἡμῶν πεπολιτισμένους λαοὺς τῆς ὑψηλίου; Ὁ πατριωτισμὸς οὗτος δὲν εἶναι ἔμπρακτος διαμαρτυρία καὶ μέγα μᾶθημα διὰ τοὺς διανοηθέντας ἐκ τῶν ἀλλοφύλων, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ κωλύσῃ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν τοῦ διὰ τῶν φῶτων τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιδιώκοντος τὴν ἰδίαν προαγωγὴν Γένους μας; δὲν εἶναι δίδαγμα σωτήριον καὶ εἰς τοὺς ὀλιγαριθμοὺς εὐτυχῶς ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὅσοι δεικνύουσιν ἐνίοτε τὴν ἐκ τῶν συμπαρομαρτουσῶν εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἀγῶνας ἔθνικῶν ἀτυχῶν μικρόψυχον ἀπογοήτευσιν; Δὲν εἶναι ἐξόχως μεγάλη ἐκ Θεοῦ ἐνθάρρυνσις τῆς μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας ἀγωνιζομένης τὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα Θεσσαλονίκης ὁ ἀναλογισμὸς τῆς αἰρνιδίας ἐπιτολῆς εἰς τοὺς παρόντας μάλιστα καιροὺς ἐνὸς ἀστέρους τηλικούτου μεγέθους, ἐνὸς τοιοῦτου τέκνου καταθέτοντος τὰ δι' ἰδρώτων, μόχθων καὶ στερήσεων συλλεγόντα ἑκατομμύριά του εἰς τὸν βωμὸν τῆς μεγάλης Πατρίδος;

Καὶ μήπως μόνον ταῦτα τὰ διδάγματα ἀντλοῦμεν ἐκ τοῦ ἀθανάτου ἔργου τοῦ μεγάλου Θεσσαλονικέως! «Τὸ Ὁρφανοτροφεῖον, λέγει ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐπιστολῇ τῆς 10ης 8/βρίου τοῦ 1884, ὀφείλει νὰ ὀνομασθῇ «Μελιτέως», ἄνευ οὐδενὸς ἑτέρου διακριτικοῦ σημείου ἢ προσθήκης, «καὶ θέλω, ἵνα ἐν αὐτῷ γίνωνται παραδεκτὰ ἄρρενα Ἑλληνόπαιδα... ἀνήκοντα ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν». Δύο μεγάλαι Ἑλληνικαὶ ἀρεταὶ ἐν τύσῃ ὀλίγαις γραμμαῖς! Ἀφ' ἐνός μὲν ἡ πρὸς τὴν γεραρὰν ἡμῶν Ἐκκλησίαν Ἑλληνικὴ ἀφοσίωσις ἢ πηγάζουσα ἐκ τῆς βαθείας συναισθήσεως τῆς εἰς τὴν σῴσασαν καὶ προορισμένην ἔτι νὰ σφῆξῃ ἐν χαλεποῖς καιροῖς τὸ Γένος ἡμῶν σεπτὴν Μητέρα ὀφειλῆς, καὶ ἐκ τῆς ἐπίσης Ἑλληνικῆς ἀποφάσεως τοῦ νὰ συνδέσωμεν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὰς τύχας τοῦ Γένους ἡμῶν μετὰ τῆς Θεοσώστου Ἐκκλησίας πεποιθότες, ὅτι «πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπίσης Ἑλληνικὴ ἀρετὴ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν φιλοξενήσασαν αὐτὸν γῆν καὶ πόλιν τῆς Μελίτης. Δὲν προσφέτει δικαιολογίαν τινὰ τῆς διατάξεως «ὅπως τὸ Ὁρφανοτροφεῖον ὀνομασθῇ «Μελιτέως», διότι εἶναι ὄντως εὐνόητα τὰ κατακυριεύσαντα κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συντάξεως τῆς παραγγελίας ταύτης τὴν εὐγενῆ ψυχὴν του συναισθήματα. Δὲν πείθει ὅμως, ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, ἐν ὅλῃ τῇ λιτότητι αὐτῆς ἡ εὐγνώμων αὐτῆ διάταξις τοῦ μεγάλου μας εὐεργέτου, ὅτι ἔθνος παράγον τοιοῦτους εὐγενεῖς βλαστοὺς δὲν εἶναι προορισμένον εἰς στασιμότητα, ἀλλὰ τούναντίον

προϊόρισται νά ἀρθῆ εἰς ἐνιαῖον πολιτικόν δένδρον, ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιάν τοῦ ὁποῖου ἐξ ἀπαντός θὰ κατασκηνώσῃ ποτε πάντα τὰ Ἑλληγόπαιδα;

Περιορίσθην εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν δύο λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ εὐεργέτημα τοῦ ἀοιδίου Παπάρη κρίνεται μεγάλης ἐθνικῆς σημασίας καὶ κατεδείχθησαν, νομίζω, ἐν τῇ ἐπιβαλλομένῃ πρὸ κεκμηκότος ἀκροατηρίου βραχυλογία τόσον αἱ προωρισμένοι νά ἐξυπηρετηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ὀρφανοτροφείου ἀνάγκαι τοῦ Γένους ἡμῶν, ὅσον καὶ τὰ περικλειόμενα οὕτως εἶπειν ἐν τῷ εὐεργετήματι τούτῳ ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὸ μέλλον ἡμῶν διδάγματα.

Διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου κατεδείχθη συγχρόνως, ὅτι ὁ ἐργάτης τηλικούτου εὐεργετήματος εἶναι δικαίως, δικαιοτάτα ἄξιος νά καταλάβῃ ἐπίζηλον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Πανθέῳ τῶν ὁμογενῶν ἡρώων τῆς γενναιοδωρίας θέσιν. Δικαίως ἀνεπέμψθη ὑπὸ τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου ἐν μέσῳ τοῦ καπνοῦ τοῦ λιβανοῦ ἢ εὐχὴ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ κεκοιμημένου ἀνδρός, τοῦ ὁποῖου ὄχι μόνον ἡ διάνοια εἰργάζετο ἐπὶ τσαῦτα ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἡ καρδιά ἐπαλλε παλμούς εὐσπλαγχνίας ὑπὲρ τῶν ἀπροστατεῦτων νεαρῶν τοῦ Γένους μας βλαστῶν. Καὶ τώρα καιρὸς νά στρέψωμεν πρὸς στιγμὴν τὸν λόγον μας πρὸς τοὺς βλαστοὺς μας τούτους.

Σεῖς, ἀγαπητά μας παιδιά, παιδιά τοῦ Παπάρη, παιδιά τῆς Πατρίδος! Σεῖς εἶσθε τὰ τρυφερά καὶ ἀνάγκην προστασίας ἔχοντα τοῦ Γένους μας βλαστάρια, ὑπὲρ τῶν ὁποίων τόσον ἐκοπίασεν ὁ τιμώμενος σήμερον πατήρ τοῦ «Μελιτέως» καὶ πατήρ σας Ἰωάννης Παπάρης! Ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται νά αὐξήσητε τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἡ Πατρίς βλέπουσα ὑμᾶς περιθαλπόμενα οὕτως, ὥστε νά αἰσθάνησθε ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγότερον τὴν ἔλλειψιν τῶν πατρικῶν θωπειῶν καὶ τῆς μητρικῆς ἀγκάλης! Ὅσῳ περισσότερον προκόπτετε εἰς τὴν πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους σας καὶ πρὸς ἀλλήλους καλὴν συμπεριφορὰν, εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας σας, ὅσῳ περισσοτέρας ἐλπίδας διὰ τῆς ἐν τῷ «Μελιτεῖ» προόδου σας παρέχετε, ὅτι θὰ γίνητε ποτε ἐργάται ἐντιμοὶ καὶ μορφωμένοι, τόσῳ περισσότερον ἐκδηλοῦτε τὴν εὐγνωμοσύνην σας καὶ δίδετε ἀφορμὴν νά τιμᾶται ἡ μνήμη τοῦ ἐξόχου εὐεργέτου σας καὶ τόσῳ περισσότερον συντελεῖτε εἰς τὸ νά σκιρτᾷ ἐκ χαρᾶς ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ σεπτῇ τοῦ Παπάρη μας σκιά! Καὶ νῦν πρὸς τὴν σκιάν ταύτην ἐπιτρέπατέ μοι παρακαλῶ, ἀγαπητοὶ ὁμογενεῖς, νά ἀπευθύνω τὰς τελευταίας ὑμνητικὰς λέξεις τὰςδε:

Ὅποιος δὲν ἐχαϊδεύθηκεν ἀπὸ πατέρα χέρι,

Ὅποιος δὲν ἐξεστάθηκε ὅσῳ μητρικῇ ἀγκάλῃ,

Ὅποιος ἐτρένεψ' ὀρφανὸς χωρὶς μιὰ προστασία,

Ἐκεῖνος ἢ μπορεῖ καλά, καλύτερα ἀπ' ὅλους,

νά νοιώσῃ μέσα ἔς τὴν καρδιά τὸ ἔργο σου, Παπάρη!

Μακεδονίας γέννημα Ἑλληνικῆς καὶ Θρέμμα,
ὄσῳ ξένα χόματ' ἔγινες διαμάντι ζηλεμένο!!
Ὅσῳ τὰ πλούτη δὲν ἐξέχασες τὴν πατρικὴν καλύβην!...
Κι' ἂν δὲν ἠμπόρεσες νάρθῃς τὴ γῆ τῆς νά φιλήσης,
ἔς τὸν Μελιτέα ὀσκήνωσες κ' αἰώνια θά ζήσης!!

Αἰώνια θᾶσαι καύχημα κλεινῆς Θεσσαλονίκης!
Αἰώνια θᾶσαι κόσμημα τοῦ ἀθανάτου Γένους!
Κι' ὅπως αἰώνιο στήριγμα τῆς Ὀρφανίας θᾶσαι,
Αἰώνια νᾶν' ἡ φήμη σου, αἰώνια νᾶν' ἡ δόξα,
αἰώνια νᾶνε ἡ τιμὴ, ἡ μνήμη σου αἰώνια!

ΖΗΣΗΣ Δ. ΖΑΜΑΝΗΣ

Η ΡΟΥΜΑΝΙΚΗ ΟΥΤΟΠΙΑ

Ἦδη, ὅτε ὁ ἐνοπλος ἀγὼν, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, φαίνεται ἀνασταλεῖς ἐν Μακεδονίᾳ, δύναται τις μετὰ μείζονος διαγωγείας νά ἐπισκοπήσῃ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν διαφορῶν προπαγανδῶν. Θέλομεν ἐνταῦθα εἶπῃ τινὰ περὶ τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἣτις ἐπεχείρησεν ἀπὸ ἰκανῶν ἐτῶν νά δημιουργήσῃ ἀνύπαρκτον ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικότητα, τὴν ρουμανικὴν, καὶ ἣς αἱ ἐνέργειαι ἔφερον μὲν πάντοτε τὴν σφραγίδα τοῦ ἐπεισάκτου, τεχνητοῦ ἄρα θησιγενεοῦς, συνετέλεσαν ὅμως οὐχὶ ὀλίγον εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα καὶ οὐκ ὀλίγα ἐγέννησαν ἡμῖν πράγματα διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν καὶ διὰ τῆς ἀνεπιφυλάκτου καὶ πολλάκις σκανδαλώδους πρὸς τὴν ρουμανικὴν προπαγάνδαν προστασίας καὶ ἐνισχύσεως ἐκ μέρους τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

Εἶνε γνωστὸν πῶς ἐγεννήθη ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ρουμανικὴ προπαγάνδα· οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ οἱ τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, ὑπῆρξαν ἀπὸ αἰῶνων τμήμα ἀναπόσπαστον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνεδείχθησαν δὲ ἐξ αὐτῶν ἄρματωλοὶ ἥρωες τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, πολιτικοὶ τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, με-

γάλοι ἔθνη κοσμήσαντες τὸ νεώτερον Ἑλληνικὸν Πάνθεον. Οὐδέποτε ἐγεννήθη ἐν αὐτοῖς ἡ ἰδέα ὅτι ἀπετέλουν τι ἴδιον καὶ ξένον πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, οὐδ' ἠδύνατο νὰ γεννήσῃ τοιαύτην τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὅπερ πρὸς τῇ Ἑλληνικῇ μετεχειρίζοντο, τὸ κοινῶς Κουτσοβλαχικὸν λεγόμενον. Δὲν ἔπαυσαν ὄντες ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες, ὅπως δὲν ἔπαυσαν οἱ Τουρκόφωνοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ οἱ ὀμιλοῦντες τὸ σλαυοφανὲς ἰδίωμα Μακεδόνες, οἱ Ἑλληνικοὶ τοῦτέστι πληθυσμοί, οἵτινες ἐκ τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν, ὧν ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ὑπῆρξε θέατρον ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ καὶ δὴ ἡ Μακεδονία, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἀπέβαλον τὴν χρῆσιν τῆς ἀμιγοῦς πατρίου γλώσσης προσλαβόντες γλωσσικὰ ἰδιώματα, ἐν οἷς ἀνemiίχθη αὕτη μετὰ στοιχείων ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἀλλεπαλλάγως ἐπιδραμόντων βαρβάρων κατακτητῶν.

Τοιοῦτοι διετέλουν οἱ Βλάχοι τῆς Μακεδονίας μέχρι πρὸ τριακοντα περίπου ἐτῶν, οὐδὲ κατὰ φαντασίαν σκεπτόμενοι ὅτι μακρὰν, πολὺ μακρὰν, πέραν τοῦ Δουνάβεως εἶχον ἀδελφούς, οἵτινες ἔμελλον μετ' ὀλίγον φιλοστόργως νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν καὶ κηδεμονίαν αὐτῶν, ἔστω καὶ ἀκόντων. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ γνωρίζωσι τὴν ὑπαρξιν τῶν ἀδελφῶν τούτων, τῶν Ρουμάνων δηλαδή, ἀφ' οἷς καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἐν τῇ αὐτῇ διετέλουν ἀγνοία περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοφύλων. Ἐγνώριζον οἱ Ρουμάνοι, οἱ μόνις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀποκτήσαντες, χάρις κυρίως εἰς τοὺς ἀγῶνας τρίτων, ἔθνη ἀνυπαρξίαν, ὅτι εἶχον ἀδελφοὺς ἐν Βεσσαραβία ὑπὸ τὴν ῥωσικὴν κυριαρχίαν, ἐγνώριζον ὅτι εἶχον ἀδελφοὺς ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὑπὸ τὸ αὐστριακὸν σκῆπτρον; Τοὺς κυριάρχους ὅμως τῶν ῥουμανικῶν τούτων πληθυσμῶν καὶ ἰδίᾳ τὴν Αὐστρίαν συνέφερε νὰ ἀποσπάσουν ἀπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν τοῦ νεαροῦ ῥουμανικοῦ Κράτους, καὶ εὐρέθη τὸ μέσον ἀνεκαλύφθησαν οἱ Κουτσοβλάχοι τῆς Μακεδονίας. Ἡ φιλοδοξία τοῦ ἀρτιπαγοῦς κράτους ἐκολακεύθη τὸ δόλωμα ἐπέτυχε. Καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην συνετέλεσαν τὰ πρῶτα ὄργανα τῆς ῥουμανικῆς προπαγάνδας, ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καὶ οἱ μετ' αὐτόν, οἵτινες ὁσφρανθέντες τὰ ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης καὶ πρωτοτύπου ἐπιχειρήσεως, τῆς δημιουργίας δηλαδή ἔθνικότητος, ὑλικὰ κέρδη διεβουκόλησαν. ἐπὶ ἔτη τὰς ῥουμανικὰς κυβερνήσεις διὰ

ψευδῶν στατιστικῶν καὶ ἐκθέσεων, ἐν αἷς παρίστων μετ' ἀξιοθαυμάστου ἀναιδεΐας τὸν ῥουμανικὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας ἀνερχόμενον εἰς 800,000 ἢ ἐν ἑκατομμύριον, ἀνέγραφον προὔπολογισμοὺς σχολείων μηδέποτε ὑπαρξάντων καὶ κατόρθωσαν νὰ πείσουν τοὺς πολιτικοὺς τοῦ Βουκουρεστίου ὅτι ὄντως ὁ ῥουμανισμὸς ἐν Μακεδονίᾳ θὰ ἦτο ἀκμαῖος καὶ ἰσχυρὸς, ἂν δὲν ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐν γένει τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Καὶ τὴν ἀνεξήγητον ταύτην τύφλωσιν τῶν Ρουμάνων πολιτικῶν ὑπέθαλπεν ἐπιτηδεῖως καὶ ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῶν ῥουμανικῶν συμφερόντων ἐν Μακεδονίᾳ ἡ αὐστριακὴ πολιτικὴ ὑπῆρξαν καὶ τινες πεφωτισμένοι καὶ πρὸ παντὸς εἰλικρινεῖς πολιτικοὶ ἄνδρες, ὡς ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς παιδείας Χάρετ ὁ ἐν ἐκθέσει πρὸς τὸν Βασιλέα παραστήσας τὸ πομφολυγῶδες τῶν ῥουμανικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀξιώσεων ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ κατὰ τὸν παρελθόντα μόνις Ἰούλιον ὁ ἄλλοτε πρωθυπουργὸς Κάρπ τὰς αὐτὰς τολμήσας νὰ διατυπώσῃ γνώμας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀποδοκιμασθεῖς ὑπὸ τῶν σωβινιστῶν πολιτικῶν φίλων του.

Ἄλλ' οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἄνδρες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακόψουν τὴν ῥουμανίαν ἀπὸ τὴν κατωφέρειαν, εἰς ἣν ὤθησεν αὐτὴν ἡ αὐστριακὴ πολιτικὴ καὶ ἡ ἐπιτηδειότης τῶν ἐκμεταλλευτῶν τοῦ ῥουμανικοῦ σωβινισμοῦ. Ἡ προπαγάνδα ἐλειτούργησε καὶ λειτουργεῖ ἔτι ἀπορροφήσασα ἑκατομμύρια ῥουμανικοῦ χρήματος.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ἐν ὀλίγοις ποῖα τὰ μέσα καὶ ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῆς προπαγάνδας ταύτης.

Τὸ κύριον μέσον αὐτῆς, ὅπως προσελκύσῃ ὀπαδοὺς, ἀποσπῶσα αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπῆρξε τὸ χρῆμα.

Μεταξὺ πάσης φυλῆς καὶ παντὸς ἔθνους δὲν ἔλειπὲν ποτε οἱ προδόται καὶ οἱ πωλοῦντες τὴν συνείδησιν αὐτῶν ἀντὶ χρήματος εὐρέθησαν λοιπὸν καὶ μεταξὺ τῶν Βλάχων ἄνθρωποι πτωχοὶ καὶ στερούμενοι συνειδήσεως καὶ ἠθικῆς, οἵτινες ἀντὶ ἀδρῶν ἀμοιβῶν ἐδέχθησαν νὰ βαπτισθῶσιν εἰς Ρουμάνους. Πρέπει δὲ μετὰ παρησίας νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἡ ἀδιαφορία καὶ ἔλλειψις συστηματικῆς ἐνεργείας ἐκ μέρους τῶν ἰθύνοντων τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν τῶν συνοίκων ἑλληνοφόνων πληθυσμῶν, ὅπως ἐγκαίρως πολε-

μηθῆ ἢ γάγγραινα αὕτη καὶ συγκρατηθῶσιν οἱ βλαχόφωνοι πληθυσμοί, διαφωτιζόμενοι ἐπὶ τῶν κινδύνων, οὓς ἔμελλε νὰ γεννήσῃ δι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἢ ἐπέισακτος αὕτη προπαγάνδα, ἀρθῶσι δὲ ἐνιαχοῦ αἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὑπάρχουσαι ἀφορμαὶ ψυχρότητος. Περιοριζόμεθα εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην, διότι ἡ στάσις καὶ ἡ ἐν γένει δραῖσις τῶν προϊσταμένων τούτων τοῦ Γένους ἡμῶν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶνε ἀξία μακρᾶς ἐρεῦνης καὶ κρίσεως, ὅπως ἐπιρριφθῆ αὐταῖς τὸ προσῆκον μέρος τῆς εὐθύνης ἐπὶ τῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περιπετείας τοῦ Ἑθνους.

Εὐρέθησαν λοιπὸν μεταξὺ τῶν 100 χιλιάδων Βλάχων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κατοικούντων, ἀποτελούντων δὲ πολλαχοῦ ἐν τῶν μᾶλλον πιστῶν καὶ ἀφρωσιωμένων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος καὶ ἀνεπτυγμένων στοιχείων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὀλίγοι ἐξωνημένοι ἀρνησιπάτριδες, οἵτινες διὰ τῆς προστασίας τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, νομισάσης ὅτι διὰ τοῦ θήγγματος τούτου θὰ ἐξησιδένιζε τὸν πάντοτε ἐπίροβον καὶ συμπαγῆ Ἑλληνισμόν, κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσωσι περὶ αὐτοὺς θόρυβον πολὺν δυσανάλογον πρὸς τὴν πραγματικὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ νὰ δημιουργήσωσιν οὕτω τὸ ρουμανικὸν ζήτημα ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἡ βουλγαρικὴ ἐνέργεια ἐν Μακεδονίᾳ ἢ ἀπὸ τοῦ σχίσματος (1873) μετὰ προγράμματος, συστήματος καὶ ἐπιμονῆς δρῶσα ἐν ἀρχῇ μὲν εἰρηνικῶς, ἀπὸ τοῦ 1898 δὲ καὶ ἐντεῦθεν διὰ βιαιῶν μέσων, ὅπως ἀποσπάσῃ τοὺς βουλγαροφώνους Μακεδόνας ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εὔρε τὴν ρουμανικὴν προπαγάνδαν φυτοζωοῦσαν τοὺς δὲ πλείστους καὶ ἀρίστους τῶν Βλαχοφώνων Μακεδόνων ἀφρωσιωμένους εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ βουλγαρικὴ πονηρία κατενόησεν ἀμέσως ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὴν ρουμανικὴν κενοδοξίαν. Συνωμολογήθη οὕτω συμμαχία μεταξὺ τῶν δύο προπαγανδῶν, ἧς ὁ μὲν σκοπὸς ἦτο ἡ καταπολέμησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ δὲ μέσα ἐκ μέρους μὲν τῶν Βουλγάρων ἢ μάχαιρα καὶ ἡ δυναμίτις, ἐκ μέρους δὲ τῶν Ρουμάνων τὸ χρῆμα καὶ ἡ σικοφαντία.

Καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι πολλαχῶς ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν συμμαχίαν ταύτην. Ἐχρησιμοποίησαν τὸ ρουμανικὸν χρῆμα χάριν τῆς ἰδίας αὐτῶν προπαγάνδας, τοὺς δὲ διὰ τοῦ χρήματος ἢ τῆς

βίας ρουμανίζοντας ὡς ὄργανα τῶν ἰδίων ἐνεργειῶν ἐκαλύφθησαν καὶ ἐπροστατεύθησαν ἀπὸ τῶν τουρκικῶν καταδιώξεων ὑποθαλπόμενοι ὑπὸ τῶν ἀπολαυόντων πλήρους τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ρουμανίζόντων καὶ κατώρθωσαν διὰ τῆς συνδρομῆς τούτων νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν ἐν διαμερίσμασιν, ὅπου δὲν ὑπῆρχε βουλγαρικὸς πληθυσμὸς καὶ ἐν οἷς ἄλλως θὰ ἦτο ἀδύνατος ἢ καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν διατήρησις των.

Τοσοῦτο δ' ἦτο ζωτικὸν διὰ τοὺς Βουλγάρους τὸ τελευ-

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΜΠΟΥΚΟΒΟΥ

ταῖον τοῦτο, ὥστε νὰ προβῶσι κατὰ τὰ ἔτη ἰδίᾳ 1903 καὶ 1904 εἰς τοσοῦτους φόνους ἐναντίον Ἑλληνοβλάχων, ὅπως ἐξαναγκάσουν αὐτοὺς νὰ γίνωσιν οὐχὶ Βούλγαροι ἀλλὰ Ρουμάνοι, εἰς ὅσους ἴσως δὲν προσέβησαν ἐν ταῖς διαμερίσμασιν, ὅπου ἐξεβίαζον τοὺς βουλγαροφώνους Ἑλληνας νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ σχίσμα. Παράδειγμα οἱ βλαχόφωνοι τῆς Καρατζόβας, δεκάδες βλαχοφώνων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Γευγελῆς τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης, ὅπου κυριολεκτικῶς δὲν ἔμεινε πρόκριτος, ἱερεὺς, διδάσκαλος Ἑλληνας κατὰ τὰ ἀπαίσια ἐκεῖνα ἔτη καὶ ὅπου ἐπὶ τέλος διὰ τῶν φρι-

κωδῶν ἐγκλημάτων τοῦ Ἀποστόλη, τοῦ Γιοβάν Καράσουλα καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς οἱ μὲν πλεῖστοι ἵνα σώσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν προσεποιήθησαν ὅτι ῥουμανίζουσιν, οἱ δὲ ὀλίγοι προτιμῶντες τὰ πάντα ἀντὶ τῆς ἀπαρνήσεως τῶν πατρῶν ἢ ἐφρονεύθησαν ἢ ἐξεπατρίσθησαν.

Ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἡ ἐκδηλωθεῖσα αὕτη μεταβολὴ ὠφείλετο εἰς τὴν βίαν εἶνε τοῦτο, ὅτι, μόλις διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐνεργείας ἀπηλλάγησαν οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι τῆς βουλγ. τρομοκρατίας, ἤρχισαν ἄλλοι πάλιν ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τούτους Ἑλληνοβλάχους τοῦ Βερμίου (Βερροίας), οἵτινες ἔρχομαι ὄντες ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς βίας τῶν βουλγ. συμμοριῶν καὶ δὴ τοῦ διαβοήτου Λούκα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς διὰ τοῦ Ῥουμ. χρήματος διαφθορᾶς καὶ τέλος τῆς συστηματικῆς τῶν Τούρκων καταδιώξεως χάριν τῶν προστατευομένων τῶν Ῥουμάνων, εἶχον οἱ πλεῖστοι δηλώσει προσχώρησιν εἰς τὸν ῥουμανισμόν. Ἦρκεσεν ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1905 ἡ ἐμφάνισις Ἑλλην. σώματος (Ἀκρίτα) καὶ ἀμέσως ἀναθαρρήσαντες ἀπέπτυσαν τὸ βρωμερὸν προσωπεῖον καὶ ἐπανῆλθον πλὴν ὀλίγων μισθιωτῶν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. *Καὶ τοῦτο χωρὶς οὐδὲ σταγῶν αἵματος νὰ ρεύσῃ.*

Καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι εἶδομεν ποῖα ὠφελήματα ἠντήθησαν ἐκ τῆς ῥουμ. συμμαχίας αὐτοὶ μὲν ἐνισχυθέντες, τοῦ δὲ Ἑλληνισμοῦ ὀπωσδήποτε περισπᾶσαντες τὰς δυνάμεις· ἀλλ' οἱ Ῥουμάνοι τί ὠφελήθησαν; Οὐδέν. Οἱ προσκαίρως διὰ τῆς βουλγαρικῆς τρομοκρατίας προσελκυσθέντες εἰς τὴν ῥουμ. προπαγάνδαν εἶδομεν ὅτι τὴν ἐγκατέλειψαν ἀμέσως ὡς εὖρον ἀσφάλειαν διὰ τῆς ἑλλην. ἐνεργείας· οὕτω δὲ ἡ προπαγάνδα αὕτη μετὰ τόσας θυσίας χρηματικᾶς, μετὰ τόσον θόρυβον, μετὰ τόσην προστασίαν ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν εὐρίσκεται σήμερον εἰς πολὺ ἀσθενέστερον σημεῖον ἀφ' ὅ,τι εὐρίσκετο πρὸ τετραετίας καὶ δεκαετίας! Αὕτη εἶνε ἡ ἀλήθεια, εἰς ἣν παραδόξως τυφλώττουσιν ἔτι οἱ πολιτικοὶ τοῦ Βουκουρεστίου, ὑποδαυλιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐχόντων συμφέρον νὰ τηρῶσιν αὐτοὺς ἐν τῇ χιμαίρᾳ ταύτῃ, ὑπὸ τῆς Αὐστρ. δηλαδὴ πολιτικῆς, καὶ ἴσως ἐντροπέομενοι ἑαυτοὺς νὰ ἀποκηρύξωσι θαρραλέως ὅ,τι ἐπὶ δεκαετηρίδας ὡς ἐθνικὴν πολιτικὴν ἐκήρυξαν. Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἀγγέλλεται ἐκ

Ῥουμανίας ὅτι ἐπικρατεῖ ἀναβρασμὸς κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὡς οὐδὲν ὠφεληθείσης τῆς Ῥουμανίας κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἀνεμοζάλῃ. Θὰ ἐννοήσουν ἄρα τώρα τοῦλάχιστον πόσον ἐξεμεταλλεύθησαν αὐτοὺς οἱ Βούλγαροι, πόσον χιμαιρικαὶ εἶνε αἱ ἀξιώσεις των καὶ πόσον τὸ προφανὲς συμφέρον αὐτῶν εἶνε, συσφιγγομένων μεταξὺ σλαβικῶν λαῶν, ὁ μετὰ τῶν Ἑλλήνων σύνδεσμος;

Ἄλλὰ καὶ ἄλλος ὑπάρχει ὁ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ πλανηθεῖς, οἱ Τούρκοι.

Περιέβαλον τὴν ῥουμ. προπαγάνδαν ἅμα γεννηθεῖσαν διὰ περιδιάψεων καὶ θωπειῶν, ὅπως ἐνισχύσωσιν αὐτὴν καὶ ἐξασθενίσωσιν οὕτω τὸν Ἑλληνισμόν, ἀποσπῶντες ἀπ' αὐτοῦ πολύτιμον τμήμα, τοὺς Βλάχους. Δὲν ἐφοβήθησαν δὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν Ῥουμάνων, ὡς ἐφοβοῦντο τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βουλγάρους· διότι ἐγνώριζον ὅτι ἀπετέλουν ἀσθενεστάτην μειονότητα διεσπαρμένην τῆδε κακεῖσε ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν συμπαγῶν πληθυσμῶν καὶ ἠναγκασμένην νὰ ἀναμένη τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς διὰ τεχνιτῶν καὶ παροδικῶν μέσων· τοῦ χρήματος καὶ τῆς εὐνοίας τῆς ἐξουσίας.

Ἄλλὰ καὶ ἀφοῦ ἀντελήφθησαν οἱ Τούρκοι τὴν κοινοπραξίαν Βουλγάρων καὶ ῥουμανιζόντων ἐξηκολούθησαν περιβάλλοντες αὐτοὺς διὰ τῆς αὐτῆς στοργῆς, οἱ μὲν ὑψηλοὶ κύκλοι ὀρμώμενοι καὶ τότε ἐκ τῆς ἀνωτέρω τεθείσης ἀρχῆς, τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ δὲ κατώτεροι πολιτικοὶ καὶ στρατ. ὑπάλληλοι γενόμενοι ὄργανα διὰ τοῦ ἀφθόνως σπαταλωμένου ῥουμ. χρήματος. Καὶ μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν δὲ ἐν Τουρκίᾳ πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς 11 Ἰουλίου μετὰ μεζονος στοργῆς περιποιήθησαν τοὺς ὀλίγους μισθιωτοὺς ῥουμανίζοντας εἰς σημεῖον ὥστε ν' ἀπορῆ τις πλέον περὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου διὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης σκοποῦ· ἀλλὰ τὴν ἀπορίαν ταύτην ἐξήγησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Μέλη σημαίνοντα τοῦ Νεοτουρκικοῦ κομιτάτου ἀμέσως μετὰ τὸ Σύνταγμα ὠμολόγησαν ἀπροκαλύπτως ὅτι εὐρίσκοντο εἰς συμφωνίαν μετὰ τῆς Ῥουμανίας, ὅπως ἐν περιπτώσει Τουρκοβουλγαρικοῦ πολέμου ἐπιτεθῆ αὕτη κατὰ τῆς Βουλγαρίας.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἠπατήθησαν, ὡς αὐτὸς ὁ πρόην Μ. Βε-

ζύρης Φερήδ πασᾶς, ὁ λυσσωδέστατος τῶν προστατῶν τῶν Ῥουμάνων, πρὸ ὀλίγου μόλις ὡμολόγησεν ἐν συνεντεύξει, εἰπὼν: "Ὅλαι αἱ ἐλπίδες, ἅς ἡ τουρκ. πολιτικὴ ἐστήριξεν ἐπὶ τῆς Ῥουμανίας, διεψεύσθησαν οἰκτρῶς. Προφανῶς ἡ Ῥουμανία καὶ ἂν εἶχε δώση ὑποσχέσεις εἰς τοὺς Τούρκους περὶ ἐνεργείας κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅτε ἐπέστη ἡ κρίσιμος στιγμή, ἀνέκρουσε πρῦμναν, τὸ μὲν πιεσθεῖσα ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ἣτις εἶχεν ἤδη ἐπιτύχη τὸ ποιοῦμενον, τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, καὶ συνεπῶς εἶχεν ὑπέρτατον συμφέρον νὰ ἀποσοβηθῇ πᾶσα παραιτέρω περιπλοκὴ καὶ γενικωτέρα σύρραξις, τὸ δὲ ἴσως σκεφθεῖσα ὅτι δὲν θὰ εἶχε νὰ ὠφεληθῇ τι ἐκ τῆς κατὰ τῆς Βουλγαρίας κοινῆς μετὰ τῆς Τουρκίας ἐνεργείας.

Τὸ περίεργον εἶνε ἐν τούτοις ὅτι ἡ τουρκικὴ τύφλωσις ἑξακολουθεῖ ἠθιέλῃσαν οἱ Νεότουρκοι εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ ὑποστηρίξωσι ῥουμανίζοντα βουλευτὴν ἐν Μοναστηρίῳ, ἐν αὐταῖς ταῖς Σέρραις! ὅπου οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ Ῥουμάνου εἶνε γνωστόν, καὶ τέλος ἐν Κορυτσᾷ.

Οἱ ἀνεπτυγμένοι Νεότουρκοι, οἱ καταλύσαντες τὸ ἀπολυταρχικὸν καθεστῶς καὶ φιλοδοξοῦντες νὰ ἰδρῦσωσι νέαν Τουρκίαν, ἐκκληρονόμησαν δυστυχῶς τὴν ἐν πολλοῖς μωρὰν πολιτικὴν τοῦ ὑπ' αὐτῶν τόσον ἐπιτυχῶς καταλυθέντος καθεστῶστος. Τόσῳ τὸ χειρότερον δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν Τουρκίαν.

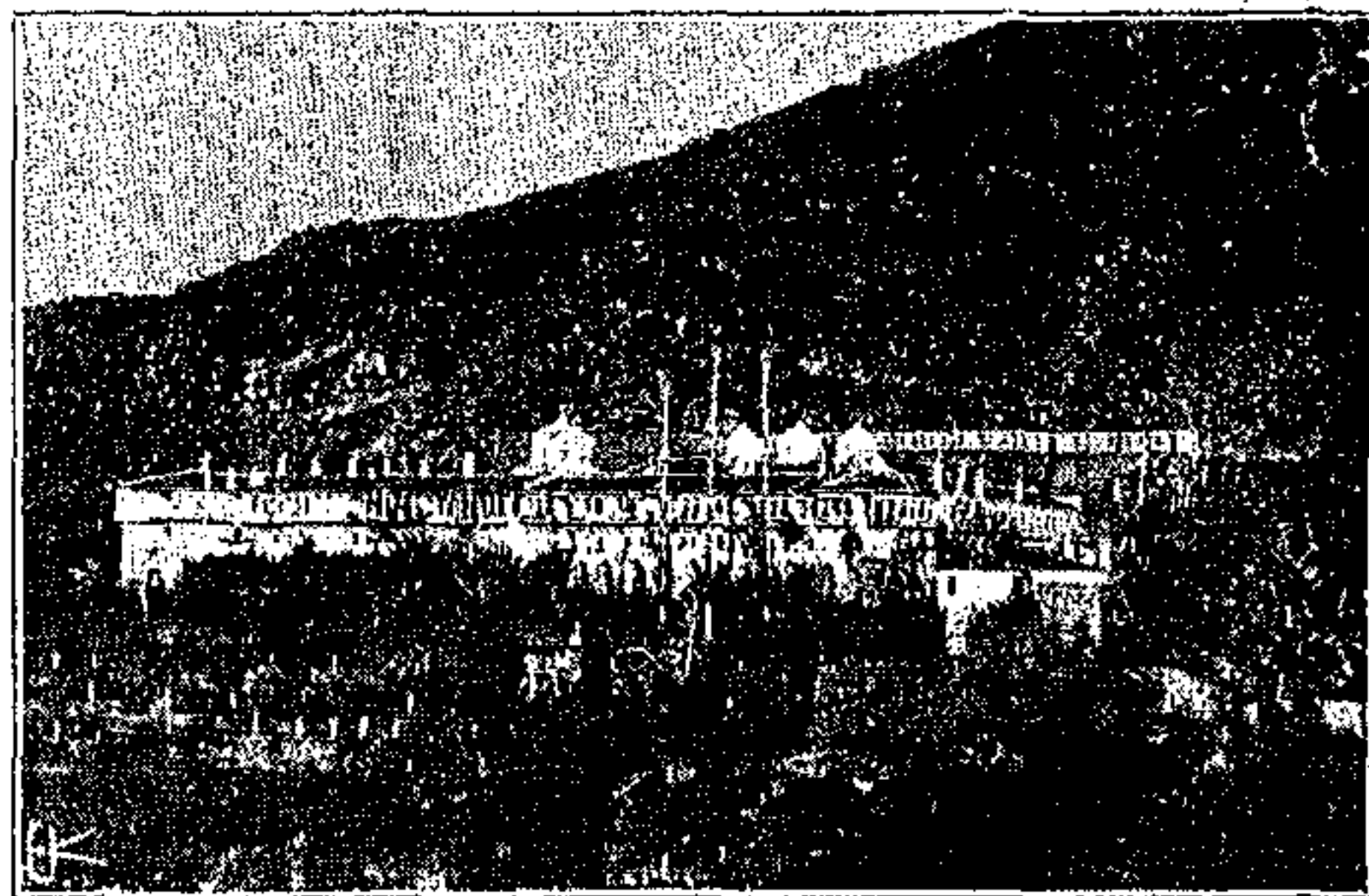
Ὅπωςδῆποτε ἐκ τῆς ὅλης ταύτης ῥουμανικῆς οὐτοπίας βλέπομεν ὅτι ὁ μὲν Ἑλληνισμὸς βεβαίως παρεβλάφη, ἀλλ' ὅλως παροδικῶς, ἡ δὲ Τουρκία οὐδὲν ἀπήλυσεν ἐκ τῆς σκανδαλώδους προστασίας, ἣν παρέσχε καὶ παρέχει τῇ ῥουμαν. προπαγάνδῃ. Οἱ πονηρότεροι καὶ συστηματικώτεροι ὅλων Βούλγαροι ὠφελήθησαν ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τῆς ῥουμανικῆς κενοδοξίας, ἡ δὲ Ῥουμανία τέλος ἐπείσθη, ἐλπίζομεν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τὸ ὁμολογῇ, ὅτι δὲν δημιουργοῦνται ἀνύπαρκτοι ἐθνικότητες δι' ὀλίγου χρόματος ἢ διὰ τῆς προστασίας τοῦ δυνάστου.

ΑΛΜΑΖ

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑΣ

Ἐν ἔτει 886 μ. Χ. Λέων ὁ Σοφός, ὁ διάδοχος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ἔξορισθεὶς ὑπὸ τούτου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἵδρυσεν ἐν Χαλκιδικῇ μεταξὺ Βασιλικῶν καὶ Λειβαδίου ἕξ ὥρας μακρὰν

ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΟΛΥΤΡΙΑΣ

τῆς Θεσσαλονίκης Μονὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας ἐνδόξου καὶ Μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Ἡ Μονὴ αὕτη προικισθεῖσα διὰ πολλῶν δωρεῶν καὶ κτημάτων ὑπὸ τῆς Ἁγίας Βασιλίσσης Θεοφανοῦς καὶ ὑπὸ τῶν μετέπειτα εὐσεβῶν Βασιλέων διὰ πολλῶν μετοχίων καὶ χρυσοβούλων πλουτισθεῖσα ἤκμασεν ἐπὶ αἰῶνας μέχρι τοῦ Ἁγίου Θεωνᾶ. Ἀνακαινισθεῖσα δὲ καὶ μεγαλυνθεῖσα ὑπὸ τούτου κατέστη καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς

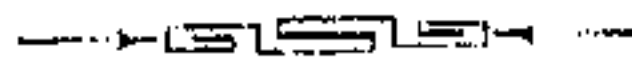
μαύρης ἡμῶν δουλείας τὸ Προπύργιον καὶ καταφύγιον τοῦ ἐν διωγμῷ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ὡς θεία λαμπὰς μετέδιδε τὰ φῶτα καὶ τὴν πρὸς τὰ πάτρια ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἀνὰ τὴν Χαλκιδικὴν Ἑλληνας.

Πολλὰ ἀρχαῖα ἱερὰ κειμήλια εὐρίσκοντο ἐν Αὐτῇ, ἔξ ὧν τινὰ μόνον σφίζονται σήμερον, οἷον τὸ ἅγιον καὶ τίμιον λείψανον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Θεωνᾶ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ ἀνακαινιστοῦ καὶ καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, πλεῖστα θαύματα τοῖς πιστοῖς ἐνεργοῦν, Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου ἢ δεξιά, Ἀναστασίας τῆς Μάρτυρός ἢ κάρα, Ἰακώβου, Ἰακώβου καὶ Διονυσίου καὶ Θεοφανοῦς καὶ ἄλλων Ἁγίων ἱερὰ λείψανα.

Πυρποληθείσης ἐπανειλημμένως τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεστράφησαν πλεῖστα βασιλικὰ χρυσόβουλα καὶ παλαιὰ χειρόγραφα, διεσώθη δὲ μόνον ἐν πολύτιμον χειρόγραφον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἀνακαινισθεῖσα δὲ τὸ δεύτερον μετὰ τὸ 1854 λαμπρὰ εἶνε τὸ σέμνωμα καὶ καύχημα τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ, κινοῦσα τὸν φθόνον τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν.

ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ ΜΑΚΡΗΣ

Τελεῖαφ. τῆς Θεολογίας

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Κωφὸν καμπάνα κι' ἂν κτυπᾷς, τυφλὸν κι' ἂν θυμιατίξης καὶ μεθυσμένον κι' ἂν κερναῖς, ὅλα χαμένα τὰ ἄχρως.

Καλὴ νύχτα ἐμένα καὶ τὸν ἄνδρα μ', τὸν πεθερό μ' καὶ τὴν πεθερά μ' καλὴ ξεπατομάρα.

Φάγε καὶ πῆττα, νύφη. — Καλὰ εἶναι καὶ τὰ κοψίδια.

Χαρισμένο γομάρι 'ς τὰ ἴδοντια δὲν τὸ κυττοῦν.

Νὰ φτύσω κάτω, φτῶ τὰ γένεια μ', νὰ φτύσω πάνω, φτῶ τὰ μουστάκια μ'. (ἀπήντησε) τί νὰ φιάσω;

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

[Ἄρθρον τοῦ G. F. Αἰσιῶ μεταφρασθὲν ὑπὸ Παναγιώτου Δ. Καλογεροπούλου].

Ἄπαξ ἔτι ἡ κατάστασις τῆς Τουρκίας ἐπισύρει τὴν προσοχὴν τῆς οἰκουμένης καὶ ἐνῶ οὐδεὶς φοβεῖται σοβαρὰν διατάραξιν τῆς εἰρήνης ἐν ἀμέσως προσεχεῖ μέλλοντι, πάντες ὀφείλουσι ν' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι τὰ πράγματα βαίνουν πρὸς κρίσιν. Ἡ κυρία δ' ἀφορμὴ τοῦ κινδύνου εὐρίσκεται, ὡς συνήθως, ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, διότι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ ἐπαρχία αὕτη ἦτο ἢ ἐστὶν δύο κακῶν.

1ον. Τῆς ἐκπαλαῖ κακῆς διοικήσεως τῶν Τούρκων καὶ 2ον τοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀναπτυχθέντος φυλετικοῦ μίσους. Ἡ μὲν πρώτη τῶν δύο τούτων αἰτιῶν τῆς ἀθλιότητος δὲν περιορίζεται μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ συνεπεκτείνεται καθ' ὅλην τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν, ἡ δὲ δευτέρα ἔχουσα τὸ κέντρον αὐτῆς ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας ὑφείλεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὴν ἐθνογραφικὴν σύστασιν τῆς Μακεδονίας.

Ἀναμνηστέον ὅτι τὰ ἑτερογενῆ διαμερίσματα, ἅπερ συλλήβδην περιλαμβάνονται συνήθως ἐν τῷ ὄρῳ «Μακεδονία» ὑπὸ συνθήκας εἰς ἄκρον σκαιάς, ἀποτελοῦσι μέρος τῆς Μεγάλης ἐκείνης Βουλγαρίας, ἣτις ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ περιεκόπη ὑπὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Ὁ κύριος λόγος, ἐξ οὗ παρωρμήθησαν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις νὰ σμικρύνωσι τότε τὸ Ρωσικὸν σχέδιον εἰς λογικώτερας διαστάσεις, ἦτο ὁ φόβος μὴ σχηματιζομένης Μεγάλης Βουλγαρίας, ἡ Ρωσία ἐπιχειρήσει νὰ καταρτίσῃ μέγα ὑποτελὲς κράτος καὶ οὕτω προλειάνῃ τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (gargrad) ἦτοι τὸ ἄστυ τῶν Καισάρων, ὅπερ ὑπῆρξεν ἀείποτε ὁ στόχος τῆς Ρωσικῆς φιλοδοξίας ἀφότου οἱ ἡγεμόνες τῶν Ρώσων ἀνεκάλυψαν τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου ἡ πρώτη προσπάθεια κατεβλήθη ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων (865 μ. Χ.), ἀλλὰ καὶ αἱ Δυνάμεις τῆς Δύσεως παρετήρουν μετὰ φόβου τὴν προσπάθειαν τῆς Ρωσσίας, ὅπως πραγματώσῃ τῷ 1878 τὸ ἐπὶ χίλια ἔτη ὄνειρον αὐτῆς. Ἡ δὲ σχεδιαζομένη ὑπὸ τῆς Συνθήκης τοῦ ἁγίου Στεφάνου Μεγάλῃ Βουλγαρίᾳ περιελάμβανε πολυάριθμον πληθυσμὸν, ὅστις προε-

τίμα νὰ παραμείνη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Ἐν τῶν συστατικῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἐκεῖνου ἀποτελεῖται ὑπὸ Σέρβων, ἀλλὰ τὸ κύριον στοιχεῖον αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν φυλὴν ἢ τὴν συμπάθειαν εἶναι τὸ Ἑλληνικὸν καὶ αἱ διαμαρτυρίαι αὐτοῦ ἐλήφθησαν ἀπὸ σπουδαίας ἀπόψεως ὑπὸ τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων, οἵτινες συνῆλθον ἐν Βερολίνῳ, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν τῆς Ἀγγλίας. Ἐνεκα τῶν παραγόντων τούτων τὸ ὄνειρον τοῦ ἁγίου Στεφάνου δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ σχεδίου δὲν ἀπεθάρρυνε τοὺς ὑποκινητὰς αὐτοῦ, μετὰ πάροδον δὲ ἑπτὰ μόλις ἐτῶν ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου ἢ Βουλγαρία, ἀψηφούσα τοὺς ὅρους τῆς Συνθήκης προσήρτησεν ἑαυτῇ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμιλίαν, ἣτις ἀπετέλει μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τὸ ἀπολειφθὲν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Ἐκτοτε δυνάμεις τινὲς τῆς Δύσεως κατήντησαν νὰ θεωρῶσι τὴν Βουλγαρικὴν ἡγεμονίαν ὡς προμαχῶνα μᾶλλον κατὰ τῆς Ρωσικῆς προσόδου ἢ ὡς Ρωσικὴν κρηπίδα πρὸς τὸν Βόσπορον καὶ ἐκύρωσαν ὡς ἐκ τούτου τὴν παραβίασιν τῆς συνθήκης, ἣν αὐταὶ αἱ ἴδιαι συνέταξαν.

Ἄν ἡ νέα ὄψις τῆς Βουλγαρικῆς καταστάσεως ἦτο δεδικαιολογημένη ἢ μή, περὶ τούτου αἱ γνώμαι δύνανται νὰ διαιρῶνται, ἀλλ' ὅπως δὴποτε ἢ ὑποστήριξις, ἦν οἱ Βούλγαροι ὀφείλον εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ χαρακτήρος, ὃν εἶχον νὰ διαδραματίσωσι ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς διεθνούς πολιτικῆς, ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς πρὸς παραιτέρω ἐκτατικὴν προσπάθειαν.

Μετὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμιλίαν ἦλθεν ἡ σειρά τῆς Μακεδονίας, ἣτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ πρὸ τοῦ 1875 ὑπῆρξε τὸ θέατρον σθεναρῶς Βουλγαρικῆς προπαγάνδας ὑπὸ Ρωσικὴν προστασίαν. Ἐν Μακεδονίᾳ ὅμως οἱ ὅροι τοῦ προβλήματος ἦσαν ὅλως διάφοροι. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ οἱ Βούλγαροι ταραξίαι ἀπήντησαν ἀντίστασιν παθητικὴν μὲν, ἀλλ' οὐχ' ἦττον ἀποτελεσματικὴν, παρὰ τῶν ἰσχυρῶν στοιχείων τῶν μὴ Βουλγαρικῶν, ἅτινα ἦσαν ἤδη τρομαγμένα ἐκ τῆς τύχης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμιλίας. Ὅπως καταπολεμήσωσι τὴν ἀντιπολίτευσιν ταύτην τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτάτα τῆς Βουλγαρίας, βαθμηδὸν ἴδρυσαν σύστημα τρομοκρατίας, ὅπερ προσκτώμενον πολλοὺς ὀπαδοὺς παρὰ τοῖς Βουλγάροις κατοίκοις ἐξηνάγκασεν ἐπὶ τέλους τοὺς ἄλλους κατοίκους, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Σέρβους, ὅπως ἐνστερνισθῶσιν ὁμοίον σύστημα πρὸς ἄμυναν ἑαυτῶν. Ἑλληνικὰ καὶ Σερβικὰ κομιτάτα ὀργανώθησαν τῷ 1904 κατ' ἀπομίμησιν τῶν Βουλγαρικῶν καὶ αἱ Βουλγαρικαὶ συμμορίαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐκτελοῦσαι ἀτιμωρητὶ τὴν βίαιαν διατάραξιν, εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι πρὸς ἀντιπάλους συμμορίας κάλλιον κατηρητισμένας. Ἡ ἔκβασις τῆς τριπλῆς ταύτης ἐριδος τῶν τριῶν χριστιανικῶν φυλῶν ὑπῆρξεν ὁ δεκαπλασιασμός τῆς ἀταξίας, τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῆς γενικῆς ἀναρχίας, ἣτις ἀρχικῶς ὀφείλεται εἰς τὴν κακὴν διοίκησιν τῆς Τουρκίας.

Ἐνεκα τῆς καταστάσεως δὲ ταύτης αἱ Μεγάλαι δυνάμεις ἀνέθηκαν

τῷ 1903 εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Ρωσίαν, αἵτινες πρὸ ἕξ ἐτῶν εἶχον καταλήξει εἰς κοινὴν συμφωνίαν περὶ τῶν Βαλκανικῶν πραγμάτων, νὰ συντάξωσι πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων σκοποῦσων τὴν ἄρσιν τῶν αἰτίων τῆς λαϊκῆς δυσανεξίας καὶ τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐπεβλήθη μᾶλλον ἢ ἦττον πιεστικῶς εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις μετὰ σφοδρὰν ἀντίστασιν ἐνέδωκεν ὅποις ἄρθρα τινὰ μόνον αὐτοῦ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν. Ἄλλ' ἀπέτυχε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ἀτυχῆ χώραν καίτοι δὲ κατώρθωσε νὰ θεραπεύσῃ τινὰ τῶν ἀρχαίων δεινῶν τῆς Τουρκικῆς καταδυναστεύσεως, ὅμως ἀπεδείχθη ὅλως ἀνίσχυρον, ὅπως ἀναγκασίῃ τὴν ἐπιβλαβῆ ἐνέργειαν τῶν Βουλγαρικῶν, Σερβικῶν καὶ Ἑλληνικῶν συμμοριῶν. Τοῦναντίον τὰ ἐγκλήματα τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἔχθραν τῶν τριῶν τούτων ἐθνικοτήτων ἐξηκολούθησαν ἀξανάνομα ἐτησίως ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Αὐстро-Ρωσικοῦ (Mujetes) προγράμματος τῶν μεταρρυθμίσεων. Οὕτως ἀπὸ τοῦ 1904 χιλιάδες ἀνθρώπων ἐσφαγιάσθησαν, εἰκοσάδες χωρῶν ἐν μέρει ἢ ἕξ ὀλοκλήρου κατεστράφησαν, καὶ ταῖς τακτικαῖς μεταρρυθμίσεσι τῆς διεφθαρμένης καὶ ἀνικάνου διοικήσεως προσετέθησαν αἱ φρικαλεότητες αἱ διαπραττόμεναι ἐν ἀληθείᾳ ἐμφυλίῳ πολέμῳ. Πᾶσα δὲ θηριωδία διαπραττομένη ὑπὸ τῶν μὲν ἐπίγετο ἀντεκδικήσεις ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ὡς ἐάν τοῦτο μὴ ἐπῆρκει ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς ταιλαιπώρου ἐπαρχίας, ὁ Σουλτάνος φοβούμενος αἰφνιδίαν ἐπίθεσιν ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας ὑπεχρεώθη νὰ ἐπανέξῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων τοῦ εἰς βαθμὸν ὑπερμέτρως ἐπιβαρύνοντα τὸ οἰκονομικὸν βάρος τῶν χωρικῶν. Τὰ πράγματα εὐρίσκοντο ἐν τοιαύτῃ καταστάσει μέχρι τῆς γενομένης πρὸ μηνῶν ἀναγγελίας ὅτι ἡ Αὐστρία ἠσφάλισε παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν παραχώρησιν νὰ ἐποπτεύῃ τὴν ἀπὸ πολλοῦ σχεδιαζομένην σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἣτις σκοπεῖ νὰ συνδέσῃ τὸ σιδηροδρομικὸν δίκτυον τῆς Αὐστρίας μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ διὰ τοῦ Σαντζακίου Νόβι Παζάρ. Ἡ ἀναγγελία αὕτη διετάραξε τὴν συναυλίαν τῶν Δυνάμεων καὶ ἐπήνεγκεν ἀπραξίαν εἰς τὰς μεταρρυθμιστικὰς προσπάθειαις των.

Ὅτι ἡ Αὐστρία πρὸ πολλοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς τοιαύτης γραμμῆς δὲν ἦτο μυστήριον εἰς τοὺς λαβόντας τὸν κόπον νὰ μελετήσωσι τὰ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Πράγματι τὸ δικαίωμα τῆς τοιαύτης ἐνώσεως τῶν Αὐστριακῶν σιδηροδρομῶν μετὰ τῶν Τουρκικῶν διὰ τοῦ Σαντζακίου Νόβι Παζάρ ἦτο ρητῶς ἐκπεφρασμένον τῷ 1875 ὑπὸ τῶν προορατικῶν πολιτικῶν τῆς Αὐστρίας καὶ κεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ 25 ἁρθροῦ τῆς Βερολινείου συνθήκης. Ὅθεν οἱ ἐν ἐπιγνώσει παρατηρηταὶ οὐδαμῶς ἐξεπλάγησαν, ὅτε ὁ βαρῶνος Αἰθρενταλ ἀνήγγειλε τῷ κόσμῳ ὅτι ἐπέτυχε παρὰ τῆς Πύλης τὸν ἐπὶ τούτῳ ἀναγκαιοῦντα Ἰσραδέν διότι τὸ γεγονός ἦτο καὶ τακτικὸν καὶ ἀναπόφευκτον, πᾶν δὲ τὸ κατὰ τούτου δυνάμενον νὰ λεχθῇ εἶναι ὅτι δὲν ἦτο ἔγκαιρον. Ἐν τούτοις ὁ κλονισμός, ὃν ἐπροξένησεν ἐν Πετροπόλει, δὲν εἰ-

ναι ἀκατανόητος καὶ ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σιωπηρὰν ἐγκατάλειψιν τῆς περὶ Μακεδονίας Αὐστρορωσσιτικῆς συμφωνίας, ἣτις συνομολογηθεῖσα τῷ 1897 εὔρε τὴν διὰ τῶν πραγμάτων διατύπωσιν αὐτοῦ ἐν τῷ Μυρστεγείῳ προγράμματι τοῦ 1903. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἐπιχείρησις τῆς Αὐστρίας ἐν Νόβι Παζάρ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σημειοῦσα ἐποχὴν ἐν τῷ Νέῳ Ἀνατολικῷ ζητήματι, καθόσον αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ ἢ ἡ ὁποσδήποτε πρόφασις πρὸς πλήρη μεταβολὴν τῶν διεθνῶν βλέψεων ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ.

Εὐθύς μετὰ τὴν καταπλήξασαν δῆλωσιν τοῦ βαρῶνου Λίρενταλ ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις, ἣτις κατὰ τὸ παρελθὸν παρώρμησε τὰς Δυνάμεις ἵνα λάβωσι δραστηριώτερα μέτρα τῶν ἐν τῷ Μυρστεγείῳ σχεδίῳ καθοριζομένων πρὸς εἰρηνοποίησιν τῆς Μακεδονίας, ὑπέβαλεν ἴδιον πρόγραμμα καταλήγον ὄντως εἰς χειραφέτησιν τῆς χώρας ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας· ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν ἄλλων Δυνάμεων διὰ διαφόρους λόγους· τινὲς αὐτῶν ἔχουν μέγα συμφέρον, ὅπως διατηρήσωσι τὸ ὑπάρχον καθεστῶς ἐν τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ, ἄλλαι ἀντέκρουσαν πρότασιν, ἣτις γινομένη δεκτὴ, ἤθελε καταλήξει εἰς διατάραξιν τῆς ὑφισταμένης τάξεως πρὸς ὄφελος τῶν ἀντιπάλων των. Ἀλλὰ πάντες ὁμοθυμῶς συνειρώνησαν καταδικάζοντες τὰς αἰτήσεις τοῦ Ἐδουάρδου Γρεῦ ὡς ἀνεκτελέστους. Διὸ ἡ Ρωσσία ἀνέλαβε διὰ διπλωματικούς λόγους εὐνοήτους νὰ ἐπεξεργασθῇ ἀντισχέδιον, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρῶτον τοῦ Ἀγγλικοῦ σχεδίου. Ἡ δὲ Βρετανικὴ Κυβέρνησις ἐνεκα τῆς ἐσχάτως ἐπικρατούσης ὁμοφωνίας αὐτῆς μετὰ τῆς ἐν Πητροπόλει, ἀπεδέχθη φιλικῶς τὴν Ρωσσικὴν τροπολογίαν τοῦ προγράμματός της καὶ ἡ ἔκβασις ἦτο συμβιβασμὸς, εἰς ὃν πᾶσαι αἱ Δυνάμεις ἀνεμύνητο νὰ συγκατατεθῶσι.

Ἀλλὰ μόλις αἱ Ἀγγλο-Ρωσσικαὶ αὗται προτάσεις εἶχον ἀνακοινωθῆ εἰς τὰς Δυνάμεις, νέος καὶ ἀπροσδόκητος παράγων ἐπέληθεν ἀλλοιῶν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν κατάστασιν. Τὸ φιλελεύθερον ἢ νεοτουρκικὸν κόμμα, ὅπερ ἐπὶ 30 ἔτη καὶ πλέον ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Ἀβδουλ Χαμίτ, αἰφνιδίως ἀπεφάσισε νὰ ἀμυνθῇ, διότι ἡ ἐπαπειλουμένη παρέμβασις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων εἰς τὰ οἰκογενειακὰ τῆς χώρας των ἐξήγειρε τὴν πατριωτικὴν ἀγανάκτησιν τῶν Νεοτούρκων. Προφανῶς δὲ τὸ μόνον πρὸς ἀποτροπὴν τοιαύτης παρεμβάσεως μέσον ἦτο ν' ἀναλάβωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ ἐκτελέσωσι διὰ τὴν ὅλην Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν ὅ,τι αἱ Δυνάμεις ἐπανειλημμένως ἐπεχείρησαν καὶ ἀπέτυχον νὰ ἐνεργήσωσι διὰ μέρος αὐτῆς. Τοῦτο ἐπέφερε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ διεφθαρμένου δεσποτισμοῦ τοῦ Ἀβδουλ Χαμίτ καὶ τὴν ἀντ' αὐτοῦ ὑποκατάστασιν κοινοβουλευτικοῦ συστήματος συνταχθέντος ἐπὶ τῶν βάσεων, αἵτινες εἶχον χαραχθῆ τῷ 1876 ὑπὸ τοῦ Μιδάτ πασᾶ. Εὐτυχῶς οἱ Μεταρρυθμισταὶ εὔρον τὸν στρατὸν τοῦ Σουλτάνου τὸν ἐν Μακεδονίᾳ σταθμεύοντα πρόθυμον νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ὑπόθεσιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν εἶχον μνηθῆ εἰς τὸ φιλελεύθερον

κίνημα καὶ ἡ θεωρητικὴ ἀπαρέσκειά των κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας μετεβλήθη εἰς βαθεῖαν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀγανάκτησιν διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὑπηρεσίας.

Καὶ οἱ ἄπλοοι δὲ στρατιῶται, οἵτινες εἰς μάτην συχνάκις παρεπονοῦντο διὰ τὴν καθυστέρησιν τῶν μισθῶν των, διὰ τὴν ἀναρμοδίαν παρατάσιν τῆς θητείας των καὶ διὰ τὴν ἐν γένει κακοπάθειαν ἠνώθησαν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν των καὶ ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως ἀνεπετάσθη. Πολλοὶ τῶν ὑπαλλήλων καὶ κατασκόπων τοῦ Σουλτάνου ἐθανατώθησαν, αἱ κυριώτεραι τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, τὰ ἐξ Ἀσίας ἀποσταλέντα στρατεύματα, ὅπως καταπνίξωσι τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἐπανάστασιν, ἠρνήθησαν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς καὶ γενικὴ ἀπαρτίσις ἀπηυθύνθη τῷ Ἀβδουλ Χαμίτ πρὸς ἀναστύλωσιν τοῦ Συντάγματος, ὅπερ εἶχε κυρώσει τῷ 1876 καὶ ἀκυρώσει μετὰ τινὰς μῆνας. Ὁ Σουλτάνος ἀναλογιζόμενος ὅτι τὸ βῆθρον, ἐφ' οὗ εἶχε οἰκοδομήσει τὴν ἀπολυταρχίαν του, κατέρρεεν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς δύνανμιν, εἰς ἣν δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ.

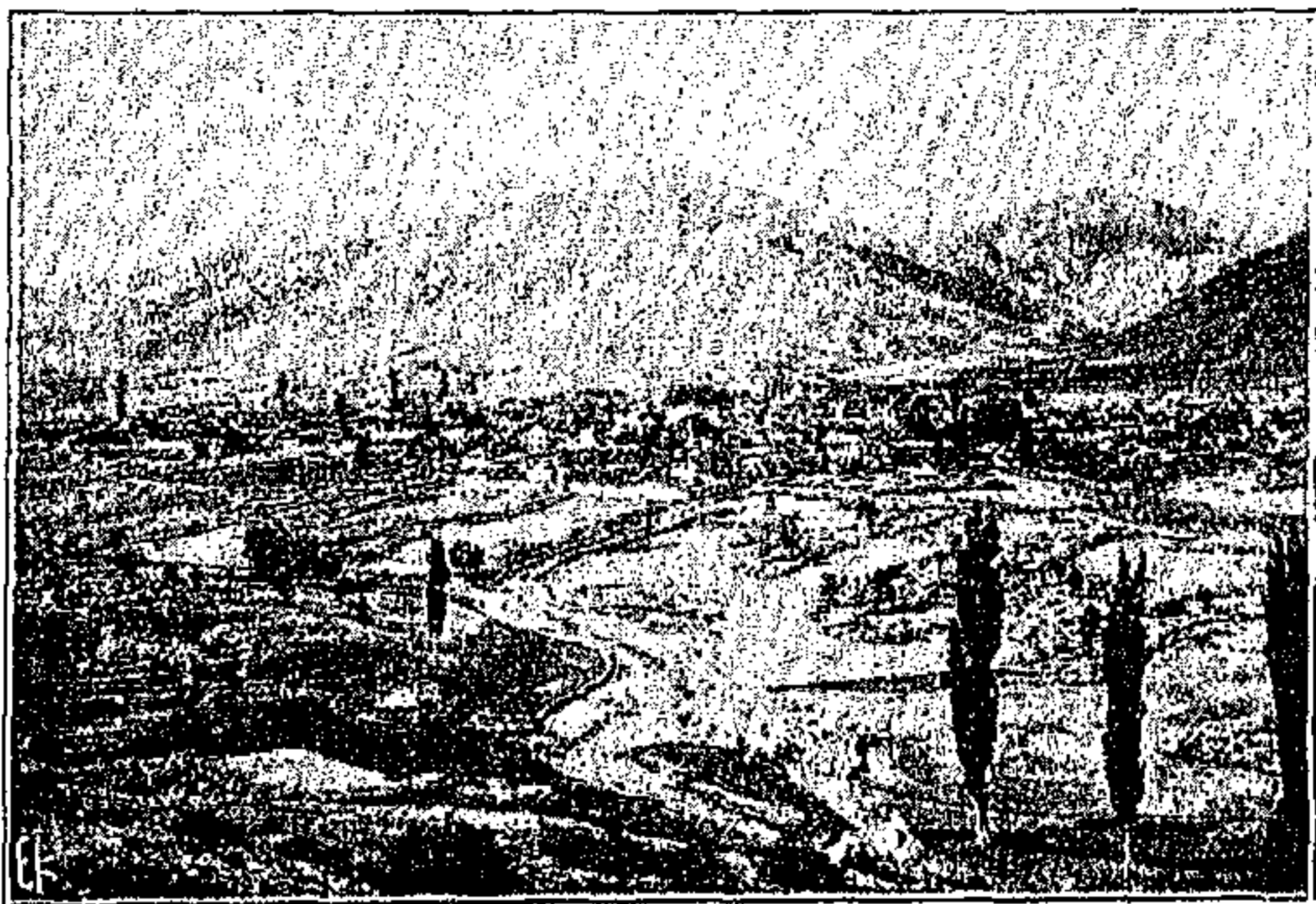
Αὐτοκρατορικὸς Ἰσραδὲς ἐξεδόθη θέτων εἰς ἐνέργειαν τὸ Σύνταγμα, αἱ θέσεις τῶν εὐνοουμένων, αἵτινες εἶχον βοηθήσει πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ δεσποτικοῦ συστήματος τῆς Κυβερνήσεως, κατελήφθησαν ὑπὸ ὑπουργῶν ἀπολαυόντων τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ λαοῦ, ἡ κατασκοπεία καὶ ἡ βιβλιοκρισία τοῦ τύπου κατηργήθησαν, πολιτικοὶ κατάδικοι καὶ ἐξόριστοι ἔλαβον χάριν καὶ ἐν μιᾷ λέξει ἐποχὴ ἐλευθερίας ἀνεκηρύχθη. Ὁ θρίαμβος τῶν Νεοτούρκων ἐχαιρετίσθη διὰ γηθοσύνων διαδηλώσεων, ἐν αἷς πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ καθ' ὅλην τὴν Αὐτοκρατορίαν ἀδιαίρετως θρησκείας, φυλῆς ἢ γλώσσης ἠνώθησαν. Χριστιανοὶ Μητροπολίται ἐνηγκαλίσθησαν δημοσίως Μωαμεθανοὺς Μουφτήδες καὶ Ἕλληνες ἐπαναστάται ἔδωκαν τὴν χεῖρα εἰς τοὺς Βουλγάρους ἀντιπάλους των. Αἱ συμμορίαί, αἵτινες εἶχον κατεργημῶσι τὴν Μακεδονίαν ἐπὶ τσοσῦτα ἔτη, κατέβηκαν τὰ ὄπλα των καὶ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Τουρκίας ἠκούσθησαν πάγκοινοι καὶ ὁμόθυμοι ἐπευφημίαι διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἰσότητητα καὶ τὴν ἀδελφότητα.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἠνάγκασε φυσικῶς τῷ λόγῳ τὰς Δυνάμεις νὰ σταματήσωσι πρὶν ἢ προβῶσιν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματός των. Ἦτο πασιφανῶς ἀδύνατον, ὅπως ἐπιβάλωσιν οἵανδήποτε πρότασιν μέχρις οὗ καταστῆ εὐκρινὲς τίνα ὄφειλον νὰ πιέσωσιν. Ὁ Σουλτάνος παρητήθη τοῦ δικαιοῦτάτος του, ὅπως ἐνεργήσῃ ὡς ὁ μόνος κυρίαρχος τοῦ προορισμοῦ τῆς Τουρκίας. Τὸ κοινοβούλιον δὲν ἔλαβεν ἀκόμη ὑπαρξίν. Ἡ μεταβατικὴ περίοδος δέον νὰ παρέλθῃ πρὶν ἢ τὰ πράγματα λάβωσιν ὀριστικὴν μορφήν.

Πρὸς τούτοις οἱ Νεοτούρκοι ἀναλαμβάνοντες τὴν μεταρρυθμιστὴν ὁλοκληρίαν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν παῦσιν τῶν παραπόνων πάντων τῶν κατοίκων αὐτῆς, κατέστησαν τὰς ἀποπείρας τῶν Δυνάμεων ὑπὲρ τῆς

Μακεδονίας καὶ ἀνεπαρκεῖς καὶ περιττὰς. Ἐπὶ τέλους ἡ φαινομενικὴ μετριοπάθεια, ἣτις ἐξαρκτήρισε τὸ κίνημα, μετριοπάθεια, ἣτις παρουσιάζει θαυμασίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐπακολουθούσας ἐν ταῖς χώραις τῆς Δύσεως αἱματοχυσίας καὶ ἀτιξίας ἐν παρομοίῳ κινήμασι, κατέστησε τοὺς ἐκτελοῦντας αὐτὸ ἄξιους σεβασμοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Αἱ σκέψεις αὗται ἐπεκράτησαν παρὰ τῇ Βρετανικῇ Κυβερνήσει, τοῦλάχιστον ὡς ὁ Σέρ 'Εδουάρδος Γρεῦ ἀνιγγεῖλεν ἐπισήμως εἰπὼν ὅτι αἱ

ΜΟΣΧΟΠΟΛΙΣ

Κωμόπολις τῆς Ἐπαρχίας Κορυτσᾶς.

Περιώνυμος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα νέαν Ἀκαδημίαν καὶ τὸ τυπογραφεῖον. Πατρὶς πολλῶν λογίων ἀνδρῶν, τοῦ μεγίστου τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν δοιδίμου Βασιλίου Σίνα, τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ καὶ ἐταίρου τοῦ Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου κ. Κ. Σμολένσκη κτλ.

συμπάθειαι τῆς Ἀγγλίας δεόν νὰ συνοδεύωσιν ἐκείνους, οἵτινες ἐπιχειροῦσι νὰ εἰσάγωσι περισσοτέραν ἐλευθερίαν, μείζονα ἰσχὺν καὶ πλείονα ἀμεροληψίαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς χώρας των, προσέθηκε δὲ ὅτι οἱ Ἄγγλοι πολιτικοὶ θέλουσιν ἐξακολουθήσει νὰ ἴηαι ὡς καὶ πρότερον ἄγρυπνοι καὶ ἐνθερμοὶ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος θέλουσιν ἀπόσχει πάσης παρεμβάσεως. Ἡ ἐμφαντικὴ αὕτη δήλωσις τούτου ἐνθαρρύνουσα τοὺς Τούρκους μεταρρυθμιστὰς ἔσχεν ἀλλαγῶν περιοριστικῶν ἀποτελέσματα.

Ἐν Ρωσίᾳ, ἐὰν ἡ Νογοε Βρεπγα καὶ ὁ κ. Ζηνόβιεφ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τοῦ Τσάρου ἐκληφθῶσιν ὡς ἐκπροσωποῦντες τὴν κοινὴν γνώμην, ἔσχον ὡς πρώτην ὠθησὶν νὰ γελοιοποιήσωσι τὸ Τουρκι-

κὸν κίνημα καὶ νὰ ἐπιμείνωσιν ἰσοστηρίζοντες τὸ Ἀγγλο-Ρωσικὸν πρόγραμμα. Ἀλλὰ μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ Βρεττανοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἣτις ἀσμένως ἐγένετο δεκτὴ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Τσάρου ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ στάσιν εὐμενοῦς ἀναμονῆς. Ὅθεν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μεγάλας Δυνάμεις δικαιούται τις νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ Τουρκία θέλει ἀφεθῆ ἀνενόχλητος ἔξωθεν ἢ ἀποπερατώσῃ τὸ πείραμα τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τῆς ἐνοχλήσεως ταύτης ὑπάρχουσιν ἄλλοι πιθανοὶ λόγοι ματαιώσεως τῶν προσπαθειῶν τῶν Νεοτούρκων.

Ὁ Σουλτάνος, καίπερ ὑποκύψας εἰς τὴν λαϊκὴν κριτικὴν διὰ τοὺς καινοβουλευτικὸς θεσμοὺς, καίπερ ὀρκισθεὶς ἐπὶ τοῦ Κορανίου νὰ τηρήσῃ τοὺς θεσμοὺς τούτους ἐν πλήρει καλῇ πίστει, οὐδεμίαν αἰσθάνεται συμπάθειαν πρὸς αὐτούς. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ γῆρας, ἡ ἀδυναμία καὶ ὁ φόβος δύνανται νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν τραγικὴν κωμῆδιαν τοῦ 1878. Ἀλλ' ἡ ἀπηρχαιωμένη ἀροσίωσις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀπολυταρχισμὸν καὶ ἡ περιώνυμος διπροσωπία του, παρέχουσι δικαίωμα πρὸς ὑποψίαν ὅτι αὐτὸς εἰς πρώτην εὐκαιρίαν θὰ ἐπιζητήσῃ νὰ λάβῃ ὀπίσω τὸ δῶρον, ὅπερ μόνος ὁ τρόμος τὸν ὤθησε νὰ χορηγήσῃ. Ἐάν τοιαύτη εὐκαιρία παρουσιασθῇ εἰς αὐτόν, ἢ μή, τοῦτο σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἢ τῷ ἐσωτερικῷ. Ὡς πρὸς μὲν τὰ τελευταῖα κύριος παράγων εἶναι ὁ στρατός, μικρὰ δ' ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι ὁ πονηρὸς διπλωμάτης, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐξήσκησε τὴν ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐκ τοῦ Γιλδίξ Κιοσκιῦ, θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν ἀροσίωσιν τῶν στρατευμάτων του, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ ἡμέραι τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συντάγματος δύνανται νὰ θεωρῶνται ὡς ἐνάριθμοι, καθόσον ἡ ἱστορία τῆς Τουρκίας καὶ ἡ νεωτάτη ἱστορία τῆς Περσίας καὶ τῆς Ρωσίας δεικνύουσι πόσον εὐχερὴς εἶναι ἡ ἀντίδρασις ἐν χώραις μόλις ἤδη ἀφυπνιζομέναις πρὸς ἐκτίμησιν τῆς λαϊκῆς κυβερνήσεως. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἔξωθεν κινδύνους, εἶναι χρήσιμον νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι μία τῶν περιστάσεων, ἣτις ἐνίσχυσε τὸν Ἀβδουλ Χαμίτ πρὸ 32 ἐτῶν νὰ ἀνιδρῶσῃ τὴν ἀπολυταρχίαν, ἦτο ἡ ἐχθρότης τῆς Ρωσίας. Αὕτη ἐπὶ παρελθούσας γενεὰς ἀντέδρα ἐπιμόνως κατὰ πάσης ἀποπειρας ἐνεργουμένης ὑπὸ πατριωτῶν Τούρκων τῇ συμβουλῇ Ἀγγλῶν διπλωματῶν πρὸς ἀναγέννησιν τῆς Τουρκίας, καὶ ἐπὶ τέλους κατέφυγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὅπως προλάβῃ ἐπανάστασιν θεωρηθεῖσαν ὅτι ἐλιπτόναι τὰς εὐκαιρίας, ἵνα βασιλεύσῃ ἐπὶ τοῦ Βασπόρου.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος εἶναι ἀπίθανος καὶ ἡ θρυλουμένη κινητοποίησις τοῦ στόλου τοῦ Εὐξείνου Πόντου, δὲν πρέπει νὰ προξενῇ φόβον ὑπάρχουσιν ὅμως ἄλλα μέσα πρὸς τῷ πολέμῳ δι' ἀντενέργειαν κατὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν Νεοτούρκων. Ὡς πρὸς τοῦτο τὸ ὑφὸς σπουδαίων τινῶν ὀργάνων τοῦ Ρωσικοῦ τύπου καὶ τινῶν ἐπιφανῶν Ρώσ-

πων διπλωματιῶν, περὶ ὧν ἐγένετο ἤδη ὑπαινιγμός, δὲν εἶναι ἐστερημένον σημασίας, καθόσον ἐν μὲν ἐκ τῶν πρώτων τὸ προασπίζον τὸν ἐπιθετικὸν Πανσλαβισμόν θρηνεῖ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῶν μεταρρυθμιστῶν ὡς μελλούση πιθανῶς νὰ ἔχῃ δυσμενὲς ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς τύχης τῶν *χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ Σουλτάνου* (τετριμμένος εὐφημισμὸς ἀντὶ τῶν *Ρωσσιῶν συμφερόντων*), ἐκ δὲ τῶν τελευταίων ἔσπευσέ τις νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἀμφιβολίας του ὡς πρὸς τὴν εὐλακρύνειαν τοῦ κινήματος, καὶ τὴν πεποίθησίν του ὅτι «τὸ Τουρκικὸν Σύνταγμα δὲν περιλαμβάνει σπουδαίας μεταρρυθμίσεις», παρησιάζει δηλῶν ὅτι «ὁ Σλαβικὸς πληθυσμὸς τῆς Τουρκίας θὰ χάσῃ μᾶλλον ἢ θὰ κερδίσῃ ἐκ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Συντάγματος». Ταῦτα ὡς πρὸς τινα τῶν καταφανεστάτων κωλυμάτων ἐν τῇ τρίβῳ τῶν Τούρκων φιλελευθέρων. Ἐὰν ὅμως ἡ νίκη των ἀποδειχθῇ σταθερὸς θρίαμβος καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ὑποστῇ πραγματικὴν μεταμόρφωσιν, τότε νέα σειρά ζητημάτων προκύπτει.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Συνταγματικοῦ κινήματος προσεπάθησαν νὰ ἀποκτήσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Τουρκίας, προκηρῦττοντες τὸ δόγμα τῆς ἰσότητος πάντων τῶν Ὀθωμανῶν ὑπηκόων ἄνευ διακρίσεως θρησκείας ἢ φυλῆς. Πρὸς τούτοις θέλοντες νὰ δείξωσιν ὅτι ἡ δήλωσις αὕτη δὲν εἶναι κενὴ ὑπόσχσεις, ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσίν των περὶ εἰσαγωγῆς τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν στρατόν, παραχώρησις, ἣτις εὐλακρινῶς χορηγουμένη θέλει ἀποβῆ πρὸς θεραπεία τῶν νομίμων παραπόνων τῶν ῥαγιαδῶν.

Μέχρι σήμερον βάσις τῆς Ὀθωμανικῆς Κυριαρχίας ὑπῆρξεν ἡ ἐπικράτησις τοῦ Μωαμεθανικοῦ στοιχείου, ἣτις διετηρεῖτο διὰ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ προνομίου τῆς ὀπλοφορίας εἰς μόνους τοὺς ἀληθεῖς πιστούς. Ὁ ἄπιστος ἦτο καταδικασμένος εἰς ἀνυπεράσπιστον ὑποταγήν, ἣτις καθ' ἑαυτὴν ἤρκει νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς εὐμενεστάτας προσπάθειάς τὰς γενομένας πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτοῦ. Οἱ Νεότουρκοι θὰ ἀναδειχθῶσιν ἐν τῇ οὐσιώδει ταύτῃ σχέσει μᾶλλον φιλελεύθεροι ἢ οἱ Παλαιότουρκοι. Ἄλλο ζήτημα, ὡσαύτως σχετικόν, εἶναι: θὰ εὐχαριστηθῶσιν οἱ μὴ Ὀθωμανοί, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, ν' ἀνταλλάξωσι τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἰδανικὸν μὲ τὴν νέαν ἰδέαν τῆς Ὀθωμανικῆς ἰθαγενείας; Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὰ δύο ταῦτα ζητήματα ἐξαρτᾶται ἡ μονιμότης τῆς νέας καταστάσεως. Ἡ ἀπάντησις δὲ αὕτη εὐρίσκειται ἀκόμη ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὸ ἐπαναστατικὸν κόμμα ὑπέσχετο ἰσοπολιτείαν εἰς τοὺς μὴ Μωαμεθανοὺς καὶ ὅτι πολλοὶ τούτων οἶανδήποτε δυσπιστίαν καὶ ἂν τρέφωσι κρυφίως, ἔχουσιν ἀναφανδὸν ἀνευφημήσει τὸν θρίαμβον τοῦ κόμματος τούτου ὡς τὴν ὑπαρξίν καλλιτέρων ἡμερῶν. Ἀνέγνω μάλιστα ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ οἱ Ἕλληνες ἠνώθησαν μετὰ τῶν Τούρκων χαιρετίζοντες ἐνθουσιωδῶς τὸ Σύνταγμα.

Ἐκ Μοναστηρίου, Σερρών καὶ Θεσσαλονίκης ἰδίως ἔρχεται ἡ περίε-

γος καὶ σπουδαία εἶδησις ὅτι ὁ Ἕλληνικὸς πληθυσμὸς συνεκρότησεν ἐπιβλητικὸν συλλαλητήριον καὶ ὅτι πλήθη δημοκρατικῶν παρήλασαν εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐνῶ ὁ Ἐθνικὸς Ὕμνος τῶν Ἑλλήνων ἐπαιανίζετο πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν προξενείων. Ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος ἐξέφρασεν ὡσαύτως τὴν εὐχαριστήσιν του ἐπὶ ταῖς πολιτικαῖς μεταβολαῖς, αἵτινες συνέβησαν ἐν Τουρκίᾳ, ἐδήλωσεν ὅτι, ἐὰν τὸ φιλελεύθερον πρόγραμμα ἐκτελεσθῇ εὐλακρινῶς, τὸ Ἕλληνικὸν στοιχεῖον τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας θέλει εὐμερῆσει ὑπὸ τὰς νέας συνθήκας καὶ συνεβούλευσε τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ὅπως βοηθήσῃ τοὺς Τούρκους ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν μεγαλεπιβόλων σχεδίων των.

Ἡ εὐλακρύνεια τῆς Ἑλληνικῆς εὐχαριστήσεως δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἐν ἀμφιβολίᾳ, διότι, ἐὰν τὸ σύνταγμα καταστῇ πραγματικὸν γεγονός, ἀναμφισβητήτως θέλει ματαιώσῃ τοὺς περὶ Μακεδονίας Βουλγαρικοὺς σκοποὺς καὶ παράσχει πᾶσι τοῖς κατοίκους τὰς αὐτὰς εὐκαιρίας ὑπεροχῆς ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ των.

Ἡ ἐχθρική στάσις τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων ἐν τῷ παρελθόντι ὠφείλετο ἐντελῶς εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς παλαιᾶς Τουρκικῆς Διοικήσεως (ἀδυναμίας, ἣτις ἀπῆκεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔλεος τῶν Βουλγάρων τρομοκρατικῶν) καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς περὶ τὸ Γιλδίξ Κιόσκ σπείρας, ἣτις ἀνεξαιρέτως τὰς ἐμφυλίους ἐριδας τῶν Χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ δόγμα «διαίρει καὶ βασίλευε». Εὐθὺς ὡς ἐνιδρυθῇ ἰσχυρὰ κυβέρνησις, ἱκανὴ καὶ θέλουσα νὰ προστατεύσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς καταδιώξεως, καὶ εὐθὺς ὡς ἡ Πύλη ἀρχίσῃ νὰ δεικνύῃ ὅτι σκοπεῖ τὴν εὐμερίαν τῶν Ὀθωμανῶν ὑπηκόων ἄνευ διακρίσεως θρησκείας, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι οἱ Ἕλληνες Μακεδόνες θὰ παρῶσιν εἰς τὰς ἀρχὰς πρώτοι τὴν ἐγκάρδιον ὑποστήριξίν των πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ τούτου.

Εἶναι δὲ σχεδὸν περιττὸν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι τὸ προοδευτικώτερον στοιχεῖον τῆς Μακεδονίας, καὶ ὅτι ἕνεκα τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητός των μέλλουσι τὰ πάντα νὰ κερδίσωσι καὶ οὐδὲν νὰ φοβηθῶσιν ἐκ τοῦ εἰρηνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ὅθεν ἐν τῷ συμφέροντι αὐτῶν ἔγκειται, ὅπως ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ὑποθέσεως τῶν Τούρκων Φιλελευθέρων, ἣτις ὑπισχνεῖται νὰ καταστήσῃ ταύτην δυνατήν. Δι' αὐτὸν δὲ τοῦτον τὸν λόγον ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἔτυχε ψυχρᾶς ὑποδοχῆς παρὰ τοῖς Βουλγάρους.

Μολονότι αἱ Βουλγαρικαὶ συμμορίαὶ ἠκολούθησαν ἐν Μακεδονίᾳ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Σερβικῶν διακόπτουσαι τὴν ἐνέργειάν των, ὁ Τύπος τῆς Ἡγεμονίας ἐνδοιάζει ἐν γένει περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐν Τουρκίᾳ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ἰσχυρίζεται ὅτι φοβεῖται περιπλοκάς, αἵτινες δύναται νὰ παρασύρῃ τὴν Βουλγαρίαν εἰς πόλεμον, καὶ ὠθεῖ τὴν Κυβέρνησιν εἰς παρασκευὰς διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον. Οἱ καλῶς δὲ πληροφορημένοι πολιτικοὶ κύκλοι ἐν Σόφίᾳ νομίζουσιν ὅτι καὶ ἡ κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος δὲν θὰ λύσῃ τὸ Μακε-

δονικόν πρόβλημα κατά τρόπον ικανοποιητικόν και διαρκή. Σημειωτέον ὅτι αἱ δηλώσεις αὐται ἀπαισίως διαφωνοῦσι πρὸς τὰς τῆς Νονοε Vreniya καὶ τοῦ κ. Ζηνόβιεφ καὶ ὅτι ἡ ἐντύπωσις, ἣν προωρίσθησαν νὰ παραγάγῃ, μόλις ἐλαττοῦται ὑπὸ τῆς βεβαιώσεως ὅτι παρὰ πάντας τοὺς φόβους ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία εἶναι ἀποφασισμένη νὰ τηρήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον χρόνον στάσιν ἀναμονῆς. Οὐδὲν δὲ τὸ καταπληκτικόν διὰ τὴν καταφανῆ ἀπογοήτευσιν τῶν Βουλγάρων, διότι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ πολλοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἀπορροφήσις καὶ οὐχὶ ἡ μεταρρυθμίσις τῆς Μακεδονίας. Δὲν ἠδύνατο δὲ τις νὰ προσδοκᾷ ὅτι πολιτικοί, ὅτινες ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἐνεθαρρύνοντο νὰ ἐλπίζωσι τὴν προσάρτησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἠθέλον προσβλέπει μετ' εὐχαριστήσεως τὴν καθίδρυσιν καταστάσεως σκοπούσης τὴν ἄρσιν τῶν αἰτίων τῆς δυσανεσκειίας καὶ ἐπιμένως τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ὀθωμανικῆς κατοχῆς τῆς χώρας. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι πάντες οἱ ἄλλοι κίνδυνοι ἐκλείπουσι καὶ ὅτι τὸ Ὀθωμανικὸν Σύνταγμα ἀναδεικνύεται διαρκῆς πραγματικότης, ἡ εἰρηνοποίησις τῆς Μακεδονίας δὲν θὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πολιτικῶν τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν συνεργῶν τῶν ἐκτὸς τῆς Ἡγεμονίας. Ἐὰν οἱ Βούλγαροι πολιτικοὶ πράγματι ἐπιθυμῶσι νὰ ἴδωσι τὴν κατάστασιν τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας βελτιωμένην, καὶ ἐὰν οἱ Τούρκοι πολιτικοὶ ἀποδειχθῶσι πρόθυμοι καὶ ἱκανοί, ὅπως ἐργασθῶσι σταθερῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα δύναται νὰ λάβῃ λύσιν ἐκ τῶν ἑνδον ταχύτεραν, ἱκανοποιητικότεραν καὶ μονιμοτέραν ἢ πᾶσαν ἄλλην μέχρι τοῦδε ὑποβαλλομένην ἐκ τῶν ἔξω. Ἐὰν ὅμως οἱ Νεότουρκοὶ λησιμονήσωσι τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἡ ἡ ἐξωτερικῆ ῥαδιοεργαία καταστήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς ἀδύνατον, τὸ Μακεδονικὸν χάος θὰ ἀνοιχθῇ ἐκ νέου καὶ αἱ Δυνάμεις θὰ ὑποχρεωθῶσι ν' ἀναλάβωσι τὸ ἔργον τῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος διδάσκει ὅτι οὐδεμία παρέμβασις θέλει παραγάγει εἰρηνοποίησιν, ἐὰν μὴ στηρίζηται ἐπὶ δικαίας ἀναγνωρίσεως τῶν ἀπαιτήσεων πασῶν τῶν ἐν αὐτῇ ἐθνικοτήτων.

Ἐν σχέσει πρὸς τοῦτο εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐπευφήμησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰς ἀρχαίας προτάσεις τῆς Βρετανίας, διότι ἐν τῷ ζητούμενῳ ὑπὸ τοῦ Σέρ Ἐδουάρδου Γρέϋ διορισμῷ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Μακεδονίας ἀνεξαρτήτου ἐκ τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἐν τῇ ζητούμενῃ ἀποχωρήσει ἢ μεγάλῃ ἐλαττώσει τῶν Ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, ἔβλεπον τὴν πραγματοποίησιν πολιτικῆς καταστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοίας πρὸς τὴν καταστήσασαν αὐτοὺς ἱκανοὺς ν' ἀπορροφήσωσι τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Ἀλλὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὸ Βρεττανικὸν σχέδιον ἐθεωρεῖτο μετὰ τινος ἐνδοιασμοῦ καὶ ὑποψίας ὑπὸ τῶν δύο ἄλλων φυλῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων. Ἀμφότεραι αἱ φυλαὶ αὐταὶ ἠθέλον προσθύμως ὑποστηρίξει πᾶν σχέδιον προωρισμένον νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ἀρκεῖ ὅπως τὸ τοιοῦτον σχέδιον μὴ τείνῃ νὰ ἐκθέσῃ αὐτὰς ἐπὶ τέλους εἰς τὴν τρυφερὰν εὐσπλαγγίαν τῶν Βουλγάρων ἀντιπάλων τῶν. Ἐπεταὶ ὅτι οἱ

Βούλγαροι δεόν νὰ ἐννοήσωσιν ὁπωσδήποτε ὅτι καὶ ἄλλοι λαοὶ ὑπάρχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἐκτὸς αὐτῶν, καὶ ὅτι μέχρι σήμερον ἐπιμόνως ἠρνήθησαν νὰ τὸ ἐννοήσωσιν, ἐπιμένοντες νὰ θεωρῶσιν ὅλον τὸ ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ ἁγίου Στεφάνου παραχωρηθὲν αὐτοῖς ἔδαφος ὡς Βουλγαρικόν.

Αὕτη εἶναι ἀξίωσις, εἰς ἣν οὔτε οἱ Ἕλληνες οὔτε οἱ Σέρβοι δύναται πιθανῶς νὰ συγκατατεθῶσιν. Ἐφ' ὅσον αἱ β φυλαὶ μένουσιν ἀδιάλλακται, εἶναι ἀνωφελὲς νὰ ἐλπίζωσι πραγματικὴν τινα βελτίωσιν τῆς Μακεδονίας. Εἰς οἴασδήποτε δὲ μεταρρυθμίσεις αἱ Μεγάλαι Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀποφασίσασιν ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τοῦ Συντάγματος νὰ ἐξαναγκάσωσι τὸν Σουλτάνον, ἡ τελικὴ ἐπιτυχία αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς στάσεως τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συμπαθείας καὶ συνεργασίας τῶν κρατῶν τούτων εἶναι ἐπιτακτικόν, ὅπως πᾶν νέον πρόγραμμα περιέχῃ πραγματικὰς ἐγγυήσεις καὶ ὅπως ἐκάστη φυλὴ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ζῇ ἀνενόχλητος ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ἡ δ' ἔλλειψις τοιαύτης ἐγγυήσεως ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν σχεδίων ὑπῆρξε μέχρι σήμερον ἡ κυρία αἰτία τῆς ἀποτυχίας αὐτῶν, ἐνῶ ἡ προσθήκη τοιαύτης ἐγγυήσεως ἐν τῇ προκηρῦξει τῶν Νεοτούρκων ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον εὐοίωνον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἂν μὴ δι' ἄλλον, εἶναι εὐοίωνον ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Βρεττανικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως δοθῇ εἰς τὸν Τουρκικὸν λαὸν εὐκαιρία διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἱκανότητά του εἰς τὸ ἔργον τῶν οἰκιακῶν μεταρρυθμίσεων, ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ὑπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Τοιαύτη τακτικὴ συμφέρει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Τουρκίαν, καὶ συμβάλλει ὅπως αἱ Δυνάμεις διατελῶσιν ἐν ἀρμονίᾳ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβεύσεως συλλογῆς τοῦ Μακεδόνα καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Τὸν λύκο τὸν κούρευαν, κί' αὐτὸς ἔλεγε: ἄρσετέ με, πᾶν τὰ πρόβατα.

Ἀνάποδος χρόνος δεκατρεῖς μῆνες.

Σ' ἦρθε ἓνα κακὸ περίμενε κί' ἄλλο.

Θὰ πετάξω, μάννα, εἶπε τῆς χελόνας ὁ υἱός. — Νὰ σὲ ἰδῶ, παιδί μου.

Τί εἶν' ὁ κάβουρας νὰ ἴναι καὶ τὸ ζουμί του.

Ὅπως στρώσης, ἔτσι θὰ πλαγιᾶσης.

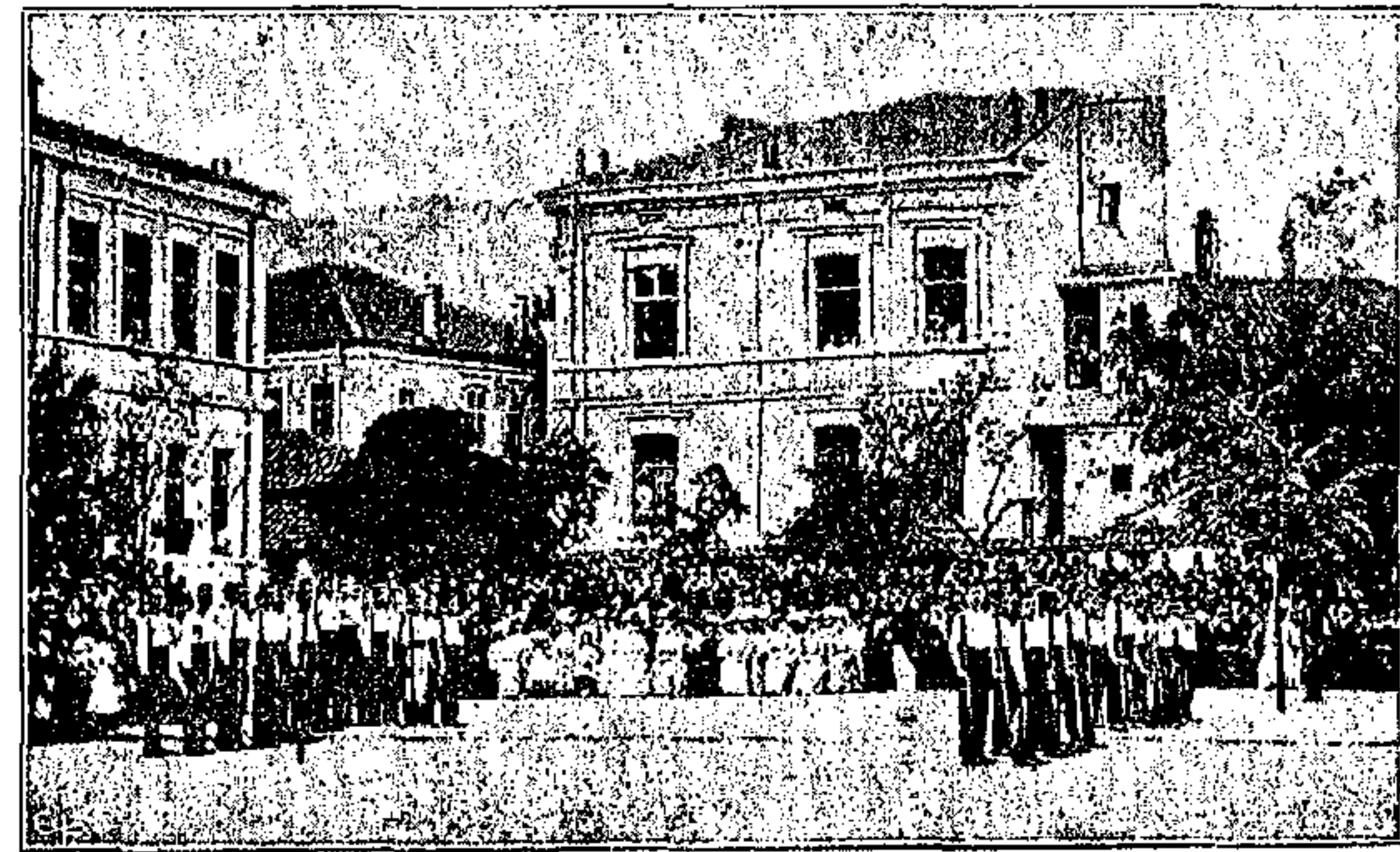
Η ΝΕΑ ΟΨΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Πώς έχει σήμερα τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς; Ἠλλαξεν ἡ ἔννοιά του καὶ ἡ μορφή καὶ ἠλλοιώθησαν αἱ παντοῖαι συνθήκαι του μετὰ τὴν Τουρκικὴν μεταπολίτευσιν; Ἴδου προβλήματα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐπισύρει βαθυτάτην ἀλλὰ καὶ σύντονον τὴν προσαχθὴν ἡμῶν ἀλλὰ καὶ τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἤδη προκαλέσει τὴν ἀνάλογον δράσιν ἐκ μέρους τῶν ἄρμοδιων, ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων.

Καθ' ἡμᾶς σήμερα τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἔλαβε διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ὄψιν ὀξυτέραν, σπουδαιότεραν καὶ ἐπικινδυνότεραν. Μετὰ τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος τῆς ἀπολυταρχίας ἐν Τουρκίᾳ ἡ ἀγλὸς, ἥτις περιέβαλε τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, ἐξηφανίσθη ἐπίσης. Καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἡ παλαιὰ πολιτικὴ, ἡ ἐθνικὴ τακτικὴ καὶ αἱ ἐν χρήσει μέθοδοι κατέστησαν ἄχρηστοι.

Ἀλλὰ διὰ τίνων πρέπει νὰ ἀντικατασταθῶσιν, ὅπως ὁ Ἑλληνισμὸς μὴ ἀπολέσῃ κεκτημένον ἔδαφος, καὶ διὰ τίνων πρέπει νὰ ἀγωνισθῇ, ὅπως ἀποκτήσῃ νέον καὶ ἐπαναλάβῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν του; Εἶναι θλιβερόν ὅτι οὕτω πως τὸ ζήτημα δὲν ἐτέθη ἀκόμη ὄχι ἐπὶ τοῦ τόπητος τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτε εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ ἢ τῶν ἐκπροσωποῦντων αὐτοῦ. Καὶ ὁ λόγος τούτου εἶναι ὅτι παρὰ τὰς θυσίας τὰς μεγάλας, εἰς τὰς ὅποιας ὑπεβλήθημεν ἐν Μακεδονίᾳ πρὸ πολλοῦ, ἰδίως δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς χρέμα καὶ αἷμα ἀφθονον, τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸν παρ ἡμῖν ὑπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ μορφάς, τὰς ποικίλας αὐτοῦ συνθήκας καὶ τὸ ἄκρον τῶν δυσχερειῶν του. Ἵπάρχουσιν ἕνεκα τῆς ἀγνοίας ταύτης παρ' ἡμῖν καὶ μεταξὺ τῶν κορυφαίων οἱ πιστεύοντες ὅτι ἡ εἰρήνευσις, ἥτις ἐπῆλθεν ἐκεῖ διὰ τῆς ἀνακη-

ρύξεως τοῦ Συντάγματος, ἔσωσε τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἡ τριαύτη δόξα εἶναι μία μεγάλη πλάνη. Δὲν εἰρήνευσε τὴν Μακεδονίαν τὸ Τουρκικὸν σύνταγμα, οὔτε κατέπαυσε τὸν ἀνταγωνισμὸν, οὔτε ἀπέσῳθησε τοὺς κινδύνους τῆς Μακεδονίας ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως. Ἀπ' ἐναντίας κατέλιπε σοβαρωτέρους τοὺς κινδύνους αὐτοῦς, ἐν ᾧ τὸν ἐθνικὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ τὴν περὶ ἐπικρατήσεως πάλην ἀπλῶς ἠλλοίωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐνέτεινεν. Οἱ κινδύνοι κατέστησαν σοβαρώτεροι, διότι ὁ ἀγὼν ὁ ἐθνικὸς περὶ ἐπικρατήσεως ἀπαιτεῖ μεγαλειτέρας

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

θυσίας, περισσοτέραν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἰκανότητα καὶ ζωικότητα, ἀγρυπνον φραύρησιν τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων καὶ μεθόδους νέας ἀμύνης καὶ ὑπεροχῆς, τὰς ὅποιας δὲν βλέπομεν οὔτε ἀντιλαμβανόμεθα. Πρέπει νὰ εἴμεθα ὄχι μόνον πολυπληθέστεροι, ὅπως ἐπικρατήσωμεν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς οἱ πρωτεύοντες πνευματικῶς, οἰκονομικῶς, ἐπιχειρηματικῶς, βιομηχανικῶς, γεωργικῶς. Εἴμεθα; Εἰς ὠρισμένα κέντρα ναί, ὄχι ὅμως πανταχοῦ.

Ἡμᾶς δὲν καθησυχάζει τὸ γεγονός ὅτι ὑπερτεροῦμεν ἀπολύτως ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Σέρραϊς, σχετικῶς ἐν Μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὴν ὑπαιθρον χώραν τῆς πέραν τῆς Κα-

στορίας, τοῦ Καλλάρ, τῆς Νιαούσσης καὶ τῶν Σερρῶν μᾶς ἀμφισβήτητοισι βῆμα πρὸς βῆμα τὸ ἐθνικόν, τὸ ἠθικόν καὶ τὸ οἰκονομικόν ἔδαφος οἱ ἀνταγωνισταὶ ἡμῶν. Ὅταν δὲ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν μου τὴν ὀργανωμένην καὶ συστηματοποιημένην δράσιν αὐτῶν, πολὺ φοβῶμαι τὸ μέλλον.

Οἱ Βούλγαροι ἀντήλλαξαν τὰ πυροβόλα διὰ τῶν ὄπλων τῆς εἰρήνης, χωρὶς νὰ μεταβάλωσι τίποτε. Αἱ συμφοραὶ τῶν, ὀργανωμένοι συστηματικώτατα καὶ ἀποτελοῦσαι ἀπέραντον δίκτυον ἐσχηματισμένον διὰ τῶν χωρικῶν πληθυσμῶν, εὐρίσκονται εἰς τὰς θέσεις τῶν. Ἀντὶ τῶν ὄπλων καὶ τῶν ἐγχειριδίων, τὰ ὅποια καὶ τῶρα χρησιμοποιοῦνται ἐν ἄκρῃ ἀνάγκῃ, ἐπελάθοντο τῶν εἰρηνικωτέρων μέσων τοῦ προσήλυτισμοῦ καὶ τῆς ἐκκείσεως. Εὐρον δὲ τὰς Ἑλληνικὰς γραμμὰς σχεδὸν ἀφρουρήτους, διότι ἡ ἰδική μας ὀργάνωσις παρέλυσε διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους δὲν θέλω νὰ θίξω. Καὶ δὲν ὑποτιμῶ μὲν τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ μέσῃ καὶ κάτω Μακεδονίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐκείνην τῶν κυριωτέρων αὐτῆς κέντρων. Ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη κατ' ἐμὲ εἶναι ἀνεπαρκῆς ὅπως ἀντιμετώπισῃ τὴν ἀσστηρότητα, φανατικώτητα καὶ κατακτητικώτητα ὀργανωμένην δύναμιν τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν. Ἐὰν αὕτη ἦτο ἀρκετή, δὲν θὰ ἐβλέπομεν τὴν ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ὑποχώρησιν ἡμῶν καὶ τὴν μείωσιν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ Ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς. Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ ἐπὶ τῶν αἰτίων τῶν φαινομένων τούτων, τινὰ τῶν ὁποίων δὲν δύνανται νὰ γίνωσιν ἀντικείμενα δημοσίας συζητήσεως.

Ἀλλ' εἰς ἐκείνους, οἵτινες εὐρίσκουσιν εὐκόλον τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ὑπενθυμίζω τὰ τελευταῖα γράφοντα παρὰ ξένων συμπαιθῶς ἡμῖν διακειμένων, οἵτινες ἀναγνωρίζουν ὅτι τὰ ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγαρικὰ γυμνάσια καὶ σχολεῖα εἶναι ἀνώτερα τῶν ἡμετέρων καὶ ὁ κληρὸς αὐτῶν πλεον ἀνεπτυγμένον, ἀξιοπρεπέστερον καὶ ἀνωτέρας μορφώσεως τοῦ ἰδικοῦ μας. Πρὸ τοιούτων βεβαιώσεων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φερώμεθα ἀδιαφόρως καὶ ἐπιπολαίως. Διότι ἀκριθῶς πρόκειται περὶ δύο ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων παραγόντων κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐπικρατήσεως καὶ ζωτικότητος, ἵστεροῦντες δ' εἰς αὐτοὺς δὲν ἐννοῶ διὰ τίνων ἄλλων δυνάμεθα νὰ πληρώσωμεν τὸ κενὸν αὐτῶν. Σήμερον εἶναι πασίγνωστον ὅτι μετὰ τὸ Κράτος, τὴν εὐρυθμίαν καὶ εὐνομίαν λειτουργίαν αὐτῶν, ἧτις κατ' ἐμὲ εἶναι ὁ σπουδαιότερος καὶ πολυτιμότερος μοχλὸς κοινωνικῆς, ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀκμῆς, τὴν πρώτην θέσιν κατέχει εἰς τὸ ἔδαφος τοῦτο τὸ σχολεῖον καὶ ἡ εὐμέθοδος καὶ σκόπιμος

ὑπὸ ἠθικὴν, διανοητικὴν, φυσικὴν καὶ πρακτικώτητα διάπλασις τοῦ ἀτόμου.

* *

Ὅθεν ἂς ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ διακηρύξωμεν ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους, μὲ τοιαύτην ἀνεπαρκῆ ὀργάνωσιν καὶ ἀτελεῖ ἐξοπλισμὸν θεωροῦμεν ὡς πολὺ ἐπισηφαλὴ τὴν ἡμετέραν θέσιν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ὅτι ἐπειγούσα ἐπιβάλλεται ἡ μεταβολὴ τῆς ὅλης πολιτείας ἡμῶν ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐκεῖ ἔργου ἡμῶν σήμερον μέχρι τῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ χρησιμοποιήσωμεν, ἐπιστρατεύοντες εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἀπάσας ἡμῶν τὰς δυνάμεις. Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἔχει πράγματι ἀνάγκην ἔλων αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ καταλήξῃ εἰς γάργαριναν τῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων. Δὲν εἶναι μοναδικὸν μεταξὺ τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια βαρύτερα ἐπιπροσθεῖσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν σταδιοδρομίαν, ἀλλ' εἶναι τὸ πλεον ἐπείγον καὶ ἀναμφισβητήτως τὸ σοβαρότερον καὶ ἀκανθωδέστερον. Προέχει τοῦ Ἀλβανικοῦ, τοῦ ἐπίτης σπουδαίου, μετὰ τοῦ ὁποίου πολὺ συνδέεται καὶ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐφάπτεται. Ἑλλάς ἔχουσα ἀκριθεῖς συνείδησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου αὐτῆς θὰ ἐγνώριζε πρὸ πολλοῦ ὅτι ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς Μακεδονίαν διέρχεται διὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ, καὶ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ζήτημα διασταυροῦται μετὰ τοῦ Μακεδονικοῦ προβλήματος. Δυστυχῶς ἡ πολιτικὴ Ἑλλάς δὲν ἐγνώρισεν ἐπαρκῶς τὰς ἀληθείας αὐτὰς καὶ ἐζημίωσε καιριώτατα τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα διὰ τῆς μέχρι σήμερον πολιτείας αὐτῆς.

Ἄς ἀνανήψῃ τοῦλάχιστον σήμερον, ὅτε ἤρχισεν ἡ τελειωτικὴ περίοδος τῶν ἐν Ἀναταλή πραγμάτων. Ἡ νεοτουρκικὴ μεταπολίτευσις ἐσταμάτησε μίαν βίαιαν λύσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ δίδει ἡμῖν τὸν καιρὸν — ὀλίγον ἢ πολὺν δὲν γνωρίζομεν — ὅπως ἀναδιοργανωθῶμεν, ὅπως ἀναπαυθῶμεν φωτεινότερον καὶ πρακτικώτερον. Ἐὰν ἡδυνάμην νὰ δώσω τὸ σχέδιον τῆς νέας πολιτικῆς μας ἐν Μακεδονίᾳ εἰς τοὺς ἀρμοδίους, θὰ τοῖς ἔλεγα: Ἡ Μακεδονία ἡ Ἑλληνικὴ, ὡς ἔχει σήμερον, εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ τὴν ἄμυναν τῶν δικαίων τῆς τῶν ἐθνικῶν καὶ τὴν διάσωσιν αὐτῶν οὐδὲ καὶ οἱ σήμερον λειτουργοῦντες ἐκεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παράγοντες, οἱ οἳ οὐδέποτε καὶ ὅσοιδήποτε, ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Ζητήσατε νέας δυνάμεις καὶ προσαρμόσατε αὐτὰς εἰς νέας μεθόδους, ἀνακαινίζοντες τὸν ὅλον ἐθνικὸν ἐξοπλισμὸν. Συγαλέσατε

Πανελλήνιον Συνέδριον ἐξ ἀνδρῶν ἔχει πολιτικῶν, ἔχει γραμματέων καὶ λόγων, ἀλλ' ἀνδρῶν πρακτικῶν, ἐπιχειρηματικῶν, ἐμπόρων τολμηρῶν, οἰκονομολόγων πεπειραμένων, τραπεζιτῶν διακεκριμένων, γεωπόνων πεφωτισμένων, ἀνδρῶν δράσεως καὶ σιθαρᾶς ἐνεργείας. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔχει τοιοῦτους ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἀφρικῇ, ἐν Ρωσσίᾳ, Ρουμανίᾳ, Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ. Πάντες θὰ προστρέξωσιν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἔθνους. Τὸ Πανελλήνιον αὐτὸ Συνέδριον θὰ ἐμελέτῃ τὸ σχέδιον τῆς Μακεδονικῆς πολιτικῆς. Αὕτη πρέπει νὰ συνίσταται εἰς τὸ μέλλον κυρίως ἀπὸ τὴν ἐπικράτησίν μας εἰς τὰ πρακτικὰ σχολεῖα καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐδάφους. Εἰς τὴν ἀγορὰν κτημάτων, ἰδίως ἀγροτικῶν, εἰς τὴν ἕδρυσιν βιομηχανιῶν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπιχειρηματιῶν, τραπεζῶν ἑλληνικῶν καὶ σχηματισμοῦ ἐντόνου ρεύματος μεταναστεύσεως ἑλληνικῶν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἰδίως ἀγροτικῶν πληθυσμῶν. Αὐτὴν τὴν πολιτικὴν θεωρῶ ὡς μόνην σῴτειραν καὶ ἀποτελεσματικὴν, ἀξίαν δὲ καὶ δυνατὴν διὰ τὸ ἔθνος, ὅπερ ἐδαπάνησε περισσότερα ἑκατομμύρια εἰς πολιτικὴν ἄσκοπον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐφημέρου ἐπιτυχίας. Δὲν δύναμαι νὰ εἰσέλθω εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου, οὔτε εἰς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἢ πραγματοποιήσῃς του δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. Περὶ ἐνὸς πράγματος εἶμαι πληρέστατα βέβαιος· ὅτι ἢ ἐπιτευξίς του εἶναι δυνατὴ καὶ αἱ συνέπειαι τῆς λειτουργίας του θὰ ἦσαν μεγάλαι καὶ σωτήριαι.

Φ. ΒΙΡΒΙΛΗΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΞ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΛΑ¹

13 Σεπτεμβρίου 1904.

Δάσος ἀνωθεν Κουμανιτσόβου.

..... Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι τὴν μεσημβρίαν ἦλθον ἐκ Λεχόβου τρεῖς νέοι ἐκ Καστορίας καταγόμενοι, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐπερίμενον ἐκεῖ μὲ τὸν Δημοουλιὸν Ζήσην καὶ ἄλλους ἑννέα, ἀπελπισθέντες δὲ ἐπανήρχοντο εἰς Καστορίαν, ὅπως μάθωσι τί γινό-

¹) Ἰδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 140 καὶ ἐξῆς. 155 καὶ 320.

μεθα. Ἔστειλα λοιπὸν τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν ὀπίσω εἰς Λεχόβον, ὅπως εἰδοποιήσῃ τὸν Καπετὰν Ζήσην¹ νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς συναντήσῃ εἰς τὰς 2 τὸ πρωῖ εἰς τὸν αἰχένα τοῦ ὑπὲρ τὴν Ζαγορίτσιανην ὄρους. Ἡμεῖς ἐξεκινήσαμεν εἰς τὰς 9 μ.μ. καὶ ἀφ' οὗ ἐπὶ δύο ὥρας ἐβαδίσαμεν ὑπὸ σφοδροτάτην βροχὴν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, κατόπιν ἤρχισαμεν τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἀνάβασιν, ἣ ὁποία, ἔνεκα πρὸ πάντων τῆς βροχῆς, διάρκεσε 2 1/2 ὥρας ἀκριβῶς. Πρὸ δέκα ἡμερῶν ἀκριβῶς μᾶς βρέχει συνεχῶς σχεδόν· εἶναι φοβερὰ δυσάρεστον τοῦτο διὰ τὴν ἐργασίαν μας καὶ δι' ἡμᾶς. Τὰ πόδια μας εἶναι διαρκῶς βρεγμένα ὡς καὶ τὰ χέρια μας.

Εἰς τὸν αἰχένα τοῦ ὄρους κατόπιν τοῦ συμπεριωρημένου συνθήματος ἐξῆλθεν ὁ Ζήσης μὲ τὰ ἑννέα παλληκάρια του. Ὁ ἴδιος εἶναι Λεχοβίτης 40-45 ἐτῶν, συμπαθέστατος καὶ σώφρων. Ἐχει τὴν ἄδειαν νὰ ὀπλοφορῇ αὐτὸς καὶ οἱ σύντροφοί του. Οἱ Βούλγαροι τὸν μισοῦν φοβερά. Ἐπήδα σχεδόν ἀπὸ τὴν χαρὰν του, ὅταν μᾶς εἶδε, διότι ὁ δυστυχῆς δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ ἐξέλθῃ τοῦ χωρίου του· οἱ Βούλγαροι μετὰ τὸν Βαγγέλην² προσπαθοῦν τώρα αὐτὸν νὰ ἐξολοθρεύσωσι. «Τώρα, λέγει, ὅπου ἔχω πλάτες, θὰ τοὺς πάρῃ ὁ διάβολος». Μᾶς ἐπῆγεν ἀμέσως εἰς τὸ λημέρι, εἰς δάσος ἀπέραντον ἀπὸ ὄξυας πλησίον τοῦ Λεχόβου. Ἡ ὥρα ἦτο τετάρτη πρωϊνὴ. Ἐτυλίχθημεν εἰς τὰς κάμπας μας (αἱ ὁποῖαι ζυγίζουσι 10 ὀκάδας) καὶ κατεκλίθημεν εἰς τὴν λάσπην μὲ φοβερὰν βροχὴν.

Τρίτη 14 Σεπτεμβρίου 1904.

Λημέρι ἔξωθεν Λεχόβου.

Ἐξυπνήσαμεν εἰς τὰς 7 τὸ πρωῖ κατάκοποι μὲ πόνους εἰς τὰ πόδια καὶ ὄλον τὸ σῶμα. Τὰ τσαρούχια μας εἶναι γεμάτα παγωμένο νερό, καὶ ἐν τούτοις δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὰ βγάλωμεν, διότι ἔπειτα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φορεθῶσι. Τρώγομεν ὀλίγον

¹) Ὁ Δημοουλιὸς Ζήσης ἐφρονεῦθη ὑπὸ Βουλγάρων εἰς τὸν μύλον του τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1907.

²) Ἰδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 132.

φωμί, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡσάν λάσπη ἀπὸ τὴν βροχὴν. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ Ζήσης καὶ μᾶς φέρει φωμί, ἔλθαίς, κρομμύδια καὶ κρασί, διότι σήμερον εἶναι νηστεία. Μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀνάψωμεν πυράν, διότι ἡ ὀμίγη εἶναι πυκνοτάτη καὶ δὲν φαίνεται ὁ καπνός. Αὐτὴ ἡ φωτιά ἦτο ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας μας εὐχαριστήσεις ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς μας. Τὸ κρύο εἶναι φοβερό. Ἦλθον ὅλοι οἱ πρόσκριτοι τοῦ Λεχόβου καὶ μᾶς φιλοῦν ὡς σωτήρας των ἀπὸ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι καθημερινῶς τώρα τοὺς ἀπειλοῦν. Εἰς τὸ χωρίον ὑπάρχει ἓνας φημισμένος τσαρουνχᾶς, ὁ ὁποῖος μὲ παρακαλεῖ νὰ μοῦ κάμη ἓν ζεῦγος τσαρουνχίων. Δέχομαι εὐχαρίστως, διότι ἀπὸ τὰ ἰδικά μου ὑποφέρω πολὺ.

Περὶ τὴν ἡμέραν μ. μ. ὁ Ζήσης μᾶς ὁδηγεῖ ὑπὸ βροχὴν πάντοτε εἰς τὸ χωρίον του, ὅπου μᾶς μοιράζει εἰς τρία κονάκια. Ἐμὲ καὶ τὸν μᾶς παραλαμβάνει εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη καὶ καθαρὰ· ἔχει μόνον τοὺς τοίχους, διότι ἀπειλούμενος διαρκῶς δι' ἐμπρησμοῦ ὑπὸ τῶν δολοφόνων ἔχει μεταφέρει ἀλλοῦ τὰ ἔπιπλά του.

Κοιμώμεθα ἑνωρὶς καὶ ἐξυπνοῦμεν εἰς τὰς 2 τῆς νυκτός, ὅπως μεταβῶμεν εἰς τὸ ἀνωθεν τοῦ Στρεμπένου λημέρι.

Τετάρτη 15 Σεπτεμβρίου 1904.

Λημέρι ἀνωθεν Στρεμπένου.

Εἰς τὸ λημέρι ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 4 π. μ. Εἰς τοὺς πόδας μας ἐντὸς πλατυτάτης χαράδρας εἶναι τὸ χωρίον Στρεμπένον.

Βρέχει διαρκῶς· ὅλα μας τὰ πράγματα εἶναι βρεγμένα. Τὰ χέρια καὶ τὸ πρόσωπον ἐπίσης, διότι δὲν ἔχομεν τίποτε στεγνὸν διὰ νὰ τὰ σκουπίσωμεν.

Αἴφνης ὁ σκοπὸς μᾶς κάμνει σημεῖον ὅτι ἐπλησίασαν πολὺ ἄνθρωποι τινες. Στέλλω ἐκεῖ τρεῖς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι μετ' ὀλίγον ἀναφαίνονται πάλιν ἐν τῇ ὀμίγῃ συνοδεύοντες τρία ἄτομα ἢ μᾶλλον τέσσαρα· εἶναι δὲ ταῦτα: ἓνας γέρον, ἓνα παιδί 15 ἐτῶν, ἓνα ἀγοράκι 8 ἐτῶν καὶ ἓνα γαῖδοῦρι. Καὶ οἱ τρεῖς φοβερὰ τρομαγμένοι. Τρέμουν φοβερά. Εἶναι μὲ τοὺς Βουλγάρους ἐκ Στρεμπένου καὶ ἐνόησαν ὅτι εἴμεθα Ἕλληνες. Τοὺς γνωρίζουν ὅλοι οἱ

Στρεμπενιώται μου καὶ οἱ ἄλλοι νέοι, οὓς παρελάβομεν ἐκ Λεχόβου. Ὁ δεκαπενταετῆς νέος εἶναι ἀδελφὸς καὶ υἱὸς τοῦ Βασιλείου καὶ Ἰωάννου Σιδέρη,¹ τοὺς ὁποῖους τὰ φανατικά μέλη τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου προσιδέμεθα ἀπόψε νὰ συλλάβωμεν εἰσβάλλοντες εἰς τὸ χωρίον. Ἄν καὶ τόσον νέος, ἔχει ὄψιν κακούργου καὶ εἶναι ὁ σχετικῶς ψυχραιμότερος. Τὸ καῦμένο τὸ μικρὸ κλαίει. Τὸ πόσον συνεκινήθη μετὰ τὰ δάκρυά του δὲν φαντάζεσαι· τὸ ἐπῆρα ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ ὀμίγησα μὲ καλωσύνην. Τοῦ ἔδωκα φωμί καὶ μερικὰ νομίσματα τουρκικὰ καὶ ἠσύχασε.

Τὸ βράδυ θὰ διαιρεθῶμεν εἰς πέντε μέρη· τὰ τρία θὰ σπεύσωσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν καταζητουμένων, ὅπως τοὺς συλλάβωσι, τὸ τέταρτον (ἐγὼ) θὰ καταλάβῃ μὲ τρεῖς ἄλλους τὸ *μεσοχώρι* (τὴν πλατεῖαν), ὅπως ἐμποδίσῃ πᾶσαν πιθανὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐν Στρεμπένῳ σχισματικῶν, οἵτινες εἶναι ὀπλισμένοι, καὶ τὸ πέμπτον θὰ φυλάττῃ ἔξωθεν τοῦ χωρίου.

Οἱ Στρεμπενιώται μοῦ προτείνουν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν συλληφθέντα υἱὸν τοῦ Σιδέρη, ὅπως τὸν γελάσωμεν, καὶ ἀνοίξῃ αὐτὸς τὴν θύραν. Τὸ ἀποκρούω μὲ φρίκην. Ἔως ἐκεῖ δὲν πηγαίνει τὸ πάθος μου· *ἂν καὶ οἱ ἄτιμοι αὐτοὶ πολλὰκις ὑπεχρέωσαν υἱοὺς ἰδικῶν μας νὰ παραδώσωσι τοὺς γονεῖς των.*

Μετ' ὀλίγην ὥραν ὁ σκοπὸς ἀναγγέλλει πάλιν ὅτι ἐν τῇ ὀμίγῃ εἰς ἀπόστασιν 50 μέτρων διακρίνει ἄλλον ἄνθρωπον. Τὸν συλλαμβάνομεν καὶ αὐτόν. Τί σύμπτωσις! Εἶναι ὁ καταζητούμενος Βασίλειος Σιδέρης, πατὴρ τοῦ δεκαπενταετοῦς αἰχμαλώτου μας. Ὅλοι εἶναι χαρούμενοι καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς τοὺς παραδίδει· ἐγὼ δὲν βαστῶ ὁ βλάξ τὰ δάκρυά μου· ἀφήνω τοὺς αἰχμαλώτους ὑπὸ τὴν φύλαξιν δύο ἐνόπλων ἀνδρῶν καὶ ἀπομακρύνομαι. Κλαίω συλλογιζόμενος τὸ δράμα, τὸ ὁποῖον ἐκτυλίσσεται ἐκεῖ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου φυλάσσονται πατὴρ καὶ υἱός. Ἐνόησαν βεβαίως ὅτι εἶναι τελευταία φορὰ, καθ' ἣν βλέπονται καὶ ἐν τούτοις δὲν τολμοῦν νὰ ὀμιλήσουν μεταξύ των. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ πόσον ὑπέφερα σήμερον τὸ ἀπόγευμα.

¹) Ἀμφότεροι οὗτοι ἠναίχοντο εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Παπα-Δημήτριου ἐκ Στρεμπένου.

Ἐρώτησε τὸν πατέρα σου πόσον ὑπέφερεν, ὅταν ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ἔδρας τοῦ δικαστοῦ, τὴν ὁποίαν τοῦ ὕψωσε καὶ ἑστερέωσεν ἡ πατρὶς καὶ οἱ νόμοι ἀπὸ αἰῶνων διαρκῶς τελειοποιούμενοι, ἐρώτησε τί ὑπέφερεν, ὅταν ἠναγκάσθη οὕτως ὑποστηριζόμενος νὰ καταδικάσῃ ἓνα κακοῦργον εἰς θάνατον. Ἐγὼ ὅμως οὐδὲν ἄλλο στήριγμα πλὴν τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Γένος μου ἀγάπης ἔχω. Μὰ τὴν ἀλήθειαν πολὺ θὰ τὰ ἀγαπῶ ἀμφοτέρω, διότι, καίτοι ὑποφέρω, καίτοι κλαίω, θ' ἀφήσω νὰ γίνῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς δεινῆς θύσεως.

Ἐξεκινήσαμεν λοιπὸν ὅλοι διὰ Στρέμπενον εἰς τὰς 5 1/2 μ.μ. Ἐγὼ ἐπροπορευόμην διὰ νὰ μὴ βλέπω τὰ θύματά μου. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔρχεται ὁ Ζήσης καὶ μοῦ λέγει ὅτι αὐτός, τὸν ὁποῖον συνελάβομεν, δὲν εἶναι ὁ πλέον μέγας κακοῦργος. Ὅτι οἱ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους θὰ συλλάβωμεν, αὐτοὶ εἶναι ἐνοχώτεροι.

Ὅταν ἐφθάνομεν ἔξωθεν τοῦ Στρεμπένου, σταματῶ, χωρίζω τὰ τμήματα καὶ διατάσσω τοὺς δύο φυλάττοντας τὸν αἰχμάλωτον νὰ μὴ κάμωσι τίποτε μέχρι νέας διαταγῆς· τοῦτο δέ, ὅπως ἔξετάσω ὁ ἴδιος ἐν Στρεμπένῳ.

Ἡ εἰσβολὴ μας ἐγένετο ὅπως ἐσχεδιάσθη. Ἦτο ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ ἀτυχεῖς αὐτοὶ κάτοικοι ἔτρωγον (7 μ.μ.) καὶ αἱ οἰκίαι των ἦσαν ἀκόμη ἀνοικταί. Ἐγὼ ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν ψυχογιὸν μου, ἓνα Κρητικὸν καὶ ἓνα Στρεμπενιώτην, ἔσπευσα ταχύτατα καὶ κατέλαβον ἑξαπίνης τὰς οἰκίας τῶν δύο ἄλλων, οὓς ἔζητοῦμεν. Ὁ εἷς δὲν εὗρέθη. Ὁ ἄλλος, 55 ἐτῶν ἄνθρωπος, συνελήφθη καὶ ἤχθη εἰς τὸ μεσοχώρι. Ἐκεῖ πρώτη καὶ μόνη εἶχε σπεύσει μὲ τὰς δύο θυγατέρας τῆς ἢ χήρα τοῦ Παπᾶ-Δημήτρη. Κλαίουσα ἢ καυμένη μὲ καταφιλεῖ καὶ μὲ λέγει ὅτι μὲ θεωρεῖ ὡς σωτήρα, ἀλλὰ μὲ ἱκετεύει νὰ μὴ τιμωρήσω ἀπόψε κανένα, διότι θὰ κινδυνεύσουν ὅλοι. Τῆς λέγω ὅτι τοῦ λοιποῦ τὸ Στρέμπενον τοῦλάχιστον καὶ τὰ περίχωρα δὲν θὰ κινδυνεύσουν, ὅτι ἀπεναντίας θὰ κινδυνεύσουν οἱ Βούλγαροι. Κλαίει ἀπαρηγόρητα καὶ μοῦ λέγει ὅτι ὁ συλληφθεὶς Βασίλειος Σιδέρης εἶναι ἀδελφός τῆς !! καὶ ὅτι δὲν εἶναι τόσο ἐνοχος, ὅτι ὁ κυρίως ἐνοχος εἶναι ὁ Ἀργύρης Πέτρου (ὁ καὶ ἀποδράς δολοφόνος τοῦ Παπᾶ Δη-

μήτρη), ὅτι οἱ δύο συλληφθέντες σχετικῶς μὲ 2-3 ἄλλους εἶναι ἁμαρτία νὰ τιμωρηθῶσι. Τοῦτο μὲ ἀνακουφίζει οὐκ ὀλίγον. Ἀποφασίζω λοιπὸν νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς καλοῦ χωρικοῦ καὶ ἐκεῖ στήνω τὸ δικαστήριόν μου. Φέρω τοὺς κατηγορουμένους ἐνώπιόν μου ὡς καὶ ὀλόκληρον τὴν δημογεροντίαν. Ὅμιλῶ τοὺς δημογέροντας μὲ γλυκύτητα καὶ ὡς χριστιανὸς περὶ θρησκείας, περὶ Πατριάρχου, περὶ πατρίδος, περὶ Ἑλλάδος, περὶ τῆς τυραννίας τῶν Βουλγάρων δολοφόνων, περὶ χιλίων πραγμάτων, καλῶν αὐτοὺς ἀδελφούς. Κατόπιν ἠλλαξα αἰφνιδίως καὶ τόνον καὶ ὄψιν καὶ μὲ πάθος φροβερὸν καὶ εἰλικρινὲς ἀπετάθην πρὸς τοὺς δύο ὑποδίκους· τοὺς ἐδήλωσα ὅτι ἦσαν καταδικασμένοι εἰς θάνατον δι' ὅλα τὰ κακουργήματα, τὰ ὁποῖα διέπραξαν ἢ εἰς τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν, ὅτι ἐπρόκειτο ἀπόψε νὰ διατάξω νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ποινὴ των, ἀλλ' ὅτι τὴν ἀνέστειλα μόνον, ὅπως τοὺς δώσω καιρὸν νὰ μετανοήσωσιν. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐλαττώνων τὸ πάθος τοὺς συνεβούλευσα καὶ αὐτοὺς ὡς ἀδελφούς. Τοὺς εἶπα ὅτι, ἂν θέλωσι νὰ εἶναι σχισματικοὶ καὶ Βούλγαροι, εἶναι ἐλεύθεροι νὰ εἶναι τοιοῦτοι. Ἐγὼ ὄχι μόνον δὲν θὰ τοὺς πειράξω, ἀλλὰ θὰ τοὺς προστατεύσω ἐναντίον ἀντεκδικήσεων· ἂν ὅμως μάθω ὅτι ἑξακολουθοῦν τὸ ἀπαίσιον ἔργον των, τότε θὰ τοὺς τιμωρήσω ἀλύπητα.

Ἀμέσως καὶ οἱ δύο κλαίοντες ἔξ ἐγγνωμοσύνης μὲ εὐχαρίστησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν ὅτι δὲν εἶναι σχισματικοὶ καὶ ὅτι δὲν θεωροῦσιν ἑαυτοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ Ἕλληνας, ὅτι τί νὰ κάμουν καὶ αὐταί;... ἢ βία, ἢ ἀνάγκη... κ.τ.λ. κ.τ.λ. Σημειωτέον ὅτι ἦσαν καὶ οἱ δύο μέλη τῆς *Κομισίας* (ἐπιτροπῆς τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου) ἐν Στρεμπένῳ μαζὺ μὲ τὸν φυγόντα Ἀργύρη Πέτρου. Τότε ἀποτεινόμενος πρὸς ὅλους ἀπήτησα, ὅπως ἐν τὸς δεκαήμερον ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο καὶ τρεῖς ἄλλους μεταβῇ εἰς τὴν Μητρόπολιν, ζητήσῃ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἱερέως καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ καέντος ἑλληνικοῦ σχολείου. Μοὶ τὸ ὑπεσχέθησαν, τοὺς ἔβαλα καὶ ὠρκίσθησαν ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῆς Ἀναστάσεως, ὅτι θὰ εἶναι πιστοὶ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ ὅτι θ' ἀποκρούωσι τοὺς Βουλγάρους καὶ τὰς προτάσεις των. Ἐγὼ δὲ ὑπεσχέθημι ὅτι θὰ περιπολῶ ἐδῶ, ὅπως τοὺς προστατεύω· ἀλλ' ἂν τις παραβῇ τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον ἐκουσίως ἔδωκε, τότε

πλέον δὲν θὰ ὑπάρξῃ οἶκτος δι' αὐτόν. Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη μας ἐπιχείρησις. Ἔδωκα εἰς τὸν γέροντα πάρεδρον ὀλίγα χρήματα διὰ τὴν φτωχολογίαν τοῦ χωρίου καὶ φάρμακα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς.

Ἐπειδὴ ἔβρεχε φοβερὰ, ἀπειρασίσαμεν νὰ μείνωμεν τὴν νύκτα καὶ τὴν ἐπαύριον ἐν τῷ χωρίῳ καὶ μάλιστα νὰ κονέρωμεν εἰς τὰ σπίτια αὐτῶν τῶν ἰδίων τέως σχισματικῶν. Μετέβημεν λοιπὸν περὶ τὰς 3 τὸ πρωῖ εἰς τὰ σπίτια αὐτὰ καὶ ἐκοιμήθημεν ἀσφαλέστερα παρὰ εἰς τὸ βουνόν.

Πέμπτη 16 Σεπτεμβρίου 1904.

Ἐν Στρεμπένῳ.

Τὸ πρωῖ ἐξυπνήσαμεν εἰς τὰς 9. Ἦλθον ὅλοι νὰ μὲ χαιρετίσωσι καὶ νὰ μοὶ εἴπωσιν ὅτι ἡ ὀμιλία μου καὶ ὁ τρόπος μου ἦσαν καλλίτεροι ἀπὸ 10 φόνους.

Ἦλθεν ἡ χήρα τοῦ καπετὰν Βαγγέλη, ὄραιοτάτη νέα, μὲ τὸ κοριτσάκι της μόλις 2 ἐτῶν Εἰρήνην τὸ ὄνομα. Εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι χθὲς τὸ βράδυ ἔμαθεν ὅτι οἱ κομιταὶ ἐρόνευσαν τὸν ἀδελφόν της διδάσκαλον ἐν Μηλοβίστη. Ἦλθεν ἡ καυμένη ἡ ἀδελφή τοῦ καπετὰν Βαγγέλη μὲ συνεκίνησε πολὺ ἡ συγκίνησις της, ὅταν μᾶς εἶδε τὸ ἀπόγευμα ἐπῆγα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπροσκύνησα. Εἶδα καὶ τὸν τάφον τοῦ μακαρίτου Βαγγέλη. Εἶναι χωρὶς σταυρόν. Θὰ παραγγείλω μαρμάρινον εἰς Μοναστήριον.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας ἐκάλεσα ὅλον τὸ χωρίον εἰς τὴν πλατείαν, τοὺς ὀμίλησα πάλιν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν μαζὺ μὲ τοὺς καλοὺς δημογέροντας, ἔπειτα ὀργάνωσα προσωρινὴν ἀμυναν τοῦ χωρίου μὲ 12-15 ὅπλα, τὰ ὁποῖα εἶχον κρυμμένα ὀρθόδοξοι χωρικοί, συστήσας νὰ μὴ κάμωσιν οὐδεμίαν ἀγτίστασιν εἰς τὴν ἀρχήν. Κατόπιν συνοδευόμενοι ὑπὸ ὀλοκλήρου τοῦ χωρίου ἐξήλθομεν αὐτοῦ μὲ τὰς εὐλογίας καὶ εὐχὰς ὅλων. Ἀνήλθομεν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐκοιμήθημεν μὲ φοβερὰν βροχήν.

ΚΩΝΣΤ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΑΠΗΧΗΜΑΤΑ

Τί ἀνέβητο ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικτατοριαν,
ἢ τοῦ ταῖς ἀδελφότης ἀρήγειν κίλλιον;

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ¹⁾

Γκισαὸρ Σμύρνη! Ἦτο δροσερὰ πρωῖα τοῦ Ἰουλίου, ὅτε ἀπεβίβασθην εἰς τὴν ὄρραν τῆς Σμύρνης παραλίαν μετὰ τοῦ γέροντος ἀσκητοῦ Ἰωαννῆλιος καὶ τοῦ μικροῦ προστατευομένου του Λάμπη. Γκισαὸρ Σμύρνη. Πανταχοῦ Ἕλληνας. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τελώνειον ἀκόμη ἡσπάληλους ἰδικούς μας εὕρισκεις. Εἶδας Ἀλεξάνδρελας τῆς Ἀνατολῆς.

Εἰσερχόμεθα βαρύτερα εἰς τὴν πόλιν, ἀγοραὶ μακραὶ, καταστήματα ἀπέραντα κατὰ μέρη ἐμπυρευμάτων, σειραὶ καμήλων φορτωμένων περνοῦν βραβύποροισι διὰ τῶν στενοδρόμων, ὀχθοφόροι, πωληταὶ, ἀργυραμοιβῆ, ταξιδιωταί.....

Ἐκεῖ θὰ συναντήσῃς ἀνθρώπους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ, Καισαριεῖς ὀμιλοῦντες μόνον καθαρῆς ἡν ἔμαθον εἰς τὸ σχολεῖον, χωρικοὺς ἐκ πῶν περὶ τὴν Μαγνησίαν, ἔλκοντας τὸ γένος ἐκ τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὀμιλοῦσι τὸ ἰδίωμα, Βουρλιώτας (Κλαζομενίους) καταγομένους ἐκ Νάξου, Τηνίους δουτικούς, Μυτιληναίους φοροῦντας κίτρινα περιπάδια, Καστελλορριζίτας μὲ τὴν γραφικὴν τῶν ἐνδυμασιῶν, Κυθηρῶνας, ἐκ τῶν πηξάντων πολυπληθῆ ἀποικίαν ἐν Σμύρνη.

¹⁾ Τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περυσινῷ Ἡμερολογίῳ ἀπὸ σελ. 198 - 212.

Ὡς δὲ ἡ ἑλληνικωτάτη Ἀλεξάνδρεια εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Αἰγύπτου, οὕτω καὶ ἡ ἑλληνικωτάτη Σμύρνη εἶνε ὁ ὀφθαλμὸς τῆς Ἀνατολῆς.

2

Ἡ Μακεδονία ἐν Σμύρνη. Ὁ καλὸς μου φίλος Μήτσος Γληνὸς καθηγητῆς, μὲ τὸν ὁποῖον διηλθὼν ἀληθινὰ φοιτητικὰ χρόνια, ἦτο ὁ ξενιστὴς μου τὰς ἡμέρας τῆς ἐν Σμύρνη διαμονῆς μου. Μὲ ὠδήγησε πανταχοῦ.

Ὅταν τὸ πρῶτον εὐρέθημεν μόνον, ἀμέσως ἡ ὁμιλία μας ἐστράφη περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος. Ἐλέγομεν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον ὅτι ἐγνωρίζομεν εἰς ἓν μικρὸν μαγεῖριον Κυθηρίου γνωστοῦ εἰς τὸν φίλον μου, ὅστις καὶ ἔλαβε μέρος ἀτόκλητος εἰς τὴν ἐθνικὴν συζήτησιν.... Δύο τρεῖς πελάτας Ἕλληνας ἠρίθμει τὸ κατάστημα. Ὁ εἰς, γέρον πολὺ, ἐλθὼν ἵνα εὔρη τὸν ἀπολοσθέντα οἶόν του, ἐξενίζετο πρὸ ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ μαγεῖρου.

Εἰς τὸ μέσον τῆς συζήτησεως ὁ μάγειρος μᾶς εἶπε:

— Αὐτὸς ὁ γέρος εἶναι Μανιάτης, ἔς τὰ νιάτα του εἶχε λάβει μέρος ἰσὲς κάποια μάχη, καὶ ἔφερε κάτι σπουδαία. Τὸν ἐκάλεσε. Προσελθὼν καὶ παρακληθεὶς ὁ γέρον διηγήθη εὐχαριστῶς:

— Τότε ἔς τὴν Καλαμπάκα, ἔς τὰ 54 καὶ ἦσαν τὰ Κριμαϊκά, ἐμεῖς ἐκρατούσαμε τρία ταμπούρια. Ἐν τῷ δικῷ μας ἦσαν ὅλο Μανιάτες. Ὅλην τὴν ἡμέρα πόλεμος. Ἐκεῖ τ' ἀπομεσήμερο χιλιάδες Τούρκοι καταπάνω μας. Ἐπρεπε νὰ σωθοῦμε φεύγοντας. Ἀξάφνα κιᾶλλοι πλακώνουν ἔς τὸ πλάϊμας.

Ἀπελπισμένοι βίγνομε ε' τοὺς νέους μὰ μπαταριά καὶ τοὺς σκοτώνομε τὸν ἀρχηγό, ἀλλ' αὐτοί, μέγας εἰ κύριε, ἀντὶ νὰ μᾶς βαρέσουν πέφτουνε ἔς τοὺς Τούρκους, τοὺς κολώνουν, τοὺς κυνηγοῦν....

Αὐτοὶ ἦσαν τ' ἀδέλφια μας οἱ Μακεδόνες!

Κλέφτες ἀπὸ τὰ μακεδονικὰ χῶματα βοήθησαν νὰ μᾶς βοηθήσουν.

Ἐνίκησαμε τότε μεγάλη νίκη. Δὲν τὸ ἔχεις ἀκουστὰ τοῦ λόγου σου; Χιλιάδες Τούρκοι ἔς τὸν τόπο. Οἱ Μακεδόνες μᾶς ἔσωσαν τότε ἔς τὴν Καλαμπάκα. Καὶ τοὺς ἐσκοτώσαμε τὸν ἀρχηγό.

Μὰ δὲν μᾶς εἶπαν παράπονο.... Παλληκάρια, χωρὶς λόγια, ἐνωμένοι, βιαστικοί.... Τὸν ἔθαψαν καὶ ἔφυγαν.

Δὲν τὰ ἔχει αὐτὰ ἡ ἱστορία;

Τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν ἴσως δὲν τὴν ἔχει ἡ ἱστορία· ἀλλὰ τότε μοῦ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν κάποια παράγραφος τοῦ ἱστορικοῦ μας Φωτάκου, ποῦ λέγει διὰ τὸν Γάτσον, ὅστις ἐπολέμησε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Μήτσου καὶ ἑκατὸν Μακεδόνων τὰ λείψανα τοῦ Δράμαλι ἐπὶ τὰ Βασιλικά τῆς Κορίνθου.

“Οἱ Πελοποννήσιοι εὐχαριστήθησαν, διότι εἶδον ἄνδρας ἔχοντας ζήλον καὶ ἐνθουσιασμόν μέγαν, καὶ ἐπεθύμουν νὰ εἶχον τοιούτους συντρόφους.”

3

Χριστιανικὴ Μακεδονία. Ὁ πατὴρ Ἰωαννίκιος εἶχεν ὁπάγει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Μητροπολίτου. Τὸν εὔρομεν τὸ ἑσπέρας παρὰ τὴν Ἐδαιγγελικὴν σχολήν, τὸ ἀγλάσμα τῶν ἑλληνικῶν σχολῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Περιεπάτει μετὰ πολλῶν κληρικῶν καὶ καθηγητῶν εἰς πλακόστρωτον παρακειμένην αὐλήν. Ἡ πολυμελής ἐκείνη συναναστροφή κατόπιν πολυῶρου ὁμιλίας μοῦ ἐδίδαξε πολλά, ἴδια ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα.

Ὅτι ὁπῆρχεν ἄγιος Ἰωαννίκιος ἐκ Βιθυνίας ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Οὗτος στρατιώτης ὢν καὶ ἡρωϊκῶς ἀγωνισθεὶς μετέβαλε τὴν ἦτταν τῶν Ἑλλήνων εἰς νίκην αὐτῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐπειτα ἐγένετο μοναχὸς εἰς τὸν Ἀσιατικὸν Ὀλυμπον.

Τότε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ ἔθνος ἦσαν ἐν σῶμα. Ἐθνικὸς ἥρωας ἦτο ταῦτόν μὲ τὸ ἄγιος. Τότε ἡ Ἰπέρμαχος ἔσωζε τὴν πόλιν, ὁ ἄγιος Δημήτριος τὴν Θεσσαλονίκην κατὰ τῶν Βουλγάρων τὸ 1040· διότι ἡ πίστις ὠπλιζε τὴν χεῖρα.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐχθροὶ μᾶς ἐζήτουν ν' ἀρπάξουν τὰ ἱερά μας καὶ νὰ ἐγκολπώθωσιν αὐτοὶ τὰς παραδόσεις μας.

Ὁ Σαμουήλ ἀπάγει τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀχιλλεῖου ἐκ Λαρίσης εἰς Πρέσπαν.

Θρυλοὶ πλάττονται, ὅτι ὁ ἄγιος Δημήτριος ἀφῆκε τὴν Θεσσαλονίκην (τὸ 1180), ἵνα καταφύγῃ εἰς τοὺς πιστοὺς τοῦ Βουλγαροβλάχου.

Ἄρπαιγή καὶ παραχάραξις.

Ἄλλ' ὁ φάρος τῆς ἱστορίας ἄλλα δεικνύει εἰς φωτεινάς ἀναλαμπάς. Πρόθυμος δέχεται τὸν χριστιανισμόν ἡ Μακεδονία.

Ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ὅταν Μακεδονίαν διέλθω, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Κατόπιν ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ὁ Κύριλλος ἐκχριστιανίζει Βουλγάρους καὶ Σλάβους.

Καὶ τὸ κανόνηλι τῆς παραδόσεως ἔλλα συρβολίζει σπινθηροβολοῦν. Ἰδὲ Ν. Πολίτου «Παράδοσεις», Α^{ος} 114.

Ὁ ἅγιος Κοσμάς ἐφάνη εἰς ἓνα χωριὸν τῆς Μακεδονίας, καὶ εἶπε ἔς ἐμὰ καλόγηρα, ὅτι μὰ ἡμέρα εἶναι ἔς τὸ χωριὸν καὶ ἐννῆα ἔς τὸν πόλεμον καὶ πῶς ὁ τόπος τοῦ κατοικοῦμε θὰ γίνῃ ἐλληνικός».

Καὶ ἄπειρα τοιαῦτα ἤκουσα τότε καὶ τὴν λεπτομέρειαν, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον γραφὲν εἰς τὴν τότε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λαλουμένην κοινὴν γλῶσσαν περιέχει καὶ στοιχεῖα τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου. Τὸ κράββατος, τὸ ὅποιον ἀκούομεν συχνὰ εἰς τὸ «ἄρον τὸν κράββατόν σου κ.λ.π.», εἶναι λέξις μακεδονική!

4

Μακεδόνων παιθήματα· ὁ Νικοτσάρας. Ὅντως ὁ πατὴρ Ἰωαννῆλιος ἦτο πολυμαθὴς σοφός.

Βιβλιοθήκη ζῶσα ἢ μνήμη του, ἢ σκέψις του μηχανὴ ἐμβριθείας. Καὶ ὅλον ἐξήτει νὰ μάθῃ διὰ τὴν ἀγαπητὴν του γῆν.

Ἐπλέομεν ἤδη πρὸς τὴν Αἴμνον.

Εἰς τὸν Γαλαξειδιώτην πλοίαρχον τοῦ ἐλληνικοῦ ἀτμοπλοίου μας ἀνέφερον ὅτι τὸ Γαλαξείδιον τὸ ὑπερήσπισε κατὰ τοῦ Βουλγάρου Σαμουήλ (τὸ 996) συμπατριώτης του τις Χαραλάμπης λεγόμενος. Σπετσιώτης τις γέροντας ναύτας ἡρώτα ἐὰν ἤκουσαν εἴποτε περὶ τοῦ ἀρχιερέως Θεοφάνους τοῦ Σιατιστέως,¹ ὅστις τὸ

¹⁾ Ὁ Θεοφάνης κατήγετο ἐκ Σελίτης τῆς ἐπαρχίας Σισανίου, ἧς πρωτεύουσα εἶνε ἡ Σιάτιστα· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα τοῦ 1821· ὑπῆρξε Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῷ δὲ 1854 ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας καὶ Κυνουρίας θεωρούμενος ὡς εἰς τῶν διαπρεπεστέρων ἀρχιερέων· ἀποθανὼν τῷ 1867 κατέλιπε τὴν βαρῦτιμον αὐτοῦ ἀρχιερατικὴν στολήν εἰς τὴν Μονὴν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης.

1821 ἐγένετο διδάσκαλος τῆς αἰκογενείας Μπότσια εἰς Σπέτσιας, ὅπου συνήθριζε τοὺς σκορπισμένους Μακεδόνας.

Καὶ οἶονεὶ δικαιολογούμενος διὰ τὴν ἄκρατόν του φιλοπατρίαν προσέθετε πρὸς ἐμέ·

— Παιδί μου, νὰ ἤξερες πόσα ἔχει ὑποφέρει αὐτός ὁ τόπος! Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πολυβίου, ὅτε ἠτύχησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Μακεδόνες, καὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ Γαλάται τοὺς Μακεδόνας ἀναστάτους ἐποίησαν, μέχρι τοῦ 1821, ὅτε ἤναψεν εἰς τὸν Πολύγυρον τῆς Χαλκιδικῆς ὁ πρῶτος σπινθὴρ τῆς ἐπαναστάσεως, πόσα μαρτύρια δὲν ὑπέστη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους λαοὺς καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους! Ὅλον ἐπιδρομαὶ καὶ ὀλοκαυτώματα.

Ἐκείνη ἡ φρικτὴ ἄλωσις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Ἀράβων! Διάβασε τὸν Χρονογράφον νὰ ἴδῃς.

Κατόπιν ὁ ἱερὸς ἀγὼν 120 κωμοπόλεις καὶ χωρία τῆς Μακεδονίας καταστρέφονται. Σήμερον οἱ Κομιτατζήδες 1500 Μακεδόνες δολοφονοῦνται ἀπὸ τὸ ἐγχειρίδιόν των ἀπὸ τοῦ 1897. Πάντες οἱ ἐξέχοντες. Καὶ ὅμως ἀκόμη καρτεροῦν καὶ δὲν φεύγουν ἀπὸ τὴν γῆν τοῦ μαρτυρίου, ἧτις συνέπεσε νὰ εἶναι μήτηρ των.

Τρέμων ἐκ λύπης καὶ ὀργῆς προσέθηκε·

— Πρέπει νὰ ὑπάγω γρήγορα ἐκεῖ πάνω, διὰ νὰ σπείρω μὲ τοὺς παλμούς μου καὶ τοὺς λόγους μου ἓνα Νέον Νικοτσάραν! Γνωρίζεις περὶ τοῦ Νικοτσάρα, ὁ ὁποῖος

Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμον τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες....
χιόνι ἔτρωγε χιόνι ἔπινε καὶ τὴ φωτιά βαστοῦσε....

ὁ ὁποῖος ἔλεγε ἔς τὰ παλληγάρια του·

Σίδερο βάλτε ἔς τὴν καρδιά καὶ χάλκιμα ἔς τὰ στήθη.

Ὁ Νικοτσάρας, τοῦ τὸν ἀνέθρεψεν ἡ θεία πνοὴ τοῦ Ὀλύμπου, θὰ εἶναι τὸ πρότυπον τοῦ ἥρωος, ὁ ὁποῖος θὰ συντρίψῃ δύο τινά, τὸν ἀδρανῆ διαταγμὸν μας καὶ τὸν ἐχθρόν! Ἴδου αὐτός.

Ἐκστρατεύει ἀπὸ τὴν Κατερίναν μὲ πεντακοσίους (τὸ 1807) διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπαναστατήσασαν Σερβίαν.

Τρία βιλαέτια τὸν πολεμοῦν προχωροῦντα, καθὼς λέγει τὸ τραγοῦδι, ἐκεῖ εἰς τὸ Νευροκόπιον, ὅπου κατώρθωσε νὰ φθάσῃ

κρατῶν τὸ ξακουστὸ εἰς τὸν κόσμον τῶν κλεφτῶν νταλιάνι του, σταματᾷ. Εἰς τὴν ἐπιστροφήν, εἶδος καθόδου τῶν Μορίων, νέα θαύματα ἀνδρείας, θραύει τὴν ἄλυσον τῆς γεφύρας τοῦ Πράδι εἰς μίαν ἔφοδον, φθάνει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πηδᾷ μέσα εἰς τὰ κάραβια. Καὶ δὲν σταματᾷ διὰ τὴν ξακουρασθῆ, ἀλλὰ γίνεται καταδρομεύς. Ὁ λέων τῆς ξηρᾶς, ἀετὸς τῆς θαλάσσης!

Ὁ Νικοτσάρας, ὁ ἠρωϊκώτερος τῶν νέων Μακεδόνων πολεμιστῶν, ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν ἀδάμαστον Ἀνδρίτσον Βερούσην, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ ἔν ἄκρον τῆς Πελοποννήσου ἕως τὸ ἄλλο διηλθεν ἐν μέσῳ ἐχθρῶν πολεμῶν. Καὶ ὁ ἀρματωλὸς οὗτος εἶχε γίνει καταδρομεύς.

Ἄλλ' ὦ φυγὴ τοῦ Νικοτσάρα, ἐμφυχώσου εἰς κανένα νέον Ἐκδικητὴν!

5

Βουλγαρισμοί ὁ κύριος ἐχθρὸς. Ἐπεράσαμεν εἰς τὰ διαμερίσματά μας· διότι ὁ ἀνεμος εἰς τὸ κατάστρωμα μᾶς ἠνώχλει.

Ὁ πατὴρ Ἰωάννης ἐλάβεν ἀναπαυτικὴν θέσιν, ἵνα ἐξακολουθήσῃ συστηματικοῦ πλέον τὰς μακεδονικὰς ἐποποιίας καὶ τὰ μακεδονικὰ του δράματα.

Ὁ ἐχθρὸς μας δὲν εἶναι οἱ Τούρκοι, ἤρχισεν αὐτοὶ ἐσεβάσθησαν τὰ προνόμιά μας.

Καὶ συμφέρον των εἶναι νὰ τὰ σεβασθῶσι, διότι οὕτως θὰ ἔχωσι τὴν ἀμέριστον ὑποστήριξιν 10 ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων.

Ὁ Βούλγαρος εἶναι ὁ κύριος ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ 600 μ. Χ., ὅτε ἐνεφανίσθη, μέχρι σήμερον ἔχει ἕνα πόθον, ἐν πρόγραμμά, νὰ καταλάβῃ τὴν Μακεδονίαν, νὰ καταβῇ εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Φυλὴ ἀνένδοτος καὶ πείσμων ὅσον καὶ βάρβαρος ζητεῖ, οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ, νὰ ξεριζώσῃ τὸ ἑλληνικὸν δένδρον, ὅπου πατήσῃ.

Ἡ μέθοδός της εἶναι μία· οἱ Βουλγαρισμοί, τουτόπερ εἶναι συνώνυμον πρὸς τὸν πλέον ἄγριον Βανδαλισμόν.

Ἐὰν μετήρχοντο ἄλλας μεθόδους, τὸ σχολεῖον καὶ τὸν πολιτισμόν, σοῦ τὸ ὀρκίζομαι, μὲ ὄλην μου τὴν φυγὴν θὰ ἠύχόμην

ὑπὲρ τῆς προόδου του. Καὶ οἱ ἴδιοι θὰ κατώρθωνον πράγματα πολὺ περισσότερα.

Ἐπιδρομὴ καὶ ἀρπαγὴ! Αὐτοὶ δὲν ἐγνώρισαν τὸ ἔλεος, δὲν ἠσθάνθησαν ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην.

Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου κακουργήματα τῶν κατὰ τῶν ὁμογενῶν μας, ποῦ φρίττω ὄχι νὰ τὰ λέγω, ἀλλὰ μόνον νὰ τὰ κρατῶ εἰς τὴν μνήμην μου. Κλείνω τὴν Μαύρην Βίβλον τῆς Βουλγαρικῆς Μαφίας, ἀποσιωπῶ τοὺς Βουλγαρισμούς!

Ὁ Ἕλληνα δὲν ἐξελλήμισε κανένα, ὁ Βούλγαρος σοῦ κλείνει τὸ σχολεῖόν σου καὶ σοῦ ἐπιβάλλει νὰ μὴν διαβάζῃς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα φρονηματίζουν καὶ ἐξυψώνουν.

Οἱ αὐτοκράτορες μας ἐπολέμουν αὐτοπροσώπως, διαρκῶς, τὴν βάρβαρον καὶ πείσμονα φυλὴν.

Ὁ Νικηφόρος φονεύεται μαχόμενος κατ' αὐτῆς· ὁ βασιλεὺς της Κροῦμμος διὰ τοῦ κρανίου τοῦ φονευθέντος πίνει τὸ κρασί του.

Ὁ υἱὸς τοῦ Νικηφόρου Σταυράκιος πληγωμένος εἰς τὴν ἰδίαν μάχην δὲν προφθάνει νὰ βασιλεύσῃ, ἀλλ' ἀποθνήσκει ἐνωρίς.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ὁ Ἰσαυρος εἰς μίαν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατεῖαν ἀσθενεῖ καὶ ἀποθνήσκει κατόπιν.

Ὁ Τσιμισκῆς ἔνεκα τῶν Βουλγάρων ἐμπλέκεται εἰς γιγαντιαῖον πρὸς τοὺς Ῥώσους πόλεμον. Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' καὶ Λέων ὁ Ε' μάχονται κατ' αὐτῶν καὶ ἄλλοι βασιλεῖς καὶ στρατηγοί. καὶ τέλος ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.

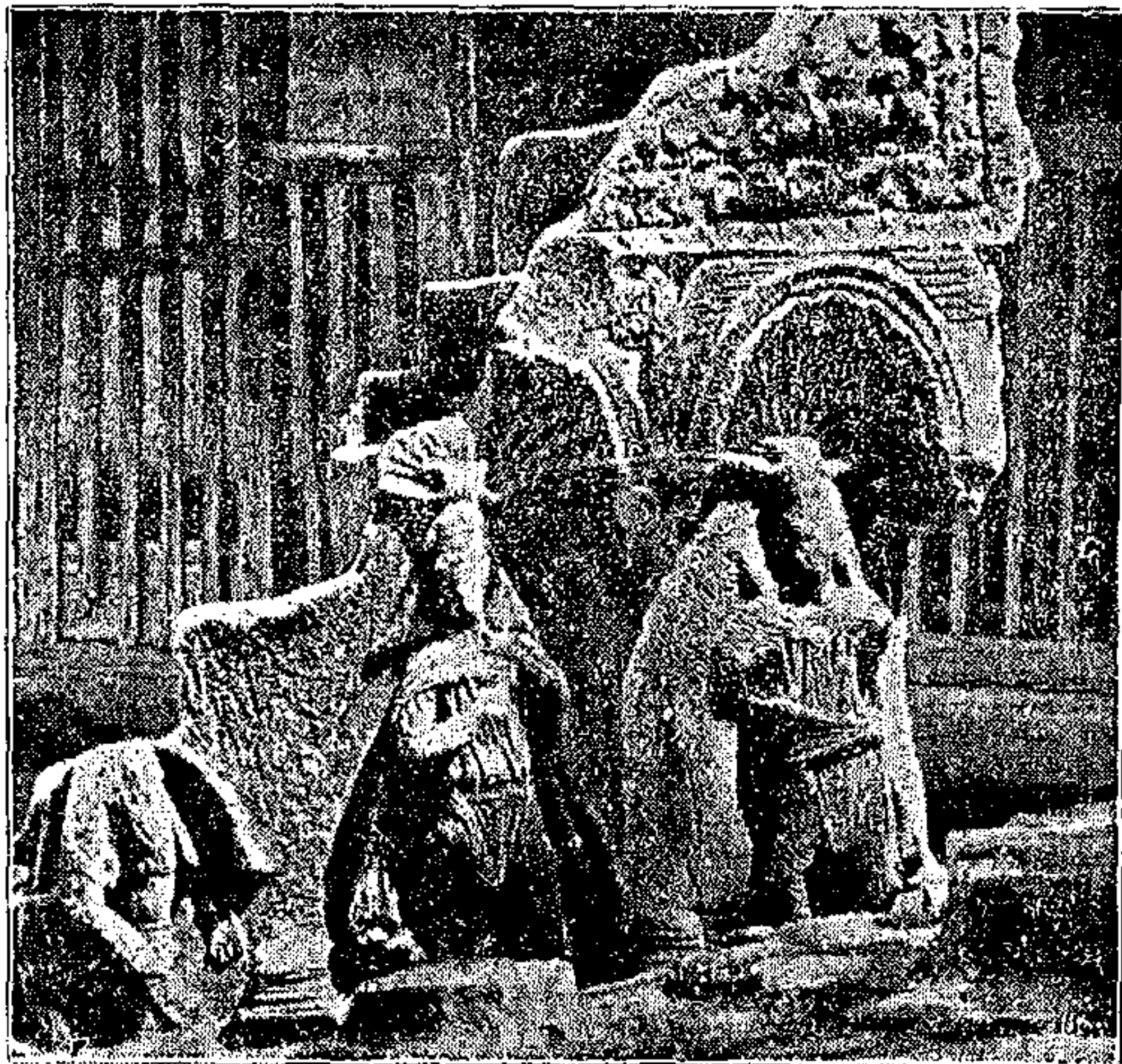
Μέγας ἦτο ὁ ὄλεθρός των εἰς τὴν Μεσημβρίαν, ὅπου τοὺς συνέτριψεν ὁ Λέων. Μεγάλαι αἱ καταστροφαι των ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Ε', περὶ τοῦ ὁποῖου ἐπλάσθη παράδοσις ὑπὸ τῶν ἰδίων ὅτι ἀνεστήθη ἐκ τοῦ τάφου καὶ πορεύεται ἔφιππος κατ' αὐτῶν.

Ἄλλὰ δίχως τὸν Βασίλειον τὸν Β', περὶ τοῦ ὁποῖου ἔλεγον οἱ ἴδιοι "Φύγετε, ὁ Καῖσαρ!",

Μακεδονία σήμερον δὲν θὰ ὑπῆρχεν, ἀλλ' οὔτε καὶ Ἑλλάς!

Ὅρθως ἐλέχθη ὅτι ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, καταλαβὼν τὴν Κρήτην, καὶ ὁ Βουλγαροκτόνος τὴν Μακεδονίαν, πρὸ τοῦ χιλιοστοῦ μ. Χρ. ἐτακτοποίησαν τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα ὑπὲρ τοῦ σώθέντος Ἑλληνισμοῦ.

Βασίλειος ὁ Β' ὁ Μακεδών, ὁ Μέγας. Ὁ Γενάρχης τοῦ Βουλγαροκτόνου, ὁ Βασίλειος ὁ Α', πρὶν βασιλεύσει, ἐντὸς τῆς

Ἡμίτομον ἄμβωνος, οὗτινος αἱ ἀνάγλυφοι εἰκόνες ἀναφέρονται εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν Μάγων, τοῦ Ε' αἰῶνος. Τὰ τεμάχια τοῦ ἄμβωνος μετεφέρθησαν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

βασιλικῆς αὐλῆς ἐπάλαψε πρὸς ἓνα μέγαν Βούλγαρον καὶ τὸν κατέρριψεν.

Νομίζει τις ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ὑποδεικνύει τὸ κυριώτατον τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας.

Ὁ ἀπόγονός του Βασίλειος ὁ Β' κατέβαλε τὸν Βουλγαρισμόν. Ἄλλὰ μετὰ ὅποιαν πάλιν!

Τεσσαράκοντα (40) ἔτη ἐπολέμα κατ' αὐτῶν.

Πῶς μὲ συγκινεῖ βαθέως ὁ ἡμίθεος οὗτος!

Ἐπῆγε νεανίας εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐπέστρεψε γέρον, χωρὶς

Τὸ ἕτερον ἡμίτομον τοῦ ἐν τῇ ἀντικρυνῇ σελίδι ἄμβωνος.

ν' ἀπαυδήσει, χωρὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι πρέπει ν' ἀγαπήσει, νὰ νυμφευθῆ, νὰ διασκεδάσει, νὰ ἠσυχάσει.

Δίκην σταυροφόρου τῆς πατρίδος, ἱππότης πολεμικῆς, ἀφίερσε τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἐπρεπε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς φοβεροὺς ἐπιδρομῆς ἀπὸ τὰς μακεδονικὰς ἐστίας καὶ τὸ κατώρθωσεν ὁ Βασίλειος ὁ Β' ὁ Μακεδών, ὁ Μέγας, ὅτε καὶ ἐστέφθη εἰς τὸν Παρθενῶνα!

Ἄσπονδος πόλεμος. Κατηγοροῦσι τὸν Βασιλεῖον ὅτι ἐτόφλωσε τοὺς ἐχθρούς του, ἀλλὰ λησμονοῦν τὸν Συμεῶνα τῶν Βουλγάρων, ὅστις ἔκοπτε τὰς ρίνας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπέστελλε τοὺς ρινοτμήτους πρὸς ἐμπαιγμὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, λησμονοῦν τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς ἀρπαγὰς ἐκείνων, λησμονοῦν ὅτι ὁ πόλεμος Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἴτο ἄσπονδος.

Ὁ Βουλγαροκτόνος εἰς Ἀσπρακανίαν τῆς Περσίας ἐξορίζει τοὺς συλλαβανόμενους Βουλγάρους, ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς Ἰωαννίσης ὑπόσχεται συμμαχίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, παρασπονδήσας δὲ κατακόπτει αὐτοὺς καὶ αὐτοκαλεῖται Ρωμαιοκτόνος, ἵνα ἐκδικηθῆ.

Γνωρίζεις τὰ δύο ἀνέκδοτα τοῦ Ἑλληνος διοικητοῦ τοῦ Δυρραχίου καὶ τοῦ Βουλγάρου φρουράρχου Βοδενῶν.

Ὁ Ἕλλην αἰχμάλωτος ὁ ἐμπνεύσας ἔρωτα εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Σαμουήλ καὶ συζευχθεὶς μετ' αὐτῆς καὶ διορισθεὶς διοικητῆς Δυρραχίου, εἰς πρώτην εὐκαιρίαν παρέδωκε τὸ φρούριον εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του καὶ φεύγει διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ δὲ συλληφθεὶς Δραξάν, Βούλγαρος φρούραρχος Βοδενῶν, ἔλαβεν ὡς χάριν νὰ κατοικήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα καὶ συνεζύχθη κόρην ἐγκρίτου Ἑλληνος.

Ἄφου ἀπέκτησε δύο τέκνα, δραπετεύει πρὸς τοὺς Βουλγάρους· συλλαμβάνεται, συγχωρεῖται· δραπετεύει ἐκ νέου· συλλαμβάνεται, συγχωρεῖται, ἀποκτᾷ δύο ἔτι τέκνα καὶ δραπετεύει ἐκ τρίτου πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, ὅτε καὶ συλληφθεὶς ἀνασκοποῖται.

Τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ ἄσπόνδου ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου.

Αἱ βοήθειαι τῶν Βουλγάρων. Πολλάκις κατόπιν, μελετῶν τὴν ἱστορίαν, τοὺς λόγους τούτους τοῦ μοναχοῦ ἐνεθυμήθη.

Ὁ αἰθέριος ἐκείνος φιλελληνισμὸς, τὸ λεπτὸν ἐκείνο φυτὸν τὸ βλαστάνον εἰς τὰ στήθη τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς

Ἀμερικής δὲν εἶναι φόβος νὰ ζωογονηθῆ ἀπὸ σπλάγγνα βουλγαρικά.

Καὶ οἱ Ρουμῶνοι εἶναι μισέλληνες, ὅρα καὶ Βλαδιμηρέσκον καὶ λοιποὺς Βλάχους κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὑψηλάντου καὶ καθεξῆς, ἀλλὰ τοὺς ὑπερβαίνουν οἱ Βούλγαροι.

Ὁ Σουλεῦμπᾶς ἦτο Βούλγαρος ἐξωμότης ναύαρχος τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' κατὰ τὴν Ἄλωσιν.

Βούλγαρος ἦτο κατὰ τινας, ὁ πραδῶνας τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐν τούτοις δημῶδεις στίχοι λέγουσι περὶ τοῦ ἀγωνιστοῦ, κατὰ τὸ 21, Χατζῆ Χρίστου, ὅτι ἦτο Βούλγαρος.

Ἐπεὶ Χατζῆ Χρίστο Βούλγαρη, μὴ πᾶς με τοὺς θαγιάδες ...

Παίρνει Βουλγάρους διαλεκτούς....

Ἄλλὰ ταῦτα εὔρον ἔχοντα ὡς ἐξῆς·

Ὁ Χατζῆ Χρίστος δὲν ἦτο Βούλγαρος, ἀλλὰ σερβικῆς καταγωγῆς· ὑπηρετεῖ δὲ ἐν τῷ Τουρκικῷ στρατῷ ἔχων περὶ αὐτὸν Σέρβους τινὰς καὶ Βουλγάρους.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως ἐδραπέτευσε πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὁ γενναῖος οὗτος ὀπλαρχηγὸς καὶ ἐπολέμησεν ὑπὲρ αὐτῶν οἷονεὶ ἀνταποδίδων τὰς ὑπηρεσίας, ὅς παρέσχον εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς πατρίδος των Σερβίας ὁ ἡμέτερος Γεωργιάκης Ὀλύμπιος.

Τὸν Χατζῆ Χρίστον ἠκολούθησαν καὶ οἱ ὄπαδοί του καὶ οὕτως ἐσχηματίσθη σῶμά τι ἀποτελούμενον ἐκ μὴ Πελοποννησίων, ἀλλὰ ἐκ Κυδωνιέων, Μακεδόνων, Σέρβων καὶ τινῶν Ἰσως Βουλγάρων· πάντες οὗτοι ἐκλήθησαν Βουργάροι, διότι ἠκολούθησαν τὸν Χατζῆ-Χρίστον τὸν ἐπικαλούμενον Βούλγαρη.

Μακεδονικὴ λεωφόρος. Ὁ ἄσπονδος πόλεμος, ἐπανελάθεν ὁ πατήρ Ἰωαννίκιος, θὰ ἐξακολουθήσῃ.

Ἦδη οἱ ὀπλαρχηγοί, οἵτινες ἐθυσιάσθησαν ἐκεῖ ἐπάνω, ἀριθμοῦνται κατὰ δεκάδας, οἱ δὲ στρατιῶται, οἱ Κρήτες ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ ἑκατοντάδας.

Ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ χαράξῃ μίαν λεωφόρον πλατείαν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁποίας νὰ στήσῃ τὰς προτομὰς τοῦ εὐγενοῦς ἀξιωματικοῦ καὶ τοῦ τιμίου ὀπλίτου, τοῦ ἐνθουσιώδους φοιτητοῦ καὶ τοῦ ἀρελοῦς καὶ πιστοῦ τέκνου τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι ἤνοιξαν διὰ τοῦ ἀγῶνος των καὶ τοῦ μαρτυρίου των τὸν δρόμον ἐκ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ λεωφόρος αὕτη ἢ συμβολίζουσα καὶ τιμῶσα τὸ γεγονός νὰ κληθῆῖ μακεδονική.

Πόσοι δὲν θὰ θελήσουν νὰ καταταχθῶν, ἔστω καὶ μετὰ θάνατον, εἰς τὸ ἥρωον ἐκεῖνο!

Ὁ Ἐνθουσιασμός καὶ τὰ ἔνδοξα πρότυπα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια φοβίζουσι τὸ βουλγαρικὸν ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδίκησις.

Ἦδη οἱ κομιτατζήδες των ἤρχισαν νὰ ταράσσωνται καὶ νὰ συλλογίζωνται.

10

Ὁ κύριος ἀγών. Ἀλλὰ πρὸς θεοῦ, ἐνωθῶμεν, συνετιοθῶμεν! μὴ εἴμεθα φιλαρχοὶ καὶ φιλέριδες καὶ μικροχαρεῖς, μὴ θυσιάζωμεν πολύτιμον χρόνον εἰς πολιτικὰς διαμάχας.

Ὅχι μόνον ἥρωϊκοὶ ἐπιμηθεῖς καὶ ἐκδικηταὶ θυμάτων τῆς αὔριον Ἀλλὰ προληπτικοὶ τῶν δυστυχημάτων καὶ προγνωστικοὶ τῶν γεγονότων ἀπὸ τῆς σήμερον.

Ὁ κύριος ἀγών μας πρέπει νὰ στραφῇ εἰς τὰς ἐξῆς ὑρεινὰς περιφερείας.

Εἰς τὸ Πάϊκον ὄρος παρὰ τὴν Γουμένιτσαν, εἰς τὸ Μπέλες παρὰ τὸ Πετρίτσι, εἰς τὸ Μορίχοβον δυτικά, εἰς τὸν Ὀρβήλον ἀνατολικά.

Πρέπει νὰ ἰσχυροποιήσωμεν τὰ σημεῖα ταῦτα πάσῃ δυνάμει καὶ δι' ἐκποιήσεως ἀκόμη Ἑλλήνων ἐξ ἄλλων μερῶν.

11

Ὁρος καὶ ὄρια τῆς Μακεδονίας. Ἀγαπῶ τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας, ἐξηκολούθησε, ποῦ ὑψώνονται αἱ σκοπιαὶ καὶ σημαῖαι

ἀνεξαρτησίας, ὡς φυλακαὶ ἡρωϊσμοῦ. Μὲ τὰ βουνὰ των ἀναστήματα δεικνύουν εἰς τὸν ἐσκυμένον καὶ ταπεινὸν καὶ βαρῆν κάμπον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ποίησιν.

Ἦθελα νὰ ἤμην μέγας ποιητὴς νὰ τὰ ἐξυμνήσω καθὼς τοὺς ἀξίζει.

Νὰ περιγράψω τὰ ποικίλα αἰσθήματα ποῦ μοῦ ἐγέννησαν, ὅταν ἀνηρχόμην τὰ πλάγια των καὶ διέσχιζον τὰς παρόδους. Νὰ εἰκονίσω κάθε των ἀσύλληπτον ἀπόχρωσιν, νὰ ἐναρμονίσω κάθε των μυστικὴν φωνήν. Ἄκουσε τὰ βουνὰ τῆς δυτικῆς Μακεδονίας, τὰ ὅποια παραδόξως σχεδὸν ὅλα ἀρχίζουσι ἀπὸ Βῆτα.

Διὰ τοῦ Ξηρολιθάδου, μέσα εἰς ὄξυες καὶ πεῦκα περνεῖς μίαν γραφικὴν πάροδον τοῦ Βερμίου, τοῦ γονίμου βουνοῦ, καὶ βλέπεις εἰς τὰ κράσπεδά του τὴν Βέρροισαν, τὴν Νιόουσαν καὶ τὴν Ἐδεσσαίν.

Πρὸς τὴν Φλώριναν τὸ Βέρνον (Βίτσι), τὸ ὅποιον κοκκινωπὴν ὑψώνει κορυφήν.

Πρὸς τὴν Ἠπειρον τὸ Βόϊον (Γράμμος) πλήρες ἀπὸ ποίμνια Ἑλληνοβλάχων.

Πρὸς τὸ Μοναστήρι ὁ Βαρνοῦς (Περιστέρι) μὲ τὴν μονὴν τῆς Παναγίας Λιμνίστας, νέας ἀγίας Λαύρας τῶν κλεφτῶν.

Ἐπὲρ τὸ Κρούσοβον ἢ Βάβουνα μὲ τὴν μονὴν τῆς Παναγίας Τρεσκαβίτσας, ὅπου πλείστα ἑλληνικὰ ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν.

Καὶ εἰς τὸ Μορίχοβον ὁ Βόρας (Νίτσι), τοῦ ὁποίου τὰ πόδια φιλεῖ ὁ Ἐριγών, ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος ποῦ τὸν ἐπέρασεν ἐπάνω εἰς ἄσκούς ὁ στρατὸς τοῦ Βουλγαρακτόνου.

Τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας δεικνύουν τὰ φυσικὰ καὶ ἔθνικα τῆς ὄρια.

Ἡ Βάβουνα ὑπὲρ τὸ Κρούσοβον, τὸ Μάλες Περιμ ὑπὲρ τὴν Στράμνιτσαν καὶ τὸ Μελένικον, ἢ Ῥοδόπη ὑπὲρ τὸ Νευροκόπιον.

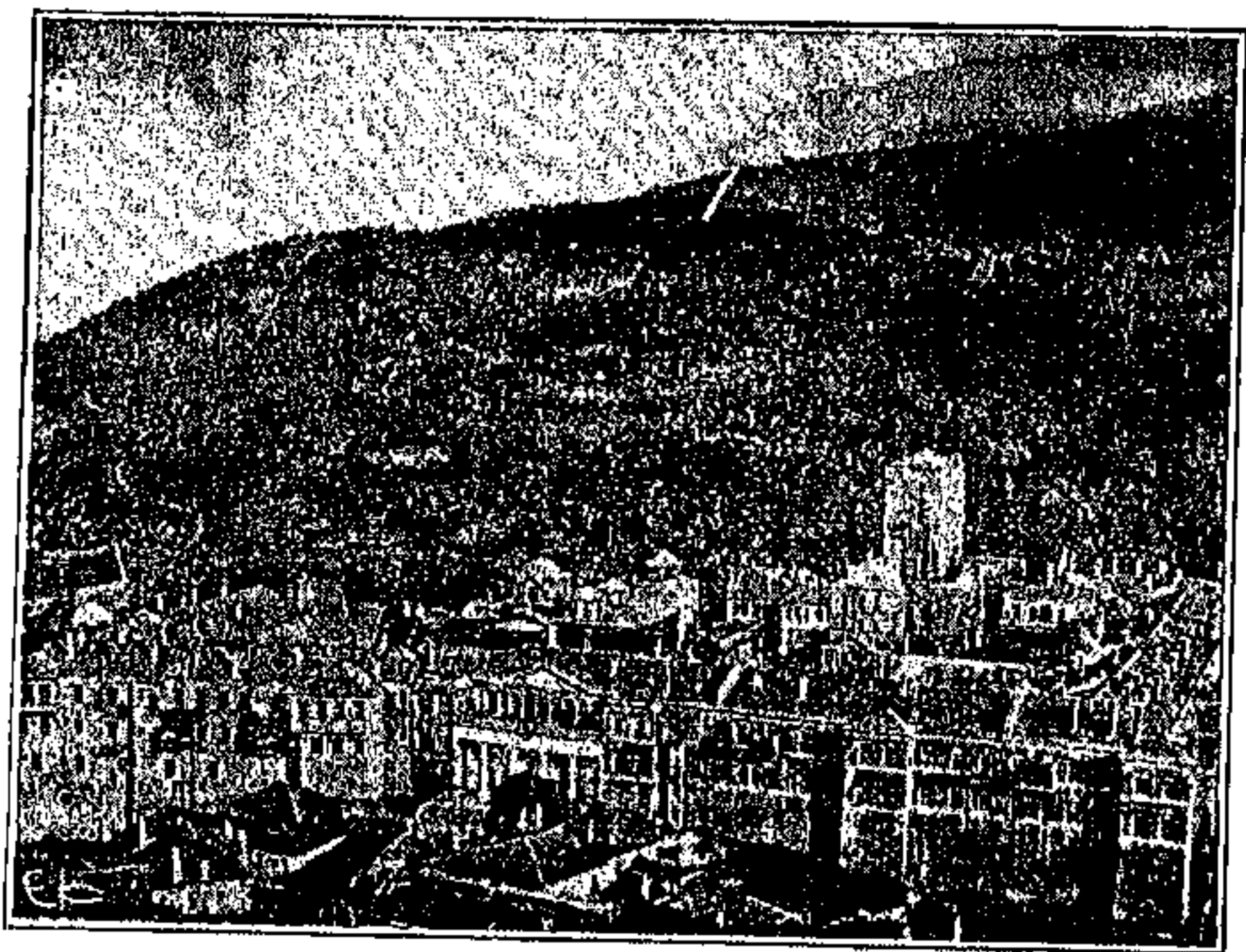
12

Εἰς Λήμνον. Εἰς τὸ Κάστρο τῆς Λήμνου ἐφθάσαμεν αἰσίως. Ἐκεῖ θὰ ἔμνευ ὁ γέρον ἀσκητὴς, ἵνα διὰ λέμβου περαιωθῆ εἰς Ἄγιον Ὄρος καὶ τοποθετήσῃ εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰθέρων τὸν ὄρφανὸν Κρούσοβίτην, τὸν ὅποιον ἐπροστάτευε.

Τὸ πλοῖον ἔμελλε νὰ παραμείνῃ δύο ὥρας, διὰ νὰ παραλάβῃ καὶ ἐκφορτώσῃ πολλὰ ἐμπορεύματα.

Ἐμελλον νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ὅτε ἀπρόοπτα γεγονότα συνέβησαν.

Ἐρριψα ἔν βλέμμα εἰς τὴν νῆσον. Οἱ Λήμνιοι, ἡμεροὶ νησιῶται, εἶναι τὸ πλεῖστον γεωργοί, πολλοὶ ξενητεύονται ἐμπορευόμενοι

ΜΟΝΗ ΙΒΗΡΩΝ ΕΝ ΑΘΩΝΙ

εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ ναυτικοὶ δὲν εἶναι ποσῶς, ὅπως ἦσαν οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς νήσου των οἱ Σίντιες οἱ δεινοὶ πειραταί.

Ἐναντί μου ὁ κῶνος τοῦ Ἁγίου Ὄρους μὲ ἐτέμιζε χαράν, διότι ἤμην τόσοσ πλησίον εἰς τὴν μακεδονικὴν γῆν.

Καὶ ὁ μικρὸς Λήμνιος διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἤρχισε νὰ σκιρτᾷ τρέχων παρὰ τὴν παραλίαν καὶ ψάλλων παιδικὸν μακεδονικὸν τραγοῦδι·

Γραμματικὸς καὶ λειτουργὸς
καὶ ψάλτης ἀναγνώστης
ἔχει τὸν οὐρανὸ χαρτὶ
τὴν θάλασσα μελάνι
καὶ τὸ μικρὸ τὸ δάκτυλο
κοντύλι ὅπου γράφει...

Ἐξαίφνης παρετήρησα τὸν πατέρα Ἰωαννίκιον συνδιαλεγόμενον εἰς τὸ καφενεῖον μετὰ τινος Ἄγγλου ἀγγλιστί· ὁ Ἄγγλος οὗτος ἦτο περιηγητῆς, ἤρχετο ἐκ Καβάλας καὶ Θάσου μὲ τὸ γιότ του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀραγμένον ἐκεῖ πλησίον.

Ἡ συζήτησις των ἦτο ἤρεμος· ἔλεγον, καὶ μοῦ ἐξήγησαν κατόπιν, περὶ τῆς σκιᾶς τοῦ Ἄθωνος, ἣ ὁποῖα πίπτει ἐπὶ τῆς πόλεως τῆς Λήμνου, τὸ πάλαι Μυρίνης, τουθῆπερ ἀναφέρει μὲν ὁ Σοφοκλῆς, ἐπιβεβαιουῖται δὲ ὑπὸ τῶν παρατηρήσεων τῆς ἐπιστήμης.

Κατόπιν ἣ συζήτησις των ἐγένετο ζωηροτέρα· ἣ λαογραφία, ἐθνολογία, ἱστορία, πολιτικὴ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου ἦτο ἐπὶ τοῦ τάπητος.

Ὁ Ἄγγλος περιηγητῆς μὲ ποιάν τινα στενοχωρίαν εἶδεν ὅτι εἶχεν εὔρει τὸν δάσκαλόν του.

13

Βουλγαρικὰ ὀνόματα. Ὁ Ἄγγλος ἐδεικνύετο φιλοβούλγαρος· πειρακτικῶς ἀνέφερεν εἰς τὸν γέροντα, ὅτι ἐπὶ τῆς ἑλληνικωτάτης Θάσου εἶρε τοπωνυμίαν κόμης Βούλγαρο. Λυποῦμαι πολὺ, ἀπήντησεν ὁ γέρον, διότι δὲν τὴν ἠλλαξάν ἀκόμη διὰ δημοτικῆς ἀποφάσεως οἱ Θάσιοι, ὡς καὶ τὸ ὄνομα Βοδενᾶ οἱ Ἐδεσσινοὶ καὶ κάθε ἄλλο τοιοῦτον, ἀλλὰ τοῦτο τὸ κάτω κάτω οὐδὲν σημαίνει· μήπως ἣ πρωτεύουσα τῶν Βουλγάρων, ἣ Σόφια, δὲν φέρει τὸ ὄνομα τῆς χήρας τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Ἰουστίνου τοῦ Β' Σοφίας;

Κατόπιν ὁ Ἄγγλος ἀνέφερε πολλὰς βουλγαρικὰς τοπωνυμίας τῆς Μακεδονίας.

Ἀλλὰ μήπως ἣ Γερμανία, ἀπήντησε, δὲν εἶναι πλήρης σλαβικῶν ὀνομάτων, ὡς Βερολίνον, Λειψία κ. τ. τ.; Ἐπειτα πολλὰ ἑλληνικὰ παρουσιάζονται ὡς ξένα ἀλλοιωθέντα ἣ προσλαβόντα ξένην κατάληξιν. Π. χ. Οὐράνοβον, Μορίχοβον (ἀρχ. Μυρίκη), Ἀμάτοβον (ἀρχαία Ἀμυδών), Κορέστια (Ὀρεστιάς), Δοῖραν (Δόβηρος), Ἰστίπ (Στόβοι) κ. τ. τ.

Συμβαίνει καὶ τι ὅμοιον μὲ τὴν λίμνην τὴν παρὰ τὴν Βόνιτσαν τῆς Ἀκαρνανίας, τὴν Βουρκαριάν, τὴν ὁποῖαν εἰς Βουλγαρίαν μετέβαλον. Ἀλλὰ μήπως τὰς λέξεις λιβάδι κότσυφον δὲν

τάς εἶπον σλαβικῶς; Ὁ δὲ φίλος σας ὁ Φαλμεράβερ εὕρισκει ἐν Πελοποννήσῳ ἅγιον Τρινιτᾶν!

Ἄλλ' αὐτὴ δὲν λέγεται μέθοδος ἱστορικὴ, ἐπανελαμβάνει ὁ γέρον.

Ὁ Ἄγγλος σοφὸς παραδόξως δὲν δυσηρεστεῖτο πλέον.

Ἡ τελεία γνώσις τῆς ἀγγλικῆς παρά τοῦ γέροντος, τὸ πλήρες πεποιοῦσθαι καὶ πάθους πατριωτικοῦ ὕψος του, τοῦ ἔκαμινεν ἐντύπωσιν.

Ἐνόμιζες ὅτι ἐζήτει νὰ δοκιμάσῃ τὸν γέροντα καὶ τοῦ ἀπέταινε τὰς ἀνωτέρω καὶ ἄλλας πειρακτικὰς ἐρωτήσεις.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ ναύτης τοῦ πλοίου τοῦ Ἄγγλου τοῦτου ἔφερον εἰς τὸν γέροντα τὸν μικρὸν Λάμπην κατάβρεκτον καὶ κλαίοντα. Εἶχε πέσει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνῷ ἔτρεχεν εἰς τὴν παραλίαν πλήρης χαρᾶς, τὸν ἀντελήφθη δὲ ἡ σύζυγος τοῦ Ἄγγλου ἐκ τοῦ πλοίου καὶ ἔστειλέ τὸν ναύτην νὰ βοηθήτῃ τὸν μικρὸν.

14

Ἀγγλικὰ αἰσθήματα. Τὸ πλοῖον ἐσύριξε διὰ πρώτην φοράν, ἔπρεπε ν' ἀσπασθῶ τὸν γέροντα καὶ νὰ τὸν ἀποχωρισθῶ πλέον. Ἦμην συγκεκινημένος βαθιά.

Ἄλλ' ὁ γέρον ἐξηκολούθει τὴν ὁμιλίαν, ἀπόστολος τῆς μονίμου του μακεδονικῆς ιδέας, προσεπάθει ἤδη νὰ κατηχήσῃ τὸν Ἄγγλον.

— Διατί τάχα, τὸν ἠρώτα, εἶσθε φιλοβούλγαρος; τί ὀφείλει ὁ πολιτισμὸς εἰς τοὺς Βουλγάρους σας λοιπόν;

Ἄλλὰ μάθετε ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς εἶναι πλέον εὐγενέστερος καὶ πλέον ἰσχυρότερος ἀπὸ ὅτι ὁ ἐπιστημονικὸς καὶ πολιτικὸς κόσμος ὑποθέτει.

Καὶ διὰ μιᾶς τραγικῆς χειρονομίας ἔδειξε τὸν πρὸ τῶν ποδῶν του ζαρωμένον μικρὸν Λάμπην, ῥιζοῦντα καὶ βεβρεγμένον, μὲ τὸ πένθημον ὑποκάμισον καὶ τ' ἀκτένιστα μαλλιά λέγων.

— Αὐτὸ τὸ παιδί εἶναι θῶμα ἰδικόν σας! Σεῖς ὑποστηρίζοντες τοὺς Βουλγάρους, τοὺς ἐθρασύνετε ὥστε νὰ χαλάσουν τὸ χωριό

του, τὸ Κρούσοβον, νὰ κάψουν τὸ σπίτι του καὶ νὰ σκοτώσουν τοὺς γονεῖς του

Ὁ Ἄγγλος ἀπέκρυψε τὴν συγκίνησιν του δι' ἀδιαφόρου δῆθεν ἀνυψώσεως τῆς κεφαλῆς. Τὴν στιγμὴν μάλιστα ἐκείνην ἀπεδιβάζετο ἐκ τοῦ γιῶτ ἢ σύζυγός του.

Ἐσηκώθη νὰ φύγῃ, ὅτε εἶπε σοβαρῶς.

— Μάθε νὰκούησ' καὶ ὄλιγον, καλὲ γέρον.

Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα φιλοβούλγαροι καὶ μάλιστα ἐγώ, ὁ ὁποῖος περιηγοῦμαι τὰς ἰδικὰς σας νήσους μελετῶν τὴν ἱστορίαν των καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν.

Ἄφ' οὗ, ὡς λέγεις, ἔχετε δίκαιον, πρέπει νὰ ὁμιλήσητε, νὰ τὸ μάθωμεν ὅλοι, πρέπει νὰ τὸ ἀναπτύξητε, πρέπει νὰ κινηθῆτε.

Ἄφ' οὗ ἔχετε ἀλύτρωτον πατρίδα, πρέπει νὰ κάμητε στρατὸν καὶ στόλον νὰ τὴν διεκδικήσητε. Ἡ πολιτικὴ τῶν ἐθνῶν δὲν εἶναι τι μυστηριώδες, εἶναι σαφὴς καὶ διαγεγραμμένη. Εἰς τὴν Ἀνατολήν οἱ Ἄγγλοι θὰ εἶναι μὲ τοὺς ἰσχυροτέρους καὶ τοὺς καλυτέρους. Παρατάξατε λοιπὸν 200 χιλιάδας στρατὸν τέλειον, παρουσιάσατε λοιπὸν καλὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν. Τὰ πολιτικὰ σας, τὰ πολιτικὰ σας πρέπει νὰ διορθωθῶν· χρειάζεται εἰς πολιτικὸς ἀνὴρ μὲ σθένος, ὅστις νὰ συντρέψῃ τὴν συναλλαγὴν καὶ ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὸ γενικὸν καλὸν καὶ μόνον.

Ὡς ἐν παρόδῳ δὲ προσέθηκεν.

— Ὅσον διὰ τὸν μικρὸν αὐτὸν ὄρφανὸν ἀναλαμβάνω ἐγὼ νὰ τὸν πάρω μαζί μου, νὰ τὸν μεγαλώσω, νὰ τὸν σπουδάσω, διὰ νὰ μὴ κουράσῃ ἐσέ, ὁ ὁποῖος εἶσαι πολὺ γέρον . . . καὶ ἀφ' οὗ ἄλλως τε οἱ συμπατριῶταί μου ὑπῆρξαν αἰτία τῆς δυστυχίας του

15

Μὴ γίνης προδότης! Ἀνεχώρουν μὲ τὸν γέροντα ἀσκητὴν διὰ Θεσσαλονίκην. Ἡ ἀπροσδόκητος τύχη τοῦ μικροῦ Λάμπη ἀφῆκε τὸν Ἰωαννίσιον ἐλεύθερον νὰ ῥιφθῆ πάλιν εἰς τὸν μακεδονικὸν ἀγῶνα. Ὁ Ἄγγλος, ὅστις δὲν εἶχε τέκνα, ἐπῆρε νὰ σπουδάσῃ τὸν μικρὸν ὄρφανόν. Πρὸς πιστοποίησιν δὲ τῶν καλῶν διαθέσεων του παρέδωκεν εἰς τὸν γέροντα 15 χιλιάδας δραχμᾶς, ἵνα τὰς

καταθέσει εἰς τὴν τράπεζαν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπ' ὄνοματι τοῦ μικροῦ.

Ἦτο χαριτωμένος ὁ Λάμπης ὡς μετεβλήθη παραχρῆμα· τὸν ἐνέδυσαν νέα ἐνδύματα καὶ τὸν ἐκούρεψαν ἔς τὴν ρίζα.

Ἄλλ' ὅμως ἡ λεπτή του καὶ εὐγενῆς φυσιογνωμία του δὲν ἐγέλα ποσῶς· ἴσως εἶχε λησμονήσει τὸν φονευθέντα πατέρα του, πλούσιον χρυσοχόον ἐν Κρουσόφῳ, ἐνθα τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἀσκεῖται κατὰ πολὺ, διότι ἦτο πολὺ μικρὸς τότε, ἀλλὰ τὸν προστάτην του ἀσκητὴν ὄχι.

Τὴν στιγμὴν τοῦ χωρισμοῦ μας ἐκρεμάσθη τόσον σφικτὰ εἰς τὸν τράχηλον τοῦ γέροντος, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸν ἀποσπασομεν ἢθελε ν' ἀναχωρήσῃ μαζί του διὰ τὴν Μακεδονίαν του.

Μόνον οἱ ἐπίσημοι λόγοι τοῦ γέροντος τὸν ἔπεισαν νὰ στέρξῃ εἰς τὸν χωρισμόν.

— Ἡ Μακεδονία δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ παιδιᾶ, ὡσὰν ἐσέ, τοῦ εἶπε. Πήγαινε νὰ σπουδάσῃς, νὰ κερδίσῃς, νὰ μεγαλώσῃς καὶ τότε νὰ τὴν βοηθήσῃς.

Τότε, ναὶ τότε, πρόσεξε μὴ τὴν λησμονήσῃς. Θυμήσου καλά, ὅτι ἔχεις ὀρκισθῆ εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ἐκδικηθῇς τὸν πατέρα σου.

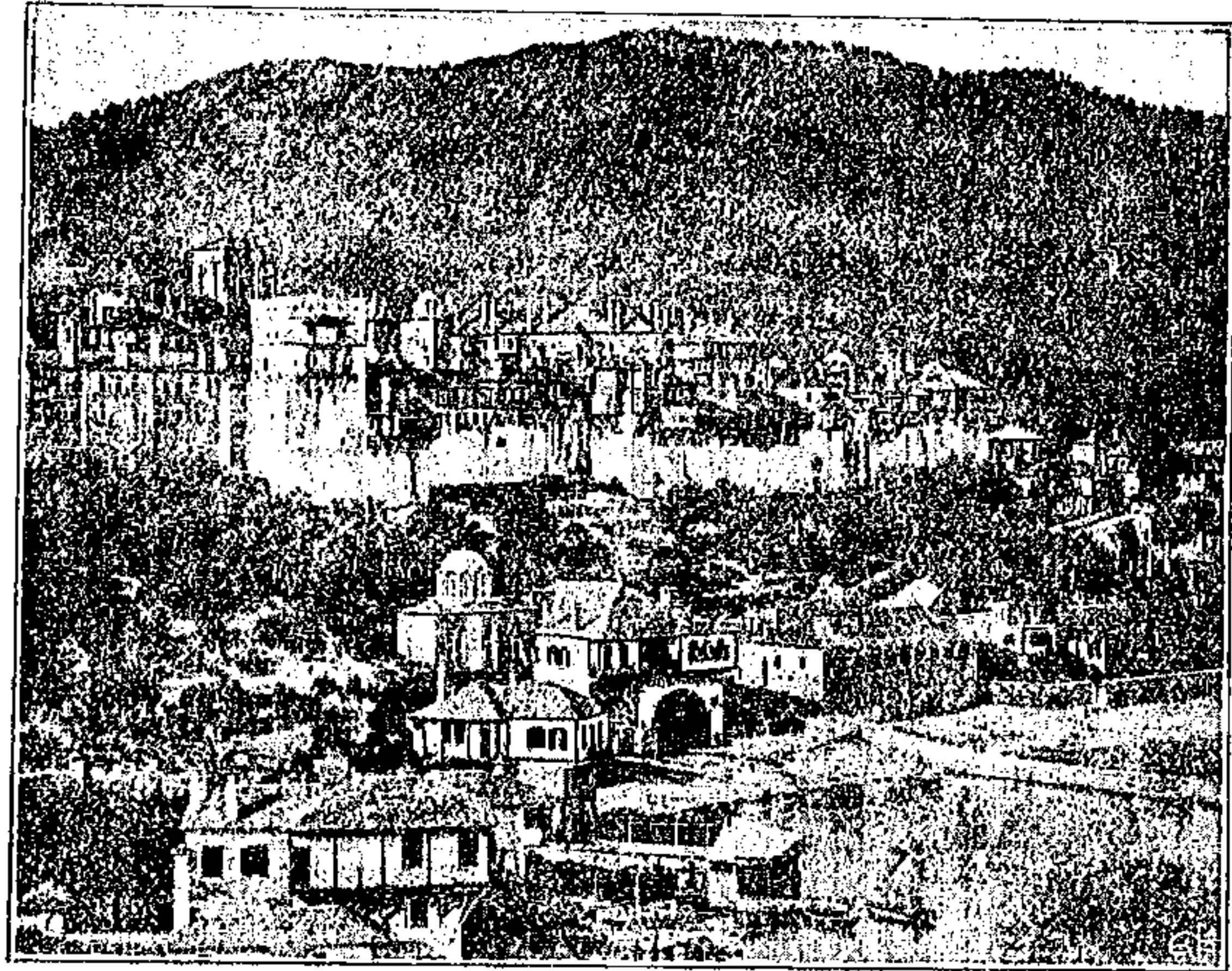
Κάθε Μακεδὼν πρέπει νὰ εἶναι τίμιος ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰς ὑποσχέσεις του.

Μὴ γίνῃς προδότης! διότι καὶ ἐκεῖνος, ποῦ μπορεῖ νὰ κάνη καλὸ διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ δὲν τὸ κάνει, πρέπει νὰ παταχθῇ μαζί μὲ τὸν Δημήτριον Οἰκονόμου, ποῦ ἐπρόδωσε τὸν Ῥήγαν, καὶ τὸν Θανάσην Βάγιαν, ποῦ ἐπρόδωσε τὸν Μελᾶν!

Ἄθως. Θρησκευτικὴ κατάνυξις καὶ πατριωτικὸν ἀνατρίχισμα μὲ κατέλαβε διερχόμενον παρὰ τὸν Ἄθωνα. Τὰ μοναστήρια του μέσα εἰς τὰ κατάφυτα πλάγια του ἀπὸ πλουσίαν καὶ ποικίλην ἐλάστησιν, ὡμοίαζον μὲ μικρὰ χωριά φωλιασμένα μέσα εἰς τὴν ποίησιν.

Οἱ ταξιδιώται, ἐγγράμματοι καὶ μὴ, θεωροῦναι τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐξεδίπλωνον τὰς γνώσεις των ἐκ τῆς μνήμης. Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, ἔλεγε χωρικός τις, ἔδωξε μὲ σιδερένιο βιβλὶ τῆς Βλάχης γυναίκες, ποῦ ἐτόλμησαν νὰ πατήσουν ἐπάνω.

Ἄλλος ὠμίλει περὶ τῶν κτιτόρων τῶν μονῶν, ὅτι ἡ μονὴ

ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ ΕΝ ΑΘΩΝΙ

τῶν Ἰβήρων ἐκ τοῦ Ἰβήρος Τορνικίου ἐκλήθη, τὸ Βατοπέδι ἔλαβε τὸ ὄνομα διότι εἰς μίαν βάρτον παρ' αὐτὸ ἐσώθη ναυαγίσσας ὁ ἐρχόμενος ἐξ Ἰταλίας αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος.

Καὶ ἐγὼ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐφανταζόμην πῶσον μεγαλοπρεπὲς ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν ἐξετελεῖτο ἡ ἰδέα τοῦ γλύπτου Δεινοκράτους, ὅστις ἐπρότεινεν εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ γλύψῃ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄθωνος, καὶ εἰς μὲν τὴν μίαν

χειρά του να τοποθετήσῃ πάλιν διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ναὶ διοχετεύσῃ ποταμὸν.

17

Χαλκιδική. Ὁ πατήρ Ἰωαννίκιος καταβεβλημένος ἐκ τῶν συγκινήσεων δὲν ὠμίλει πλέον.

Βυρσοδέψην τινὰ συνταξιδιώτην ἀπὸ τὸ Πράβι, ὅπου ἀσκαίται κατὰ πολὺ ἢ τέχνη του, παρεκάλεσα νὰ μοῦ εἴπῃ τινὰ περὶ τῆς Χαλκιδικῆς· διότι ἐφαίνετο ὅτι ἐγνώριζε πολλά.

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, φίλε μου, πλούσια μέρη! Μεταλλεῖα πολλὰ καὶ καλὰ ἔς τὸ Ἴσθоро, κάτω οἱ Φοῦρνοι ἐπάνω οἱ Μαχαλάδες, παρακάτω ἢ εὐλογημένη Ἰεριασόε, ἀκόμη κάτω ὁ Πολύγυρος μὲ τὰ τυριά του, τὰ βούτυρα, τὰ λάδια, ψηλότερα ἢ Γαλάιστα μὲ τὰ σουσάμια, ἔς τὴν ἄκρη πρὶν φθάσῃς ἔς τὸ Κάρα-Μπουρνοῦ ἢ Ἀπανωμὴ μὲ τὰ βαμπάκια, ἔπειτα οἱ Καπουτσιδες μὲ τ' ἀμπέλια, ἔξω ἀπὸ τὴν Σαλονίκη, ψηλὰ ὁ Χορτιάτης, τὸ βουνὸ ποῦ εἶναι τὸ στήριγμα τῆς Σαλονίκης μὲ τὰ μπουζία του τὸ καλοκαίρι, τὸ Νιοχώρι ποῦ βγάζει τοὺς ἀσθέστες, τὸ Λιβάδι ποῦ βγάζει τὰ ξύλα καὶ τῆς πατάτες, ψηλότερα τὸ Γαιγγλίθερι ποῦ βγάζει τὰ κάρβουνα, τὰ Ραβνά μὲ τὰ κέρασια καὶ τὰ φρούτα, τὰ Ντουκιά....

Ἐξηκολοῦθει ἀκόμη εὐχαριστημένος ὁ ἀγαθὸς τεχνίτης ἀπαριθμῶν τὰ μέρη, τὰ ὅποια πολλοῖς θὰ εἶχεν ἐπισκεφθῆ, ἀλλ' ἐγὼ κατ' ἤν στιγμὴν διηργχόμεθα τὰ μέρη τῆς **Κασσάνδρας** θαρρεῖς καὶ ἀνστυνάχθην ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ καταδρομέως καὶ κλέφτου Σταθα, ὁ ὅποιος ἀπήντησεν εἰς τὸ ἀπέναντί του ἐχθρὸν πλοῖον·

Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης τοῦ Σταθα
γαμπρὸς τοῦ Μπουκουβάλα!

18

Θεσσαλονίκη! Ἐφάνησαν τὰ φῶτα τῆς πόλεως, ἧτις φέρει τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἧτις εἶναι ἡ ἑλληνικὴ καρδιά τῆς Μακεδονίας. Μετ' ὀλίγον ῥίπτομεν τὴν βίγκυραν.

Ἄλλ' ἦτο πεπρωμένον φαίνεται νὰ μὴ πατήσω ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς γῆς.

Ἐπειδὴ εἶχε προχωρήσει ἡ ὥρα τῆς νυκτός, ἐκρίθη ὡς μέτρον φρονήσεως τὸ νὰ μείνω ἐντὸς τοῦ πλοίου.

Τρομοκρατία ἔξω.

ΧΩΡΙΟΝ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΝ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΙ

Ἦκουσα ὅμως παρὰ τῶν ἐπιβατῶν πολλὰ εὐχάριστα. Ἦγωνιζόμεθα ἤδη βῆμα πρὸς βῆμα μὲ τοὺς ἐχθρούς.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ μοῦ ἐκορύφωσε τὴν χαρὰν μου, ἦτο ἡ εἶδησις ὅτι ὁ ὀπλαρχηγὸς μας Καραμανώλης ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸν βοσκόδαν Λεῶνε, ὅστις εἶχε κάψει ζῶσαν τὴν διδασκαλίαν μᾶς Λικατερίνην Χατζηγεωργίου εἰς Γρατσοισταν.¹

Ἐνηγκαλισθὴν κλαίων τὸν πατέρα Ἰωαννίκιον. Ἀνεχώρει ἀλλὰ

¹) Ἴδε Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 194.

δὲν μοῦ προσέειπε διὰ τοῦ, ἐάν θά τόν ἴδω πλέον, ἐάν ἤθελε νά τοῦ γράψω.

— Ἐγώ, μοῦ εἶπε τελευταῖον, εἶμαι ἡ ἀπήχῃσι τῶν παλμῶν τῆς μακεδονικῆς πατρίδος. Ἴδῶ ἐπάνω θά ζῶ ἐν ὅσῳ ὑπάρχω (καί μοῦ ἔδειξε τήν μακεδονικήν γῆν). Καί ἐκεῖ ἐπάνω θά ὑψώνομαι ἐν ὅσῳ ζῶ (Καί μοῦ ἔδειξε τόν οὐρανόν)!

Χαίρε, ἀδελφέ μου....

19

Καλήν ἐντάμωσιν! Λίαν προῖ ἐξηρχόμεθα τοῦ Θερμαϊκοῦ. Δεξιὰ μας τὸ Ῥουμλουκι, ἀπέραντος πεδιάς κατοικοῦμένη ἀπὸ Ἑλληνας, ὡς δηλοῖ καί τὸ ὄνομα, καί φθάνουσα μέχρι τοῦ Βερμίου καί τῶν Γενιτσῶν, ὅπου ἐθυσιαστικῶς μαρτυρικῶς κατέπιν ὁ Ἴδρος Ἁγίας.¹

Ἀκολούθως πρὸς νότον ἡ στενόμακρος κοιλάς τῆς Λικατερίνης φρασσαμένη ἀπὸ τὸν Πίερον, τὸν αἶκον τῶν μουσῶν, καί εἰς τὸ βάθος ὁ ἀρχοντικὸς Ὀλύμπος, τὸ ἀνάκτορον τῶν θεῶν, μέχιονισμένην κορυφήν.

Δὲν ἤξεύρω ἂν ἀληθεύει ἡ παράδοσις ὅτι ὁ βασιλεὺς μας Ὀθων κατεσκεύασε θαλαμηγόν ἀπὸ τὰ ξύλα τοῦ Ὀλύμπου.

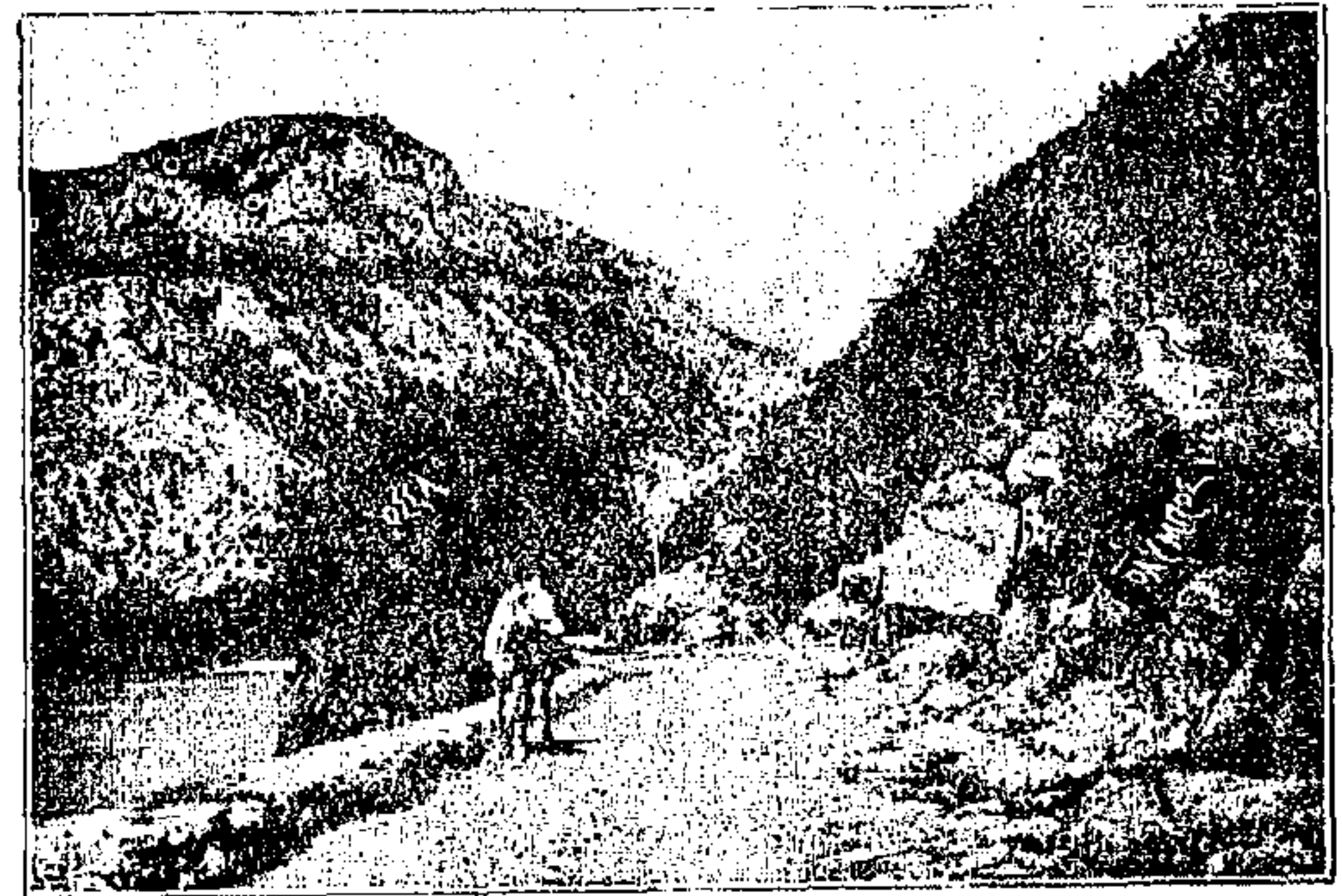
Ἡ πράξις αὕτη ἐνέχει καίτι πολὺ ποιητικόν.

Γερᾶτος ἀπὸ συγκλίτην ἐσκεψίθη τότε νά πάρω καί ἐγὼ κάποιαν ἀπὸ τὰς παραδόσεις περὶ Ὀλύμπου καί νά τὰς συνδέσω μέ τὴν ἐμορφιάν τῆς Ῥοδόπης εἰς ἓν ἐπύλλιον μακεδονικόν.....

Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ὡσάν παρηγορία ἀλυπιοῦσα νά σκεπάσῃ τὸν λυπημένον κρυφόν μου πόθον.

Ἐπόθουν ἀμέτρως, ἀφ' οὗ ἤκουσα τὰ μακεδονικά ἐκεῖνα ἀπηχήματα ἀπὸ τὸ στόμα τῆς σεβαστῆς παραδόσεως, τοῦ πολιτοῦ ἐκείνου γέροντος, νά πηδῆσω καί ὁ ἴδιος εἰς τὴν περιμάχητον γῆν, νά εἰσέλθω καί νά βουτηχθῶ εἰς τὸν ἀγῶνά της καί νά αἰσθανθῶ

βαθιὰ πολὺ βαθιὰ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μου καίτι τι μεγάλο καί νά τὸ γράψω ἐκεῖ ἐπάνω.

ΟΛΥΜΠΟΣ

Διὰ τοῦτο συντετριμμένος κατέβην εἰς τὰ διαμέρισμά μου, ἀφ' οὗ ἐφώνησα πρὸς τὰς μακεδονικάς ἀκτᾶς
Καλήν ἐντάμωσιν!

« Ἄνευ τῆς Κρήτης καί τῆς Μακεδονίας ἡ Ἑλλὰς
δὲν ἔσῃ. »

¹) Ἴδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 332.

ΡΟΔΟΠΗ

« Pede barbaro lustratam
Rodopem ».

Horatius

Τὰ πλάγια τὰ πολύπτυχα λιβάδια μύρια ἀπλώνουν,
στήθη θαρρείς βαθύκολλα καὶ καμπυλογραμμένα
τὰ κορφοβούνια σου, νερά 'ς τὰ σύδεντρα κρυμμένα
καὶ χλόη κι ἀνθοὶ ὠραία ζωὴ κι ὀλόδροση σοῦ δώνουν.

'Ροδόπη ἐσὺ ποιμενικὴ καὶ λυγερὴ 'Ροδόπη,
ποῦ πρὶν ἢ θεογέννητες σέ κατοικοῦσαν Μοῦσες,
κ' ἑλληνικὰ μὴν ὀρφικὴ στροφὴν ἐτραγουδοῦσες,
κ' εἶχαν πνοὴ τὰ δέντρα κ' εἶχαν ψυχὴν οἱ τόποι.

Τάρα ὁ Δράκος τοῦ Βορριᾶ ποῦ μαῦρο σπέρνει φόνο
'ς τὴν ἑμορφιά σου πάτησε μὲ βάρβαρο ποδάρι!
ἄλλοί σου καὶ θά μαραθῆς δὲν θά σοῦ μείνῃ χάρι,
ὦ πληγωμένο εἰδύλλιο ἀπ' τοῦ Βορριᾶ τὸν φθόνο.

Μὰ κάλεσε τὸν "Ολυμπο βοήθεια σου νὰ τρέξῃ,
καὶ τὸ κορμί σου στήλωσε, τὸ ξαπλωμένο τώρα,
ἀπ' τ' Ἀλεξάνδρου μας τὴ γῆ ὡς τοῦ Ὀρφέως τὴ χώρα,
κοτρώνια κι ἀστροπέλεκα 'ς τὸν Δράκοντα νὰ βρέξῃ!

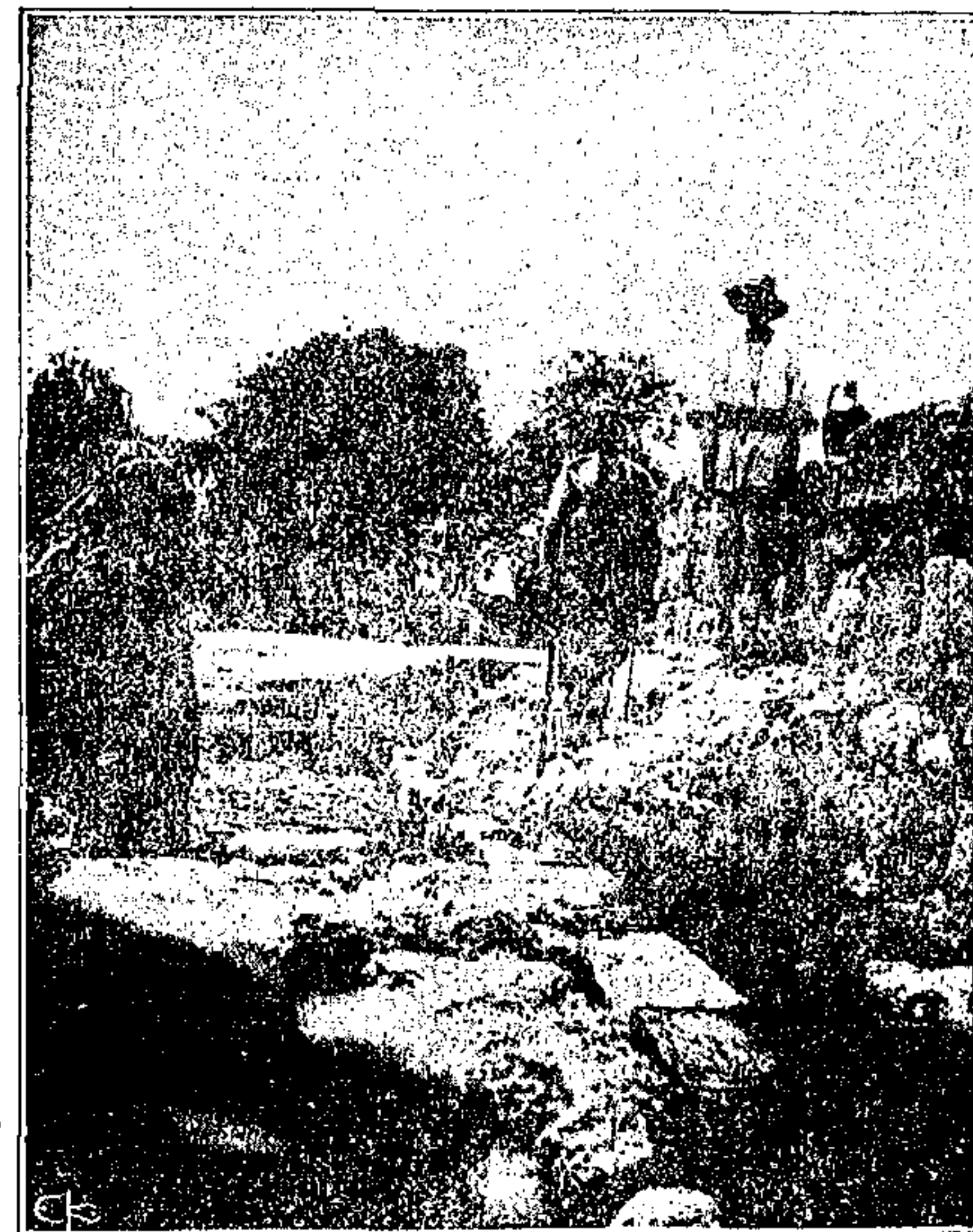

Γίνε ἀμαζῶν καὶ δυνατὸ προμάχων κάστρο γίνε!
μακριὰ τὸν Δράκο - Βούλγαρο νὰ τὸν κρατῆς αἰώνια,
κ' ἡ ὀμορφιά σου, ἀνίκητη ἀπ' τοῦ Βορριᾶ τὰ χιόνια,
θ' ἀνθῆ, 'Ροδόπη λυγερὴ καὶ τῶν βουνῶν μας κρῖνε.

Κ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΠΕΛΛΑ

Ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου Πέλλα, ἐνθα
ἐγεννήθη ὁ μεγαλόνους βασιλεὺς Φίλιππος καὶ ὁ δαιμόνιος καὶ μεγαλε-

ΠΕΛΛΑ

πήβουλος στρατηλάτης, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, τοποθετεῖται κάτωθεν καὶ
πολὺ πλησίον τῷ σημερινῷ χωρίῳ τῶν « Ἀγίων Ἀποστόλων », κειμένῳ
ἐπὶ γηλόφου 1/4 τῆς ὥρας μακρὰν τῆς λεωφόρου.

Παρά τὴν ὁδὸν τοῦ εἰρημένου χωρίου καὶ ἐξ ἀριστερῶν τῷ εἰς αὐτὸ

μεταβαίνουντι σώζονται έρείπια, αποτελούμενα εκ μεγάλης δεξαμενής, τής οποίας τὸ μὲν μήκος τῆς πλευρᾶς εἶνε 6-7 μέτρων, τὸ δὲ βάθος 3-4, καὶ ἣτις εἶνε ἐκτισμένη εκ μεγάλων κυβολίθων μαρμαρίνων καλῶς γεγλυμμένων· συνέχεται δὲ ἡ δεξαμενὴ αὕτη μετὰ μικρᾶς λεκάνης μαρμαρίνης, ἣτις εἰσδέχεται τὸ ὕδωρ.

Ἡ δεξαμενὴ περιέχει ἀρθρον ὕδωρ, ὅπερ εἰσρέει ἐντὸς αὐτῆς ἐξ ὕδραγωγείου, τοῦ ὁποίου σώζονται συνεχόμενα μετ' αὐτῆς έρείπια. Τὸ ὕδωρ φαίνεται ὅτι ἔρχεται εκ μεγάλης ἀποστάσεως δι' ὑπογείον ὕδραγωγείου. Εἶνε δὲ ἄξιον θαυμασμοῦ πῶς διεσώθη τὸ ὕδραγωγεῖον τοῦτο ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὸ ὕδωρ, ὅπερ σήμερον χρησιμοποιοῦσιν οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου «Ἅγιοι Ἀπόστολοι», αἱ δὲ γυναῖκες κατερχόμεναι ἐκεῖ πλύνουσι δι' αὐτοῦ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν. Ὅποιαν καὶ ὀπόσην μεταβολὴν ἐπιφέρουν οἱ καιροί! Τὰ ἐνδοξα καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα έρείπια, ἅτινα εἶδον τὸ λαμπρότερον τοῦ Κόσμου βασιλικὸν μεγαλεῖον, κατήντησαν σήμερον πλυντήριον ἀξέστον χωρικῶν.

[Ἴδὲ Σκέψεις καὶ Ἐντυπώσεις εκ περιόδου ἀνά τὴν Μακεδονίαν τοῦ κ. Γ. Χατζηκυριακοῦ].

ΣΕ ΜΙΑ ΗΡΩΪΔΑ

— Παιδιά μου, γιατί χόνετε
Δάκρυα μὲ τόση λαύρα
Κε' ὄλα φορεῖτε μαῦρα
Στὸ ἔρμιο αὐτὸ σχολειό;

— Ἐκάμαν τὴ δασκάλα μας
Βούλγαροι δολοφόνοι,
Κέχουμε μείνει μόνοι
Χωρὶς μαννούλα πλειό.

Γιατὶ ἀπ' τὴ μάνα πιὸ πολὺ
Μᾶς ἀγαποῦσε ἐκεῖνη,
'Ἡ δόλια Αἰκατερίνη'
'Ἀπὸ τὴ Γευγελή.

Τῆς εἶπαν νὰ παραδοθῆ
Τὰ τέρατα ἐκεῖνα,
Μὰ αὐτὴ 'σάν Μπουμπουλίνα,
'Ἐνῶ πυροβολεῖ,

Τοὺς λέει: «Δὲν παραδίνεται
Ποτέ της μὰ Ἑλληνίδα»,
Κι' ὡς Λάκαινα ἠρωῖδα,
Τρεῖς ὥρες τοὺς κρατεῖ.

Μὰ τέλος τὴν ἐκάμανε,
Κεπέταξε στὰ οὐράνια,
Κεμᾶς σὲ μαύρη ὀρφάνια
Μᾶς ἄφησε στὴ γῆ.

Ἦ Πλάστη, ἡ σπίθες ποῦ ἔβγαλε
Τὸ ἠρωϊκό της σῶμα,
Στὸ οὐράνιο ἄς γίνουν δῶμα
'Ἀστέρια φωτεινά.

Στῆς ἐκδικήσεως τὴ στιγμή
Νὰ μᾶς φοιτᾶν τὸ δρόμο,
Νὰ σπείρουμε τὸν τρόμο
Στὴν ἄτιμη γενιά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

πρώην Γυμνασιάρχου.

Ο ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

“NOTIEN,”

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΗ' ΑΙΩΝΟΣ

Α'

Τὰ *Νότια* (ἐν γεωγραφικοῖς πίναξι Nonte ἢ Natja ἀναγεγραμμένον) εἶναι χωρίον ὑπαγόμενον εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν τῆς Γεβγελῆς, ἀπέχει δὲ περὶ τὰς εἴκοσιν ὥρας τῆς Φλωρίνης, τῆς νῦν ἐκκλησιαστικῆς ἑδρας τῆς ἐπαρχίας Μογλενῶν.

Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ (5000) πρεσβεύουσι τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν, ποιοῦνται δὲ χρῆσιν τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ λεγομένου γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Μακεδονίας, τῆς νέας ταύτης Βαβέλ, κοινῶς καὶ οὗτοι προσωνυμούμενοι *Καρατσοβαλῆδες* (ἐκ τοῦ διαμερίσματος *Καρατζόβας*).

Τὰ *Νότια* εἶναι συνοικισμὸς μόλις 200 ἐτῶν, οὐδεμίαν δὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ χωρίον θὰ εὑρίσκει θέσιν, ἂν μὴ κατὰ τὸ ἔτος 1759 συνετελεῖτο ἐν αὐτῷ πρᾶξις, ἣτις εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἐξισλαμίσσεως Χριστιανῶν ἀναφερομένη λαμπρῶς χαρακτηρίζει τὴν πάλιν τῶν δύο θρησκειῶν.

Ἡ ἱστορία τῆς ἐπὶ πέντε ὅλους αἰῶνας βιαίας τῶν ἰσχυρῶν κατακτητῶν ἐξισλαμίσσεως Χριστιανῶν πολλά τινα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ τόπους (μάλιστα ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Κρήτῃ, τῇ Μυτιλήνῃ καὶ τῇ Χίῳ) ἐξόχως συγκινητικὰ ἐπεισόδια· σπάνια δὲ δὲν εἶναι τὰ παραδείγματα καὶ ἀναγνωρισμοῦ ἀδελφῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν: συγγενεῖς μικροὶ τὴν ἡλικίαν βία ἀποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ τινες μὲν ἐξισλαμί-

ζονται, ἄλλοι δὲ κατὰ Θεοῦ εὐδοκίαν ἀνεξερεῖνητον καταλείπονται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν πατέρων παραδεδομένην πίστιν· προβεβηκότες δὲ τὴν ἡλικίαν μήτηρ ἀναγνωρίζει υἱὸν καὶ ἀδελφὸς ἀδελφήν, ἀναμνησκόντες οὕτως ἡμᾶς τὰ θαυμασίως ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ τριλοσφύρου ἐν τῷ περὶ τῆς τραγωδίας κεφαλαίῳ τῆς Παιητικῆς περιλοσοφημένα.

Τῶν Νοτίων ὁ ἔξιλαμισμὸς ἔχει κεφάλαιον κατ' ἐξοχὴν τραγικόν. Τὸ χωρίον εἶχεν ἀπομείνη ἢ μόνη μικρὰ Χριστιανικοῦ βίου ἐστία ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων πέριξ συνοικισμῶν, τούτων πάντων ἔξιλαμισμένων. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ βέλη τῆς παντοίας καταθλίψεως ὑπὸ τε τῶν κατακτητῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀρνησιθρήσκων, ὧν τινες (ὡς εἰκὸς) καὶ τῶν γνησίων Μωαμεθανῶν ἐγένοντο δεινότεροι, ἐστράφησαν κατὰ τῶν κατοίκων τῶν Νοτίων. Ὁ Μητροπολίτης Μογλενῶν Ἰωάννης, ὅστις τὴν ἔδραν κατ' ἀνάγκην εἶχε μετακινήσει εἰς τὰ Νότια, συνεῖδεν ἐν τέλει ὅτι οὐδεὶς τῆς τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ σωτηρίας ὑπελείπετο τρόπος ἄλλος ἢ ἡ ἐκουσία εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλάμ προσχώρησις αὐτοῦ.

Τὴν σκληρὰν ταύτην αὐτοῦ γνώμην ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ μακρὸν ἐρύλαξε μυστικῆν ἐν τῇ ψυχῇ, μόλις δὲ κατὰ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐβδομάδα ἀνεκοίνωσεν αὐτὴν εἰς μόνον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημήτριον, γεωργόν.

Ἦτο ἡ Μεγάλη Πέμπτη, ἡμέρα τῆς ἀναμνήσεως τῆς Σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ δὲ Νοτιῶται περὶ δυσμᾶς ἡλίου ἄνθρωποι συνέρρεον εἰς τὴν μόνην τοῦ χωρίου αὐτῶν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Δύο ἱερεῖς, ὁ ἐφημέριος καὶ ὁ πνευματικός, ἀνέγνωσαν πρὸς τὸ πλῆθος ἀπὸ τῆς Ὁραίας πύλης τοῦ Ἁγίου Βήματος ἐκ τῶν νεομισμένων δώδεκα τῶν Εὐαγγελίων περικοπῶν τὰς πέντε πρώτας. Ἐν τῇ πύλῃ ἐπιφαιίνεται νῦν ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ κατεσκληκότος ὄχρου αὐτοῦ προσώπου αἱ γραμμαὶ ἔτι μᾶλλον ἀναδεικνύονται ὑπὸ τὸ φέγγος τῶν μεγάλων λαμπάδων τῶν ἀνημμένων ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν δύο κηροστατῶν. Συντετριμμένος ἀνέγνω αὐτὸς τὴν ἕκτην τῶν Εὐαγγελίων περικοπήν, τὴν ἱστοροῦσαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης.

«Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμά-

σας. . . .» τὰ λόγια ταῦτα ἀντηχοῦσιν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἱερέως, ὅστις ἐκ τῆς βορείας τοῦ Ἁγίου Βήματος πυλίδος ἐξέρχεται αἶρων ἄνω τὸ ξύλινον ὁμοίωμα τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ προσηλωμένου Χριστοῦ. Πάντες προσκυνοῦσι τὸν περιφερόμενον σταυρόν· ὁ ἀρχιερεὺς γονυπετῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκφωνεῖ τὰ λόγια «Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη, Χριστέ, δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἁγίαν σου Ἀνάστασιν», τούτοις δὲ ἐπιφέρει τὰ «Μνήσθητι, Κύριε, ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ δούλου σου καὶ τῶν περιστώτων δούλων σου πάντων, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

Περὶ τὸ μεσονύκτιον τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τῆς ἐκκλησίας ὁ κώδων προσεκάλει τοὺς πιστοὺς ὅπως ἐορτάσωσι τοῦ Σωτῆρος τὴν Ἀνάστασιν ἦτο ἡ τελευταία ἐορτή.

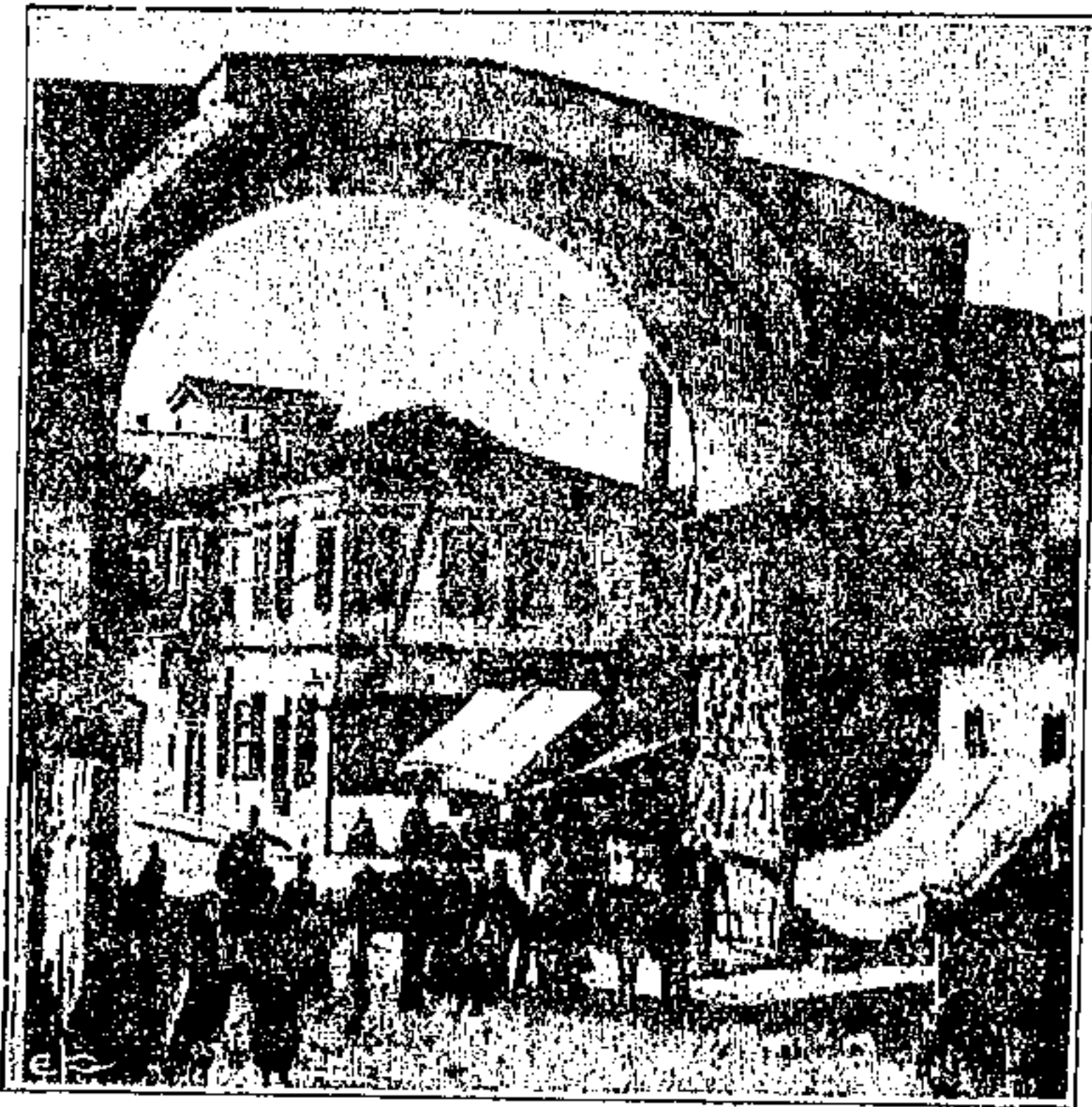
Ὁ Μητροπολίτης ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἐκκλησίας, ἥτις μόλις ἐχώρει τὰς χιλιάδας τῶν ἀνθρώπων, ἀνέγνω τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Ἀναστάσεως, πάντες δὲ ἔπειτα φαιδροί, τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἀνημμένας ἔχοντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὅπως ἀπὸ τῆς Ὁραίας πύλης κοινωνήσωσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Οἱ κάτοικοι προσέφερον εἰς ἀλλήλους τῆς χαρᾶς τὸν ἀσπασμὸν ἐκφωνοῦντες τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ ἀπέλθωσιν, ὅτε ὁ Μητροπολίτης στραφεὶς πρὸς τὰ τέκνα ἠμπόδισεν αὐτὰ, ἀποροῦντα ἐπὶ τῷ πράγματι. Τῶν κατοίκων μόνος ὁ Δημήτριος ἐγίνωσκε τὸ μυστικόν, πάντες οἱ λοιποὶ ἠγνόουν ὅτι καὶ δεῦτερος μετ' ὀλίγον θὰ ἠκολούθει ἀσπασμὸς. . . ., λύπης καὶ δακρύων.

Τρέμων ἐκ συγκινήσεως ὁ Ἰωάννης ἀνέπτυξε πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα τοὺς λόγους, οἵτινες ἐπέβαλλον τὴν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ προσχώρησιν: «Ὁ Μέγας Θεὸς» προσέβηκεν ἐν τέλει «καὶ ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱός, οὗ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐπανηγυρίσαμεν σήμερον, αὐτοὶ μόνοι γινώσκουσι τὰ πάντα καὶ δὲν θὰ θεωρήσωσιν ἡμᾶς ἀναξίους τῆς χάριτος».

Ἡ ἐκκλησία ἀντήχει ἐκ τοῦ θορύβου καὶ τῆς καταπλάξεως, πάντες δὲ κλαίοντες ἠσπάζοντο ἀλλήλους, ἀγνοοῦντες τὰς μελλούσας αὐτῶν περιπετείας. Ἡ προῆξις τῆς ἐξωμοσίας ἐνεγράφη εἰς ἀρχαῖον πολῦτιμον Εὐαγγέλιον, ὅπερ καὶ σήμερον ὡς τὸ ἱερώτατον, τῶν κειμηλίων τῆς Κοινότητος νομιζόμενον φυλάσσεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου εἰσπράκτορος.

Τῆς ἐκκλησίας τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ αἱ εἰκόνες κατεστράφησαν ἅπασαι πλὴν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τῆς πολιούχου τῶν Νοτίων, ἣν οἱ κάτοικοι βαθείως ἐνετείχισαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν: καὶ σήμερον ἔτι οἱ Νοτιῶται ἐορτάζουσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἁγίας προστάτιδος. Καὶ ἐνῶ ἐν τῷ τζαμίῳ ἀκούεται νῦν ἡ φωνὴ τοῦ ἱμάμη ἀναγινώσκοντος τὸ Κο-

Ἄφῃς ἰδρυθεῖσα ἐν Θεσσαλονίῃ μεταξὺ τοῦ ἔτους 297-311 ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων εἰς ἀνάμνησιν καὶ πρὸς τιμὴν τῆς νίκης, ἣν κατὰ τῶν Περσῶν ἤρατο ἐν ἔτει 297 ὁ αὐτοκράτωρ Γαλέριος.

ράνιον, αἱ γυναῖκες κατὰ τὰ Ψυχασάββατα ἀνάπτουσι κηρία ἐπὶ τῶν τάφων τῶν συγγενῶν αὐτῶν.

Β'

Ὁ Ἄλῃς (οὕτω μετωνομάσθη ὁ Μητροπολίτης Ἰωάννης) ἐγένετο ἱεροδικαστής, ὡς τοιοῦτος δὲ μετὰ τινα ἔτη μετετέθη εἰς Λάρισαν.

Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὁ Ἄλῃς διατρίβων ἐν καρνείῳ ἐνόμισεν ὅτι διέκρινε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἠπατάτο: ἦτο ὁ Δημήτριος, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ συμμετανοασθῇ πρὸς τὰ τῆς νέας θρησκείας κατέλιπε διὰ παντός τὰ Νότια. Προπαρεσκευάσθη μυστικῇ τῶν ἀδελφῶν συνάντησις, καὶ ἦν ὁ Ἄλῃς σπουδαίαν εἰς τὸν ἀδελφὸν ἀνεκοίνωσε γνώμην: «Εἶμαι ἔτοιμος καὶ νὰ μαρτυρήσω ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ μου» εἶπε καὶ μεταβὰς εἰς τὸ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Πηνειοῦ τζαμίον Τουρχάν, ὅπερ ἔβριθε πιστῶν προσκυνούντων τὸν Μωάμεθ κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεσημβρίας, ἀνεληθὼν εἰς τὸν Ἄμβωνα ἤρξατο ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἀναγινώσκων περικοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου.

«Εἰς καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθὴς Θεός, υἱὸς δὲ αὐτοῦ μονογενὴς ὁ Χριστός.....». Δὲν ἔφθασε νὰ συμπληρώσῃ ταῦτα καὶ τὸ Μωαμεθανικὸν πλῆθος κατέσφαξε τὸν προδότην αὐτοῦ Μουλᾶν ἐν αὐτῷ τῷ τζαμίῳ.

Γ'

Ὁ Δημήτριος, ὃν κατάσκοπός τις κατήγγειλεν εἰς τὰς ἀρχάς, ἀπεγχονίσθη. Τὰ δύο σώματα ἐρρίφθησαν εἰς βόθρον, πρὸ ἐτῶν δὲ πολλῶν ἔκειτο ἐκεῖ λίθος γνωστὸς ἐκ τῆς προσωνομίας «Οὔτε ὑμέτερος (Χριστιανὸς) οὔτε ἡμέτερος (Μωαμεθανός)».

— : ❦ : —

Ἄπελλῃς ὁ περιβόητος ζωγράφος ἔγραψε τὸν Ἀλέξανδρον κεραυνοφόρον τόσον ἐναργῶς καὶ συμμέτρως, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον, ὅτι ἐκ τῶν δύο Ἀλεξάνδρων ὁ τοῦ Φιλίππου ἐγένετο ἀήττητος, ὁ δὲ τοῦ Ἀπελλοῦ ἀμίμητος.

(Πλούταρχος).

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν πρῶτον ἐπλασεν ὁ Λύσιππος, ἀνω βλέποντα μὲ τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν (καθὼς αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος συνήθιζε νὰ βλέπῃ, ὀλίγον τι παραγκλίνων τὸν τράχηλον), ἔγραψέ τις τὸ ἐπίγραμμα τόδε: «Ὁ χαλκοῦς Ἀλέξανδρος βλέπων εἰς τὸν Δία φαίνεται ὡς νὰ θέλῃ νὰ εἴπῃ: «Τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος μου ὑπέταξα, Ζεῦ, σὺ δὲ ἔχε τὸν Ὀλυμπον».

(Πλούταρχος).

ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΑ

Ἡ *Στρώμνιτσα* ἢ *Στρούμνιτσα* ἢ *Στρούμπιτσα* κεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν ὠραιότητας καὶ κανονικότητος κοιλάδος, τῆς ὁποίας τὸ ἐπίπεδον εἶνε ὁμαλὸν καὶ ὁμοιάζει ὡς ἐπὶ τῆς τέχνης ἰσοπεδωθέν. Ὁμοιάζει πρὸς μεγάλην λιμνοθάλασσαν, τὰ δὲ ἐπ' αὐτῆς

ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΑ

κατεσπαρμένα χωρία πρὸς νησίδας ἐντὸς αὐτῆς. Ἡ κοιλάς αὕτη εἶνε ἐκ τῶν εὐφοροτάτων τῆς Μακεδονίας, διαρροισμένη ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων, οἵτινες καταρρέουσιν ἀπὸ τὰ πολλὰ περιβάλλοντα αὐτὴν ὄρη καὶ ὑπὸ τοῦ παραποτάμιου τοῦ Στρομῶνος, τοῦ ὀνομαζομένου *Στρούμα*, ἐξ οὗ, φαίνεται, ἔλαβεν καὶ ἡ πόλις τὸ ὄνομά της.

Ἡ *Στρώμνιτσα* ἔχει περὶ τὰς 1200 ὀθωμανικὰς οἰκογενείας καὶ 500 - 600 ἑλληνικὰς, πολὺ δὲ ὀλίγας σχισματικὰς ἀποσχισθείσας καὶ ταύτας διὰ τῶν γνωστῶν μέσων τῶν Βουλγάρων. Εἶνε ἔδρα ὑποδιοικήσεως, τοῦ Ἑλληνοσὺν ὀρθοδόξου Μητροπολίτου καὶ τοῦ ἑξαρχικοῦ Βουλγάρου, ἦτοι ἡ *Στρώμνιτσα* εἶνε μία ἐκ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας, ὑπὲρ ὧν ἐδόθησαν αὐτοκρατορικὰ βεράτια Βουλγάρων Μητροπολιτῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης *Στρωμνίτσης* διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν περὶ ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως μέριμναν τῆς νεολαίας αὐτῆς· διατηρεῖ δὲ νῦν πρὸς τοῦτο

1) *Ἀρρεναγωγεῖον*, συνιστάμενον ἐκ τάξεων ἕξ τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου καὶ δύο τάξεων τοῦ Γυμνασίου.

2) *Παρθεναγωγεῖον*, ἐκ τάξεων ἕξ καὶ

3) *Νηπιαγωγεῖον*.

Καίτοι δὲ οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων αὐτῆς ἔχουσι τὴν γνωστὴν Σλαβόφωνον γλῶσσαν, ὅμως διακρίνονται διὰ τὴν ἀκραιφνῆ Ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἀκλόνητον εἰς τὰ πατρία πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ μετὰ θάρρους τὸν ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ἀγῶνα, ἀντιτασσόμενοι ἐν τῷ βορειοτέρῳ τούτῳ τμήματι τῆς Μακεδονίας μετὰ σθένους κατὰ τῆς βίας καὶ αὐθαιρεσίας τῶν ἀπὸ Βορρᾶ ὀρδῶν.

Ἡ *Στρώμνιτσα* ἔκαλεῖτο, φαίνεται, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους *Τιβεριούπολις* ἢ μᾶλλον ἐκεῖ που πλησίον ἔκειτο ἡ πόλις αὕτη, τῆς ὁποίας σώζονται ἐρείπια φρουρίου ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς *Στρωμνίτσης* λόφου, ὡς ἐπὶ ἀκροπόλεως· διὸ καὶ ὁ Μητροπολίτης *Στρωμνίτσης* προσεπικαλεῖται καὶ *Τιβεριουπόλεως* ἐν τῷ ἐγκωμίῳ αὐτοῦ.

[Ἴδὲ Σκέψεις καὶ Ἐντυπώσεις ἐκ περιουσίας ἀνά τὴν Μακεδονίαν τοῦ κ. Γ. Χατζηκυριακοῦ].

Προσεκλήθη ποτὲ ὁ Φίλιππος ὑπὸ τινος ξένου εἰς δεῖπνον καὶ συμπρέλαβε πολλοὺς. Βλέπων δὲ τὸν ξένον θορυβούμενον, διότι τὰ παρεσκευασμένα φαγητὰ δὲν ἦσαν ἀρκετὰ, διεμήνυσεν εἰς ἕκαστον τῶν φίλων ν' ἀφήσῃ τόπον (ἐν τῷ στομάχῳ) διὰ τὸν πλακοῦντα. Οὗτοι δὲ πιστεύσαντες ὅτι θὰ παρατεθῇ καὶ πλακοῦς, δὲν ἔτρωγον πολὺ, καὶ οὕτως ἤρκεσεν εἰς πάντας.

(Πλούταρχος).

ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ

Τόσων νέων γενναίων προμάχων και ἀγρύπνων Πατρίδος φρουρῶν μετὰ λύπης τὸν θάνατον βλέπων μὲ ἀλγοῦσαν ψυχὴν καθορῶν ἀγνὸν δάκρυ ἐκ μέσης καρδίας προσελθὼν ὀφθαλμούς μου πληροῖ καὶ ὑγρούς ἐκ δακρύων εἰσέτι ὁ Μορφεὺς ἐπελθὼν αὐθωρεὶ τοὺς δεσμεύει, καὶ μ' ὄνειρον θεῖον τὴν ἐμὴν φαντασίαν πλανᾷ βαυκαλίζων καρδίᾳς μου τὰ φύλλα μ' ἰδεώδη Πατρίδος τερπνά.

I

Εἰς τοὺς πρόποδας αἰφνης εὐρέθην καταρύτου βουνοῦ ὑψηλοῦ, ἔνθα κόμη προβάλλει ὡς ἔδρα βασιλέως μικροῦ τριμηλοῦ τῶν ποιμνίων τοὺς φύλακας τοῦτου ξένους τρεῖς καὶ πτωχοὺς ἀδελφοὺς παρὰ κρήνην ἐν γεύματι εἶδον - εἶχον δ' ἄλλους ἐν νῶ λογισμοὺς - Αἰφνιδίως ἐγείρονται οὗτοι καὶ δραμαῖοι ἐμπρὸς προχωροῦν, ἐπειδὴ κατ' αὐτῶν στρατιώτας ἐρχομένους μακρὰν θεωροῦν. Διωκόμενοι φεύγουν, πλὴν φιλάνουν εἰς τὸ ρεῦμα μικροῦ ποταμοῦ καὶ ἐν κινδύνῳ θά ἦσαν ἀρεῦκτως καὶ οἱ τρεῖς θά ἐχάνοντ' ὁμοῦ, ἂν τὸ ρεῦμα εὐθὺς δὲν ὠγκοῦτο νά χωρίσῃ αὐτοὺς τοῦ στρατοῦ. Σεσωσμέν' εἰς τοῦ Μίδου τοὺς κήπους τοὺς πλησίον βουνοῦ ἀρατοῦ τοῦ Βερμίου κειμένους τιμῶνται. - « Τίνες εἰσθ', ἐρωτῶ, ὦ βροτοί; - » -- « Ἡ Ἑλλάς εἶν' πατρίς μας, ὦ φίλε, καὶ ὀδηγός ἢ ἐν μάχῃ ἀρετὴ καὶ ἡ χώρα, ἧς ἄρχομεν τώρα, δέον ὅπως ἐκ τρόπου παντὸς ἔσαι Ἑλληνίς νά καλῆται, ὡς ὁ πρῶτος αὐτῆς ἀρχηγός ἦτ' ὁ Ἑλλην Περδίκκας ἐξ Ἄργους τῆς πολίχνης αὐτῆς οἰκιστής, βασιλεὺς τῆς Ἐδέσσης ὁ πρῶτος, Μακεδόνων ἀρχῆς ἰδρυτής ».

II

Ταῦτα λέξας μ' ἀπῆλθε πρὸς τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν πομπῇ εἰς τὰς πτέρυγας δέ με λαβὼν ὁ Μορφεὺς μεταφέρ' ἐν ῥοπῇ ἐν τῷ μέσῳ λαμπρῶς πεδιάδος. Βλέπω πάλιν ἐν μέσῳ αὐτῆς σπεύδω τότε τὸ βῆμα καὶ φιδάνω μόνον ὅτε ἡ πρώτη ἀκτίς τοῦ Ἡλίου τὴν Γῆν ἐχαιρέτα. Βλέπω πλῆθος ἀνθρώπων πολλῶν ἐορτάσιμον φόρεμα φέρον μετὰ τὸ βῆμα εὐθὺ πρὸς ναόν.

πλησιάζω πρὸς ὄμιλον τούτων. - « Τίνα ἄγετε, φίλ' ἐορτήν, ἐρωτῶ, καὶ πρὸς τί τὴν λαμπρὰν ἐτοιμάζετε αὐτὴν τελετήν; » -- « Εἶσαι ξένος, ὦ φίλε, καὶ ἐκ τούτου τὰ τελούμενα νῦν ἀγνοεῖς; μάθε πλὴν ὅτι εἰς Φιλίππους καὶ ὁ ναός, ὃν ἐκεῖ θεωρεῖς, ἐργοστάσιον εἶνε μετάλλων καὶ οὐχί, ὡς νομίζεις, ναός. ἐθνικὴν δ' ἐορτὴν ἐορτάζει πᾶς ὁ πέριξ ἐνταῦθα λαός, ὅτι σήμερον μόνον τὸ πρῶτον χρυσοῦν νόμισμα θέλει κοπῆ. Στρέψ' ἰδέ, πλησιάζει νά! ἦλθε βασιλεὺς ὁ κλεινός! Σιωπή! Ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ ἵππου του τότε ἀριππεύσας ἐν μέσῳ χωρεῖ, πρὸς τὸ πλῆθος τὸ βλέμμα του στρέφας μετ' ἀγάπης αὐτὸ θεωρεῖ, εἰς τὴν χεῖρά του νόμισμα εἶτα ἐκ τραπέζης λαμβάνει μικρᾶς, τὸ ὕψος ἀναγγέλλων τοῖς πᾶσι διὰ λέξεων πλήρης χαρᾶς: Ὁνομά του Φιλίππειος ἔσται, σὺ λαὸς δ' ὁ τὴν χώραν οἰκῶν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτον θεῶρει ὡς ἐν νόμισμα Ἑλληνικόν. Ἑλληνες πάντες ἐσμεν καὶ ἡ χώρα ἀριδείκτος ἐστὶν Ἑλληνίς καὶ κριθήσεται ὡς Ἑλλην πᾶς τόπος λαλουμένης αὐτῆς τῆς φωνῆς Ταῦτα εἶπε καὶ ἵππεύσας προβαίνει, χαρᾶς πλήρης δὲ πᾶς ὁ λαός. Βασιλεὺς ζῆτ' ὁ Φίλιππος, γράζει, Μακεδόνων Ἑλλήνων κλεινός ».

III

Τοῦ Μορφεὺς αἱ πτέρυγες πάλιν κινήσασθαι μὲ φέρουν μακρὰν διαβαίνομεν χώραν εὐρείαν καὶ εἰς ἀκμάζουσαν πόλιν λαμπρὰν τὸ ταξίδιον λήγει πλὴν θάμβους ἢ ἐμὴ πῶς πληροῦται ψυχὴ; τίς ὁ σάλος τοῦ πλῆθους ἐκείνου καὶ ἡ τόση χαρᾶς ταραχὴ; Ἐν τῷ μέσῳ στρατοῦ τε καὶ ὄχλου μ' ἐκατὸν βλέπω κλίνας σκηπὴν μίαν τράπεζαν δ' ἴσην τὸ μῆκος ἐστρωμένην ἐν μέσῳ κοινήν στρατηγοὶ ἐκαθέζοντο πέριξ καὶ τῶν πόλεων πρέσβεις πολλοί, τὴν μορφήν δ' ὑπερέχον τοῖς πᾶσι νεανίσκος ἐν θέσ' ὑψηλῇ ἀποτέρω εἰς ἄλλας τραπέζας εὐνοχίας ἐτέλ' ὁ στρατός ἀποροῦντά μ' ἰδὼν τις ἐκείνων εὐγενῆς καὶ λαμπρὸς στρατηγός πρὸς ἐμὲ κατευθύνει τὸ βῆμα καὶ ὡς φίλον εὐθὺς προσφωνεῖ: -- « Ὀνομάζεται Δῖον ἢ πόλις ἐορτὴ δὲ ὡς βλέπεις κοινὴ σκηπικῶν καλουμένων ἀγώνων, ξένε, πάντας ἐνταῦθα καλεῖ, ἐπειδὴ ὁ λαμπρὸς βασιλεὺς μας εἰς τὰς Μούσας θυσίας τελεῖ, ὅτι πάντων ὁμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐκηρύχθη αὐτὸς ἡγεμόν. Πῶς καλεῖται; » - Ἀλέξανδρον, ξένε, ἀγνοεῖς τὸν Φιλίππου υἱόν; »

IV

Εἰς τὰς πτέρυγας πάλιν λαβὼν με ὁ Μορφεὺς ἀλλαγοῦ ὀδηγεῖ στρατοπέδου ἐν μέσῳ μὲ φέρει εἰς Πέλλαν πολλοὶ στρατηγοὶ

μ' εἶν' γνωστοὶ ἐκ τοῦ Δίου· οἱ πάντες, στρατηγοὶ τε καὶ πᾶς ὁ στρατὸς
 ἐτοιμάζονται ὡς ἐπὶ μάχην· οὐδαμοῦ πλήν ἐχθρὸς ὄρατός.
 Μὲ ἐξέπληξε τοῦτο καὶ ἀμέσως θά ἠρώτων ἐκεῖ στρατηγὸν
 ἂν Ἀλέξανδρος ἵππον θυμώδη τὸν Βουκέφαλον τότε ὀδηγῶν,
 δὲν προέβαινε πάντων ἐν μέσῳ· τῆς χειρὸς του ἐν νεῦμα τελεῖ·
 στρατηγοὶ καὶ στρατὸς σιωπῶσι· τὰ ἐξῆς πρὸς αὐτοὺς ὁμιλεῖ·
 « Στρατιῶτ'! εἰς τὰς φλέβας σας ῥέει αἷμα γνήσιον Ἑλληνικόν·
 » πᾶς δ' ἐντεῦθεν ἢ πέραν τῆς Ὀσσης καὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου οἰκῶν
 » πρῶτον μέλημα δέον ὡς Ἕλληνας, προσαιθεῖσθαι νὰ μὴ λησμονῆ
 » εἰς τὸ ἔθνος οὐδέποτε ἕβριν· λοιπὸν σήμερον πάντες κοινῇ
 » ἐπὶ Πέρσας στρατείαν τελοῦμεν ἐκδικοῦντες προγόνους ἡμῶν.
 » Τῶν συμμάχων, πεζῶν, φάλαγγός τε Παρμενίων ἔσο σὺ ἡγεμῶν
 » μετὰ Κοίνου, Ἀμύντου, Φιλίππου, Μελεάγρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ·
 » σὺ δ' Ἀρήντ' Ἀρραβαίου μεθ' ὅπλου πολεμίοις ἡμῶν φοβεροῦ
 » τῆς σαρίσσης τοὺς Παιόνας φέρε· τοξοτῶν δ' ἀκοντίου καὶ ἑταίρων,
 » ὁ Φιλώτας ἄς ἄρχῃ· πρὸς δὲ ἱππικὴν πᾶσαν δύναμιν φέρων
 » ἡγεμῶν ἔσο· ὁ Κάλλας· καὶ ἤδη στρατηγοί, στρατιῶται ἐμπρὸς
 » μετὰ θάρρους καὶ τόλμης χωρῶμεν, εἰς Ἀσίαν προσμέν' ὁ ἐχθρὸς ».
 Τοῦτα εἶπεν ἐκεῖνος καὶ ἀμέσως ὁ ἐκεῖ τεταγμένος στρατὸς
 ἐξεκίνησεν ὡς ἐπὶ μάχην, ὡσεὶ ἦν ὁ ἐχθρὸς ὄρατός.

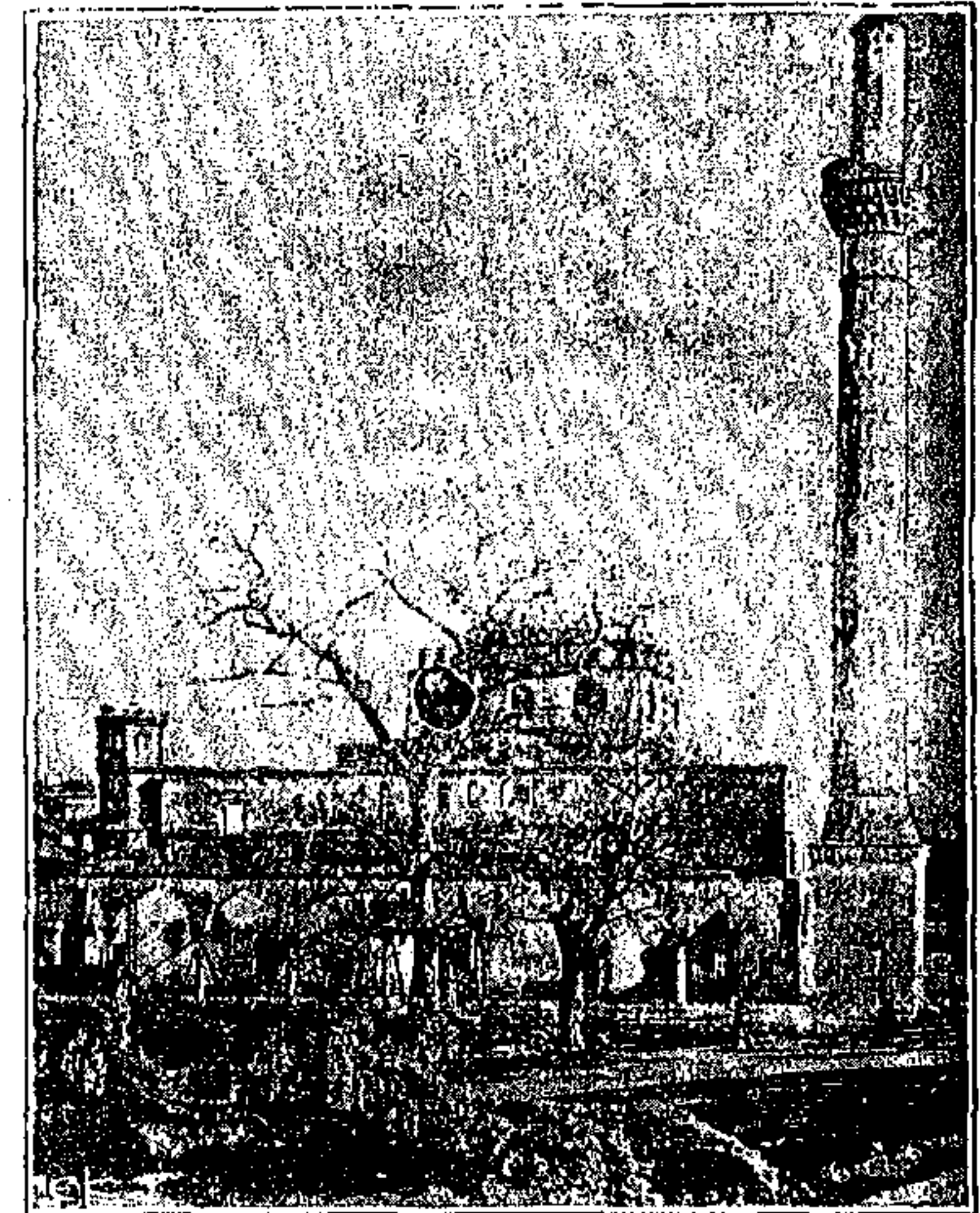
Ἡ κλαγγὴ τῶν ἀσπίδων, ὁ δοῦπος τῶν βημάτων αὐτῶν μ' ἐξυπνοῦν
 καὶ χαρὰς δύο δάκρυα εὐρίσκω εἰς τὰ βλέφαρα ἐπάνω γ' ἀνθοῦν.
 Μὲ τὸ δάκρυ ἐκοιμήθην καὶ εἶδον τῶν γενναίων προγόνων ἡμῶν
 τόσῃν δόξαν πρὸς ἣν ἀτενίζει πᾶς λαὸς μὲ σεμνὸν θαυμασμόν.
 Πλὴν καὶ δάκρυα πόνου ἐπίσης τοὺς ὕγρους ὀφθαλμούς μου πληροῦν,
 ἀψευδοῦς ἱστορίας σελίδας ἀσεβῶς νὰ ξεσχίζουν θεωροῦν
 τοὺς λαοὺς, ἀδικοῦντας ἀνόμως ἀπογόνους ἐνδόξων ἡμῶν
 καὶ εἰς εἰδύριμα μήπω βορβόρου ἐξεληθόντα διδόντας τιμᾶς.
 — Πλὴν μὴ Κράτιστοι σπεύδετε μόνοι πρὸς λύσιν - ὦ! μὴ σᾶς ἐκπλήσῃ!
 Τοῦ Γορδίου δεσμοῦ - ὦ! καὶ τοῦτον τ' Ἀλεξάνδρου ἢ σπάθη θὰ λύσῃ.

ΠΙΕΡΟΣ

Ο ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης εὐλαβέστατοι ὄντες ἴδρυσαν ἐν τῇ
 πόλει τῶν πολλοῦς καὶ πολυτελεῖς Ναοὺς πρὸς λατρείαν τοῦ μόνου καὶ
 ἀληθινοῦ Θεοῦ, ὧν μία τῶν ἐπισημοτέρων ἢ μᾶλλον ἢ ἐπισημοτάτη εἶνε

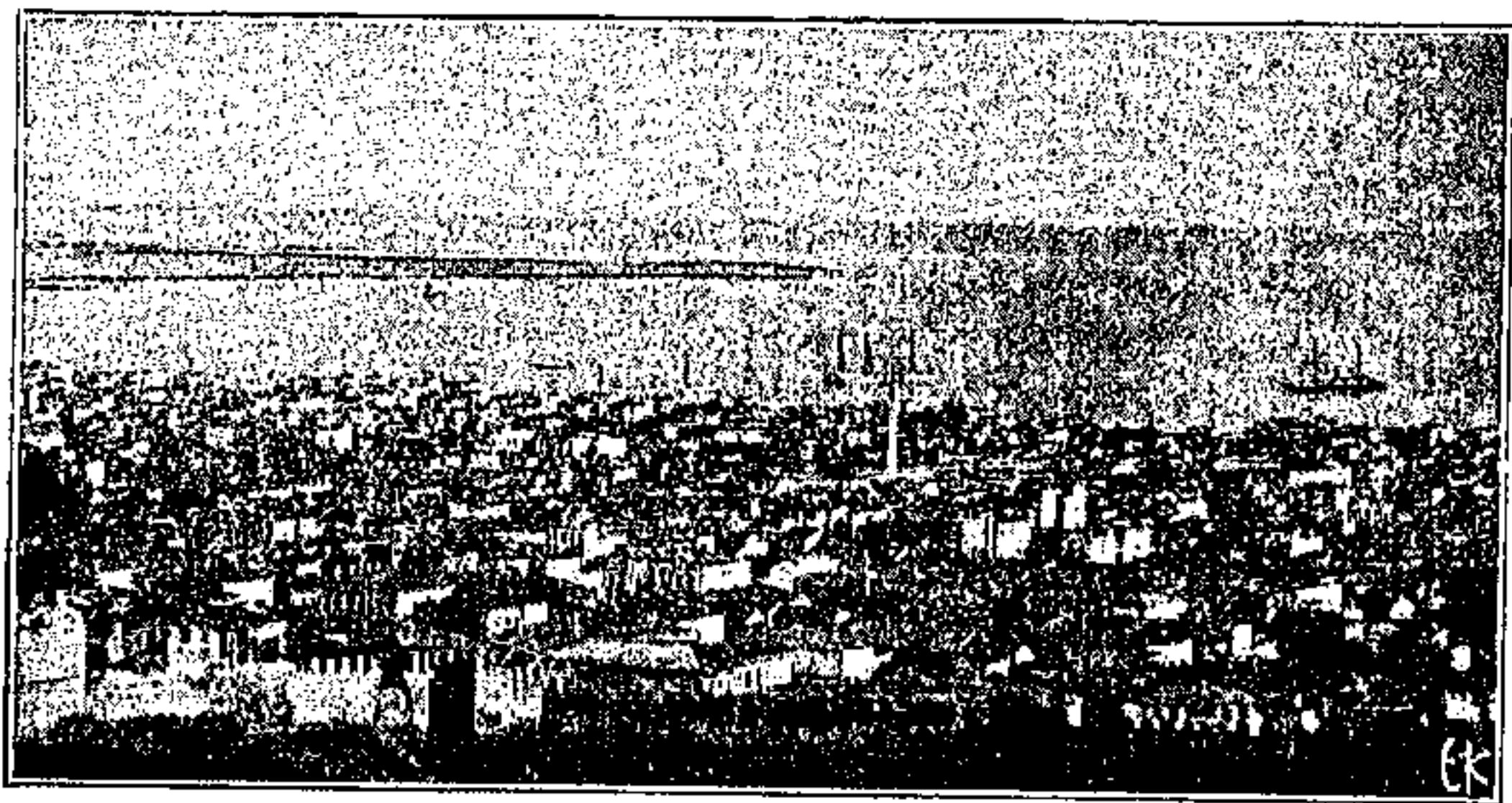

ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

καὶ ὁ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ὁ ναὸς οὗτος κατὰ τινὰς μὲν ὠκοδομήθη ἐπὶ
 τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527 — 562) πρὸς τιμὴν τῆς ἁγίας σο-
 φίας τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ κατὰ μίμησιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμο-
 νόμου Ἐκκλησίας, κατ' ἄλλους δὲ εἶνε ἔργον μεταγενεστέρων χρόνων.

Κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν πρώτων λέγεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μὲν ἀρχιτέκτονος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγίας Σοφίας Ἀνθεμίου, κατὰ τὸ τρίτον ὅμως μικροτέρα ἐκείνης. Ἔχει δὲ στοῶν ὀκτάστυλον, ὧν οἱ μὲν 4 εἶνε ἐκ πρασίνου λίθου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει βῆμα μονόλιθον ἔχον τρεῖς βαθμίδας. Ἐντὸς δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἀξιοσημείωτος εἶνε ὁ θόλος, κεκοσμημένος διὰ κεχρυσωμένων ψηφιδωτῶν, παριστῶντων τοὺς 12 Ἀποστόλους. Μετὰ δὲ τὴν κατάκτησιν τῆς πόλεως τῷ 430 ὑπὸ τῶν τούρκων μεταβλήθη καὶ αὕτη εἰς τζαμίον.

X. Π.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἐταιρείας» βραβεύσεως συλλογῆς τοῦ Μακεδό-
νος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Κάηκεν ἡ γρηὰ ς' τὸ κορκοῦτι, τῶρα φουσάει καὶ ς' τὸ μαρκάτι (γιούρτι).

Ὅταν βλέπητε κάναν νὰ σκύφῃ, νὰ ξέριητε ὅτι πέρνει πέτρα νὰ σᾶς χτυπήσῃ, εἶπεν ἡ καρακάξα πρὸς τὰ παιδιὰ τῆς. — Ἄλλ' ἅμα τὴν ἔχει ς' τὴν τζέπη τί νὰ κάμωμεν; ἐρωτοῦν αὐτά. — Τότε ἐσεῖς ξέρετε περισσότερα ἀπὸ ἐμένα, τοῖς εἶπε· κάμετε ὅπως θέλετε.

ΑΙ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ Μουράτ, τοῦ πατρὸς Μεχμέτ τοῦ Β' πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1430 ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς παραδόσεις:

1) Ἑλληνική. — Τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ὀθωμανοὶ ἐμελέτων νὰ κυριεύσωσι τὴν Θεσσαλονίκην, ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἄρχοντες αὐτῆς λέγεται ὅτι ἦσαν δύο ἀδελφοί. Ὁ μεγαλύτερος Ἰωάννης, ὡς φρούραρχος (ἄρχοντας τοῦ κάστρου), καὶ ὁ μικρότερος Ἀντώνιος, ὡς διοικητὴς τοῦ ὑπάρχοντος τότε στρατιωτικοῦ σώματος. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως στρατιωτῶν ἦτο ἑλάχιστος.

Προτοῦ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς πόλεως ὁ Μουράτ, εὐρισκόμενος εἰς Γιαννιτσὰ (Πέλλαν), τότε προτεύουσιν τῶν κτήσεών του, ἐπεμψεν ἀνθρώπους ζητῶν ἀναιμιωτὶ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως. Οἱ δύο ὅμως ἀδελφοὶ ἀπήντησαν, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν τότε μόνον, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον ἐν τῇ ζωῇ.

Ὁ Μουράτ ὠργίσθη ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπαντήσεώς των καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἠτοίμασε τὸν στρατὸν του, ἵνα ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς πόλεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ διέταξε τὸν στόλον του - τοὺς ἀράπιδες - ἵνα ἀπὸ θαλάσσης πολεμήσωσιν αὐτήν.

Εἰς ταῦτα μὲν προσέβη ὁ Μουράτ, οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ ἔπραξαν ὅ,τι ἠδύναντο, ὅπως καταστήσωσι τὴν πόλιν, εἰ δυνατόν, ἀπόρθητον - γιατί εἶχε κάστρα φοβερά -. Ἴνα δὲ χρόνον κερδίσωσιν, ὅτι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνέμενον βοήθειαν, ¹ ὁ λεον-

¹) Ἐνταῦθα ἡ παράδοσις φαίνεται μοι ἐσφαλμένη. Ἴσως ἀνέμενον τοὺς Καταλλανούς.

τόκαρδος Ἀντώνιος, ὅστις οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνδρείαν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γιγάντιόν του ἀνάστημα ἐρημίζετο, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ διακοσίους στρατιώτας καὶ ἐξῆλθεν εἰς προὔπαντησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀξιοῦ.

Τὸ θάρρος καὶ τὸ παράτολμον τοῦ Ἀντωνίου ἐνεποίησε μεγάλην αἰσθησιν εἰς τὸν Μουράτ· ἠπόρει δ' οὗτος πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς γενικῆς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καταπτώσεως ἀνθρώπος μὲ τόσον θάρρος καὶ τόσην ἀνδρείαν, ὅστις νὰ τολμήσῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ, καὶ δὴ μὲ ἐλαχίστην δύναμιν, τὸν πανταχοῦ καὶ πάντοτε νικηφόρον καὶ τροπαιοῦχον στρατόν του, ὃν οἱ πάντες εἶχον τρομάξει. Διὸ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης διέταξε πάντας τοὺς στρατιώτας του νὰ μὴ τὸν φρονεύσωσιν, ἀλλὰ νὰ τὸν συλλάβωσι καὶ τὸν φέρωσιν ἔμπροσθέν του δεδεμένον, ἵνα τὸν ἀποθαιμάσῃ.

Ἡ μάχη συνήρθη πεισματώδης, διαρκέσασα πέντε ἡμέρας. Τέλος δὲ οἱ διακόσιοι μοιραίως ὑπέκυψαν εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐχθρῶν, φρονευθέντες μέχρι τοῦ τελευταίου. Μόνος δὲ ἔμεινεν ὁ γίγας Ἀντώνιος, ὅστις ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας, ὡς ἄλλος Ὀράτιος, ἐκράτησε τὸν πλεόν τῶν πενήκοντα μυριάδων στρατόν τοῦ Μουράτ πέραν τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ. Κατιδὼν ὅμως τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπὶ πλεόν ἀντιστάσεως καὶ φοβούμενος μὴ συλληφθῆ ζῶν βενέπηξε τὸ ξίφος του εἰς τὴν γῆν καὶ ὡς ἄλλος Αἴας τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐπὶ τοῦ ὄπλου ἐκείνου, μὲ τὸ ὁποῖον τόσον ἀνδρείως ὑπερήσπισε τὴν τιμὴν, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος του, καὶ ἀπέδειξε τὸ δίκαιον τῆς μεγάλης τοῦ ὀνόματός του φήμης.

Ὅτε ὁ Μουράτ ἔμαθε τὸν φόνον τοῦ Ἀντωνίου, ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου νὰ ἴδῃ τὸν ἄνδρα, ὅστις μὲ μίαν μόνην δράκα ἀνδρῶν, ὀλίγου δεῖν ἐπτόει ὀλόκληρον τὸν ἔνδοξόν του στρατόν. Ἰδὼν δὲ τὸ γιγάντιον τοῦ ἀνδρὸς παράστημα ἐφώνησε: Μπαγλαμαλή μὴ μποῦ! τοῦτέστιν: εἶναι δυνατόν νὰ συλληφθῆ ζῶν καὶ νὰ δεθῆ τοιοῦτος ἀνθρώπος; Ἐκλαυσε, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν συλλάβῃ ζῶντα, εἰς τὴν ἀλλαξοπιστίαν τοῦ ὁποίου ἠλπίζε πολλά, καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὸν νεκρόν του στρατιωτικὰς τιμὰς.

Ἐκεῖθεν ὁ Μουράτ ἔσπευσε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ'

εὔρε τὰς μὲν πύλας κλειστάς, τὴν δὲ πόλιν ἐτοιμὴν νὰ ὑποστῆ τὴν πολιορκίαν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Μουράτ πολιορκία διήρκεσεν ἀρετὸν χρόνον ἀνευ ἀποτελέσματος. Χάριν αὐτῆς ἐξήντησεν ὁ Μουράτ ἅπαντα τὰ μέσα, ἅπερ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ. Ὅτε δὲ ἠτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, πρόθυμοι βοηθοὶ του ἐπαρουσιάσθησαν οἱ Μοναχοὶ τῆς παρὰ τὴν ἐπτάπυργον Ἀκρόπολιν κειμένης Μονῆς τῶν Βλατέων.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις ὑδρεύετο μόνον ἀπὸ τὰς πηγὰς τοῦ Χορτιάτη (Κίσσου), οἱ προδόται συνεβούλευσαν τὸν Μουράτ νὰ κόψῃ τοὺς ὑδροφόρους σωλήνας, ὅποτε ἐκοῦσα ἢ ἀκουσα ἡ πόλις ἐλείψει ὕδατος θὰ παραδοθῆ. Τὴν συμβουλήν ταύτην τῶν Μοναχῶν πιστῶς ἀκολουθήσας, μετ' ὀλίγον κατελάμβανε τὴν πόλιν, ἣτις ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς δίψης.

Ἡ παράδοσις αὕτη τῆς προδοσίας τῶν Μοναχῶν ἔχει ἱστορικὸν κῦρος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ κάτωθι ἱστορήματος τοῦ Ἰέρακος (βλ. Μ. Β. τοῦ Σάθα).

Στιχ. 906. Τότε τινὲς τῶν Μοναχῶν, λέγω τῶν βακενδύτων, ἐκ τῶν Βλατέων τῆς Μονῆς, ἐντὸς αὐτῆς οἰκοῦντες, κατέγραψαν, ἐδήλωσαν ἅπαντα τῷ Σουλτάνῳ: Γράφουσι δὲ καὶ λέγουσι: « ὦ κύριε Σουλτάνε, εἰ τί σοι βουλευτὸν ἄρξαι Θεσσαλονίκης, λαβεῖν καὶ ταύτην καὶ ἡμᾶς καὶ πάντας τοὺς ἐν πόλει, τοὺς ὑδροφόρους ἐκκοπον σωλήνας τοῦ Χορτιάτου, δίηρη πιεζομένων δὲ πάντων καὶ ἀπορία, ἀκόντων τελεσθῆσεται ὅπερ ποθεῖς γενέσθαι. Ὅρος Χορτιάτης ἔστι δὲ κείμενον ὑπὲρ ταύτης, ἐξ οὗ τῇ πόλει ἄριστον ὕδωρ, ἠδὲ εἰσρέει. Σουλτάνος οὖν ἀκηκοὺς τοῦτο, ὑπερησθεῖς τε, ἐπιχειρεῖ ὡς ἐν ταύτῳ τῷ πράγματι καὶ ἔργῳ, ὡς τὴν ὁδὸν οἱ Μοναχοὶ ἐδίδαξαν πρὸς τοῦτον καὶ ταύτην ἐχειρώσατο ὡς καλιὰν στρουθίων, ὡς ὀρταλίχων φρωλεῶν ἀνευ μητρὸς μεινάντων, ἦτοι ἀγάτης καθαρᾶς μὴ οὔσης ἐν τοῖς ἔνδον.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁ Μουράτ οὐ μόνον ἔδωκε προνόμια εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ἀλλὰ καὶ φρουρὸν ἔθηκε, τσαούσην τουρκιστί, ἐξ οὗ καὶ νῦν ἔτι λέγεται Τσαοῦς Μοναστήρ, πρὸς περιφρούρησιν αὐτῆς.

Ἡ Μονὴ αὕτη σώζεται καὶ σήμερον ἔτι ὑπὸ τὸ ὄνομα Τσαοῦς Μοναστήρ ἢ Μονὴ τῶν Βλατέων, ἐμπερικλείει δὲ ναὸν πρὸς τιμὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ὅπου ἔκπαλαι τελεῖται πάνδημος πανήγυρις τὴν 6ην Αὐγούστου. Εἰς δὲ τὴν εἰσοδὸν σώζεται καὶ ὁ τάφος τοῦ πρώτου Τσαοῦση. Ἴδου δὲ πῶς ἱστορεῖ ὁ Ἰέραξ τὰ τοῦ Τσαοῦση καὶ τῶν προνομίων τῆς Μονῆς.

Τότε Τσαοῦσην φύλακα καθίστησι φυλάττειν
τοὺς ἐν Μονῇ μονάζοντας, προδῶσαντας τὴν πόλιν.
Τσαοῦσης δὲ τὴν σήμερον, αὐτ' ἢ Μονὴ καλεῖται,
ἵνα μηδεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ τοὺς Μοναχοὺς ταράξῃ.
Ὅθεν καὶ ἀτελεῖς εἰσὶν ἄχρι τοῦ νῦν ἐκ Τούρκων,
τὸ ἔργον μνημονεύοντες τῶν Μοναχῶν τῶν πάλαι.

Περὶ δὲ τῶν δύο ἀδελφῶν λέγεται ὅτι ὁ μὲν Ἰωάννης, ὅστις ἀπέθανεν εἰς τὰς φυλακάς, ἐπωνομάσθη Καστρίσης, ἐκ τοῦ κάστρου, ἐξ οὗ κατάγεται ἡ μεγάλη τῶν σχολῶν τῆς Θεσσαλονίκης εὐεργέτις Ἐλισσάβητ Καστρίσιου,¹⁾ ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐπωνομάσθη Μπαγλαμαλῆς, ἐξ οὗ λέγεται ὅτι κατάγονται οἱ ἐνταῦθα Μπαγλαμαλίδαι. Πάντες δὲ οὗτοι εἶναι ἀπόγονοι δευτεροτόκων γόνων τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν, διότι τοὺς πρωτοτόκους ἐκάστου ἄρρενος, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Μουράτ, ἐξισλάμιζον καὶ ἀπέστελλον εἰς Μέκκαν.

*
**

2) *Τουρκική.* — Ἴδωμεν ἤδη καὶ τὴν ὀθωμανικὴν τοιαύτην: Ἀνωθεν τῆς Ληταίας Πύλης - νῦν καινούργια πόρτα - ὑπάρχει μαρμαρίνη πλάξ, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι γεγλυμμένον ποιημάτων τουρκιστί, τοῦ ὁποίου τὸ ἄθροισμα τῶν γραμμῶν σημειοῖ τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἠλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Θεσσαλονίκη. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι νύκτα τινά, ἐνῶ ἐκοιμάτο ὁ Μουράτ εἰς τὰ ἐν Γιαννιτσοῖς ἀνάκτορά του, ἐπαρουσιάσθη καθ' ὕπνον ὁ Θεὸς καὶ τοῦ ἔδωκε νὰ μυρισθῇ ῥόδον, τοῦ ὁποίου ἦτε

¹⁾ Ἴδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 284.

ἄψις καὶ ὄσμη ἦτο θαυμασία. Ὁ Μουράτ παρεκάλεσε τὸν Θεὸν νὰ τοῦ τὸ δώσῃ. Ὁ δὲ Θεὸς ἀπήντησεν αὐτῷ: «Τὸ ῥόδον τοῦτο, Μουράτ, εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη. Γνώριζε ὅτι σοῦ εἶναι δεδομένον

ΓΙΑΝΙΤΣΑ

ἄνωθεν νὰ τ' ἀπολαύσῃς. Μὴ χάνῃς καιρὸν καὶ ὑπάγε ἀμέσως νὰ τὸ λάβῃς.»

Ἐκ τῆς προτροπῆς λοιπὸν ταύτης ὁ Μουράτ δορμώμενος, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἦτο δεδομένον ἐκυρίευσεν αὐτήν.

Ἐν Θεσσαλονίκη.

ΧΡΙΣΤΟΣ Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗΣ

“ΣΚΙΑΙ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ,,

“*Υμνος τῆς Μακεδονίας.*”

Ὦ! γλυκεῖά Μακεδονία, ὦ! πατρίδα μου χρυσή!
Σμίγουν θάνατος καὶ φρίκη στή δροσάτη σου ἀγκάλη,
Σκλάβου ὄνειρα καὶ πόθοι, καὶ παλμοὶ Ἐλευθερίας.
Λές κι' ὁ πόνος σ' ἔχει δώσει μύριες χάρες, μύρια κάλλη,
Εἶσαι ὠραία καὶ στὸ γέλοιο, εἶσαι ὠραία καὶ στὸ κλᾶμμα.
Ποιὸς δὲν ἔρριξε σέ σένα κρυφὸ μάτι ἐπιθυμίας;..
Ὅλοι πιάστηκαν γιὰ σένα καὶ σέ σχίζουνε ἀντάμα,
Ὅλοι λέν θὰ σέ γλυτώσουν, μὰ σοῦ κλέβουν τὴ ζωή!
Ὦ! πατρίδα μου, μονάχα ἀπ' τὰ γνήσια παιδιὰ σου,
Ἀπὸ μᾶς τοὺς Μακεδόνας θὲ νὰ δῆς τὴ λευτεριά σου...

Θὲ νὰ στολισθῆς καὶ πάλι μὲ τὸ δάφνινο στεφάνι,
Ποῦ σὲ χρόνια περασμένα κάποιος Μέγας σ' εἶχε βάνει,
Καὶ τ' Ἀλέξανδρου θὰ δείξῃς πᾶς ἡ ἔνδοξη γενηὰ
Δὲν μαραίνεται, δὲν σβύνει μέσ' στή μαύρη τὴ σκλαβιά,
Ἀλλὰ ζῆ, κι' ἀντρεωμένη, μὲ τὴν πρώτη τῆς ὕρμῃ,
Τὸ παλιὸ τῆς μεγαλειῶ θὰ ξαναφορέσῃ πάλι,
Καὶ θὰ γύρῃ, ὦ! ψυχὴ μου, τί γλυκύτερη στιγμὴ,
Στῆς μαννούλας τῆς τῆς Δόξας τὴν ἀθάνατην ἀγκάλη.

Ὦ! γλυκεῖά, γλυκεῖά πατρίδα, τώρα νοιάθουν τὰ παιδιὰ σου
Τί θὰ πῆ Μακεδονία, τί σημαίνει τ' ὄνομά σου.
Τώρα νοιάθουν πᾶς κι' ὁ κάθε τελευταῖος Μακεδὼν
Ποιὸ ψηλὰ στέκει ἀκόμα κι' ἀπ' τῆς γῆς τὸν πειρὸ τρανόν...

Κι' ἂν μᾶς χάρισε, μητέρα, τὰ παιδιὰ σου, μαύρη πλάνη,
Ποῦ σ' αὐτὴν τὴν ἀγκαλιά σου ξένοι εἶχανε ὑφάνει,
Κι' ἂν μᾶς χάρισεν ἡ ἔχθρα ἢ κ' ἡ δόλια γλώσσα μόνη,
Πάλιν ὅμως ἕνας πόθος, ἀδελφούς, μᾶς ἀδελφώνει.

Σ' ἕνα θρόνο τόσο μέγα σὲ λιγάκι θὰ καθήσῃς,
Ποῦ τὸ ἄπερο μπροστά σου μοναχὰ θὲ θ' ἀντικρύσῃς...

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1908.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΠΕΤΡΟΥ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο ΕΝ Τῷ ΝΑΪ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΣΠΑΝΤΟΥΝΗ

† 1481

ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΑΥΤΟΥ¹⁾

Μέγας μὲν καὶ ὑψηλὸς καὶ πολυτελής ἐν τῷ τζαμίῳ Κασι-
μιὲ ἐγείρεται ὁ μαρμάρινος τάφος, ἀληθὲς Μουσῶλειον, μεγαλο-
γράμματον δὲ καὶ ἀκέραιον καὶ εὐκρινὲς σφύζεται τὸ ἐπ' αὐτοῦ
ἐπίγραμμα· πολλὰ μὲν καὶ μακρὰ καὶ ποικίλα τυγχάνουσι τὰ περὶ
τοῦ τάφου γεγραμμένα, πολλὰ δὲ καὶ παντοῖα καὶ διάφορα εἶναι
τὰ περὶ τοῦ ἐπιγράμματος καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑμνουμένου προσώ-
που ἱστορημένα· καὶ ὅμως καὶ ἡ ἱστορία οὐκ ὀλίγα πλημμελῆ
διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν διδάσκουσα καὶ οἱ τὸν τάφον θεώμενοι καὶ
τοῦ ἐπιγράμματος τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κατάληψιν ἐπιχειροῦντες
προσκυνηταὶ (καὶ εἶναι πάμπολλοι, ὡς εἶκος, οὗτοι) περὶ τοσαῦτα
ἀποροῦσιν, ὥστε καὶ ἄκων τις ἀναμνησθεῖται τοῦ στίχου τοῦ
δαιμονίου τῆς Γερμανίας ποιητοῦ: Und bin so Klug, als wie
zuvor!, «καὶ εἶμαι τοσοῦτο σοφός, ὡς τὸ πρὶν!».

Α'

Πολλάκις μὲν περιεγράφη τὸ μνημεῖον τοῦ Λουκά Σπαν-
τούνη καὶ εἰκοσάκις ἐξεδόθη τὸ ἐπίγραμμα αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ἔτους

¹⁾ Ἐκ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδομένης ἡμερηίδος τοῦ Ἀστέρου.

τοῦ P. Lucas 1713 μέχρι τοῦ 1896, τῶν δὲ τοσούτων ἐκδόσεων ἢ μία τοσοῦτο τῆς ἄλλης διαφέρει καὶ εἶναι μᾶλλον αὐτῆς ἀμαρτωλή, ὥστε πολλαχῶς, ἐπιστημονικῶς τε καὶ ἔθνικῶς, ὠφελιμοτάτην ὑπολαμβάνω τὴν προκειμένην ἐμοῦ ἔκδοσιν, πρώτην ταύτην καὶ πλήρη καὶ τελείαν καὶ ἀκριβῆ.

- † Αὐχμημα δειχθεῖς τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους
τῷ περιόντι τοῦ τῶν ἀρετῶν κύκλου
καὶ τὴν πα(α)τρίδα ἀποβεβληκός, οἴμοι,
τῆς βαρβαρικῆς οὐ μετέσχευς κηλίδος·
5 τῶν γὰρ πα(α)τρίων ἀρετῶν ἐξημμένος
χρυσός ὥσπερ τις ἢ ἀστήρ ἐωσφόρος
ἐλαμπρῶς λαμπρῶς τῷ τῶν ἀρετῶν κάλλει
σωφροσύνην γὰρ καὶ ἀνδρείαν ἀσκήσας
τὴν τε φρόνησιν καὶ τὴν ἰσονομίαν,
10 ἡς βᾶθρον ἔθου ἀρετῶν τῶν ἐνθέων,
ἀγαλμα θεῖον τοῖς πᾶσιν ἀνεδείχθης·
θέλων δὲ πάντα τῇ τῶν λόγων σειρῇ
καὶ τῇ γλαφυρᾷ τοῦ κάλλ(λ)ους ἀγλαΐᾳ
καὶ τοῖς γενναίοις τῶν ἔργων καταπλήττων
15 ἐν τῇ ἀκμῇ, φεῦ, τῶν μεγίστων ἐλπίδων
οἴχη μοι τὸ φῶς καὶ κλέος τῆς ζωῆς μου,
τὸ κοινὸν κλέος, ἢ σειρᾷ τοῦ χρυσοῦ γένους,
ἢ τῆς φύσεως λαμπρὰ φιλοτιμία.
Αἰαὶ τῆς ἐμῆς καὶ κοινῆς δυστυχίας,
20 οἴα ὑπέστην ἐπὶ σοί! Φεῦ τοῦ πάθους,
φίλη κεφαλή, ἐλπίς, ζωή, φῶς, τέρψις
22 τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Ἑλλήνων ὄρηξι.

* * * Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Λουκάς ὁ Σπαντούνης ἐν ἔτει [sic] 579 ΠΘφ Ἰν(δικτιῶνι) ιδ' ἰ μινῶι (sic) Ἰανουαρίῳ (sic) α'.

Ἐὰν θελήσω νὰ καταλέξω ἐν καιρῷ ἐν τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ τῶν πρὸ ἐμοῦ ἐκδοτῶν σφάλματα, πολλαὶ «τοῦ Ἀστέρος» στήλαι δὲν θὰ ἀρκέσωσιν· ὅθεν ἀρκούμενος εἰς τὴν ἀναγραφὴν ἐλαχίστων, τριῶν, ἀλλὰ καὶ σημαντικῶν παραδειγμάτων προτιμῶ νὰ ἐπισυνάψω εἰς αὐτὴν τὰς ἐρμηνευτικὰς καὶ ἱστορικὰς παρατηρήσεις μου.

Ἐν στίχῳ 2 ἀντὶ τοῦ εὐκρινοῦς *περιόντι* (ΠΕΡΙΟΝΤΙ ἐπὶ τοῦ λίθου) σχεδὸν ἅπαντες οἱ ξένοι ἐκδύται ἀπὸ τοῦ Lucas 1714

καὶ τοῦ Leake 1835 μέχρι τοῦ Tafel 1839 καὶ τοῦ Duchesne 1876 ἀνέγνωσαν καὶ ἐξέδωκαν τὸ *προϊόντι* (ΠΡΟΙΟΝΤΙ, δηθεν), τοῖς ξένοις δὲ ἠκολούθησαν οἱ ἡμέτεροι, οὓς περιττὸν νομίζω νὰ μνημονεύσω ἐνταῦθα· μόνος ὁ Cousinéry, ὅστις καὶ αὐτὸς περὶ πλεῖστα ἄλλα ἤμαρτεν, ἔχει τὴν ἀληθῆ γραφὴν καὶ ὀρθὴν ἀνάγνωσιν, ἣν καὶ ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς κ. Ἰωάννης Γοικόπουλος, ἀγνοῶν τοῦ Cousinéry τὸ βιβλίον, ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1875: τὸ «τῷ περιόντι τοῦ τῶν ἀρετῶν κύκλου» δηλοῖ οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ «διὰ τῆς *περιουσίας*» (ἐκ τοῦ ῥήματος *περίεστι* τοῦ *περιεῖναι*: τὸ *περιόν*, οὐδέτερον) τοῦ κύκλου τῶν ἀρετῶν, διὰ τῆς ἀρθονίας αὐτοῦ καὶ τοῦ μεγέθους. Παραβάετε νῦν τοῦ Tafel τὴν Λατινικὴν μετάφρασιν κατὰ τὸ *προϊόντι*: «κόσμημα κατασταθεῖς τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους *ὄπι ἐκείνου*, ὅστις ἠγεῖται τοῦ χοροῦ τῶν ἀρετῶν» (ἐκ τοῦ ῥήματος *πρόειμι* τοῦ *προῖεναι*: ὁ *προῖών*, ἀρσενικόν) καί, ἐὰν δυνηθῆτε, ἐννοήσατέ τι ἴσως ἐν τῷ νῶ τοῦ Tafel μεταφράζοντος ἦτο ὁ Θεός.

Ἐν στίχῳ 14 ἀντὶ τοῦ *καταπλήττων* (ΚΑΤΑΠΛΗΤΤΩΝ) πλεῖστοι ἀνέγνωσαν τὸ *καταπλουτῶν* (ΚΑΤΑΠΛΟΥΤΩΝ, δηθεν).

Ἐν στίχῳ 17 ἀντὶ τοῦ *γένους* (ΓΕΝΟΥΣ) ὁ Cousinéry ἀνέγνω καὶ ἐξέδωκε τὸ IENOIC, ὅπερ καὶ ὁ Tafel καὶ ἄλλοι μετέγραψαν ἐν *οἷς*: ὁ ποιητὴς τὸν Σπαντούνην ἐξυμνεῖ καὶ ὡς «*σειρᾶν* τοῦ χρυσοῦ *γένους*» (στ. 1 «*αὐχμημα*... τοῦ τῶν Ἑλλήνων *γένους*»), δηλὸν ὅτι τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ἐκ τοῦ χρυσοῦ γένους, ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἑλληνικοῦ· δὲν εἶναι δὲ τοῖς φιλολογοῦσιν ἀγνωστον ὅτι ἡ λέξις *σειρᾶ* ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ γραμματεῖᾳ, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ νῦν δημώδει ἡμῶν γλώσσῃ καὶ ἐν τῇ Τουρκικῇ, δηλοῖ καὶ τὴν γενεαλογίαν· παράβαλε καὶ τὸ Λατινικὸν *linea* καὶ τὸ Γαλλικὸν *ligne*. Παραβληθῆτω νῦν τοῦ Tafel ἡ μετάφρασις κατὰ τὸ ἐν *οἷς*: «τὸ φῶς καὶ ἡ δόξα τῆς ζωῆς μου, τὸ κοινὸν καλλώπισμα, ἢ χρυσῆ ἄλυσις, ἐν *οἷς* (πράγμασι) *καταφαίνονται τῆς φύσεως αἱ λαμπραὶ ἡδοναὶ*» καὶ ἐννοήσατε, ἐὰν δυνηθῆτε, καὶ τὸ ἐλάχιστον. Τὸ «ἢ τῆς φύσεως λαμπρὰ φιλοτιμία» δηλοῖ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον καὶ πρόσωπον, αὐτὸν τὸν Σπαντούνην, περὶ ὃν ἡ φύσις διὰ τῶν τοσούτων αὐτῆς δώρων λαμπρῶς ἐφιλοτιμήθη.

Ἐάν τοῖς εἰρημένοις προστεθῆ χάριν τῶν πολλῶν ὅτι τὸ μὲν ἐν στ. 13 «τῆ γλαφυρᾷ τοῦ κάλλους ἀγλαΐα» σημαίνει τὸ «διὰ τῆς κομψῆς τοῦ (σωματικοῦ) κάλλους χάριτος», τὸ δὲ ἐν στ. 22 *δρασηξ* τὸν νέον βλαστὸν καὶ ἀπόγονον, οὕτω σὺν τῇ ἀναγραφῇ κριωτάτων τινῶν σφραγμάτων τῶν ἐκδοτῶν συνεπληρώθη καὶ ἡ λεκτικὴ τοῦ ποιήματος ἐρμηνεία.

Πρὸ τῆς μεταβάσεως εἰς τὸν περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν λόγον προσπαρηρῶ (οὐδεὶς δὲ καὶ τοῦτο παρετήρησεν) ὅτι ἐν τῷ ποιήματι, τοῦ εἴδους ὄντι τῶν λεγομένων δωδεκασυλλάβων, ὁ στ. 17 τρεῖς καὶ δέκα ἔχει τὰς συλλαβὰς ἀντὶ τῶν δώδεκα: περιττεύει τὸ *τοῦ*, ἀλλὰ τῷ ποιητῇ δὲν ἤρεσκε τοῦ ἄρθρου ἢ παράλειψις.

B'

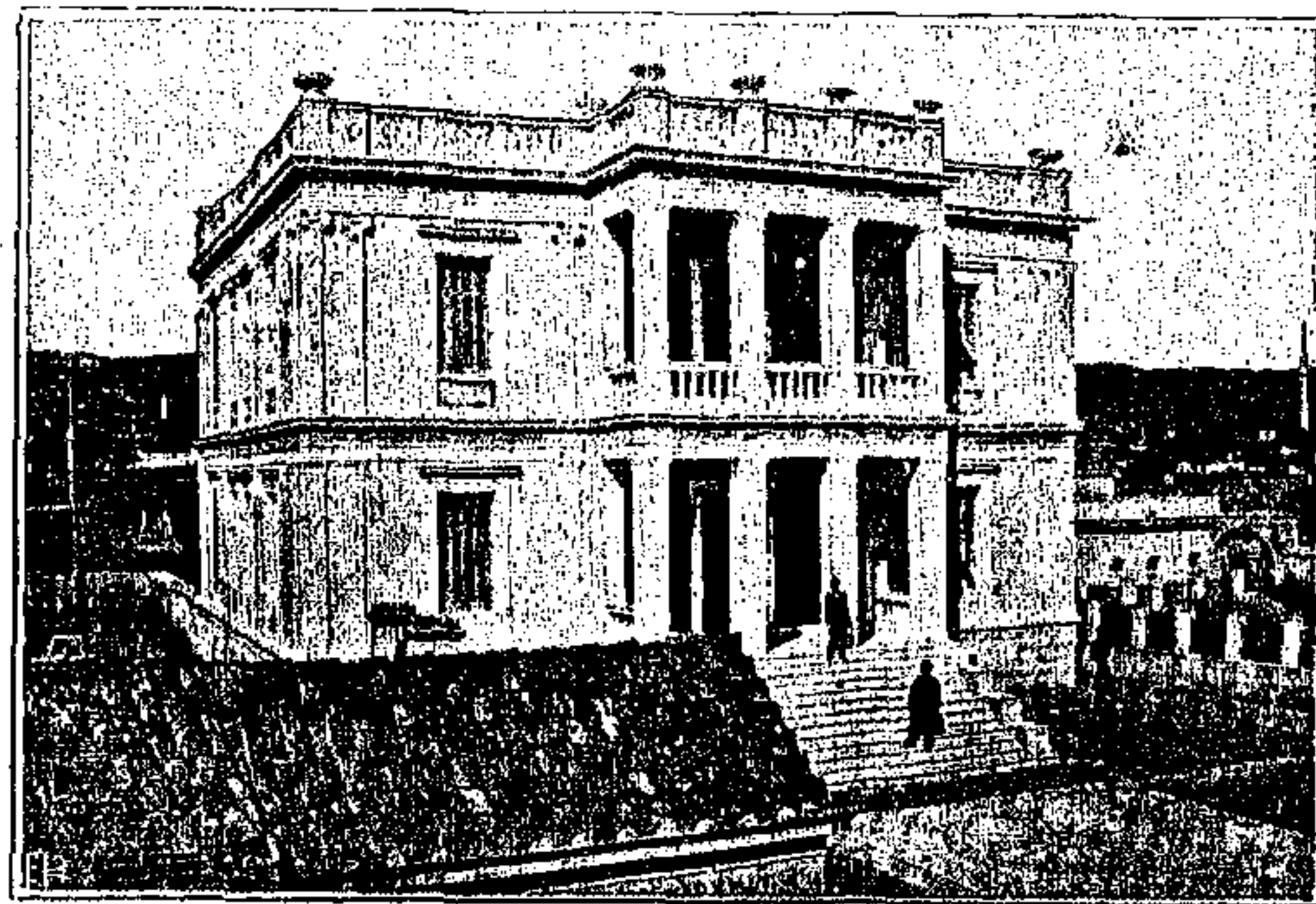
Τίς, πόθεν ἦτο ὁ Λουκάς Σπαντούνης;

Δυστυχῶς οὐδὲν περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν ἀλλαχόθεν ὥστε, ἂν ἔλειπε καὶ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ τάφος μετὰ τοῦ ἐπιγράμματος, καθόλου δὲν θὰ ἐμανθάνομεν ὅτι καὶ ὑπῆρξέ ποτε κατὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους τοῦ ἔθνους ἡμῶν χρόνους Λουκάς τις Σπαντούνης, ὁπωσδήποτε ἐπιφανῆς ἀνὴρ.

Διότι, ὅτι ὁ Λουκάς ἐπεσκεύασε τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὸν ναὸν καὶ τούτου ἕνεκα ἐτάφη ἐν αὐτῷ, ὅτι τὸ μνημεῖον ἔστησε καὶ τὸ ἐπίγραμμα ἐποίησεν εἰς τὸν Λουκᾶν, ὡς εὐεργέτην τινά, καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆ τῆς Θεσσαλονίκης ἢ πόλις, ὅτι τὸ νεωτερικὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα *Σπανδονῆς* εἶνε ὀρθότερον τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *Σπαντούνης*, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα τούτοις παρόμοια, ἅτινα ἡμέτεροι, ὡς μὴ ὄφελον, ἀβασανίστως δι-σχυρίσθησαν, ἐξ οὐδενὸς τοῦ ἐπιγράμματος χωρίου οὐδὲ ἄλλοθεν ποθεν δύνανται νὰ ἀποδειχθῶσιν.

Καὶ πρῶτον μὲν, οὐδεμίαν ἔχομεν, ὡς εἶπον, περὶ τοῦ Λουκά Σπαντούνη μαρτυρίαν ἄλλην ἢ τὸ ἐπίγραμμα, δεύτερον δέ, ἐάν τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἀφαιρέσωμεν τὸ κομπῶδες καὶ διθυραμβικόν, ὅπερ σφόδρα ἐπιδεινοῖ ἢ φορτικὴ ταυτολογία (πάντα δὲ τὰ χαρίσματα ταῦτα προσιδιάζουσιν εἰς τοὺς μεσοχρονίους καὶ

τοὺς μεταγενεστέρους Βυζαντιακοὺς καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἀκμάσαντας συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς), παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἐξημεῖ τοῦ Σπαντούνη πρῶτον μὲν καθόλου τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς, καὶ δὴ εἰδικῶς τὴν *σωφροσύνην*, τὴν *ἀνδρείαν*, τὴν *φρόνησιν* καὶ τὴν *λογομίαν* καὶ ἐνθυμοῦμαι νῦν ἐγὼ τὸν ἐν Αἴγυπτῳ Ἰωσήφ, περὶ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

οὗ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἐν Κύπρῳ ἐπισκόπου ἁγίου Δημητρίου (885 - 912) ἀναγινώσκω τὰ ἑξῆς:

«Ἰωσήφ ἐπὶ *σωφροσύνη* βουόμενος....., *ἀνδρείας* στερεότητι....., τῆς *φρονήσεως* ἀρετῆ....., *δικαιοσύνη* δὲ διόκησεν Αἴγυπτον» (ἢ αὐτῆ τῶν αὐτῶν ἀρετῶν τάξις), ἀπλῶς δὲ εἰκάσω ὅτι ὁ Σπαντούνης εἶχεν, ὅπου εἶχε, δημόσιόν τι ἀξίωμα, εἰ καὶ πάλιν παράδοξον προσπίπτει ὅτι οὐδεμία τοῦ ἀξιώματος ἐν τῷ ποιήματι γίνεται μνεῖα δεύτερον δὲ τὰ τῆς φύσεως καὶ παιδείας τινὸς δῶρα, «τὴν τῶν λόγων σειρῆνα» (τὴν γοητείαν τῆς διὰ τῶν λόγων πειθοῦς) καὶ τὴν «γλαφυρᾶν τοῦ κάλλους ἀγλαΐαν».

(τὴν κομῆν τοῦ καλοῦ σώματος χάριν)· τρίτον δὲ «τὰ γενναῖα τῶν ἔργων», ὅπως ἀορίστως.

Ὅτι τῆς Θεσσαλονίκης ἡ πόλις ἔστησε τὸ μνημεῖον καὶ ἐχάραξε τὸ ἐπίγραμμα, καὶ τοῦτο εἶνε οἰκτρὰ πλάνη. Καὶ πρῶτον, ἂν τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀληθές, διὰ τί καὶ δὲν ἐμνημονεύθη ἐν τῷ ἐπιγράμματι; ἢ ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ μνημονευθῆ; Δεύτερον, πῶς πόλις τις δύναται ποτε νὰ ποιηθῆ περὶ ἀνδρός τινος λέγουσα ὅτι ὁ ἀνὴρ ὑπῆρξε «τὸ φῶς καὶ κλέος τῆς ζωῆς μου» (στ. 16), τῆς ζωῆς τῆς πόλεως; Τρίτον, τὰ «οἶχη μοι τὸ φῶς καὶ κλέος τῆς ζωῆς μου τὸ κοινὸν κλέος» σαφέστατα διδάσκουσιν ὅτι εἰς τὸ ἰδιωτικὸν κλέος (τὸ κλέος τῶν συγγενῶν) καλῶς προστίθεται τὸ δημόσιον κλέος, ὃ καὶ εὐλόγως ἐπιφέρεται τὸ «ἢ σειρά τοῦ χρυσοῦ γένους» (στ. 17), «τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους» ἐν στ. 1· παραπλησίως, εἰς τὸ ἐν στ. 21 ἰδιωτικὸν «φίλη κεφαλή, ἐλπίς, ζωή, φῶς» ἐπιφέρεται τὸ κοινὸν «τέρψις | τοῦ Βυζαντίου». Ἄλλὰ τί τὰ πολλά; Ὅτι συγγενῆς τις (ἴσως δὲ καὶ αὐτὴ τοῦ νεκροῦ ἢ γυνὴ) καὶ ἔστησε τὸ μνημεῖον καὶ ἔγραψε τὸ ποίημα, μαρτυρεῖ καὶ μόνος ὁ στίχος 19 «αἰαὶ τῆς ἐμῆς καὶ κοινῆς δυστυχίας».

Πολλά τινα καὶ παράδοξα ἐγράφησαν περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Λουκά, λόγου χάριν ὅτι ὁ Λουκάς πατρίδα εἶχε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξ ἧς μετὰ τὴν ἄλωσιν κατέφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἄλλὰ πόθεν τοῦ ἐπιγράμματος δύναται τοῦτο νὰ ἀποδειχθῆ; Ἐκ τοῦ στ. 3 «τὴν πατρίδα ἀποβεβληκώς»; Τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἀστεῖον. Ἄλλ' ἐκ τῶν στίχων 21-22 «τέρψις | τοῦ Βυζαντίου»; Μᾶλλον ἀστεῖον. Πῶς ὁ Λουκάς φεύγων τὴν κηλίδα τῆς ἀλώσεως τῆς πρωτεύουσας (στ. 4) ἔτη 1453 μετώκησεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, δουλεύουσαν, ὡς γνωστὸν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1430 ἔτους;

Γ'

Ἄλλ' εἰς τὸν ζητοῦντα φῶς τι νὰ ἔλθῃ, νομίζω δύναται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος Σπαντούνης (εἰς-ούνης πλειστα καὶ νῦν λήγουσιν ὀνόματα: Καραγκούνης, Καρβούνης, Κατούνης, Λαλαούνης, Σιαγκούνης κ. ἄ.).

Ὡς ἐπωνύμιον αὐτὸ εὔρον ἐγὼ τρεῖς ἐν κώδικι τῆς ἐνταῦθα Μητροπόλεως τοῦ ἔτους 1713 «Δημήτριος Σπαντούνης», ὡς προωνύμιον δὲ ἐν ἐπιτυμβίῳ μαρμάρῳ τοῦ ἔτους 1620, κειμένῳ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς κενθείσης οἰκίας τοῦ Ἰσραηλίτου Ναναρα (ἀντικρὺ τοῦ παλαιοῦ ἡμῶν μητροπολιτικοῦ ναοῦ): «Ἐκοιμήθη ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ... τοῦ πατρὸς Μανουῆλ τοῦ πρωτεκδήκου ἡ πρεσβειτέρα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Σπαντονῆ ἐν ἔτη ΖΡΚΘω μηνὶ [Δεκε]μβρίῳ λα'».

Φαίνεται ὅτι τοῦ ν ἡ ἀποβολὴ συνετέλεσεν εἰς τοῦ τόνου τὸν καταβιβασμὸν (ἐν τῷ λίθῳ ἔκειτο τὸ ΣΠΑΝΤΟΝΗ): Σπαντούνης-Σπαντονῆς, τὸ Σπαντονῆς δὲ καὶ νῦν ἀκούεται ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἐν Μελενίκῳ, ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ εἴ ποῦ ἄλλοιθι τῆς Μακεδονίας. Γνωστότατος τῶν τῆς πολυσχιδοῦς οἰκογενείας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἦτο ὁ Δημήτριος Σπανδονῆς (δευτέρα αὐτῆ τοῦ ἐπωνύμου μεταβολή)· διαμείνας ἐπὶ μακρὸν ἐν Σέρραις καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατόκησεν ἔπειτα τὴν Θεσσαλονίκην, οἰκῶν μεγίστην οἰκίαν, ἐν ἧς ταῖς εὐρυτάταις αὐλαῖς διεσπαρμένα ἔκειντο πολλὰ ἀρχαῖα μάρμαρα, κίονες καὶ κιονόκρανα, ἐπιστύλια καὶ ὑπέρθυρα, ἐσώζετο δὲ καὶ πολύστιχος Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφή. Ἐμμετρος ἐπιγραφή ἐκγεγλυμμένη ἐπὶ περικόμψου μονοξύλου στεφάνης θύρας ἐδίδασκεν ὅτι τὴν οἰκίαν ἔτει 1852 ἔκτισεν ὁ «Σπανδωνῆς Κωνσταντινίδης, πατρὶς φῆτινι Σέρραι», ὁ ἐν κώδιξί τισιν ὑπογεγραμμένος «Σιῶρ Σπανδωνῆς Χατζῆ Κωνσταντίνου»: τὸ προωνύμιον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐγράφη διὰ τοῦ ω χάριν τοῦ μέτρου.

Πᾶσαι αἱ παρ' ἐμοῦ παρατεθεισὶ μαρτυρίαι τοῦ (ἄλλως ἔτι ἀνεξηγήτου μοι ὄντος) ὀνόματος Σπαντούνης-Σπαντονῆς-Σπανδο(ω)νῆς εἶνε Μακεδονικαί, οὐδεμίαν δὲ ἐγὼ, καίπερ πολλὰ ἔξετάσας καὶ πολλοὺς ἐρωτήσας, ἔμαθον μαρτυρίαν οὔτε ἐκ Κωνσταντινουπόλεως οὔτε ἀλλαχόθεν, οὔτε παλαιὰν οὔτε νεωτέραν.

Καὶ πιθανώτατα ἄρα ὁ Λουκάς Σπαντούνης κατήγετο ἐξ αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, καὶ δὴ ἐκ τῶν Σερρῶν ἢ τοῦ Μελενίκου, «ἡ πατρίς» δὲ αὐτοῦ ἢ ἐν τῷ ἐπιγράμματι στ. 3 «καὶ τὴν πατρίδα ἀποβεβληκώς, οἶμοι,» ὑπαινισσομένη εἶναι αὐτὴ ἡ Θεσ-

σαλονίκη. Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης, νομίζω ἐγώ, ὁ Λουκάς μὴ θέλων νὰ μετέχη τῆς κηλίδος τῆς ἀλώσεως (1430) προσέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡσπερ ἄλλοι τε καὶ ὁ πολὺς Θεσσαλονικεὺς λόγιος Θεόδωρος Γαζής: τὸ δὲ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Μανσώλειον ἑνθὺμὸν ἔχει, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὸν τῆς Ἰταλικῆς τέχνης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως. Ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατεσκευάσθη τὸ μνημεῖον καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τμήματα, ἅτινα κατόπιν συνηρμώσθησαν ἐνταῦθα, μετεκομίσθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δὲ καὶ ἐποιήθη ὑπὸ τινος τῶν ἐκεῖ λογίων Ἑλλήνων τὸ ἐπίγραμμα, πλὴν ἐάν τις προτιμήσῃ τὴν ἀπίθανον ὑπόθεσιν ὅτι οἱ συγγενεῖς τοῦ Λουκά ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν καὶ τὰ μέρη (εἶναι δὲ ταῦτα Ἰταλικά σκληρὰ) ἀκατέργαστα μετεκόμισαν καὶ τοὺς τεχνίτας τοῦ ἔργου προσεκάλεσαν.

Τὸν ἀποροῦντα πῶς ὁ Λουκάς ὁ τῷ 1481 τελευτήσας ἐτάφη ἐν τζαμίῳ ὑπομνήσω ὅτι τοὺς μεγάλους ἡμῶν ναοὺς οἱ κατακτητὰ κατέλαβον οὐχὶ ἅμα τῇ ἀλώσει (1430), ἀλλὰ πολλοῖς ὕστερον αὐτῆς ἔτεσι: μέχρι τοῦ νῦν ἐπιστεύετο ὅτι τοῦλάχιστον ἕως τοῦ 1481, ἔτους τῆς τοῦ Λουκά τελευτῆς, τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὸν ναὸν εἶχον οἱ Χριστιανοί, ἡ δὲ περὶ ἐπισκευῆς Ἀραβικῆ ἐπιγραφή τῆς δυσμικῆς πύλης μνημονεύει τὸν Σουλτᾶνον Μπαγιαζίτ (τὸν Β'), 1481 - 1512: πέρασι κατὰ τὰς ἐπισκευὰς τοῦ τζαμίου ἀνεκάλυψα ἐπιγραφήν τοῦ ἔτους 1484, ἴσως δὲ τοῦτο καὶ εἶναι τὸ τελευταῖον τῆς Χριστιανικῆς τοῦ ἱεροῦ χρήσεως ἔτος.

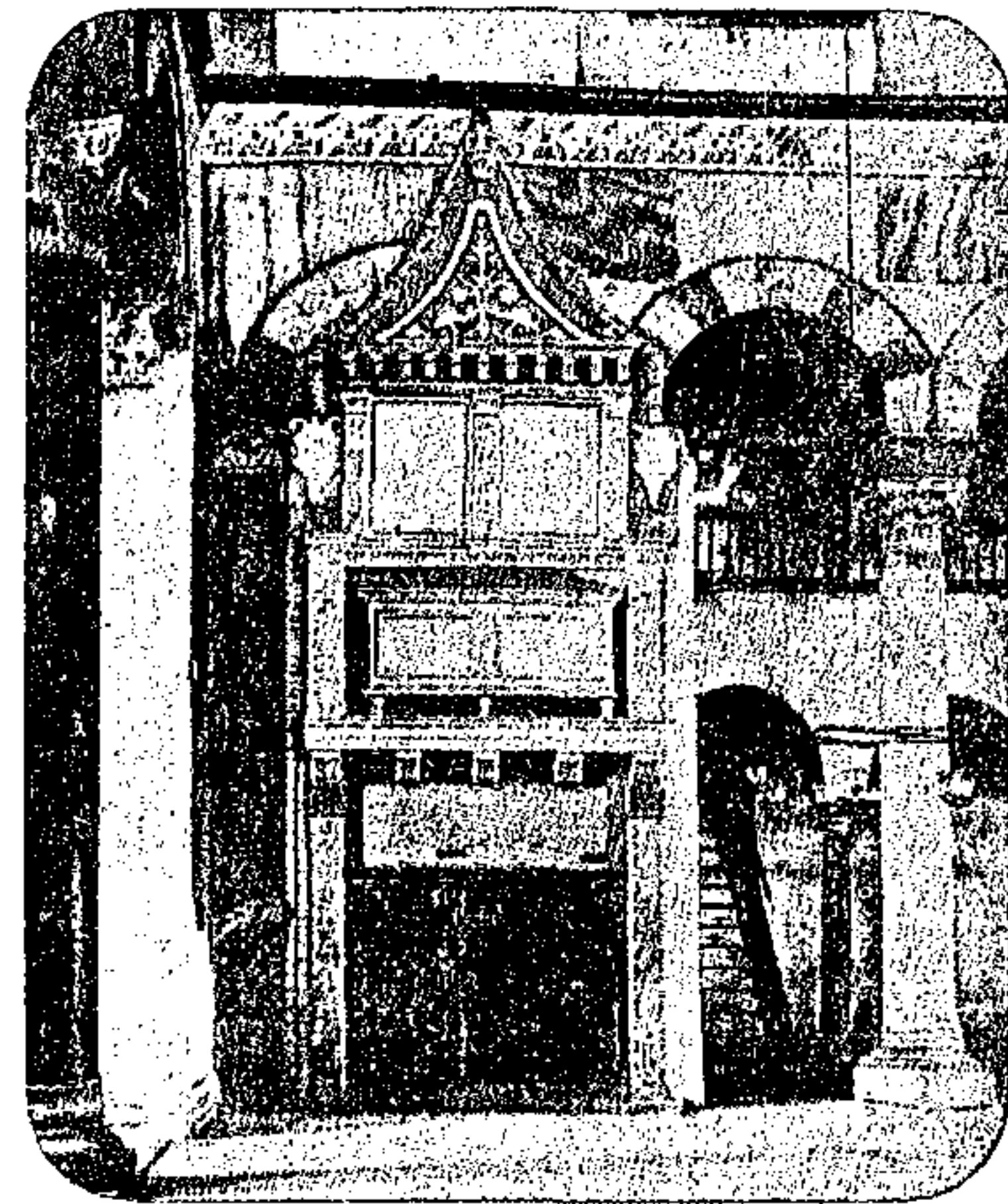
Δ

Τοῦ Σπαντοῦνη ὁ τάφος ἑνθὺμὸν ἔχει τὸν τῆς Ἰταλικῆς τέχνης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως (Renaissance), ὁ δὲ πρὸ αὐτοῦ μὴ τοῖς πέριξ προσέχων ἐστὼς δύναται, ἂν ποτε διέτριψεν ἐν Ἰταλίᾳ, νὰ νομίσῃ πρὸς στιγμὴν ὅτι ἴσταται πρὸ Μανσώλειον ἐν τινι τῶν τῆς Ἰταλίας ναῶν.

Ὁ τάφος, οὗ λιποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νῦν νὰ καταγορεύσω ἐνταῦθα τελείαν εἰκόνα (κατὰ τὰ ἐν Λαρίᾳ clichés), ἐνωκοδομημένος εἶναι ἐν τῇ πρώτῃ (ἐκ δυσμῶν) ἀπιδί τῆς βορείας με-

γάλης κιονοστοιχίας, σύγκεται δὲ ἐκ τριῶν διακεκομμένων μερῶν καὶ ἐκ τοῦ στεφανώματος, τοῦ εἰς αὐτὰ τοῦ βορείου μεγάλου χοροῦ τὰ θεωράκια ἐγγίζοντος.

Τοῦ πρώτου, κάτω, διαμερίσματος ἡ πρόσοψις ἔχει δύο πλάκας, ἐπ' αὐτῶν δὲ τρίτην τὴν τοῦ ἐπιγράμματος. Ἐν τῷ μέσῳ

ΤΑΦΟΣ ΛΟΥΚΑ ΣΠΑΝΤΟΥΝΗ

διαμερίσματι κεῖται, κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον φαινομένη, τοῦ νεκροῦ ἡ σορός, ἣς ἡ ἀριστερὰ πλάγια πλευρὰ διετρήθη, ἄγνωστον πότε, πρὸς εὔρεσιν θησαυροῦ. Ἐκ τοῦ τρίτου, ἄνω, διαμερίσματος ἐξηρέθησαν, ἄγνωστον καὶ διὰ τί, αἱ δύο πλάκες, ὧν ἑκατέρωθεν ἰδρυμένα εἶναι σύμβολα (Wappen), ὅμοια πρὸς τὰ οἰκογενειακὰ σύμβολα τῶν ἐξ εὐγενῶν καταγομένων τῶν συμβόλων τούτων ἐξεκόπησαν οἱ ἀνάγλυφοι λέοντες, ὧν μικρὰ τινα σφζόμενα λεί-

πρανα μαρτυροῦσιν ὅτι οὗτοι ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ἐστῶτες ποδῶν ἐστραμμένοι ἦσαν πρὸς δυσμᾶς, ἔφερον δὲ μεταξύ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν λόγχην. Τὸ στεφάνωμα κοσμεῖται ἑκατέρωθεν διαταινίας διηνηθισμένης, τελευτᾷ δὲ ἄνω εἰς ἄμρωτον λύχνον σχήματος Ἀττικοῦ ἀγγείου.

Τὸ πρῶτον πρὸ ἔτους, κατὰ τὰς ἐπισκευὰς τοῦ τζιαμίου, παρεσκεύασα ἴδιον φωτογράφημα τῆς φαινομένης τοῦ πόματος τῆς σοροῦ πλευρᾶς, ἣτις ὑπὸ ζωμάτων καὶ ἄλλης ὕλης τέως ἐπικεκαλυμμένη ἦτο σχεδὸν ἀφανής. Κομψή μὲν εἶναι ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἀνάγλυφος εἰκὼν, χαρίεσσα δὲ τῆς εἰκόνης ἢ ἔννοια: δύο πτερωτοὶ ἄγγελοι, ὧν τὰ κάτω μέρη τῶν σωματίων εἶνε δελφίνες, ἀλλήλοις ἀντιμέτωποι *διασαλπίζουσι τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν*, φέρουσι δὲ *Ἀμαλθείας κέρατα* (τοῦ μέλλοντος κόσμου τὰ ἀγαθὰ), ἐξ ὧν δρέπουσι καρποὺς αἱ *περιστέραὶ αἱ ἀθήραι*.

Ε'

Μηδαμῶς δὲ σκοπομένου τοῦ γνησίου Ἰταλικοῦ ῥυθμοῦ τοῦ τάφου, αὐτὴ ἢ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ ποιήματι ἐμπρατικώτατα γινομένη μνεῖα τοῦ ὀνόματος τῶν *Ἑλλήνων* ἀσφαλῶς πείθει ἡμᾶς ὅτι τὰ κατὰ τὸν Λουκᾶν Σπαντούνην, τὸν «τὴν πατρίδα ἀποβεβληκότα» οἴμοι!, σφιγκτὴν ἔχουσι τὴν σχέσιν πρὸς τὴν *Ἰταλίαν* καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῷ Ἰταλικῷ κόσμῳ, τῷ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα διὰ τῶν *Ἑλληνικῶν* ἀναγεννωμένων γραμμάτων.

Δὶς ἐν τῷ ἐπιγράμματι κεῖται τὸ ὄνομα, καὶ διὲν ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ «*Ἀὔχημα δειχθεὶς τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους*» καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν *Ἑλλήνων* ὄρηξ» ἐν τρίτῳ δὲ χωρίῳ (στ. 17) ὁ ἄγνωστος ἐπιγραμματοποιὸς προετίμησεν ἵνα τὸ Ἑλληνικὸν γένος ὑποδηλώσῃ δι' ἐπιθέτου, οὐδὲν δὲ ἐπιτηδειότερον ἐπίθετον εὔρεν ἄλλο ἢ τὸ *χρυσῶν*: «ἢ σερὰ τοῦ *χρυσοῦ γένους*.» Καὶ δικαίως *χρυσοὶ* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν ἀληθῶς χρυσῶν τούτων προγόνων ἡμῶν, ἀπεκαλοῦντο καὶ θεοί, ἢ Ἀφροδίτη μὲν καὶ ὁ Ἔρως, ἀλλὰ καὶ ἡ *Ἀθηνᾶ* καὶ ἡ *Νίκη*.

Καὶ πότε, παρακαλῶ, ἐπὶ μνημείου ἐν Τουρκικῇ πόλει τοσοῦτο θαυμασίως ἐξαίρεται ἡ *Ἑλληνικὴ* αὕτη ἰδέα; Κατὰ τὸν

ΙΕ' αἰῶνα τελευτῶντα, μετὰ πάροδον ἐκ μὲν τῆς πτώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ἡ1 ἔτων, ἐκ δὲ τῆς τοῦ Βυζαντίου 28!, ἐν καιροῖς στυγερᾶς ἀμαθείας καὶ παντοίας ἄλλης κακοδαιμονίας παρομαρτούσης τῇ ἀπαιδευσίᾳ, ἀφοῦ καὶ ὁμολογεῖται ὅτι μήτηρ τῆς μὲν δουλείας, τῆς δεινοτάτης τῶν κακοδαιμονιῶν, εἶναι ἡ ἀμάθεια, τῆς δὲ ἐλευθερίας, τοῦ μεγίστου τῶν θείων τοῦ ἀνθρώπου δώρων, ἡ παιδεία.

Ἑλληνικὴν συνείδησιν τοσοῦτο χαρίεσσαν καὶ ζωηράν, ὅσον χαρίεσσα καὶ ζωηρὰ συγκλονεῖ ἡμῶν τὴν ψυχὴν ἢ συνείδησιν ἢ ἐπανθούσα τῷ ποιήματι τοῦ Σπαντούνη, τοιαύτην συνείδησιν Ἑλληνικὴν σπανιώτατα, ἂν μὴ καὶ μηδέποτε, θὰ εὔρης ἐν ὅλῃ τῇ γραμματείᾳ τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας, ἐν ἅπασιν τοῖς ἔργοις τῶν «Γραικῶν», τῶν «Ρωμαίων», τῶν «Γραικορρωμαίων» Βυζαντιακῶν, ὡς ἐκεῖνοι αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀπεκάλουν.

Ἄλλ' ἢ Βυζαντιακὴ αὐτοκρατορία, τὸ ἑναρμόνιον ἐκεῖνο κράμα τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν τὸν Σωτῆρα πίστεως, ἢ αὐτοκρατορία ἐκεῖνη ἢ τοσάκις μὲν ἄλλοτε ἀναίτιας διαβληθεῖσα καὶ ἀδίκως ἐκμυκτηρισθεῖσα, νῦν δὲ δικαίως τῆς κρίσεως παρὰ τῆς νεωτέρας ἱστορικῆς ἐπιστήμης περιφανῶς ἀπολαύουσα, ἢ Ἑλληνικὴ Χριστιανικὴ αὐτοκρατορία, ἣτις νὰ ἀγωνίζηται διηνεκῶς ἠναγκάζετο οὐ μόνον κατὰ τῶν περιοίκων ἀλλοπίστον τῆς Ἀνατολῆς λαῶν ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὁμοπίστον τῆς Δύσεως κρατῶν, ἢ αὐτοκρατορία ἐκεῖνη καὶ καταπίπτουσα ἐκ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ Βυζαντίου εὐηργέτησε τὸν κόσμον ὅλον εὐεργεσίας, αἷς ὁμοίας νὰ ἐπιδείξῃ ἔχει μόνη μόνου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ μακροτάτη ἱστορία καθ' ἅπασας τὰς ποικιλωτάτας αὐτοῦ μορφᾶς. Διότι καὶ τοιαύτη Ἄνωθεν ἐπεκλώσθη εἰς τὸν Ἑλληνισμόν ἢ εὐγενῆς μοῖρα, ἢ τιμία ἀποστολή: εἶναι μὲν οὗτος ὁμοιος πρὸς τὸν λύχνον, ὅστις φθείρει μὲν αὐτὸς ἑαυτόν, φωτίζει δὲ τοὺς ἄλλους: ἀλλ' ὅμως καὶ διαφέρει τοῦ λύχνου, καθότι οὐδέποτε καὶ ἀποσβέννυται ἐκεῖνος, ὅστις τὸ ἔλαιον ἐκάστοτε δέχεται παρὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ δεδοξαμένης ἐκεῖνου δεξιᾶς.

Τοῖα δὲ εἶναι τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας τὰ γενναῖα κατορθώματα πρῶτον μὲν, κατὰ τὸν μακροαῖωνα αὐτῆς βίον ἢ

αὐτοκρατορία ἔσωσε καὶ ἐθεράπευσε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα δεύτερον δέ, δαδοῦχος πιστῇ ἐν ταῖς ὑστάταις αὐτῆς ἡμέραις παρέδωκε τοῦ ἀνεσπέρου Ἑλληνικοῦ φοιτῶς τὴν δᾶδα εἰς τὰ ἔθνη τῆς Δύσεως, κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν· τρίτον δέ, τῆς πτώσεως αὐτῆς ὁ δοῦπος ὑπῆρξεν ἅμα καὶ τὸ σάλπισμα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τῆς ἑθνικῆς συνειδήσεως, σάλπισμα, ὅπερ αἰῶνες τρεῖς καὶ ἡμισυς ἐκ τοῦ χρόνου ἐκείνου μέχρι τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ καὶ ἕστερον τοῦ μεγάλου Χίου δὲν διέλιπον διάτορον ἀπηχοῦντες πρὸς τὴν παγκόσμιον διασπορὰν τοῦ τλήμονος γένους τῶν Ἑλλήνων.

Ἐξήκοντα ὅλα ἔτη δὲν παρήλθον ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐν ἔτει 1513 διασημότετος ἐκ Κρήτης λόγιος, ὁ Μάρκος Μουσοῦρος, ἐν ἀρχαιοπρεπεῖ ᾠδῇ ἐξήνεγκεν ἐξ Ἰταλίας τὸ προφητικὸν ἔπος ὅτι, ὅταν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀστράγη τὸ νόστιμον φέγγος τῆς ἐλευθερίας, τότε

Γραικός, ὁ δουλεῖα νῦν κατατροχόμενος,
ἀρχαίης ἀρετῆς, ἴν' ἐλεύθερον ἡμᾶρ ἴδῃται,
μνήσεται, οὐτάξιν δήμον ἐνδομόχως.

Πόσι καὶ ποῖα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ συναισθήματι καὶ ἐν τῷ φρονήματι τῷ ἑθνικῷ μεταβολὴ ἐντὸς ἐξήκοντα μόνον ἐτῶν! Πίπτει τὸ Βυζάντιον, ἀνορθοῦται ἡ συνείδησις ἡ ἑθνικὴ καταλίετα τὸ κράτος τὸ πολιτικόν, ἀναιδρώσκει ἡ ἐλπίς ἡ Ἑλληνική· μέλαινα ἐπισκοτίζει ἡ νύξ τὰς χώρας τὰς Ἑλληνικάς, χουσακτὶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀνατέλλει ἡ ἠὼς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἥς ἠοῦς προάγγελος ὑπῆρξε τῶν γραμμάτων τῶν Ἑλληνικῶν ἡ ἰσχυρὰ τῶν ψυχῶν ἀνακαίνισις.

Τὸ ὄνομα *Ἕλλην*, λέγει νεώτερος ἱστορικός, τὸ ἐπὶ τοῦ Βυζαντιακοῦ πολιτεύματος ἀρρητον καὶ σεσιγημένον προσκτᾶται πάλιν κατὰ μικρὸν τὴν ἱστορικῶς καὶ ἑθνικῶς προσήκουσαν αὐτῷ ἔννοιαν, ἡ δὲ τέως πεπηγυῖα Ἑλληνικὴ συνείδησις ἀναζωογονεῖται καὶ ἀναστομοῦται ὑπὸ τὸ κράτος ἀτεράμιου δουλοσύνης.

Αἱ λανθάνουσαι καὶ κατεσταλμέναι ἑθνικαὶ δυνάμεις περιέρχονται ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἀθόρυβον ζύμωσιν, ἥτις ἐγ-

καινίζεται τὸ πρῶτον ἀφανῶς διὰ τῆς ἐθνοπλαστικῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπιδράσεως, εἶτα δὲ ἐπ' ἴσης ἀφανῶς ἰσχυροποιουμένη ἐν μέσῳ μυρίων δεινῶν καὶ δυσκαταγωνίστων ἀντιδράσεων καθίσταται ἐπὶ τέλους ὑπομόχλιον τῆς πολιτικῆς τῶν Ἑλλήνων ἀναστάσεως.

Δυσὶ πρὸς τοῖς τριάκοντα ἔτεσι πρότερον τοῦ Μουσοῦρου, τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Σπαντούνη ὁ ποιητὴς πλήρης τὴν ψυχὴν ἐξάρσεως ἀντὶ τοῦ ξενικοῦ ὀνόματος *Γραικός* προφέρει τὸ γλακὸν ὄνομα *Ἕλλην*, μεστὸς περιπαλοῦς ἄλλους μετάγει τὸν νοῦν εἰς τὴν πεπτοκυῖαν, φεῦ!, γενικὴν πατρίδα, τὸ γλυκερὸν *Βυζάντιον*.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΕΘΝΙΚΑ ΔΙΒΡΗΣ

Οἱ κάτοικοι τῆς Δίβρης (Β. Α. Μακεδονία) καὶ περιχώρων ἔχουσι λαμπρὰν περὶ τῆς ἐνδυμασίας των καὶ τοῦ χροματισμοῦ αὐτῆς παράδοσιν, σχετιζομένην μὲ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ Γένους.

Οὔτω τὸ λευκὸν τῆς φουστάνελλας των λέγουσιν ὅτι παριστᾷ τὴν ἀθόραν ψυχὴν Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου· τὸ κόκκινον χροῶμα τοῦ γιλεκίου των, τὸ αἷμα, ὅπερ ἐχύθη, τὸ δὲ μέλαν τοῦ κοντοσίλου των, ὡς καὶ τοῦ ἐπισυνημιμένου μικροῦ μανδύου, ὅστις ἀπολήγει εἰς θυσάνους καὶ εἰς τὰ ἄκρα τοῦ οὐλοῦ ἔχουσιν οἱ χριστιανοὶ σταυρὸν (σημειωτέον ὅτι καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ φέρουσι τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν), σημαίνει τὸ πένθος, εἰς δὲ ἐβυθίσθη τὸ ἔθνος ἐνεκεν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Μετὰ πεποιθήσεως δὲ λέγουσιν ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν τὸ Βυζαντινὸν κράτος θ' ἀναγεννηθῇ καὶ ὅτι ἀροῦ ἀπὸ Κωνσταντίνου ἐδουλώθη, πάλιν ἀπὸ Κωνσταντίνου θὰ ἐλευθερωθῇ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΧΡΙΣΤΟΣ Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗΣ

Σ' ΕΝΑ ΣΠΑΘΙ ΚΑΙ ΚΑΡΥΦΥΛΛΙ ΤΟΥ 21

Μέσα σὲ τάφου ἀγκαλιὰ ἐκοίτουσαν ριχμένα
 Τὰ ὅπλα τοῦ ἀρματωλοῦ, ὦιμέ, τὰ τιμημένα,
 Καὶ χαίρουσαν τῇ λάμπι τους, μὲ λαίμαργο τὸ στόμα,
 Τῇ λεβεντιὰ, τῇ χάρι τους, τῆς γῆς τὸ μαῦρο χῶμα.
 Στ' ἀντρειωμένου τὸ πλευρὸ ἐμείναν καὶ στὸ μνήμα.
 Δὲν εἶνε τάχα κρίμα;

*

Τὸ παλληκάρι ἐπόθησε συντρόφους του γιὰ ν' ἄχη
 Ἀχώριστους καὶ στὴ ζωὴ, στὸ θάνατο, στὴ μάχη,
 Κ' ἐδιάλεξε τὰ ὅπλα του, ἀκόμα π' ἀντιχοῦνε
 Τῆς περασμένες νίκες του, στὸν οὐρανὸ π' ἀνθοῦνε.
 Τ' ἀντρειωμένου τ' ἄρματα ἔχουν ζωὴ βαθειά τους ...
 Ἔχουν ψυχὴ τὸν Ἥρωα, τῇ δόξα του καρδιά τους.

*

Ὅνειρα χρυσοπτέρουγα τοῦ κλέφτη ποῦ κοιμᾶται,
 Ἀπὸ τὸ μνήμα τὸ βαθύ, ποῦ κοίτεσθε, ἐβγάτε.
 Ἡ νειότη σας φεγγοβολᾷ ξανὰ ἢ περασμένη,
 Τὸ παλληκάρι καρτερεῖ, κ' ἡ Νίκη σᾶς προσμένει.
 Ὅχι, ποτέ! Δὲν σβύσανε γιὰ σᾶς τὰ περασμένα,
 Κυττάξτε τα, τριγύρω σας προβάλλουν ἕνα - ἕνα ...

*

Αὐτὰ τὰ χρόνια ποῦ κυλοῦν, αὐτὰ ξανακυλοῦνε.
 Ὅσες στιγμὲς πετάξανε, πίσω ξαναγυρνοῦνε ...
 Περήφανά μου ἄρματα, ἐμπρός, ἐτοιμασθήτε,
 Μέσα στὴ μάχη, στὴ φωτιὰ, σὲ λίγο θὰ χυθῆτε.
 Τὸ εἰκοσιένα ἔφτασε, σὰν ὄνειρο προβάλλει ...
 Τὰ χρόνια τῶν Πατέρων μας ἔχουν ξανάλθη πάλι!

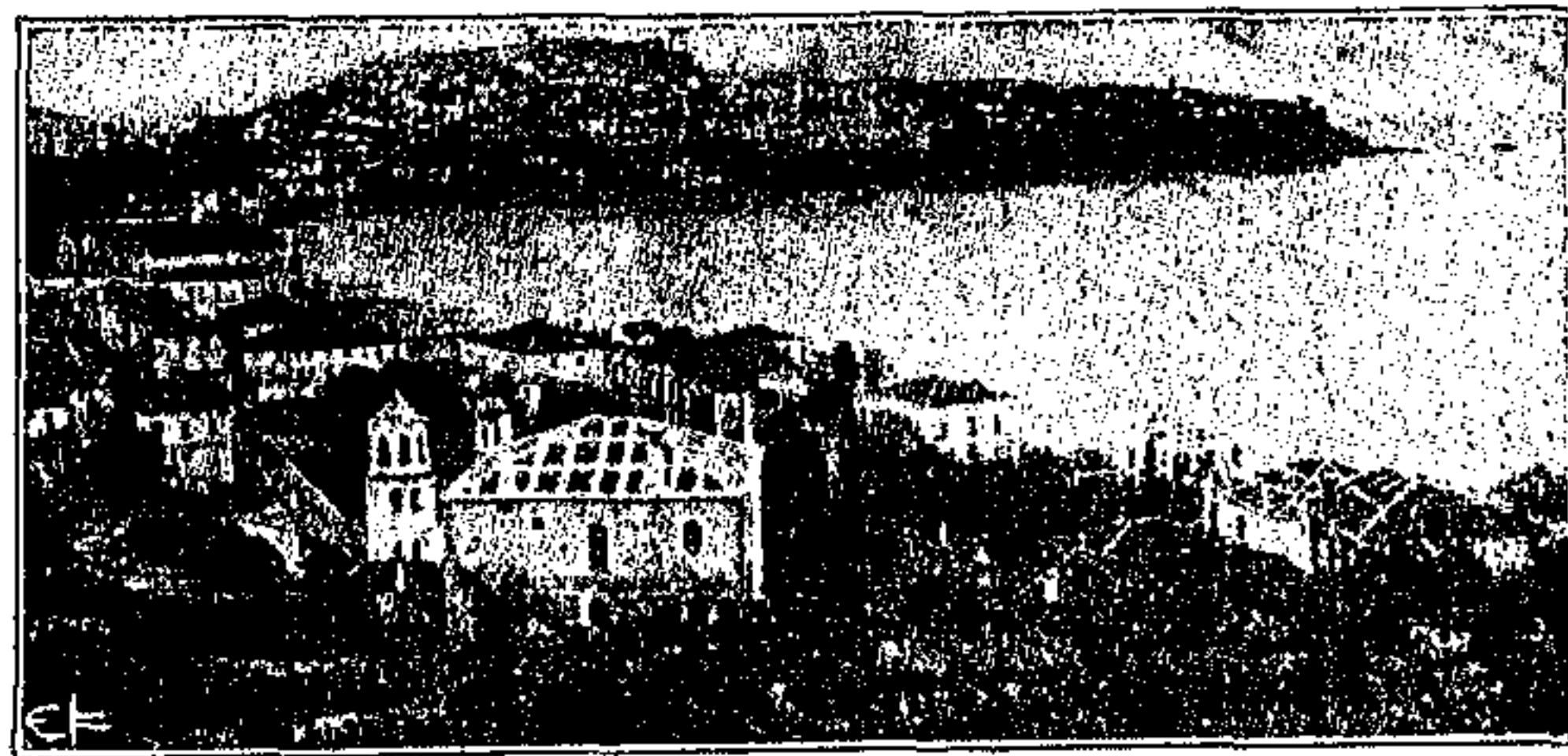
Ἐν Θεσσαλονίῃ, Ἀπρίλιον 1907

ΛΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

ΚΑΒΑΛΛΑ

Ἡ σημερινὴ Καβάλλα νομίζουσι τινες ὅτι εἶνε ἡ ἀρχαία παραλιακὴ πόλις *Νεάπολις*, ἣτις νοτιοδυτικῶς ἐκείνης ἔκειτο, ἄλλοι δὲ ὀρθῶς φρονοῦσιν ὅτι εἶνε ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν μνημονευομένη χριστιανικὴ πόλις *Χριστούπολις*, ἣτις ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ στρατηγικὴ ἐφείλκεσε τὴν προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ναυτικῶν

ΛΙΜΗΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ

Γενοαίων, οἱ ὅποιοι κατέλαβον αὐτὴν καὶ ἀνέδειξαν ἐμπορικὸν λιμένα τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

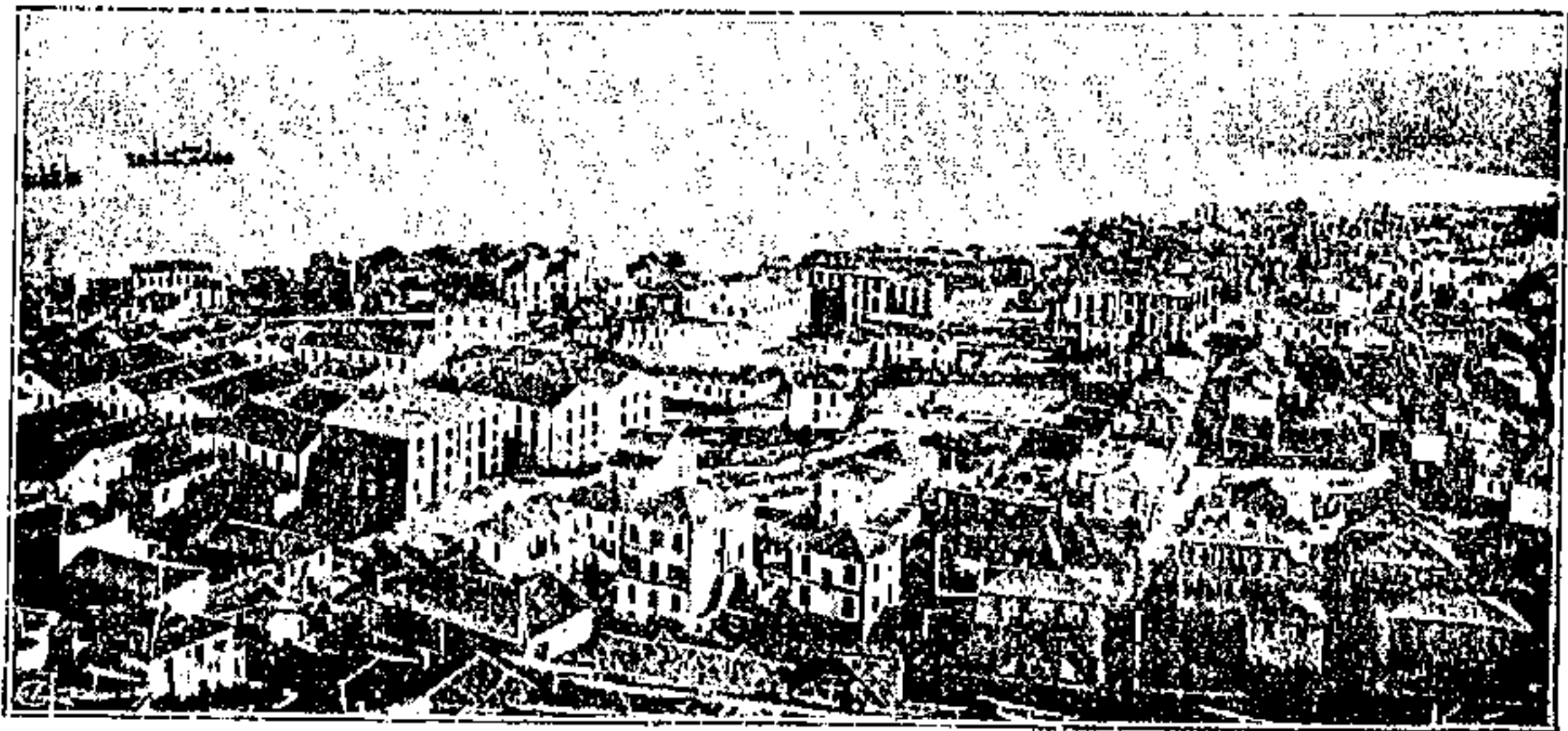
Ἰσχυρίζονται τινες ὅτι οἱ Γενοαῖοι μετωνόμασαν αὐτὴν Καβάλλαν ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς τοποθεσίας αὐτῆς, ἐφ' ἧς τρόπον τινὰ ἐπιβαίνει ὁ ἐξερχόμενος τοῦ λιμένος ὡς ἐπὶ τῶν νότων τοῦ ἵππου (cavallus), ἄλλοι δὲ νομίζουσιν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν Βουκεράλαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄλλοι ὅτι εἶνε παραφθορὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως Σκάβαλα (Σ)καβάλα, ἣτις ἔκειτο βορειότερον τῆς σημερινῆς Καβάλλας, ἔξ οὗ καὶ ἡ γραφὴ δι' ἑνὸς λ.

Ἡ σημερινὴ Καβάλλα διαστέλλεται εἰς πόλιν παλαιότεραν, νοτιώτερον κειμένην, καὶ εἰς νεωτέραν, βορειότερον ἐκτισμένην. Καὶ τῆς μὲν παλαιᾶς Καβάλλας αἱ ὁδοὶ εἶνε στεναὶ καὶ σκολιαί, αἱ δὲ οἰκίαι, ὧν αἱ πλεῖσται ὀθωμανικαί, παλαιαὶ καὶ χαμηλαί,

ἡ δὲ νεωτέρα Καβάλλα ἔχει οἰκίας νεοδημήτους, ὧν αἱ πλείσται ἱκανῶς κοιμηταὶ καὶ εὐπρεπεῖς ἀλλὰ καὶ αὕτη στερεῖται ὁδῶν καλῶν καὶ ἀναπαυτικῶν, διότι τὸ ἔδαφος εἶνε ἀνώμαλον, ἀνωφερές καὶ βραχῶδες.

Ἐν Καβάλλᾳ παρὰ τὴν ἀκτὴν ὑπάρχουσι πελώρια κτίρια, χρησιμεύοντα ὡς ἐργοστάσια συσκευῆς, διαλλογῆς κ.τ.λ. τοῦ πολυτίμου προϊόντος αὐτῆς καπνοῦ, ὅστις περιζήτητος ὢν εἰσάγεται πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Κοινότης Καβάλλας εἶνε ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Μακεδονίας, ἐκπροσωποῦσα ἐν τῇ ἀνατολικῇ

ΚΑΒΑΛΛΑ

Μακεδονία τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου στοιχείου. Ἀποδείξεις δὲ τούτου τὰ εὐπρεπῆ καὶ ἀριτίως διαργανωμένα διδακτήρια αὐτῆς, ἴτοι:

1) Ἡμιγυμνάσιον ἑπτατάξιον. 2) Παρθεναγωγεῖον. 3) Γυμναστήριον τέλειον καὶ τὸ νοσοκομεῖον ὁ «Ἐθαγγελισμὸς», ἅτινα πάντα συντηροῦνται ἐκ τῶν προσόδων κοινοτικῶν κτημάτων, τὰ ὅποια ἀνηγέρθησαν κοινῇ τῶν κατοίκων συνεισφορᾷ.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἄξια μνείας εἶνε καὶ τὰ πανύψηλα κτίρια τῆς φιλοπτώχου ἰδία τῶν Κυριῶν ἀδελφότητος, ὧν τὰς προσόδους διαθέτει αὕτη εἰς ἀποκλήρους τῆς τύχης ἀνθρωπίνης ὑπάρξεις, καὶ ὁ ἀνεγειρόμενος μέγας Ναός.

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΚΡΙΤΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ «ΦΑΝΟΝ»

ΜΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὁ τέως ὑπάρχων ἐν Μακεδονίᾳ, γνωστός ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἄκριτας, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Φανόν» τῶν Παρισίων τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,

Ἔχω ἄρα γε τὸ δικαίωμα ν' ἀποτείνωμαι πρὸς τιμίους ἀνδράποδες ἐγὼ ὁ ληστής; Δύναμαι νὰ κάμω ἐκκλησίαν εἰς τὰ δίκαια καὶ φιλόφροντα αἰσθήματά σας ἐγὼ ὁ διαπράξας τόσας «φρικαλέας ἀρότητας;»

Διότι ὑπῆρξα ἀρχηγὸς σερμορίας ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητά μου αὕτην φαίνεται, ὅτι ἐδολοφόνησα ἀδάφας γυναῖκας καὶ παιδιά.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν τιμὴν μου, κατέχω πολύτιμον μαρτυρίαν, ἡ ὅποια μὲ σώζει ἀπὸ τῆς μυσάρης αὐτῆς συκοφαντίας καὶ μοῦ δίδει τὸ δικαίωμα νὰ φέρω ὑψηλὰ τὸ μέτωπον, ἀκόμη καὶ ἐνάπιον παρισινῶν τινῶν συναδέλφων σας, τῶν ὁποίων αἱ μακεδονικαὶ ἔρευναι φαίνεται, ὅτι ἐνηργήθησαν ἅπασαι εἰς τὰ βουλγαρικὰ γραφεῖα ἢ τὰ ἀγγλικὰ προξενεῖα, ἅτινα μετεβλήθησαν εἰς προστάτας τῶν κομιτατζήδων διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἡ πολιτικὴ πῦσαν νὰ ἐπιδοκιμάζῃ, ἀλλ' ἡ ἠθικὴ ἀποδοκιμάζει.

Τὴν μαρτυρίαν ταύτην τὴν εὕρισκω εἰς τὴν «Μακεδονικὴν σύγχυσιν», βιβλίον φυλάγηδες, γραφέν ὑπὸ τοῦ συν-

εργάτου σας κ. Μιχαήλ Παγιαρές.¹ Εἰς τὰς σελ. 394 καὶ 395 ἀναγινώσκω τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν κάλλιστα τὴν διαγωγὴν τῶν κομιτατζήδων καὶ τὴν τῶν ἀνταρτῶν.

Ἡ ὀμότης τῶν κομιτατζήδων.

« Οἱ προκαλέσαντες - γράφει ὁ κ. Παγιαρές - τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1903, ἐνεπιστεύθησαν τὴν διεύθυνσιν τοῦ βουλγαρισμοῦ, ἅμα ἐπέστρεψαν εἰς Σόφίαν, εἰς ἀνδράποδες « τοῦ σχοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ », οἱ ὅποιοι εἶχον μανίαν νὰ σφάζουν καὶ νὰ δολοφονοῦν... » Ἀπεκεφάλισαν οἱ ἀνδρωποὶ αὐτοὶ κατὰ ἑκατοντάδας... Ἡ ὀμότης καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀρπαγὴν τάσις τῶν κομιτατζήδων ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω. Οἱ ἴδιοι οἱ ὀμοειδνεῖς των, οἱ Βούλγαροι, δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὴν σκληρότητά των καὶ τὰς ὀλονὲν αἰζανούσας ἀπαιτήσεις των...

Οἱ Ἕλληνες δὲν κατεπίεζον τοὺς μακεδονικοὺς πληθυσμούς. Δὲν ἀπῆτουν παρὰ τῶν χωρικῶν χρήματα. Ἐτρέφοντο δι' ἐξόδων των πάντοτε καὶ ἐπλήρωναν ὅπου κατέλιον.

Οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἀρχαῖοι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀνήκοντες εἰς τὰς καλλιτέρας οἰκογενεῖας τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ ἀνατροφή, τὴν ὅποιαν εἶχον λάβει, τοὺς ἠμπόδιζε νὰ μετέλθουν βίαια καὶ ἄγρια μέσα.

Οὐδέποτε εἰς Μελάς θὰ ἐπέτρεπεν εἰς οἶονδὴποτε ἐκ τῶν ὀπαδῶν του νὰ ξεκοιλιάσῃ μίαν γυναῖκα ἢ νὰ κομματιάσῃ ἓνα γέροντα.

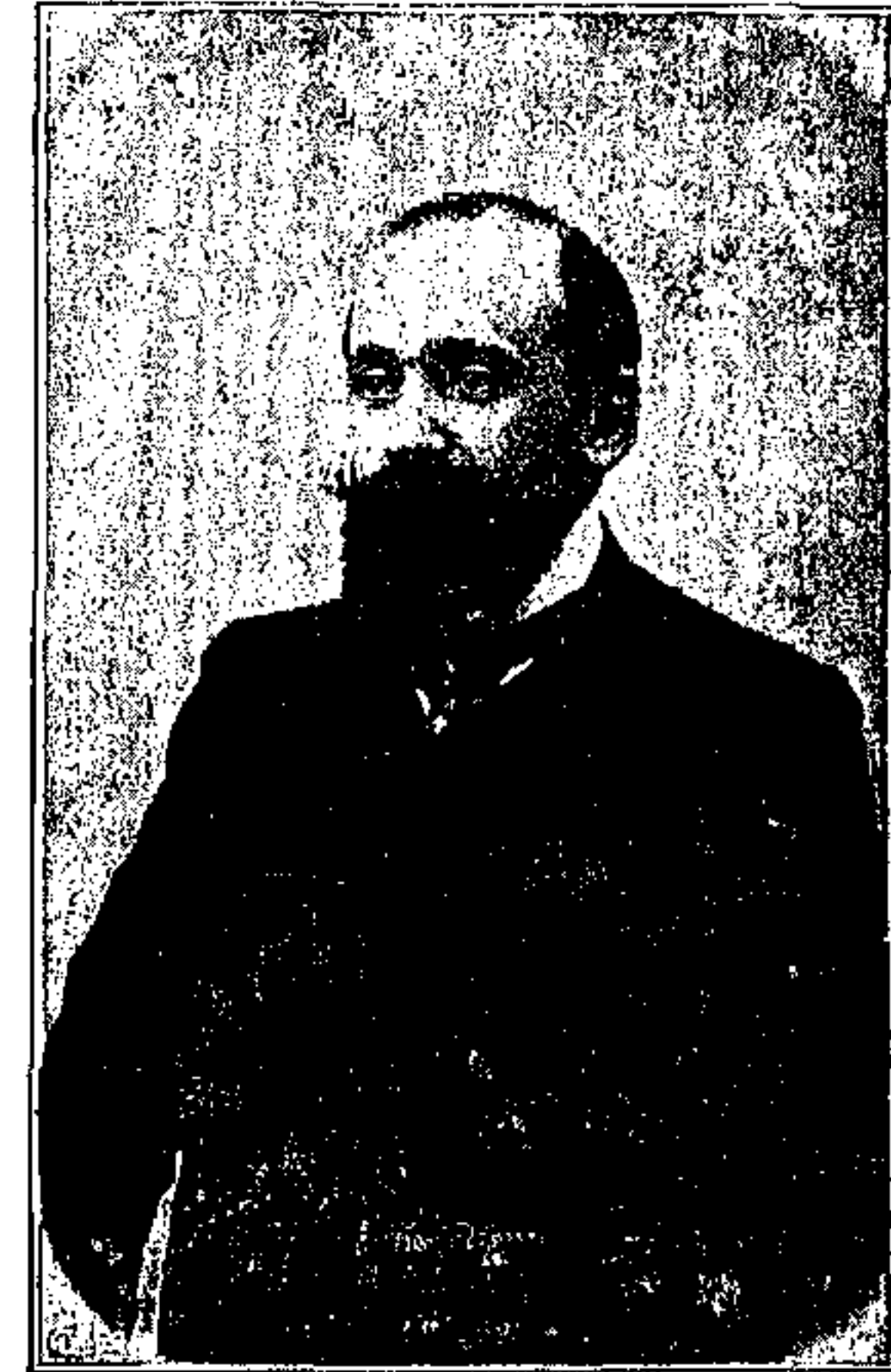
Συνηντήσαμεν εἰς Νιόουσαν ἓνα φανατικὸν Ἕλληνα, ὁ ὅποιος παρεπονεῖτο, διότι ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἀκρίτας ἐβάδιζε μὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἀνά χειρας »

Λοιπὸν σᾶς δηλῶ, ὅτι ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι ὁ Ἀκρίτας αὐτός, ἐπωφελοῦμαι δὲ τῆς περιστάσεως, ὅπως εὐχαρι-

¹) Μέγας φιλέλληνας.

στήσω τὸν συνεργάτην σας, διότι ἀπέδωκε τόσον τελείως τὸ δίκαιον.

Ὁ κ. Παγιαρές εἶνε ὁ μόνος, δημοσιογράφος - ὄχι μόνον Γάλλος, ἀλλὰ καὶ εὐρωπαῖος ἐν γένει - τοῦ ὁποίου ἡ περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προσώπων καὶ πραγμάτων γνώμη δύναται νὰ ἔχη κύρος, διότι εἶνε ὁ μόνος, ὅστις διέτρεξε τὴν

ΠΑΓΙΑΡΕΣ

χώραν καθ' ἅπαντα αὐτῆς τὰ σημεῖα, ἐρωτῶν τοὺς κατοίκους καὶ θέλων τὸ πᾶν νὰ ἴδῃ καὶ τὸ πᾶν ν' ἀκούσῃ, μὴ ἀρκούμενος, ὅπως οἱ περισσότεροι τῶν συναδέλφων του, εἰς τὰς προξενικὰς ἐκθέσεις, αἱ ὅποια δὲν παρουσιάζουν συνήθως τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ των ὄψιν.

Ὁ κ. Παγιαρές ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβάσῃ, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν κατηρτίσαμεν συμμορίας, παρὰ μόνον ὅπως

ἔπερασπίσωμεν τοὺς ὁμοεθνεῖς μας, ἐναντίον τῶν ἐχθρικών ἐπιθέσεων.

Ἦτο δυνατόν νὰ μείνωμεν μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας καὶ νὰ βλέπωμεν τὰς ἐκατόμβας τῶν ἰδικῶν μας;

Ὅταν ἐτολμᾶμεν νὰ υποβάλωμεν τὰ παρίποντά μας εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις πρεσβείας ἢ τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ Προξενεῖα, μᾶς ἀπήντων ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμωμεν ὑπομονήν. Μᾶς εἰρωνεύοντο ἔπειτα διὰ τὴν ἀδριάνειάν μας καὶ ἔλεγον: « Ἀντὶ νὰ διαμαρτύρησθε, θὰ κάμητε καλλίτερα νὰ κινηθῆτε καὶ σεῖς, ὅπως κινουῦνται οἱ ἐχθροί σας. Ὑπερέβημεν ἄρᾳ γε καρμίαν φορὰν τὰ ὅρια, τὰ ὅποια μᾶς εἶχον ὑποδείξει;

Πιθανόν, Ἀλλὰ - καθὼς παρατηρεῖ καὶ ὁ κ. Παγιαρὲς - τὰ ἔτακτα στήρη τῶν συμμοριῶν δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ κυβερνηθῶν, ὅπως κυβερνῶνται τὰ τακτικὰ στρατεύματα.

Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν συμβαίη ὅμως, ἡ συνείδησίς μου εἶνε ἡσυχος, διότι ἔχω τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἐξεπλήρωσα ἐν πατριωτικὸν καθήκον. Ἐκτὸς τούτου ὅμως διηκολύναμεν πολὺ καὶ τὸ ἔργον τῶν Νεοτούρκων.

Ἐὰν δὲν ὑπῆρχον οἱ ἀντάρται, δὲν θὰ ἦτο ἀπίθανον νὰ κηρυχθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αὐτόνομος ἡ Μακεδονία. Αὐτονομία δὲ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐσήμαινε πόλεμον ἐν ταῖς Βαλκανίαις.

Χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν ἐπέμβασίν μας, ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἔμεινεν ἀδύκτος. Ἐὰν ἡ εἰρηνικὴ ἐπανάστασις τῆς Τουρκίας ἐγένετο εἰλικρινῶς καὶ ἄνευ ὑστεροβουλίας, ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἔχη πιστοτέρους θεράποντας ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ αὐτονομία.

Οἱ κακῶς πληροφορημένοι ἢ οἱ κακῆς πίστεως δημοσιογράφοι ἰσχυρίσθησαν, ὅτι εἴμεθα ἀντίθετοι εἰς τὰς Μακεδονικὰς μεταρρυθμίσεις.

Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος στερεῖται καθ' ὀλοκληρίαν ὑποστάσεως. Δὲν ἐδέχθημεν τὴν αὐτονομίαν καὶ οὔτε καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ τὴν δεχθῶμεν, διότι προώρισται νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς τὴν Ἡγεμονίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἠθέλον αὐτονομίαν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας προωρισμένην νὰ καταποθῆ ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, ἀνοχῆ τῶν προστατίδων Δυνάμεων, ἐφαρμοζουσῶν τὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τμήμα μόνον τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐξαιρέσις τῶν νοτίων Καζάδων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἀτυχοῦς Ἡλείρου, ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἐξ ἴσου, ἂν μὴ πλέον, ὑπέφερον ἐκ τῆς κακοδιοικήσεως καὶ αἵτινες, καθαρῶς ἐλληνοφωνοῦσαι καὶ ἐλληνοφωνοῦσαι, δὲν ἦτο συμφέρον, φαίνεται, νὰ προστεθῶσιν εἰς ἐπαρχίαν ἔχουσαν ἴδη πλειονοψηφίαν πληθυσμοῦ ἐλληνικῆν. Οἱ ἐν Σόφίᾳ πολιτικοὶ ἐν μόνον ὄνειρον ἔχουν:

Νὰ ἴδουν πραγματοποιουμένους καὶ ἐπαληθεύοντας ἅπαντας τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἀγωνιζόμεθα μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις νὰ παρεμποδίσωμεν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέτρα, τὰ ὅποια θὰ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ καταπαύσῃ ἡ ἐξαιρέσις τῶν πνευμάτων καὶ ν' ἀπολαύσουν ἅπαντες οἱ Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι τὰ ἀγαθὰ μιᾶς καλῆς διοικήσεως, ἡμεῖς εἴμεθα οἱ πρῶτοι, οἱ ὅποιοι τὰ ἐζητήσαμεν.

Πρὶν ἀκόμη ἀναφανῆ ἡ Βουλγαρία ὡς κράτος, οἱ Ἕλληνες ἠγωνίζοντο - ἀπὸ αἰώνων - ἐναντίον τῆς τουρκικῆς ἀπολυταρχίας, πρὸς ὄφελος *ἀπάντων τῶν χριστιανῶν*. Ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι τόσον πολὺ ἀγαπῶμεν τὴν ἀρραϊάν σας χώραν, αἰσθανόμεθα εἰλικρινῆ θλίψιν, ὅταν βλέπωμεν Γάλλους ὑποστηρίζοντας μόνον - τὸ τοιοῦτον δὲ συμβαίνει ἰδίως, ἀφ' ἧς συνήψατε τὴν μετὰ τῆς Ρωσσίας συμμαχίαν - πᾶν ὅ,τι εἶνε σλαυϊκὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἀγνοοῦντας τοὺς Ἕλληνας ἢ συκοφαντοῦντας αὐτούς.

Ἡ στάσις τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς δηλώσω ἐκ μέρους ὄλων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ζώντων Ἑλλήνων καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ἀνταρτῶν, οἱ ὅποιοι ἀρκίσθησαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τὸν καταπιεζόμενον Ἑλληνισμόν, ὅτι ἐχαιρετίσαμεν μετ' ἀγαλλιᾶσεως τὴν ἐν Τουρκίᾳ ἐπελθοῦσαν μεταβολήν.

Εὐχόμεθα ἐκ καρδίας, ὅπως ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἀναγεννηθῆ καὶ καταστῆ ἐφ' ἀμύλλῳ τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

Ἡ καλλιτέρα ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἀποδεχόμεθα τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, εἶνε ὅτι κατεδέσαμεν τὰ ὅπλα, διελύσαμεν τὰς συμμορίας καὶ οἱ ἀντάρται ἐπέστρεψαν εἰς τὰς ἐστίας των. Συγκρίνατε μὲ τὴν ἰδικὴν μας στάσιν τὴν στάσιν τῶν Βουλγάρων.

Οἱ κοριτατζήδες ὑπεκρίθησαν, ὅτι ηὐχαριστήθησαν καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν, ἐξακολουθοῦν ἐν τούτοις προκαλοῦντες ἀκόμη ταραχὰς ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἐπαφελήθησαν τῆς ἀπουσίας μας, διὰ νὰ καταλάβουν ἑλληνικὰς ἐκκλησίας. Ἐχομεν ἐν τούτοις ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν σταθερότητα τῆς νέας Ὀθωμανικῆς διοικήσεως.

Εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι θὰ προστατεύσῃ αὕτη τὰς Κοινοτήτάς μας, καὶ δὲν θ' ἀναγκασθῶμεν πάλιν νὰ σπεύσωμεν εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν μας.

Τὸ μέλλον θὰ δείξῃ εἰς τοὺς πράγματι ἀμερολήπτους, ὅτι οἱ ἀληθεῖς φίλοι τῆς τάξεως, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶνε οἱ Ἕλληνες, καὶ ὄχι οἱ Βούλγαροι.

Ἐν μόνον ἀπαιτοῦμεν παρὰ τῆς Πύλης, νὰ μὴ θίξῃ αὕτη οὐδὲν ἐκ τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου, ἅτινα ἐσεβάσθησαν κατακτηταὶ εἰς στιγμὰς κρίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἄλλως, ἐὰν ἰδεολόγοι Πανσλαμισταὶ παραγνωρίζοντες τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ὑποτιμήσουν αὐτήν, ταχέως θὰ ἀντιληφθῶσιν ὅτι, ὡς καὶ κατὰ τῆς εἰκοσαετοῦς βουλγαρικῆς προπαγάνδας, ἡδυνήθη νικηφόρως νὰ ἀντεπεξέλθῃ, θὰ δυνηθῆ ἅπαξ ἔτι ν' ἀναποδογυρίσῃ τὸ πᾶν ὄχι βεβαίως

πρὸς ὄφελος τῶν ὄνειροπολησάντων ἰσχυρὰν Τουρκίαν πατριωτῶν, *οὗς λογιζομένους καὶ σεβομένους τὰ ἔθνικά μας δίκαια εὐκρινῶς θὰ βοηθήσωμεν, ὡς ἐπράξαμεν ἴδη, μεγάλως συντελέσαντες εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου κινήματός των.*

Δέξασθε κ.λπ.

ΑΚΡΙΤΑΣ

Πρόφην Ἕλληνα ὁπλαρχηγὸς ἐν Μακεδονίᾳ

Σημ. Τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον κατεχορίσθη καὶ ἐν τῷ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένῳ «Hellenisme», ὄργάνῳ τοῦ ἐξ ὑπερόχων Φιλελλήνων Γάλλων συνισταμένου Συνδέσμου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Ἑλληνικῶν δικαίων καὶ δικαίως ἐξετιμῆθη διὰ τε τὴν ἀγρίθειαν τοῦ περιεχομένου καὶ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, τοῦ γενναίου ἀρχηγοῦ *Κώστα - Ακρίτα*, ὅστις ἀπέδειξεν ὅτι ἐξ ἴσου δεξιῶς χειρίζεται τὸν κίλαμον ὡς ἐχειρίσθη καὶ τὸ ξίφος ἐν Μακεδονίᾳ.

ΦΡΟΥΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΛΑΣ

(* Ἴδὲ ἐν σελ. 123).

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

*Ἐὰν σὲ ἐγκαταλείψωμεν,
ὦ ἱερὰ πατρίς τοῦ Ἀλεξάνδρου,
τὸ ἔθνικόν σου σάβανόν σου
θὰ καλύψῃ καὶ τὸ πτώμα τῆς Ἑλλάδος.*

(* Μακεδονία., Πετρόφ).

ΒΑΡΒΑΡΟΙ ΚΑΘ' ΕΛΛΗΝΩΝ¹

Τοῦ Κρούμου ἄγριοι ἀπόγονοι,
παιδιά αὐτοῦ ἀντάξια πατρός κατηραμένου,
κτυπάτε κατακέφαλα, ἀλύπητα κτυπάτε
πάντοτε ἀόπλους Ἑλληνας.

ὦ πατριῶται τοῦ κλεινοῦ (!)
τοῦ μιανοῦ Δουνάβεως, τοῦ πάντα μαιφρόνου,
κτυπάτε, καταστρέψατε ἀλύπητα ἐκείνους,
ποῦ σᾶς ἐξεπολίτισαν.

Ἀλλὰ τί λέγω; *Τέρατα*
ἐκπολιτίζονται ποτε; Ἐπλάσθησαν ἕς τὸ αἶμα
ἀνθρώπων νὰ κυλίσονται. Ποτέ δὲν ἀποβάλλουν
τὸ φυσικόν των γνῶρισμα.

Εἶναι κοινόν... προτέρημα
ὄλων σας νὰ δεικνύητε φρικτὴν ἀχαριστίαν
πρὸς τοὺς εὐεργετήσαντας μετ' ἀφιλοκερδείας
ἀπὸ αἰώνων Ἑλληνας.

Εὐγνωμοσύνη! ἄγνωστον
καὶ ξένον πάντη αἶσθημα εἰς σᾶς τοὺς δολοφόνους
τοὺς πάντοτ' ἐκ συστήματος φρικτὰ ποδοπατοῦντας
τοὺς ἀνισχύρους, τοὺς μικρούς.

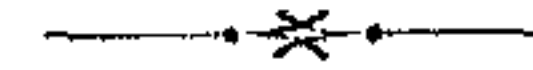
¹) Ἐκ τοῦ ὅσον οὕτω ἐκδοθησομένου ἔργου τοῦ κ. Ἄλ. Ἀστερίου
«Εἰς τὴν Μακεδονίαν».

Ἡ ἱστορία ἀψευδῆς
Φαίνεται μάρτυς πάντοτε τῶν ἀσχημονιῶν σας
καὶ δὲν εἶν' ἢ ἐπανάληψις τῶν πάλαι εἰδισμένων
τὰ σήμερον γινόμενα.

Ἄλλ' ὅμως μὴν ταράττεσθε.
Ποτέ ὁ Ἕλληνας, μᾶθετε, ναί, δὲν σᾶς ἐφοβήθη
καὶ ὡς Ἀνταῖος ἐσαι εὐγείρεται μὲ σθένος
κι' ἀντεπεξέρχεται νικῶν.

ὦ, ἕς τὴν γλυκεῖα πατρίδα μας
δότε, ὦ, δότε ἄρχοντες τὴν παλαιὰν ἰσχὺν της!...
καὶ θὰ ἰδῆτε, Βούλγαροι, τρισάθλιοι Ραμοῦνοι,
βουλγαροκτόνων τρόπαια.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδό-
νος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Θέλει κι' ὁ μυζάρης νὰ γελάσῃ τὸ σαλιάρη.
Τέτοια βάσανα ἔχ' ἡ ρόκα, ὅσῳ νὰ γεμίσ' τ' ἀδράχτι.
Ὅταν θέλησῃ κι' ὁ φτωχὸς νὰ χορέψῃ, κόπηκεν ἡ κόρδα.
Γρόσια ἔστο πουγγί, ψάρια ἕς τὸ βουνί.
Ἐέρ' ὁ βλάχος τί ἔχει ἕς τὸν τροβᾶ του.
Ἐέρ' ἡ μάννα μ' νὰ ζυμάσῃ, ἀμὰ δὲν ἔχ' ἀλεῦρι.
Ὅτ' ἀκοῦς ἕς τὴ γειτονιά σου, πάντεχέ το ἕς τὴ γωνιά σου.
Θὰ γυρίσῃ ὁ τροχὸς νὰ χορτάσῃ κι' ὁ φτωχὸς.
Πιάσε τὸ γκαβὸ καὶ βγάλτου τὰ μάτια.
Εἶδεν ὁ ζουρλὸς τὸν μεθυσμένο κ' ἐπαραμέρισε.
Ὅξω ἀπ' τὸ χορό, πολλὰ τραγοῦδια λένε.

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ....

ΞΕΧΑΣΘΕΝΑ;...

Εἶνε νύξ...

Μὲ τὸν βλοσυρὸν τοῦ ὀφθαλμῶν, εἰς τὴν σκανδαλίην προσηλωμένον ὁ αἰμοχαρὴς κομίτης, μὲ τὸν δολοφόνον δάκτυλον ἔτοιμον, προσμένει μὲ ἀγωνίαν τίγρεως ἢ θάϊνης τὸ ἀθῶν του θῦμα, τὸν ἀνύποπτον χωρικόν... Εἶνε βέβαιος ὅτι θὰ διέλθῃ διὰ τοῦ δάσους, πρὸ τῆς κρύπτης τῶν θάμνων του... τοῦ τὸ ἐξήγειλεν ἀπαισίος Ἐφιάλτης!

Καὶ καρτερεῖ ἐκεῖ ὥρας ὀλοκλήρους ἀκίνητος καὶ καταστέλλει καὶ πείναν καὶ δίψαν, διότι τὸν ζωογονεῖ ἡ ἐλπίς ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ πῆ αἷμα ἑλληνικὸν ἢ διαψῶσα ψυχὴ του! Ναί! ποθεῖ νὰ καταπίῃ τὸ αἷμα παντὸς Ἑλληνοῦ, νὰ κατασυντρίψῃ ὑπὸ τὸ γόνυ αὐτοῦ τὸ ἀθῶν νήπιον καὶ λείπων κατόπιν τὸ μεμελισμένον πτώμα του, ἐν μέσῳ ἀγνῶν ἀναβράζοντος αἵματος νὰ κράξῃ... «Ψυχὴ μου, χόρτασε... ἕνας Ἑλληναὶ ἐχάθη...» Καὶ αἱ στιγμαὶ παρέρχονται.

Πυροβολισμὸς αἴρνης ταράσσει τὴν γαλήνην τῆς νυκτός, καὶ εἰς τὸν ἀποτρόπαιόν του ἤχον στεναγμοὶ καὶ πνιγομένου ῥόγγος ἀντηχεῖ!... Ἀγωνιῶν, εἰς τὴν πάλιν τοῦ θανάτου βιογγομαχῶν ὁ μάρτυς χωρικός, δέχεται ἀλλεπάλληλα τὰ μαχαιρώματα τοῦ θηριώδους δολοφόνου του. Καὶ εἰς ἐκάστην πληγὴν, ἥτις μίαν ἔτι θανάτιδα ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς φλεβοτομουμένης πατρίδος, πικρὸν ἀντηχεῖ ἐπιρῶνημα: Ἄχ! Ἡ τίγρις μαίνεται, ὀργιᾶζει ἐπὶ τοῦ πτώματος. Καὶ αὐτὴ ἡ εὐωδία νεκρωμένου πτώματος μεθύσκει τὸ τέρας! Θυσιάζει ὁ Βούλγαρος ἕνα Ἑλληνα, ἐννοεῖ νὰ ἀπολαύσῃ... ἐννοεῖ νὰ κορεσθῇ!

Στρῶμα αἵματος πεπηγὸς ἐκάλυπεν ἤδη τὴν μάχαιραν τοῦ

δημίου· πρὸ πολλοῦ ἐξέπνευσε τὸ θῦμα... Ἐναπομένει ἤδη τὸ δεύτερον μέρος τοῦ δράματος, ἡ προετοιμασία ἄλλης λείας...

«... Μεθαύριον μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ περάσῃ ἀπ' τὸ χωριὸ σου, Μῆτρο, ὁ κοτζάμπασής μας Ἰωάννης μαζί με τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του...»

Ἐξήστραψεν ὁ βλοσυρὸς τοῦ κομίτου ὀφθαλμὸς! Ρεῦμα θερμὸν ζέοντος αἵματος ἀνῆλθεν εἰς τοὺς κροτάρους του. «Καὶ ἄλλο θῦμα, ἔ! καὶ ἄλλο! Ἐμπρός! Ἑλληναὶ δὲν θὰ μείνῃ εἰς τὸν κόσμον... Ἄχ! νὰ ἠμπορούσαμεν ὅλους μαζί νὰ σᾶς φάγωμεν! Θὰ ἔχωμεν καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ; ἔ τόσον καλλίτερα!»

Ἀφίρει τὸ θῦμά του ὁ Μῆτρος, ὁ νυκτόβιος φρονεὺς, καὶ ἀνέρχεται τὴν ῥάχιν τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἰς τρώγλας ἐμρωλεύουσα συμμορία ἀγρίων ληστῶν, σιγαλῆ τῆ φωνῆ διαλέγεται. Εἰς τὴν ἀτιμέλητον μορφήν, εἰς τὰ ἐρρακωμένα των ἐνδύματα, εἰς τὴν ἀπαισίαν συμπλοκὴν κόμης, ὀφρύων, γενείου καὶ μελανοῦ χρώματος προσώπου, εἰς τὴν παγερὰν ἀκτῖνα τοῦ μικροῦ των ὀφθαλμοῦ, ἐνδιδαιτᾶται ὅλη ἐκείνη ἡ τέχνη, δι' ἧς ὁ δυστυχὴς χωρικός ἠσθάνετο παγωμένον τὸ αἷμά του εἰς τὴν θέαν τοῦ κομίτου:

«Βοεβόδα, ἀνακράζει πλησιάζων, ἀδέλφια, χαρῆτε! ἕνα Ἑλληνα ἔφαγα καὶ μεθαύριον τρεῖς ἄλλους ἀκόμη... εἶνε καὶ γυναῖκες!» Γέλως σατανικὸς διεδέχθη τοὺς λόγους του ἐνηγκαλίζοντο καὶ ἐφιλοῦντο, διότι εἰς Ἑλληνα ἐξέπνευσε, διότι τρεῖς ἄλλοι Ἑλληνες θὰ πέσουν ὑπὸ τὴν μάχαιράν των!

Κύκλω συνηθροισμένοι, ὑπὸ τὸ ἀδύνατον φῶς τῆς σελήνης συσκέπτονται οἱ φρονεῖς...

Εἶνε ἀπαισία ἡ στιγμή. Ὑπὸ τὴν ὠχρὰν τῆς σελήνης ἀνταύγεια διαζωγραφεῖται ἐπὶ τῆς στυγνῆς των ὄψεως ὅλη ἡ λύσσα των ἐναντίον τοῦ Ἑλληνοῦ, ὅλον τὸ πάθος ἐναντίον τοῦ ὀρθοδόξου...

«Παιδιὰ, λέγει ὁ ἀρχιληστής, ἑλληνικὸν αἷμα μυρίζει, αἷμα γυναικῶν, αἷμα παιδίων... λοιπὸν νὰ τοὺς σκοτώσωμε τὴν ἡμέρα οὔτε εἶνε δυνατόν, οὔτε τὸ θέλω. Μ' ἕνα βόλι ὁ Βούλγαρος δὲν καταδέχεται νὰ φρονεῖ. Θὰ τοὺς βασανίσωμεν πρῶτα κα' ὕστερα.

«Ἀκοῦστε τώρα!» καὶ ἐκυψαν ὅλοι περὶ αὐτὸν καὶ ἐκεῖ ἐτεκταίνοντο τὰ σατανικὰ των σχέδια. «Ὄρκιζεσθε ὅτι Ἑλληναὶ δὲν θὰ ζήσῃ»; ἐπιθύρσει ἀνακύπτων ὁ ἀρχηγός. «Δὲν θὰ ζήσῃ!» ἀντήχησε πολύστομος βοή, ὡς φέθουρος νυκτερινός.

*
* *

Ἄνυποπτος ὁ δυστυχῆς κοτζάμπασης, αὐτὸς πεζός, ἢ σύζυγός του καὶ τὸ θηλάζον βρέφος ἐπὶ τοῦ ζώου, διέρχεται τὸ βαρυσήνοδες δάσος τοῦ χωριοῦ του, διὰ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν κάμ-

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΔΕΣΜΙΑ

πον, ὅπου εἰς τὸ χωριὸν Α τελεῖται ὁ γάμος τοῦ ἀνεψιοῦ του. Ψίδυρος δειλὸς διατρέχει τὰ φύλλα τῶν δένδρων. «Τί εἶνε αὐτό;» ἀναφωνεῖ σιγὰ, σιγὰ ἢ νεαρὰ σύζυγος. «Ἰίποτε,» ἀπαντᾷ ἀταράχως ὁ Ἰωάννης, ἐνῶ συγχρόνως στρίγγει ἐπὶ τοῦ στήθους ἐπιστολὴν πολύτιμον. Καὶ προχωροῦν ἀνύποπτοι καὶ ἐξηλθόν ἤδη τοῦ δάσους.

Στρέφει ὁ τάλας σύζυγος ἐκ κακῆς προαισθήσεως ὀπισθεν

καὶ «Ἄλλοίμονον!» φωνὴν ἀσθενῆ καταπνίγει ἐντὸς τοῦ λάφυργός του... Ἡ ἄτακτος καὶ ἐσκονισμένη κόμη ἐνὸς κομίτου διαφαίνεται ὑπὸ τινά θάμνον! «Προχώρει γυναῖκά μου, λέγει!».

Κατήρχοντο ἤδη κατήφορον, εἰς τὸ τέρμα τοῦ ὁποίου λάκκος ἔχαινε μέγας, ἀνοιγμα βροχῶν καὶ χιόνων... «Γιάννη», μόλις ἐπρόφθασε ν' ἀρθρώσῃ ἢ σύζυγος. «Γυναῖκά μου, παιδί μου!» μόλις ἠκούσθη ἡ ἀσθενῆς φωνὴ τοῦ πνιγομένου συζύγου, ἐνῶ τοῦ μυστηρίου ἢ ἐξήγησις ἐδίδετο τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ!

Λιπόθυμος καὶ ἀπροστάτευτος ἡ σύζυγος, κρατοῦσα εἰσέτι σπασμωδικῶς ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ ἀτυχὲς νήπιον, ἔκειτο πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ βοεβόδα, ὅστις μὲ πυρέσσον τὸ βλέμμα, μὲ συνεσφιγμένους ὀδόντας ἔκυπτεν ἐπ' αὐτῆς...

Ἐν ἀκαρεῖ ὀπισθάγκωνα δεσμευθεὶς ὁ Ἰωάννης ἀκολουθεῖ σκυθρωπὸς ὀκτάδα δημίων καὶ εἰσέρχονται πάλιν εἰς τὸ δάσος. — «Τὴν σύζυγόν μου, ἀχρεῖοι, τὸ παιδί μου, βάρβαροι!» ἀναφωνεῖ δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων του «τί τὰ κάματε; ποῦ εἶνε; Ἄν μὲ σκοτώστε, ἀρῆσατέ με τοῦλάχιστον μαζύ των νὰ πεθάνω.»

«Ἡ γυναῖκά σου εἶνε τώρα εἰς τὰ χεῖρα τοῦ ἀρχηγοῦ!» ἀπήντα μετὰ πεισμονῆς ὁ τύραννος. Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας ὁ πατήρ καὶ σύζυγος, μὲ ἀφρίζων ἐκ τῆς λύσεως τὸ στόμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τῷ ἔφραττε βάρβαρος παλάμη, προχωρεῖ καὶ εἰσέρχεται εἰς ὑπόνομον σκοτεινὴν. «Ποῦ θὰ μὲ πᾶτε; ποῦ θὰ μὲ πᾶτε; ἀγριοί!» ἐρωτᾷ εἰσερχόμενος. «Γιατί δὲν μὲ σκοτώνετε ἐδῶ;» «Θὰ σὲ κρεμάσωμεν,» ἀπαντᾷ μετ' ἀπαισίου μορφασμοῦ ὁ δήμιος, «ἀφοῦ πρῶτα διῆς τί θὰ κάμωμεν τὴν γυναῖκά σου καὶ τὸ παιδί σου!...» Ἐνα πικρότατον «Ἄχ!». Εἰς βαρύτετος στεναγμὸς ἐξώγκωσε τὰ πιεζόμενα στήθη τοῦ θύματος. Καὶ τὸν στεναγμὸν τοῦτον ἀνήρπασεν ἢ μεταμεσημβρινὴ αὔρα καὶ τὸν συνήνωσε μὲ ἕτερον εἰς ὀλίγη ἀπόστασιν ἀντηχοῦντα, μὲ τὸν στεναγμὸν τῆς παντερήμου συζύγου, ἣτις ἀνανήφουσα ἔρριπτε βλέμμα φλογερὸν ὀλόγουρά της καὶ ἐξήτει τὸν σύζυγόν της, καὶ ἐξήτει τὸ τέκνον της, ἐνῶ ἡ ἀδύνατός της φωνὴ ἐπνίγετο ὑπὸ τὰς παλάμας δύο θηρίων, αἱ δὲ χεῖρες, στερεῶς δεδεμέναι καὶ ἀκίνητοῦσαι, εἶχον προσλάβει χροῖμα κυανοῦν βαθμηδόν! Τὸ δὲ δύστηνον νήπιον!..., χεῖρας

καὶ πόδας ἀσθενῶς δεδεμένον ἐχρησίμευεν ὡς σφαῖρα... Τὴν ἔρριπτε παύζων ὁ εἰς κομίτης, τὴν ἐδέχετο καγχάζων ὁ ἕτερος!.. ὦ ἀτυχῆς Μακεδονία!

*
**

Ὁ πρωῖνός ἥλιος ἐχρύσωσε τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ δράματος ἀγνώριστα λείψανα ἔμενον τὸ πτώμα τῆς συζύγου, δεδεμένον εἰσέτι ἐπὶ τοῦ δένδρου, καὶ τὸ τοῦ μάρτυρος ἀνηρητημένον διὰ βρόχου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δένδρου, μὲ τὰ ἐγκαύματα τοῦ δαυλοῦ εἰς τὸ στήθος, μὲ τὰς πληγὰς τοῦ ζέοντος ἐλαίου, ἐλαφρῶς αἰωρούμενον εἰς τὰς ῥιπὰς τῆς πρωῖνῆς αὔρας!...

Τάλαινα Μακεδονία! Ἄλλη Νιόβη, εἶδες τὰ τέκνα σου ἀσπαιρόντα ὑπὸ τοῦ δημίου τὸ γόνυ, εἶδες τὰ τέκνα σου ἰδροῦντα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀγχόνης, εἶδες τὰ τέκνα σου μὲ φλεγόμενα ἐντόσθια ἐπὶ τῆς πυρᾶς νὰ ἐκπνέωσι!... Ποῖος βαρὺς καὶ πολὺπικρος στεναγμὸς ἐξέφρευγε τῶν χειλέων σου, ὅτε χωρὶς σταυρὸν καὶ θυμιατήριον, εἰς δύο σπιθαμῶς χώματος ἔκαλύπτοντο τὰ τεμάχια τῶν πολυτίμων τέκνων σου! Ἐποχὴ στυγερά, χρόνοι κλαυθμῶν καὶ θρήνων... Ἄφ' ἧς στιγμῆς γαμφώνυχον τέρας, ὕδρα πολυκέφαλος ἐπέδραμεν εἰς τὴν γλυκεῖαν γενέτειραν τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατέπιη ἐδῶ καὶ ἔστησε τὴν ἀπαισίαν του κατοικίαν ὁ Χάρων! Ὁ χαλκὸς ἐτρίψα, ὁ μόλυβδος ἔκαιε. Τῆς ἀγχόνης ὁ κάλωσ, τῆς δαδὸς ἡ σπινθηρίζουσα φλόξ, αἱ βαρεῖαι ἀλύσεις, τὰ σφοδρὰ ῥαπίσματα καὶ ἡ ἀλαζῶν χλεύη συνώδεον τὸν μάρτυρα τῆς Μακεδονικῆς ιδέας μέχρι τῆς ταπεινῆς ὄχθης τοῦ μνήματος.

Χρῆσατε δάκρυ εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τοῦ μνήματός των, τέκνα τῆς Μακεδονίας! Πλέξατε στέφανα ἀειθαλῆ ἀπὸ τὰ εὐωδέστερα τῆς ἀθανάτου Πατρίδος μας γαρύφαλλα, τὰ ἀγνότερα κρίνα, τὰ μεγαλοπρεπέστερα ῥόδα καὶ τὰ ἀιθιώτερα τῶν ἀγρῶν ἀνθύλλια βαπτίσατέ τους εἰς τὰς εὐλογίας τοῦ Ἑθνους, κλίνετε γόνυ εὐλαβῆς πρὸ τοῦ μαρτυρικοῦ των τύμβου καὶ ἀποθέσατέ τους ἐκεῖ!.. Κλαῦσε, τάλαινα μήτηρ, πολυπαθῆς Μακεδονία! Μὲ τὸν βαρὺν τοῦ πένθους σοῦ πέπλον, μὲ τὸ ὑγρὸν σου βλέμμα, κῆψον ἐπὶ τῶν λειψάνων των καὶ ἀπόθες ἐπ' αὐτῶν στοργῆς φλογερὸν φρί-

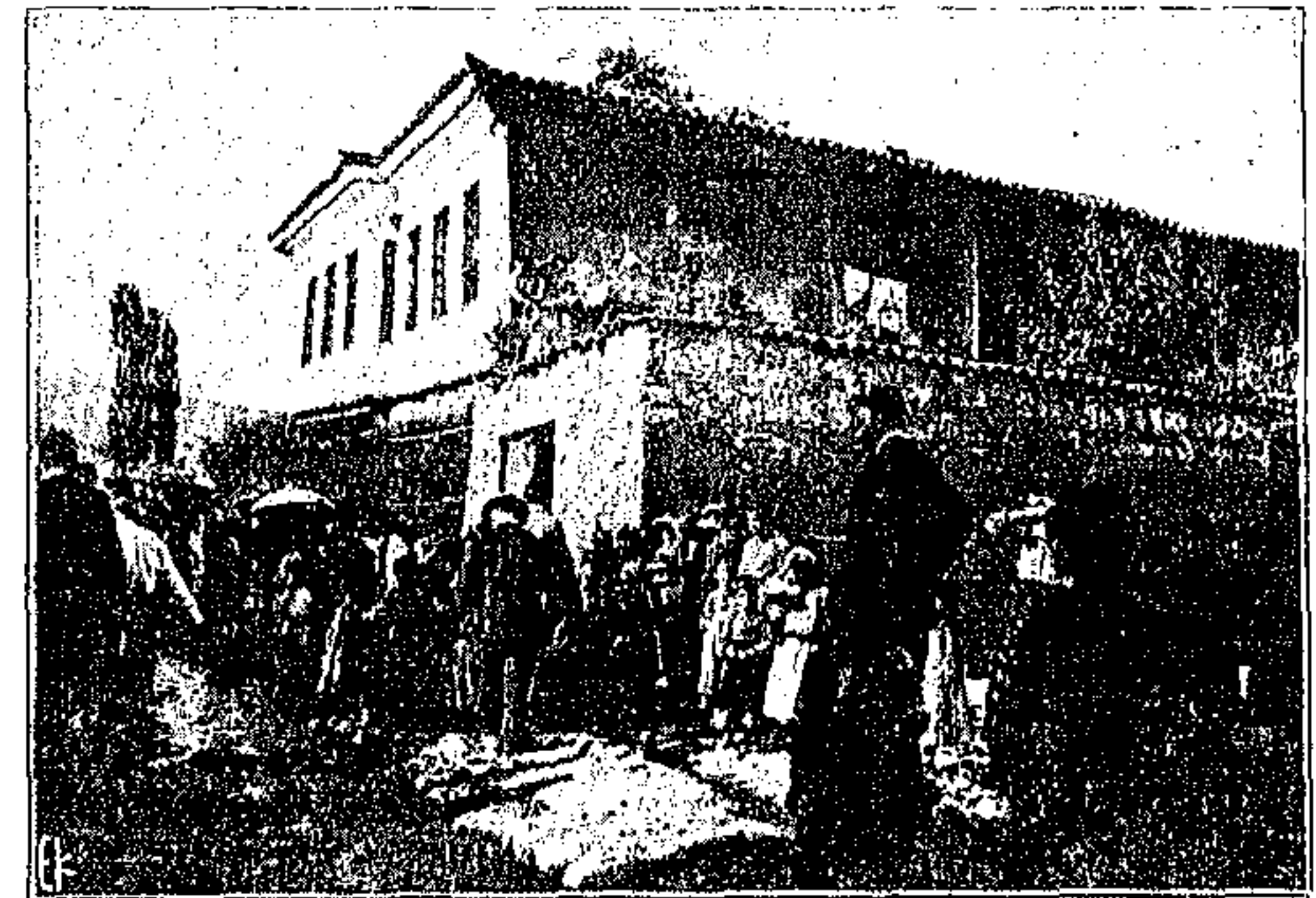
λημα! Παρηγόρησον τὰ ὄρφανὰ, συμπάθησον πρὸς τὰς χήρας, γλύκανε τὴν πικρίαν τῶν γονέων!

Τὴν νύκτα ὑπὸ τὸ τρομαῖδες τῶν ἀστέρων φέγγος χορὸς συμπλέκεται ὑπεράνω τοῦ πτωγικοῦ σας χώματος, ἱεραὶ τῶν μαρτύρων ψυχαί! Χορὸς μὲ ἀγγέλων πτέρυγας, μὲ πρόσωπον ὑπὸ αἴγλης οὐρανίας ἀυγαζόμενον... Ἔρχεται νὰ σας προσφέρῃ ὑπεράνω τοῦ τάφου σας τοῦ Θανατισμοῦ τὸ Φύλημα, τὰ δάκρυα τῆς ἀγάπης!...

Οἱ μάρτυρες τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος, οἱ ἅγιοι τοῦ 1821 σας προσφέρουσιν ἄνωθεν τῆς ἐσχάτης κατοικίας σας λίβανον ὁμοιοπαθείας, θυμίαμα παρηγορίας!...

Ἐν Μοναστηρίῳ.

ΚΑΛΥΕ

ΕΔΕΣΣΑ (Βοδενά).

(Ἰδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 213).

ΤΑ ΜΑΡΑΜΕΝΑ ΑΝΘΗ

— Στὰ θύματα τῶν Βουλγάρων —

Δόστε ψομάκι 'ς τὴν ἀρφάνια
καί 'ς τὴν παληκαριά σπαθί.»

Βερνίκος.

Σὺν τάνθη τῆς ἀνοίξεως, πῶταν τὰ πάρη ὁ λίθας,
μαραίνονται καὶ θλιβερὰ σκόφτουνε τὸ κεφάλι,
αὐτὰ π' ὡς χιθὲς ἐστόλιζαν καὶ φτωχικὰς καλύβας
καὶ πλούσια ἀνάκτορα κ' εἶχαν περίσσια κάλλη,

☛

Ἔτσι κ' αἱ δύστυχοι ἀδελφοὶ 'ς τὴν χώρα αὐτὴν τὴν μαύρη,
ἐνῶ πάντοτ' ἐμοίραζαν πολιτισμὸν ἀφιθόνως,
αἴφνης - κατάρρα 'ς τὸ φονηρὰ!... ἀπ' τὸν Θεὸν γὰρ τόβρη —
σήμερα κοίτονται νεκροὶ!... Ἄχ! καίει βχθειὰ ὁ πόνος!

☛

Ποιὸς εἶν' αὐτὸς, ποῦ θ' ἀρνηθῆ ἴεργη ἄροσιὰ γὰρ χύση
'ς τάνθη ποῦ ὁ λίθας μάρανε;
Ποιὸς εἶν' αὐτὸς π' ἀπὸ νεκρὰ δὲν θέλ' γὰρ τ' ἀναστήση;

☛

Καὶ ποιὸς λοιπὸν θέ ν' ἀρνηθῆ 'ς τοὺς θόλιους ἀδελφοὺς μας,
'ποῦ ὁ ἐχθρὸς φρικτὰ ἐπίκρανε,
ὀλίγον βάλσαμον γλυκὴ;... Καὶ τὸ χωρεῖ ὁ νοὺς μας;

ΑΛ. ΑΣΤΕΡΙΟΥ

ΔΡΑΜΑ

Ἡ Δράμα μνημονεύεται ὅτι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μ. Χ. ἦτο ἐκ τῶν σημαντικωτάτων πόλεων τῆς Μακεδονίας. Ἐχρησίμευε δὲ ὡς ἔδρα Μητροπολίτου, εἰς ἣν τῷ 1618 μ. Χ. συμπεριελήφθη καὶ ἡ μητρόπολις Φιλίππων καὶ κατεστράφησαν μὲν οἱ Φίλιπποι τῷ 1721, ἀλλ' ὁ Μητροπολίτης Δράμας διετήρησε καὶ τὴν τιτλοφορίαν τῶν Φιλίππων διὸ καὶ μέχρι σήμερον ὁ ἀρχιερεὺς Δράμας μνημονεύεται ὡς Μητροπολίτης Φιλίππων, Δράμας (καὶ Ζιχνῶν).

Ἡ Δράμα ὡς Ἑλληνικὴ ἀρθόδοξος κοινότης ἐν βραχεῖ χρονικῷ

ΔΡΑΜΑ

διαστήματι ἐπετέλεσε καταπληκτικὴν πρόοδον διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ χαλκοῦ διὸ παρουσιάζει σήμερον λαμπρὰν εἰκόνα κοινότητος, προηγουμένης ἐν πᾶσι διὰ τοῦ ἐπιφανοῦς καὶ ἰσχύου αὐτῆς Ἱεράρχου κ. Χρυσοστόμου. Ἐχει δὲ ἡ Δράμα τὰ ἑξῆς ἐκπαιδευτήρια:

- 1) Ἀρρεναγωγεῖον μετὰ ἐννέα τάξεων.
- 2) Παρθεναγωγεῖον μετὰ ὀκτὼ τάξεων.
- 3) Νηπιαγωγεῖον αὐτοτελὲς μετὰ ὑπερεκατὸν νηπίων, καὶ
- 4) Ἀρτισύστατον δημοτικὴν σχολὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Πλὴν δὲ τούτων κατήρτισεν ἡ κοινότης τῆς Δράμας καὶ Γυμναστήριον, ὅπερ διευθύνει δόκιμος γυμναστής, καὶ ἀνήγειρε κτίριον μέγα χάριν τῆς ἀδελφότητος «Πρόοδος», ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ὁποίου κατήρτισε καὶ ἀναγνωστήριον μετὰ βιβλιοθήκης πρὸς χρῆσιν τῶν ἐταίρων καὶ παντὸς φιλομαθοῦς.

ΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

Τῶν παρὰ τὸν Σερρών. Ἀθηνῶν τὴν Ἑλληνικὴν λαμπρῶνα καὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας σκοτεινοὺς αἰῶνας ἀσβεστον διατήρησαν ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἐλευθεριότης πάντων μὲν τῶν ζηλούντων τὴν φήμην τῆς Ἑρμηνῆς ταύτης τῆς Μακεδονίας Ἑλληνικωτάτης Ἀκροπόλεως, ἰδίᾳ δ' ἡ τῶν φιλοστοργιστῶν αὐτῆς τέκνων ὑπὲρ τῶν κοινῶν καθιδρυμάτων ἀνεξάντλητος γενναιοδωρία. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν, ὡς πάντες οἱ ὑποδουλωθέντες Ἕλληνας, ἐν τῇ θάλπει τῆς πιστῆς τῶν πατρίων θεματοφύλακος Μητρὸς Ἐκκλησίας συναντώντες τὴν λιπόθυμον πατρίδα, εἰς αὐτὴν συγκεντροῦσι τῆς εὐσεβοῦς Ἑλληνικῆς στοργῆς τὴν θερμὴν, καὶ ἐκδηλοῦσιν αὐτήν, ἐν ἀξιοθαυμάστῳ ὑπὲρ τῆς λαμπρόσεως αὐτῆς ἀμίλλῃ, διὰ πλουσίων εἰς τε τὸν Καθηδρικὸν τῶν Ἀγίων Θεοδώρων καὶ τοὺς λοιποὺς Ναοὺς δωρεῶν καὶ ἀφιερωμάτων οἱ "Θεῖον καὶ φιλογενεὶ ζήλω", κατὰ τὴν στερεότυπον τοῦ ἀρχαίου Κώδικος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως φράσιν, "κινούμενοι Σερραῖοι... Ἀφ' ὅτου δ' οἱ κυρσοὶ τῆς πρωϊμώτατα ἐνταῦθα ἀναβιοῦσης Ἑλληνικῆς Παιδείας ἐφώτισαν τοὺς ἡμικλείστους ὀφθαλμοὺς, μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ καλλιλαμπέτης τῆς Παλιγγενεσίας ἥλιος ἀνεϊθέριμα τὰ πεπηγότα στέρνα, ἀκατάσχετος πρὸς ἀνδρῶσιν ἐθνωφελῶν ἰδρυμάτων ζήλος πηγνύει τὸ πάνθεον τῶν μεγάλων Ἐυεργετῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι σήμερον ἑκατὸν (100) Ἐυεργεταὶ ἀναγράφονται προσενεγκόντες ὑπὲρ τῶν Ἐκπαδ. καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τὸ σημαντικὸν ποσὸν τῶν (28.381) εἴκοσιν ὀκτῶ χιλιάδων τριακοσίων ὀγδοήκοντα καὶ μιᾶς Ὀθωμαν. λιρῶν εἰς μετρητά, πλην τῶν δωρηθέντων ἀκινήτων κτημάτων, ὧν ἡ ἀξία εἶνε ὡσαύτως μεγάλη.

Οἱ ἐπιφανέστεροι δὲ αὐτῶν εἰσιν οἵδε :

- Κατὰ τὸ ἔτος 1904. Ὁ νῦν Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Σερρῶν κ. Γρηγόριος διὰ τὴν ἐκ βάθρων ἀνέγερσιν νέου Γυμνασίου ὑπὲρ τὰς 1200 ὀθωμ. λίρας ἀφιερῶσας.
- » » 1835. Γρηγόριος ὁ ἀπὸ Σερρῶν Πατριάρχης Κων/πόλεως.
- » » 1853. Ἰάκωβος ὁ ἀπὸ Σερρῶν Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.
- » » 1863. Κωνσταντῖνος ὁ ἀπὸ Σερρῶν Πατριάρχης Κ/πόλεως.
- » » 1859. Ὁ Μητροπολίτης Σαμακοβίου Μακεδῶν.
- » » Ὁ Δαφνουσίας Χαρίτων εἰς τὰ Σχολεῖα 500 ὀθ. λίρας.
- » » Θεόφιλος Ἱεροδύσκωνος Προδρομίτης 375 λίρας.
- » » 1892. Ὁ μέγιστος τῶν ἐν Σέρραις εὐεργετῶν ἀοίδιμος Γρηγόριος Κωνσταντῖνου ἀπασαν τὴν περιουσίαν του ὑπερβαίνουσαν τὰς 10,000 λιρῶν.
- » » 1904. Ἡ Συντεχνία τῶν Ἀμπατζήδων περιουσίαν 2,500 λίρ.
- » » 1823. Ἰωάννης Κώνστα Σερραῖος ἐν Βιέννῃ 10,800 φιορίνια.
- » » Ἀναστάσιος Σαφράνης 3,100 φιορ. κατατεθειμένα εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλην. Κοινότητος ἐν Βιέννῃ.
- » » 1853. Νίνα μήτηρ Θεοδώρου Δούμπα οἰκῆμα πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ πρώτου Παρθεναγωγείου.
- » » 1877. Θεόδωρος Ν. Δούμπας 25,000 φράγκων εἰς τὰ Σχολεῖα.
- » » Ἄννα σύζυγος Νικολάου Θ. Δούμπα οἰκίαν 250 λιρῶν εἰς τὰ Σχολεῖα, καὶ 8,000 φιορινίων μετρητῶν διὰ τὸ ἀνεγερθὲν Νηπιαγωγεῖον.
- » » 1900. Νικόλαος Στεργίου Δούμπας 30,000 φράγκων εἰς τὸ Νοσοκομεῖον.
- » » 1856. Νικόλαος Μιχαὴλ Πασῶς τὰ „ τοῦ Τσιφλικίου Γεωργιλᾶ.
- » » 1880. Ἀδὰμ Χατζηλαζάρου 600 λίρας.
- » » Ἐλισάβητ σύζυγος Ἀδὰμ καὶ μήτηρ Δημοσθ. Χ' Λαζάρου 100 λίρας.
- » » 1905. Δημοσθένης Χατζηλαζάρου τὴν παρὰ τὸ Γυμνάσιον πατρικὴν του οἰκίαν.
- » » 1898. Ἀνδρέας Συγγρός εἰς τὸ Νοσοκομεῖον 2,000 φράγκων.
- » » 1895. Ἀνδρέας Τσοῦφλης 500 λίρας πρὸς ἀνέγερσιν τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς τῆς συνοικίας Καμενίτης.
- » » 1894. Νικόλτσης Κωνσταντῖνου εἰς τὰ Σχολεῖα καὶ τὸ Νοσοκομεῖον περιουσίαν ὑπερβαίνουσαν τὰς 1000 ὀθωμανικὰς λίρας.
- » » 1866. Ὁ ἰδιαιτέρας μνείας ἄξιος Ἰωάννης Παπυγεωργίου Σερραῖος διὰ διαθήκης του ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 Ὀκτωβρίου 1866 ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος γρῶσια 3,000, εἰς τὸ Ἑλλ. Σχολεῖον τῶν Σερρῶν γρῶσια 2,000 εἰς τὸ Ἀλληλοδιδασκτικὸν 5,000, εἰς τὸ Παρθεναγωγεῖον 3,000, εἰς τὸ Νοσοκομεῖον 2,000.

Ἄλλ' οἱ Σερραῖοι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τέχνα γνήσια καὶ φιλόστοργα τῆς ὅλης εὐκλεοῦς πατρίδος δὲν ἔπαυσαν ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀξύτατα ἀντιλαμβάνομενοι καὶ βαθέως συναισθανόμενοι τὰς πρὸς τὴν ὅλην ἐθνικὴν ὀλομέλειαν ὀφειλάς των, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πάντοτε τὸ ἐξ ἐθνικῆς ἀπόψεως συναίσθημα τῆς εὐποίας καὶ ἐν μείζονι δράσεως ἀκτινὶ ἀνέπτυξαν. Ἡ πόλις τῶν Σερρῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἤνοιγε τὰς ἀδελφικὰς ἀγκάλας πρὸς πάντας τοὺς ἐκ τῶν ἐρημωθεισῶν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν φυγάδας καὶ ἀνεστλους ὁμογενεῖς, οὓς φιλοστόργως ἐστέγασε καὶ περιέθαλψε, καταφύγιον καὶ ἀσφαλὲς ἄσυλον τῶν τιοιούτων καταστάσα. Γενναίαν πρὸς τοὺς Μεσολογγίτας καὶ Κορωνο-μεθωνίτας ἔπεμψε συνδρομὴν πρὸς ἀνέγερσιν τῶν πόλεων των (1830), πολλῶν δούλων ὁμογενῶν γυναικῶν τὴν ἐλευθερίαν ἐξηγόρασεν (ὡς ἐν χρονικοῖς τῶν κωδίκων καταδείκνυται), πολλῶν χωρίων καὶ Μοναστηρίων ἀρπαγέντα ὑπὸ τῆς αὐθαιρεσίας κτήματα ἀντὶ ἀδράς πληρωμῆς ἐξηγόρασεν ἀποδοῦσα τοῖς νομίμοις αὐτῶν κατόχοις.

Τούτου ἕνεκα καὶ τὸ Πανελλήνιον κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1849 μεγάλην πυρκαϊάν τὴν ἀποτεφρώσασαν πάσας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς συνοικίας μετὰ τῶν Ναῶν, Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, συνεπόνθησε καὶ συνήλγησε τοῖς Σερραίοις, ἐκ πάσης Ἑλλην. γῆς καὶ παροικίας ἡγεμονικὰς πρὸς τοὺς ἀτυχήσαντας πέμψαν συνδρομὰς, ἐξ ὧν αἱ ὑπὲρ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Φιλανθρωπικῶν καταστημάτων μόνον ὑπερέβησαν τὰς 135,000 γρασίων, τῶν ἐν Ὁδησσῷ ὁμογενῶν ὑπερακοντισάντων πάντας τότε ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς παθοῦσης πόλεως φιλογενεῖ ἐλευθεριότητι.

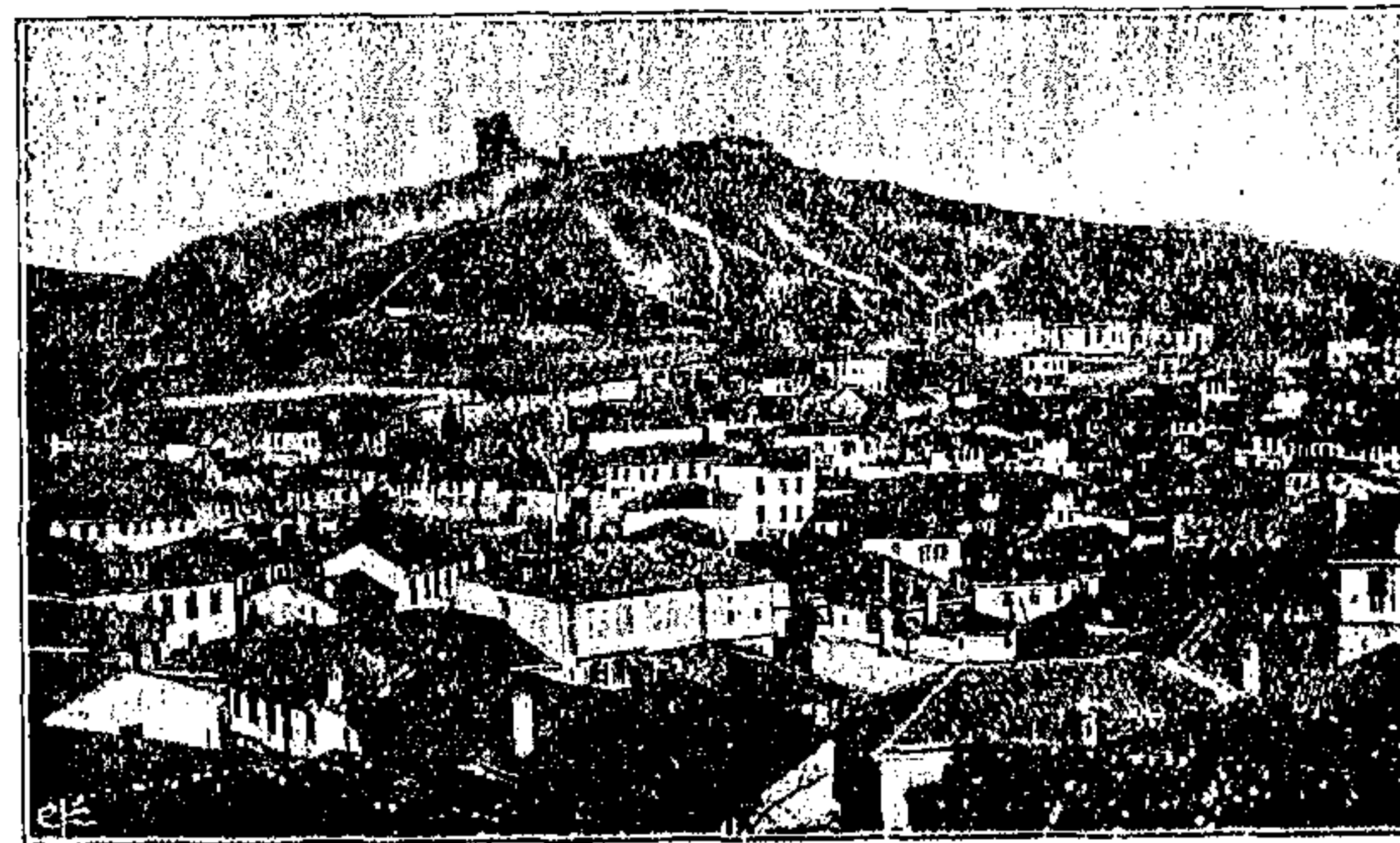
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

Πρωϊμώτατα ἡ φιλόμορσος πόλις τῶν Σερρῶν ἀνεκάλεσε τὰς ἀπ' αἰώνων φυγαδευθείσας μούσας εἰς τὴν παλαιὰν ἐστίαν. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αψλ᾽ (1735) ὁ αἰδῆμος Μητροπολίτης Σερρῶν Γαβριήλ, ἀνὴρ λογιώτατος καὶ τῶν πατρῶν ἐνθερμος ζηλωτής, πόλλ' ἄλλα τῇ πόλει ἐργασάμενος ἀγαθὰ, καὶ τὸ πρῶτον ἐν Σέρραις Ἑλληνι-

κὸν Σχολεῖον ἰδρύσατο, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν αὐτογράφῳ χρονικῷ τοῦ παλαιοῦ Κώδικος¹ ἱστορεῖ.

Ἄλλ' ὁ αὐτὸς καὶ ἀνακαινιστὴς τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ ἐγένετο καὶ τὴν βιβλιοθήκην ἐτακτοποίησε.

Πρῶτος χορηγὸς τῆς οὕτως ἰδρυθείσης Σχολῆς τῶν Σερρῶν ἐν πρακτικῷ τοῦ αὐτοῦ Κώδικος σελ. 287 ἀναφέρεται ὁ ἀείμνηστος Χατζῆ Μιχάλης Ὁτουρακτζῆς ἀριερώσας ἐκ τῆς αὐτοῦ πε-

ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

ριοσίας εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἑλληνικῶν γραμματίων χίλια γρόσια (1000), ποσὸν σπουδαιότατον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἰδρύσεως αψλ᾽ μέχρι τοῦ αψλ᾽ (1787) χρηματισάντων διδασκάλων μόνον ἐνὸς τὸ ὄνομα μνημανεύεται, τὸ τοῦ Νικολάου, ὑπογράφοντος τὸ ἐν σελίδι παλαιοῦ κώδικος 396 πρακτικὸν μετὰ τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως τῇ 17^ῃ Ὀκτωβρίου αψλ᾽ (1742).

¹) Ὁ παλαιὸς οὗτος Κώδιξ, πολύτιμον κειμήλιον, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου Θεοφάνους ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου 5913, ἢτοι ἀπὸ τοῦ 1604 μ. Χ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψπζ' (1787) ἐπὶ Μητροπολίτου Ματθαίου γίνεται ἐν τῇ Μητροπόλει ἐπίσημος συμφωνία μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἐλλογιμωτάτου Διδασκάλου Θεοδώρου, διορίζονται δὲ κατὰ πρώτην φοράν ἰδιαιτεροὶ ἔφοροι τῆς Σχολῆς, καθολικοὶ ἐπίτροποι τοῦ Σχολείου καλούμενοι, ὁ ἐντιμώτατος ἄρχων σκευοφύλαξ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως κύρ Λέων καὶ ὁ ἐντιμώτατος ἐν ἀρχούσι κύρ Ἀναστάσιος Καρατζιόγλου.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ 1800 φαίνεται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἐλείπει πόρων ἔπαισε λειτουργοῦσα, ὅποτε αἱ πραγματευταὶ (ἐμποροὶ) τῶν Σερρῶν οἱ διεξάγοντες τὸ τότε ἀνθοῦν ἐμπόριον τοῦ βάμβακος μεταξὺ Σερρῶν, Βιέννης καὶ Μπρασιβοῦ βαρέως φέροντες τὴν κακοδαιμονίαν τῆς Σχολῆς καὶ τῶν Ὀσπηταλίων, συνηλθόν ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Χρυσάνθου καὶ ἐξεῦρον πόρους ἐπαρκεστάτους πρὸς ἀξιοπρεπῆ διατήρησιν τῶν κοινῶν καταστημάτων μετ' ἐθελουσιᾶς ἐπιβάλλοντες ἑαυτοῖς φόρον ἐξαιρωτικὸν δύο παράδας ἐφ' ἑκάστου φορτίου βάμβακος.

Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἀναφαίνεται καὶ ἕτερος τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Νοσοκομείου εὐεργετῆς ὁ ἀοίδιμος Ἰωάννης Κώνστα Σερραῖος καταθέμενος εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Καισαροβασιλικὴν Τράπεζαν φιορίνια 10,800, ἐκ τῶν τόκων τῶν ὁποίων νὰ πληρώνηται ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου καὶ νὰ νοσηλεύωνται οἱ ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ἀσθενεῖς.

Ἐν ἔτει 1817 ἐπὶ Μητροπολίτου Χρυσάνθου ἐδίδασκεν ἐν τῇ Σχολῇ ὁ διδάσκαλος Ἰωάννης ὁ ἐξ Ἀγράφων, λόγιος ἀνὴρ, ὡς ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γενομένη καὶ ἐντετυλισμένη παρὰ τὴν κρήνην τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

Ὅτι ὅμως τιμᾷ ἰδιαιτέρως τὴν τε Σχολὴν καὶ τὴν Κοινότητα Σερρῶν εἶνε ἡ πρόσκλησις καὶ ὁ διορισμὸς ὡς Σχολάρχου τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους καὶ σοφοῦ ἀνδρὸς Κωνστ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀπορον πῶς οὐδὲν ἀναφέρεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως. Μόνον ἐκ παραδόσεως γνωρίζομεν ὅτι ἡ Σχολὴ Σερρῶν οὐδόλως δυστυχῶς ἀπέλαυσε τῆς σοφῆς διδασκαλίας τοῦ ἀνδρὸς, ἀναγκασθέντος ἀμέσως μετὰ τὸν διορισμὸν του νὰ παραιτηθῇ. Φέρων, ὡς λέγεται, τὸ καλυμμαῦχιον ἀνειμένως πῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ τὰς χεῖρας πλέγδην ἔχων

ἐπὶ τῶν νώτων κατὰ τὴν πρώτην πρὸς τὸν Μητροπολίτην Κωνσταντῖνον παρουσίαν του δυσμενέστατα αὐτὸν διέθηκε (1808).

Ἐν ἔτει 1828 διδάσκει ἐν Σέρραις τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὁ λόγιος Ἀργύριος, ἰάμενος καὶ τὰς βάσεις τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς, ὡς ἐν τινι σημειώματι τοῦ Μεγάλου Κώδικος σελ. 18 ἀναγινώσκομεν. — “Ἐκ τοῦ κοινοῦ Σιατιστῆς μέσῳ τοῦ Ἁγίου Σερρῶν Πορφύριου καὶ τοῦ Διδασκάλου Κύρ Ἀργυρίου ἠγοράσθησαν βιβλία ἀξίας 1113 γροσίων τῷ 1828 Φεβρουαρίου 14.”

Κατὰ τὸ 1830 ἀξάνεται τὸ προσωπικὸν τῆς Ἑλλην. Σχολῆς, ἀνατίθεται δὲ ἡ Σχολαρχία τῷ Σοφολογιωτάτῳ κυρίῳ Ἀδὰμ Τζαπέκου.

Παρὰ τὴν ὀλονέν προσημαμένην Ἑλληνικὴν Σχολὴν οἱ Σερραῖοι σκέπτονται νὰ ἰδρύσωσι καὶ ἀλληλοδιδασκτικὴν τοιαύτην, ἀφ' οὗ πρῶτον ἔλαβον πρόνοιαν περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς διδασκάλου. Τῇ 11 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1834 ἐπὶ Μητροπολίτου Γρηγορίου τοῦ μετὰ ταῦτα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀποστέλλεται εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Νεόφυτος Κουτλουμουσιανὸς Μοναχός, χορηγοῦντος τοῦ ἐντιμωτάτου ἄρχοντος Κύρ Κωνσταντῆ Σπανδωνῆ 100 γρόσια κατὰ μῆνα ἐπὶ ἕξ μῆνας, ἵνα διδαχθῇ εἰς τὸ καλλίτερον τοῦ ἀρχιεπελάγου Σχολεῖον τὴν Ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἐπὶ τῷ ὄρω ἵνα μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του διδάσκη ἐν Σέρραις ἀντὶ ἐτησίου μισθοῦ 800 γροσίων καὶ κατοικίας τὰ κοινὰ γράμματα, τὴν Κατήχησιν, Ἀριθμητικὴν καὶ Γεωγραφίαν. Τοῦτου γενομένου, τῇ 13 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1834 ἀποφασίζεται ἐπισήμως ἡ ἐκ βάθρων ἰδρύσις ἰδιαιτέρου κυρίου Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1835 κλείζει τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν τῶν Σερρῶν ὁ σοφώτατος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ τοῦ Γερμανοῦ Θεοφάνους μαθητῆς Ἑρμανουὴλ Φωτιάδης ὁ Σερραῖος, διδάξας ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ τὰ δύο ἀκόλουθα ἔτη 1836 καὶ 1837 ἀντὶ ἐτησίου μισθοῦ γροσίων 5,000. Προσεκλήθη προηγουμένως εἰς Ἀθήνας ἀντὶ μισθοῦ τετραπλασίου, ἀλλ' ἤρκεσθη εἰς τὸ ἐν Σέρραις εὐτελές μισθάριον ἀποτίνων τῇ θρεψάσῃ τὰ τροφεία. Ἀπορίας ἔξισον ὅτι ὅπως περὶ τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου οὕτω καὶ περὶ Φωτιάδου οὐδὲν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μητροπόλεως ἀναφέρεται. Ἐν μικρῷ τινι μόνον σημειώματι τῶν ἐτησίων ἰσολογισμῶν τῶν Κοινῶν Ἱδρυμάτων

τῆς πόλεως (Μεγάλου κώδικος σελ. 28) γίνεται μνεία αὐτοῦ ὡς διδασκάλου ἐν Σέρραις.

Ἦτο δ' ἐγκατεστημένη ἡ Σχολὴ Σερρῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς (1735) μέχρι τοῦ 1808 ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐνθα νῦν τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον, Παλαιὸν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καλουμένη καὶ ἀνηκούσῃ τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει. Ἀπὸ τοῦ 1808 ἐχρησίμευσεν ὡς κα-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

τοικία τοῦ ἀειμνήστου Ἑρμανουὴλ Παπα παραχωρήσαντος ἀντ' αὐτῆς εἰς τὴν κοινότητα δύο λίαν προσοδοφόρα ἐργαστήρια (παντοπωλεῖον καὶ σαπωνοποιεῖον) ἐν τῇ ἀγορᾷ Κουλοῦκι ἐπὶ πλέον 250 γρόσια. Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ τὰ πάντα θυσιάσας ὑπὲρ τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος ἀοίδιμος ἀνὴρ ἔγκριτος πολίτης τῶν Σερρῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πολλὰς ὡς τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ γενεθλίᾳ ἰδιαιτέρας παρέσχεν ὑπηρεσίας, πολλάκις δ' εὕρηται ὑπογεγραμμένος ἐν ταῖς ἐπισήμοις τῆς πόλεως πράξεσιν ἐπὶ σειρᾶν ἐτῶν ἐχρημάτισε δημογέρον, τρίς δὲ κατὰ συνέθειαν ἐξελέγη ἐπίτροπος τοῦ

Ναοῦ τῆς Μητροπόλεως, ἀπὸ τῆς 1 Ἀπριλίου 1810 μέχρι 31 Μαΐου 1813. Διὰ τὸν μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἀναδιοριστὸν αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου ἐν τῷ Κώδικι τῆς Μητροπόλεως ἀναγράφονται τάδε: «Ὡς δόκιμος φανείς καὶ ἄξιος ἐν αὐτῷ τῷ Θεαρέστῳ ἔργῳ, αὐθις κοινῇ ἀπάντων γνώμῃ διορίσθη ὁ αὐτὸς χρησιμώτατος ἐν πραγματευταῖς καὶ Εὐγενέστατος Κύριος Ἑρμανουὴλ Παπα ἐπὶ τῷ ἐπιτροπεύειν καὶ τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ Παγκρήτῳ» τὸ τελευταῖον ὅπ' αὐτοῦ ὑπογεγραμμένον Πρακτικὸν φέρει χρονογίαν 1 Μαΐου 1815, ὅποτε ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς Θεονόμφης, ἀνεψιάς τῆς συζύγου τοῦ Εὐγενεστάτου ἀρχοντίσσης Ἀφέντρας, καὶ τῆς ὑπηρετίας αὐτοῦ Χρυσανθῆς, προικισθεῖσάν τῆς μὲν διὰ προικὸς ἀξίας 5,213 1/2, τῆς δὲ 2,313 1/2 γροσίων.

Ἀπὸ τοῦ 1808 τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐλειτούργησεν ἐν τῷ ἤδη κτιρίῳ τῆς Ἀστικῆς σχολῆς, ὅπερ γενόμενον πυρὸς παρανόλωμα κατὰ τὴν τρομερὰν πυρκαϊάν τοῦ 1849, ἀνοικοδομήθη τῷ 1850 κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς θύρας ἐπιγραφὴν: «Ἡ πόλις Σερραίων τῇ νεολαίᾳ ἑαυτῆς, ἀκροθίνια τῶν ἐξ ἀλλοδαπῆς πεμφθεισῶν αὐτῇ συνεισφορῶν φιλανθρώπων καὶ φιλοπόσειων ἀνδρῶν, τὸ παιδευτήριον τὸδε κοινῇ ψήφῳ ἰδρύσατο ἐν ἔτει 1850. — Κωνσταντὸς Φαίδωνος ἐργολάβει...» — Οἱ κατάλογοι τῶν συνδραμόντων τότε ὑπὲρ τῆς παθούσης Σχολῆς καὶ πόλεως ἐκ πάσης Ἑλληνικῆς γῆς καὶ παροικίας ἀπόκεινται ἐν τῷ ἀρχαιοφιλολογικῷ τῆς ἡμετέρας Κοινότητος ὡς ἔσοχος διθύραμβος καὶ αἰώνιος ὕμνος εἰς τὴν συνδέουσαν τὸ Πανελλήνιον ἀδελφικὴν ἀλληλεγγύην.

Τῷ 1847 σχολαρχεῖ ὁ ἀρίστος φήμις διδάσκαλος Ἀντώνιος Σερραῖος, μαθητὴς τοῦ Φωτιάδου, ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν πυρκαϊάν μέχρι ἀνοικοδομήσεως τοῦ νέου κτιρίου ἡ Σχολὴ ἐγκατεστάθη προσωρινῶς ἐν τοῖς κελλίοις τοῦ Ναοῦ τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

Ἐν τῷ νέῳ κτιρίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῷ 1852 σχολαρχεῖ, ἔχων καὶ ὑποδιδάσκαλον τὸν Ἱερομόναχον Ἰγνάτιον, ὁ πολυμαθὴς Νικόλαος Ἀργυριάδης, ὁ μετὰ ταῦτα δυστυχῶς ἐγκολάφας ἐπὶ τοῦ μετώπου του τὸ στίγμα τῆς ἐξωμοσίας μετονομασθεὶς Νετζίπ, εἶτα δ' ἐν πικρᾷ μεταμελείᾳ οἰκτρῶς τὸν ἀμαρτωλὸν βίον τερματίσας.

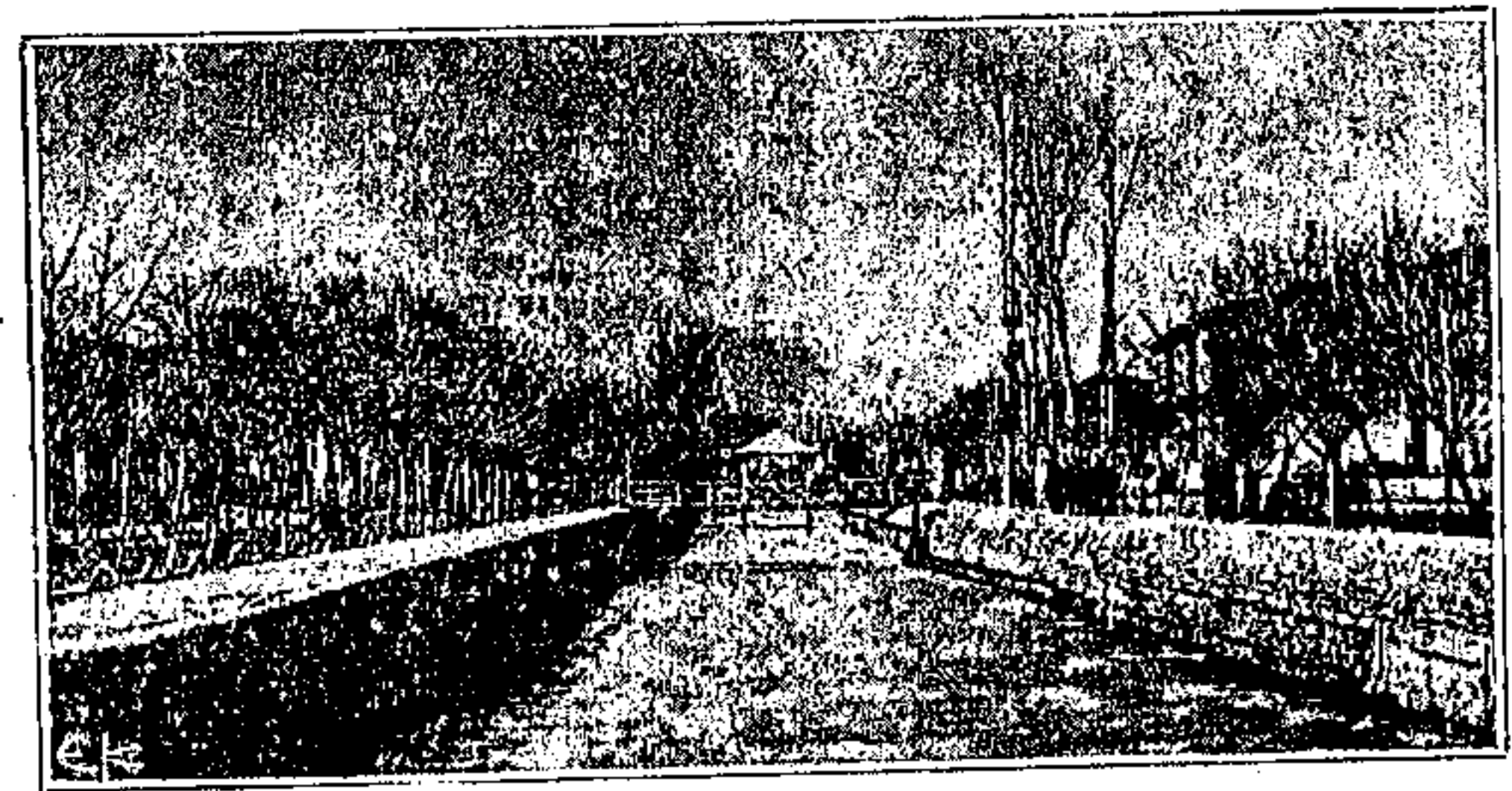
Ἐν ἔτει 1853 ἰδρύεται ἐν Σέρραις τὸ Πρῶτον Παρθεναγωγεῖον, ἐπιχορηγοῦντων τῶν ἀοιδίμων Θ. Δούμπα (ἐκ Βιέννης), Ν. Στεργίου, Βασιλείου Κρικότεζιου, τοῦ καὶ τὴν Κοινότητα ἀντιπροσωπεύσαντος κατὰ τὴν μεγάλην ἐν τοῖς Πρατριαρχείοις ἐθνικὴν συνέλευσιν, καὶ τοῦ Κ. Σπανδωνίδου εἰσενεγκόντος 3,000 γροσίων "ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως Σχολῆς κορασίων". Τῇ δὲ 3 Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνατίθεται δι' ἐπιστολῆς τῆς ἐφορείας τῆ ἐν Ἀθήναις κ. Γρηγορίῳ Παπαδοπούλῳ ἡ σύστασις καταλλήλου διδασκαλίας δυνάμενης νὰ διδάξῃ καὶ χειροτεχνήματα, συνιστάται δ' ὡς τοιαύτη καὶ διορίζεται ἡ κ. Ἄννα, ἡ πρώτη ἐν Σέρραις διδασκάλισσα, διδάξασα Ἀνάγνωσιν, Κατήχησιν, Ἱστορίαν, Ἀριθμητικὴν, Γεωγραφίαν καὶ χειροτεχνήματα, τοῦ Μοναχοῦ Βαρθολομαίου ἀναλαβόντος τὰ Ἑλληνικὰ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τάξει, διδάξαντος δὲ Αἰσωπεῖους μύθους καὶ νεκρικοὺς διαλόγους. Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ κοράσια τῆς πόλεως καὶ πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παρθεναγωγείου δὲν ἦσαν ἀποκεκλεισμένα τῆς μορφώσεως, ἀλλ' ἐφοίτων εἰς τὸ Ἀλληλοδιδασκτικὸν τῶν ἀρρένων. Τῶν δ' εὐπορωτέρων καὶ ὁπωσοῦν κατηρτισμένων τὰ μὲν ἐδιδάσκοντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὑπὸ τοῦ Πατρὸς Ἀξαρίου ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς αὐλῆς τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ, τῇ ἤδη ἐξομολογητηρίῳ; τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ καλλιφώνου φάλτου, τοῦ καὶ γραμματέως τῆς Μητροπόλεως χρηματίσαντος, μακαρίτου Σταμούλη προγόνου ἐγκρίτου οἰκογενείας ἐν Σέρραις.

Ἡ πρώτη σχολὴ τῶν κορασίων ἐλειτούργησε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐν τῇ κατὰ τὴν ἐνορίαν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου μετ' εὐρυχώρου αὐλῆς καὶ μεγάλης πλατάνου οἰκίᾳ τῆς μακαρίτιδος Κυρᾶς Ἀγώτσιως, εἶτα δ' ἐν τῇ Παλαιῇ Δουμπεῖῳ Νηπιαγωγείῳ, καὶ τέλος πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς περικαλλοῦς Γρηγοριάδος προαχθεῖσα εἰς ἀνώτερον Παρθεναγωγεῖον ἐγκατεστάθη ἐν τῇ νῦν νέῃ Δουμπεῖῳ Νηπιαγωγείῳ.

Ἀπὸ τοῦ 1858 ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ προαχθεῖσα ἀριθμεῖ 4-5 διδασκάλους, σχολαρχεῖ δ' ἐν αὐτῇ ὁ Ἰωάννης Πανταζίδης (1858-61) ὁ μετὰ ταῦτα καθηγητῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τοῦτον διαδέχονται ἄνδρες γνώριμοι ἐπὶ μορφώσει, οἳ οὐ Ν. Χαλκιάπουλος, Χριστ. Σαμαρτζίδης, ὁ ἤδη Προηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Προδρόμου γέρον Χριστοφόρος, ὁ ἀοιδίμος Δημ. Μαρού-

λης, ὁ Βράνος Βουζάνης, ὁ Καλωστύπης ὁ νῦν τριηματοάρχης ἐν τῇ ἐν Ἑλλάδι Ἰπουργείῳ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ἀπὸ τοῦ 1870-80 δυστυχῶς τὰ Σχολεῖα τῆς Κοινότητος ἔνεκα κομματικῶν ἐρίδων παραλύονται. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἰδρύεται τὸ πρῶτον Μακεδονικὸν Διδασκαλεῖον ἐν Σέρραις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βράνου Βουζάνη εἶτα εἰς Θεσσαλονίκην μετατεθέν, ἐκ παραλλήλου δὲ καὶ τὸ ἰδιωτικὸν τοῦ Δ. Μαρούλη ἄνδρος γνωριμωτάτου εἰς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων δι' ὅσα ὑπὲρ τοῦ ἐν-

ΔΡΑΓΟΡΗΣ ΠΟΤΑΜΟΣ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

(Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγ. τοῦ 1908 ἐν σελ. 157).

ταῦθα Ἑλληνισμοῦ ἐμόχθησε, κατορθώσας διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ σπανίας εὐγλωττίας του νὰ ἀναπτύξῃ σφοδρὸν φιλελληνικὸν ρεῦμα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὰ βαλάντια τῶν παγετῶν Γερμανῶν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῆς Νεολαίας!

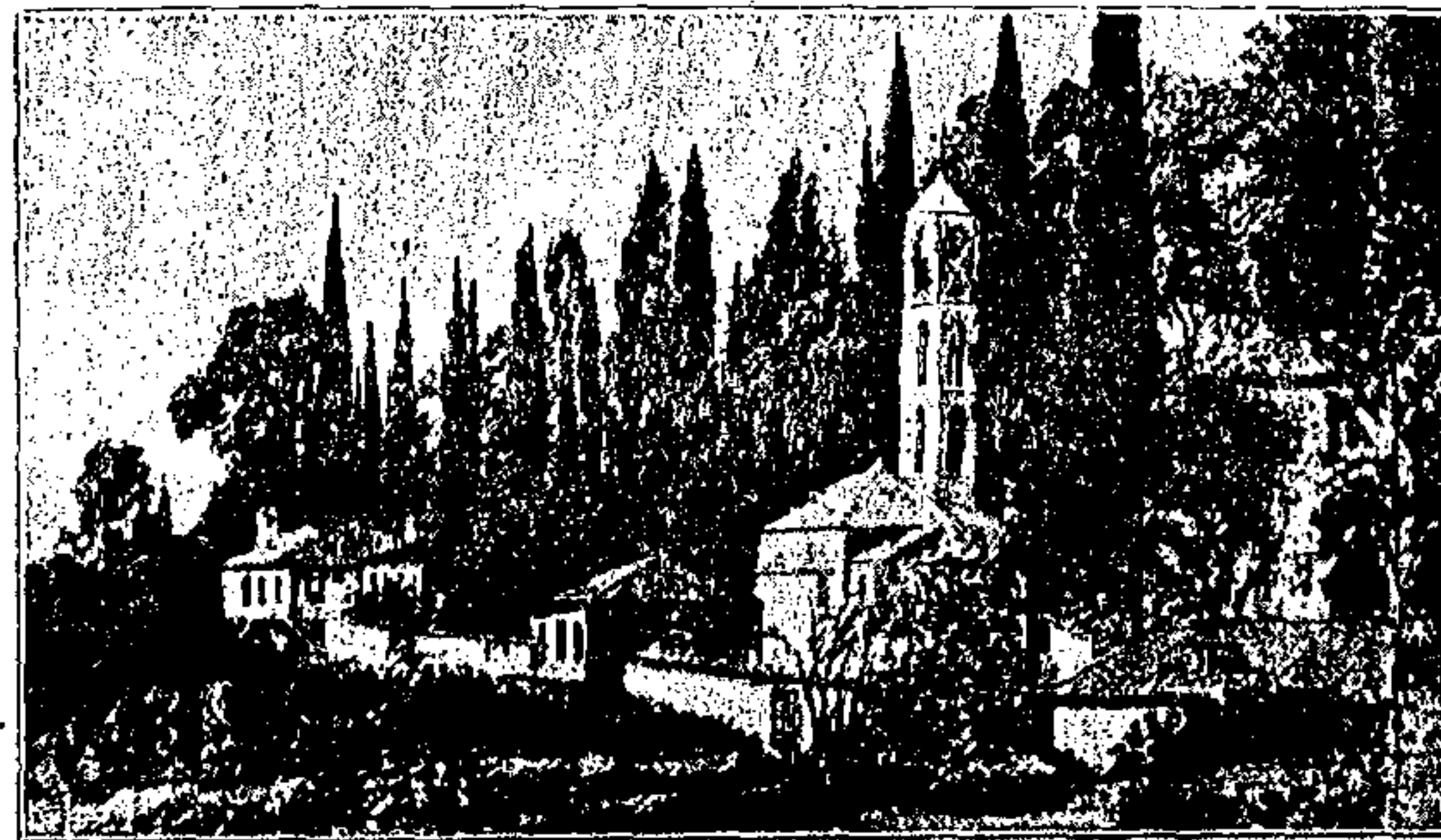
Κατὰ τὸ ἔτος 1872 ἀναφαίνεται μέγας ἐν Σέρραις Εὐεργέτης ὁ ἀοιδίμος Ἰωάννης Κόκκινος, καταλιπὼν 3,810 ὄθωμ. λίρας πρὸς ἴδρυσιν "Μακεδονικοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλείου," διὰ διαθήκης, ἣτις δὲν ἐξετελέσθη.

Μέγας ἐκπαιδευτικὸς ὄργανος ὑποκαιόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Σέρραις ἐφ' ἱκανὰ ἔτη τελεσφόρος δράσαντος "Φιλεκπαιδευτικοῦ

Μακεδονικοῦ Συλλόγου, χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν ἡ πόλις τῶν Σερρών δύναται νὰ καυχηθῆ, ὅτι ἐνωρίτερον ἢ αἱ ἄλλαι Μακεδονικαὶ πόλεις ἐν μέρει δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς καταλύσασα τὸ τέως κρατοῦν σαπρὸν ἀλληλοδιδασκτικὸν σύστημα μετερρύθμισε τὰ τῆς δημοτικῆς παιδείας ἐπὶ τῆ βάσει τῶν νεωτέρων ὀγκῶν Παιδαγωγικῶν ἀρχῶν. Ἀπὸ ταύτης δέ, ὡς ἀπὸ φωτεινῆς ἐστίας, εἰσῆχθη ἡ νέα κληθεῖσα Παιδαγωγικὴ μέθοδος εἰς τὰ σχολεῖα οὐ μόνον πολλῶν Μακεδονικῶν ἐπαρχιῶν ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ λοιπὴν Θράκην, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Ἑπείρον καὶ Ἀλβανίαν.

Ἄλλ' ἰδίως ἡ ἀπὸ τοῦ 1880-90 δεκαετηρῆς σημεῖοι τὴν λαμπρὰν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρών, χρυσοῖς γράμμασι ἀνέγραψεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῶν. Μία δὲ μορφή ἀγγέλλουσα σελαγίζει ἐν αὐτῇ ἡ τοῦ λογίου ἀνδρὸς καὶ σπανίου γυμνασιάρχου κ. Γεωργίου Δελλίου τοῦ Σερραίου, νῦν δὲ καθηγητοῦ τῶν Πριγκήπων τῆς Α. Γ. τοῦ Διαδόχου καὶ Δουκιστοῦ ἐν Ἀθήναις, ὅστις ἐλάμπρυνεν ἅπασαν τὴν δεκαετίαν ταύτην διὰ τῆς ἀληθοῦς γυμνασιάρχικης του, θεμελιωτῆς τοῦ Γυμνασίου καὶ διοργανωτῆς ὅλων τῶν ἐν Σέρραις Ἐκπαιδευτηρίων γενόμενος. Μετὰ ἑπτὰετίαις λαμπρὰς ἐν Γερμανίᾳ σπουδὰς ἐπανεῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν, ἐνθα προσφέρων τὰ φῶτα τῆς εὐρείας αὐτοῦ παιδείας ἀφωσιώθη μεθ' ὅλου τοῦ ζήλου τῆς σφριγηλῆς αὐτοῦ νεότητος εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν διάπλασιν τῆς λίαν πεφιλημένης αὐτῇ νεολαίας τῆς πατρίδος του. Κατ' εὐτυχίαν δὲ σύμπῳσιν περιστοιχισθεὶς ὑπὸ ἀρίστων καὶ ἀκαμάτων συνεργατῶν, τοῦ γηραιοῦ Ν. Κουμπίδου, τοῦ ἀειμνήστου Δ. Δημητριάδου, τοῦ οὐχ ἥττον εὐδοκίμως πέρυσιν μὲν ἐνταῦθα γυμνασιάρχισαντος νῦν δὲ ἐν Κύπρῳ διδάσκοντος κ. Ἀθανασίου Φυλακτοῦ καὶ τοῦ ἀξιολόγου μαθηματικοῦ Σ. Κάνδη, προήγαγε μετ' αὐτῶν δι' ἀπύπτων πόνων τὴν Σχολήν, ἣν εἶβεν ἐξηρθρωμένην, εἰς τέλειον καὶ ὀνομαστὸν Γυμνάσιον ἀμέσως ἀναγνωρισθὲν κατὰ τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1884. Ὑπὸ τοιούτων τὸ σεμνὸν φυτώριον καλλιεργούμενον σκαπανέων δὲν ἐβράδυνεν ἐπιζήλον νὰ ἀποκτήσῃ ὄνομα διὰ τοῦτο δὲ προσεῖλκε μαθητὰς οὐ μόνον ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολ. καὶ Βορείου Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ

ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πόντου. Ἀλλὰ τὸ Γυμνάσιον τῶν Σερρών ἐπὶ Δελλίου ἐκτὸς τοῦ κυρίου προορισμοῦ του καὶ τὸν τοῦ Διδασκαλείου ἐξεπλήρωσεν ἐπιτυχῶς. Φιλοτιμούμενος ὁ εὐσυνείδητος οὗτος γυμνασιάρχης νὰ ἀπολύσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν οὐχὶ πάντῃ ἀπαρασκεύους εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐτῶν ἔργον τοὺς μέλλοντας ἐκ τῶν τελειοφοίτων νὰ τραπῶσιν ἐπὶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἐσχημάτισε παρὰ τὸ κλασικὸν Γυμνάσιον καὶ τμήμα Διδασκαλείου, ἐν ᾧ αὐτὸς

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ

διδάσκων τὰ Φιλοσοφικὰ καὶ Παιδαγωγικά, ἕτινα εἰδικῶς ἐν Γερμανίᾳ ἐσπούδασε μετὰ τῆς ἱστορίας, ἀγλαῶς παρήγαγε καρποὺς ἀναδείξας τοὺς μαθητὰς του ἐν τῇ διδασκαλικῇ ἔργῳ καὶ ἀρίστων διδασκαλιστῶν οὐχὶ ἥττονας, καὶ εἰς τὰ τεχνικὰ ὡσαύτως μαθήματα ἐπαρκῶς καταρτιζομένους ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νικολάου Δελλίου. Διὰ λαμπρὰς διδασκαλικῆς μεθόδου καλλιτεριῶν τὸ πνεῦμα καὶ διαπλάσων τὴν καρδίαν τῶν τροφίμων του διήγειρε λίαν ἐπιδεξιῶς τὴν αὐτενέργειαν καὶ ἐρευνητικότητα αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀγάπην, ὡς λαμπρὸν πρότυπον μεμορφωμένου ἀνδρὸς καὶ οἶονεϊ ζῶσα καὶ ἔμφυχος Παιδαγωγικῇ τοῖς μέλλουσιν ἐξ αὐτῶν διδάξαι προκειμένος. Ἄρτια ἐπιστημονικὴ μόρφωσις, σπάνια κοινωνικὰ

πρασόντα, διδακτική και διοικητική ικανότης, αγάπη ανυπόκριτος πρὸς τὴν πατρίδα, τοὺς συναδέλφους του καὶ τὴν ἐκπαιδευομένην νεολαίαν, εὐθύτης χαρακτήρος, εὐσυνειδήσια παραδειγματική περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του εἶνε τὰ προτερήματα, δι' ὧν ἐν ἀρρήκτω μετὰ τῶν συναδέλφων του ὁμοιοῖα τὴν ἀγάπην αὐτῶν, τὴν ἀφοσίωσιν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς Κοινωνίας ὁ Δέλλιος ἐπεσπάτο. Διακαιόμενος ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ πόθου τοῦ νὰ βλέπη ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του εὐημεροῦντα διωργάνωσεν ἅπαντα κατὰ τὰς Παιδαγωγικὰς αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ ἀξιόλογον τῆς διδακτέας ὕλης συντάξας ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, συνέστησε τὴν αὔξησιν τῶν ἐνοριακῶν σχολείων, προήγαγε τὴν τέως Κεντρικὴν Δημοτικὴν Σχολὴν εἰς ἑξατάξιον Ἀστικὴν διὰ καταργήσεως τοῦ Ἑλλην. Σχολείου τοῦ προσήρτημένου εἰς τὸ Γυμνάσιον, ὅπερ ὁμοίως ἑξατάξιον κατέστησε.

Τοιοῦτων τότε τεθεισῶν ἀσφαλῶν κρηπίδων τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν διατελοῦσιν ἀκμάζοντα. Εἶνε δὲ ταῦτα: Γυμνάσιον ἑξατάξιον μετὰ 160 μαθητῶν, Κεντρικὸν Παιδαγωγεῖον μετὰ ἐννέα τάξεων, (ὧν ἡ ἀνωτάτη εἶνε τάξις Διδασκαλείου) ἀριθμοῦν 550 μαθητῶν, Ἀστικὴ Σχολὴ μετὰ ἑξ. τάξεων καὶ 400 μαθητῶν, τέσσαρα Δημοτικὰ Σχολεῖα ἀρρένων, τέσσαρα Δημοτικὰ θηλέων, καὶ τὸ Δούμπειον Κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον. Ὁ δὲ ὅλικός ἀριθμὸς τῶν εἰς αὐτὰ φοιτῶντων ἀνέρχεται εἰς δύο χιλιάδας περίπου καὶ τὸ διδάσκον προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἐκ τεσσαράκοντα καὶ ἑξ. προσώπων.

Ἡ κτηματικὴ περιουσία τῶν Σχολείων ἀνέρχεται εἰς 23,302 Ὄθωμ. λίρας, ὁ δὲ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς αὐτῶν εἰς λίρας Τουρκίας δύο χιλιάδας πεντακοσίας (2.500).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

Ὅπως περὶ ἰδρύσεως Σχολῆς οὕτω καὶ περὶ Νοσοκομείου λίαν πρῶτως ἐμερίμνησαν οἱ Σερραῖοι. Τῇ 7 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1796 «ζήλω φείω καὶ ἔρωτι ἐνθέρω κινούμενοι» προσήλθον πρὸς τὸν τότε Μητροπολίτην Κωνσταντῖνον καὶ ἀπεφάσισαν μετ' αὐτοῦ «καινὸν ὁσπη-

τάλιον αυστήσαι ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὑπογράφαντες, τοῦ Μητροπολίτου ἐπιβεβαιούντος λεπτομερέστατον πρακτικὸν περὶ πόρων, δαπανῶν κτλ. αὐτοῦ.

Ἐξευρόντες δὲ τὰς διὰ τὴν οἰκοδομίαν τοῦ καταστήματος ἀναγκαίους δαπάνας καὶ καθορίσαντες τὸν προῶρισμὸν αὐτοῦ, δύο μῆνας μετὰ ταῦτα ἤτοι τὴν 1 Αὐγούστου συνελθόντες ἐν Γενικῇ συνελεύσει ἐξέλεξαν ὡς κατάλληλον τόπον διὰ τὴν ἀνέγειρσιν τοῦ Νοσο-

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΣΕΡΡΩΝ

κομείου. περιοχὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸν Ναὸν Παναγίας τῆς Δοχειαγῆς (Παναγούδας σημερινῆς) λαβόντες αὐτὴν ὑπ' ἐνοίκιον 80 γροσίων τὸ ἔτος. Ἐπὶ τῆς περιοχῆς ταύτης ἐκτίσθη τὸ πρῶτον Νοσοκομεῖον σφζόμενον εἰσέτι ὑπὸ τὸ ὄνομα Παλαιὸν Νοσοκομεῖον.

Τὸ Νοσοκομεῖον οὕτως ἀνεγερθὲν περιέβαλλε τοὺς εἰς αὐτὸ καταφεύγοντας ἀσθενεῖς διατηρούμενον τὸ μὲν ἐξ ὀρισμένων ἐτησίων ἐπιχορηγήσεων ἐκάστου Ναοῦ τῆς πόλεως, τὸ δὲ ἐκ κληροδοτημάτων καὶ συνεισφορῶν τῶν ἐν Βιέννῃ Σερραίων ἐμπόρων καὶ ἐξ ἄλλων πόρων, οὓς ἡ φιλανθρωπία τῶν κατοίκων ἐπενόει. Κατὰ τὸ 1824 τὸ

ἴδρυμα τοῦτο ἔνεκα τῆς συρροῆς πολλῶν φυγάδων ὁμογενῶν εἰς Σέρρας ἐκ τῶν ἐρημωθεισῶν ἐπαρχιῶν, ὡς ἐν τῷ περὶ εὐεργετῶν κεφαλαίῳ διελάβομεν, κατέστη σὺν τῇ πόλει ἄστυλον ἕσων ἐξ αὐτῶν ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ καὶ ἐχρησίμωσεν οἷονεὶ ὡς ἔδρα τῆς ἐπικούρου τῶν προσφύγων ἀδελφῶν ἐπιτροπῆς.

Τῷ 1849 κατὰ τὴν μεγάλην ἐν Σέρραις πυρκαϊάν καὶ τὸ Νοσοκομεῖον ἔσχε τὴν αὐτὴν τύχην μετὰ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου καὶ τῆς λοιπῆς πόλεως, ἀνηκοδομήθη δὲ ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ ταχέως χάρις εἰς τὰς γενναίας τοῦ Πανελληνίου συνδρομᾶς, ὡς ἐν τῷ περὶ Σχολῆς κεφαλαίῳ διελάβομεν.

Ὁ πρῶτος ἐπιστημονικῶς μεμορφωμένος ἰατρός τοῦ Νοσοκομείου Σερρῶν εἶνε ὁ ὁμογενῆς Παναγιώτης Παπακωστόπουλος προσκληθεὶς ἐκ Βελιγραδίου τῷ 1852.

Ἄλλ' οἱ φιλόκαλοι Σερραῖοι φιλοτιμούμενοι νὰ ἔχωσι Νοσοκομεῖον περικαλλέστερον καὶ ἐκπληροῦν τελειότερον τὴν ἀποστολὴν του ἐγκατέλιπον τὸ ἐλαττωματικὸν τοῦτο κατὰ τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν τοποθεσίαν κτίριον ὃ, περ ἐπὶ 92 ὄλα ἔτη ἐστέγασεν ἀσθενεῖς, καὶ ἀντὶ τούτου κατὰ τὸ 1885 ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας Ναθαναὴλ ἡδῆ Μητροπολίτου Προύσης ἠκοδόμησαν (1885) ἐν εὐαέρῳ καὶ περιόπτῳ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως τόπιον νέον θεραπευτήριον μεγαλοπρέπες, κάλλιον πρὸς τὸν προορισμὸν του ἀνταποκρινόμενον, μετὰ παραρτημάτων βρεφοκομείου, γηροκομείου, φρενοκομείου καὶ ἰδιαίτερου φθισιατρείου. Τὸ κτίριον τοῦτο ἀληθῆς μέγαρον ἐστοίχισε πέντε χιλιάδας Τουρκικῶν λιρῶν περίπου. Ἐν αὐτῷ νοσηλεύονται κατ' ἔτος περὶ τοὺς 300 ἀσθενεῖς ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας. Περιβάλλονται περὶ τὰ 20 ἔκθετα. Ἐκτελοῦνται δωρεῶν ἐν τῷ φαρμακείῳ αὐτοῦ περὶ τὰς 20-30 χιλιάδας συνταγῶν γηροκομοῦνται ἀρκετοὶ πτωχοὶ γέροντες, καὶ ἐκ τοῦ ταμείου αὐτοῦ παρέχονται ἐλέη εἰς ἀπόρους περὶ τὰς 50-60 λίρας ἐτησίως. Διατηρεῖται δὲ τὸ Νοσοκομεῖον ἐκ τῶν προσόδων τοῦ Μονοπωλείου τοῦ κηροῦ, τοῦ εἰς τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως καὶ τὰς ἐπαρχίας δαπανωμένου, ἐκ τῶν ἐνοικίων τῶν κτημάτων του καὶ ἐκ τῶν τόκων τῶν κληροδοτημάτων. Ὁ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 1200 λίρας, ἡ δὲ κτηματικὴ περιουσία, πλὴν τῆς ἀξίας τοῦ κτιρίου, εἰς 3,500 λίρας.

Τοιαύτη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε σταδιοδρομία τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν.

Τὸ ταχθὲν ἡμῖν βραχίστατον χρονικὸν ἄριον δὲν ἐπέτρεψε νὰ πραγματευθῶμεν τὸ θέμα τοῦτο ἀναλόγως τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς σπουδαιότητός του. Οὐδεμιᾶς προγενεστέρως ἐργασίας ἐπὶ τούτου ὑπαρχούσης, ἐφ' ἧς νὰ στηριχθῶμεν, ἀναλόχομεν πρῶτοι ἔργον χαλεπὸν καὶ ὑπέρτερον τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν δυνάμεων, οὐδὲν ἄλλο βοήθημα ἔχοντες εἰμὴ τοὺς ἐπτά ὀγκώδεις κώδικας τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως, τοὺς ὁποίους κατὰ τὰς ὀλίγας ὥρας τῆς σχολῆς ἡμῶν ἀνεδιψήσαμεν, δι' ὃ ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν, πρόθυμοι νὰ προσφέρωμεν πιστότερον τὰς ταπεινάς ἡμῶν ὑπηρεσίας, Θεοῦ συναιρομένου, εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν ἐγκαίρως ζητηθῶσιν.

Ἐν Σέρραις τῇ 25ῃ Νοεμβρίου 1907.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Γ. ΣΤΡΑΤΗΣ

Διευθυντῆς τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναίου γυμνασίου
«Γρηγοριάδος».

Ὁ Ταρρίας, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἠλευθέρου ἐκ τῶν χρεῶν τοῦς Μακεδόνας, πληρώνων αὐτὸς τοὺς δανειστάς, ψευδᾶμενος ὅτι ὀφείλει καὶ τινα φάσκοντα ὅτι εἶναι δανειστής προσαγαγῶν, ἔπειτα φωραθεὶς ὅτι ψεύδεται, παρ' ὀλίγον θὰ ἐφόνευεν αὐτὸς ἑαυτὸν, ἐὰν μὴ ὁ Ἀλέξανδρος ἐννοήσας συνεχώρει αὐτὸν καὶ τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἔχη τὸ ἀργύριον, ἀναμνησθεὶς, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίλιππος ἐράχετο κατὰ τῆς Περίνθου, πληγεὶς ὁ Ταρρίας διὰ βέλους τὸν ὀφθαλμὸν, δὲν ὑπέμεινε νὰ ἐξαιρεθῇ τὸ βέλος αὐτοῦ πρὶν ἢ τρέψῃ εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους.

(Πλούταρχος)

ἢ) Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐστάλη πέρουσι πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ Μακεδονικῷ Ἡμερολόγιῳ τοῦ 1908· ἀλλὰ βραδέως περιελθοῦσα εἰς χεῖρας ἡμῶν δημοσιεύεται ἐν τῷ ἀνά χειρός Ἡμερολόγιῳ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἐγεννήθη ἐν Σέρραις τῷ 1832 ἐκ πτωχῶν μὲν ἀλλ' ἐναρέτων γονέων. Παιδιόθεν συναισθάνθη οἷα καθήκοντα ἐπέβαλλεν εἰς αὐτὸν ἢ πενία τῶν γονέων τοῦ ἐρρίφθη εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς ἀτρόμητος βιοπαλαιστῆς μὲ τὴν στερεὰν ἀπόφασιν νὰ στηρίξῃ τὸν ὑπὸ τῆς ἐνδείας σαλευόμενον πατρικὸν οἶκον. Ὑπάλληλος ἀρτοποιοῦ κατὰ πρῶτον γενόμενος κατώρθωσεν ἐντὸς ὀλίγου διὰ τῆς ἀκριβοῦς φιλοπονίας καὶ οικονομίας τοῦ νὰ γίνῃ κύριος μικροῦ οἰνοπνευματοπωλείου, ὅπερ διὰ τῆς ἀόκνου ἐργασίας καὶ τιμιότητος προαγαγὼν ἐντὸς βραχέος χρόνου εἰς πρώτης τάξεως τοιοῦτον δὲν ἐβραδύνη νὰ ἀναδειχθῇ καὶ αὐτὸς πρῶτος ἐν Σέρραις οἰνοπνευματοπώλης. Ἐξελεθὼν οὕτω νικητῆς ἐκ τοῦ κατὰ τῆς ἐνδείας ἀγῶνος, ὡς πρῶτον καθήκον ἐθεώρησε νὰ ἀποτίσῃ τὰ οὐκ ὀλίγα χρεὴ τοῦ πατρὸς τοῦ, καὶ νὰ καθηδύνη τὰ ὑπολειπόμενα ἔτη τοῦ βίου ἀμροτέρων τῶν ὑπὸ τῶν στερήσεων καμφθέντων γονέων τοῦ παρέχων αὐτοῖς ἀφθονὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐπισπασάμενος τὰς ἐγκαρδίους αὐτῶν εὐλογίας ἠξιώθη νὰ ἴδῃ πάντα τὰ ἔργα τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογούμενα. Πεπρωτισμένος διὰ πνεύματος πρακτικοῦ καὶ ἐπιχειρηματικοῦ, δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν οἰνοπνευματοπώλην, ἀλλ' ἐπεξέτεινε τὰς ἐργασίας τοῦ ἐπιδοθεῖς καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ γλυκανίσου, τοῦ βάμβακος, τοῦ καπνοῦ καὶ ἄλλων προϊόντων. Τοιοῦτοτρόπως ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς παρουσίας τοῦ, ἐντιμοτάτην θέσιν μεταξὺ τοῦ ἐν Σέρραις ἐμπορικοῦ κόσμου καταλαβὼν. Ἡ ἀκριβὴς τιμότης τοῦ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς πύκνην προσέλκυε πελατεῖαν εἰς τὸ κατάστημά τοῦ οὐ μόνον ἐκ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων χωρῶν (μεθ' ὧν ἡ πόλις Σερρῶν ζωηρότατον τότε διενήργει ἐμπόριον) μηδὲ τῆς Βουλγαρίας ἐξαιρουμένης, ἧς τὸν μέθυσον συρφετὸν κατεπότιζε διὰ καθαροῦ alcohol κατὰ χιλιάδας τόνων ἐντὸς μεγίστων βαρελίων ἀποστέλλον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ μακαρίτης πρῶτος πάντων ἀρίστην καὶ διπλὴν προσέφερεν λεληθότως Ἑθνικὴν ὑπηρεσίαν, καταφλέγων μὲν διὰ τοῦ alcohol τὸν αἰμοχαρῆ τοῦτον λαόν, ἀποταμιεύων δὲ τὸ ὅλως ἀκακὸν καὶ χρήσιμον χρεῖμα ἵνα κατόπιν ὠφελήσῃ δι' αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα τοῦ καὶ τὸ ἔθνος τοῦ.

Σχηματίσαντα οὕτω οὐκ εὐκαταφρόνητον παρουσίαν ἀτεκνον δὲ ὄντα τὸν ἀείμνηστον οὐκ εἶων καθεύδειν τὰ τρόπαια τῶν Ζαππῶν, τῶν Ἀρσακῶν, τῶν Κοπλανῶν καὶ τῆς λοιπῆς σεμνῆς χορείας τῶν μεγάλων τοῦ Ἐθνους Εὐεργετῶν. Μεθ' ὅλην τὴν ἀπλοϊκότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἔλλειψιν μορφώσεως κατιδὼν ὅτι διὰ τῆς διαπλάσεως Ἑλληνίδων μητέρων ὑψίστην θὰ παρείχεν ἑθνικὴν ὑπηρεσίαν, ἐν τῇ υἱοθετήσῃ δὲ ὅλον τῶν κορασίων τῆς Πατρίδος θὰ εὗρισκε μεγίστην τῆς ἀτεκνίας τοῦ παραμυθίαν, ἀπεφάσισε τὴν ἐκ βάθρων ἀνδρῶν κτιρίον "Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου," εἰς τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομά τοῦ. Οὕτω τῷ 1891 ἐπὶ τῆς Ἀρχιερατείας Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλείου ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τῆς σεμνῆς "Γρηγοριάδος, ἧν, ἀρχομένου τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1892-93 μετὰ τῆς Σεβαστῆς συζύγου τοῦ Κυρίας Δεσποίνης παρέδωκε περικαλλῆ εἰς τὴν μαθητεύουσαν θήλειαν νεολαίαν τῆς γενετήριος τοῦ κατὰ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πύλης ἐπίγραμμα:

Γρηγοριάς.

*Γρηγόριος Κωνσταντίνου κεδνῆ σὺν ἄκοιτι
Δεσποίνῃ πρόφρων δείματο τὸν δε δόμον
Μουσάων, μέγ' ὄνειρα ἐδόνθ' Ἑλληνισι Κούραις,
Σερραίων δὲ πόλει πατρίδ' ὅπασσε φίλη.
αωζβ'*

Πληθὺς ἄλλων εὐεργετημάτων αὐτοῦ διεδέξατο τὴν ἴδρυσιν τῆς Γρηγοριάδος, καὶ ἐπὶ τέλος ἡ ἀφιέρωσις ὁλοκλήρου τῆς λοιπῆς παρουσίας τοῦ, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας βελόνης τῆς οἰκίας, εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια. Ἐν τῷ δὲ πάντες οἱ εὐεργεταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ θάνατον ἀνακηρύσσονται τοιοῦτοι, ὁ ἀείμνηστος Γρηγόριος Κωνσταντίνου ἠξιώθη τῆς ὑπάτης εὐτυχίας ζῶν ν' ἀνακηρυχθῇ καὶ νὰ ἴδῃ καὶ ἀπολαύσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῶν καρπῶν τῶν εὐεργετημάτων τοῦ, τῶν ἀνηκουσῶν αὐτῷ τιμῶν καὶ τῆς δικαίας ἐγνωμοσύνης τῆς γενετήριος καὶ τοῦ ἔθνους τοῦ. Μόνος ἐπεστιάτησεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Γρηγοριάδος τοῦ, τῶν ἀποθηκῶν τοῦ καπνοῦ, τοῦ Δουμπείου Νηπιαγωγείου, διὰ τὸ ὁποῖον οὐκ ὀλίγα καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐδαπάνησε, τοῦ ὀργανοτροφείου, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ναῶν Ἀγ. Νικολάου καὶ Ταξιαρχῶν, ἐκτιθέμενος ἀπὸ πρωίας μέχρι νυκτὸς εἰς τὸν καύσινα τοῦ θέρους καὶ τὸν παγετὸν τοῦ χειμῶνος. Ζῶν μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ ἡμερῶν μετ' αὐστηρᾶς οικονομίας, πάντα τὰ περισσεύματά τοῦ ἐχρησιμοποιοῖ δαπανῶν εἰς τὰ Κοινὰ καταστήματα τῆς πατρίδος τοῦ. Μετριόφρων εἰς τὸ ἄκρον καὶ στενοχωρούμενος πάντοτε ἐκ τῶν ἐνδείξεων τῆς δικαίας πρὸς αὐτὸν τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τῶν συμπολιτῶν τοῦ δὲν εἶχε τὴν ζηλότυπον φιλόδοξίαν τοῦ νὰ ὀνομάζηται μόνος αὐτὸς εὐεργετῆς τῆς πατρίδος τοῦ, ἀλλ' ἀπεναντίας ἀσχάλλων, διότι καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν εὐπόρων πολιτῶν δὲν ἐμιμοῦντο τὸ παράδειγμά τοῦ, ἠγωνίζετο ν' ἀνακαλύψῃ καὶ δημιουργήσῃ νέους συνδωρητὰς καὶ συνευεργ

γέτας. Ἐπετύγγανε δὲ τούτου ἐν Σέρραις μὲν διὰ καθημερινῶν ἐπισκέψεων παροτρύνων καὶ φιλοτιμῶν τοὺς ἀτέκνους εὐπόρους Σερραίους, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ δὲ δι' ἐπιστολῶν του ἐπανελημμένων πρὸς πλουσίους ὁμογενεῖς, πολλάκις δὲ καὶ διὰ ταξειδίων τὰ ὅποια ἐπὶ τούτῳ ἐπεχείρει. Λατρείαν προσφέρων πρὸς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα, ἣτις ἐτίμησεν αὐτὸν καὶ διὰ παρασήμου, κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη καθ' ἕναστον θέρος ἐπεσκέπτετο αὐτὴν μετὰ τῆς Σεβαστῆς συζύγου του κ. Δεσποίνης, ὡς πιστὸν δὲ καὶ ἀφωσιωμένον αὐτῇ τέκνον ἐν τῷ ἐδάφει αὐτῆς παρέδωκε τὴν μεγάλην του ψυχὴν τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1906 ἐν Πάτραις. Τὸν σεπτὸν αὐτοῦ νεκρὸν ἢ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθεῖσα γενέτειρα εὐγνωμονοῦσα μετεζόμισεν ἐκείθεν τεταρχειμένον εἰς τοὺς κόλπους τῆς καὶ ἐκήδευσεν μετὰ ἡγεμονικῶν τιμῶν. Ὁ αἰσιδίμος Γρηγόριος Κωνσταντίνου εἶπε ὁ μέγιστος τῶν μέχρι τοῦδε εὐεργετῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν.

„ΕΣΤΙ ΜΕΝ ΟΥΝ ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ „

(Στραβ. 7, 821, 9).

Εἰ μὴ γὰρ ἦν Μακεδονία, οὐκ ἂν ἦν Ἀλέξανδρος.

Εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἦν, οὐκ ἂν ἦν Ἀλεξάνδρεια.

Εἰ μὴ Ἀλεξάνδρεια ἦν, οὐκ ἂν ἦσαν Πτολεμαῖοι βασιλεῖς αὐτῆς.

Εἰ μὴ Πτολεμαῖοι ἦσαν, οὐκ ἂν ἦν οὔτε Μουσεῖον οὔτε Βιβλιοθήκη.

Εἰ μὴ ἦν τὸ Μουσεῖον καὶ ἡ Βιβλιοθήκη, οὐκ ἂν ἦσαν οἱ Ἀλεξανδρινοί.

Εἰ μὴ ἦσαν Ἀλεξανδρινοί, οὐκ ἂν ἦσαν τὰ ἔργα αὐτῶν.

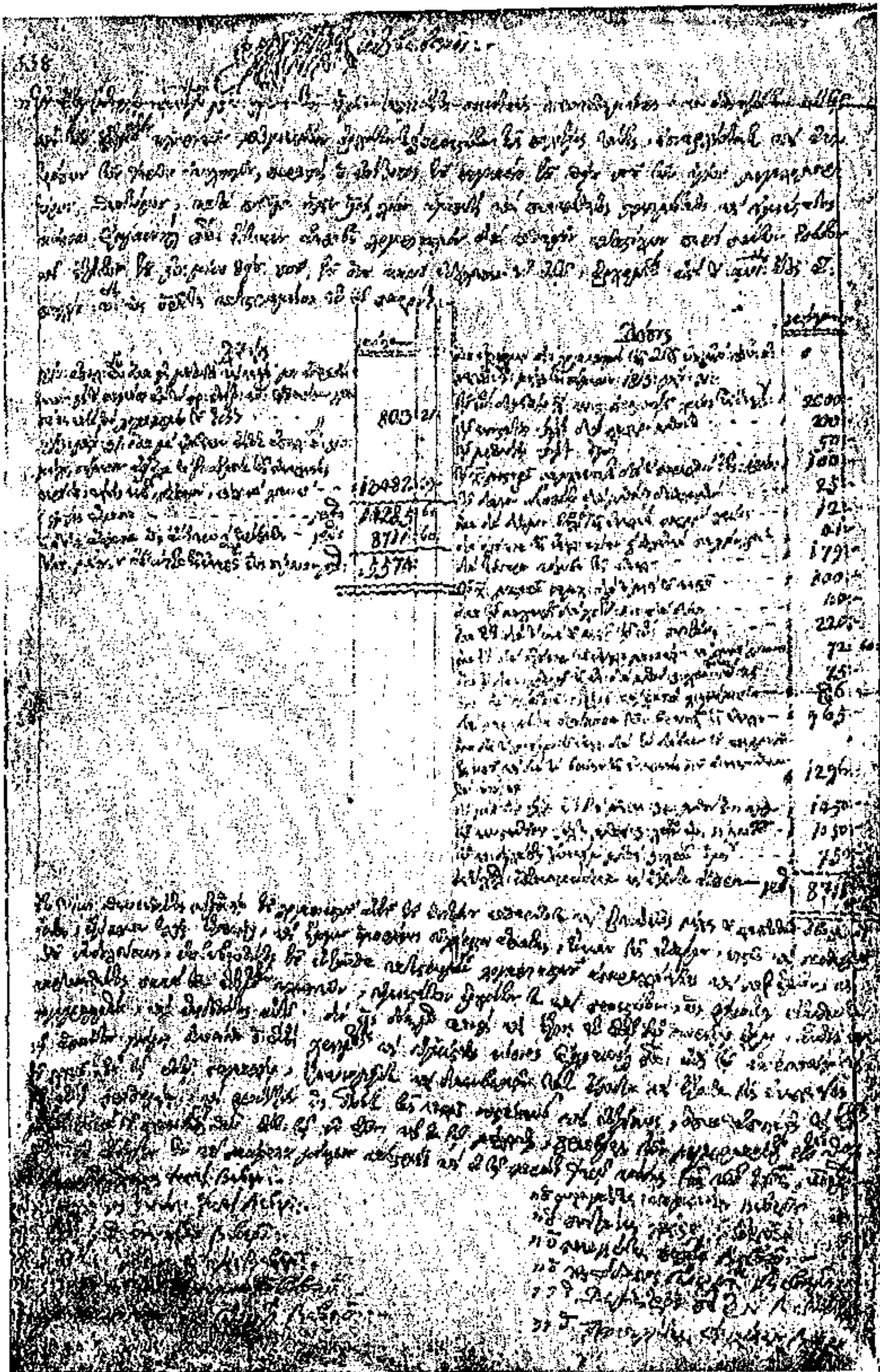
Εἰ μὴ τὰ ἔργα τούτων ἦσαν, οὐκ ἂν ἦν ὁ Ἑλληνισμὸς οὔτε ὁ νῦν πολιτισμὸς ἄνευ αὐτοῦ.

Ἄρα μήτηρ καὶ αἰτία πάντων τούτων τῶν ἀγαθῶν ἔστιν ἡ Μακεδονία.

Ἄρα

«Ἑλλάς ἐστι καὶ ἡ Μακεδονία».

[Κ. Ἀσωπίου λόγος περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου 1858 - Σελ. 68].

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ

Στέκει ό γέρος ό παπιάς μέ συλλογή μεγάλη,
 Τό άγιο κι' όλόχρυσο φοράντας πετραχήλι.
 Γέρνει βαρειά στά στήθια του τό κάτασπρο κεφάλι
 Και χείμω βλέπει σιωπηλός. Μ' άνήσυχο τό μάτι
 Τό παλληκάρι τόν θωρεϊ, ποῦ ξεψυχά στό χάμα.
 Βαρυβογγοῦν τά στήθια του τά κατασπαραγμένα,
 Κ' αίμα χοντρές σταλαίματιές του βάρουνε τ' άχειλι...
 Σαράντα ώρες άπαιυστα πολέμησε, κι' ακόμα
 Τ' όπλο στά χέρια του κρατά σφιχτά τά λαβωμένα.

Τό θυριατό σε μιá γωνιά λυπητερά καπνίζει.
 Τόν όφθαλμό του γέροντα τό έλεος φωτίζει.
 Στόν λαβωμένο' προχωρεϊ και ψιδυρίζει κάτι.

- 'Αδίκησες; άπάτησες;
- Ποτέ οὔτε τό ένα
- Οὔτε τό άλλο έκαμα.
- "Άλλο κακό κανένα;
- Σάν τί...;
- Κ' έσύ σάν άνδραπος από τη δυστυχία
- Τόν Πλάστη μή βλαστήμησες;
- "Εγώ να βλαστημήσω,
 Πατέρα μου, τόν Πλαστουργό;.. 'Εγώ, ποῦ Μακεδόνα
 Μ' έκαμε;.. ποῦ μ' έδωκε τέτοια τρανή πατρίδα,
 Ποῦ σάν κι' αὐτή δε βρίσκεται στόν κόσμο καν καμμία;
 "Άλλοι τη λένε ούρανό, έγώ Μακεδονία!
 Μακεδονία!.. Τρέμουνε σ' αὐτή τη λέξι μόνα

'Αποτύπωμα ἐν τοῦ ἐν Σέρραις παλαιοῦ Κώδικος.

Τ' ἀχείλια κ' ἡ καρδούλά μου, καί σ' ὄλο τὸ κορμί μου
Νοιάθω νὰ τρέχη βιαστικά, κρυφὴ ἀνατριχίδα...

Πῶς ἤθελα νὰ ζήσω

Γιὰ νὰ τῆς δώσω μιὰ φορὰν ἀκόμα τὴ ζωὴ μου.

— Μὴ φθόνησες;

— Ναί, φθόνησα...

— Εἶνε μεγάλο κρίμα.

— Συγχάρεσέ με, τὸ φτωχό, πρὶν καταβῶ στὸ μνήμα...

“Ολους ἐκείνους φθόνησα, πατέρα, ποῦ πεθαίνουν
Γιὰ τὴν πατρίδα...

— Μίσησες;

— “Ολους αὐτοὺς ποῦ μένουν

Στὰ σπίτια τους, κ' ἀναίσθητοι τὴ μάννα μας κυττάζουν

Νὰ τὴ δαγκάνουν ὀχιές, θεριὰ νὰ τὴ σπαράζουν...

— Σὲ συγχαρῶ. Μὴν ἐκλείψεις;

— Ναί, μιὰ φορὰ καὶ μόνη.

Ἦταν βραδρὰ καλοκαιριοῦ, μοσχοβολοῦσαν γύρω

Τὰ λούλουδα, κ' ἀκούγονταν μέσ' στὰ κλαδιὰ τ' ἀηδόνι

Ἐλόγλυκα νὰ κελαῖδι. Φυσοῦσε τὸ ἀγέρι

Σιγά, σιγά, σὰν ὄνειρο... Φιλί ἦταν ὄλο μῦρο

Ἐοὐρανὸς ποῦ ἔστελνε στὴν κοιμισμένη πλάσι;

Ἦταν παιδιοῦ ἀνασασμός; Ἐλόδροσα τὰ δάση

Μακρὰ μου ἀνεμίζανε... Μονάχος μου γυρνοῦσα

Ἐπὸ τ' ἀμπέλι, ξέννοιαστος κρατῶντας τὸ τσαπί μου.

Σὰν πεταλούδα ὀλόχαρη πετοῦσεν κ' ἡ ψυχὴ μου

Ἐπὸ λούλουδο σὲ λούλουδο, ἀπ' ἄστρο σὲ ἀστέρι...

Μιὰ ἔρριχνα τὸ μάτι μου ψηλά καὶ μιὰ τηροῦσα

Χαραί, κ' ἐγὼ δὲν ἤξερα τί πρῶτα νὰ κυττάξω,

Τί πρῶτα νὰ θαυμάξω...

Στὸν οὐρανὸ ἀτέλειωτη λαμπράδα, σκορπισμένα

Μύρια διαμάντια λάμπανε. Στὴ γῆ δροσολουσμένα

Γελοῦσαν μύρια λούλουδα ὄλο εὐωδιὰ καὶ κάλλη.

Κάτω ἐδῶ ζωὴ, ζωὴ... Τὴν ἐννοιωθες νὰ σφύζει

Καὶ μέσ' στὸν τάφο! Τὴν κύτταζες γοργὰ γιὰ ν' ἀναβλύζει

Ἐαστεῖρευτη ἀπὸ παντοῦ. Ψηλά, νεκρὴ γαλήνη!..

Οἱ οὐρανοὶ μὲ γάναζαν, μ' ἀνοίγαν τὴν ἀγκάλη,
Κ' ἡ γῆ μας μὲ ψιθύριζε μὲ τὴ μυρσίνη — «μεῖνε».

Ἐξαφνα ἐκεῖ ποῦ ἐκλειθεὶν ὁ δρόμος, καὶ σὲ λίγο
Δροσῶτο θὰ ἐπρόβαλλε τὸ κάτασπρο χωριό μου,
Μέσα στὴ μέση ἀντίκρουσα τοῦ σκονισμένου δρόμου
Δύο σκιέζ ποῦ στέκονταν, κ' ἔλεγ' ἡ μιὰ στὴν ἄλλη
Βουλγάρικα: «Κατάλαβε, τώρα ἐγὼ θὰ φύγω,
Κ' ἐσύ, καθὰς σ' ἀρμήνεψα, κρύψου στὸν φράχτη πάλι,
Κ' ἐκεῖ σκυρτὸς καρτέρα τον... Σ' ὀρκίζω στὴ ζωὴ μου,
Εἶνε μονάχος. Θᾶμενα κ' ἐγὼ ἐδῶ σιμά σου,
Ἐν δὲν ἐγνώριζα καλά τὴν τόση λεβεντιά σου...
Λοιπὸν, ἀκοῦς, μὴν κινηθῆς προτοῦ σὲ πλησιάσῃ,
Κ' ἔπειτα... Μὲ κατάλαβε... Κ' ἐγὼ... θὰ δῆς, παιδί μου..»

Ἐπορακρύνθηκε γοργὰ καὶ σὲ λιγάκι ἐχάθη,
Ἐν ᾧ ὁ ἄλλος κρύβονταν στὸ φράχτη ἀπὸ πίσω
Τὸ φοβερὸ ντουφέκι του τοιμάζοντας. Ν' ἀφήσω
Μπροστὰ σ' αὐτὰ τὰ μάτια μου τέτοιο κακὸ νὰ πάθῃ
Κάποιος;.. Ποτέ! ἐστάθηκα, καὶ κρύφτηκα μὲ βία
Κ' ἐγὼ στὰ χόρτα μέσα ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν ἄλλο-ἀντίκρο.
Δὲ μ' ἐννοιωσε... Τὸν κύτταξα. Ἐκάθονταν μὲ πίκρα,
Μὲ τὸ ντουφέκι δίπλα του, πάνω σὲ πέτρα ρία,
Κ' ἀναίσθητος ἐδάγκανε ἕνα ξηρὸ κομμάτι
Ψαμμοῦ, πολὺ σκληρότερο κ' ἀπὸ τὴν πέτρ' ἀκόμα
Ποῦ κάθονταν, καὶ κύτταζες ἀπ' τὸ θολό του μάτι
Πᾶς σέρνονταν ἢ σκέψεις του, σὺ σερπετό, στὸ χῶμα...
Τί σκέπτονταν;... τὸν δύστυχον ἐκείνον ποῦ μὲ λαύρα
Σὲ λίγο θὰ θανάτωνε;... Τὰ χρήματα τὰ μαῦρα
Ποῦ θ' ἀπαιρνε;.. Μὴν ἐννοιωθε μέσ' στὴν καρδιά του πόνο;

Τὴν ἄρ' αὐτὴν ἐσκέπτονταν τὸν ἑαυτὸ του μόνο!..

Σὲ λίγο ἐσηκώθηκε, καὶ ἄπαιστα μασσῶντας,
Ἐκούρβισε τὸ ὄπλο του σ' ἕνα ἐκεῖ δεινδράκι,

Καί σιγανὰ κατέβηκε, δεξιά, ζερβά, κυττώντας,
 Ἔως στή βρύσι πέρα ἐκεῖ, νὰ δροσισθῆ λιγάκι...

Τότε δὲν ἔχασα καιρό, σὺν τὴν ὀχιά γλυστρῶντας
 Στὴν ἄλλη βρέθηκα μεριά, κ' ἄρπάζω τὸ ντουφέκι.
 Ἦταν γεμάτο. Τί χαρά! καὶ τ' ὄπλο του κρατῶντας
 Γονάτισα, καὶ κρύφτηκα μέσ' στὰ κλαδιά παρέκει.
 Ἐσκέφθηκα: Καλλίτερα δὲν θάταν νὰ τοῦ δώσω
 Μὴ ντουφεκιά;... ἀρχήτερα μὴν ἄρα νὰ γλυτώσω
 Κ' ἐγὼ κ' αὐτός;.. Δὲν τῶκανα! Ποθοῦσα νὰ τὸν πιάσω
 Στὰ χέρια μου, ποιὸς ἦτανε νὰ μάθω, καὶ τί θέλει.
 Καὶ ὅμως, εἶνε πειὸ γλυκὸ ἀκόμα κ' ἀπ' τὸ μέλι,
 Γιὰ νὰ πεθάνῃ, καὶ μ' αὐτὸ τὸ χέρι τὸ δικό σου,
 Ἡ ὀχιά μὲ τὸ φαρμάκι της, μὲ τ' ὄπλο του ὃ ἐχθρὸς σου!.

Ὡς τόσο ἀκούω βήματα, καὶ πρὶν καλοπροφτάσω
 Νὰ νοιάσω τί ἐγίνονταν, κυττάζω πῶς γυρνοῦσε
 Ἀπὸ τὴ βρύσι βιαστικὰ ἐκεῖνος, ἐν ᾧ πέρα,
 Στὴν ἄλλη κάτω τὴ μεριά τοῦ δρόμου, προχωροῦσε
 Κάποιος μὲ βῆμ' ἀτάραχο, κυττώντας τὸν αἰθέρα...
 Σκυφτὰ ὃ ἄλλος σίμωνεν ἐκεῖ ποῦ εἶχε ἀρήσει
 Τ' ὄπλο του, μὰ δὲν τῶυρηκε. Μ' ὀρθάνοιχτο τὸ στόμα
 Ἐστάθηκε καὶ κύτταζε... καὶ πρὶν νὰ τὸ σφραλίσει
 Μπροστά του φανερώθηκε μὲ τ' ὄπλο τὸ δικό του...

Τὰ γόνατά του ἐλόγισαν, τοῦ κόπηκε τὸ χρῶμα.
 Κάτι ἐπάσχισε νὰ πῆ μὲ τὸν ἀνασασμό του.
 Δαγκώθηκε, καὶ σκύφτοντας ἐτράβηξε μαχαίρι.
 Πέταξα τ' ὄπλο του μακριά, καὶ τ' ἄρπαξα τὸ χέρι...

Τοῦ τ' ᾄγραφεν ἡ μοῖρα.

Χάρω τὸν κύλισα γοργά, τοῦ ἔβαλα μὲ βία
 Στὰ στήθια του τὸ γόνα μου, καὶ τὸ μαχαίρι πῆρα,
 Ἐνῶ περνοῦσε ξέννοιαστος ὃ ἄλλος τραγουδῶντας.
 Ποῦ νᾶξερε τί γίνονταν πίσω ἐκεῖ στὸ φράχτη!..

Τὸν γνώρισα σὲ μιὰ δειλὴ τοῦ φεγγαριοῦ ἀχτίδα.
 Ἦταν ὃ Γκόνος, τοῦ χωριοῦ ὃ πρῶτος' τὴν πατρίδα
 Εἶχε λατρεία του κρυφὴ καὶ τὴν Ἐλευθερία.
 Μέσ' στή σκοτίδα χάθηκε, κ' ὃ παιχιδιάρης μόνο
 Ἀντίλαλος ξανάλεγε γελῶντας τὸ σκοπὸ του...

Τότε, σ' ἐκείνον ἔρριξα τὸ μάτι μου μὲ ἄχτι,
 Ποῦ μὲ κλαυθμοὺς καὶ δάκρυα δειλὰ παρακαλοῦσε
 Νὰ τοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ, κ' ἐγλυφε καὶ φιλοῦσε
 Τὸ χέρι ποῦ τὸν ἔπνιγε — Αὐτὸν λοιπὸν τηρῶντας
 Εἶδα προδότης τί θὰ πῆ, καὶ Βούλγαρος! — Ν' ἀρήσω,
 Εἶπα, νὰ πῶ σὴν ὀργή... Γιατί μὰ τὸν κρατοῦσα!
 Τί θᾶκαμνε;.. Θὰ σκότανε... Ποιόν;.. Τὸν λεβέντη Γκόνου...

Τὸν Γκόνου!.. γιατί Μακεδὼν γεννήθηκε, γιὰ τοῦτο!..
 Γιατί ποθοῦσε τὴ γλυκειὰ νὰ δῆ Μακεδονία
 Πάλι μεγάλην ὅπως πρὶν... ἐν ᾧ... ἄχ! ἀτιμία,
 Σλαῦα τὴν ἤθελεν αὐτός, καὶ σκλάβα, ποῦ πατοῦσα...
 Καὶ Μακεδὼν, δὲν δίστασε τὸ αἷμα τ' ἀδελφοῦ του
 Γιὰ νὰ τολμήσῃ νὰ σκεφθῆ νὰ χύσῃ, γιατί πάλι
 Ἑλληνικὴ κ' ἐλεύθερη τὴν ἤθελεν ἐκεῖνος.
 Αἶ, τ' ἄθλιο τὸ κτήνος!..

Μ' ἀνέβηκε τὸ αἷμά μου κ' ἐμένα στὸ κεφάλι,
 Φωτιά καὶ λάμρα ἐννοιοῦδα, καὶ σήκωσα τὸ χέρι
 Μ' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τὸ τρανὸ καὶ κοφτερὸ μαχαίρι...
 Κ' ἐγὼ ποῦ δὲν ἐσκότασα ὡς τότε ἓνα μυρμηγκι —

— Λοιπὸν;

— Ὁλόκληρο τοῦ τῶχισα μὲ λύσσα στὸ λαρύγγι.
 Ξεψόχησε μὲ βλαστημιὰ τρομαριστὴ γιὰ μένα...

Κ' ἔτσι, πατέρα, ἐκλεψα καὶ σκότασα, ἀίμένα!..

Δὲν ἀπαντάει ὃ παπᾶς, σ' ἓνα χαμόγελό του
 Ἐνα πικρὸ του δάκρυο, ποῦ τ' ἀναβαίνει, κρύβει.

Μὲ πόνο τὸ κεφάλι του τὸ κάτασπρό του σκύβει,
Καὶ γονατίζοντας φιλεῖ τ' ὄραϊο παλληκάρι
Στ' ἀχνὸ τὸ μέτωπό του...

Τὸ θυματὸ σὲ μιὰ γωνιά λυπητερὰ κιαπνίζει,
Τὸν ὄφθαλμὸ τοῦ γέροντα τὸ ἔλεος φωτίζει.

Τὰ ὄραϊα ἢ Συγχόρησις φτερά της ἔχει ἀπλώσει...

Δέν ἔκλειψεν, ἐχάρισε!.. Δέν σκότωσεν, ἔχει σώσει!..

Ἐν Μονάχῳ, Σεπτέμβριον 1908.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Ἡ ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ ΔΡΑΜΑΣ (Ἐξοχή).

(Ἰδὲ ἐν σελ. 141).

Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἠχηματώσθησαν ὑπὸ Φίλιππου περὶ τὴν Χαιρώνειαν, ἀπέβησαν ἐπ' αὐτοῦ ἀνευ λύτρων, προσαπήτουν δὲ τὰ ἱμάτια καὶ τὰ στρώματά των καὶ παρεπονούντο κατὰ τὸν Μασεδόνιον, γελῶσας ὁ Φίλιππος εἶπε· Δέν σας φαίνονται οἱ Ἀθηναῖοι νὰ νομίζωσιν ὅτι ἐνικήθησαν ἐφ' ἡμῶν εἰς τοὺς ἑστραγάλους;

(Πλούταρχος).

ΑΙ ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΜΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΝΕΟΧΩΡΙΟΝ

(ΑΣΒΕΣΤΟΧΩΡΙΟΝ)

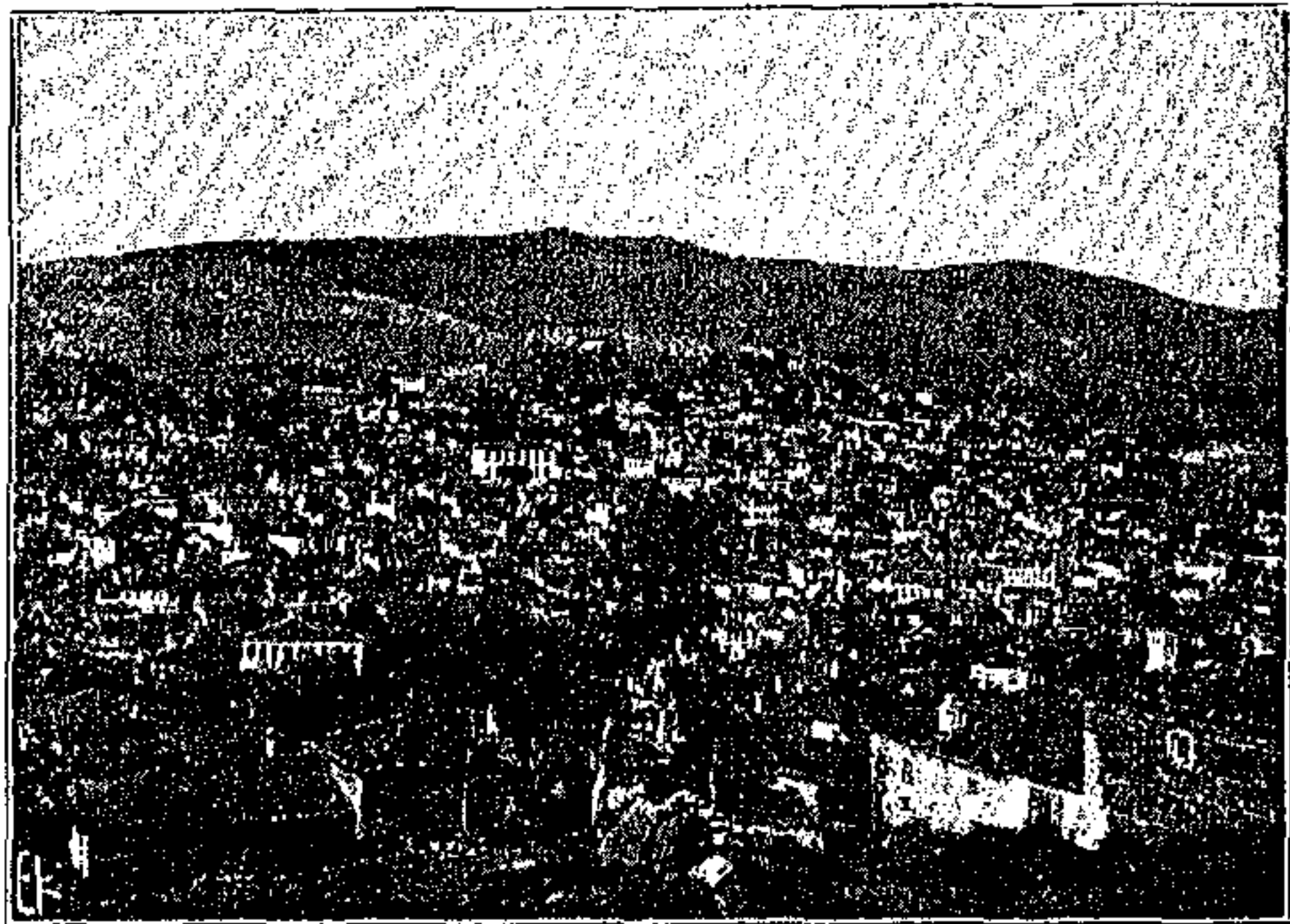
Τὸ *Νεοχώριον* ἀπέχει μίαν περίπου ὥραν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἔνεκα τῆς τερπνῆς καὶ ὑγιεινῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ τοῦ φιλοξένου τῶν κατοίκων χρησιμεύει εἰς τοὺς Θεσσαλονικεῖς τὸ θέρος ὡς μοναδικὸς τόπος ἀναψυχῆς. Ὅλην τὴν θερινὴν ἐποχὴν μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ ἀνθος τῆς νεολαίας Θεσσαλονίκης ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν Τούρκων καὶ Ἰσραηλιτῶν διέρχεται ἐν ἀδιαπτύπτῳ φαιδρότητι εἰς τὸ Νεοχώριον.

Τὸ Νεοχώριον ὀνομάζεται καὶ *Ἀσβεστοχώριον*, διότι οἱ πλείονες τῶν κατοίκων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀσβεστοποιίαν οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ κράτη τοῦ Αἴμου, Σερβίαν, Βουλγαρίαν, Ρουμανίαν καὶ εἰς τὸν Καύκασον τῆς Ρωσσίας.

Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ὁ γράφων συνήνητησεν ἀπροσδοκῆτως μικρὸν ὄμιλον Νεοχωριτῶν ἐργαζόμενον εἰς ἀσβεστοποιεῖον ἐν τῇ ἐξοχικῇ ἐπαύλει τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ Δεκελείᾳ. Παρ' ἀξιοπίστου προσώπου ἔμαθην ἐκεῖ τὸ ἐξῆς ἐπεισόδιον. Πολλάκις οἱ Νεοχωριῖται οὗτοι ἀσβεστάδες συνήντων τοὺς Βασιλόπαιδας εἰς τὴν Δεκέλειαν καὶ ὄμιλον μετ' αὐτῶν. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν συνέβη εἰς τούτων, Γεώργιος ὀνομαζόμενος, νὰ συναντήσῃ τὴν Α. Μ. τὸν Σεπτὸν ἡμῶν ἄνακτα καὶ ἐχαιρέτισεν αὐτὸν χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἦτο ὁ δημοτικώτατος ἡμῶν βασιλεὺς· μετὰ τινος δὲ λέξεις, τὰς ὁποίας ἀντήλλαξεν ὁ ἀσβεστοποιὸς μετ' αὐτὸν συνομιλητὴν του, ἠρώτησεν αὐτόν: «Καὶ πῶς ὀνομάζεσαι, Κύριε;» Ὁ βασιλεὺς ἀπήντησε: «Γεώργιος». Τότε ὁ ἀσβεστοποιὸς θλίψας τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλέως τῶν

λέγει με τὴν συνήθειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς ἀρέλειαν: «Καὶ σὺ Γιώργος κ' ἐγὼ Γιώργος δῶσε μου λοιπὸν ἓνα σιγάρο.» Ὁ Βασιλεὺς χαμογελάσας τῷ προσέφερε τὸ αἰτηθὲν καὶ ἀπῆλθεν.

Οἱ Νεοχωρίται ὑπὸ ἡθιαρὴν ἔποισιν αὐστηρῶς κρινόμενοι εἶνε χρηστοὶ καὶ ταπεινοὶ ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ πρὸς πάντα πρεσβύτερον σέβας τῶν νεωτέρων εἶνε τόσον ἱερὸν ὅσον καὶ ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ. Ἡ εἰς τὰ πάτρια

ΝΕΟΧΩΡΙΟΝ

καὶ τὴν ἀθάνατον Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν ἔμμονή τῶν Νεοχωριτῶν εἶνε βαιθέτατα ἐξοριζομένη ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

Ἡ σεμνότης, ἡ φιλοπονία, τὸ φιλοπρόδοον καὶ ἡ ἀγνή καὶ ἀπροσποίητος χρηστὴ συμπεριφορὰ τῶν Ἑλληνίδων τοῦ Ἀσβεστοχωρίου, τὰ ἔσματα καὶ οἱ Ἑλληνικώτατοι χοροὶ αὐτῶν, εἶνε θαυμασμοῦ ἄξια. Οἱ ἄνδρες εὖσωμοι καὶ ζωηρότατοι συγχρόνως δὲ καὶ φιλοπονιώτατοι κανονίζουν τὰ τῆς ζωῆς των με ἀξιοζήλευτον ἀπλότητα. Ἀφοῦ διέλθουν τὰς ἀγίας ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων, τοῦ ἀγίου Βασιλείου καὶ τῶν Θεοφανείων μετὰ

τῶν οἰκείων των ἐν εὐθυμίᾳ, ἀρχίζουν νὰ συνεννοῶνται μεταξύ των καὶ νὰ συσκέπτονται καὶ περὶ τῆς ξενητείας. Ἀπαρτίζουν λοιπὸν μικροὺς ὀμίλους (μικροεταιρείας) ἕξ 8-10 ἀνθρώπων καὶ ἀπέρχονται εἰς τὴν ξενητείαν πρὸς εὐρεσιν ἔργασίας, ἀσχολούμενοι, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν ἀσβεστοποιίαν, ἐν ἣ εἶνε εἰδικώτατοι καὶ ἀκαταγώνιστοι τεχνῖται. Ἀναγκάζονται δὲ νὰ ξενητευθοῦν οὐ μόνον διότι ἐπιθυμοῦσι νὰ ζῶσι χρόνον τινὰ εἰς ἐλεύθερον κράτος, ὡς συνήθως πράττουσι πολλοὶ τῶν ἐν δουλείᾳ ἀδελφῶν μας, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ πατρίς των ὡς νέον χωρίον δὲν ἔχει τόσας γαίας, ὥστε διὰ τῆς καλλιέργειας αὐτῶν νὰ δύνανται νὰ ζῶσιν, ἐνῶ ἄλλα γειτονικὰ χωρία μικρότερα ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν, ὡς π. γ. ὁ Χορτιάτης, ἔχουν τετραπλασίως περισσοτέρας ἀπὸ τὸ Νεοχώριον γαίας. Διὸ Νεοχωρίτας συναντᾷ τις οὐ μόνον εἰς τὰ κράτη τοῦ Αἴμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὅπουδήποτε δὲ καὶ ἂν εὐρισκῶνται, ἐργάζονται ὡς αἱ φιλόπονοι μέλισσαι ἐν εἰρήρῃ καὶ ἁρμονίᾳ, συμμορφούμενοι μετὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς διατάξεις καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους, ἐνθα διαμένουσι, καὶ ἀποφεύγοντες τοὺς διαπληκτισμοὺς καὶ τὰς διενέξεις. Μολονότι δὲ ἐν τῇ ξένη γῆ ζῶσιν ὑπὸ καλλιέργειας συνθήκας, ὁμως δὲν λησμονοῦν τοὺς οἰκείους καὶ τὴν γενέτειραν αὐτῶν πατρίδα πλὴν ὀλίγων, ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου ἀρχίζουν νὰ ἐπανέρχονται εἰς τὴν πατρίδα των, ὡς ἄλλαι χελιδόνες χειμεριναί, συναποκομίζοντες σὺν τῷ χρηματικῷ πλούτῳ, ὃν διὰ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου των καὶ τῆς οἰκονομίας των ἀπέκτησαν, καὶ τὴν φαιδρότητα μετὰ τῆς χαρῆς εἰς τοὺς οἰκείους των καὶ εἰς ὅλον τὸ χωρίον, διότι τότε ἀρχίζει πλέον ἡ κοινὴ ἑορτὴ γιὰ ὅλο τὸ χωριό· τότε γίνονται οἱ γάμοι καὶ οἱ χοροὶ καὶ σιγναὶ διασκεδάσεις μέχρι τῶν Θεοφανείων, τὰ ὅποια ἑορτάζονται ὡς ἑξῆς:

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων ἐξέρχονται οἱ ἱερεῖς τῆς Ἐκκλησίας ἐνδεδυμένοι τὰς ταπεινὰς καὶ ἀπερίττους ἱερατικὰς αὐτῶν στολὰς καὶ ἀκολουθούμενοι ὑπὸ πάντων κυριολεκτικῶς τῶν ἐκκλησιαζομένων, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, νέων καὶ γερόντων λαμπροδηγορούντων καὶ ἐν ψαλμῳδίᾳ διὰ τῆς κεντρικωτέρας ὁδοῦ

τοῦ χωρίου φθάνουσιν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν καλουμένην **Μπαχ-τσέ**. Ἐνταῦθα ὑπὸ πελωρίαν πλάτανον τελοῦσι τὸν ἁγιασμόν τῶν ὑδάτων ἐν μεγάλῃ κατανύξει καὶ ἐν μεγίστῃ εὐλαβείᾳ τοῦ ἀκροωμένου πλήθους μὲ ἀνημμένας λαμπάδας.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην τῶν Θεοφανείων εἶνε ἔθιμον οἱ νέοι νὰ δωρῶνται εἰς τὰς νεάνιδας τὴν λαμπάδα, ἔξ ἧς κρέμαται προσδεδεμένον διὰ χρωματιστῆς μεταξίνης ταινίας φλωρίον, χρυσοῦν νόμισμα ἀξίας μιᾶς λίρας Ὄθωμανικῆς (23 φρ. χρυσῶν). Οὕτω δὲ τὸ ἔξοχον τοῦτο θέαμα καλλίσταται ἔτι λαμπρότερον καὶ γραφικώτερον.

Οἱ Νεοχωρίται διακρίνονται καὶ διὰ τὴν κλίσιν αὐτῶν αὐτόν μόνον πρὸς τὰς βαναύσους τέχνας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Διὸ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀλλαχοῦ συναντᾶται πολλοὺς ἀσβεστεμπόρους, ἐπιπλοποιοὺς, γλύπτας, ὑποδηματοποιοὺς, σιδηρουργοὺς, κηπουροὺς, χρυσοχόους κ. τ. λ. καὶ οὐκ ὀλίγους καθηγητὰς καὶ διδασκάλους, Ἰατροὺς, φαρμακοποιούς, κ. τ. λ. οἷον τοὺς Κυρίους Ἀθανάσιον Οἰκονομίδην, Χρ. Ρουσίδη, καθηγητὰς, τὸν Κ^{ον} Εὐθὺμίον Μπούτουραν ἱατρόν, τοὺς Κυρίους Ἀλέξανδρον Πολυζωόπουλον, τοὺς ἀδελφοὺς Ρουσίδας, τὸν Γεώργιον Κουραντζῆν, τὸν Διονύσιον Γάνην φαρμακοποιούς κ. λ. π., τοὺς Κ^{ον}σ Ἀναστάσιον Οἰκονομίδην, Ἀστέριον Γιαννούλην, Ἀστέριον Γραμματικόν, Δημήτριον Γραμματικόν, Σταῦρον Σπᾶνδον, Δημήτριον Ρόμπην, Εὐάγγελον Καδρῆν, Γεώργιον Σαμακᾶν, Τσέκον κ. λ. π. διδασκάλους, καὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου νομομαθῆ Κ^{ον} Θεόδωρον Ἀρμένην.

Ἄλλὰ καὶ αἱ σεμναὶ Ἑλληνίδες τοῦ Νεοχωρίου δὲν ὑπολείπονται τοῦ ἄρρενος φύλου ὡς πρὸς τὴν φιλομάθειαν καὶ φιλομουσίαν, διότι καὶ τούτων πολλὰ ἐδίδαξαν εἰς τὸ Παρθενονγωγεῖον ὡς διδασκάλισσαι, ἐκπληρώσασαι εὐσυνειδήτως τὸ καθήκον των, καὶ ἀνεράνησαν ἀντάξια τῶν περιστάσεων. Τοιαῦται δὲ εἶνε πλὴν ἄλλων καὶ αἱ ἑξῆς Κυρίαι: Στυλιανὴ Πολυζωοπούλου (τὸ γένος Παρτάλη), Ἀναστασία Μόρφα (τὸ γένος Παρτίση), Κατίνα Γ. Γιαννάκη, Φανὴ Γκίκα, Μαργιόνκα Γκίκα, Εὐαγγελὴ Φραμματικοῦ, Αἰκατερίνη Δζιούρη, Εὐαγγελὴ Χ. Ἀστερίου, Ἀναστασία Ζιάννα (Μπάτζιου) κ. λ. π.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Νεοχωρίου ὑπολογίζεται κατὰ προσέγγισιν εἰς 5000 - 6000 κατοίκων.

Σχολεῖα δ' ἔχει τὸ Νεοχώριον τρία: 1) **Ἀρρνεναγωγεῖον**, ὅπερ συνίσταται ἐκ τάξεων ἕξ καὶ ἐν τῷ φροιτῶσι 250 - 300 παῖδες. 2) **Παρθενονγωγεῖον** ἑξατάξιον, ἐνθα διδάσκονται 150 - 200 κοράσια. 3) **Νηπιαγωγεῖον**, ἐνθα διδάσκονται 250 - 300 νήπια.

Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀρρνεναγωγείῳ διδάσκουσι 5 - 6 διδάσκαλοι, ἐν δὲ τῷ παρθενονγωγείῳ καὶ τῷ νηπιαγωγείῳ ἴσος ἀριθμὸς διδασκαλισσῶν.

Αἱ ἑξετάσεις τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν γίνονται τὴν 29^{ην} καὶ 30^{ην} Ἰουνίου (τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων) πανηγυρικώτατα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐφόρων τῶν Σχολείων, τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικοῦ Προξένου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Παναγιωτίτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἰδιαιτέρως ἐπὶ τούτῳ προσκαλουμένου.

Τὰ σχολεῖα διατηροῦνται διὰ τῆς ἀμοιβαίας συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων καὶ μικροῦ ἐπιδόματος, χορηγουμένου τῷ χωρίῳ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ δι' ἰδιαιτέρας τινὸς γενναίας προσφορᾶς, χορηγουμένης ὑπὸ δύο εὐγενῶν ὁμογενῶν ἀνωνύμων.

Ἐκκλησίαν ἔχει τὸ Νεοχώριον μίαν τιμημένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγαλομάρτυρος Ἁγίου Γεωργίου.

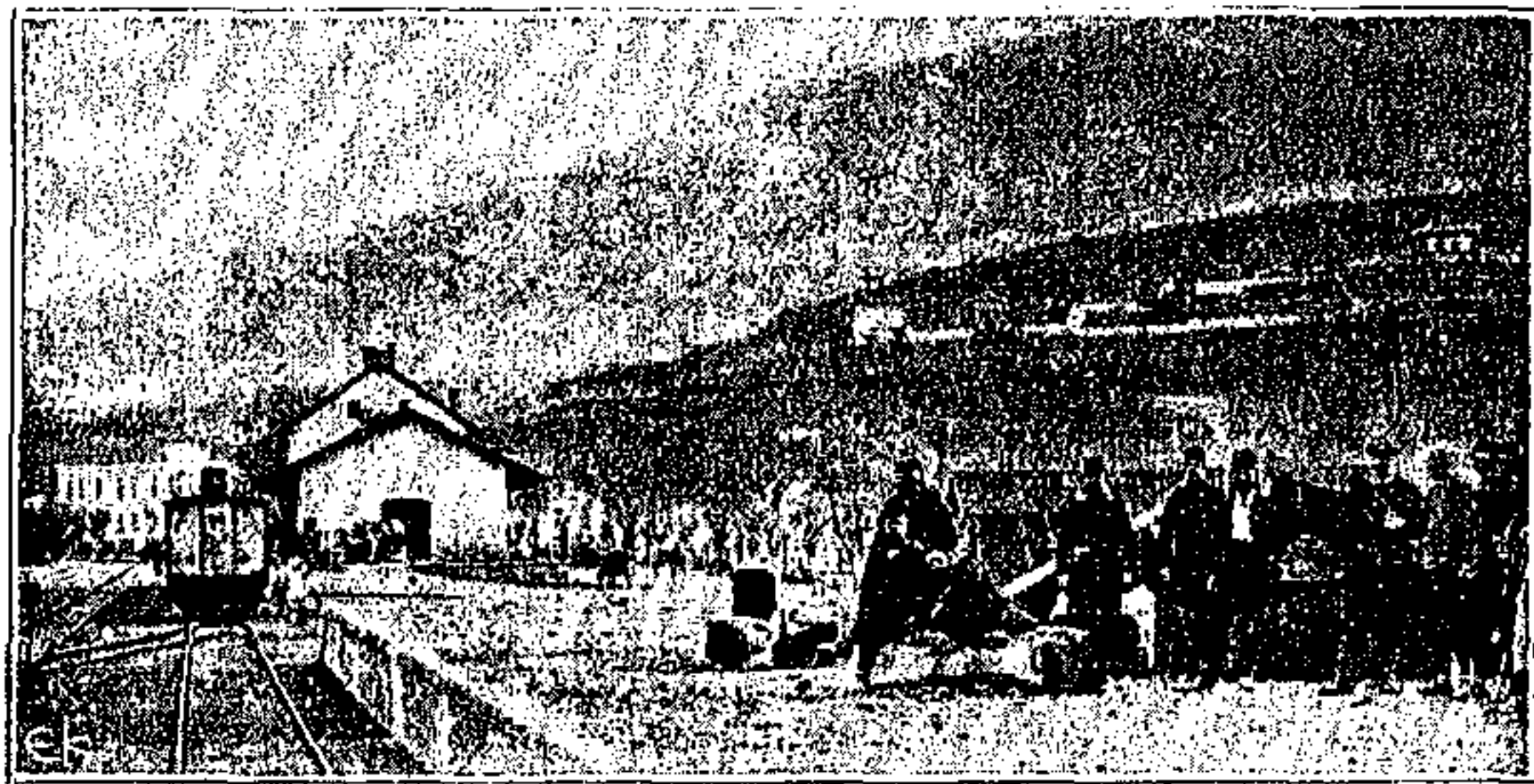
Ἐν Νεοχωρίῳ ὑπάρχουσι καὶ Δουμέδες (Γυρισμένοι) οὔτοι ἐν μὲν τῷ φανερῷ εἶνε Τοῦρκοι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ Ἰσραηλίται, τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει ἐμπορικὸν πνεῦμα.

Μία ἀπὸ τὰς μεγάλας καλοκαιρινὰς ἑορτὰς τοῦ Νεοχωρίου εἶνε καὶ ἡ κατὰ τὴν 20^{ην} Ἰουλίου ἑορτὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, καὶ ἦν ἑξαιρετικῶς προσέρχονται καὶ Θεσσαλονικεῖς.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην πάντες, Θεσσαλονικεῖς τε καὶ Νεοχωρίται, ἀνέρχονται εἰς τὸ Κουρὶ (δάσος), ἵνα προσκυνήσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ ἐν τῷ μικρῷ Παρεκκλησίῳ Προφήτου Ἡλιοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ Θρησκευτικοῦ τούτου καθήκοντος ἀρχίζουν αἱ προετοιμασίαι διὰ τὴν διασκέδασιν εὐθὺς δὲ ὡς ψηθῆ τὸ ἀρνάκι ε' τῆ σούβλα καὶ τὸ κοκορέτσι, ἀρχίζει ἡ εὐωχία ὑπὸ τὰ δένδρα, ἥτις διαρκεῖ μέχρις ἑσπέρας· κατέρχονται δὲ οἱ πανηγυ-

ρισταὶ εἰς τὸ χωρίον ἄδοντες καὶ χορεύοντες πάντες ὡς ἄδελφοὶ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἔνθα συνεχίζουσι τὴν ἀδελφικὴν αὐτῶν εὐθυμίαν μέχρι τῆς πρωΐας τῆς ἐπομένης ἡμέρας.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐθνικῶν ᾠμάτων, ἅτινα οἱ ἐν Νεοχωρίῳ Ἕλληνες ἄδουσι, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀναγράψω ἓν, ὅπερ πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ἐν τῇ νεανικῇ μου ἡλικίᾳ ἔψαλλον ἐν Νεοχωρίῳ μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν μου φίλων Νεοχωριτῶν καὶ τὸ ὁποῖον τότε μὲν ἀσινειδῆτως ἔψαλλον χωρὶς νὰ δύναιμι νὰ ἀντιληφθῶ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

(Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 157).

τὸ ὑψηλὸν νόημα, ὅπερ ἐνεῖχον αἱ ὠραῖαι τροφαὶ του, τώρα δὲ ἐξετάζω ἐκάστην λέξιν τοῦ ὠραίου ἐκείνου ᾠμματος θαυμάζω τὸν ἱερὸν καὶ ἀκόμητον, καὶ ἀνεξάντλητον πατριωτισμὸν τῶν ἀγραμμάτων μὲν ἀλλὰ μέχρι μυελοῦ ὀστέων φανατικῶν πατριωτῶν μου, τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, τῶν ἀρεσκομένων συγχρότητα νὰ τραγωδῶσιν αὐτό. Ἄς φρονάζουν ὅσον θέλουν οἱ ἄλλοι Βούλγαροι καὶ οἱ ἀργυρώνητοι, οἱ πωλήσαντες ἀντὶ πινακίου φρακῆς τὴν συνείδησίν των ὁμόρρονες ἐκείνων·

Θ' ἄρθη, θ' ἄρθη μὰ ἡμέρα ποῦ θὰ ξεσχιθοῦν συνθῆκαι,
Κι' ὁποῖος ε' τὰ δεσμὰ ἐμβῆκε πάλ' ἐλεύθερος θὰ εἴη.

Ἄρκει μόνον νὰ ἐργασθῶμεν.

ᾠσμα τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος πρὸς τὴν κόρην αὐτῆς Μακεδονίαν.

Ὁ κόρη γλυκυτάτη, ὠραία περιστερὰ,
Πῶς εἶσαι σφραλισμένη τόσον λυπητερά!
Βέβαια σφραλισμένη μέσα εἰς τὸ κλωβί,
Μὲ σίδερα τριγύρω σὰν νάσανε πουλί.
Ποδῶ κ' ἐπιθυμοῦσα, ὠραία περιστερὰ,
Τὰ σίδερα νὰ σποῦσα νὰ βγῆς ἀπ' τὴ σκλαβιά,
Ποδῶ κ' ἐπιθυμοῦσα, πουλί μου τρυφερό,
Μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω; παρὰ μὲ τὸν καιρὸ;
Λοιπὸν παρακαλῶ σε, λαβὲ ὑπομονῆ
Ἔως οὐ ἔλθ' ἡ ὠρα κ' ἐκείνη ἡ στιγμή.
Θάνατον μὴ φοβεῖσαι, ἐχθροὺς μὴ λυπηθῆς
Χαρούμενη νὰ εἶσαι κ' ἐμένα νὰ ποδῆς.

Οἱ Νεοχωρίται ἐργάσθησαν καὶ ἐργάζονται ἐθνικῶς, ὅπως ἀρμόζει εἰς γνησίους καὶ ὀξυδερκεῖς Ἕλληνας. Ὁ πατριωτισμὸς αὐτῶν δύναται νὰ ληφθῆ ὡς ὑπόδειγμα σθένους καὶ ἐμμονῆς εἰς τὰ πάτρια.

Τὸ Νεοχώριον ἐκτίσθη κατὰ τοὺς ζοφεροὺς χρόνους τῆς δουλείας. Τότε καταδιωκόμενοι οἱ ἀτυχεῖς πατέρες μας ὑπὸ τῶν τυράννων Τούρκων καὶ μὴ ἔχοντες ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, δισκορπίζοντο τῆδε κακεῖσε, ἕκαστος δὲ ἐγκαθίστατο ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι ὀλιγώτερον θὰ βασανισθῆ ὑπὸ τῆς τυραννίας. Εἰς τὸν γῶρον τοῦ σημερινοῦ Νεοχωρίου ἀπεράσισαν οἱ δυστυχεῖς πρόγονοί μας νὰ ἐγκατασταθῶσιν, οὐχὶ τόσον διότι εὖρον αὐτὸν ἀκατοίκητον, ἀλλὰ διότι ἐθεώρησαν ὡς ἀσφαλέςτερον, καθόσον ὀλιγον ἀπέχετο τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέρος ἦτο πετρῶδες, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀσβεστοποιίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν μεγάλην ἐπιτηδειότητα. Ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀνομάζεται **Κηρὲς-Κιόϊ** = Ἄσβεστο-χώριον.

Οἱ εἰς τὸ Νεοχώριον καταργῶντες καὶ ἀποκατασταθέντες Ἕλληνες Μακεδόνες προήρχοντο οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Μακεδονίας, ἔνθα ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεως

μετὰ τῶν Σλάβων (Σέρβων - Βουλγάρων) ὠμιλεῖτο ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἡ Σλαβικὴ γλῶσσα ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀτυχεῖς πατέρες μας τότε ἕνεκα τῶν ἀγρίων διωγμῶν δὲν ἠδύναντο νὰ καλλιεργήσουν τὴν ἰδίαν των γλῶσσαν διὰ τῶν Σχολείων, πάντας δὲ τοὺς γείτονας λαοὺς τοὺς ὑπὸ τὴν δουλείαν ἐθεώρουν ὡς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἔθετον ἐν δευτέρῳ μοίρῳ ὅτε ὅμως ἀνεράνη τὸ ὑπὸ τῆς καταχθονίου καὶ ἐπαράτου σπείρας τοῦ Ἰγνάτιεφ ἐπινοηθὲν μορμολύκειον, ἡ καταχθόνιος ἰδέα τοῦ πανσλαβισμού, τότε οἱ πρότερον ἀδελφικῶς ζῶντες Χριστιανοὶ καὶ ἀπλοῖ χωρικοὶ ἤρχισαν νὰ ἐρίζωσι μεταξύ των καὶ νὰ διαπληκτίζωνται χωρὶς καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ γνωρίζωσι περὶ τίνος πρόκειται τότε αἱ ὀλίγισται Ἀγραφιώτικαι οἰκογένειαι τοῦ Νεοχωρίου ὑποπτευθεῖσαι ἐν τῇ ὀξυδερκείᾳ των τὰ σατανικὰ σχέδια, ἅτινα ὑπὸ τῶν δολίων ἐχθρῶν τοῦ Γένους ἐβυσσοδομοῦντο ἐναντίον τῶν σλαβοφόνων συγχωρίων των, καὶ κατανοήσασαι τὸ μέγα καὶ ἀνεπανόρθωτον κακόν, ὅπερ προητοιμάζον εἰς τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μακεδονίας οἱ κατάπτυστοι προπαγανδισταὶ τῆς Πανσλαβιστικῆς σπείρας καὶ κρύφιοι ἐχθροὶ τῆς φυλῆς μας, ἀπειράσισαν νὰ πατάξωσι τὸ κακόν ἐν τῇ γεννήσει του, καὶ κατώρθωσαν νὰ σώσωσι τοὺς ἀδελφούς των ἀπὸ τὴν πλεκτάνην, εἰς ἣν ἠθέλησαν νὰ περιπλέξωσιν αὐτοὺς οἱ ἀθλιοὶ Βούλγαροι.

Οἱ Βούλγαροι ἀκολουθοῦντες τὸ γνωμικόν «ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα,» ὅλα τὰ καταχθόνια μέσα, ἅσα ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ἡ μοχθηρὰ ψυχὴ των, ἔβρισαν εἰς ἐνέργειαν πρὸς ἄγρην καὶ προσηλυτισμὸν τῶν Νεοχωριτῶν εἰς τὸν Βουλγαρισμόν. — Ἀλλὰ μάτην ἐκοπίασαν· οἱ ὀξυδερκεῖς Νεοχωρίται δὲν ἔπασαν εἰς τὴν παγίδα των, ἀλλ' ἐλάκτισαν μεγαλοπρεπέστατα τοὺς ἀθλίους καὶ χαμερπεστάτους ἐπιδρομεῖς Βουλγάρους. — Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν (μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον) ἐγέμισαν τὸ Νεοχώριον μὲ εἰκόνας τοῦ Ἐξάρχου των καὶ τῆς ἀπελευθερωθείσης Βουλγαρίας, τὰς ὁποίας παρῆγον εἰς τοὺς ἀπλοῖκούς χωρικοὺς κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα των κἀθοδὸν ἐκ τῆς Βουλγαρίας, ἐνθα εἰργάζοντο ὡς ἀσβεστοποιοί, εἰς εὐτελεστάτην τιμὴν, ἔπειτα δὲ ἰδόντες ὅτι τὸ πρῶτον δόλωμα ἐπέτυχεν, ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθῶσι καὶ δευτερον χεῖρον καὶ δραστικώτερον ἐκείνου. Ἦρχισαν δηλαδὴ νὰ

κολακεύουν τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ ἐργαζομένους Νεοχωρίτας καὶ νὰ ὑπόσχωνται εἰς αὐτοὺς λαγοὺς μὲ πετραχήλια, ἂν κατορθώσουν νὰ ἰδρῶσιν Βουλγαρικὸν σχολεῖον εἰς τὸ Νεοχώριον καὶ νὰ ἀναγινώσκηται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ των κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ Βουλγαριστί.

Οἱ ἀφελεῖς χωρικοὶ εἴτε δελεασθέντες ὑπὸ τῶν ὑποσχέσεων εἴτε χάριν τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ἐργασιῶν των, ὅτε ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των ἤρχισαν νὰ ἀνακινῶν τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἀντιληφθέντες ὅμως τὸ κακόν, ὅπερ ἔμελλε νὰ συμβῆ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, οἱ ὡς ἄλλοι κέρβεροι ἀγρύπνως φρουροῦντες τὴν ἀθάνατον καὶ γλυκυτάτην ἡμῶν γλῶσσαν ὀλίγοι ἐκεῖνοι Ἀγραφιῶται ἀμέσως ἔλαβον δρακόντια μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν πατρίων. Καὶ πρῶτον μὲν μὲ τρόπον γλυκὺν ἐπέβαλον εἰς πάντας τοὺς Σλαβοφόνους ἀφελφούς των νὰ καταστρέψωσιν οἰκιοθελῶς τὰς Βουλγαρικὰς εἰκονογραφίας, ἃς εἶχον ἀνηρημέναι εἰς τὰ δωμάτια των, ἔπειτα δὲ, ὅτε ἡμέραν τινὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐπειράθη τις τῶν Σλαβοφόνων νὰ ἀναγνώσῃ τὸν Ἀπόστολον σλαβιστί, μὲ τὸ ἑμμανουάλιον θὰ ἔθρανον τὴν κεφαλὴν του, ἐὰν δὲν ἐπρόφθανε νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἐκκλησίας· ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦτο νὰ μὴ ἐπαναληφθῆ πλέον τὸ τοιοῦτον πείραμα.

Ἐκτοτε ἤρχισαν οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι νὰ ἐπιτηροῦν αὐστηρότατα τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίδας, ἀπαιτοῦντες ὅπως παντοῦ καὶ πάντοτε συνδιαλέγονται μεταξύ των μόνον Ἑλληνιστί. Τὰ ἴδια δὲ μέτρα ἔλαβον, τῇ προτροπῇ τῶν ἀρμοδίων, καὶ αἱ ἀξιέπαινοι μητέρες διὰ τὰ τέκνα των μετέβαλον καὶ ἀντικατέστησαν καὶ τὴν χονδροειδεστάτην ἀμφίσειν των τὴν ὀνομαζομένην Παῖζάνγκαν διὰ τῆς κομφοτάτης καὶ Ἑλληνικωτάτης Ἀγραφιώτικης, ἣτις ὀνομάζεται Βλάχικα καὶ ἣς ὁμοία εἶνε περίπου καὶ ἡ τῶν Λιτοχωριτῶν.

Ἄλλοτε οἱ εἰς τὸ Νεοχώριον φέροντες πρὸς πώλησιν τὸ γάλα καὶ τὰ ψάρια γείτονες Κονιάροι Τοῦρκοι διελάλουν αὐτὰ μὲ τὰς λέξεις μιλάκο (γάλα) καὶ ῥήμπη (ψάρια), οἱ δὲ Νεοχωρίται δὲν ἔδιδον εἰς τοῦτο οὐδεμίαν προσοχὴν· ὅτε ὅμως ἤρχισαν αἱ ἔριδες μεταξύ τῶν Σλαβοφόνων καὶ Ἑλληνοφόνων ἕνε-

κα τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, τότε πάλιν οἱ ἀξιέπαινοι ὀλίγοι κέρβεροι τῶν πατρίων ἠνάγκασαν τοὺς γείτονας κονιάρους Τούρκους νὰ διαλαλῶσιν Ἑλληνιστὶ τὰ πρὸς πώλησιν ἐμπορευμάτων

ΧΩΡΙΚΗ ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ

των (γάλα καλὸ — ψάρια καλὰ). Οὕτω δὲ ἐσώθη τὸ Νεοχώριον ἀπὸ τοὺς ὀνίχας τῶν ἐπιδρομέων Βουλγάρων, διότι ὑπῆρχεν ἡ **Θέλησις** εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ἀγραισιώτας Νεοχωρίτας.

Ἐν Ὀδησσῷ τὴν 19ην Ἰουνίου 1908.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΙΩ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΟ

Ἄπο τὰ βουνά τῆς Πίνδου ὡς τὴν ξακουσμένη Μάνη
Ἡ γαλάζια μας Σημαία ἤρχισε νὰ κυματίζη
Καὶ θαρρῶ πῶς ἡ σκιά της στὴν Μακεδονία φθάνει
Καὶ στὴν πονεμένη Κρήτη θάρρος καὶ ζωὴ χαρίζει...
Νὰ ἡ Γαλανὴ Σημαία ὅλη δόξα κι' ὅλη νίκη,
Ποῦ θὰ καρφίωθῃ μιὰ μέρα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκη.

Ναὶ καὶ πάλι 'ς τοῦ Ὀλύμπου τὰ βουνά θὰ κυματίσῃ,
Ποῦ χρυσᾶ τ' ἀνάκτορά των ἔχουν οἱ θεοὶ στημένα,
Τῶν Μουσῶν γλυκὸ τραγοῦδι ὡσαν ὕμνος θ' ἀντηχήσῃ:
«Καλῶς ἦλθες, καλῶς ἦλθες, γαλανόλευκη παρθένα»
Καὶ ἡ χάριτες μὲ δάφναις καὶ μυρτιῆς θὰ τὴν ραντίσουν
Καὶ βροντῆς ἴσως ἀκόμη τοῦ Διὸς τὴν χαιρετίσουν.

Ναί, θὰ κυματίσῃ πάλι 'ς τοῦ Ὀλύμπου μας τὸ θρόνο,
"Ὅσῳ κι' ἂν μᾶς πολεμοῦνε οἱ ἐχθροὶ μας μὲ μανία,
"Ὅσῳ κι' ἂν μᾶς πολεμοῦνε, φθάνει νὰ γνωρίζουν μόνο
Πῶς 'ς ἐμᾶς, 'ς ἐμᾶς ἀνήκει ἡ ξανθὴ Μακεδονία!
Φθάνει μόνο νὰ γνωρίζουν πῶς δὲν ἄλλαξαν οἱ χρόνοι
Καὶ πῶς κάθε μιὰ ραχοῦλα κρύβει κι' ἓνα Κατσαντώνη.

Τί γυρεύουνε οἱ Σλάβοι 'ς τ' Ἀλεξάνδρου μας τὴ χώρα,
Τί γυρεύουνε οἱ Σέρβοι 'ς τοῦ Σκεντέρμπεῦ τὰ μέρη;
Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ οἱ Μολδοβλάχοι ποῦ ἔμπροστά μας βγαίνουν
[τώρα,
Ποιὰ 'ναι ἡ καταγωγὴ τιν; ποῖός τοὺς εἶδε, ποῖός τοὺς ξέρει;

Τί γυρεύουν, τί γυρεύουν εἰς τῆς Νιάουσας τὸ χῶμα
Ρῶσσοι, Σλάβοι, καὶ Ρωμοῦνοι, καὶ οἱ Βούλγαροι ἀκόμα;

«ὦ! οἱ Βούλγαροι ἐκεῖνοι, ἔχουν δόξα καὶ μεγάλη!
Εἶν' ἀπόγονοι τοῦ Κρούμμου, φοβεροῦ τροπαϊφόρου,
Ποῦ τοῦ ἄρесе νὰ πίνῃ σὲ ἀνθρωπινὸ κεφάλι,
Στὸ κεφάλι τοῦ καλοῦ μας βασιλέως Νικηφόρου!
«ὦ! οἱ Βούλγαροι βεβαίως ἔχουν κάποια ἱστορία,
καὶ κατὰγονται κ' ἐκεῖνοι ἀπὸ ἔνδοξα Θηρία!...

«Ἐ! γενηὰ ξεψυχισμένη, ἀγνωστη, χωρὶς πατρίδα,
Σκυλολόγι πεινασμένο, αἰμοδιψασμένοι λύκοι,
Ποῦ 'ς τοῦ κόσμου τὸ βιβλίο μιὰ δὲν ἔχετε σελίδα,
Ποῦ δὲν ἔχετε μιὰ δάφνη, ποῦ δὲν ἔχετε μιὰ νίκη,
Ποῦ δὲν ἔχετε ἀκόμη οὔτε γλῶσσα νὰ 'μιλῆτε,
Ποιὸς σᾶς εἶπε 'ς τὴν Ἑλλάδα πῶς ποτὲ θὰ καταιβῆτε;

Βούλγαρε! 'Σ τὸν Ὀλυμπό μας γύρισε τὰ βλέμματά σου,
Ποῦ σὰν λέων ξαπλωμένος στέκεται καὶ σὲ κυττάζει,
Καὶ γιὰ λίγο συλλογίσου, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή στοχάσου
Πῶς 'ς τὰ σπλάχνα του καμίνι πάντα καίει, πάντα βράζει,
Πῶς μπορεῖ ἀπ' ἄρα 'ς ἄρα νὰ τινάξῃ ὡσὰν λάβα
Τὸ κορμί τοῦ Κατσαντάνη, καὶ τοῦ Θύμιου τοῦ Βλαχάβα.

Καὶ σὰν 'θές, σὰν 'θές ἀκόμη ἀπὸ δόξα νὰ χορτάσις,
Τὴ γαλιάζια μας Σηραία, ὅταν δῆς νὰ κυματίσῃ,
Εἰς τὴν κάθε μιὰ πτυχὴ τῆς μύριες νίκες θὰ διαβάσις.
Κι' ὅταν ἡ πολλὴ τῆς δόξα σὲ τυφλώσῃ, σὲ σκοτίσῃ,
«Ὅταν δῆς μιὰ ἱστορίαν ἀπὸ δόξα περισσὴ,
Εἰς τὰ γόνατά σου πέσε καὶ προσκύνῃα τὴν καὶ σύ.

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΟΣ

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΡΚΟΥΡΙΟΥ

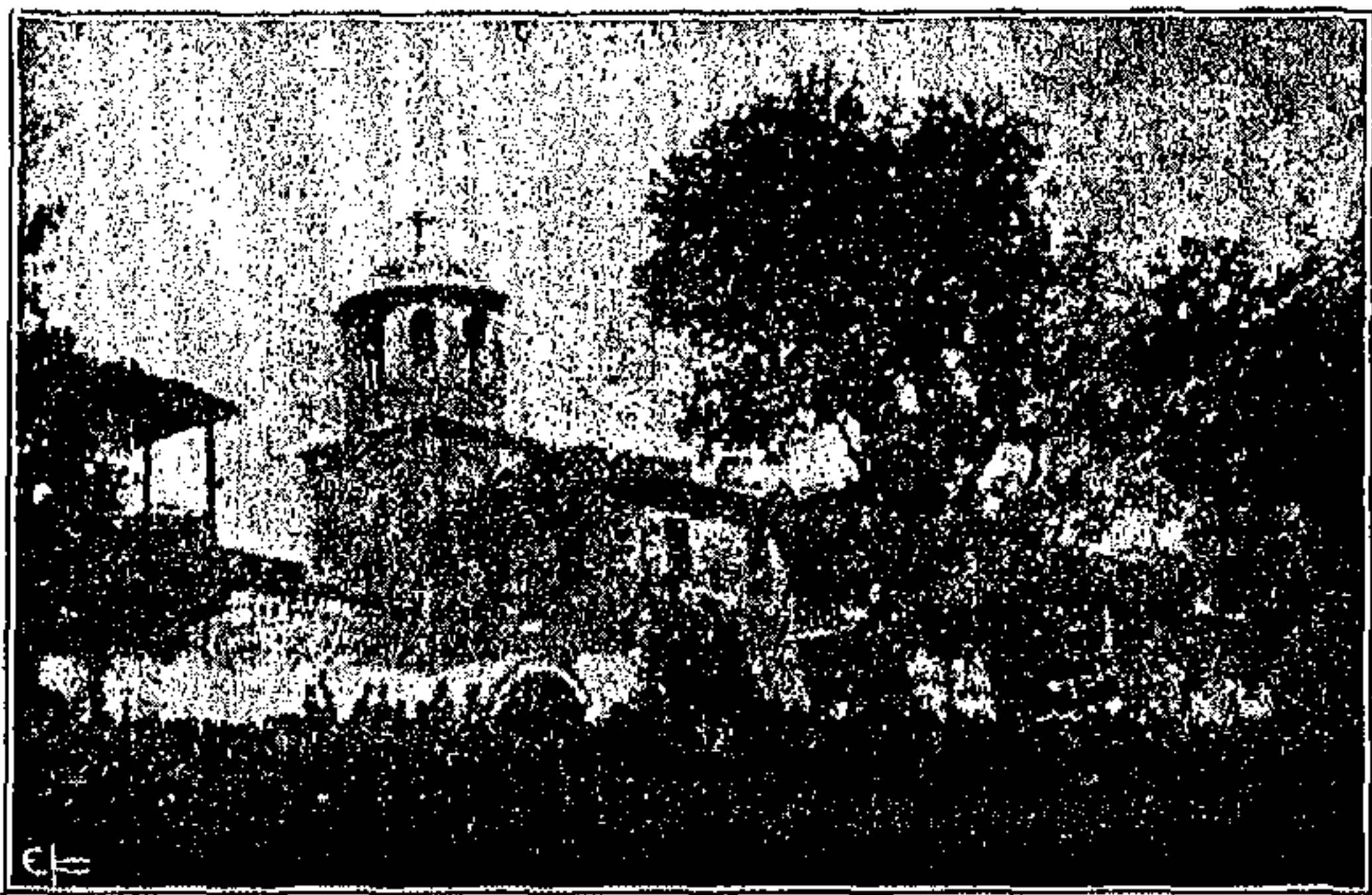
(ΜΠΑΡΕΣΑΝΗΣ)

Ἡ δῖωρον σχεδὸν ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου ἀπέχουσα Ἱερα
Μονὴ τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου εἶνε πολὺ γνωστὴ εἰς τοὺς Μακεδό-
νας τῶν βορειοτέρων μερῶν. Ὁ θαυματουργὸς Ἅγιος προσκυ-
νεῖται παρ' ὄλων τῶν ὀρθοδόξων καὶ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν αὐ-
τῶν. Εἰς τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τοῦ Ἁγίου καταφεύγουσι
πολλοὶ τῶν πέριξ χωρίων καὶ λειτουργίας τελοῦσιν ἐν τῷ φε-
ρωνύμῳ Ναῶ. Καὶ οἱ ποιμένες αὐτοί, Χριστιανοὶ ἢ Μωαμεθα-
νοί, ἐν περιπτώσει ἐνσκήψεως νόσου ἐπὶ τῶν ποιμνίων αὐτῶν
ἀγούσι ταῦτα εἰς τὴν Μονὴν καὶ τρεῖς περιφέρουσι γύρωθεν τοῦ
Ναοῦ πρὸς λύτρωσιν θεῖα συνάρσει ἀπὸ τῆς φθοροποιοῦ νόσου.

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν τῆς Μονῆς ταύτης ἠγεῖτο ὁ μακαρίτης
Παπανεκτάριος, τύπος ἀγαθωτάτου καὶ ἐντιμοτάτου ἱερέως. Τὸν
μακαρίτην ἐγνώριζον ἀπὸ τῆς μεταβάσειός μου εἰς Μοναστήριον
ἦτο προβεβηκῶς τὴν ἡλικίαν, εἶχε τὴν φωνὴν καὶ τὰς κινήσεις τρε-
μούιας, ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸ καθήκον, τρέχων παντοῦ ὅπου τὰ
ἱερά αὐτοῦ καθήκοντα ἐπέβαλον. Πολλάκις ἐν ταῖς συνομιλίαις
αὐτοῦ ὁ ἀγαθὸς ἠγούμενος μοι ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν τί ἤθελεν
ἀπογίνει ἡ Μονὴ ἐν περιπτώσει θανάτου αὐτοῦ γνωστοῦ ὄντος,
ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐπωφθαλμοῦν τὸ ἱερὸν τοῦτο τέμενος. Ὁ βοη-
θὸς τοῦ ἠγουμενοῦ Παπαμάρκος δὲν ἐνέπνεεν οὐδεμίαν ἐμπιστο-
σύνην· τὸναντίον μάλιστα εὕρισκετο κρυφίως εἰς συνεννοήσεις
μετὰ τῶν Βουλγάρων. Ἡμέραν τινὰ τοῦ ἔτους 1896, ἔκτακτος
ἀπεσταλμένος ἐκ τῆς Μονῆς ἀνήγγειλεν ἡμῖν ὅτι ὁ γέρον Πα-
πανεκτάριος, εἰς μίαν αὐτοῦ περιοδείαν ἀνὰ τὰ πέριξ χωρία, ἀπε-
βίωσε. Τὸ ἄγγελμα ἦτο δεινόν· συνεκίνησεν ὄλους ἡμᾶς μέχρι
δακρύων ἐν τῷ φαρμακείῳ τοῦ ἀρίστου καὶ εὐεργετικωτάτου

κ. Ἄ. Περρῆ. Ἐκ τοῦ φαρμακείου ἢ εἴδησις διεδόθη ἀνά τὴν πόλιν καὶ οἱ πάντες ἔκλαυσαν τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀπώλειαν. Ἐσπεύσαμεν παρὰ τῷ νεκρῷ φέροντες τὰ διὰ τὴν κηδεῖαν ἀπαιτούμενα καὶ ἐκηδεύσαμεν τὸν πολύτιμον γέροντα καὶ ἐνεταφιάσαμεν ἔξωθεν τοῦ ἱεροῦ τῆς Μονῆς.

Ὁ Παπαμάρκος ἐπετηρεῖτο πάντοτε καὶ σκέψις ἐγένετο πρὸς εὔρεσιν καταλλήλου ἡγουμένου. Ἀπετάνθημεν εἰς τινὰς κα-

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΜΕΡΚΟΥΡΙΟΥ

λοὺς ἱερεῖς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχετο νὰ ἡγουμενεύσῃ ἐπὶ τέλους ἐπεισθητις, ὅστις παρέμεινε ἐπὶ τινὰ χρόνον παρὰ τῇ Μονῇ. Ὁ Παπαμάρκος ὅμως δὲν ἐκάθευδε καὶ ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀπουσίας τοῦ προσωρινοῦ ἡγουμένου, συνεννοήθη μετὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ νύκτα τινὰ ἤνοιξεν εἰς αὐτοὺς τὰς πύλας τῆς Μονῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης Μοναστηρίου ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ ἀθωρεῖ συνήλθεν ἐν τῇ Μητροπόλει, ἐνθα σκέψεις ἀντηλλάγησαν περὶ τοῦ πρακτέου. Ἡ ἀγανάκτησις τῶν παρισταμένων ἐκορυφώθη καὶ θόρυβος μέγας ἐπεκράτει, πολλαὶ δὲ προτάσεις ἠκούοντο ἐν στιγμῇ παραφορᾶς. Ἐπεκράτησεν ἐπὶ τέλους ἡ πρό-

τασις ἢ ὑποστηρικθεῖσα ἰδίως ὑπὸ τῶν συντεχνιῶν, ὅπως ἐν σώματι ἢ κοινότης ἐκστρατεύσῃ, ἐκδιώξῃ τοὺς Βουλγάρους καὶ καταλάβῃ τὴν Μονὴν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐξετελέσθη κατὰ τὴν ἰδίαν νύκτα· ἡ λαμπρὰ νεολαία τοῦ Μοναστηρίου σύσσωμος μετέβη νύκτωρ εἰς τὴν Μονὴν καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῇ Μονῇ, ἣν πρὸ μικροῦ εἶχον ἐγκαλεῖψει οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς ἐκστρατείας ταύτης.

Οἱ Βούλγαροι ὅμως δὲν ἐκάθευδον· διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσχυρῶν προστατῶν κατώρθωσαν, ὥστε ἡ τυφλώττουσα πάντοτε Πύλη νὰ ἐκδώσῃ διαταγὴν, ὅπως ἐναλλάξ τελώσι λειτουργίαν ἐν τῇ Μονῇ Ἕλληνας καὶ Βούλγαροι. Τὴν διαταγὴν ταύτην ἐξέδωκεν ἡ Πύλη παραβλέψασα ἐντελῶς προηγούμενα αὐτῆς βεράτια, δι' ὧν ἀνεγνωρίζετο πλήρης κυριότης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τῶν Μονῶν. Τὴν ὑπὸ τοῦ Βαλῆ Μοναστηρίου κοινοποίησιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἰς τὴν Μητροπολιν ἡμῶν πληροφορηθεῖσα ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης ἠγανάκτησεν εἰς ἄκρον. Ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν μία ἐπεκράτει σκέψις, νὰ ματαιώσωμεν τὴν διαταγὴν ταύτην.

Τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τ' συμβάντα ταῦτα ἐπρόκειτο νὰ λειτουργήσῃ ἐν τῇ Μονῇ ἀμέσως μετὰ τὸν Ἕλληνα ἱερέα Βούλγαρος. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἀπαράδεκτον ἐν τῇ συνειδήσει ὄλων ἡμῶν. Διὸ μετέβημεν πάντες ἐκεῖ, ἡγουμένου τοῦ Μητροπολίτου μακυρίτου Κοσμᾶ.

Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ ζαπτιέδων ἐπετήρει τὴν τάξιν. Ἦτο δὲ οὗτος ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς Ραοῦφ ἐφένδης, γνωστὸς μοι. Τὸν ἐκάλεσα κατ' ἰδίαν καὶ τῷ εἶπον ὅτι εἶνε ἀδικὸς ἢ ἀξίωσις τῶν Βουλγάρων καὶ ἀπαράδεκτος· οὐδεὶς ἤθελεν ἀνεχθῆ τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἐν Ἑλληνικῇ Μονῇ καὶ ὅτι ἐνδεχόμενον νὰ συμβῶσι μεγάλα κακά. Ὁ Ραοῦφ ἐφένδης μοι ἐδήλωσεν ὅτι ἐκτελεῖ ἀπλῶς τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως καὶ ὅτι ἀναγνωρίζει καὶ αὐτὸς τὸ δίκαιον ἡμῶν καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἡ Μονὴ ἐκτίσθη ὑπὸ Ἑλλήνων τοῦ Μοναστηρίου, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀρμόδιος νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθομεν εἰς τὸν ναόν· ὁ Μητροπολίτης ἐτέλεσεν αὐτοπροσώπως τὴν λειτουργίαν. Περὶ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἐμφανίζονται οἱ Βούλγαροι ἡγουμένου ἐνὸς ἱε-

ρέως καὶ πληροῦσι τὸ προαύλιον τῆς Μουῆς. Μικρὸν κατὰ μικρὸν πλησιάζουσιν εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ναοῦ ὁ Μητροπολίτης, οὗτοι διαγκωνίζουσιν ἡμᾶς προσπαθοῦντες νὰ εἰσέλθωσι προτοῦ ἀκόμη ἐξέλθωσιν οἱ Ἕλληνες. Ὁ ἀρχιφύλαξ διατάσσει τοὺς Βουλγάρους νὰ ὀπισθοχωρήσωσι καὶ ν' ἀναμείνωσι τὴν κένωσιν τοῦ ναοῦ, οὗτοι ὅμως ὀρμητικώτεροι ἐπέρχονται. Τότε ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ πεζοδρομίου τοῦ ναοῦ νέοι τινὲς ἐκ τῆς συντεχνίας τῶν ὑποδηματοποιῶν ἐπιτίθενται κατὰ τῶν Βουλγάρων κτυποῦντες αὐτοὺς διὰ βράβδων· οἱ Βούλγαροι ὀπισθοχωροῦσιν, ὀπισθοχωρεῖ δὲ καὶ ὁ ἱερεὺς αὐτῶν ὁ ὀρμητικώτερος πάντων, καὶ μὲ καλυμμαύχιον ἐσχισμένον τρέπεται εἰς φυγὴν ἀκολουθούμενος ὑπὸ πάντων τῶν τῶν ὀπαδῶν. Ἀκολουθῶ τοὺς φεύγοντας, ἀλλ' αἴφνης χάνω πᾶν ἴχνος αὐτῶν, μολονότι ἐξετείνετο πεδίον πρὸ τοῦ ὕψώματος τῆς Μουῆς· τί ἔγειναν οἱ ἄθλιοι Βούλγαροι; εἶπον πρὸς τινα· οὗτος δὲ μοι ἀπεκριθὴ «ἤνοιξεν ἡ γῆ, καὶ τοὺς κατέπιεν· ἰδοὺ τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου.

Ἐκτοτε ἡ Μοῦη ἔμεινε κτῆμα τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος Μουαστηρίου καὶ ἐκεῖ πολλάκις ἐν συντροφίᾳ διήλθομεν εὐχαρίστους ὥρας.

Ἡγούμενος τῆς Μουῆς κατόπιον τῶν γεγονότων τούτων διωρίσθη ὁ θεῖος τοῦ Μητροπολίτου Κοσμᾶ, γέρων ἱερεὺς σεβάσμιος.

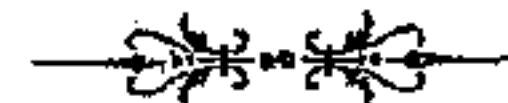
Εὐρισκόμεθα τότε εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου· αἱ εἰδήσεις ἡμῶν καὶ αἱ ἀποστολαὶ στρατευμάτων ὑπὸ τῆς Τουρκίας εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα προεμήνυον τὸν πόλεμον προσεχέστατον. Ἐπάρχουσι στιγμαί τινες τοῦ βίου, καθ' ἃς ἀίσθανεται τις τὴν ἀνάγκην ἐπικλήσεως τῆς ἀρωγῆς τῶν θείων καὶ ἱερῶν. Εἰς τοιαύτην ψυχολογικὴν στιγμὴν εὐρέθεις καὶ ἐγὼ μίαν τῶν ἡμερῶν, μετέβην μετὰ τῶν φίλων πατριωτῶν εἰς τὴν Μοῦην. Οἱ πάντες δὲ κατειχόμεθα ὑπὸ δέους πρὸ τοῦ μεγάλου ἐγχειρήματος τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος ἀποδυομένης εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὴν ἐπιούσαν ὁ ἱερεὺς ἐτέλεσε τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐν τῷ μέσῳ μεγίστης συγκινήσεως καὶ σιωπῆς ἐδεήθη ἐν κατανύξει πρὸς τὸν Ἐψιστον ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῶν ἐλληνικῶν ὀπλων. Κατὰ τὸ μέσον τῆς λειτουργίας

τὸ κηρίον, ὅπερ ἤναψα πρὸ τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου, αἴφνης ἐσβέσθη· τὸ ἤναψα ἐκ νέου καὶ πάλιν παραδόξως ἐσβέσθη. Ἄνεμος δὲν ἔπνεεν· εὐρισκόμην εἰς τοιαύτην ψυχολογικὴν κατάστασιν, διότι δὲν ἤμην ὁ αὐτός, ὥστε τὸ γεγονός ἐξήγησα ὡς κακὸν προμήνυμα διὰ τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας ἐξήλθομεν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ καὶ περίλυπος ἀνεκοίνωσα τὰς προαισθήσεις μου. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐμείναμεν ἐν τῇ Μοῦῃ τὴν δὲ πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἠτοιμάσθημεν πρὸς ἀναχώρησιν. Πρὸ τούτου ὅμως εἰς τῶν φίλων μοι διηγείται τὸ ὄνειρόν του τῆς νυκτὸς ἐκείνης. Εἶδε δηλαδὴ κατ' ὄναρ τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας ἀφ' ἐνὸς πολεμοῦντας ἐντὸς χαρακωμάτων, ἀπέναντι δ' αὐτῶν τοὺς Τούρκους· αἴφνης, ἐν τῇ ὀρμῇ τῆς μάχης οἱ Τούρκοι μετὰ τῶν ὀπλων εἰς χεῖρας ὑψώθησαν εἰς τὸν ἀέρα καὶ κατέλαβον τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἰδὼν τὸ ὄνειρον ἐξήγησε τοῦτο ὅτι οἱ Τούρκοι θέλουσι νικῆσαι τοὺς Ἕλληνας. Ἐνῶ δὲ κατηρχόμεθα εἰς τὸ προαύλιον τῆς Μουῆς καὶ ἐγὼ ἀπεχαιρέτων τὸν σεβάσμιον ἠγούμενον, ὡς προτιθέμενος νὰ ἐπαυέλθω εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπικειμένης ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ὁ ἠγούμενος μοι λέγει εἰς ἐπήκοον πάντων «δυστυχῶς εἶνε πεπρωμένον οἱ Τούρκοι νὰ εἰσέλθωσι μίαν ἀκόμη φοράν εἰς Θεσσαλίαν, ἐξ ἧς θέλουσιν ἐξέλθει πάλιν μετὰ τινα χρόνου». Εἶπε καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ σιγὴν. Δέκα ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἡ πρόρρησις τοῦ ἠγούμενου δυστυχῶς ἐπηλήθευσεν.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ι. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἱατρός.

Γενόμενος ὁ Φίλιππος κριτὴς δύο ἀνθρώπων πονηρῶν, ἐκέλευσε τὸν μὲν νὰ φεύγῃ ἐκ Μακεδονίας, τὸν δὲ ἕτερον νὰ διώκῃ τὸν φεύγοντα.

(Πλούταρχος).

Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ τὸν Λασθένη τὸν Ὀλύμπιον παρεπονοῦντο καὶ ἠγανάκτουν, ὅτι τινὲς τῶν ἀνθρώπων τοῦ Φιλίππου ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς προδότας, Σκαιοί, εἶπεν ἐκεῖνος, φύσει καὶ ἄγροικοι εἶναι οἱ Μακεδόνες, λέγοντες τὴν σκάφην σκάφην.

(Πλούταρχος).

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἐημερώνοντας τὸ Πάσχα εἰς τὸ κοιμητήρι πέρα
ἐθρηνοῦσεν ὅλη πίκρα μαυροφόρα μιὰ μητέρα
γιὰ τὴν ὠμορφὴ τῆς κόρη πουκάμαν πολλοὶ τὸ κρῖμα
κι' ὀλοζώντανη μιὰ μέρα τὴν ἐρρίζανε ἔς τὸ μνήμα.

Κλαί' ἡ δύστυχη μητέρα, καὶ ὁ μαῦρός τῆς ὁ βόγγος
πουθενὰ δὲν ἀντηχάει! εἶν' πολὺ σκληρὸς ὁ λόγγος!
χάνετ' ἡ πολλὴ τῆς κλάψα μέσ' ἔς τ' ἀπέραντα τὰ μέρη
καὶ τὰ δάκρυα τῆς μάννας δὲν σπογγίζει ἓνα χέρι!

Μέσ' ἔς τοῦ πόνου τὸ σκοτάδι, ποῦ τὴν ἔσκιαζε τὴ μάννα,
ζάφνου μὲ χαρὰν ἀκούει μιὰ κοντὰ ἐκεῖ καμπάνα
καὶ ἀμέσως ἔς ἓνα τάφο 'κεῖ κοντὰ τῆς ἀντικρῦζει
λάμπι θεία, ποῦ φῶς θεῖο μέσ' ἔς τὴ γῆν ὅλη σκορπίζει.

Ἐκλεισεν εὐθὺς τὰ μάτια φοβισμένη ἡ Μητέρα·
ὄμως μιὰ φωνὴν ἀκούει ποῦ τὴν ἀκουσ' ὄλ' ἡ σφαῖρα,
κι' ἔλεγ' ἡ φωνὴ ἐκείνη μὲ λαλιὰ γλυκεῖα, σπανία:

«Ὁ Θεὸς σου, ὦ Ἑλλάς μου, ἀπ' τὸν τάφο τώρα βγαίνει,
σοῦ φωνάζει πῶς ἔς ὀλίγο σὰν Αὐτὸν ἀναστημένη
θάνατι ἡ γλυκεῖά σου κόρη, ἡ ζανθὴ Μακεδονία».

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΙΒΑΔΑΣ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΑΠΗΝΟΣ

(Ἱστορικαὶ σημειώσεις).¹

Μεγάλαι καὶ πολυποίκιλαι εἶναι αἱ ἱστοίαι, τὰς ὁποίας ὑπέ-
στη τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, κατὰ
τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1902 καὶ ἔξῃς, χάριν τῆς ἀπο-
καταστάσεως τῆς ταλαίνης, τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀρχόντισσας, ἣτις
λέγεται «*Μακεδονία*».

Μετὰ τὸν Μελᾶν, ὁ Μωραΐτης, ὁ Φραγκόπουλος, ὁ Πραν-
τούνας, ὁ Λίτσας² καὶ τόσοι ἄλλοι, ποτίζουσι μὲ τὸ εὐγενές των
αἷμα τὴν γῆν τῆς ἀτυχεστάτης καὶ εὐκλεεστάτης μου πατρίδος,
ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Μακεδονισμοῦ,
ἄτινα ἔκτος πολλῶν ἄλλων καὶ ληστρικαὶ Βουλγαρικαὶ ἐπιδρο-
μαὶ ἐπεβουλεύθησαν δεινῶς.

Ἡ μνήμη ἡ αἰεθάλῃς τῶν ἡρώων τούτων παρεδόθη πλέον
εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ λατρείαν τῆς θερμοσυροῦ Μακεδони-
κῆς ψυχῆς.

Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Τέλλος Ἀγα-
πηνός, μὲ τὸν πρῶτον ἴουλόν τῆς νεότητος ἐπὶ τῆς γλυκυτάτης
αὐτοῦ μορφῆς, ἀψηφεῖ καὶ μέλλον, τὸ ὁποῖον λαμπρὸν προιων-
νίζεται αὐτῷ, καὶ ἀπολαύσεις, καὶ φίλους, καὶ πετᾶ παρὰ τὸ πλευ-
ρὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγωνιζομένων ἀδελφῶν του.

Προκρίνει τὸν θάνατον χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεως
μῆς μεγάλης φυλῆς ἀπὸ τὸν ἥσυχον καὶ ἀνευ δόξης βίον. Καὶ
ἀποθνήσκει... Οὐχί, ὡς ὠνειρευθῆ καὶ ἠύχeto, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς
τιμῆς — φεῦ! ἐκεῖ δὲν ἐτόλμα οὐδ' αὐτὸς ὁ θάνατος νὰ τὸν πλη-
σιάσῃ — ἀλλὰ δολίως, ἀφοῦ συγελήθη ὑπὸ κακούργων ἐν τῇ
Βουλγαρικῇ ὑπηρεσίᾳ διατελοῦντων.

¹) Ἴδὲ καὶ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 332.

²) Ἴδὲ αὐτόθι ἐν σελ. 140, 320, 353, 358.

Ὁ Τέλλος Ἀγαπηγός ἢ καπετάν Ἄγρας κατεκλιθὼν περὶ τὰ μέσα χειμῶνος τοῦ 1906 εἰς τὴν λίμνην τῶν Γενιτσῶν, ὄρηγιον καὶ κρησφύγετον τότε Βουλγαρικῶν συμμοριῶν, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν αὐτῇ διαμέοντος Ἑλληνικοῦ Μακεδονικοῦ σώματος. Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς κατετάραξε τοὺς Βουλγάρους διὰ τε τὴν ἀκούραστον ἐνεργητικότητά αὐτοῦ καὶ τὴν ἔκτακτον

ΤΕΛΛΟΣ

ἀνδρείαν, ἣν ἐπέδειξε κατὰ τὰς ἐκάστοτε συμπλοκάς, ἡγουμένου πάντοτε τῶν ἀνδρῶν του καὶ ἀψηφούντος τὸ ἐχθρικὸν πῦρ.

Ἐν μικρῷ ἑσαράθησαν ἐκ τῆς λίμνης ὅλα τὰ λυμαινόμενα τὴν περιφέρειαν Γενιτσῶν κακοῦργα στοιχεῖα, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρξαντο ἐπανερχόμενα εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀληθοῦς Μακεδονισμοῦ, ἀκατανοήτου ὅπως ἀν μὴ συνεπάγηται Ἑλληνικὴν ὑπόστασιν, πολλὰ ἐκ τῶν πέριξ χωριῶν, ἅτινα κατὰ διαφόρους καιροὺς προσεχώρησαν εἰς τὸ σχίσμα διὰ δύο κυρίως λόγους. Πρῶτον διὰ τὴν ἀνοιαν ἐν ἀδια-

φορία τῆς τότε μωρᾶς καὶ προδοτικωτάτης Τουρκικῆς κυβερνήσεως, καὶ δεύτερον ἔνεκα τῶν ἀνηκούστων θηριωδιῶν, βιαιοπραγιῶν, πιέσεων, ἐκβιασμῶν τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου.

Δυστυχῶς ἡ ἔθνικωτάτη τοῦ Τέλλου Ἀγαπηνοῦ δρᾶσις, ἣν δὲν ἴσχυσαν ν' ἀνακόψουν οὔτε πυρετοί, οὔτε πληγαί, ἔμελλεν ἐντὸς μικροῦ φεῦ! νὰ λήξῃ ὅπως μοιραίως διὰ παντός...

Μετά τινων μηνῶν διαμονὴν ἐν τῇ λίμνῃ Γενιτσῶν, ἐκλέξας στάδιον εὐρύτερον ἐνεργειῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ Ναούσης μετέβη ἐκεῖσε ἐπὶ κεφαλῆς ἐκλεκτῶν τινῶν παλληκαριῶν.

Ἐντρομοὶ γινόμενοι οἱ Βούλγαροι ἀρχηγοὶ τῆς περιφέρειας ἐκείνης Ζλατὰν ἐκ Γκολιτσάνης καὶ Γεώργης ἐκ Κρουσόβου ἐπὶ τῇ ἐκεῖ παρουσίᾳ τοῦ Ἄγρας καὶ σαφῶς εἰδότες τὸ ἀδύνατον τῆς διὰ τῶν ὅπλων ἐξοντώσεως αὐτοῦ, ἀπειράσισαν νὰ καταστρέψωσιν αὐτὸν διὰ τοῦ δόλου. Καὶ τὸ ἐπέτυχον.

Πέμποντες καὶ ἡμερινῶς πρεσβείας πρὸς αὐτὸν ἐκ χωρικῶν τῶν πέριξ, παρεκάλουν νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν, ἐπιθυμούντων, δῆθεν, διακαῶς σύμπραξιν μετ' αὐτοῦ καὶ προσχώρησιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα.

Ἰκέτευον νὰ μὴ τοῖς ἀρνηθῇ τὸ τοιοῦτον. Ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ δὲν ἦσαν τάχα Μακεδόνες; καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα ν' ἀγωνισθῶν ὑπὲρ τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των; Ἰκέτευον νὰ μὴ τοὺς περιφρονήσῃ, νὰ μὴ δυσπιστήσῃ πρὸς αὐτούς, καὶ μετὰ λόγων ἀγάπης καὶ ὑποσχέσεων φιλίας προσεκάλεσαν αὐτὸν εἰς συνάντησίν των...

Ἀλλὰ μόνον! Οὐχὶ μετὰ τῶν ἐνόπλων ἀνδρῶν τοῦ σώματος του. Θὰ ἤρχετο πρὸς αὐτοὺς ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφούς... Ὑπενθύμιζον αὐτῷ τὸ παράδειγμα τῶν ἐκ Κορεστίων, αἰωνία τῇ μνήμῃ, λεοντοκάρδων Μακεδόνων Κῶττε καὶ Εὐαγγέλη, ἁμφοτέρων προσχωρησάντων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα περὶ τὸ 1903, τοῦ ἐκ Γκολέσινου τῆς Στρωμνίτης ἀγγελομόρφου Παντελῆ τοῦ Γκρέκου,² καὶ ἄλλων πολλῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μᾶς διαφεύγουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Καὶ ὁ Ἄγρας δὲν ἐμελέτησε καλῶς τὰ αἴτια, ἅτινα ἐξηνάγκασαν τοὺς λεοντοθύμους ἐκείνους ἤρωας εἰς τὴν μετὰ τοῦ Βουλ-

¹) Ἰδὲ Μακεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 132 καὶ 140.

²) Ἰδὲ αὐτόθι 329.

γαρικοῦ κοιμητηρίου σύμπραξιν, ὡς δὲν ἐξήτασε καὶ τὰς ἀφορμὰς, αἵτινες προκάλεσαν τὴν ἄμεσον αὐτῶν ἀποχὴν ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς δράσεως.

Οἱ πατριωτικώτατοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, ζῶντες μὲ τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς των καὶ τὰς προσφάτους ἀκόμη ἀναμνήσεις τοῦ ἀθανάτου 21, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ πρόγονοί των εἶχον λάβει ἐνεργὸν μέρος, διατηροῦντες ἄσβεστον ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην καὶ τὸ κατὰ τῶν Τούρκων μῖσος, εὐλόγως ἔσπευσαν, δεδομένου ὅτι τότε ἀκόμη δὲν εἶχε συστηθῆ Ἑλλην. Μακεδ. κοιμητήριον, νὰ συνεργασθῶν μετὰ τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον ἐλευθερωτὰς των ἀφελέστατα, ἐργαζομένους ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς πραγματώσεως τῶν πόθων καὶ ὀνείρων των.

Ἀντιληφθέντες ὅμως μετὰ μικρὸν τὰ σατανικά τοῦ Βουλγ. κοιμητηρίου σχέδια, μετ' ἀποστροφῆς καὶ ἀποτροπιασμοῦ ἀπεσύρθησαν αὐτοῦ καὶ ἤρξαντο αὐτοβούλως καὶ ἀνεξαρτήτως πλέον ἐργαζόμενοι ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων μόνον ἀνδρῶν ἕκαστος, ἀνευ οὐδεμιᾶς οὐδαμόθεν προστασίας, ὑπὲρ τῆς Μεγάλης, τῆς Ἁγιωτάτης αὐτῶν ἰδέας.

Κλίνωμεν γόνυ πάντες, ὅσοι αἰσθανόμεθα τὴν καρδίαν ἡμῶν παλλομένην εἰς τὴν ἰδέαν τῆς *Μεγάλης Ἑλληνικῆς πατρίδος*. Σπείσωμεν δάκρυ θαλερὸν ἐπὶ τῇ μνήμῃ Ἐκείνων. Ἀπέθανον... Ὁ μὲν πρῶτος ἀπαγχονισθεὶς ἐν Βιτωλίῳ, ἀφοῦ συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καθ' ἣν ὥραν ἐκοιμᾶτο, τῇ προδοσίᾳ Βουλγάρου, οἱ δὲ ἄλλοι δύο, εὐτυχέστεροι αὐτοῦ, ἡρωϊκώτατα πεσόντες ἐν συμπλοκῇ πρὸς Τουρκικὰ στρατ. ἀποσπάσματα.

Ἀπέθανον ἄγνοί, χωρὶς μίαν καὶ μόνην, τὸ ὀμνύω, σταγόνα ἀδελφικοῦ ἀδύτου αἵματος νὰ χύσων.

Ὁ δυστυχὴς Ἄγρας ἐν τῇ ἀπλότητι του ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον εἰς Μακεδόνα, ἔστω καὶ εἰς ξένους θεοὺς δουλεύοντα, νὰ μὴ ἐκρυπτε κάποιον ἀπόκρυφον παλμόν, κάποιον ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον πόθον διὰ τὴν πατρίδα του.

Ἐλησμόνησεν ὅμως ὅτι ὁ *κακοῦργος* δὲν ἔχει πατρίδα.

Ἐδωκε πίστιν οὐχὶ εἰς τὴν *εὐγενῆ Μακεδονικὴν ψυχὴν* ἀλλὰ εἰς τὴν *γλῶσσαν κακούργων*... Κατεστράφη.

Ἦνοιξε πολὺ τὴν καρδίαν του εἰς ἀνθρώπους φράυλους...

Εἰσεχώρησεν ἐντὸς τῆς ὁ θάνατος. Δυστυχισμένο παλληκάρι!

Ἐπίστευσεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ζλατάν καὶ τοῦ Γεώργη, ἔσχε τὸ θάρδος νὰ μηνύσῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι θὰ ἤρχeto εἰς συνάντησίν των καὶ συνελήφθη εἰς τὴν τεχνικοτάτην παγίδα.

Ὁ ἄδολος Τέλλος δὲν ὑπόπτεισε τὸν δόλον.

Χωρὶς νὰ προειδοποιήσῃ τινὰ ἐκ τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ ὀπαδῶν ἐξεκίνησεν ἐκ Ναούσσης τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς, τῇ 3 Ἰουνίου 1907 πρὸς συνάντησιν τοῦ Ζλατάν καὶ Γεώργη, ἐν συνοδείᾳ τοῦ ἐκ Τσερμαρινόβου Μήτσου Μπήτσου, τοῦ καὶ διεξάγοντος τὰς διαπραγματεύσεις, τοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου Τόλμα καὶ Γεώργη καὶ τῶν ἐκ Ναούσσης Ντόνε καὶ Ζαφείρη Λόγγου.

Φθιάσαντες εἰς τὴν τρίωρον τῆς Ναούσσης ἀπέχουσαν θέσιν «Γιαβράν-Καμίν» εὑρον ἀναμένον αὐτοὺς ἐκεῖ ἀπόσπασμα Βλαχοβουλγάρων ἐκ 18 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Μιχάλη τινὸς ἐκ Λειβαδίων Καρατσόβας.

Οὗτοι φιλικώτατα δεξιωθέντες αὐτοὺς ἀνέλαβον νὰ ὀδηγήσωσιν εἰς τὴν δίωρον ἐκεῖθεν ἀπέχουσαν θέσιν «Ντουβαρίτσι» πρὸς συνάντησιν τῶν ἀρχηγῶν.

Ὅντως φθιάσαντες αὐτόθι, συνητητήθησαν μετὰ τοῦ Ζλατάν καὶ τοῦ ἀνωτέρου ἀρχηγοῦ Γεώργη, ἡγουμένων ἀμφοτέρων 15 ἀνδρῶν, οἵτινες ὑποκρινόμενοι μεγάλην χαρὰν ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ παρεκάλεσαν αὐτὸν ὑποχρεωτικώτατα νὰ συμράγῃσι, προτοῦ ἀρξῶνται λόγου ἐπὶ τοῦ τετελεσμένου, δηθὲν, γεγονότος τῆς προσχωρήσεως αὐτῶν εἰς τὸν Ἑλλ. Μακεδ. ἀγῶνα, καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὰ περιστροφὰ, ἅτινα τρεῖς ἐκ τῶν συνοδοιπόρων τοῦ Τέλλου ἔφερον.

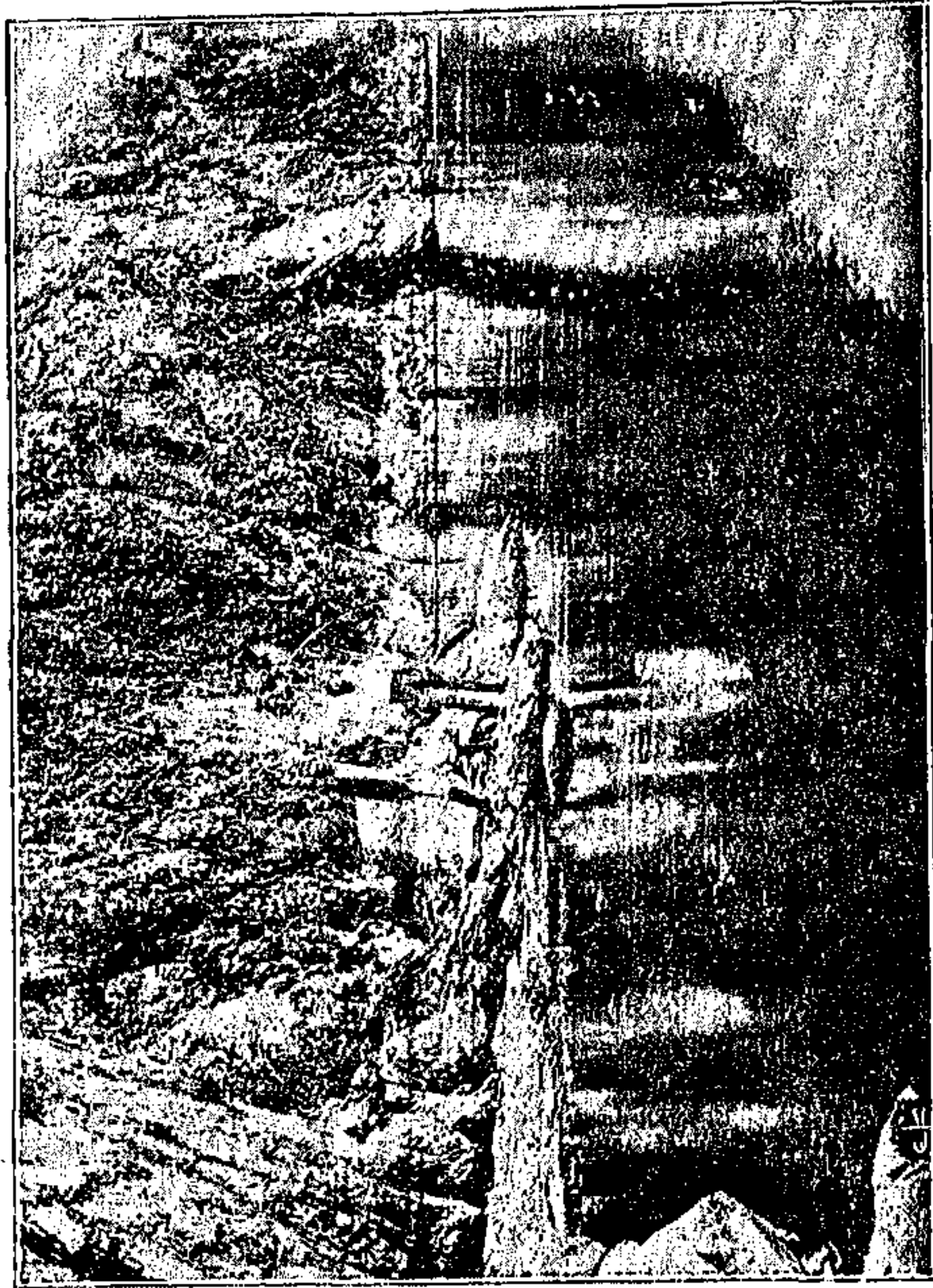
Μετὰ τὸ πέρας τοῦ γεύματος, τὸ ὁποῖον ἐξεπίτηδες παρετάθη ἐπὶ μήκιστον, καὶ ἀφοῦ πλέον ἐβεβαιώθησαν ὅτι οὐδὲν προφυλακτικὸν μέτρον εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ἤρξαντο κακίζοντες τὸν Ἄγρας ὡς δηθὲν συνεργαζόμενον μετὰ τῶν Τούρκων καὶ ὑβρίζοντες τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

Διαταγῇ δὲ τοῦ Γεώργη ἐδέθησαν πάντες, ὁ δὲ Ἄγρας καὶ ὁ Ντόνε Λόγγος ἀπήχθησαν πρὸς βορρᾶν περὶ ὥραν 4^{ην} μ. μ. τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Σημειωτέον ὅτι πάντες οἱ ἐκεῖ συρρεύσαντες κοιμηταζῆδες

ἀνήρχοντο εἰς 3ῃ περίου, ἔξ ὧν 15 Βλάχοι, ἦτοι δέκα ἐκ Λειβαδίων, δύο ἐκ Ντόλιανης καὶ τρεῖς ἐκ Γραμματικόβου.

Ἀπαγόμενος ὁ Ἄγρας ἔρρουε βλέμμα μεστὸν παραπό-

ΛΙΜΝΗ ΠΡΕΣΠΑΣ

νου πρὸς τοὺς ἡμετέρους, βλέμμα ὑγρὸν ἀποχαιρετισμοῦ.....

Ὁ δυστυχής! ἐπέτρωτο ν' ἀπέλθῃ μετὰ τῆς ὑστάτης πνοῆς τῆς ἀνοξέως, τοῦ Μαΐου...

Οἱ λοιποὶ τέσσαρες ἐκρατήθησαν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καθ'

ὄλην τὴν νύκτα, τὴν δὲ πρωΐαν τῆς Δευτέρας ἀφρέθησαν ἐλεύθεροι.

Τὰ πτώματα τοῦ Τέλλου καὶ τοῦ Λόγγου φέροντα πολλὰς πληγὰς ἀμυριστόμων μαχαιρῶν, εὐρέθησαν ἀνηρημένα ἐν τῷ δάσει τῶν καρῶν τοῦ Βλαδόβου τὴν Παρασκευῇ. Ἐφρονεῦθησαν τὸ ἑσπέρας τῆς Πέμπτης...

Δύο-τρεῖς χωρικοὶ ἐκ Βλαδόβου κατὰ τύχην τὴν ἑσπέραν ἐκείνην διερχόμενοι ἐκεῖθεν ἤκουσαν γοερωτάτους στόνους ἔξερχομένους τοῦ δάσους.

Ἀμρότεροι κοιμῶνται ἤδη σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Βλαδόβου, θύματα ἀδικαιολογίτου πίστεως πρὸς ἀνθρώπους κακούργους.

Λέγεται ὅτι, ἄγνωστον πῶς, πληροφορηθεὶς τὴν ἐπικειμένην τοῦ Τέλλου Ἄγρα ἐπίσκεψιν πρὸς τὸν Ζλατὰν καὶ Γεώργην ὁ ἐκ Ναούσης, αἰωνία τῇ μνήμῃ, κολυμαθῆς ἰατρὸς Χριστόδουλος Περδικάρης, ἀνὴρ σὺφρονέστατος καὶ πατριωτικώτατος, ἀνέμενεν ολίγον ἔξωθεν τῆς πόλεως τὴν ἔλευσίν του.

Συναντηθεὶς δὲ μετ' αὐτοῦ ἀπεπειράθη παντοίοις τρόποις ν' ἀποτρέψῃ αὐτὸν τοῦ σκοποῦ.

Εἰς μάτην!

Ὁ καπετὴν Ἄγρας ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

«Πηγαινῶ πρὸς τὸν θρίαμβον, ἐφώνησεν...»

Ἰδὼν ὁ γέρον Περδικάρης τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς ἀποφάσεώς του, ηὐχίθη αὐτῷ ἐπιτυχίαν, καὶ ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ θραβίδιου του σύνοφρος καὶ βαρναλγῆς, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια.

Ὅμοι! ὁ φιλόπατρις ἐκεῖνος ἀνὴρ κάλλιστα ἐγνώριζε ποῦ ἐπήγαινε τὸ ἄτιχο παλληκάρι, ὁ ἀγαπημένος μου Τέλλος...

Ἐν Μονάχῳ κατὰ Σεπτέμβριον 1908

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Εἰς τοὺς δημαγωγοὺς τῶν Ἀθηναίων ὁ Φίλιππος ἔλεγεν ὅτι ὀφείλει χάριν, διότι λαιδοροῦντες αὐτὸν βελτίονα παιοῦσι καὶ εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ ἦθος· διότι προσπαθῶ, ἔλεγε, νὰ ἐλέγξω αὐτοὺς καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ ὑπὸ τῶν ἔργων ψευδομένους.

(Πλούταρχος).

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΑΠΗΝΟΣ

Ἄστροπελέκι ἐπρόβαλες στὰ ὕψη
 Καὶ στάχτη βρέθηκες χαμαὶ στὸ χῶμα!
 Ἄλλοίμονο! δὲν εἶναι τάχα κρῖμα
 Τόση ζωὴ νὰ σωριάσθῃ στὸ μνήμα,
 Τέτοια καρδιά ὅπου χτυπάει ἀκόμα
 Νὰ βρίσκεται κλεισμένη μέσ' στή γῆ;...
 Σφάζει πικρὴ τὰ σωδικά μου θλίψη
 Σὰ στοχασθῶ πῶς ἴσως μιὰ παρθένα,
 Ἡ ἄμοιρη, μὲ μάτια βουρκωμένα
 Τοῦ κάκου νὰ γυρίσῃ καρτερεῖ
 Καὶ ψιθυρίζει, « ὦ! μόνο μου καμάρι,
 ὦ! Τέλλο μου, ὦ! παλληκάρι! »

*

Ἐκύλισεν, ὦϊμέ, σὰν τὴ ζωὴ σου,
 Κ' ἡ ἀνοιξὶς στὸ μνήμα τ' ἀνοιγμένο.
 Σβύνουν τὰ ρόδα, Τέλλο μου, στήν ἄκρη,
 Σκορπᾷ ἡ φύσις στεναγμὸ καὶ δάκρυ,
 Καὶ τ' ἀηδονάκι τραγουδᾷ θλιμμένο,
 Λυπητερὸ τραγοῦδι χωρισμοῦ...
 Στὸ ἄγνωστο πετάει κ' ἡ ψυχὴ σου
 Μὲ τὴ στερνὴ τῆς ἀνοιξὶς ἀγούλα,
 Μὲ τὴ στερνὴ τοῦ λουλουδιοῦ πνοούλα,
 Μὲ τὸ στερνὸ τραγοῦδι τ' ἀηδονιοῦ,
 Ποδῶντας κάτι ἄφταστο νὰ πάρῃ.
 ὦ! Τέλλο μου, ὦ! παλληκάρι...

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1907.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

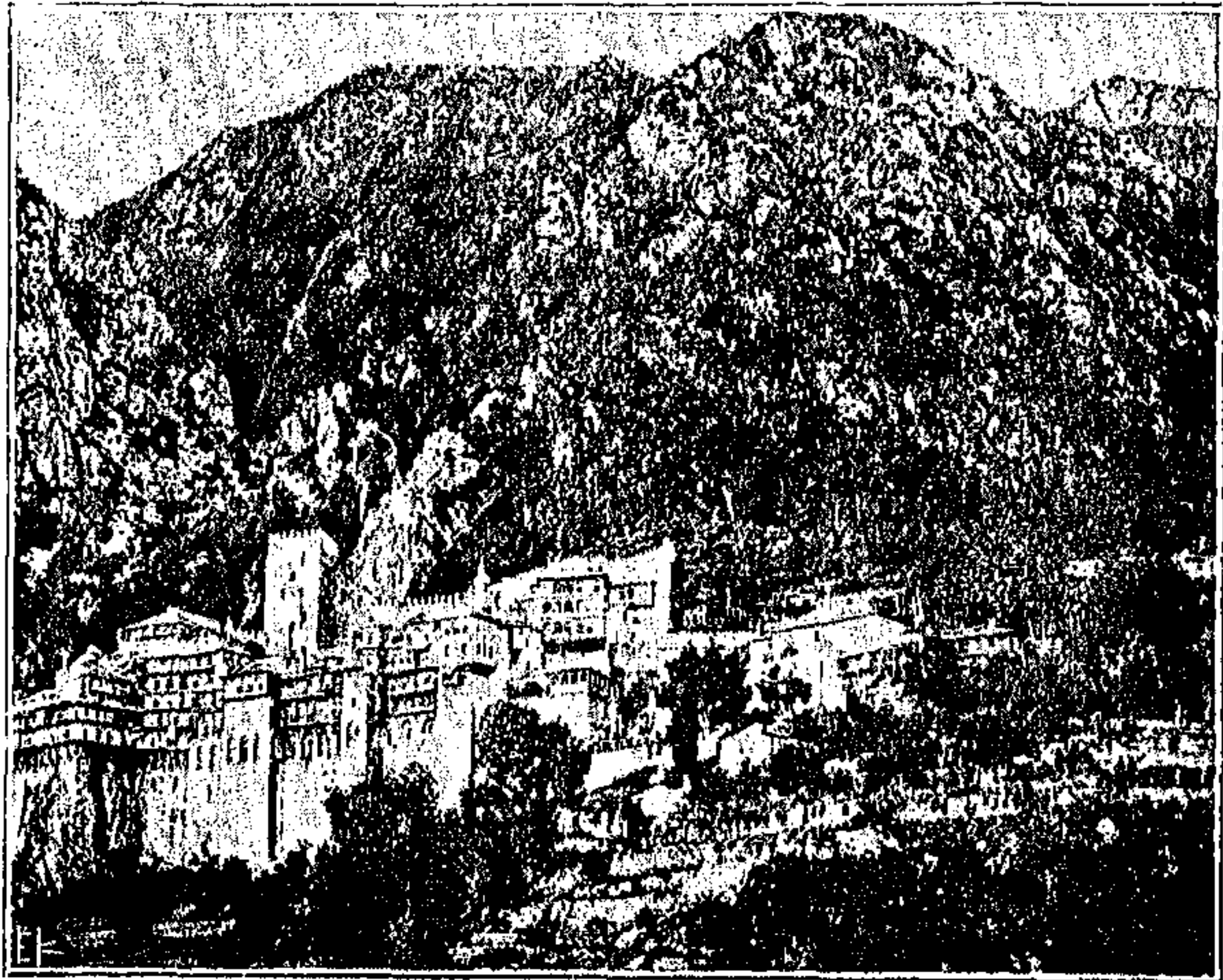
Εἰς τὴν γενέτειραν τοῦ μεγάλου στρατηλάτου, ὦ Πανέλλη-
 νες! εἰς τὴν Κοιτίδα τῆς ἀνατολῆς τοῦ μεγάλου καὶ πρώτου πα-
 τριώτου ἡμῶν, ὦ Μακεδόνες! εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῶν
 παιδικῶν αὐτοῦ ἡμερῶν οἱ ἄνδρες τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀρετῆς!
 εἰς τὴν πατρίδα οἱ πιστοὶ στρατιῶται καὶ ὄπαδοι τῶν μεγάλων
 ἀρχῶν τοῦ ἐκπολιτιστοῦ καὶ μεγάλου διδασκάλου, τοῦ Μεγάλου
 Ἀλεξάνδρου! διότι ὁ μέγας δουρικτῆτωρ τοῦ Κόσμου ὑπῆρξεν ἀλη-
 θῶς καὶ μέγας διδάσκαλος, μέγας παιδαγωγός!

Καὶ ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας ἀκούομεν τὰ μυθεύματα περὶ
 τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, σκοποῦντα νὰ ἐξεγείρωσιν εἰς ἀν-
 δρείας καὶ γενναιοφροσύνης τολμῆματα τοὺς ἀκούοντας ἢ ἀναγι-
 νώσκοντας αὐτά. Ἀλλὰ τὰ ἔργα ἀληθῶς τοῦ μεγάλου ἀνδρός
 ἐκλείψαν τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα καὶ ἐδόξασαν τὴν Μακεδονίαν. Ἐν
 τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἐθνῶν ὑπάρχουσι πολλοὶ στρατηγοὶ καὶ δου-
 κτήτορες κατακτηταί, ἀλλὰ ὀλίγοι ὑπῆρξαν ἐκπολιτισταὶ καὶ δι-
 δασκαλοὶ, ὡς ἐκεῖνος, παιδαγωγῆσαντες καὶ διὰ τῶν ἰδίων πρά-
 ξων τοὺς χειρωθέντας λαοὺς καὶ εἰς πολιτείαν εὐδαιμονίας κα-
 θοδηγήσαντες αὐτούς.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πρὸ τοῦ Μεγάλου Σωτήρος καὶ λυ-
 τρωτοῦ τοῦ Κόσμου προεχάραξε τὴν ἀληθῆ παιδευσιν τῶν λαῶν
 καὶ προδιετύπωσε σαφῶς τὴν μεγαλουργὸν δύναμιν τῆς αὐτοπρά-
 κτου διδασκαλίας, δι' ἧς κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον « ἀφ' ὧν τις
 πράττει καὶ παιδεύει ». —

Ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς αὐτοῦ ἄθλοις ἐμφαίνεται ἡ ὑψίστη
 αὐτοῦ δύναμις καὶ ἡ ἐπιβάλλουσα ζωὴ καὶ ἐνέργεια, ἐν δὲ τῷ ἰδι-
 αιτέρῳ βίῳ ὑποτελεῖται διὰ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ τῶν μεγάλων
 πρόγραμμα ἔξοχον διδασκαλίας εἰς μίμησιν καὶ ἀνθρωπισμόν.

Ὁ Μέγας τῶν Ἐθνῶν ἀπόστολος καὶ τὸ « σκεῦος τῆς Ἐκλογῆς » τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος « μιμηταί μου γίγνεσθε » κράζει ἐν ταῖς ῥήτραις αὐτοῦ ταῖς ἀποστολικαῖς. Εὐλαβοῦς στοργῆς καὶ λατρείας παρέχει ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ὁ Μέγας τοῦ Πανελληνίου Κήρυξ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ προαπόστο-

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΝ ΑΘΩΝΙ (Ἁγίω Ὄρει).

λος. Τίς ἀγνοεῖ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀντιπάτρου περὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος εἰπόντος « ἀγνοεῖ ὁ Ἀντίπατρος, ὅτι καὶ ἐν μόνον τῆς μητρὸς δάκρυ δύναται νὰ σβέσῃ μυρίας τοιαύτας ἐπιστολάς; »

Τοῦ Μεγάλου πατρὸς καὶ Κυρίου ἐπικαλεῖται τὴν εὐλογίαν εἰς τὰς θείας καὶ ἐμπνευσμένας αὐτοῦ παραινέσεις ὁ Οὐρανοβάμων διδάσκαλος καὶ « τὰ τέκνα », λέγει, « ὑπακούετε τοῖς γυνεῦσιν

ὑμῶν κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ ». Τί ἄλλο ἔπραξεν, ἢ εἰσηγήσατο ἐπιτυχῶς διὰ τῆς ἐγκαρτερήσεως αὐτοῦ τῆς τελείας καὶ τῆς ἐγκρατείας τὴν μεγάλην διδασκαλίαν τῆς πειθαρχίας τὴν ἐν τῇ Γραφῇ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος; « Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέικετε », ἦν οἱ τῶν πατέρων αὐτοῦ διδάσκαλοι καὶ ἀρχηγοὶ ἐθεσμοθέτησαν ἐν τῇ ῥήτρᾳ « ὁ νόμος μοι εἶνε τὸ πᾶν » καὶ « πασῶν νικῶν ἢ ἀρίστη τὸ ἑαυτὸν νικᾶν »;

Τοιοῦτος ὢν καὶ τηλικαῦτα ἐμπνευσμένος μίαν Ἑλλάδα — ὡς τὴν μίαν ποιμνὴν τοῦ Εὐαγγελίου — κατήρτισε καὶ πόλεις φερωνύμους ἰδίας — ὡς νέα διδασκαλεῖα καὶ παιδευτήρια — πανταχοῦ ἐνεκαίνισε καὶ ἐγκαθίδρυσεν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κόσμου σύμπαντος ὁ μέγας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Μεσσίας καὶ ἐκπολιτιστής, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Καὶ πανταχοῦ, ἔνθα αἱ πόλεις ἰδρύθησαν καὶ οἱ παλαιοὶ μετὰ τῶν νέων κατοίκων συνεδέθησαν, οὐ μόνον σταθμοὶ καὶ ἐμπόρια ἐνισχύθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν, ἀλλ' ἔτι καὶ ὡς κέντρα ἐθνικῶν ἐτελεσφόρησαν, τὸν πυρῆνα νέας ζωῆς ἰποτελέσαντα διὰ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐθνικοῦ συναπτισμοῦ, τῶν ἀρρήκτων τούτων δεσμῶν· διότι οἱ ἔμποροι πανταχοῦ καὶ ἀείποτε ἦσαν καὶ εἶνε οἱ ἐθνικοὶ παράγοντες καὶ ἀπόστολοι τοῦ ἔθνους· καὶ τεκμήριον τρανὸν πρὸ τοῦ Κόσμου ὅλου αὐτῆ αὐτῆ ἢ πόλεις ἢ τοῦ Μεγάλου ἀνδρὸς ὁμώνυμος, ἐν ᾗ παραμένει ἰόρατον τὸ τρισέυδοξον αὐτοῦ λείψανον.

Τεκμήριον αὐτοῖς οὗτοι οἱ ἔμποροι, οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας ἰδίως καὶ πάσης τῆς Αἰγύπτου, οἱ ἐθνικοὶ λαμπτήρες καὶ πρόμαχοι οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας πρώτοι, διότι ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶνε ἡ πρώτη τινὲς τάξιν Ἑθνικὴ Σχολή, ἀφ' ἧς ἐκχεῖται διὰ θυσίων καὶ ἐπεκτείνεται γενναιοφρόνως ὁ Ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς· καὶ δικαίως ἀπ' αὐτῆς ἐλπίζεται ἡ ἐνίσχυσις καὶ δικαίως ἰναμένει ὁ Ἑλληνισμὸς. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐτάφη ἡ Ζωὴ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀναμένεται ἡ ζωὴ τῆς Μακεδονίας.

Διὰ τοῦτο πνοὴν ζωῆς ἀκτινιβιλοῦσης αἰσθάνεται τις ἀπὸ τοῦ Σήματος ἐκείνου τοῦ ἱεροῦ, τοῦ πρὸ τῶν Ἀνακτόρων τῶν Πτολεμαίων, πνοὴν φωτεινὴν, διήκουσαν μέχρι τῆς γενετείρας Ἐκείνου γῆς, τῆς χειμαζομένης Μακεδονίας, τῆς ἐρρωμένως ἐγ-

καρτερούσης καὶ εὐλόγως θαρρούσης ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ καὶ ἐθελοθυσία τῶν ἀπανταχοῦ τέκνων τῆς Μεγάλῃς Μητρὸς Αὐτῆς.

Καὶ ἡ πνοὴ αὐτῆ ἐν ἐκστάσει ὀδηγεῖ καὶ φέρει εἰς ἀπωτέρους τόπους καὶ ἐποχὲς τῆς Γραφῆς καὶ εἰσάγει διὰ τῆς ἱστορίας εἰς τὰ πεδία τὰ δεδοξασμένα τῶν ἀγώνων, οὗς οὐ μόνον ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ἑλλάδος ἀνέλαβε καὶ ἐπετέλεσεν ὁ Μέγας τῆς Μακεδονίας Ἀστὴρ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ Κόσμου ὅλου ὁ μέγας ἐκπολιτιστής, ὃν δικαίως ὁ Λεωνίδας ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ ἐκάλεσε « τοῦ κόσμου ὅλου βασιλέα », ὁ δὲ Δανιὴλ ὁ προφήτης ἐχαρέτισε πέραν τοῦ Τίγρητος φθεγγόμενος διὰ τῆς Γραφῆς: « Καὶ ἐγὼ ἤμην ἐχόμενος τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου· οὗτός ἐστι Τίγρης . . . καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ αἰὴρ εἷς ἐνδεδιμένος βαδδίν, καὶ ἡ ὄσφύς αὐτοῦ περὶ ἐξωσμένη ἐν χρυσιῷ Ὡφ' ἰζ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡσεὶ θαρσεῖς καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἡ ὄρασις ἀστραπῆς: . . . καὶ ἡ φωνὴ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὡς φωνὴ ὄχλου, λαοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ » . . . Καὶ πρὸς ἐμέ καὶ ἠψατό μου ὡς ὄρασις ἀνθρώπου καὶ ἐνίσχυσέ με καὶ εἶπέ μοι: « Μὴ φοβοῦ (μὴ δειλιάσῃς), ἀνὴρ ἐπιθυμῶν! Εἰρήνη σοι! Ἀνδρίξου καὶ ἴσχυε! . . . Καὶ νῦν ἐπιστρέψω τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Περσῶν . . . Καὶ ἐγὼ ἐξεπορευόμην καὶ ὁ Ἄρχων τῶν Ἑλλήνων ἤρχετο » .

Ἐγκύπτων καὶ μελετῶν τις τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ θεσπέσια ἀναπολεῖ τὰ μεγαλουργήματα τοῦ Μεγάλου ἀποστόλου τῶν Ἑλλήνων, τοῦ προδρόμου καὶ διδασκάλου τῆς γλώσσης τοῦ μέλλοντος, τοῦ Σύμπαντος Κόσμου, καὶ καθορᾷ πρὸς τὰ κέντρα ἐκεῖνα, ἀφ' ὧν ὀπήστραψαν καταγλαῖσσαι τὸν Κόσμον αἱ ἀκτῖνες τοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ διακρίνει τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ, θαυμάζων τὴν ἀνεξιχνίαστον βουλήν αὐτοῦ! Πρὸς Ἀνατολάς, εἰς τὴν Ἀνατολήν τῶν Ἀνατολῶν, θαμβοῦται ἐπὶ τῷ φωτί, τῷ φωτίσαντι τὸν Κόσμον! Πρὸς Δυσμῆς καὶ πρὸς Βορρᾶν ἐνορᾷ πρὸς τὸ κέντρον τῆς γεννήσεως τοῦ πολιτισμοῦ καθορῶν τὰς Ἀθήνας τὰς κλεινάς, τὴν ἐστίαν τῶν φώτων καὶ τὴν καρδίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν ᾗ παραμένει ἄσβιστος ἡ τύχη τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Ἀλεξάνδρου πόλιν εἰσέρχεται εἰς τὸν Φάρον διὰ τοῦ Ἐπτασταδίου καὶ ἀπὸ τῶν πτερυγίων αὐτοῦ διὰ τοῦ μεγάλου τοῦ πνεύματος φακοῦ ἐγκατοπτρίζεται σύμπασαν τὴν

ἀνθρωπότητα, ἐπισκοπῶν τὴν ὁμώνυμον αὐτοῦ πόλιν, ἣτις ὑπῆρξε τὸ ἔμβλημα τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν Κόσμον. Ἐν ταῖς Ἀλεξανδριναῖς σχολαῖς ἀνεζητήθη τὸ μέγα χωνευτήριον, ἐν ᾧ συνέρρευσαν ἅπαντα τὰ συστατικὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ. Καί, ὡς ἀπὸ τῆς θείας Γῆς τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ, ἀπεστάλη εἰς τὸν Κόσμον καὶ ἔσωσεν αὐτὸν ὁ ἀγγελὸς τῆς Εἰρήνης, ὁ Ἰησοῦς, οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ μεγάλου δορικτήτορος καὶ ἐκπολιτιστοῦ συνεδέθη καὶ συντηρεῖται ἄρρηκτος καὶ ἰσχυρὰ ἡ ἐθνικὴ ἄλυσις τοῦ Γένους ἡμῶν.

Τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦτό ἐστι καὶ ἔσεται τὸ νέον σύμβολον τῶν Πανελληνίων πόθων καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ τὸ νέον λάβαρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἠνωμένος ἐν μιᾷ καρδίᾳ καὶ ἐν ἐνὶ πόθῳ ἀπροσμάχητος θέλει καταρρίψει τὴν ἐν τῇ πατρίδι Αὐτοῦ ἐπικαθημένην ἀχλὺν καὶ σώσει ἀπὸ πάσης ἰλλοφίλου ἐπιδρομῆς τὴν κλυδωνιζομένην Μακεδονίαν.

Εἰς τὸν Αἶμον προσοχή! ἐφώνει ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ Πανελληνίου βήματος τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς ἡ προώρως ἀποπτᾶσα ἀηδὼν αὐτῆς· νῦν ὁ Αἶμος συνταράσσεται καὶ συγκλονίζει ἀνίσχυρος τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Γῆς, μὴ δυναμένους ἢ μὴ θέλοντας νὰ κατισχύσωσιν ὑπερφιάλων ἀξιώσεων τῶν ταρασσόντων αὐτὸν ἰδίων ἔνεκεν συμφερόντων, εἰ καὶ « ἐν γούνασιν αὐτῶν κεῖται » ἡ εἰρήνευσις καὶ ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ἀπονομὴ τοῦ δικαίου ἐκάστω, ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀδικουμένης, τῆς πάντοθεν πολεμουμένης Μακεδονίας.

Εἰς τὴν Μακεδονίαν! οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ προστάται τοῦ νόμου καὶ τοῦ Δικαίου! ὁ ὄρκος ἡμῶν ἔστω! « Μακεδονία ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἡμῶν! »

Ἐκεῖ, ὦ Πανέλληνες, τὸν νοῦν ἡμῶν καὶ τὴν καρδίαν! Ἐκεῖ ναί, ἡ ζωὴ ἡμῶν! Εἰς τὴν Μεγάλην Μακεδονίαν.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΑΘ. ΛΑΣΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΡΗΓΟΡΟΙ ΕΛΠΙΔΕΣ

— Ὁ Ἕλλην πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Μακεδόνας. —

Ἦθελα ἴκῃ νὰ ἴπεται, νὰ ἐπήγαινα τοῦ ψήλου,
ν' ἀνέβαινα ἔς τὴν πλειὸ ἕψηλὴ κορυφύλα τοῦ Ὀλύμπου
καὶ ν' ἀγναντέφω τὴν πικρὴ τῶν Μακεδόνων χώρα,
ποῦ τὴν κτυποῦν κατάκαρδα ἡμέρα καὶ νύκτα πάντα
καὶ Τοῦρκοι, μὰ καὶ Χριστιανοὶ - ποῦ τῆχάτε τοὺς λέγουσιν -
καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι, οἱ ἀναθεματισμένοι.

*

Ἦθελα ἐκεῖ ν' ἀνέβαινα ἔς τὴν πλειὸ ἕψηλὴ κορυφύλα
μὲ τὴν ἀδύνατη φωνή, ποῦ πνίγεται ἀπ' τὸν πόνο
καὶ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησι πῶχου ποῦ δὲν μ' ἀφίρουν
νὰ ἐκδικηθῶ τὸ αἷμά σας, ποῦ χύνεται ποτάμι —
ναί, μὲ τὴν δόλια μου φωνή, ὅλον τὸν κόσμον πέρα,
ὅλους τοὺς δούλους ἀδελφοὺς ἔς τὸ πόδι νὰ σηκώσω,
γὰ νὰ μ' ἀκούσουν τί θὰ εἰπῶ μὲ ὄλην τὴν καρδιά μου,
καὶ αὐτοὶ νὰ παρηγορηθοῦν καὶ θάρρος πλειὰ νὰ λάβουν:

*

“ Αἶ! σεῖς ἀδέλφια μου γλυκά, ἀπ' τὴν ἠματοβαμμένη
τὴν χώρα, τὴν πατρίδα σας, ἡρώων καὶ μαρτύρων
ἀκούτε με τὸν ἀδελφό, ποῦ σὰς ξεμολογιέται.
Πᾶψτε λίγο τὰ κλάμματα, τὰ δικαῖά σας δάκρυα,
καὶ ἀκούτε μιὰ παρηγοριά, τὴν ὑστερνὴ ποῦ ἔχω:

*

„ Μὴ λέτε πῶς σὰς ξέχασα, μὴ λέτε πῶς ὁ νοῦς μου
δὲν εἶναι πάντα μετὰ σας, γιὰτὶ ἀδελφοῦ καρδιά

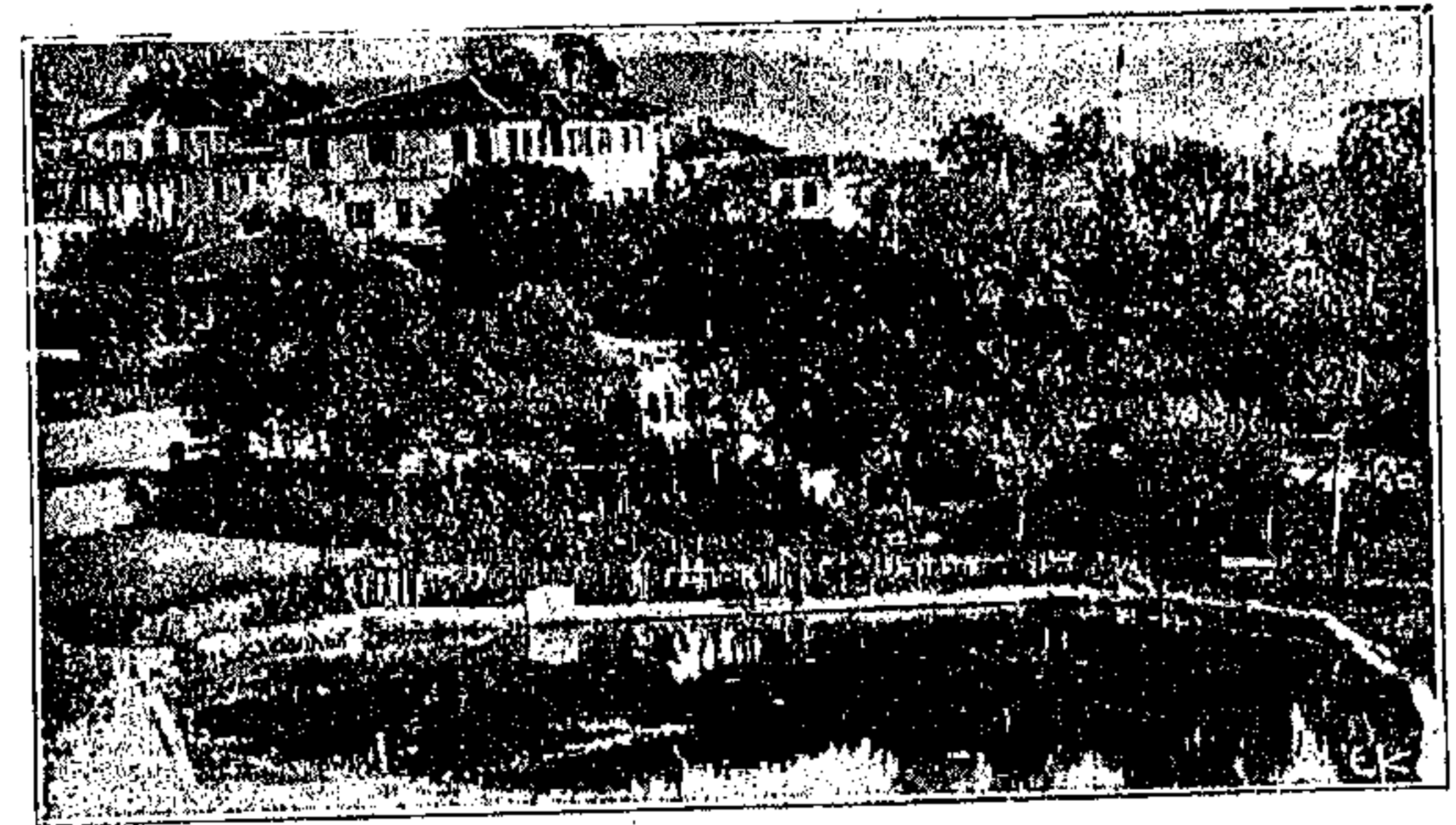
„ ἔς τὸν σκληρωμένον ἀδελφόν, πάντα ἐκεῖ θὰ στρέψη.
„ Μ' ἂν ἴσως καὶ ἂν ἐφάνηκα γὰ μὴ σαγμὴ πῶς τάχα
„ ἔς τοὺς στεναγμούς σας τοὺς πολλοὺς δὲν ἔδωκα τ' αὐτὶ μου,
„ αὐτὸ ἀπὸ μὲ δὲν ἤτανε ἄς ἦν καλὰ ἐκείνοι
„ — ἀνάθεμα τὴν ὥρα των, ποῦ ἔγιναν μεγάλοι —
„ ποῦ μ' ἔδωσαν ἰπισθᾶγκωνα, μ' ἀλασύδες σιδηρένιες.

*

„ Ἀλλ' ἐννοια σας, δὲν θέ ν' ἀργῆ, καὶ ἦλθε, νὰ, κοντὰ μας
„ εἶναι ἡ μέρα ἡ λαμπρὴ, ποῦ περιμένουμ' ὅλοι,
„ ποῦ θέ ν' ἀστράψη ὁ οὐρανός, τὴν γῆ νὰ κατακάψη,
„ καὶ αἱ ἀλασύδες αἱ τρανές ποῦ μ' ἔχουνε δεμένον
„ χίλια κομμάτια θὰ γανοῦν, καὶ τότε... ἀλλοίμονό τους!...”

(Πρὸ τῆς ἐλληνομακεδονικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἀμύνης)

A. ΑΣΤΕΡΙΟΥ

ΠΗΓΑΙ ΔΡΑΜΑΣ (Ἐξοχή).

(Ἴδὲ ἐν σελ. 141).

Ὁ Φίλιππος συνεβούλευε τὸν Ἀλέξανδρον ἐκ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἰσχυρῶν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς νὰ κάμνη φίλους καὶ τοὺς πονηροὺς, ἵνα ἐκεῖ-
νοὺς μὲν μεταχειρίζεται, τούτους δὲ ἀποφεύγη.

(Πλούταρχος).

Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΩΜΟΠΟΛΙΣ ΒΥΣΟΚΑ

Πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Λαγκαδᾶ καὶ εἰς ἀπόστασιν ὀκτώωρον ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τῶν διακλαδώσεων τοῦ ὄρους Κερκίνης (Μπέλες) κεῖται ἡ Ἑλληνορθόδοξος κωμόπολις **Βυσόκα**, συγκειμένη ἐξ 180 χριστιανικῶν οἰκιῶν καὶ 100 περίπου τουρκικῶν εἰς ἰδιαιτέρον διαμέρισμα πρὸς δυσμᾶς.

Τῶν χριστιανῶν κατοίκων οἱ πλεῖστοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελοφυΐαν καὶ κτηνοτροφίαν, τῶν δὲ Τούρκων οἱ περισσότεροι ζῶσιν ἀπὸ βακουφικᾶς γαίας καὶ ἄλλα κτήματα, ἅτινα παρεχαρήθησαν εἰς αὐτοὺς πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διαίων ἐξισλαμισμῶν τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασίν των.

Οἱ χριστιανοὶ ἀνέκαθεν ἐπεδίδοντο εἰς τὴν βυρσοδεψικὴν καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐγχαρίου βύρσης ὑποδηματοποιΐαν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ πολλὰ ἀρχαῖα σωζόμενα κτίρια καὶ τὰ ὕδατα τῶν βυρσοδεψείων. Ἄλλοτε ἡ βιοτεχνία αὕτη τῆς βυρσοδεψικῆς ἠκμαζεν ἐν Βυσόκᾳ. Τὰ πρὸς χρῆσιν τῶν χωρικῶν ἐν αὐτῇ κατασκευαζόμενα ὑποδήματα ἦσαν διαδεδομένα καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν, μετεφέροντο δὲ κατὰ μεγάλας ποσότητας εἰς τὰς ἐμπορικὰς πανηγύρεις πάντων τῶν μερῶν αὐτῆς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Σέρρας, ἀλλὰ τώρα ἡ βιοτεχνία αὕτη εἶνε πολὺ περιορισμένη, διότι ἔνεκα τῆς διὰ τῶν σιδηροδρόμων συγκοινωνίας τὰ εὐρωπαϊκὰ εἶδη τῆς βυρσοδεψικῆς ἐκτοπίζουσιν ὅλον ἐν τὰ ἐγχώρια. Τούτου δ' ἔνεκα οἱ κάτοικοι ἐκπατρίζονται, μεταβαίνοντες εἰς διάφορα μέρη, ἔνθα ἐργάζονται ὡς ὑποδηματοποιοί, βυρσοδέψαι καὶ ἔμποροι μαλλίων καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. Καθ' ὅλην τὴν Μα-

κεδονίαν, Ἡπειρον, Θράκην καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀμερικὴν εὐρίσκει τις ἀποδημοῦντας Βυσοκινούς.

Οἱ Βυσοκινοὶ εἶνε εἰς ἄκρον οἰκονόμοι καὶ πολὺ φειδωλοὶ τοῦ χρήματος, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν εἶνε ἐπίσης ἐργατικαὶ καὶ τιμιώταται, διακρινόμεναι διὰ τὴν οἰκιακὴν καθαριότητα καὶ οἰκοκυρασύννην. Πλέκουσι καλύμματα τῆς κεφαλῆς (σκουφάκια), δι' ὧν κατακλύζουσι τὰς ἀγοράς, ὑφαί-

ΛΟΥΤΡΑ ΛΑΓΚΑΔΑ

(Ἰδὲ Μαιεδ. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 296).

νουσι τάπητας πολυχρώμους, ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ὁποίων ἱκανὰ κερδίζουσι, καὶ περὶ ἄλλα πολλὰ εἶδη τῆς ὑφαντικῆς ἀσχολοῦνται πρὸς ἰδίαν χρῆσιν.

Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ταύτης εἶνε ἀνέκαθεν πολὺ εὐλαβεῖς μέχρι θρησκομανίας καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ὀλίγαι γενεαὶ χατζήδων (προσκυνητῶν τοῦ ἁγίου Τάφου) ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα· λίαν δὲ φιλοπρόδοι ὄντες κατέστησαν τὴν μικρὰν καὶ ἄσημον φαινομένην Βυσόκαν ὡραίαν πολίχνην. Ὡς πρὸς τὸν βίον τῶν εἶνε λιτότατοι καὶ αὐτοὶ οἱ πλούσιοι, γυναῖκες δὲ καὶ ἄνδρες φημίζονται διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ εὐφυΐαν

των καί, εἰ καὶ ξενόγλωσσοι, διακρίνονται διὰ τὰ ἀκραιφνή αὐτῶν Ἑλληνικάτατα αἰσθήματα καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς σχισματικούς, οὓς ἀποκαλοῦσι θηρία, ἀντιχρίστους, ἀμύρους, χονδροκεφάλους κ.τ.λ.

Ἐν Βυσόκᾳ ὑπάρχουσι δύο σχολεῖα λαμπρά, ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ δύο διδασκαλισσῶν. Οἱ κάτοικοι διακρίνονται διὰ φιλομάθειαν· πάντες εἶνε φιλιαναγνώσται καὶ μελετῶσι τὰ ἱερὰ βιβλία κατ' οἶκον. Νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πένητες γνωρίζουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διότι ἀπὸ ἐτῶν λειτουργεῖ τακτικὸν σχολεῖον καὶ δὴ τοιουτοτρόπως, ὥστε πρὸ 50—60 ἐτῶν καὶ οἱ τῶν περιχώρων καὶ αὐτοῦ τοῦ Λαγκαδᾶ οἱ παῖδες μετέβαινον εἰς τὰ καλῶς κατηρτισμένα σχολεῖα τῆς Βυσόκας. Εἰς τὰ δύο ταῦτα σχολεῖα ἐκπαιδεύονται σήμερον ὑπὲρ τοὺς 200 παῖδας, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀνήκουν εἰς τὸ θῆλυ γένος. Ἡ φιλομάθεια τῶν κορασίων καὶ ἡ προκοπὴ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐργοχείροις εἶνε τοιαύτη, ὥστε βλέπων τις ταῦτα δὲν πιστεύει ὅτι κατεσκευάσθησαν διὰ χειρῶν τῶν κορασίων τῆς Βυσόκας. Ἐδῶ καλὸν ἦτο, ἐπειδὴ ὑπάρχει τάσις πρὸς ὑφαντουργίαν, ταπητουργίαν, κεντικὴν κ.τ.λ, ὁμογενῆς τις νὰ ἴδρυσεν ἐργοστάσιον τοιαύτης βιομηχανίας, δι' ἧς καὶ αὐτὸς θὰ ἐπλούτει καὶ τὸν τόπον πολυειδῶς θὰ εὐηργέτει καὶ τὴν ξενογλωσσίαν θὰ ἐξεδίακε.

Ἐδῶ συμβαίνει καὶ τὸ ἕκτακτον φαινόμενον συγγενείας χριστιανῶν καὶ τούρκων, ὅπερ δεικνύει ὅτι κατὰ τὴν πρῶτην ἐγκατάστασίν των οἱ τούρκοι ἐξεβίασαν πολλὰς οἰκογενείας εἰς τὸν ἐξισλαμισμόν χάριν τῆς ὠραιότητος τῶν γυναικῶν, μεθ' ὧν ἦλθον εἰς ἐπιγαμίαν. Τὸ δὲ περίεργον εἶνε τοῦτο, ὅτι, ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι εἶνε φανατικοὶ ἐν πολλοῖς, ἔνεκα τῆς τοιαύτης ἐπικοινωνίας (διότι δὲν ἀρνοῦνται τὴν συγγένειαν μετὰ τῶν ὁμογενῶν μας) πολλάκις κατὰ τὰς χειμερινὰς ἰδίως ἡμέρας δέχονται τὰς μικρὰς τῶν χριστιανῶν συγγενῶν των εἰς τὸν οἶκόν των, φερούσας μεθ' ἑαυτῶν τεμάχιον ἄρτου καὶ χοιρείου κρέατος, ὅπερ γεύονται καὶ οἱ μικροὶ τῶν τούρκων παῖδες· τότε δὲ πολλὰ γελοῖα ἐπεισόδια συμβαί-

νουσι, κατὰ τὰ ὅποια αὐτοὶ οἱ τούρκοι λέγουν ὅτι ὅσον καὶ ἂν ἔγιναν τούρκοι, πάλιν εἶνε καὶ χριστιανοί, καὶ διὰ τοῦτο τρώγουσι χοίρειον κρέας, καὶ ὅτι οἱ πρόγονοὶ των δὲν ἔπρεπε νὰ κάμουν τοιούτους ἐκβιασμούς, ὥστε σήμερον νὰ εἶνε ἐπισηφάλης ἡ θέσις των ἀπέναντι τῶν γνησίων τούρκων, οἵτινες πολλάκις γελοιωδέστατα τοὺς κατειρωνεύονται. Μεθ' ὅλον τὸν τουρκικὸν φανατισμὸν αἱ γυναῖκες δὲν κρύπτονται μὲ φερετζέν καὶ γιασμᾶκι ἀπὸ τοὺς τοιούτους συγγενεῖς των. Παρατηρεῖται ὅμως ὅτι ἔνεκα τοῦ ὅλας ἀλλοίου βίου των ἐξεφυλίσθησαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἤρχισαν νὰ χάνουν τὸ Ἑλληνικὸν κάλλος καὶ τὴν ζωηρότητα τῶν ὀφθαλμῶν· μεγάλη δὲ καὶ φανερὰ ἡ διαφορὰ μετὰξὺ δύο τοιούτων συγγενικῶν οἰκογενειῶν, τούρκων καὶ χριστιανῶν, ὡς πρὸς τὸ ἦθος· διότι οἱ μὲν τούρκοι ἔγιναν ἄγριοι τοὺς τρόπους καὶ σκληροί, οἱ δὲ ὁμογενεῖς ἡμῶν χριστιανοὶ ἔχουσιν ἡμέρα καὶ ὥραϊα πρόσωπα.

Διοικητικῶς ἡ Βυσόκα ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λαγκαδᾶ καὶ ἔχει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τσαούσην, χωροφύλακα· ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἐβδομαδιαία ἀγορὰ, συνέστησαν, ἰδίως οἱ ὁμογενεῖς, εἶδος δημαρχίας καὶ εἰσπράττουσιν ὀλίγα χρήματα, δι' ὧν διορθοῦσι τοὺς δρόμους, διατηροῦσι τὰς κρήνας, φυτεύουσι δένδρα παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἐν γένει καλλωπίζουσι τὴν κωμόπολιν.

Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης. Ἐχουσι δὲ οἱ Βυσοκινοὶ δύο ἐκκλησίας, ὧν ἡ μὲν μία κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῆς κωμοπόλεως ἐπ' ὀνόματι τοῦ τροπαιοῦχου Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἶνε πολὺ παλαιὰ (ἴσως 400 ἐτῶν) μὲ ἐπιγραφὰς Ἑλληνικὰς τῶν ὁμογενῶν κτιτόρων καὶ δωρητῶν, ἡ δὲ ἕτερα εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον αὐτῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐντοπίας ὀσιομάρτυρος Κυράννης.

Ἡ Κυράννα κατήγετο ἐκ Βυσόκας, ὅπου σώζονται καὶ συγγενεῖς τῆς. Ἐνταῦθα καὶ ἐντὸς τῆς οἰκίας τῆς ἐκτίσθη τῷ 1840 ὁ νέος ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς μεγαλείτερος τοῦ παλαιοῦ μὲ φανατικὸν ζῆλον τῶν κατοίκων διὰ τὴν θαυματοποιὸν δύναμιν τῆς Ἁγίας. Κατὰ τὸν συναξαρι-

στήν αὐτῆς ἡ μεγαλομάρτυς Κυράννα ἐγεννήθη τῷ 1711 καὶ ἠθλήσε τῷ 1751, ριφθεῖσα εἰς τὰς φυλακὰς Θεσσαλονίκης, ἔνθα ἐβασανίζετο καὶ ἐτυραννεῖτο ἀλυσόδετος ἐπιτριήμερον, ἵνα ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ λάβῃ σύζυγον τύραννόν τινα γενιτσαροειδῆ σπαχὴν τοῦ τόπου τῆς, ὅστις εἶχεν ἐρασθῆ αὐτῆς διὰ τὴν ἀραιότητά τῆς. Ἐπιμένουσα ἐν τῇ πίστει

ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΚΥΡΑΝΝΑ

τοῦ Χριστοῦ ἡ Κυράννα ὡς νεφέλη διάπυρος ἐχάθη ἐκ τῶν φυλακῶν· μετὰ ἑπτὰ δὲ ἡμέρας εὐρεθὲν τὸ σῶμά τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τῆς μητροπόλεως οἱ ὁμογενεῖς χριστιανοὶ ἐκήδευσαν ἀγιωτικῶς. Τὸ μυροδόλον σῶμά τῆς καὶ τὰ ἐνδύματα ἐτέθησαν ἐν ἰδίῳ προσκυνηματι, ὅπερ σήμερον εἶνε ἀγνωστον ποῦ κεῖται. Οἱ ἀγιογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διέσωσαν εἰκόνα τινά, ἣν ἀφιέρωσαν εἰς Βυσόικαν, σωζομένην ἔτι καὶ σήμερον, καὶ ἦς πανομοιότυπος μὲ ἐλληνικὰ ψηφία ἐπίσης

ἐγένετο βραδύτερον ἄλλη, σωζομένη ἐν τῷ Ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆ 8 Ἰανουαρίου τελουμένην πάντων τῶν περιχώρων, μηδὲ τῶν βουλγαριζόντων ἐξαιρουμένων, πάντες οἱ κάτοικοι μεταβαίνουν εἰς τὸν Ναὸν αὐτῆς καὶ προσφέρουσι τὴν λατρείαν των. Ὁ βίος καὶ ἡ ἱερὰ ἀκολουθία αὐτῆς διεσάθη ἐν χειρογράφῳ, πρόκειται δὲ κατ' αὐτὰς νὰ ἐκτυπωθῇ δι' ἐξόδων πατριωτῶν Μακεδόνων εἰς κομψὰ φυλλάδια, διὰ νὰ παύσῃ ἡ ὑστερόβουλος καὶ κακόβουλος διάθεσις τῶν σχισματικῶν γειτόνων Ζαροβινῶν, ἐπιζητούντων παντοίοις μέσοις νὰ οἰκειοποιηθῶσι τὴν Ἁγίαν πρὸς ἐκμετάλλευσιν καὶ ἀποπλάνησιν τῶν ἀνθρώπων, μολονότι γνωρίζουν ὅτι καὶ ὅτε ἐμαρτύρησεν ἦτο Ῥωμαῖα χριστιανὴ (ὡς ἐν τῇ εἰκόνι γράφεται) καὶ ὁ βίος τῆς Ἑλληνιστὶ διεσάθη διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ὀρθόδοξου μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

ΣΙΩΡΗΣ ΜΑΚΕΔΩΝ

ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ ΕΝ ΑΘΩΝΙ (Ἁγίῳ Ὄρει).

Ο ΜΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

(*Ἄσμα Μακεδόνας*).

Καλῶς μᾶς ἤλθες ἔμμορφο, γλυκό μου χελιδόνι,
 Τώρα ποῦ ληώνουν στὰ βουνὰ οἱ πάγοι καὶ τὸ χιόνι
 Κ' ἢ μυγδαλεῖα μοσχοβολᾷ... Πουλί ἀγαπημένο,
 Τὴ ξενητεῖά ἔχεις μάννα σου, τὸν οὐρανὸ πατρίδα,
 Καὶ τρέφεται μὲ ἀνοιξὴς παντοτεινὴ ἀχτίδα.
 Καλῶς μᾶς ἤλθες... Κάθισε, καὶ ψάλλε τὸ γλυκό σου
 Στὴ γῆ μου ἐρχομό σου.

Μικρὸ παιδί σὰν ἡμουνα, πόσες φορὲς μαζί σου
 Ἐρρέμβασα σιωπηλά. Ναί! ἡ γλυκεῖα φωνή σου
 Κάτι κρυφὸ μοῦ ἔκαμνε ν' ἀκούω στὴν καρδιά μου,
 Σὰ μυστικὴ ἀντιλαλιὰ βαθειά, μισοσβυσμένη,
 Βοῆς, ἀντάρας φοβερῆς, στὰ στήθια μου κρυμμένη...
 Μὰ τότε δὲν τὴν ἐννοιοῦθα... Τώρα φρικτὴ προβάλλει
 Στῆς γῆς μου τὴν ἀγκάλη...

Καλῶς μᾶς ἤλθες... Ἐφτάσες, μικρό μου, ἀπὸ πέρα,
 Ἄπ' τὸν ὀλόδροσο ψηλὰ καὶ λαμπερὸν αἰθέρα...
 Ἄγνὸ τραγοῦδι τ' οὐρανοῦ, μὴν πέρασες, γιὰ πές μου,
 Κι' ἀπὸ τὴ μάννα μας ἐκεῖ, καὶ πῆρες στὸ φτερό σου
 Λιγάκι ἀγέρι τῆς γλυκῆς, καὶ μέσ' στὸν ὀφθαλμὸ σου
 Μιὰ λάμψη ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς;... Ἄχ! δῶσε μᾶς τὴν τώρα
 Νὰ διώξῃ τὴ σκοτίδα μας καὶ τῆς σκλαβιάς τὴν ὥρα.

Καλῶς μᾶς ἤλθες. Δὲς ἐκεῖ πῶς θάλλουν τὰ κλωνάρια
 Τῆς δάφνης πέρα στὰ βουνά, καὶ πῶς τὰ παλληκάρια
 Πετοῦνε γιὰ νὰ δρέψουνε τὰ ζηλευτὰ κλαδιά της,
 Ὅπως στὰ χρόνια τὰ παλιά... Πές μου πουλί, βαθειά σου
 Γιὰ νὰ χτυπᾷ περὶ γρηγώρα δὲ νοιώθεις τὴν καρδιά σου;

Μέσα στὴ φρίκη τῆς σκλαβιάς, μέσ' στὸ βαθὺ σκοτάδι,
 Στὴν ἐρημιά μας τὴν πικρὴ ποῦ μοιάζει μὲ τὸν Ἄδη,
 Κυττῶ ἀχτίδα σπλαγχνική... Μέσ' στὸν κατακλυσμὸ μας
 Βλέπω σὰ Νῶε μὲ καὶ μὸ ἓνα ἑλλῆς κλωνάρι
 Τὸ περιστέρι νὰ κρατῇ στὸ ῥάμφορ του μὲ χάρη...
 Σὺ, τὸ κλωνάρι τῆς ἑλλῆς, χρυσὸ μου χελιδόνι,
 Περιστερὰ οἱ χρόνια...

Καλῶς μᾶς ἤλθες ἔμμορφο χελιδονάκι πάλι.
 Ἡ γῆ μου δροσοστόλιστη σ' ἀνοίγει τὴν ἀγκάλη...
 Ἐσκόρπισες στὸν Ὀλυμπον ἀντάρα, τρικυμία,
 Καὶ στῆς θαλοῦλες τῆς ψηλῆς... σηκώνεται, τινάζει
 Τὸ χῶμα ἀπὸ πάνω της, καὶ τὸ σπαιθὶ ἀρπάζει
 Γοργὰ κ' ἢ μαύρη μάννα μας... Μὰ τί νὰ σοῦ τὰ λέγω,
 Τὰ ξέρεις κι' ἀπὸ ἄλλοτες... Ἄπ' τὴ χαρὰ μου κλαίγω...

Καλῶς μᾶς ἤλθες... Ἐφτάσες, μικρό μου, ἀπὸ πέρα.
 Γιὰ πές μου, μήπως πέρασες κι' ἀπ' τὴ γλυκεῖα μητέρα;
 Γιὰ πές μου, στὰ φτερούγια σου μὴ φέρνῃς λίγο ἀγέρι
 Τῆς λευτεριάς της τῆς ἀγνῆς;... Μὴν κρύφῃς στὴ ματιὰ σου
 Κάποιου ἄλλου Μάρτη τὴν φωτιὰ καὶ τὴν κλαγγὴ βαθειά σου;
 ὦ! δώστη μας! Μιὰ λάμψη του μᾶς φτάνει, χελιδόνι,
 Καὶ μιὰ του σπῆθα μοναχὰ στὸ τόσο γύρω χιόνι
 Ὅπου μᾶς σαββανώνει...

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1905.

Ο ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΙ

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

Macedonian Folklore.
by G. Abbott

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΔΙΑΒΗΜΑΤΑ

Κατὰ τοὺς Μακεδόνες, ὥριμος ἡλικία εἰς γάμου κοινωνίαν θεωρεῖται τὸ ἔτος 15^{ον} μέχρι τοῦ 17^{ου} διὰ τὰς γυναῖκας, διὰ δὲ τοὺς ἄνδρας τὸ 18^{ον} μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ. Σπανίως τὸ συνοικέσιον εἶναι ἀποτέλεσμα ἔρωτος, ἀλλὰ, ὡς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας συμβαίνει, διακανονίζεται ὑπὸ τῶν γονέων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, οἵτινες δίδουσι περισσοτέραν σημασίαν εἰς τὸ χρέμα ἢ εἰς τὸ αἶσθημα τῆς προτιμήσεως.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπορῶμεν διὰ τὴν εἰς τοὺς γονεῖς του ἔκουσίαν ταύτην ὑποταγὴν τοῦ Μακεδόνα, ὅταν γνωρίζωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ μέγας Ἀχιλλεὺς — ὁ ἀγαπητὸς τῶν Ὀλυμπίων θεῶν — ἀπεποιήθη τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος, λέγων: «ἐάν με σώσουν οἱ θεοὶ καὶ ἐπανέλθω εἰς τὴν πατρίδα μου, ὁ Πηλεὺς βέβαια τότε ὁ ἴδιος θὰ μοὶ προμηθεύῃ γυναῖκα».

Γνωρίζομεν, ὅτι καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς δημοκρατικὰς Ἀθήνας ἡ νεῆνις οὐδόλως ἠρωτάτο ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. — Διὸ ἡ Ἐρμιόνη ἐν τῇ Ἀνδρομάχῃ τοῦ Εὐριπίδου λέγει: «Περὶ μὲν γάμου δὲν εἶναι ἔργον ἰδικόν μου νὰ κρίνω· διότι ὁ πατήρ μου ἀρμόζει νὰ φροντίσῃ περὶ τούτου».

Μολονότι ὁμοῦς ὑπάρχει ὁ ἐκ συνηθείας οὗτος νόμος καὶ διάφοροι περιορισμοὶ τίθενται, διὰ τῶν ὁποίων ἀποκλείεται πᾶσα συνέντευξις τῶν δύο φύλων, οἱ νέοι καὶ αἱ νεῆνιδες τῆς Μακεδονίας κατορθώνουσιν ἐνίοτε νὰ συναντῶνται εἴτε παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ χωρίου (ὅταν πηγαίνουν «διὰ νερό»), εἴτε εἰς τὰς ἐορτάς, τὰ πανηγύρια, τοὺς γάμους καὶ ἄλλας παρομοίας περιστάσεις.

Πολλάκις αἱ νυμφικαὶ διαπραγματεύσεις διεξάγονται διὰ «προξενητοῦ ἢ προξενητρίας», ἰδίως δὲ ὑπὸ τῆς τελευταίας (ἀρχαία προμνήστρια). Αὕτη ἀλλαγὴ μὲν στέλλεται ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ νέου πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς νέας, ἀλλαγῆ δὲ τάνάπαλιν. Διὰ τοιούτου δὲ μέσου ἐπιτυγχάνεται ἡ προκαταρκτικὴ συμφωνία, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὄρους τοῦ Συμβολαίου, δηλ. ἐάν ἡ νέα ἔχῃ ὡς προῖκα μόνον ἐνδύματα κλπ. ἢ καὶ τράχωμα (χρήματα).

Τῇ ἀληθείᾳ λυπεῖται τις ἀναφέρων, ὅτι πολλάκις τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν χρημάτων, ἦτοι ἡ χάριν τῶν χρημάτων προτίμησις νέας, εἶναι τὸ κύριον θέμα τῶν διπλωματικῶν τούτων διαπραγματεύσεων. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ, ὅπου αἱ ἀρχέτυποι παραδόσεις φυλάττονται ἔτι, παρήλθον οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, καθ' οὓς πρίγκηπες ἐνυμφεύοντο πτωχὰς ποιμενίδας — ἐάν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι χρόνοι.

Εὐθύς ὡς αἱ συμφωνίαι αὗται περὶαυθῶσι, δίδεται ὑπὸ τῶν γονέων τῆς νέμης τῇ προξενητρίᾳ ἐν «δακτυλίδι» καὶ ἐν καλῶς κεντημένον «μανδήλι», τὰ ὁποῖα φέρει αὕτη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ νέου καὶ τὰ ἀνταλλάσσει μὲ δακτύλιον, προσεραμμένον δι' ἐρυθρὰς μεταξωτῆς κλωστῆς ἐπὶ μαύρου μεταξωτοῦ μανδηλίου, μὲ ἐν «φλοῖρι», μὲ ἄνθη καὶ ζακχαρωτὰ διὰ τὴν νέμην καὶ μὲ ἄλλα κατάλληλα δῶρα πρὸς τοὺς λοιποὺς οἰκείους τῆς. Τὰ ἀμοιβαῖα ταῦτα δῶρα εἶναι γνωστὰ ὡς «σημάδια», ἢ δὲ ἀνταλλαγὴ ὡς ὁ «λόγος», ὅστις κατ' οὐδένα τρόπον ἀθετεῖται. Οἱ νέοι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης θεωροῦνται πραγματικῶς, ἂν μὴ τυπικῶς, «συδεμένοι». Οἱ Μακεδόνες, ὡς εἰκόσ, προτιμῶσι τοὺς ἐγγυρίους ὡς συζύγους τῶν θυγατέρων των, ἀλλ' ὅμοις εἶναι δυνατὸν νὰ ἀτέλλωσι τὰς θυγατέρας των καὶ εἰς τὰ «ξένα», τὰ ὁποῖα πολλάκις ἀπέχουσι μόλις ὀλίγας ὄρας, καὶ νὰ λαμβάνωσι νέμην ἀπὸ τὰ «ξένα».

Ο ΑΡΡΑΒΩΝ

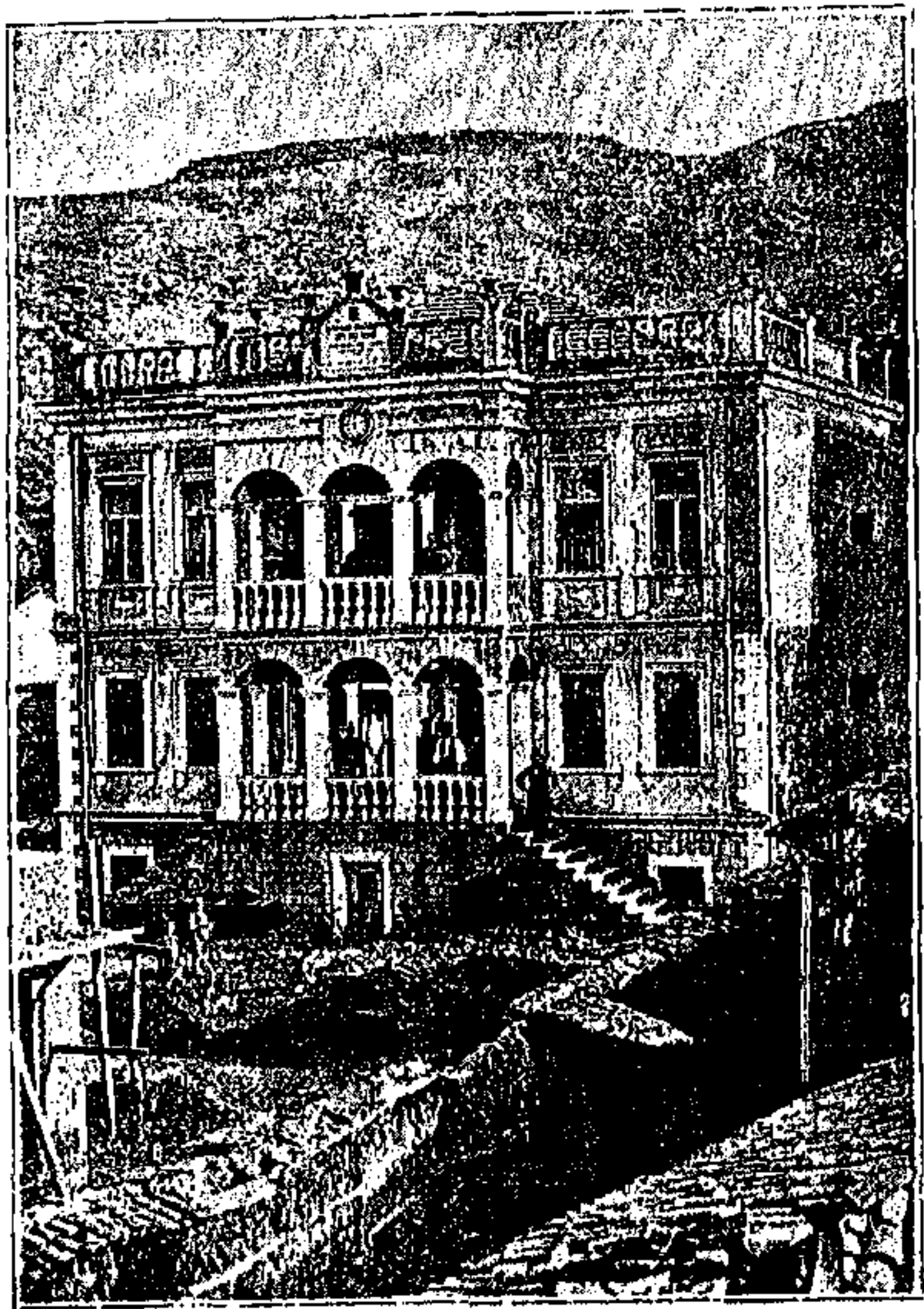
Τὴν πρώτην μετὰ τὸν «λόγον» Κυριακὴν γίνεται ἡ τυπικὴ «ἀρραβῶνα». Ὁ ἀρραβῶν ἀγιαζεται διὰ τινος τελετῆς, «Σταυρολογίας», κατὰ τὴν ὁποίαν προσκαλοῦνται οἱ συμπεθεροὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Οἱ γονεῖς τοῦ νέου, προηγουμένου τοῦ ἱερέως τῆς συνοικίας, μετὰ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν, οἵτινες μέλλουσι νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς «μαρτύροι» πηγαίνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νέας. Μετὰ δὲ τὸν χαιρετισμὸν καὶ τὰς συνήθεις εὐχὰς εὐτυχίας πρὸς τοὺς μελλονύμφους ἢ προξενήτρια μὲ τόνον σοβαρὸν ἀναγγέλλει τὸν σκοπὸν τῆς συναθροίσεως. Τότε ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν γονέων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πορεύεται πρὸς τὸ εἰκονοστάσιον, κάτωθεν τοῦ ὁποίου τίθεται μικρὰ τράπεζα μὲ τὰ «σημάδια», καὶ ἐνώπιον τῶν μαρτύρων προβαίνει εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἀρραβῶνος, ὅστις μὲχρι τοῦ γάμου ἀναγνωρίζεται ἐπισημῶς ὡς μέρος τοῦ μεταξύ τῶν μελλονύμφων συναφθέντος οὕτως εἰπεῖν συμβολαίου ἀφοῦ δὲ ἀπαγγεῖλῃ εὐχὰς καταλλήλους τῇ περιστάσει «ἀλλάζει τὰ δακτυλίδια». Τότε ἡ νέμνη χαιρετᾷ τὴν ὁμήγουριν μὲ χειροφιλημα, οἱ δὲ προσκεκλημένοι πρὸς ἀνταπόδοσιν δωρίζουσιν αὐτῇ χρυσοῦν νόμισμα· ἔπειτα προσφέρει ἀναψυκτικά, γλυκὸ,

¹⁾ Οἱ Μακεδόνες χωρικοί, ὡς φρόνιμοι ἄνθρωποι, λαμβάνουσιν ἐπ' ὄψιν τὸ ζήτημα τοῦ Ἡαιόδου: «Τὴν δὲ μάλιστα γαμεῖν, ἦτις σέθεν ἔγγυθι ναεῖν (= τῷ ἀλλαγῶν λεγομένῳ «παποῦται ἀπὸ τὸν τόπο σου, κι' ἄς εἶν' κι' ἀμπαλωμένο»).

καρφέν, οίνον και γλυκύσματα, και δωρίζει τα «πεθερικά» και την προξενήτριαν ανά εν ζευγος «σκουφούνια» (περιπόδια), τα οποία έπλεξε μόνη της. Η συνήθης εύχη προς την νύμφην είναι ή έξης: «Με γειά κή τό μαντήλι».

Μετά ταυτα ή δηήγουρις πορεύεται προς την οικίαν του γαμβρού,

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ

εις την είσοδον της οποίας ούτος υποδέχεται αυτούς άσπαζόμενος την χειρα όλων. Έδω προσφέρονται επίσης αναμνηστικά ως και πρότερον και έπειτα διασκορπίζονται. Έν τω μεταξύ ή νύμφη δέχεται τας επισκέψεις των φίλων της, αίτινες αρχίζουσι τόν χορόν και ψάλλουσι διάφορα τραγούδια.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ

Έκ Θάσου.

Τριανταφυλλοῦδι μ' κόκκινο, μῆλό μου μαρμαρένο,
Σάν σέ φιλω μαρμαίνεσαι, σάν σέ κρατῶ κλιονιέσαι.
«Κορίτσι μ' άλλον αγαπήξ, άλλον θέλεις νά πάρης.»
«Ἐγὼ δὲν πιστεύεις ἄπιστα, καὶ δὲν πολυπιστεύεις,
Βάνε βίγλα 'ς τὰ σπύτια σου, πόρταις καὶ παραθύρια,
Καὶ σύρτε φέρε τοὺς γιατροὺς, τοὺς καρδιοδιαλεχτάδες,
Νά μοῦ διαλέξουν τὴν καρδιά κὴ ὄλα τὰ φυλλοκάρδια,
Κὴ ἂν εὐρης 'π' άλλον νεῖον φιλί, κὴ ἂπ' άλλο νεῖο ἀγάπη,
Σφάξε μ' ἀφέντη μου, σφάξε μ' ἄπᾶν 'ς τὰ γόνάτά σου,
Καὶ μάσε καὶ τὸ αἷμά μου 'ς ἓνα χρυσὸ μαντήλι,
Σύρ'το 'ς ἔννεά χωριά, σύρ'το 'ς ἑξὲς δώδεκα καζάδες,
Κὴ ἂν σέ ἔρωτήσουν «τί 'ν'αὐτό; — τ'ς ἀγάπης μου τὸ αἷμα!»
Ἀγάπη θέλει φρόνησι, θέλει ταπεινοσύνη.
Θέλει καὶ μάτια χαμηλά νά σκύφτουν νά πηγαίνουν.

Τὴν ἐπομένην «σινιά» (δίσκοι) γλυκυσμάτων ἀνταλλάσσονται δις μεταξύ τῶν δύο οικογενειῶν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη δόσις διαμοιράζεται μεταξύ τῶν διαφόρων μελῶν ἐκάστης οικογενείας, ἡ δὲ δευτέρα προσορίζεται διὰ τοὺς μελλονύμφους. Τὰ γλυκύσματα ταῦτα συνοδεύονται ὑπὸ διαφόρων δώρων.

Μετά ἓνα μῆνα, ἡμέραν Κυριακὴν, ἀνταλλάσσονται ἐπίσημοι ἐπισκέψεις. Οἱ γονεῖς τῆς νύμφης προσκαλοῦσι τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ ἀκολουθούμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐπισκέπτονται τὸν γαμβρόν. Οὗτος δὲ συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν φίλων του, ἀνταποδίδει τὴν ἐπίσκεψιν εἴτε τὴν αὐτὴν Κυριακὴν, εἴτε τὴν ἐπομένην.

Ὁ γαμβρὸς ὑποχρεοῦται νά στέλλῃ δῶρα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πρὸς τὴν μνηστὴν του, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ Χριστοῦγεννα καὶ τὸ Πάσχα. Τὰ δῶρα ταῦτα πολλάκις ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀντικείμενα ἱματισμοῦ, π. γ. ζῶνες, ὑποδήματα, μεταξωτὰ μανδύλια καὶ τὰ τοιαῦτα· κατὰ δὲ τὴν ἑβδομάδα τῆς τυροφάγου στέλλει γλυκύσματα, καὶ κατὰ τὴν προτεραίαν τοῦ Πάσχα λαμπάδα καὶ κόκκινα αὐγά, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἄρνι ζωντανόν. Ἡ νύμφη ἀνταποδίδει ἀνάλογα δῶρα ἐκτὸς τῆς λαμπάδος.

Ἡ τραχεῖα ὁδὸς τῆς ἐρωτικῆς περιποιήσεως, ἣτις εἶναι πλήρης ἐμποδίων πρὸ τοῦ ἀρραβῶνος, οὐδόλως καθίσταται ὁμαλωτέρα μετ' αὐτόν. Ὁ γαμβρὸς δὲν δύναται νά ἐπισκεφθῇ τὴν μνηστὴν του πρὶν προσκληθῇ ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ πατρός της εἰς δεῖπνον, οὐδὲ εἶναι ἐπιτετραμμένη εἰς αὐτόν κατὰ τὰς σπανιωτάτας περιστάσεις, καθ' ἕως ἐπισκέπτεται τοὺς νέους του συγγενεῖς, ἢ κατ' ἰδίαν συνέντευξις μετὰ τῆς μελλούσης συντρόφου του. Κατὰ γενικὸν κανόνα ἡ ἐπικοινωνία τῶν περιορίζεται εἰς ἀπλὴν χειραψίαν, καθ' ἣν ἡ νέα ἀσπάζεται τὴν χειρα τοῦ νέου με ἐνδοιασμόν καὶ εὔχεται αὐτῷ τὸ «Καλῶς ὦρίστε» καὶ κατόπιν τῷ προσφέρει ἀναμνηστικά· παρόμοιον δὲ χαιρετισμόν κάμνει καὶ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν.

καὶ ταῦτα πάντα ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐπίβλεψιν τῶν γονέων τῆς. Οὐδεμία ἄλλη ἐπικοινωνία ἐπιτρέπεται, ἂν καὶ οἱ νεοί, συχνάκις τεχνάζονται μέσα πρὸς ἀπόλαυσιν λαθραίας μὲν ἀλλὰ στιγμιαίας συνδιαλέξεως, ἥτις εἶναι καὶ ἡ γλυκυτέρα, ὡς ἀπηγορευμένη.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΙ ΓΑΜΟΥ

Ἐποχὴ γάμου μεταξὺ τῶν Μακεδόνων χωρικῶν εἶναι αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ὀκτωβρίου κατὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ ἔτους αἱ ἐργασίαι τοῦ ἀγροῦ παύουσιν, ὁ τρυγητὸς λήγει, οἱ δὲ χωρικοὶ ἔχουσι τὰ δύο κυριώτερα στοιχεῖα πρὸς εὐθυμίαν, τὴν σχολὴν καὶ τὸν οἶνον. Ὁ χρόνος οὗτος θεωρεῖται ὁ καταλληλότετος ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν. Ἐν τούτοις τοσοῦτο μέγα γεγονός εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον δεισιδαιμονίας. Ὑπάρχουσι καιροὶ καὶ ἐποχαί, μῆνες καὶ ἡμέραι, κατὰ τὰς ὁποίας οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ὑπανδρευθῆ. Οὐδεὶς γάμος ἢ ἀρραβῶν τελεῖται παρὰ κατὰ τὴν αὐξήσιν καὶ γέμισιν τῆς σελήνης. Ἡ Δευτέρα εἶναι ἀπαισία ἡμέρα, διότι πιστεύεται ὅτι γάμος τελούμενος τὴν Δευτέραν θὰ «δευτερώσῃ». Ἡ πίστις αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ὀνομασίας τῆς ἡμέρας, ὅπερ δὲν παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἀλλοφύλων ἐθνικοτήτων. Ἀπεναντίας μάλιστα, μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀλβανίας, ἡ Δευτέρα θεωρεῖται ὡς ἡ μόνη κατάλληλος ἡμέρα γάμου διὸ πλείστοι γάμοι τελοῦνται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Ἡ Τρίτη ὁμοίως εἶναι ἀτυχῆς ἡμέρα γάμου καὶ παρομοίων τελετῶν. Ἄλλ' ἢ Τετάρτη εἶναι ἡ ἀπαισιωτάτη πασῶν τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ λαϊκὸν γνωμικόν: «Ὅλα μας ἀνάποδα κῆ ὁ γάμος τὴν Τετάρτη».

Ἐκ τῶν μηνῶν ὁ Μάϊος θεωρεῖται ἰδιαζόντως ἀκατάλληλος πρὸς γάμον. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐναντίον τοῦ μηνὸς Μαΐου δὲν περιορίζεται μόνον μεταξὺ τῶν Μακεδόνων οὐδὲ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Εἰς πολλὰς γαλλικὰς ἐπαρχίας, δύναται τις ἀκόμη καὶ τῶρα νὰ ἀκούσῃ τὴν ἔκφρασιν «γάμος Μαΐου κηδεῖα νεκροῦ». Τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ Μαΐου ἰδέαν εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι διὸ ὁ Ὀβίδιος λέγει ὅτι αἱ δεσποινίδες καὶ αἱ χῆραι ἀπέφευγον νὰ ἀνάμωσι τὴν νυμφικὴν δῶδα κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον διὰ τὸν φόβον μήπως μετατραπῆ αὕτη εἰς νεκρικὴν δῶδα.

Οἱ Μακεδόνες, ὡς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀγαπῶσι νὰ παρατείνωσι τὰς γαμηλίους ἡμέρας ἐπὶ πολὺ οὕτως, ὥστε ὁ μακεδονικὸς γάμος δύναται νὰ παραβληθῆ μὲ κοπιαστικὸν δεκαπενθήμερον δράμα. Ὁμοιάζει δὲ πρὸς τούτοις μὲ τὸν Ἰουδαϊκὸν γάμον καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι εἶναι πολυσύνθετος καὶ ἀλληγορικὸς, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς θέλει δειχθῆ.

Α.

Ὁ γαμβρὸς τὴν προηγουμένην τοῦ γάμου Κυριακὴν στέλλει εἰς

τὴν νύμφην (ἰ)κνᾶ¹ καὶ ἐπισκέπτεται αὐτὴν αὐτοπροσώπως· ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τῆς πενθερᾶς καὶ τοῦ πενθεροῦ του, εἴαν ζῶσι, καὶ εἶτα ἀνεὺ ἄλλης βραδύτητος προβαίνει εἰς τὸν σκοπὸν του, ὅστις εἶναι καθαρῶς ἐμπορικὸς. Ἐὰν ἡ νύμφη τοῦ ἔχει «τάξη» χρήματα, λαμβάνει αὐτὰ ἀμέσως, εἴαν δὲ ἡ προῖξ συνίσταται ἐξ ἀκινήτου περιουσίας, λαμβάνει ἀσφάλειαν δι' αὐτὴν.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν ἀρχεται ἡ διασκέδασις. Οἱ φίλοι τοῦ γαμβροῦ συνέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου τραγουδοῦσι καὶ εὐθυμοῦσιν, ἐνῶ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης μεταβαίνουν αἱ φίλαι τῆς καὶ διασκεδάζουσιν ὁμοίως. Αἱ φίλαι δὲ αὐταὶ βοηθοῦσι τὴν νύμφην κατὰ τὰς προετοιμασίας τοῦ γάμου καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα.

Τὴν Δευτέραν βοηθοῦσι τὴν νύμφην νὰ βιάρῃ τὰ μαλλιὰ τῆς μετὰ (ἰ)κνᾶ, τὰ ὅποια ἔστειλεν ὁ γαμβρὸς. Ἐπίσης δὲ βιάρουσι καὶ τὰ ἐσώτων. Ἡ προῖξ αὕτη συνοδεύεται ὑπὸ ἰδιαιτέρου τραγουδιοῦ.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ

Ἐκ Καβάλλας.

- Εὐχίσου με, μανούλά μου, νὰ βάλω τῆς μπουγαῖς μου.
- Μὲ τὴν εὐχὴ μ', παιδάκι μου, νὰ ζῆστε νὰ προκόψτε.
- Ἄν ζοῦσε κῆ ὁ πατέρας μου, σὰν τί χαρὰ θὰ ἦταν!
- Ἄν ζοῦσαν καὶ τ' ἀδελφια μου, σὰν τί χαρὰ θὰ ἦταν!
- Ἄς εἶν' καλὰ ἡ μάνα μου, πάλι χαρὰ θὰ γίνῃ!

Τὴν Τρίτην, οὐσαν ἀποκριάδα ἡμέραν, οὐδὲν ἄλλο σχετικὸν πρὸς τὸν γάμον γίνεται εἰμὴ μόνον ὅτι ἡ νύμφη ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν φίλων λούει τὴν κόμην τῆς. Τὴν Τετάρτην οἱ μάρτυρες διπλώνουν τὴν «προῖκα». Ἡ «καλέστρα» μὲ ἀνθοδέσμην κεκαλυμμένην μὲ χρυσοῦφρὲς ἔλασμα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κροτάφου περιέρχεται τὰς οἰκίας τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ προσκαλεῖ μόνον τὰς ὑπανδρευμένας γυναῖκας νὰ ἔλθωσι μετὰ μεσημβρίαν καὶ παραστῶσιν εἰς τὸ «δίπλωμα». Τὸ πλείστον μέρος τῆς προικὸς κατατίθεται εἰς καινουργῆ ζωηρῶς χρωματισμένα κιβώτια, μέρος δὲ τι — κυρίως τὰ δῶρα, τὰ ὅποια προσορίζονται διὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὸν «καλητάτον» (κουμπάρον) — μένει ἐκτεθειμένον. Ὅλα δὲ ταῦτα γίνονται ἐν συνοδείᾳ τῆς μουσικῆς.

Β.

Ἡ Πέμπτη εἶναι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν πολλὰ πρέπει νὰ τελεσθῶσιν. Εἰς τινὰ μάλιστα μέρη κατὰ ταύτην ἀρχίζει ἡ ὄλη πρὸς τὸν γάμον προετοιμασία εἰς ταῦτα τὸ δεύτερον βάνιμον τῆς κόμης γίνεται τὴν Πέμπτην τὴν πρωΐαν. Μετὰ Μεσημβρίαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης συναθροίζονται ἐκ τῶν συγγενῶν ἀντιπρόσωποι τοῦ ὄραίου φύλου, ὅλοι δηλαδή αἱ συμπεθέροι καὶ ἡ καλημᾶνα (κουμπάρα) καὶ «πιάνουν

¹) Εἶδος βάρφης τῶν τριζῶν τῆς κεφαλῆς.

τὸ πρωτόψωμα, ἢ τὰ προζύμια, παρδαλίζουν ἢ ζυμώνουν», ἐξ οὗ καὶ «ζυμώτριαι». Μετὰ δὲ τῶν ἄλλων ἄρτων προετοιμάζουσι καὶ τὸν νυμφικὸν ὡς ἑξῆς:

Τρία κοράσια λαμβάνουσι ἀνὰ μίαν «σῆταν» καὶ κοσκινίζουν μικρὰν ποσότητα ἀλεύρου. Τότε μία κόρη, τῆς ὁποίας ὄτε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ζῶσι, μὲ τρεῖς «πρωτοστεφάνους» γυναῖκας μαλάσσουν τὴν ζύμην. Μικρὰ ἀγοράκια βοηθοῦσιν αὐτὰς ῥίπτοντα ὕδωρ εἰς τὴν σκάφην. Οὕτω δὲ ἡ ἀθωότης ὑποβοηθεῖ τὴν ἀγνότητα. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους προπαρασκευαζόμενος ὁ ἄρτος ὑποτίθεται ὅτι μέλλει νὰ παράσχη εὐτυχίαν εἰς ὅλους τοὺς λαμβάνοντας μέρος. Εἰς τινὰ μέρη τὸ ἔργον τοῦτο ἐκτελεῖται ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τοῦ γαμβροῦ ἢ ἐν ἐλλείψει ταύτης ὑπὸ τῶν ἑξαδέλφων του.

Αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι γυναῖκες ῥίπτουσιν ἐντὸς τῆς σκάφης νομίσματα, διὰ τῶν ὁποίων τὰ κοράσια κατόπιν ἀγοράζουσι γλυκύσματα καὶ μέλι. Εἰς ἄλλα μέρη ἀναμιγνύουσιν ἐντὸς τῆς ζύμης καὶ ἐν ζεῦγος «κόψες», ἄρσενικὴν καὶ θηλυκὴν, ἐν δακτυλίδιον καὶ χαλκᾶ νομίσματα.

Καθ' ὃν χρόνον γίνονται ταῦτα, οἱ παρευρισκόμενοι τραγουδοῦσι:

Ἐκ Νιγρίτης.

Ἀπόψε ὦρα νὰ ν' καλή, Χριστέ Εὐλογημένε,
Νὰ πιάσουμε τὸ νεῖδ φομι, τ' ἀφράτο παξιμάδι,
Κ' ἡ κόρη ποῦ τὸ ζύμωνε μὲ μάνα μὲ πατέρα,
Θὰ ζυμῶσ' τὸ νεῖδ προζύμι, νὰ φάη γαμπρὸς καὶ νύμφη,
καὶ τὸ ψῆμι (ταψι) ὄλο.

Ὅταν «φτιάση», δηλαδή ὅταν γίνῃ ἡ ζύμωσις, τότε ἡ καλημάννα ἀλείφει τοὺς ἄρτους μὲ μέλι, ῥίπτει ἐπ' αὐτῶν σήσαμον καὶ στολίζει ἓνα ἐξ αὐτῶν μὲ ἀμύγδαλα. Ὁ οὕτω ἐστολισμένος ἄρτος θὰ χρησιμεύσῃ πρὸς παρασκευὴν τῆς κοινωνίας τοῦ γάμου ἕξ ἐκ τῶν ἄρτων διανεμονται εἰς τοὺς συγγενεῖς μετὰ τὸ ζύωμα. Εἰς τινὰ μέρη ζυμάνονται δύο μεγάλα «κουλοῦραι», τὰς ὁποίας ἡ νύμφη φέρει δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν, ὅταν μεταβαίῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου, καὶ τῶν ὁποίων τὴν μὲν μίαν σπᾶ καθ' ὁδόν, τὴν δὲ ἄλλην εὐθύς ὡς εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ διασκορπίζει τὰ τεμάχια εἰς τὸ πλῆθος. Τὰ τεμάχια ταῦτα φυλάττονται ὡς θρησκευτικὰ κειμήλια, διότι ὑποτίθεται ὅτι ἔχουσι θαυματουργὸν δύναμιν ἐπὶ τῶν λεγῶν.

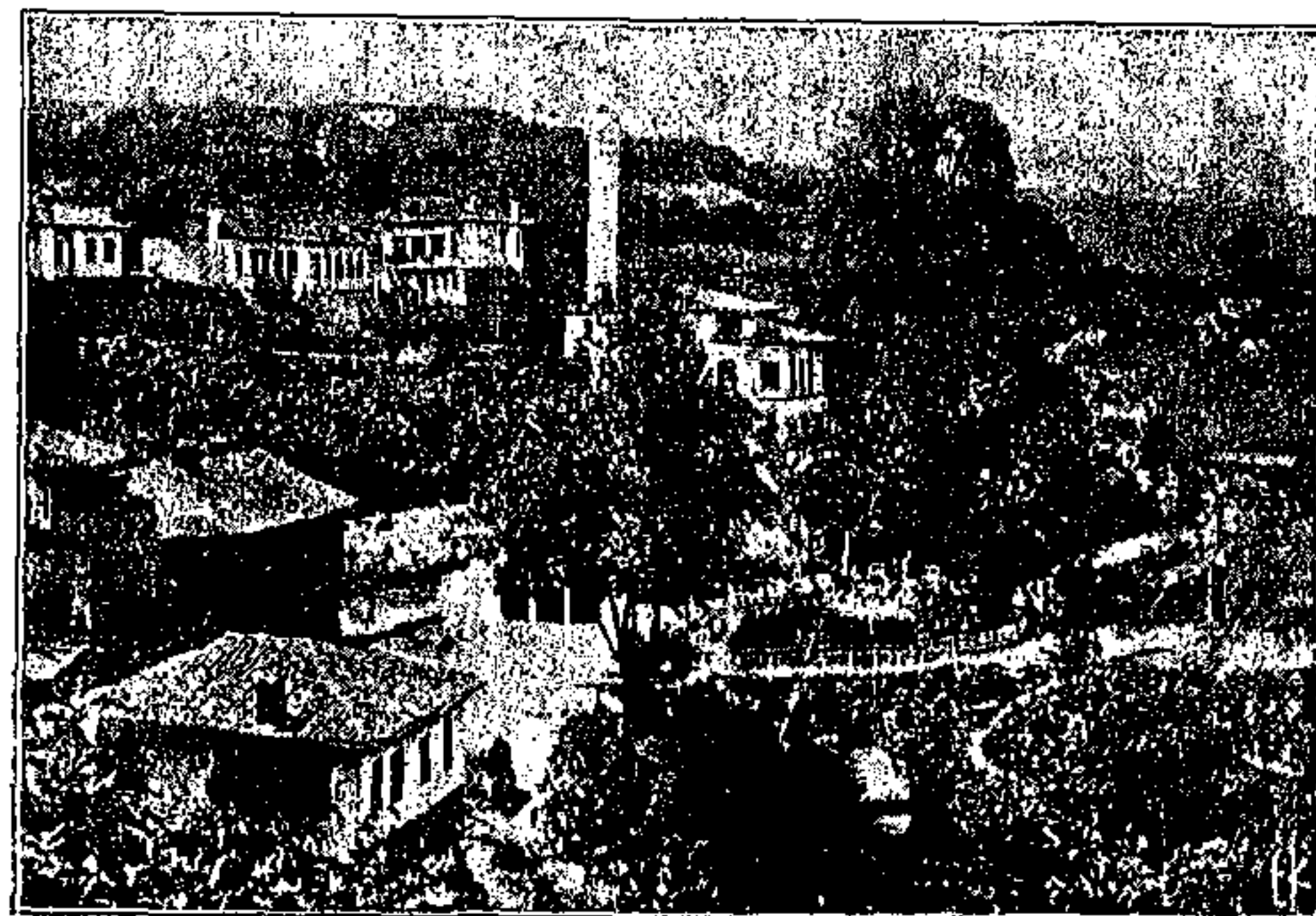
Ἐνῶ προετοιμάζονται οἱ ἄρτοι οὗτοι, ὁ γαμβρὸς κρυφίως στέλλει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης ἐν παιδίον μὲ ὀλίγον ἄλευρον. Αἱ φίλαι τῆς τότε ἀποσύρουν εἰς γωνίαν τινὰ τὴν νύμφην καὶ τὴν «ἀλευρώνουν». Εἰς τὸ αὐτὸ τέχνασμα ὑποπίπτει πᾶς συγγενῆς τῆς νύμφης, ὅστις συμπέσει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ τὰνάπαλιν.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας μία τῶν φίλων τῆς νύμφης φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ἀνδρὸς, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὸν γαμβρόν, καὶ βάζει σ' τὴν

νύμφην (ὀκνᾶ, ἐνῶ αἱ ἄλλαι φίλαι ἔδουσι τραγούδια κατάλληλα τῇ περιστάσει.

Ἀπὸ Μελένικον.

Ἄκόμα σήμερ' εἶμαι δὴ, Παρασκευῇ, Σαββάτο,
Τὴν Κυριακὴ σ' ἀφίνω γειά, 'ς τὰ ἔρημα θὰ πάνου,
Θὰ πάν' 'ς τὰ ἠδόνια τὰ πολλὰ καὶ 'ς τοὺς χοντραὺς τοὺς ἰσκιούς,
Νὰ πέσω ν' ἀποκοιμηθῶ, νὰ πάρω ὦραν ἕκνο,
Ν' ἀκούσ' τ' ἀηδόνια πῶς λαλοῦν καὶ τὰ πουλιά πῶς κλαιγουν,
Πῶς καταρραῖονται τὸν ἀητό γιὰ τὰ μικρὰ π' τ' ἄρπάχνει
«Ἀητὲ νὰ φᾶς τὰ νύχια σου, τὰ νυχοπόδαρά σου,
Ποῦ μ' ἔφαγες τὸ ταῖρι μου ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μου,
Ποῦ τοῦχα καὶ τ' ἀγκάλιαξα καὶ τὸ γλυκοφιλοῦσα.»

ΒΕΡΡΟΙΑ

Ἐνῶ γίνεται ἡ προσάλειψις τῶν ἄρτων ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης, ὁ γαμβρὸς παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν φίλων του, ἐπισκέπτεται τὸν κουμπάρον καὶ γονυπετῶν πρὸ αὐτοῦ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του καὶ τὸν προσκαλεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν στέλλεται μία «κουλοῦρα» ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ πρὸς τὴν νύμφην, ἣτις τὴν σπᾶνει μόνη τῆς πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι αὐτὴ ἐπὶ τέλους καὶ ἀμετακλήτως ἀναγνωρίζει αὐτὸν ὡς κύριόν της. Μέγα συμπόσιον κατόπιν ἐπακολουθεῖ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ οὕτω λήγει ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας ταύτης.

Εἰς τινὰς ἐπαρχίας ὅλαι αὗται αἱ τελεταὶ γίνονται τὴν Παρασκευῇ, ἢ τὸ Σάββατον, ἐνῶ ἡ Πέμπτη χρησιμοποιεῖται ἄλλως. Ἡ νύμφη διὰ τῆς

«καλέστρας» προσκαλεῖ τὰς φίλας τῆς εἰς χορὸν, μεθ' ἧν πηγαίνουσιν εἰς λουτρόν, ὅπου λούονται ἅπασαι διαπάνη τοῦ γαμβροῦ. Ἐπειτα ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐξακολουθοῦσι τὸν χορὸν, καὶ ἐὰν ὑπάρχη διασκέδασις, τότε μένουσι καὶ τὴν ἑσπέραν. Ὁ γαμβρὸς κατόπιν τοῦ λουτροῦ του ἐπιστρέφει μετὰ τῶν φίλων του εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης καὶ ἐκεῖ χορεύουσι μέχρι τῆς πρωΐας. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχη διασκέδασις, διαλύονται ἑνωρῖς.

Γ.

Ἡ Παρασκευὴ εἶναι ἐπίσης ἡμέρα ἐργασίας. Τὴν πρωΐαν νέοι τινὲς πηγαίνουσι «σ' τὰ ξύλα» νὰ προμηθευθῶσι τὴν καύσιμον ὕλην τοῦ γάμου. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν γίνεται μεγάλη ὑποδοχὴ τῆς τελετῆς προηγείται σημαία, ἐπὶ τοῦ ἰστοῦ τῆς ὁποίας ὑπάρχει πορτοκάλιον ἢ μῆλον καὶ ἕξ αὐτοῦ κρέματα ἐρυθρὸν μανδύλιον. Ὅταν πλησιάσωσιν εἰς τὸ χωρίον, γίνονται δεκτοὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν προσκεκλημένων «μὲ νταούλια καὶ ζουρνάδες», καὶ πάντες ὁμοῦ περιφέρονται ὅλας τὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου τραγουδοῦντες.

Μετὰ μεσημβρίαν γίνεται ἡ «προικοπαράδοσις». Ὁ ἱερεὺς καὶ τινες πρόκριτοι τοῦ χωρίου ἐπισκέπτονται τὴν νύμφην καὶ «γράφουν τὸ προικοσύμφωνο». Αὕτη δὲ καὶ οἱ γονεῖς τῆς ὑπογράφουν τὸ ἔγγραφο καὶ ἔπειτα θέτουσι τὴν προῖκα εἰς περιβλεπτόν τινα θέσιν πρὸς «ζούλεια» τῶν γειτόνων. Δύο ὥρας πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου πολλὰ συγγενικά κοράσια προσκαλοῦνται νὰ «γυρίσουν τὴν προῖκα», δηλαδή νὰ τὴν θέσωσιν εἰς τὰ κιβώτια, ὅποτε ῥίπτουσιν ἐντὸς αὐτῶν κομρέτα μὲ τὴν εὐχὴν «νὰ 'ναί γλυκὰ σὰν τὴν ζάχαρι». Γραῖα δὲ τις φυλλάττει αὐτὴν μέχρις ὅτου ὁ γαμβρὸς τὴν παραλάβῃ, ὅποτε λαμβάνει τὴν ἀνταμοιβὴν τῆς παρ' αὐτοῦ.

Τὴν ἑσπέραν ἀμέσως μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διανέμονται τὰ ἀγγελτήρια τοῦ γάμου. Ἡ πρόσκλησις γίνεται ὡς ἑξῆς: Δύο νέοι, φέροντες ὁ μὲν εἰς φανόν, ὁ δὲ ἕτερος «μπούκλα ἢ τσιότσαν» μὲ κρασί, ἐστολισμένην δὲ μὲ ἀνθὴ καὶ μὲ δέσιμην ἀπὸ γαρούφαλλα περιέρχονται τὸ χωρίον μεταβιβάζοντες τὴν ἀγγελίαν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους.

«Νὰ αὐτὸ τὸ γαρούφαλλο εἶναι ἀπὸ τὸν τάδε εἶσαι καλεσμένος νάρθης 'στὴ χαρά». Ὁ οὕτω προσκαλούμενος πίνει ὀλίγον κρασί, λαμβάνει τὸ ἀνθὸς, τὸ ὁποῖον φυλάττει καὶ εὐχεται «καλὴν ζωὴν» εἰς τοὺς μελλονύμφους.

Δ.

Τὸ Σάββατον ἡ προῖξ μεταφέρεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Οἱ φίλοι του ἔφιπποι πορεύονται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ἔνθα μετὰ οἰνοποσίαν ἀρχίζουσι τὸν χορὸν. Προηγούμενος δὲς τούτων περιτρέχουσι τὸ χωρίον ἔφιπποι ἐπὶ τῶν ἵππων ἐκείνων, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ μετακομισθῇ ἡ προῖξ. Ἐπειτα ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἵνα

παραλάβωσι καὶ τοὺς ἄλλους φίλους, καὶ τότε πάντες ἔφιπποι διευθύνονται πρὸς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ δῶρα τοῦ γαμβροῦ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς τῆς νύμφης. Ἀφοῦ προσφέρωσι τὰ δῶρα ταῦτα, πίωσι καὶ χορεύωσι, φορτώνουσι τὴν προῖκα ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ θέτουσιν ἐπ' αὐτῶν ὡς ὀδηγοὺς μικρὰ συγγενικά παιδιὰ μόνον τὸ νυμφικὸν προσκεφάλαιον μετακομίζεται πεζῇ: νέος τις φέρων τοῦτο προπορεύεται καὶ παραδίδει αὐτὸ εἰς χεῖρας τοῦ γαμβροῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου λαμβάνει τὴν ἀμοιβὴν τοῦ κόπου του. Ἀφοῦ οὕτω μετακομισθῇ ἡ προῖξ, ἐκτίθεται εἰς τὴν αὐλήν, ἡ δὲ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ ῥίπτει ἐπ' αὐτῆς ζάχαριν ἐκ τοῦ παραθύρου. Μετὰ ταῦτα προσφέρονται ἀναψυκτικὰ εἰς τοὺς κομιστάς, ἔπονται δὲ τὰ τραγούδια καὶ οἱ χοροὶ περίξ τῆς προικὸς.

Μετ' ὀλίγον προσκαλεῖται ὁ κουρεύς, ὅστις ξυρῖζει τὸν γαμβρὸν, περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν φίλων του, οἵτινες τραγουδοῦσιν ὡς ἑξῆς:

Ἐκ Σιατίστης.

Ἀργυρὸ μ' ξουράφι, σέρον' ἀγάλια, ἀγάλια,
 Τεῖχα μὴν ἀφήσης, γιὰτ' αὐτὴ ἡ τεῖχα
 Εἶν' ἀγουρασμένη κῆ ἔξαγουρασμένη
 Λούζεται τάρχοντάπουλο σ' ἐν' ἀργυρὸ ληγένη.
 Ἡ πάπια φέρνει τὸ νερό κῆ χήνα τὸ σαποῦνι,
 Κ' ἡ μαργαριτοπρόσωπη φέρνει τὸ πιστημάλι.
 Γυζέ μου κιά μάνα σ' ἔκαμεν κ' εἶσαι ἄσπρος σὰν τὸ γάλα;
 Κανέλα ἦταν ἡ μάνα μου, καὶ ὁ πατέρας μ' τρυγόνι,
 Καὶ τὸ βυζὶ τοῦ βύζανα ἦταν μαργαριτάρι.

Εἰς ἄλλα δὲ πάλιν μέρη, ὡς π. χ. ἐν Σελίτση τῆς Ἐπαρχίας Σιατινίου, περὶ τὴν δαίλην τοῦ Σαββάτου γίνεται ἐνώπιον τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν στενοτέρων αὐτοῦ συγγενῶν τὸ κτένισμα τῆς νύμφης ὑπὸ συγγενῶν αὐτῆς κορασιῶν ἄδόντων τὸ ἀνωτέρω ἄσμα:

Ἀργυρὸ μου χτένι σέρνει ἀγάλια ἀγάλια,
 κ. τ. λ.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ γαμβρὸς στέλλει πρὸς τὴν νύμφην ἀνθὴ «τέλια (τραῖς)», σκέπην, γούναν, γαμήλιον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ νυμφικά ἐνδύματα. Τὰ δῶρα ταῦτα ὀνομάζονται «*νανίσκα*», ἢ εἰς ἄλλα μέρη, ὡς π. χ. ἐν Σελίτση, «*μῆλα*», ἅτινα στέλλονται τὴν Παρασκευὴν.

Πρὸς τὴν ἑσπέραν στέλλεται «ὁ δεῖπνος» πρὸς τὴν νύμφην, ὅστις σύγκεται ἀπὸ δύο τρεῖς εἶδη φαγητοῦ καὶ ἀπὸ μίαν κουλούραν (κλίκι). Ἡ νύμφη ἐν τῷ μεταξύ κρατεῖται ἐν περιορισμῷ εἰς τι δωμάτιον καὶ μένει μὲ τὰς παρανύμφους, αἵτινες εὐθύς ὡς μάθωσι τὴν ἀριξίν τοῦ δεῖ-

ἢ Ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα ἐκφράζει τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ εὐρη τραγοῦδι κατάλληλον τῇ περιστάσει ὡς ἐπιτραπῆ δὲ εἰς ἡμᾶς νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τοιοῦτον ἐκ Σιατίστης.

πνου, κλείουσι τὴν θύραν καὶ φωνάζουσι δυνατά: «Μὲ τὰ πέντε καὶ τὸ κλίκι». Δηλ. δὲν θὰ ἀνοιξωσιν, ἐὰν δὲν λάβωσι ἕ γρόσια καὶ μίαν κουλούραν. Ἐἰς ἓκ τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ πληρώνει τὸ ποσὸν εἰς τὰς παρανύμφους καὶ εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ δωματίου. Ἡ νύμφη ἰσταμένη πλησίον γωνίας τινὸς λαμβάνει τὴν κουλούραν καὶ τὴν θραύει εἰς δύο. Ἐνῶ γίνονται ταῦτα, οἱ λοιποὶ τῶν ἐπισκεπτῶν ὀδηγοῦνται εἰς ἄλλο δωματίον καὶ λαμβάνουσι διάφορα ἀναμνηστικά, ἄρχονται δὲ κατόπιν τοῦ χοροῦ. Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον λαμβάνει μέρος καὶ ἡ νύμφη, ὀδηγουμένη ἐκεῖ ἢ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς ἢ ὑπὸ τινος τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν, ἔχουσα τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην μὲ πλουσιόχρουν μεταξωτὸν μανδῆλι.

Ἄφου ἡ νύμφη φέρῃ τρεῖς γύρους χορεύουσα τὸν βαρὺν καὶ ἡσυχον συρτὸν λεγόμενον χορὸν, ἀπομακρύνεται, οἱ δὲ φίλοι ἀναχωροῦσι. Καθ' ὁδὸν συναντῶσι τὸν γαμβρὸν καὶ ἐν ἐνὶ σώματι μὲ τὴν μουσικὴν ἐπὶ κεφαλῆς πορεύονται πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ κουμπάρου, τὸν ὁποῖον παραλαμβάνουσι καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ὅπου ἐπακολουθεῖ διμσκέδασις. Ἀμέσως ὁ χορὸς ἄρχεται καὶ λήγει «ταῖς βαθείαις χαρμαῖς», ὁπότε οἱ νέοι μὲ τὴν μουσικὴν συνοδεύουσι τὸν κουμπάρον οἴκαδε καὶ κατόπιν κἀμνουσι πατινάδαις εἰς τοὺς δρόμους. Παρομοίᾳ συγγενικῆ διασκέδασις γίνεται καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης. Οἱ μέλλοντες νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν δείπνον προσκαλοῦνται ὑπὸ ἰδιαιτέρων ἀνθρώπων, οἵτινες ὀνομάζονται «παραστόλια ἢ παραστεκάμενοι»: οἱ προσκεκλημένοι φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν μίαν κουλούραν καὶ φιάλην πλήρη οἴνου ἢ ρακῆς.

Περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ δείπνου τούτου τοῦ Σαββάτου ἕδονται ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης ὑπὸ κορασίων ἐν δὲ τῇ τοῦ γαμβροῦ ὑπὸ μεираκίων καὶ διάφορα ἕσματα πατριωτικά καὶ ἄλλα, ὅλα τὰ ἐξῆς:

Ἐκ Σελίτσης.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης.

Ἔσμα ἀποχωρισμοῦ.

Δὲν ἔχω τίνας νὰ τοῦ εἰπῶ τὸ ντέρτι τῆς καρδιάς μου·
νὰ σὰς τὸ 'πῶ 'ψηλά βουνά καὶ σεῖς θὰ μαρανθῆτε,
νὰ σὰς τὸ 'πῶ κρυάβρυσαις καὶ σεῖς θὰ στερευθῆτε.
Μὲ διχ' βοτάνια ἀπ' τὸ βουνὸ δίχως τὸ ἀρογιάλι
νὰ γιάνω τὴν καρδοῦλα μου ποῦνε μαραγγιασμένη.

Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ.

Ἔσμα, δι' οὗ μακαρίζεται ἡ νεότης.

Ἐνας γέροντας 112 χρονῶν γρίβαν καβαλλικευε,
τὰ βουνά συργιάνιζε· σὰς παρακαλῶ βουνά νὰ με
ξανανώσητε, ἀπὸ δεκαοκτῶ χρονῶν παιδί.

Εἰς τινὰ μέρη τῆς Μακεδονίας, ὡς π. χ. ἐν τῇ εἰρημένῃ κωμοπόλει τῆς Σελίτσης, περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς νυκτὸς Τουρκιστί, ἅπαντες οἱ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ προσκεκλημένοι, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία καὶ κοράσια,

προπορευόμενοι τῆς μουσικῆς μεταβαίνουν μετὰ τοῦ γαμβροῦ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, εἰσέρχονται εἰς τὴν αὐλὴν αὐτῆς καὶ μετὰ τὰς συνήθειας ἐπὶ ποδὸς περιποιήσεις ἐν τῇ αὐλῇ παραλαμβάνουσι τὴν νύμφην, συνοδευομένην ὑφ' ἀπάντων τῶν οἰκείων τῆς καὶ περιστοιχιζομένην ἰδίως ὑπὸ κορασίων, καὶ πορεύονται μετ' αὐτῆς κρατούσης διὰ τῶν χειρῶν ὕδριας πρὸς παραλαβὴν ὕδατος εἰς τρεῖς πλησίον τῆς οἰκίας τῆς κειμένης κρήνας, τῶν κορασίων ψαλλόντων μετὰ χάριτος τὸ ἐπόμενον ἕσμα:

Ἄιντε συντροφισσαις νὰ πάμε γιὰ νερό.

Σύρτε, δὲν ἔρχομαι, γιατί μὲ ἀρραβάνισαν,
προχθὲς τὴν Κυριακὴ δακτυλίδι μ' ἔδωσαν
πυργωτὸ καμαρωτὸ, μαλαματένιο ἀγγυρό.

Ἐκ τῶν κρηνῶν ἐπιστρέφουσιν ἅπαντες εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ὁποίας αὕτη χορεύει χορούς συρτοὺς ἑλληνικοὺς, ψαλλόντων καὶ πάλιν τῶν κορασίων τὰ ἐπόμενα ἕσματα:

Τώρα Μαγιά, τώρα δροσιά, τώρα τὸ καλοκαίρι,
τώρα φροντῶνουν τὰ κλαδιά, ἰσκιώνουν τὰ σοκάκια·
τώρα κι' ὁ ξένος βούλεται νὰ πάνη ε' τὰ δικά του·
νύχτα σελῶν' τὸν μαῦρο του, νύχτα τὸν καλλιγῶνει·
βάζει τὰ πέταλα χρυσά καὶ τὰ καρφιά 'σημένα.

Ἔτερον.

Μηδὰ πέρδικα καυχῆθηκε 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι,
πῶς δὲν εὐρέθη κυνηγὸς γιὰ νὰ τὴν κυνηγήσῃ.
Κι' ὁ κυνηγὸς σὰν τᾶκουσε πολὺ τὸν κακοφάνη·
ἔλγει τὰ βρόχια 'ς τὰ βουνά, ταῖς ξώβεργαις 'ς τοὺς κάμπους·
πέρδικα πάει νὰ πιῇ νερό καὶ πιάσθηκε 'ς τὰ βρόχια
κι' ὁ κυνηγὸς ἀπὸ μεριά τὴν πιάσεν τὴν πέρδικα.
'Ἀφσές με, ἀφσές με, κυνηγέ, ὅτ' εἶμαι ἀψιὰ καὶ σκάζω.
Γελάσθηκε κι' ὁ κυνηγὸς κι' ἀφῆκε τὴν πέρδικα.
Πέρδικα πέτασε μακριὰ καὶ μόν' τὸν συνερίζει.
Χαλάλ' νὰ σ' γίνῃ, κυνηγέ, ν' ἀφήσῃς τέτοια πέρδικα
νὰ σοῦ τὴν πάρουν ἄλλοι.

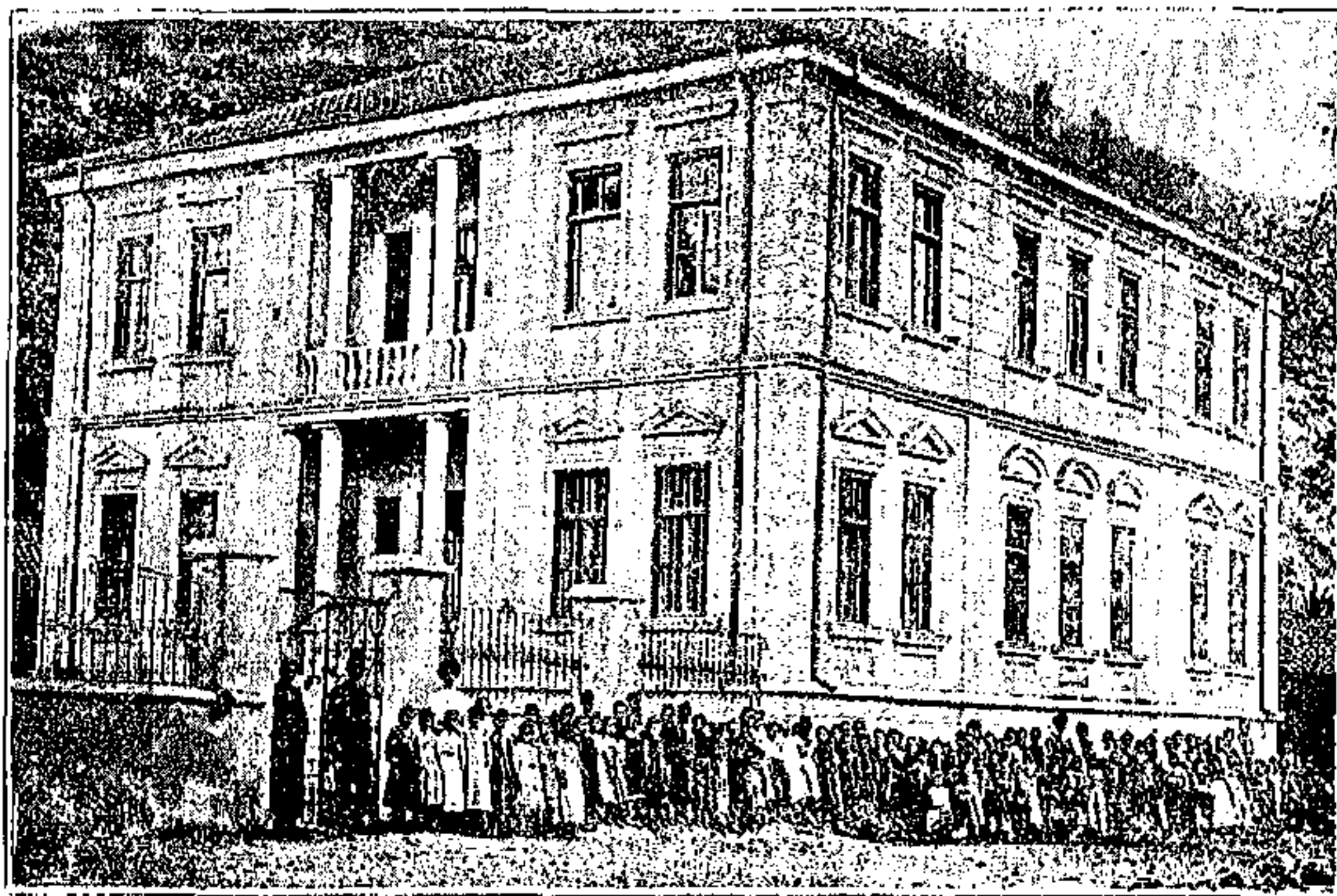
Μετὰ τὰ ἕσματα ταῦτα ἕκαστος μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν του.

Τὸ βῆρος τῶν διασκέδασεων τούτων δὲν φέρεται ὀλόκληρον ὑπὸ τῶν γονέων τῆς νύμφης ἢ τοῦ γαμβροῦ. Οἱ συνδαιτημόνες συμβάλλουσι πρὸς τοῦτο μὲ τὰ «σφαχτά» των ἢ μὲ δῶρα χρήσιμα. Ἐκαστον δῶρον φέρει καὶ μίαν εὐχὴν μὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ στέλλοντος, π. χ. «Νὰ ζήσουν, νὰ γηράσουν, κτλ ὁ θεὸς νὰ τοὺς χαρίσῃ τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τὰ ἀγαθὰ». Τὰ δῶρα ταῦτα δίδονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν «κελλαρτζῆν».

Η ΠΟΜΠΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Ἐπὶ τέλους ἡ ἡμέρα τῶν γάμων ἀνατέλλει. Λίαν προῖτ ἡ νύμφη ἐγειρομένη περιποιεῖται τὴν οἰκίαν διὰ τελευταίαν φορὰν. Ἐπειτα ἀρχίζει τὸν στολισμὸν τῆς. Ἡ κόμη τῆς κτενίζεται καὶ πλέκεται ὑπὸ τῶν

ἀδελφῶν τῆς ἢ τῶν παρ' αὐτῶν. Οἱ συγγενεῖς τῆς, οἵτινες παρακολουθοῦσι τὸ πλέξιμον, ῥίπτουσιν ἐπ' αὐτῆς ἀργυρᾶ νημίσματα, ἅτινα συλλεγόμενα ὑπὸ τῶν νεανίδων φυλάσσονται ὡς τυχηρᾶ. Κατόπιν ἐνδύεται τὴν νυμφικὴν τῆς περιβολήν, ἣν ἔστειλεν ὁ γαμβρὸς τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Ἡ κεφαλὴ τῆς στολιάζεται μετὰ τρεῖς, αἵτινες φθάνουσι μέχρι τῶν γονάτων τῆς, τὸ δὲ πρόσωπόν τῆς σκεπάζεται διὰ μακρᾶς ἐρυθρᾶς σκέπης. Εἰς τῶν ἀδελφῶν τῆς δένει ζώνην περὶ τὴν μέσην τῆς μετὰ τρεῖς κόμβους. Ἀφοῦ δὲ ἡ νύμφη στολισθῆ τελείως, ἀσπάζεται τὰς δεξιὰς ὄλων τῶν παρευρισκομένων μετὰ χαμηλωμένα μάτια καὶ βραδέα βήματα, καὶ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΝ ΦΛΩΡΙΝῃ.

λαμβάνει θέσιν πλησίον τῆς γωνίας ἐξείνης, τὴν ὁποίαν ἰδιαιτέρως ἐστόλισαν προηγουμένως μετὰ ἄνθη τῆς ἐποχῆς καὶ ἰδίως μετὰ κισσόν, ὅστις εἶναι σύμβολον τῆς ἀνάσσει νεότητος. Ἡ γωνία δὲ αὕτη καλεῖται «*νυφροστόλι*».

Αἱ παρ' αὐτῶν θέτουσι τότε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς νύμφης στέφανον ἐξ ἀνθέων, φάλλουσαι τὸ ἔξις:

Νυφούδά μ', εἰ μὰς μάνισες καὶ πλιά δὲ μὰς σμπουρτζεῖς
Καὶ δὲ ἑυρτζεῖς νὰ μὰς διῆς μηδὲ νὰ μὰς μιλήσης ;
Πῶς νὰ γυρίσω νὰ πὰς διῶ καὶ πῶς νὰ σὰς μιλήσω ;
Μὲ ράψανε τὰ μάτια μου μ' ἐννεὰ λογιῶν μετὰξι. »

Ἡ νύμφη πρὸς ἀνταπόδοσιν ὄλων τῶν περιτοίσεων δωρίζει εἰς ἐκάστην νέαν ἓνα «*σιαμί*» (τσεμπέρι), εἶδος μανδηλίου, σύμβολον ταχειᾶς νυμφεύσεως. Ὁ γαμβρὸς στέλλει δῶρα πρὸς τοὺς γονεῖς, ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς τῆς νύμφης, ἐνῶ αὕτη πάλιν προετοιμάζει κἀνιστρον πλήρες δῶρων διὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Τὰ ἀμοιβαῖα ταῦτα δῶρα ἀποτελοῦνται ἐξ ἀντικειμένων ἐνδυμασῶν.

Ἐνῶ γίνεται ἡ περιγραφεῖσα αὕτη τελετὴ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ὁμοίως ἐνδύεται καὶ ὁ γαμβρὸς τὰ γαμήλια ἐνδύματα, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν φίλων του. Εἰς τινὰ μέρη σινηθίζεται ὁ γαμβρὸς νὰ ἴσταται ἐπὶ λίθου μύλου, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται ἐν τῇ οἰκίᾳ πρὸς παρασκευὴν τοῦ «*τραχανᾶ*» ἢ τοῦ «*πληγουριού*». Ἀμα ἐνδυσθῆ, ἀσπάζεται τὴν δεξιὰν τῶν γονέων του καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῶν τὴν εὐχὴν. Τότε οἱ προσελθόντες μετὰ τοῦ ἱερέως, μουσικῆς προπορευομένης, μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κουμπάρου καὶ παραλαμβάνουσι αὐτὸν οἰκογενειακῶς· καὶ οὗτος μὲν κρατεῖ εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ φιάλην οἴνου ἐστόλισμένην μετὰ ἄνθη καὶ κουλούραν εἰς τὴν ἄλλην, ἡ δὲ σύζυγός του κἀνιστρον κεκαλυμμένον μετὰ μεταξοτὸν ὕφασμα, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὑπάρχουσι τὰ στέφανα, ὕφασμα δι' ἐνδυμασίαν καὶ ζάχαρις. Ἡ συνοδεία οὕτως ἀπαρτιζομένη καὶ τραγουδοῦσα κατάλληλον ᾠσμα μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, ἵνα παραλαβούσα αὐτὴν μετὰ τῆς συνοδείας τῆς μεταβῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ νύμφη ἐγκαταλείπουσα τὴν γωνίαν ποιεῖ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τρεῖς φορὰς. Ὄταν πλησιάσῃ εἰς τὴν θύραν, προσκυνεῖ πρὸς τὸ ἔδαφος - δείγμα ἀποχαιρετισμοῦ - ἀνατρέπει δὲ ποτήριον πλήρες οἴνου μετὰ τὸν δεξιὸν τῆς πόδα καὶ ἐγκαταλείπει τὴν οἰκίαν μετὰ προσπεποιημένην ἀπροθυμίαν, ὑποβασταζομένη ὑπὸ τῶν παρ' αὐτῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς, ἢ εἰς τινὰ μέρη ὑπὸ τοῦ κουμπάρου καὶ τῆς κουμπάρως.

Οὕτως ἐκκινεῖ ἡ πομπή, ἡ δὲ νύμφη πορεύεται χαμαρώνουσα μετὰ βραδὺ βῆμα καὶ ἀσπάζομένη καθ' ὁδὸν τὰς δεξιὰς τῶν πρεσβυτέρων, οἵτινες ἴστανται ἐκεῖ, ἵνα τὴν ἴδωσι. Προπορεύονται οἱ προσκεκλημένοι τοῦ γαμβροῦ ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς μουσικὴν, ἔπονται δὲ οἱ τῆς νύμφης. Εἰς τινὰ μέρη προηγεῖται τις φέρων ἀρνίον ἐπὶ σούβλας. Ἐν μέσῳ τῆς βοῆς τῶν πυροβολισμῶν, διὰ τῶν ὁποῖων χαιρετᾶται ἡ παρέλασις αὕτη, οἱ παρ' αὐτῶν τραγουδοῦσιν ᾠσμα κατάλληλον.

Εἰς τινὰ μέρη τῆς Μακεδονίας εἶναι συνήθεια ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη νὰ πηγαίνωσιν ἑφιπποὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ μικρὰ ἀπόστασις δὲν δικαιολογεῖ τὴν συνήθειαν ταύτην, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸ τοιοῦτον ὡς λείψανον τῶν παλαιῶν χρόνων, καθ' οὓς ὁ γαμβρὸς ἀπῆγε τὴν νύμφην ἐπὶ τοῦ ἵππου. Εἰς ἄλλα πάλιν μέρη, ἰδίως παρὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις, προηγεῖται τῆς πομπῆς φουστανελλοφόρος μετὰ μακρὰν ῥάβδον, φέρουσιν εἰς τὸ ἄκρον μῆλον καὶ ἀνησθημένον λευκόν

μανδήλιον (φλάμπουρο). Όταν ή πομπή πλησιάση εις την εκκλησίαν, ἄδεται τὸ ἐπόμενον ᾠσμα:

Ἐκ Κρούκ - Κιοῖ.

Μιά πέριδικα παινέθηκε, τουφέκι δέ ἔφραβεται.
Σάν τ' ἀκουσε κῆ ὁ κυνηγὸς πολὺ τὸν βαρυφάνη.
Στήνει τὰ βρόχια ἔς τὰ βουνά, τὰ ξώβεργα ἔς τοὺς κάμπους.
Πιάνουν τὰ βρόχια πέριδικαίς, τὰ ξώβεργα τραγώνης,
Καὶ ταῦτα τὰ μεταξωτὰ κάνουν τῆς μαιουρομάτης.

Γάμος τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαρακατσάνου Φαρμάκη.

ΤΑ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΑΥΤΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΤΕΨΙΝ

Παρά τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας ἡ νύμφη ἴσταται καὶ προσκυνεῖ τρεῖς, ἔπειτα προχωρεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐμπροσθεν τοῦ νυμφικοῦ ζεύγους ὑπάρχει τράπεζα μὲ τὸ ἱερόν Ευαγγέλιον καὶ κιάθος οἴνου, ἐξ οὗ θὰ κοινωνήσωσιν.

Ὁ κουμπάρος ἢ ἡ σύζυγός του «ἀλλάζουν» τὰ στεφάνια, τὰ ὁποῖα εἰς τινὰ μέρη πλέκονται ὑπὸ τῶν παρὰ νυμφῶν ἐκ κλάδων ἀμπέλου καὶ βάμβακος· εἰς ἄλλα πάλιν μέρη γίνονται ἐκ τεχνητῶν ἀνθέων, ἅτινα προμηθεύει ὁ κουμπάρος, καὶ εἰς ἄλλα ὑπάρχουσιν ἀργυρᾶ στεφάνια, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐνθὺ γίνεται ἡ ἱερὰ αὕτη τελετή, ὁ κουμπάρος ῥίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς νύμφης τὸ ὕφασμα, ὅπερ ἔφερεν ἐπὶ τοῦ κανίστου δῶρον εἰς αὐτήν.

Ἄφροῦ λήξη ἢ στέψις, ἡ νύμφη συνάπτει διὰ καρφίδας «χαντρολούλουδο» εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν προσκεκλημένων. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι ἀσπάζονται τὸ μέτωπον τῶν νεονύμφων μὲ τὴν εὐχὴν «στερεωμένα νὰ ζῆστε, ν' ἀσπρίστε, νὰ γηράστε». Εἰς τὰ παρὰ τὸν Ὀλυμπον χορῆα εἰς τὴν ἄνω εὐχὴν προστίθεται καὶ ἡ ἐξῆς: «σάν τὸν Ὀλυμπο, σάν τὸ Κίσαβο».

Κατόπιν τῶν εὐχῶν φέρεται ἐν «γχιούμι» (προχόη) καὶ ἐν «ληγένι» (λεκάνη), ἅτινα ἀποτελοῦσι μέρος τῆς προικός. Ὁ γαμβρὸς κρατεῖ τὴν λεκάνην, ἡ δὲ νύμφη ῥίπτει ὕδωρ, ὅπως πλύνωσι τὰς χεῖράς των ὁ κουμπάρος καὶ ἡ κουμπάρα, οἵτινες ἀνταμείβουσι τὸν κόπον τῶν νεονύμφων διὰ κερματίων, ἅτινα ῥίπτουσιν ἐντὸς τῆς λεκάνης.

Ὁ γαμβρὸς λαμβάνει τὴν νύμφην ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ πορεύεται βραδέως καὶ εὐπρέπῳ μετὰ τῆς συνοδείας εἰς τὴν οἰκίαν του. Εὐθὺς δὲ ὡς πλησιάσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν, ἀρχίζουσι οἱ παρὰ νυμφῶν νὰ τραγουδῶσι κατάλληλα εἰς τὴν περίστασιν ᾠσματα.

Ἡ νύμφη εὐθὺς ὡς φθάσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, προσκυνεῖ τρεῖς καὶ κάμνει τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῆς θύρας διὰ βουτύρου καὶ κατόπιν θέτει τὸν δεξιὸν τῆς πόδα ἐπὶ τοῦ καταφλίου. Εἰσελθοῦσα δὲ εἰς τὴν νέαν οἰκίαν τῆς, θέτει πάλιν τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ὑννίου, ὅπερ δηλοῖ ὅτι εὐχεται εἰς τὸν νέον οἶκον εὐτυχίαν ἴσως ὅμως ὁ συμβολισμὸς οὗτος νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλην μεγαλειτέραν σημασίαν, καθότι ὁ χάλυψ θεωρεῖται ὁ ἀμείλικτος ἐχθρὸς τῶν κακῶν πνευμάτων.

Εἰς τινὰ μέρη τῆς Μακεδονίας ἡ νύμφη θραύει μίαν μελόπηταν καὶ διασκορπίζει τὰ τεμάχια. Ἀλλαχοῦ πάλιν προπαρὰσκευάζονται δύο κουλοῦραι, τὰς ὁποίας ἡ νύμφη θραύει ὡσαύτως, τὰ δὲ τεμάχια αὐτῶν ῥίπτει πρὸς τὰ ἔνδον τῆς οἰκίας καὶ πρὸς τὰ ἔξω.

Παρὰ τὴν κλίμακα δίδεται προχόη τῇ νύμφῃ, ἣτις ἀνερχομένη τὴν κλίμακα, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη, ῥίπτει ὀλίγον ὕδωρ εἰς ἑκάστην βαθμίδα καὶ ἀνατρέπει τὴν ἔμπροσθέν τῆς τεθειμένην ὕδραν.

Ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ καὶ ὁ πατήρ τῆς νύμφης, οἵτινες δὲν παρίστανται κατὰ τὴν στέψιν, ἱστάμενοι ἐπὶ τῆς κλίμακος θραύουσι τοὺς νεονύμφους μὲ ζάκχαριν, βαμβιακόσπορον, κριθὴν καὶ μὲ νομίσματα, ἅτινα γίνονται ἀνάρπαστα ὑπὸ τῶν παιδῶν. Ὁμοίως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις, ὅτε ἡ νύμφη εἰσήρχετο εἰς τὴν νέαν κατοικίαν τῆς, ἐγένετο δεκτὴ διὰ βολῆς καρυδιῶν, σύκων, ζακχάρους καὶ ἄλλων ὁμοίων.

Εὐθὺς ὡς φθάσῃ τὸ ζευγὸς εἰς τὴν αἴθουσαν, ῥίπτεται κάτω ἐν μάλλινον ὕφασμα «βιλέντσα», ὑποκάτω τῆς ὁποίας ὑπάρχει ῥόϊδον. Ἡ νύμφη ὑποχρεοῦται νὰ πατήσῃ ἐπ' αὐτοῦ καὶ νὰ τὸ θραύσῃ, ἔπειτα δὲ ὑποκλίνεται, προσκυνεῖ πρὸς τοὺς πενθερούς τῆς καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ φιλοῦσιν αὐτήν εἰς τὸ στόμα, ὅποτε τῇ δίδουσι καὶ τὰ χρυσᾶ νομίσματα, ἅτινα κρατοῦσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ των στόματι, ὡς δεῖγμα ὄρκου, ὅτι μόνον χρυσᾶ λόγια θὰ ἀνταλλάσσονται μεταξύ των. Κατόπιν

ἀσπάζεται τὰς δεξιὰς ὄλων τῶν παρευρισκομένων, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, παρὰ τῶν ὁποίων λαμβάνει ὡς δῶρον νόμισμά τι.

Ἄφου οἱ προσκεκλημένοι λάβωσιν ἀναψυκτικά, ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει γεγωνυῖα τῇ φωνῇ τὸ προικοσύμφωνον, τὸ ὁποῖον κατόπιν ὑπογράφεται ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ γαμβροῦ καὶ τῶν μαρτύρων, καὶ δίδεται κατόπιν εἰς τὸν πατέρα τῆς νύμφης, ὅστις φυλάττει τοῦτο, ἵνα ἐν περιπτώσει ἀκαίρου θανάτου ζητήσῃ ὀπίσω τὴν προῖκα τῆς κόρης του. Οὕτως οἱ πρακτικοὶ οὔτοι χωρικοὶ τῆς Μακεδονίας, ἀν καὶ εἶναι ἀρωσιωμένοι εἰς σύμβολα καὶ ἀλληγορικὰς τελετὰς, ἐν τούτοις δὲν λησιμονοῦσι καὶ τὰς πεζὰς ἀληθείας τῆς ζωῆς. Οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης προσφέρουσιν εἰς τὸν γαμβρὸν ἓνα ἀλέκτορα, καὶ ἔπειτα συνοδεύουσι τοὺς γονεῖς αὐτῆς εἰς τὴν οἰκίαν των, ὅπου διασκεδάζουσι μέχρι τῆς ἑσπέρας. Εὐρισκομένη ἤδη ἡ νύμφη ἐν τῇ νέα αὐτῆς οἰκίᾳ, ὀδηγεῖται ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων γυναικῶν εἰς τι δωμάτιον καὶ ἐκεῖ κάθεται ἐν τινὶ γωνίᾳ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν τοῦ γαμβροῦ, ὑφ' ὧν κρατοῦνται αἱ χεῖρές της, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς της τοποθετεῖται ἄρτος μὲ ἀλατέραν. Ἡ κουμπάρα καὶ αἱ ἄλλαι φίλαι τῆς νύμφης καθήμεναι πέριξ αὐτῆς διασκεδάζουσιν ἕδουσαι, ἐνῶ ὁ γαμβρὸς μὲ τοὺς φίλους του διασκεδάζει εἰς ἕτερον δωμάτιον τόσον ἐνθουσιωδῶς, ὥστε καταλήγουσιν εἰς τὸ θραύσιμον οἰκιακῶν σκευῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τούτου, εἰς ἕξ αὐτῶν κατέρχεται καὶ συλλαμβάνει τὸν μεγαλειότερον τῆς οἰκίας ἀλέκτορα καὶ φονεύει αὐτόν. Πολλὰ δὲ ἕσματα ἕδονται κατὰ τὴν διασκέδασιν, οἷον τὸ ἐξῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ:

Μαργαριτὰς' εἶν' ὁ γαμβρὸς καὶ μάλαμα ἡ νύμφη,
Κῆ ὑποίος τοὺς ἑσπεράνῳσε πολλὰ χρόνια νὰ ζῆσῃ.

Μετὰ τὴν διασκέδασιν πρὸς τὴν ἑσπέραν οἱ προσκεκλημένοι ἐξέρχονται μὲ τὴν μουσικὴν εἰς τὸ «μεσοχώρι» καὶ ἀρχίζουσι τὸν χορὸν, ἀφίνοντες τὴν νύμφην νὰ διασκεδάξῃ μὲ τὰς φίλας της.

Εἰς ἄλλα ὅμως μέρη, ὡς π. γ. ἐν Σελίτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, μετὰ τὴν στέψιν οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ προσκεκλημένοι μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς νύμφης εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων αὐτῆς, ἐνθα τράπεζαι, πλούσιαι καὶ μεστὰὶ παντοδαπῶν φαγητῶν μετὰ οἴνου ἐκλεκτῶν εἶνε παρατεθειμέναι δι' αὐτοῖς, μουσικὴ δὲ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς φαγοποσίας παιανίζει διάφορα ἕσματα. μετὰ δὲ ταῦτα ἀρχίζουσι τὰ ἕσματα καὶ οἱ χοροὶ παρατεινόμενοι ἐπὶ πολὺ καὶ ψάλλουσι μέχρι τῆς 11 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν Τουρκιστί, ὅποτε ὁ γαμβρὸς μετὰ τῆς νύμφης καὶ μετ' ἀπάντων τῶν προσκεκλημένων, προπορευομένης τῆς μουσικῆς, μεταβαίνει εἰς τὴν πλατεῖαν, ἐνθα προσέρχονται καὶ οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ χορεύουσι σφρτὸν χορὸν ἐλληνικώτατον ψάλλοντες καὶ τὰ ἐπόμενα ἕσματα κατὰ σειράν πρῶτον μὲν οἱ ἄνδρες, εἶτα δὲ αἱ γυναῖκες. Σημειωτέον δ' ὅτι διευθυντῆς τοῦ κανονικωτάτου καὶ σεμνοπρεπεστάτου τούτου χοροῦ εἶνε ὁ ὑπὸ πάντων ἐκτιμώμενος σεβαστὸς κουμπάρος.

Ἐβγάτε ἀγόρια 'ς τὸ χορὸ, κορίτσια 'ς τὰ τραγοῦδια
νὰ ἰδῆτε καὶ νὰ μάθητε πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη.
'Απὸ τὰ 'μμάτια πιάνεται, 'ς τὰ χεῖλη καταβαίνει,
κι' ἀπὸ τὰ χεῖλη 'ς τὴ καρδιά διζώνει καὶ δὲν βγαίνει.

Ἔτερον

Γιὰ τὰ σένα κυρὰ νύμφη
πέντε κάστρα μαλωνάμε
κι' ἄλλα πέντε πολεμοῦσαν
γιὰ τὰ δρόσ' τὰ μαῦρα 'μμάτια
καὶ τὸ κόκκινὸ σου χεῖλι.

ΓΑΜΗΛΙΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΕΙΣ

Τὴν ἑσπέραν δίδεται δεῖπνον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπηρετεῖ ἡ νύμφη. Οἱ δὲ φίλοι κάμνουσι διαφόρους προπόσεις, οἷαι αἱ ἐξῆς:

1) Πρὸς τοὺς νεονύμφους.

Νὰ ζήσουν, στερεωμένα, πάντα τέτοια (χαραῖς δηλ.) νᾶχουν λίγα
κρᾶσι καὶ πολλὴ ἀγάπη.

2) Πρὸς τὸν κουμπάρον καὶ τὴν κουμπάραν.

Πάντα ἄξιος ὁ Καλητάτας κ' ἡ Καλημᾶνα.

3) Πρὸς τὸν ἱερέα.

Κ' εἰς τὰ ἱεροπαῖδια σας.

4) Πρὸς τοὺς λαϊκοὺς συνδαιτημόνας.

Κ' εἰς τ' ἀρχοντοπαῖδια σας.

5) Πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ γαμβροῦ.

Ἄσα καρποπατήματα 'ς τοῦ Βαρδαριοῦ τὸν κάμπο, τόσα καλὰ νὰ
δώσ' ὁ θεὸς 'ς τὸ σπῖτ' ποῦ τραγουδοῦμε.

ἐνῶ ἡ νύμφη ἀδιακόπως προσφέρει οἶνον πρὸς τοὺς διαρκῶς τραγουδοῦντας.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἔρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ ἀρχεται χορὸς ἀπλοῦς καὶ ἡσυχος, ὅστις λήγει εὐθὺς μετὰ τὴν τρίτην στροφὴν. Οἱ νεωστὶ ἐλθόντες ἐπισκέπται λαμβάνουσιν ἀναψυκτικά καὶ ἀπέρχονται. Ἄφου δὲ ἀναχωρήσωσιν ἀρκετοὶ τῶν προσκεκλημένων, ἡ νύμφη ἀφαιρεῖ τὴν σκέπην της καὶ μένει μὲ τὰ ἄνθη καὶ τὰ τέλλα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Πρὸς τὴν αὐγὴν ἀπέρχονται ἅπαντες, ἐνῶ ἡ μουσικὴ συνοδεύει τὸν κουμπάρον μέχρι τῆς οἰκίας του.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΙΝ

Τὴν Δευτέραν ἀπὸ πρωΐας ἡ νύμφη ἀναλαμβάνει τὰ νέα αὐτῆς καθήκοντα κατὰ τρόπον ἐκδηλοῦντα τὴν σκληρὰν ἐργασίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλεται ἡ γυνὴ τῆς Μακεδονίας. Βοηθεῖ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ γαμβροῦ κατὰ τὸ «νύμφος», ἀσπάζεται κατόπιν τὴν δεξιάν των καὶ προετοιμάζει τὸ πρόγευμα· ἐκείνοι δὲ προσφέρουσιν αὐτῇ δῶρα. Κατόπιν μοιράζει τὰ τέλλα της εἰς τὰ γειτονοκόριττα.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τὴν ἐπισκέπτονται οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς της· ἀνταποδίδεται δὲ παρομοία ἐπίσκεψις ἐκ μέρους τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ. Ἐφιπποὶ νέοι μὲ τὴν μουσικὴν ἐπισκέπτονται τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης, τὸν κουμπάρον καὶ λοιποὺς φίλους καὶ προσκαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς διασκέδασιν. Οὗτοι δὲ συμβάλλουσιν εἰς τὴν διασκέδασιν ταύτην, στέλλοντες μίαν κολούραν, ψητὸν κρέας καὶ κρασί· ὁ κουμπάρος στέλλει μεγαλύτεραν μερίδα τῶν ἄλλων, πολλάκις δὲ καὶ ὀλόκληρον ἀρνίον καὶ μέγα δοχεῖον μὲ οἶνον. Τὴν ἑσπέραν δίδεται δεῖπνον πλουσιώτατον, οὐτινος τὰ λείψανα διαμοιράζονται τοῖς πτωχοῖς. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον προσκαλοῦνται καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς εἰς χορὸν, ὅστις διαρκεῖ μέχρι πρωΐας.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς Τρίτης ἔρχονται οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τῆς νύμφης εἰς τὴν νέαν οἰκίαν της, ὅπως τὴν βοηθήσωσιν εἰς τὴν παρασκευὴν γλυκύσματος. Ἀὕτη ἴσταται πλησίον τραπέζης ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης ζυμώνουσα, αἱ δὲ λοιπαὶ χορεύουσι περὶ αὐτῆς, ἰστάμεναι κατὰ διαλείμματα καὶ κόπτουσαι τὴν ζύμην διὰ νομισμάτων. Ἄφου τὸ γλύκισμα ἐτοιμασθῇ, ἐν μεγάλῃ παρατάξει καὶ ἐν συνοδείᾳ μουσικῆς φέρεται εἰς τὸν δημόσιον κλίβανον ὁμοίως δὲ ἐπιναφέρεται κατὰ τὴν ἑσπέραν.

Τὴν Τετάρτην ἡ νύμφη ἐνδύεται «τὴν δευτεριάτικη στολή της» καὶ συνοδευομένη ὑπὸ δύο ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ ἢ ὑπὸ τῆς μητρὸς της καὶ τῆς πενθερᾶς της, πηγαίνει εἰς τὴν βρύσιν τοῦ χωρίου. Φέρει νέαν ὑδρίαν τοποθετημένην ἐπὶ ὀρθοῦ κεντητοῦ ὑφάσματος ἐπὶ τοῦ ὄμου της καὶ κρατεῖ αὐτὴν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κεκλιμένην πρὸς ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς της· ὅμοια δὲ δοχεῖα καὶ ἐν τῇ αὐτῇ στάσει φέρουσι καὶ αἱ φίλαι της. Ἡ τοιαύτη ὑδροφορέα εἶνε ὁμοία πρὸς τὰς σκιηᾶς, τὰς ὁποίας βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγείων. Οὕτω δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη ὑπάρχει ζῶσα καὶ νῦν ἔτι, ὅπως εἶχε καθ' ἡν ἐποχὴν ἔζη ὁ Ἀπελλῆς. Ἐντὸς τῶν δοχείων τούτων ῥίπτουσι μοσχοκάρνα, ἄνθη, σῖτον ἢ κριθὴν καὶ νομίσματα, ἅτινα κατόπιν ῥίπτονται ἐντὸς τῆς βρύσεως ἢ τοῦ φρέατος, ὡς δῶρα ἀρμόζοντα εἰς τὴν ἐκεῖ διαμένουσαν νύμφην. Τὰ δοχεῖα πληροῦνται ὕδατος καὶ κενοῦνται ἔξωθεν τῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας. Τὸ τοιοῦτον ἐπαναλαμβάνεται τρίς, τοῦ ὕδατος λαμβανομένου ἐκ τριῶν διαφόρων πηγῶν.

Τὴν Πέμπτην ἡ νύμφη «ἐκκλησιάζεται». Λίαν πρῶτ' αἱ συγγενεῖς

της «βγάζουν τὴ νύμφη εἰς τὴν ἐκκλησιά», μεθ' ἧ ἐπανερχόμενοι οἴκαδε λαμβάνουν ἀναψυκτικὰ καὶ εἶτα ἀπέρχονται. Τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς ἡ νύμφη μεταβαίνει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων της, ἐνθα λούει τὴν κόμην της μὲ ὕδωρ μεμιγμένον μὲ κίτρινα ἄνθη, γαρύφαλλα καὶ ἄλλα ἀρωματικά, ἅτινα συλλέγονται καὶ φυλάσσονται διὰ παρομοίας περιστάσεις· κατόπιν ἔρχεται καὶ ὁ γαμβρὸς καὶ παραμένονσι μέχρι τῆς Κυριακῆς. Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη εἶνε τὰ «ἐπιστροφία, πιστροφίλια, ἀπογγύρισμα ἢ ἀντίγαμος». Τὴν Κυριακὴν τὸ γεῦμα ὀδηγοῦνται οἴκαδε ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης καὶ ἄλλων συγγενῶν. Ἡ αὕτη τελετὴ ἐπαναλαμβάνεται μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, ὅποτε ἐπισκέπτονται τὸν κουμπάρον καὶ διασκέδάζουσιν. Ἡ διασκέδασις αὕτη εἶνε ἡ ἐπισφράγισις τοῦ γάμου τοῦ Μακεδόνα χωρικοῦ.

ΖΗΣΗΣ Μ. ΚΟΤΙΩΝΗΣ

ΛΙΙΑΚΜΩΝ ΠΟΤΑΜΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνα καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Φάγε κόττα τὸ Γεννάρη, κόκουταν τὸν Ἀλωνάρη.
Ἡ σκύλλα ἀπ' τὴν ἀδειά της τὰ καμ' γκαβά.
Ἐρωτῶντας πηγαίνεις καὶ εἰς τὴν Πόλι.

ΠΑΥΛΟΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

Καθ' ὃν χρόνον βαρὺς ὁ τῆς τυραννίας ζυγὸς περιέσφιγγε τὰς Κοινοτήτας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δεινὰ ποικίλα ἐπεσωρεύοντο ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν προγόνων ἡμῶν, ἄνδρες ῥηξικέλευθοι εἰς ὑπέρτερον βαθμὸν κυυφοροῦντες τὸ ἔμφυτον παρὰ τοῖς Ἕλλησιν αἴσθημα τῆς φιλογενείας, μὴ ἀνεχόμενοι σκληρότητα καὶ θηριωδίαν τῶν ἀρχόντων, ἠναγκάζοντο ν' ἀποδημῶσιν εἰς χώρας πεπολιτισμένας καὶ ἀκμαζούσας κατὰ τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν λοιπὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Οὕτως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 17 αἰῶνος ἀναφαίνεται σειρὰ συστηματικῆς συναλλαγῆς πρὸς τὰ ἀνθούοντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κράτη τῆς Οὐγγαρίας, Πολωνίας, Πρωσσίας καὶ Ὁλλανδίας καὶ ἄλλων μὲν πόλεων τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἰδίᾳ ὅμως τῶν Ἀρπελακίων, Τσαριτσάνης, Κλεισούρας, Μελενοίκου καὶ Κοζάνης.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐμπορίου τῶν νημάτων καὶ ὑφασμάτων τῶν Ἀρπελακίων καὶ Τσαριτσάνης ἐδημοσιεύθησαν πραγματεῖαι, καταδεικνύουσαι τὸ μέγεθος τῆς δράσεως τῶν εὐτόλμων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐν χαλεπαῖς περιστάσεσι καὶ ὑπὸ συνδήκας αὐστηροῦ περιορισμοῦ. Περὶ τῆς ἐμπορικῆς ὅμως κινήσεως τῆς Κοζάνης ἀνέκαθεν ἀμιγροῦς Ἑλληνικῆς πόλεως ὀλίγαι εἰδήσεις ἐγκατεσπαρμέναι ἐν περιοδικαῖς καὶ ἱστορικαῖς πραγματεῖαις τυγχάνουσιν. Ἐν τούτοις σπουδαῖοι ἐμπορικοὶ οἶκοι τῆς εἰρημένης πόλεως, διανοίγοντες στάδια ἐπικοινωνίας καὶ μετακαρμίζοντες εἰς τὴν πατρίδα σὺν τῇ ὀλικῇ ὠφελείᾳ καὶ τὰς βαθμηδὸν κανονιζόμενας καὶ τελειοποιουμένας τεχνικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς μαθήσεις, ἤκμασαν ἀπὸ τοῦ 1650 μέχρι τοῦ 1775, ὅτε διὰ θεσπίσματος τῆς αὐτοκρατορίας Μαρίας Θηρεσίας ἀπηγορεύθη ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξαγωγή τοῦ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς Αὐστρίας κερδιζομένου χρήματος.

Τὸ θεσπισμα τοῦτο ἐπήνεγκε τὴν πτώσιν πολλῶν Ἑλληνικῶν οἰκῶν καὶ τὴν βαθμιαίαν διακοπὴν τῆς πρῆγιν ζωηρᾶς ἐμπορικῆς

κινήσεως μετὰ τῶν τῆς Μακεδονίας πόλεων, συνεπῶς δὲ καὶ τὸν μαρμαρῶν τῶν τέως ἀνθούοντων κέντρων, ἅπερ μὴ εὕρισκοντα πλέον ἐπιωφελεῖ τὴν περαιτέρω συναλλαγὴν ἐπεξήτουν ἕλληνας χώρας πρὸς κατανάλωσιν τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς.

Καὶ ἡ πτώσις λοιπὸν καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἐν τῇ ξένη ὁμογενῶν

ΠΑΥΛΟΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

οἰκῶν ἐπηρέασε τοσοῦτο τοὺς ἐν τῇ πατρίδι ἐνδημοῦντας; Τοιαύτη τις ἐρώτησις μετ' ἀπαρίας φυσικὸν γὰρ ἐκπορευθῆ ἐκ τοῦ στόματος ἀγνοοῦντος τὰς σχέσεις τῶν ἐν τῇ ξένη τότε ἐμπορευομένων πρὸς τὴν ὀλικὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ γενετείᾳ παρραμενόντων· διότι παρὰ πολλοῖς ἔτι μένει ἄγνωστον ὅτι αἱ ἐν Οὐγγαρία Κομπανίαι τῶν πραγματευτῶν, ἀποτελοῦσαι ἰσχυροὺς συν-

δέσμους ἐξ ὁμογενῶν, ἔδωκαν σπουδαίαν ώθησιν εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τῶν ἐσκοτισμένων ἐκείνων χρόνων καὶ κεφάλαια ἐκ συνδρομῶν αὐτῶν κατατιθέμενα παρὰ τῆ περιφέρειᾳ τῆς Βενετίας τραπεζῆ ὑπῆρξαν τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια συστάσεως καὶ συντηρήσεως Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων πολλοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Τοιοῦτοι ἐμπορικοὶ οἶκοι ἐπίσημοι ἐκ Κοζάνης ἦκμασαν οἱ τῶν Σακελλαρίων, Μουρατῶν, Χαρίση, Αὐλιωτῶν, ἀδελφῶν Τακιατζῆ, Κόνδη, Κοεμτζῆ, Λακοβᾶ κλπ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἱστορικῇ πραγμασίᾳ προσιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν λεπτομερέστερον τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐμπορικὴν ἐκπαιδευτικὴν καὶ τεχνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως Κοζάνης, μεταβαίνομεν εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς παρούσης διατριβῆς περὶ Παύλου Χαρίση, τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου, προτάξαντες εἰσαγωγικῶς καὶ διὰ βραχέων εἰκόνα τῆς πρῆγῃ καταστάσεως σχετιζομένην πρὸς τὰ ἔργα καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ ἀοιδίου ἀνδρός, ἀφιερῶσαντος τὸν τε βίον αὐτοῦ ὀλόκληρον εἰς ὑπηρεσίαν πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν πατρίδα καὶ μετὰ θάνατον διατρανώσαντος διὰ τῆς φιλανθρωποπάτης αὐτοῦ διαθήκης φιλογενέστατα αἰετήματα.

Ὁ ἀοιδίμος Παῦλος Χαρίσης υἱὸς Κωνσταντίνου Χαρίση καὶ ἀπόγονος τῶν ἀπὸ τοῦ 1748 ἐμπαρευομένων ἐν Οὐγγαρία Λούττα Χαρισσιῶν διατηρῶν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν τίτλον τοῦ πολυκλαδοῦς οἴκου τῶν Χαρίση¹⁾ ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν προγόνων τὴν μεγάλην περιουσίαν, ἣν ἐπηρέησε διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ δξυνοίας, ὑπολειφθεὶς μόνος σχεδὸν παράγων ἐν Βουδαπέστη τῶν ἐκ Κοζάνης ἄλλοτε πολυπληθῶν παραγόντων. Συνδέσας δὲ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ μετὰ γυναικῶς εὐγενοῦς καὶ μεμορφωμένης τοῦ οἴκου Σωτηριάδου διήγγεν ἀξιοπρεπῶς, ἀπολαύων πολλῆς ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ παρὰ τῆ ὁμογενεὶ κοινωνίᾳ τῆς Βουδαπέστης, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Ἑλλ. κυβερνήσεως, διεξάγων μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ καθήκοντα προξένου ἐν Βουδαπέστη.

Ἀπὸ τοῦ 1869 ἤδη ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὴν γενέτειραν ἀγάπην καὶ θερμὴν ἀφοσίωσιν συντόμως ἐργασάμενος πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν καὶ δημιουργίαν κεφαλαίου, σκοποῦντος τὴν ἰδρυσιν ἀνωτέρας

¹⁾ Συγγενὴς τῷ οἴκῳ τούτῳ ἦν καὶ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ οἶκος Χαρίση.

Σχολῆς ἐν Μακεδονίᾳ. Ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς ταύτης ὀρμῆς ἐλαιυνόμενος διενήργει παρὰ τοῖς ἐξέχουσιν ὁμογενεσί Σίνα καὶ Δούμπα τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ πόθου, ὅτε ἀσθένεια ἀπρόοπτος ἀνεχαίτισε τὰς ἀγαθὰς προθέσεις τοῦ Παύλου, ὁ δὲ μετ' ὀλίγον ἐκραγείσ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος ἀπερρόφησε τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν φοβερὰν πάλην τῶν δύο συγκαρουομένων ἐθνῶν.

Ἐκτοτε, ἦν καὶ ἀπρόοπτα αἷτια παρεκώλυσαν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου, ἐν τῇ διανοίᾳ ὅμως τοῦ Χαρίση δὲν ἔπαυσεν ἐνισχυομένη ἢ συλληφθεῖσα ἰδέα. Λόγοι ὅμως ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεως τοῦ μακαρίτου ἀνδρός δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἄμεινον ἐκπλήρωσιν.

Ὅλιγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ δι' ἐπιστολῆς ἀποπνεούσης ἄκρατον πατριωτισμὸν καὶ ἐνδεικνυμένης πρακτικότητος πνεύματος ("ἐγὼ ὀπαδὸς τῶν πρακτικῶν γνώσεων θὰ ἐπεθύμουν ν' ἀκούσω ὅτι οἱ ἄνδρες καὶ ἡ νεολαία τῆς Κοζάνης ἐμφοροῦμενοι πρακτικωτέρων σκέψεων θὰ ἐπεδίδοντο εἰς βιομηχανικὰ καὶ τεχνικὰ ἔργα, τὰ μόνον προαγωγὰ πλοῦτος, κινήσεως, ζωῆς καὶ εὐημερίας· διὰ τοῦτο ἐνδύμωχος πόθος μου θὰ ἦτο ἡ ἰδρυσις Τεχνολογικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς ἐν Κοζάνῃ..."), ἀνήγγειλε τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν αὐτοῦ πρὸς ἰδρυσιν Βιομηχανικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς ἐν τῇ γενετείρᾳ, ὑπισχνόμενος νὰ καταβάλῃ ἐξ ἰδίων τὰς ἀπαιτούμενας δαπάνας πρὸς ἰδρυσιν καὶ συντήρησιν τῆς εἰρημένης Σχολῆς. Ἐνῷ τοιαύτη ἀπόφασις ἠγγλάξε τὴν συνείδησιν αὐτοῦ νόσος ἐνσκήψασα διέκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου καὶ τῇ 29 Μαρτίου 1902 ἐτελεύτη ἐν Βουδαπέστη ὁ καλὸς ἀνὴρ. Οὐχ' ἦττον ἡ θέλησις αὐτοῦ δὲν ἔμεινε φιλὸς πόθος, ἀλλ' ἐν τῇ πρακτικότητι τῆς διανοίας του οὗτος προβλέπων καὶ τοιαύτην περίπτωσιν διὰ διαθήκης ἐξησφάλιζε τὴν περὶ Σχολῆς βούλησίν του.

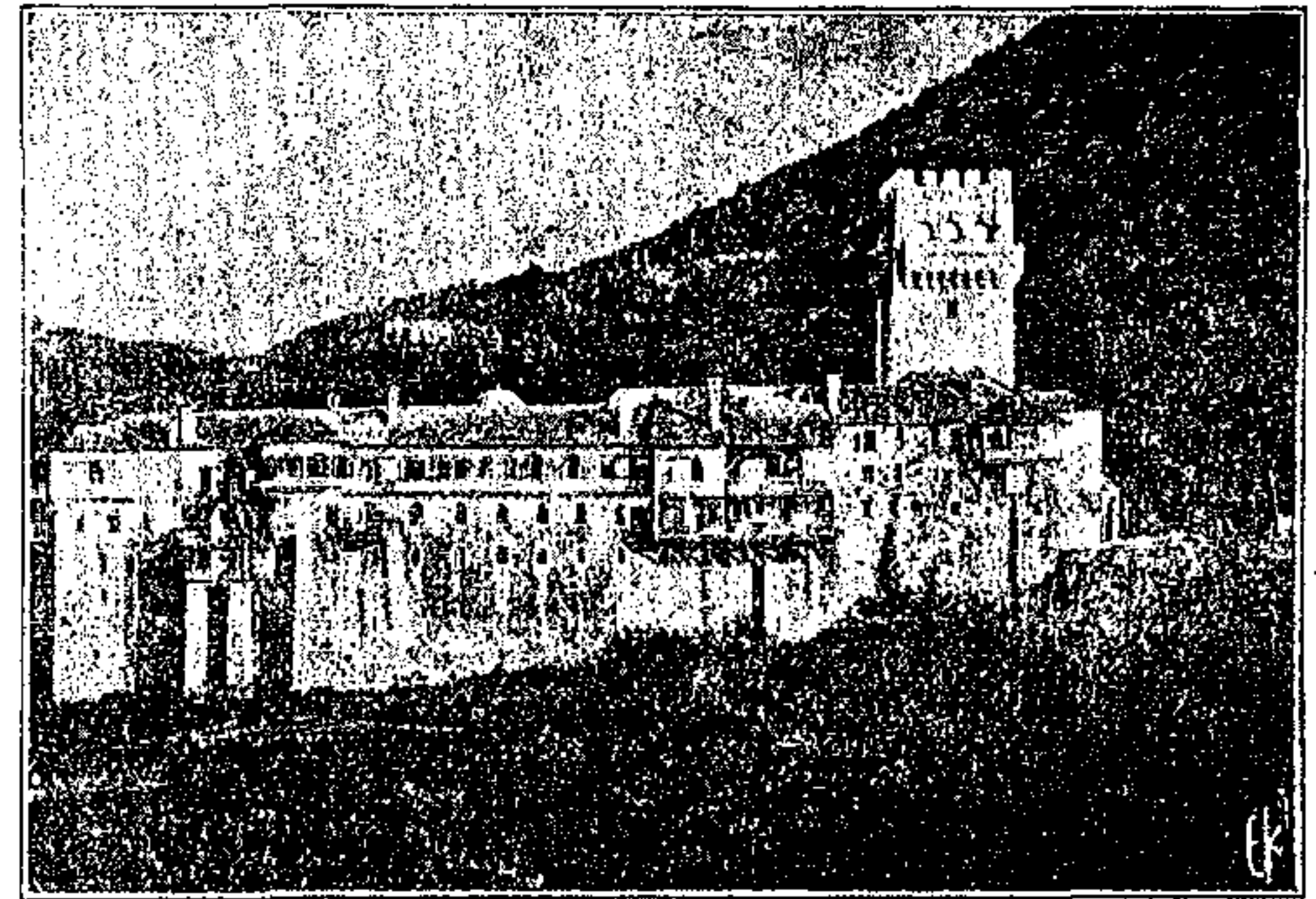
Καὶ εἶνε διδακτικώτατον τὸ μέρος τῆς διαθήκης τὸ καθορίζον τὰς βάσεις τῆς ἰδρύσεως καὶ τὰς συνθήκας τῆς μελλούσης λειτουργίας τῆς Σχολῆς. "Α') Ἐπειδὴ οἱ πρόγονοί μου ἐν τῇ πόλει τῇ διατηρούσῃ τὰ πατριαρχικὰ ἕθη καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα ἀπέκτησαν τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν περιουσίαν, εὐρίσκω καλὸν νὰ ἰδρύσω τοιοῦτον κατάστημα ἐκπαιδευτικὸν καὶ κοινωφελές, τὸ ὅποιον νὰ φέρῃ τὴν εὐημερίαν εἰς τὴν Ἑλληνικῆς Ἐθνικότητος ὀρθόδοξον Κοινότητα Κοζάνης ἢ τὰ ἄξια ταύτης μέλη, ὅπερ κάλλιον οὕτω φρονῶ ὅτι

δύναται νὰ καταρθωθῆ, ἀν ἐκ τῶν χρημάτων τῆς ἰδρυθησομένης Σχολῆς οἱ μαθηταὶ αὐτῆς (ἄρρενες καὶ θήλεις) ἀποκτώσι τὰς ἀναγκαίους Γεωργικὰς, Βιομηχανικὰς καὶ Χειροτεχνικὰς γνώσεις καὶ ταύτας τὰς γνώσεις ἐμπράκτως ἐφαρμόζωσιν. Ὅριζω λοιπόν, ὅπως ἐν τῇ πόλει τῆς Κοζάνης ἐκ τῶν κατωτέρω ἀναφερομένων εἰσοδημάτων καὶ ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ ἤδη ταύτῃ διαρρηθέντων ποσῶν ἰδρυθῆ καὶ διατηρηθῆ Γεωργικὴ καὶ Βιομηχανικὴ Σχολή, εἰς τὴν ὁποίαν παιδιὰ ἐκλεγόμενα ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου (Ἀντιπροσωπείας τῆς Κοινότητος) πρὸ παντὸς ὀρφανὰ καὶ πτωχὰ ἄξια βοήθειας διδάσκωνται καὶ ἀνατρέφονται δωρεάν, ἵνα διὰ τῶν ἀποκτηθεισῶν γνώσεων πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ ἀποκτώσι περιουσίαν. Ὅριζω ὅπως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διορισθῶσι κατάλληλοι καθηγηταί, καὶ ἐπίσης ὅπως κτισθῶσι τὰ κατάλληλα κτίρια πρὸς ἐξάσκησιν πρακτικῆν τῶν τεχνῶν μετὰ τῶν ἀναγκαίων μηχανῶν καὶ ἐργαλείων. Ἐν ἣ περιπτώσει ἤθελον περισσεύσῃ ἐκ τῶν πρὸς τοῦτο ὀρισμένων χρημάτων νὰ δίδωνται ἀνά χίλια κορῶνα προἰξ εἰς ὀρφανὰ ἄξια ὑποστηρίξεως ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ νομιφεύωνται μὲ νέους ἐκπαιδευθέντας ἐν τῇ ἄνω Σχολῇ τῆς Κοζάνης καὶ διαμένωσιν ἐν Κοζάνῃ. Ὅριζω ἐπίσης ὅπως ἐν ἣ περιπτώσει ἐκ τῶν ὀρισθέντων ποσῶν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς Σχολῆς καὶ προίκισιν τῶν ὀρφανῶν περισσεύσασιν εἰσέτι ποσὰ τινα, τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Κοζάνης ἐκλέγῃ πέντε πτωχοὺς νέους ἐκ τῶν ἀξιοτέρων καὶ ἀποστέλλῃ αὐτοὺς πρὸς ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς Ἀθήνας ἢ εἰς ἀνωτέραν τινα Σχολὴν τῆς Εὐρώπης μέχρι περατώσεως τῶν σπουδῶν των, στελλομένων τῶν βοηθημάτων διὰ τοῦ Δημ. Συμβουλίου ἐν συμπράξει μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἰδρυμάτων ἐπιτροπείας.

Β') Ὅπως ἐκφράσω τὴν πρὸς τὴν πατρίδα μου ἀγάπην, ὀρίζω ὅπως τὰ ἐν Βουδαπέστη ἢ τὰ ἐν τῇ Οὐγγρικῇ πατρίδι κατοικοῦντα πτωχὰ ὀρθόδοξα παιδιὰ ἐξ Ἑλλήνων καταγόμενα ἄρρενα καὶ θήλεια βοηθῶνται πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Σχολείων καὶ ἐκπαίδευσιν αὐτῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν τούτων ὀρίζεται ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῶν ἰδρυμάτων Ἐπιτροπείας. Ἐπειδὴ φρονῶ ὅτι ἡ Οὐγγρικὴ ὑπερηκότης δὲν ἀποκλείει τὰ ἐξ Ἑλλήνων ὀρθοδόξων καταγόμενα τέκνα νὰ καλλιεργῶσι τὴν γλώσσάν των, ὀρίζω ὅπως τὰ βοηθήματα ταῦτα δίδωνται εἰς τοιαῦτα παιδιὰ, τὰ ὁποῖα καὶ κατ' οἶκον ὁμιλοῦσι καὶ ἀσχολοῦνται περὶ τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν.

Γ') Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀφιερωμένων διὰ τὰ Χαρίσεια Ἰδρύματα ἕτερον κατωτέρω ὀριζόμενον μέρος ὀρίζω, ὅπως χορηγῆται εἰς πτωχοὺς ἐν Ἑλλάδι μαθητὰς ὀρθοδόξους καὶ ἐξ Ἑλλήνων καταγόμενους μέχρι περατώσεως τῶν σπουδῶν των ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τούτων ὀρίζεται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἐπὶ τῶν Χαρίσειων ἰδρυμάτων.»

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περικοπῶν καταφαίνεται ἡ πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν πατρίδα γενναϊόφρων ἀφοσίωσις τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς ἐν τῇ πρα-

ΜΟΝΗ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ ΕΝ ΑΙΓΩΝΙ (Ἄγιος Ὅρει).

κτικότητι τοῦ πνεύματός του, καθορίζοντας τὰς ὑποχρεώσεις τῶν εὐεργετουμένων ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης. Ἡ αὐτὴ δ' ἔμμονος πρόνοια διατυποῦται καὶ περὶ τὰ προσάντα τῶν διαχειριστῶν τῆς περιουσίας, καθ' ἣν ἡ ὀρθόδοξος πίστις καὶ ἡ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης προβάλλονται ὡς ἀπαραίτητοι ὅροι τοῦ δικαιώματος τοῦ διαχειρίζεσθαι " . . . ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ὁ βίθεις ἀνεφίξος μου καὶ οἱ ἄρρενες ἀπόγονοί του φέρωσι τὸ ὄνομα Χατζηχαρίση, διατηρήσωσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, μὴ ἀρνηθῶσι τὴν Ἑλλ. καταγωγὴν καὶ νὰ κατέχωσι τὴν Ἑλλ. γλῶσσαν ἐγγράφως καὶ προ-

φορικῶς. Ἐλπίζω οἱ ῥηθέντες ἀνεψιοὶ μου καὶ ἀπόγονοὶ των ὅτι θὰ νομφευθῶσιν ἐξ Ἑλλήνων καταγομένων ὀρθοδόξου γυναικας, καὶ κατωτέρω "Τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Χατζῆ θὰ λαμβάνωσι τὸ κατωτέρω ὀριζόμενον ποσὸν (20,000 κορώνας) μόνον ἐφ' ὅσον διατηροῦσι τὴν πίστιν των, τὴν Ἑλλ. ἐθνικότητά των καὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ τούτων μόνοι ἐκείνοι θ' ἀμειβῶνται, αἵτινες διατηροῦσι πίστιν Ἑλληνικὴν, ἐθνικότητα καὶ γλῶσσαν αὐτοὶ καθῶς καὶ οἱ ἀπόγονοὶ των. "Ἄν μέλος τι τῆς οἰκογενείας ταύτης δὲν ἤθελε συμμορφωθῆ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὀριζόμενα, ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτοῦ ἢ ἀμοιβή τῆς διαχειρίσεως ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας καὶ διανέμεται εἰς τὰ λοιπὰ μέλη».

Σύμπασα ἡ κίνησις καὶ ἀκίνητος περιουσία τοῦ Παύλου Χαρίση ἀνέρχεται εἰς 1,969,459 κορώνας. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς εὐγενοῦς δεσποίνης Σοφίας νῦν κομήσσης Atlema νεμομένης μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτῆς τὴν ἐπικαρπίαν, ἐγκαθίστανται τὰ Χαρίσεια ἱδρύματα ὡς νόμιμος κληρονόμος. Ἐκ τῶν 82,000 λοιπὸν κορωνῶν ἐτησίου εἰσοδήματος τοῦ καθαρῶς ὑπολοίπου τῆς περιουσίας 1,609,519, ἀφαιρουμένων ποσῶν τινῶν συμφώνως τῷ γενομένῳ συμβιβασμῷ, ἐν τέταρτον καρπωθήσεται ἡ Κοινότης Βουδαπέστης, ἕτερον τέταρτον ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις, καὶ τὰ 2/4 προορίζονται ὑπὸ τῆς διαθήκης πρὸς Ἰδρυσιν Ἑπαγγελματικῆς Σχολῆς ἐν Κοζάνῃ. Ἀλλὰ τοῦ κόρους τῆς διαθήκης ἀπειλουμένου συνεπεία τυπικῆς παραδρομῆς καὶ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως μὴ ἐπιτρεπούσης ἐξαγωγῆν χρημάτων εἰς χώραν, πρὸς ἣν δὲν ὑπῆρχε σύμφωνος, μηδ' ἀναγνωρισούσης τὸν πρόεδρον τῆς Κοινοῦτος Κοζάνης καὶ τὸν Μητροπολίτην αὐτῆς ὡς ἀποτελοῦντας μέλη τῆς ἐπιτροπείας, κίνδυνος ἐπηκολούθησε μὴ μὲνῶσιν ἀνεκπλήρωτοι αἱ διατάξεις τοῦ διαθέτου. Μετὰ πολλὰς τέλους διαπραγματεύσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ τε Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἑλλ. ἐν Βιέννῃ πρεσβείας καθωρίσθησαν αἱ βάσεις τοῦ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας μετέχει καὶ ἡ Αὐστρ. Κυβέρνησις διὰ τοῦ ἀρμοδίου διευθυντοῦ ἐπὶ τῶν ἀφιερωμάτων, καὶ ἄνευ ἀπομακρύνσεως τῶν θελήσεων τοῦ διαθέτου κατὰ τὰ λοιπὰ μετατοπίζεται ἡ Ἰδρυσις τῆς Σχολῆς ἀπὸ Κοζάνης εἰς Βουδαπέστην, ἐν ἣ ὀρίζεται ἵνα μεταδίδωσι νέοι πτωχοὶ ἐκ Κοζάνης πρὸς περαιτέρω σπουδὰς, φυλάττωνται δὲ ἔγκυροι οἱ λοιποὶ ὄροι.

Ἀσχέτως νῦν πρὸς τὴν ἐπελθούσαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀοι-

δίμου εὐεργέτου μεταβολὴν ἢ πατρὶς αὐτοῦ εὐγνωμόνως διατελοῦσα πρὸς τὴν σκιάν αὐτοῦ ἄληστον δὲ τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς διαφυλάττουσα ἐνεχάραξεν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μελῶν αὐτῆς αἰδῖον τὴν ἐκτίμησιν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τέκνον τῆς Μακεδονίας, ὅπερ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Βαλταδῶρων Μακεδόνων ὡσαύτως ἐπόμενον τῇ ἱερᾷ παραδόσει τῶν ἐν τῇ ξένη ὁμογενῶν κατὰ τοὺς ἐν ἀρχῇ τῆς παραύσης προειρημένους χρόνους, συνεκράτησε μὲν ἄμωμοι καὶ ἄκροτα τὰ αἰσθητήματα αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ Γένος, κατέλιπε δὲ ἀξιμίμητον παράδειγμα τοῖς ἐπιζῶσιν ἐθνωφελούς καὶ πρακτικῆς χρήσεως τῶν κεκτημένων.

Π. Ν. Λ.

ΜΟΡΙΧΟΒΟΝ

Μορίχοβον.....

Ποῖός Ἑλληὴν μετ' ἀγωνίας καὶ ἐλπίδων δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ γλυκὸ ὄνομά σου; Ποιὰ Ἑλληνικὴ καρδία δὲν ἐσκίρτησεν εἰς τὸν ἀντίλαλον τῶν τροπαίων σου καὶ εἰς τὸ θλιβερόν μήνυμα τῶν ἑκατομβῶν σου;

Εἰς τὰ ὕψη σου τὸ ἔθνος ἐτοποθέτησε τὸ βορεινὸν προπύργιον, τὴν ὀχυρὰν ἀκρόπολιν τῶν ἐθνικῶν κειμηλίων καὶ παραδόσεων ἐν τῇ περιμαχίτῳ χώρᾳ.

Εἰς τὰ ἀχανῆ καὶ βαθυῦσκα δάση σου ἄσυλον καὶ σωτηρίαν ἐζήτουν οἱ ἱεροφάνται τῆς ἐλευθερίας, δσάκις ὡς ἄγρια θηρία κατεδιώκοντο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Ἐκεῖ ἐζωντάνεψαν τὰ κλέφτικα ἐκεῖνα λημέρια, τὸ καύχημα τῶν παρελθουσῶν γενεῶν.

Οἱ δὲ γυμνοὶ καὶ μὲ βραχῶδεις κορυφὰς λόφοι παρεῖχον ἰσχυρὸν ἔρεισμα καὶ φυσικὸν προμαχῶνα εἰς τοὺς λιποφυγοῦντας μαχητάς σου. Ἐπ' αὐτῶν ἦ σῶσι ἐχαιρέτιζον τὴν νίκην ἢ... ἀπεχαιρέτων διὰ παντὸς τὴν γῆν τῆς ὀδύνης καὶ τῶν πικριῶν.

Ποσάκις τὰ ὄρνεα τῶν πετρωδῶν καὶ ἀποκρήμων ὄχθῶν τοῦ Ἐριγῶνος καὶ οἱ λύκοι τῶν δασῶν τοῦ Σουλτογιάννη δὲν ἐξετέλεσαν καθήκοντα νεκροθιαπτῶν καὶ εἰς τάφους τῶν ἀτάφων

παλληκαριῶν μας δὲν μετέβαλον τὰς κοιλίας των; Ἄλλὰ καὶ ποσάκις οἱ λαγωοὶ τῶν λοφωδῶν ἐκτάσεων τῆς Μπεσίστης, τοῦ Ἰβενι, τοῦ Φαρμάκη δὲν ἀπεθαύμασαν τὴν ταχύτητα τῆς φυγῆς τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν κομιτῶν;

Εἰς τὰ κοιμητήρια ὄλων τῶν χωριῶν σου ἐντὸς παπεινῶν καὶ παρημελημένων τάφων κοιμῶνται τὸν αἰώνιον ὕπνον οἱ ὑπερασπισταὶ σου, ἄσπιλοι καὶ πάναγνοι, ὡς ἡ αἰωνόβιος χιὼν τῶν ἀπατήτων κορυφῶν σου, γίγαντες δὲ ὡς τὰ πεῦκα καὶ ἔλατα τῶν παρθένων δασῶν σου. Τὸν Κρόμπαν, Σκαλίδην καὶ Νικολούδην, Γαρέφην¹ καὶ Φιωτάκην φιλοξενεῖς εἰς τοὺς κόλπους σου καὶ εἶσαι ὑπερήφανος διὰ τὴν τιμὴν ταύτην.

Ἄλλὰ τί εἶνε τὸ Μοριχόβον;

Μεταξὺ τῶν ὄρεων Νίτσι καὶ κλάδου τῶν Βαβούνων ἐκτείνεται παριόδοξον ὄροπέδιον, ὑψηλὸν καὶ εὐρὺ, λοφῶδες καὶ τραχύτατον. Αἱ πλευραὶ τῶν περικλειόντων αὐτὸ ὄρεων εἶνε δασοσκεπεῖς καὶ κατάφυτοι, ἐκτὸς τῆς πρὸς Μεσημβρίαν ἐστραμμένης, ἣτις εἶνε ἐντελῶς ἀποψηλωμένη καὶ τερρόχρους. Οἱ λόφοι καὶ αἱ ἔδαφικαὶ ἀνωμαλῖαι του ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ἐξωγκωμένα κύματα μανυόδους θαλάσσης, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀντὶ λευκῶν ἀφρῶν περιστέφουσι φαιοὶ καὶ ἀμαυροὶ βράχοι.

Κατ' ὄλον τὸ μῆκος αὐτοῦ διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος (Καρα-σοῦ ἢ Τσίφρα) τὸ πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην μέρος εἶνε τὸ κυρίως Μοριχόβον.

Εἶνε δὲ θαυμαστὸν καὶ ἀπορον πῶς κατώρθωσαν τὰ ὕδατα τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Πελαγονίας, ζητοῦντα διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν, νὰ διασχίσουν ἐν τόσον εὐρὺ καὶ ὑψηλὸν ὄροπέδιον καὶ μάλιστα τόσον βαθέως, ὥστε πολλαχοῦ αἱ ὄχθαι του νὰ ὁμοιάζουν πρὸς ἀληθῆ ὄρη.

Τὸ ἔδαφος εἶνε λεπτὸν καὶ ἄγονον. Κυρίως εἰπεῖν γῆ καλλιεργήσιμος δὲν ὑπάρχει, διότι ὅλη εἶνε ἀνώμαλος καὶ πετρώδης. Οὐχ ἦττον οἱ κάτοικοι δι' ἀκαταβλήτου φιλοπονίας, μὲ ὅλην τὴν ἀτέλειαν τῶν μέσων, πολλάκις μεταφέροντες ἐπ' ὤμου τὰ Ἡσιόδεια ἄροτρά των ἐκαλλιέργησαν τὰ πρηνῆ τῶν λόφων τούτων ὥστε βλέπει τις πολλάκις ἐπικρεμαμένους ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς του ἀγροῦς καὶ ἀπορεῖ πόθεν διῆλθεν ὁ καλλιεργητής. Προϊόντα

¹) Ἰδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 346, 349, 350, 356.

δὲ τοῦ Μοριχόβου εἶνε ὀλίγος μελαιπὸς σίτος, ἀραβόσιτος, κριθή καὶ βρίζα, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς τροφῆς τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἄμπελος ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τινα χωρία μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας. Ἐσχάτως ὅμως ἐνεκα τῆς ἐνσκηψάσης φυλλοξήρας, τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ τῶν συνεχῶν ἐπὶ τὰς σταφυλὰς ἐφόδων τῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων καὶ τῶν συμμοριῶν ἐντελῶς παρημελήθη.

Ἄλλὰ μᾶλλον σημαντικὰ καὶ πολλῶ πλουσιώτερα εἶνε τὰ προϊόντα τῆς κτηνοτροφίας. Χάρις εἰς τὸ ἀκαλλιέργητον πολλῶν ἐκτάσεων, τὰ ἀπέραντα δάση καὶ τὴν γλόην αὐτῶν καὶ τὸ ἥπιον τοῦ χειμῶνος εἶνε δυνατὸν καὶ εἰς τὸν πτωχὸν κτηνοτρόφον νὰ διατηρῆ μεγάλα ποίμνια αἰγῶν καὶ προβάτων. Τοῦ Μοριχόβου ὁ τυρὸς καὶ τὸ βούτυρον, τὸ ἔριον καὶ τὰ πρόβατα εἶνε περιζήτητα.

Ἐκτὸς τούτων μεγάλη εἶνε καὶ ἡ πρόσοδος ἐκ τῶν ἀπεράντων δασῶν. Μολονότι ταῦτα πρό τινων ἐτῶν βία ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τῶν χωρικῶν, διὰ τοῦ ἐμπορίου ὅμως τῆς παραγομένης ἀφθόνου ξυλείας καθίστανται λίαν ἐπωφελεῖ εἰς τοὺς χωρικούς. Ἡ κατεργασία τῶν ὑψικαρήνων πευκῶν, ἐξ ὧν παράγεται ἡ ξυλεία, γίνεται δι' ὑδροκινήτων πριονιστηρίων ἐγγωρίου κατασκευῆς. Τοιαῦτα εὐρίσκονται 10 - 12 καὶ τροφοδοτοῦσι τὴν ἀγορὰν τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἐν μέρει τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἄλλὰ μεγάλως πάσχει ἡ ὄρεινὴ αὕτη περιφέρεια ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως συγκοινωνίας. Τὸ Μοναστήριον καὶ ὁ Περλεπές, τὰ πλησιέστερα κέντρα τῆς συναλλαγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου των, ἀπέχουσι πλέον τῶν 10 ὥρῶν. Αἱ δὲ ὁδοὶ αἱ ἄγουσαι εἰς τὰς εἰρημένους πόλεις μόνον κατ' εὐφημισμὸν δύνανται νὰ ὀνομασιθῶσιν οὕτω. Εἶνε ἀτελεύτητοι ἡμιονικοὶ ἀτραποὶ οὐδαμοῦ ὁμαλαὶ καὶ πολλαχοῦ ἐσκαμμέναι ἐπὶ βράχου. Μικρὸν ὀλίσιμημα τοῦ ζῶου δύναται νὰ παρασύρῃ αὐτὸ καὶ τὸν ἀναβάτην εἰς τὴν χαίνουσαν ἄβυσσον.

Ἐκ τούτου ἡ μετάβασις εἰς τὸ Μοναστήριον πρὸς πώλησιν τῶν προϊόντων των εἶνε ἀληθὲς ταξείδιον. Διαρκεῖ τρεῖς περίπου ἡμέρας.

Ὑπὸ τοιοῦτους λοιπὸν ὄρους οἱ κάτοικοι τοῦ ἀποκλήρου τούτου ὄροπεδίου, στερούμενοι ἄλλως τε καὶ τοῦ ἀποδημητικοῦ

πνεύματος τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, κατ' ἀνάγκην οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν μὲ τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν. Εἶνε δεισιδαίμονες καὶ ἀμαθίστατοι. Ἡ στολή τῶν ἀνδρῶν συνίσταται ἀπὸ λευκὸν χιτῶνα, βραχὺν καὶ ἐν εἴδει φουστανέλλας, ὅστις ἔμπροσθεν εἶνε ἀνοικτὸς καὶ ἀφίνει γυμνὰ τὰ λάσια τῶν στήθῃ χειμῶνα καὶ θέρος. Αἱ δὲ γυναῖκες φοροῦσιν ἐπίσης λευκὸν χιτῶνα γραφικὸν ἐκ τῶν πολλῶν ἐρυθρῶν κεντημάτων καὶ διήκοντα μέχρι τῶν γονάτων· αἱ κνήμαι προβάλλουσι γυμναὶ ἐν ὅλῃ τῇ Ἀδαμαίᾳ περιβολῇ.

Ἡ μόνη γλῶσσά των εἶνε ἡ Σλαβοφρωνος Μακεδονικὴ διάλεκτος. Οὐχ ἦττον εἶνε ἐνθουσιώδεις ζηλωταὶ τῶν πατρίων καὶ ἑλληνικώτατοι τὸ φρόνημα, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἐνασμενίζονται νὰ ἐπαναλαμβάνουν σκοτεινὴν τινα παράδοσιν, κατ' ἣν τὸ ὄρος των ὀνομασθῆ *Μοριχοβον*, διότι οἱ πρῶτοι κάτοικοι κατήγοντο ἐκ τῆς Μόρας (Μωρηᾶς), ὡς ἀποκαλοῦν τὴν χώραν τῶν ὄνειρων των.

Τὴν εὐθύνην τῆς ἀμαθείας ταύτης βεβαίως ὑπέχομεν κατὰ μέγα μέρος ἡμεῖς· διότι μέχρις ἐσχάτων τὰ σχολεῖα, τὰ γράμματα καὶ ὁ διδάσκαλος ἦσαν πράγματα ἄγνωστα καὶ μυστηριώδη δι' αὐτούς. Ναοὺς σχετικῶς ἔχουν ἀρκετούς· δυστυχῶς ὅμως, ἐπειδὴ ἐκτίσθησαν ὑπὸ κτιστῶν καὶ ζωγράφων Βουλγάρων ἐκ Περλεπέ, ὅλαι αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ ἀφιερώσεις εἶνε γεγραμμέναι διὰ Σλαβικῶν χαρακτήρων. Προκαλεῖ δὲ τὴν ἐθνικὴν λύπην καὶ ἀγανάκτησιν ἡ ἀσυνείδητος αὕτη ἀμέλεια καὶ ἀκηδεῖα τῶν ἀρμοδίων, εἰς ἣν μόνην ὀφείλεται ἢ μὴ ἀντικατάστασις τῆς γραφῆς.

Ἐν γένει πλήρη εἰκόνα τῆς ἀθλιότητος τοῦ βίου των σχηματίζει τις ἐκ τῶν κατοικιῶν των.

Ἐπὶ τοῦ πετρώδους ἐδάφους κτίζεται λιθόκτιστον ὀρθογώνιον, οὐχὶ ὑψηλὸν καὶ συνήθως ἀχυροσκεπές. Εὐρὺς λάκκος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γηίνου δαπέδου ἀναπληροῖ τὴν ἐστίαν, ὅπῃ τις δὲ ἐπὶ τῆς στέγῃς καὶ ἀνωθεν αὐτοῦ ἐκτελεῖ χρεὶ καπνοδόχου. Δύο ὅπαι ἐπὶ τοῦ τοίχου μικραὶ καὶ σανιδόφρακτοι ἀποτελοῦν τὰ παραθύρα. Ἀνωθεν τῆς ἐστίας καὶ ἐκ τινος δοκοῦ τῆς στέγῃς αἰωρεῖται μακρὰ σιδηρᾶ ἄλυσις, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας κρέματα ὁ μικρὸς μαγειρικὸς λέβης καὶ ἥτις εἶνε κεκαλυμμένη διὰ πολλῶν στρωμάτων αἰθάλῃς· μικρὰ δὲ προστριβή αὐτῆς δύναται νὰ γεμίση τὸ φραγτὸν διὰ τοῦ ὀλίγου εὐαρέστου τούτου καρυκεύματος.

Τὸν σκοτεινὸν τοῦτον χώρον, ὅστις μόνον φανταστικῶς δύναται νὰ ὀνομασθῆ κατοικία, διανέμονται ἀπὸ κοινοῦ οἱ ἀνθρώποι καὶ ὅλα τὰ οἰκιακὰ ζῷα. Ἐὰν δὲ τοὺς ἐπισκερθῶσι ξένοι - πράγμα ἄλλως τε οὐχὶ σπάνιον, διότι καὶ ὁ στρατὸς καὶ τὰ ἀνταρτικὰ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΣΑΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΣ

σώματα πολὺ συχνὰ τιμῶσι διὰ τῆς ἐπισκέψεώς των τὰς καλύβας αὐτὰς - ἢ μὲν οἰκογένεια περιμαζεύεται πρὸς τὸ ἐν μέρος τῆς ἐστίας, οἱ δὲ ξένοι πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν καὶ τὸ ἐπίλοιπον μέρος καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ζῴων.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ κυρίως Μοριχόβου, τὸ ὅποιον, ὡς εἵπομεν, κεῖται πρὸς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἐριγῶνος, σχετικῶς δὲν

εἶνε μέγας. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 10-12 χωρία, ἐξ ὧν τὰ 4 εἶνε σχισματικά, ἢ Πόλτσιστα, Βιτόλιστα, Ζίοβον, Βίρσκον, τὰ δὲ λοιπὰ 7 εἶνε ἑλληνικά, τὰ ἐξῆς: Γραδέσνιτσα (180 οἰκογενειῶν), πυροποληθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ θέρος τοῦ 1905, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἐθνικὸν κέντρον τῆς περιφερείας, ἡ Σταραβίνα (100 οἰκογενειῶν), Βουδιμέρτσι (80), Γρούνιστα (40), Ψόβικ (70), Βέσιστα (160) Μοναστίρ (30). Ἡ Πεταλίνα, χωριδάκι 10 οἰκιῶν, ἡρημώθη ἐκ τῶν βιοπραγιῶν τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων.

Πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Μοναστηρίου ὑπάρχουσι πολλὰ χωρία, Ἑλληνικά καὶ μὴ, τὰ ὁποῖα ὁμοῦς καταχρηστικῶς περιλαμβάνονται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μοριχόβου.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ στασίμου τούτου πληθυσμοῦ ὑπάρχει καὶ ὁ κινητός. Μὲ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὰ πρῶτα χειδιόνια καταφθάνει μία ἄλλη φυλὴ οὐσιωδῶς διαφέρουσα αὐτοῦ. Εἶνε οἱ **Σαρανατσιαναῖοι**. Λαὸς Ἑλληνικώτατος τὴν γλῶσσαν, τὸ φρόνημα, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, λεβέντιδες τὸ παράστημα καὶ τὴν ἐνδυμασίαν.

Ἀπὸ τὰ χειμάδια τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς Κασσάνδρας, ἅμα ὡς ἡ γῆ ἐνδυσθῆ τὴν νυμφικὴν στολὴν τῆς καὶ ἀναδέξῃ ὅλην τὴν εὐμορφίαν καὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς, ἀθρόοι ἐξέρχονται πρὸς τὰς κορυφὰς καὶ τὰς δειράδας τοῦ Νίτσε. Ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ γλοεροῦ λειμῶνος ἢ ἀνοικτοῦ μέρους τοῦ δάσους, παρὰ τὸν κελαισμὸν ἀργυροῦ ῥυακος καὶ ὑπὸ τὸν μυροβόλον ἀέρα τῶν πενκῶνων στήνουσι τὰς κωνοειδεῖς φωλεὰς των. Ἐντὸς αὐτῶν ἐπικρατεῖ ἄκρα τάξις καὶ καθαριότης, μακρόθεν δὲ φαίνονται ὡς τεράστια κηφέλαι. Ἄλλὰ κ' ἐδῶ δὲν μένουσι σταθερῶς. Ἐνεκα τοῦ στενοχώρου καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν, ὡς τὰ κοπάδια τῶν γερανῶν καὶ οἱ Ἄραβες τῆς ἐρήμου ἐπαφίενται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνέμου, ἐπιζητοῦσιν ἄλλους τόπους, ἐπίσης γλοερούς καὶ καταφύτους, καὶ οὕτως ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μοριχόβου εὐρίσκονται εἰς τὰ ὄρη τοῦ Τίτρες, εἰς τὸ Περιστέρι ἢ εἰς τὸν γερο - Ὀλυμπο.

Ὁ βίος των εἶνε ἐντελῶς νομαδικὸς καὶ πατριαρχικός. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κεχαγιᾶ, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ νοημονεστέρου ἐξ αὐτῶν, συνενοῦνται 30 καὶ πλέον οἰκογένειαι καὶ συνετairίζου

τὰ πρόβατά των, τὴν μόνην περιουσίαν των. Τοιοῦτοι συναισμοί, γνωστοὶ μὲ τὸν πομπώδη τίτλον τοῦ Κεχαγιᾶ, πολλάκις περιλαμβάνοντες ὑπὲρ τὰς δύο μυριάδας προβάτων, ὑπάρχουσι ἐνταῦθα ἀρκετοί, ὡς τοῦ Πασᾶ-Γεώργου, Σουλτο-γιάννη, Φαρμάκη (ἴδὲ σελ. 222), Γουλιῆ, Ταχούλα καὶ ἄλλων.

Ἱερεῖς καὶ ναοὺς δὲν ἔχουσι εἰς τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν κορυφῶν ἐκείνων, μὲ τὸ τελειότερον πανόραμα τῆς θείας παντοδυναμίας, ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον, ὅστις πολλάκις τοὺς συγκαλίπτει μὲ τὰς νεφέλας του καὶ τοὺς φροτίζει διὰ τῶν κεραυνῶν του, ἡ ψυχὴ εὐρίσκεται πλησιέστερον εἰς τὸν πλάστην τῆς ἢ εἰς τὰ θορυβώδη ἐκεῖνα κτίρια τῶν πόλεων.

Ἄντὶ σχολείων προσλαμβάνουσι κατὰ τοὺς δύο θερινούς μῆνας διδάσκαλον, διὰ τὴν διδασκίαν τὸ ἀλφάβητον εἰς τὰ παιδιὰ των. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς γεωλογικῆς ταύτης διασκευῆς, τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ οἰονδήποτε κέντρον καὶ τῆς πληθύος τῶν προιονιστηρίων καὶ τῶν ποιμενικῶν καλυβῶν τὸ Μοριχόβον ἦτο ἀνεκάλειν τὸ ἄστυλον τῶν φευγόντων τὰς ἀρχὰς τῆς χώρας. Εἰς τὴν θάλασσαν ἐκείνην τῶν δασῶν καὶ τὰς ἀπροσίτους κορυφὰς ἤρχε καὶ ἐνήδρευε κατὰ ταὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς ἢ ληστεία. Ἐκεῖ ἦτο ἡ φωλεὰ καὶ τὸ ὄρη τῆριον τῶν περιβοήτων Καταραχιᾶ, Καλογήρου, Λιούγα, Στέρου, Ναοῦμ καὶ ἄλλων. Ἐκεῖθεν ἐξώρμον εἰς τὰς ἐφ' ὅλης τῆς Μακεδονίας ἐκδρομὰς καὶ ἐπιχειρήσεις των.

Ὅτε δὲ ἤρχισε τὸ Βουλγαρικὸν ἐν Μακεδονίᾳ κίνημα, πρῶτον μέλημα τοῦ Βουλγαρ. κοιμητάτου ἦτο τὸ καταλάβη καὶ ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Καὶ τὸ ἐπέτυχε· διότι οἱ κάτοικοι ἀσπαίροντες ὑπὸ τὰς ἀνηκούστους πιέσεις τῶν Τούρκων, ἀρχῶν καὶ ἰδιωτῶν καὶ βανκαλιζόμενοι ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας ἢ αὐτονομίας, ὡς καὶ ἀλλαγῆ συνέβη, μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας ἐδέχθησαν τοὺς ἀναφανέντας ἐλευθερωτάς. Τοὺς εἰσήγαγον καὶ τοὺς ἔκρημαν εἰς τὰς οἰκίας των, διμοιράσθησαν μετ' αὐτῶν τὸν μέλανα ἄρτον των, ἔθεσαν εἰς τὴν διάθεσίν των τὴν περιουσίαν των, συμμετέσχον εἰς τὰς ἐκστρατείας καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις των καὶ ἔκλαυσαν εἰς τὰς συμφορὰς καὶ τὰς ἀτυχίας των. Ὅτε ὁμοῦς μετὰ τὴν ψευδεπανάστασιν τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1903 — ἦτις κατὰ μέγα μέρος δύναται τὸ ὀνομασθῆ Ἑλληνική, διότι ἐξεργάγη εἰς Ἑλληνικὰ διαμερίσματα καὶ μετέσχον αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

Ἑλληνομακεδόνες - οἱ Βούλγαροι ἀπέρριψαν τὸ προσωπεῖον, οἱ ἀπλοῖκοι ὄρειοι εὐρέθησαν ἐν ἀπογνώσει. Εἶδον ὅτι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐξέλαβον ὡς ἀδελφούς καὶ ἐλευθερωτάς, ἤθελον διὰ τῆς βίας νὰ τοὺς ἀλλάξουν τὴν πίστιν τῶν πατέρων των, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, τὴν γραφικὴν στολὴν τῶν γυναικῶν των, ἀπηγόρευσαν τὴν ληροδοσίαν μετὰ τῶν οἰκογενειακῶν πελατῶν των καὶ πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοναστηρίου. Ἡ πίστις καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν θρόνον τῆς Ἐπιταλόρου καὶ ἡ πεποίθισις ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξήγειραν αὐτοὺς εἰς πείσμονα ἀλλὰ παιθητικὴν κατὰ τῶν διωκτῶν των ἀντίστασιν καὶ προσήνεγκον πολλὰ θύματα εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος. Ἱερεῖς καὶ πρόκριτοι ἀλληλοδιαδόχως καὶ μετ' ἀπαραμίλλου στωϊκότητος περιεβλήθησαν τὸν στέφανον τῶν Ἐθνομαρτύρων.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι οἱ δύο γηραιοὶ τῆς περιφερείας ὀπλαρχηγοὶ Τόλη (Ἀριστοτέλης ἢ Ἀπόστολος) πασᾶς καὶ Δεδο-Κόλης, Μακεδόνες χωρικοί, διασωῦνται τῆς Μακεδονικῆς ἐλευθερίας καὶ οὐχὶ τοῦ ἐκβουλγαρισμοῦ αὐτῆς, ἐπανειλημμένως ἐκώφευσαν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ κέντρου των. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἀμφοτέροι, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος προδοθέντες - πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου - ἐρονεύθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ ἀντικαταστάται αὐτῶν διωρσίθησαν οἱ δύο ἄγριοι βοεβόδαι Ἰράικος καὶ Δῆμκος, ἄσπονδοι καὶ φανατικώτατοι διῶκται τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτοὶ εἶνε οἱ δολοφόνοι τῶν δύο ἀδελφῶν ἐν Σταραβίνη καὶ τοῦ Γεωργίου ἀπὸ τὸ Ψόβικ, οἱ σφαγεῖς τοῦ ἡρημερίου τοῦ Ράπες καὶ τῶν δύο συνοδῶν του, οἱ αὐτουργοὶ τῆς κατὰ τοῦ Σούχοδολ ἐπιθέσεως καὶ τῆς φρικώδους καὶ ἀποτροπαίας ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βρότ σφαγῆς τοῦ ἱερέως Παπαϊωάννου καὶ τριῶν προκρίτων.

Ἐπὶ τέλος ὅμως ἐφθίασε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1904. Ὁ καιρὸς τῶν ἀτιμωρήτων ἐγκληματίων παρήλθε πλέον ἀνεπιστρεπτεῖ.

Εἰς τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας λάμπει νέος ἥλιος, πολλῶ φαινότερος καὶ λαμπρότερος καὶ πνέει ἄλλη αὔρα ὑψηλοτέρων ἰδανικῶν, ὑπερτέρου ἡρωϊσμοῦ, μεγαλητέρας ἀνταπαρνήσεως.

Ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ ἔθνους, ὁ Μεσσίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ξιφῆρης ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς σκινηῆς. Ἐτάνυσε τὰς πτέρυγὰς του ὁ ἀετὸς καὶ ἀπὸ τὰ αἰθέρια ἕψη ἐπεσκόπησε τὸ ἔργον του

καὶ ἀνεκάλυψε τὰς φωλεὰς τῶν λύκων καὶ τῶν κοράκιων. Ἐπεσε, καὶ ἔπεσε προῶπως ἀλλ' ἡ πτώσις του αὐτῆ συνεκλόνησεν ἐκ βάθρων τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸ τὸ καθήκον καὶ τὴν ὁδόν, ἣν ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ. Εἰς τὰς κατεπτοημένας ἄγρι τοῦδε ψυχὰς τῶν Μακεδόνων ἐπανῆλθε τὸ ἀρχαῖον θάρρος καὶ ὁ ἔρωσ πρὸς ἀντίστασιν, δρᾶσιν καὶ ἐκδίωξιν. Ἀπέναντι τῆς Βουλγαρικῆς Ἐσωτερικῆς Ὄργανώσεως ἴσταται ἀντιμέτωπος καὶ ἀποφασιστικὴ ἡ Ἑλληνικὴ ὀργάνωσις.

Ἡ ἐν Στατίστη οἰκία, ἐν ἣ ἐνδείκνυται ὅτι ἐρονεύθη ὁ ἐθνομάρτυς Παῦλος Μελάς.

Οἱ Μοριχοβίται τῶρα ἐνθουσιῶντες καὶ ἀποφασιστικοί, περιρρονοῦντες τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς κατ' ὁδὸν ἐνέδρας τῶν κομιτατζήδων, πρῶτοι ἐξ ὅλων τῶν Μακεδόνων ἔστρεψαν τὰ ὄπλα κατ' αὐτῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ καταφθάνει ἐκ Μοναστηρίου εἰς βοήθειαν αὐτῶν μετὰ 12 ἀνδρῶν ὁ ὀπλαρχηγὸς Ἀντώνιος Ζώης. Ἦτο καὶ αὐτὸς μεταξὺ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἔνεκα τοῦ μίσους των κατὰ τῶν Τούρκων καὶ μὲ τὸ δέλεαρ τῆς ἐλευθερίας παρεσύρθησαν εἰς τὴν μετὰ τῶν Βουλγάρων σύμπραξιν ἔγκαίρως ὅμως ἐννοήσας τὰ σχέδιά των τοὺς ἐγκατέλιπεν ἀμέσως καὶ ἀνυπόμονος ὡς ἐπὶ πυρᾶς ἀνθρώπων ἀνέμενε τὴν στιγμὴν, κατ' ἣν θὰ δρᾶξῃ τὰ ὄπλα κατ' αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1905

μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος τὸ Μοριχόβον ἦτο τὸ ἐντευκτήριον τῶν πλείστον Μακεδονικῶν σωμάτων τοῦ τμήματος Μοναστηρίου. Ἐνταῦθα ἔδρασαν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὀπλαρχηγοὶ Ρέμπελος, Τρομάρας, Περδίκας, Βαρδάρης, Βολάνης, Καραβίτης, Βρόντας, Λαύρας, Κονδύλης, Γκούρας, Κατσίγαρης, Νικολούδης, Τσίτσος, Βραγιάννης, Στέφος.

Βεβαίως τὰ ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων δὲν ἔπαυσαν. Πολυλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἡ Γραδέσνιτσα, ἡ Πεταλίνη, τὰ καλύβια τοῦ Σουλτογιάννη, τὸ Μπάκοβον, τὸ Πόλοκ, τὸ Τσέγγελ παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας. Πολλάκις αἱ γυναῖκες μετὰ κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν μετέφερον εἰς τὰς ἀγκάλας των ἐκ τῆς ὁδοῦ τοῦ Μοναστηρίου αἰμόφυρτα καὶ παραμεμορφωμένα τὰ προσφιλῆ σώματα πατέρων, συζύγων, ἀδελφῶν. Δὲν ἔμειναν ὅμως ἀτιμώρητα τὰ τοιαῦτα τερατοργήματα. Βαρῆς ἐπήροχοτο ὁ πέλεκυς τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν κακούργων. Οἱ βοεβόδοι Λουκάς καὶ Καρατάσος, Ἰζιέρος, Δῆμκος, Μάρκος καὶ Ἀργύρης ἐφρονεύθησαν δι' ἑλληνικῆς χειρός. Ἄλλοι δέ, ὡς ὁ Τράϊκος, ὁ Ἀτσεφ, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς Βουλγαρίαν, ὅθεν μόνον μετὰ τὴν ἀνακίηξιν τοῦ ὀθωμαν. συντάγματος ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους συμπλοκῶν των τὰ ἑλληνικὰ σώματα ὑφίσταντο ἀμείλικτον τὴν καταδίωξιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Εἰς κάθε ῥαχαύλαν καὶ κάθε γωνιὰ τῆς γῆς ἐτελεῖτο συχνὰ - συχνὰ ἡ ἱερὰ ἐκείνη μυσταγωγία, ἡ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας αἱματηρὰ θυσία. Εἰς ἐννεήκοντα καὶ πλέον ἀνέρονται τὰ νεορὰ, τὰ εὐγένῃ θύματα, τὰ ὅποια εἶδον τὸν θάνατον στὴν γῆν τοῦ Μοριχόβου. Ἄλλ' ὁ κάθε των τάφος, τὸ ταπεινὸν των ἐκεῖνο μνήμα, εἶνε ἕνας νέος προμαχὼν ἐν τῇ περιμαχήτῳ χώρῳ, εἶνε σιδηροῦς κρῖκος τῆς ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης, νέος πανελλήνιος ἀρραβὼν. Εἰς ὅλα τὰ νεκροταφεῖα καὶ ἐρ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ Μοριχόβου εἶνε ἐγκατασπαρμένα τὰ κόκκαλα τῶν ἐκλεκτῶν ὄλων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἐν μέσῳ θ συντρόφων ὁ Κρόμπας ἐν Πεταλίνη καὶ ἄλλων θ ἡμίθεος Γαρέφης ἐν Γραδεσνίτση εἶνε ἐνθρονισμένοι εἰς τὸν ἀδαμάντινον τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης Θρόνον. Ὁ παρθενικὸς Νικολούδης καὶ τὰ 12 παιδιὰ ἀπὸ τὸ Γκορνίτσοβο ἀπέστειλαν τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν στὴν Κρήτην. Ἀπὸ δὲ τὴν Μονὴν τοῦ Παραλόβου ὁ Φιωτάκης

καὶ τὰ 8 παλληκάρια του ἀντικρούζουν τὸν κάμπον καὶ τὴν πόλιν τοῦ Μοναστηριοῦ. Στοῦ Ψόβικ τὸ νεκροταφεῖον 4 τρουφεροὶ καὶ πολῦτιμοὶ τοῦ Πανεπιστημίου βλαστοὶ κείνται παραχωμένοι μόλις ἐτάνυσαν τὰς πτέρυγας των οἱ ἀετιδεῖς καὶ ἔβρασαν τὴν σφαιραν τῶν ὄνειρων των, ἔπασαν χοιρὶς κἄν νὰ προφθάσουν νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ῥάμφορ καὶ τὰς πτέρυγας των. Στοῦ Σουλτογιάννη τὴν δασώδη χαράδραν, τοῦ Ξίρτα καὶ Καπηλιάδη, τοῦ Μπατζῆ καὶ Λευκαρούδη τὰ λευκασμένα ὄστα τοῦ ἔθνους τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀπόφασιν κηρύττουν. Κάτωθεν δὲ τοῦ Ἰβενι εἰς τὴν ἀπόκρημον τῆς Τσίφνας ὄχθην ὁ Σκαλίδης καὶ οἱ 15 ἄνδρες του, ἐξ ὧν οἱ 5 ἦσαν ἐκ Γραδεσνίτσης, ἔγιναν βορὰ τῶν ὀρνέων ἢ κατεκρημνίσθησαν εἰς τὰ θολὰ τῆς Τσίφνας νερά.

Ἐν Μοναστηρίῳ 2 Σεπτεμβρίου 1908.

Γ. Χ. ΜΟΔΗΣ

Η ΣΕΛΙΤΣΑ

Ἡ Σελίτσα, κομὸπολις τῆς Μακεδονίας ἑλληνοκωτῆ, κείται ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ αὐτῆς ὑπὸ τὰς ὑψεῖς τοῦ ὄρους Σινάσκου ἐν τῇ ἀρχῇ ἰκανῶς εὐρείας κοιλάδος, ἐκτεινομένης κάτωθεν τῆς κομὸπόλεως, καὶ ἀριθμεῖ ἐν ὅλῳ 500 οἰκίας μετὰ τριῶν χιλιάδων κατοίκων. Πολιτικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Σιατίστης, ὅστις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑποδιοικήσεως Λαψίστης, ὑπαγομένης εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ νομοῦ Μοναστηρίου, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ἀνήκει εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Σισανίου καὶ Σιατίστης. Δημητριακοὺς καρποὺς ὀλίγους παράγει, ἀμπελῶνες ὅμως ὑπάρχουσιν ἱκανοὶ ἐνταῦθα, τὰ δὲ ἄφθονα κυδῶνια καὶ ὁ καπνὸς εἶνε ἐξαιρέτα. Τῶν κατοίκων αὐτῆς πολλοὶ ἐμπορεύονται, οἱ μὲν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἱ δὲ ἐν Κων/πόλει, οἱ δὲ ἐν Σερβίᾳ καὶ Βλαχίᾳ καὶ ἐσχάτως καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὁπόθεν πάλιν ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἀγαπητὴν των πατρίδα, πολλὸ σπανίως λησμονοῦντες αὐτήν.

Ἡ κοινότης Σελίτσης ἔχει δύο Ἐκκλησίας κεντρικῶς, ἐξ ὧν ἡ μὲν μεγαλειτέρα, οὕσα κεκοσμημένη διὰ σπανιωτάτου, ἂν μὴ μο-

ναδικού τέμπλου, τιμάται ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἡ δὲ μικροτέρα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικάνορος· ἀλλ' ἔξω τῆς κωμοπόλεως ὑπάρχουσιν οὐκ ὀλίγα ἐξωκλήσια. Ἐξαιρέτου μνείας εἶνε ἢ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Μονῆ τῆς Σελίτσας ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἄσκου ἢ Συναζόγου (νῦν Σηιάτσκου) ἐν θέσει τερπνοτάτῃ, ἐνθα τελεῖται λαμπρὰ πανήγυρις τῇ 18 Ἰανουαρίου, προσερχομένων πλείστον ἐκ τῶν πέριξ κωμῶν καὶ κωμοπόλεων, καὶ ἦτις πολλάκις ὑπῆρξε τὸ καταφύγιον τῶν Ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων.

Ἡ Σελίτσα διατηρεῖ σχολεῖα ἀκριβῆ καὶ ἐν καλῇ καταστάσει, τὰ ἐπόμενα:

1) Πλήρη ἐπτάτακτον Ἀστικὴν σχολὴν μετὰ πέντε διδασκάλων καὶ 170 μαθητῶν.

2) Παρθενωγαγεῖον τετράτακτον, ἐν ᾧ διδάσκει ἡ διευθύντρια διδάσκαλος μετὰ 80 μαθητριῶν καὶ

3) Νηπιαγωγεῖον ἀριθμοῦν περίπου 80 νήπια μετὰ ἀξιολόγου νηπιαγωγῶ.

Οἱ πόροι τῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἐνῶ ἐν προηγουμένοις ἔτεσιν ἦσαν λίαν γλίσχροι, ἐσχάτως διὰ τῶν γενναίων δωρεῶν τῶν ἀγλαῶν αὐτῆς τέκνων ἠδὲ ἤθησαν ἐπαρκῶς, ἀποφέροντες κατ' ἔτος τόκοις 4 χιλιάδων δραχμῶν, προσερχομένους ἐκ τοῦ οὐκ ἐνκαταφρονήτου ποσοῦ τῶν 100,000 δραχμῶν, κατατεθεισῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπεζῇ κατὰ διαφόρους χρονικὰς ἐποχάς.

Ὁ πρῶτος τῶν εὐεργετῶν τῶν Σχολείων Σελίτσας εἶνε ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδίμος ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Θεοφάνης ὁ Σιατιστεύς, ἀγλαὸν τέκνον τῆς Σελίτσας, καταθέσας ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπεζῇ 1,000 δραχμὰς. Ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ πρώτη αὕτη δωρεὰ ὑπὲρ τῶν σχολείων ὡς ἐκ θαύματος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀξίησιν τῶν πόρων, καθότι ἡ πράξις αὕτη τοῦ ἀοιδίμου ποιμενάρχου συνεκίνησε πολλῶν τὰς καρδίας, οἵτινες διὰ γενναίων δωρεῶν εὐηργέτησαν τὰ σχολεῖα καὶ τὴν κοινότητα Σελίτσας, δείξαντες ἐμπράκτως καὶ δι' ἔργων τὴν ἀλήθειαν τοῦ «πατὴρς τε καὶ μητὴρς καὶ προγόνων ἀπάντων τιμιώτερον, σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον ἢ πατὴρς». Εἶνε δὲ οὗτοι οἱ ἑξῆς:

1) Ὁ ἀείμνηστος Λουκάς Κωνσταντίνου, διαμένων ἐν Βλαχία, ἀνήγειρεν Ἑλληνικὴν Σχολὴν καὶ Παρθενωγαγεῖον, ἕτινα ἰδίαις δαπάναις ἐπὶ ἰκανὰ ἔτη διετήρησεν.

2) Ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Γεωργιάδης, τέκνον ἀγλαὸν τῆς

Σελίτσας, διαμένων ἐν Βλαχία, ἐνθα καὶ περιουσίαν ἰκανὴν ἀπέκτησεν, ἐδωρήσατο τοῖς Σχολείοις 2 χιλιάδας εἰκοσοφράγων χρυσῶν, κατατεθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπεζῇ.

3) Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδρεύουσα Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀ-

† Ἀρχιεπίσκοπος Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΣΙΑΤΙΣΤΕΥΣ

(Ἰδὲ ἐν σελ. 68).

δελφότης, ἀποτελουμένη ἐκ γόνων Σελίτσας κατέθηκεν ἐπίσης ὑπὲρ τῶν Σχολῶν δραχμὰς 4,151 ⁵⁰/₁₀₀.

4) Ὁ ἀοιδίμος καὶ ἀείμνηστος Θωμὰς Κωτούλα ἀνήγειρε, δαπανήσας 550 εἰκοσοφράγα ἐν τῇ Κεντρικῇ τῆς κωμοπόλεως Ἐκκλησίᾳ περικαλλέστατον κωδωνοστάσιον, ὕπερ περιεκοσμήθη πρὸ διετίας διὰ μεγάλου ὀρολογίου ἀξίας 50 ὀθωμανικῶν λιρῶν, δωρη-

θέντος τῆ καινότητι Σελίτσας ὑπὸ τοῦ ἐν Σερβίᾳ διαμένοντος Κωνσταντίνου Κ. Κατσίκας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἐλισάβετ, ἀμφοτέρων τέκνων Σελίτσας.

5) Ὁ ἀείμνηστος Ἀθανάσιος Νικολάου, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Παπα Θεοδώρου, προσήνεγκε 20 εἰκοσόφραγκα ὑπὲρ τῶν σχολῶν.

6) Ὁ ἀοιδίμος Μάρκος Ἀναστασιάδης, διαμένων ἐν Βλαχίᾳ, ἐδωρήσατο τοῖς Σχολαίσις 370 δραχμάς.

7) Ὁ Χατζῆ Ἰωάννης Δούκας προσήνεγκε 15 λίρας ὑπὲρ τῶν Σχολαίων.

8) Ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Γκαντάρας κατέθηκεν 25 λίρας ὀθωμαν. ὑπὲρ τῶν Σχολαίων.

9) Ἡ χήρα Βασιλικὴ Γεωργίου Ψώρα προσήνεγκεν 100 λίρας ὑπὲρ τῶν Σχολαίων.

10) Οἱ ἀείμνηστοι Παναγιώτης Ἰ. Δέλια καὶ Ἀνδρέας Κ. Τζιολίδης, ἐν Σερβίᾳ ἐμπορευόμενοι, κατέθηκαν ὑπὲρ τῶν Σχολαίων 2,065 φράγκα.

11) Ὁ Ἀθανάσιος Ἰωάννου Λάτσιος 10 εἰκοσόφραγκα.

12) Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐμπορευόμενοι Ἀδελφοὶ Ν. Παπαθεοδώρου, τέκνα Σελίτσας 1,000 φράγκα.

13) Ὁ ἐν Βλαχίᾳ διαμένων Δημήτριος Ζήση Μουσαλῆ 50 εἰκοσόφραγκα.

14) Ὁ ἀοιδίμος Κώστας Παπάγεωργίου καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος, ἐμπορευόμενοι ἐν Βλαχίᾳ, 70 εἰκοσόφραγκα.

15) Ὁ ἀοιδίμος καὶ ἀείμνηστος Ἰωάννης Νικολαΐδης, τέκνον ἄξιον τῆς Σελίτσας, ἐμπορευόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς φαρμακέμπορος, διὰ διαθήκης ἐδωρήσατο τοῖς Σχολαίσις χιλίας λίρας ὀθωμανικῆς.

16) Ἀνώνυμος κατέθηκεν ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπεζῇ ὑπὲρ τῶν Σχολαίων Σελίτσας δραχμάς 1228.

Διὰ τῶν γενναίων τούτων δωρεῶν τῶν μεγάλων καὶ ἀγλαῶν τούτων τέκνων τῆς Σελίτσας τὰ μὲν Σχολαία αὐτῆς ἀνθοῦσιν, ἡ δὲ τρυφερὰ μαθητιῶσα νεολαία ὑψοῦσα χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεὸν ἐκφράζει ἐκ καρδίας τὴν ζωηρὰν εὐγνωμοσύνην τῆς, δεσμένη τῆς Ἰψίστου ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν ἀοιδίμων, τῶν ἀείμνηστων καὶ μεγατίμων εὐεργετῶν τῆς καὶ ὑπὲρ τῆς μακροβιότητος καὶ εὐδαιμονίας τῶν φιλομούσων συμπολιτῶν αὐτῆς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΤΣΙΟΣ

Διευθυντὴς τῶν Σχολαίων Σελίτσας.

40 ΗΜΕΡΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΧΙΟΝΙΑ

Ἰανουάριος τοῦ 1907.

Βαρὺς ὁ χειμὼν τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχεν ἐνοικήμη ἐφ' ὀλοκλήρῳ τῆς Εὐρώπης, εἰς δὲ τὰ Μακεδονικὰ βουνά, τὰ ἄγρια καὶ παρθένα, ἐν ὅλῃ τοῦ τῆ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ συνοδείᾳ ἐνεθρονίσθη.

Ἐπάνω στὸ Μορίχοβον, εἰς τρίωρον ἀπὸ τῆς Γραδεσνίτσας ἀπόστασιν, αἱ φωναὶ καὶ ὁ θόρυβος, ὅστις ἀπὸ ταπεινὰς φυλλοσκεπεῖς καλύβας διαχέεται εἰς τὴν μυστηριώδη μεταμεσονύκτιον σιγὴν ἀπεράντου πευκῶνος, δηλοῦσιν ὅτι οἱ ἐντὸς ἄνδρες μέλλουσι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτάς. Εἶνε τὰ δύο σώματα, τοῦ Βρόντα καὶ Βολάνη, τὰ ὁποῖα εἰς τὰ ψηλὰ λημέρια τῆς Μακεδονικῆς ἐκείνης πτυχῆς, ἀπομεμονομένα καὶ λησιμονημένα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου, ἐν μέσῳ τῆς λυσοδεστέρας πάλης τῶν ἀγριοτέρων τοῦ χειμῶνος στοιχείων ἀσβεστον καὶ ἀέναν, ὡς ἄλλαι Ἑστιάδες, διατηροῦν τὴν φλόγα τῆς ἐθνικῆς καμίνου.

Τὰ Χριστούγεννα ἐώρτασαν στὸ βουνό, σὲ μιὰ μάνδρα βοσκοῦ. Ἀπὸ πρωΐας διεμοιράσθησαν ὡς ἀντίδωρον τὸν μέλινα ποιμενικὸν ἄρτον. Καθ' ὅλην δὲ τὴν λοιπὴν ἡμέραν ἐξηπλωμένοι ἐντὸς τῶν μαυρισμένων τοίχων τῆς καλύβης ἐν μέσῳ νεירῶν ἀποτυφλωτικοῦ καπνοῦ καὶ ἐξαπάλμων... τοῦ στομάχου ἐτέλεσαν ἐνδόμυζον καὶ καταναυτικωτάτην λατρείαν εἰς τὸν Χριστουγεννιάτικον χοῖρον καὶ ἀπέστειλαν ἓνα πύρινον στεναγμὸν εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρικῆς στέγης.

Τὴν πρωτοχρονιά ὁμοῦ κατέβησαν εἰς τὸ χωριό, ἐώρτασαν ὡς χριστιανοὶ καὶ μάλιστα ἐξεδικήθησαν καὶ διὰ τὴν πείναν τῶν Χριστουγέννων. Συνέφαγον μετὰ τῶν χωρικῶν, διεσκέδασαν καὶ μετέσχον τοῦ ἐτησίου ἐν τῷ μεσοχωρίῳ χοροῦ τῶν νέων καὶ παρθένων τοῦ χωρίου. Τὸ ἀπόγευμα ὁμοῦ, τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἀρχηγοὶ καὶ ὀπλαρχηγοὶ προσετέθησαν εἰς τὸν συρτόν, τὸ καρσοῦλι εἰδοποιεῖ ὅτι ἀνεφάνη τὸ ἀπόσπασμα τῆς Σταραβίνης. Οὔτε ὁ λύκος εἰς ποίμνιον προβάτου, οὔτε ἰέραξ εἰς περιστερεῶνα ἐμποιεῖ μεγαλυτέραν σύγχυσιν, μεγαλύτερον πανικόν. Ὁ χορὸς ἀμέσως διελύθη, οἱ ὀπλίται ἤρπασαν τὰ ὅπλα των καὶ ἔτρεξαν εἰς τὰ καταλύματα καὶ περίτρομοι οἱ χωρικοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κατέφυγον εἰς τὰς οἰκίας των ἢ προσεπάθουν νὰ ἐξαφανίσουν τὰ ἐπὶ τῆς χιόνος ἔχνη τῶν ἀνταρτικῶν ποδῶν. Εὐτυχῶς ἡ συμπλοκὴ ἀπεσοβήθη καὶ ἐσώθη ἡ ἡρωϊκὴ καὶ πολυκατῆς Γραδεσνίτσα ἐκ τῆς βεβαίας ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφῆς.

Ἄλλὰ τὴν ἰδίαν ἐσπέραν ἀνεχωρήσαμεν κατεσπευσμένως εἰς Μπέ-
σιταν. Ἀγγελιοφόρος εἶχεν ἀναγγεῖλαι ὅτι ἐκεῖ που ἀνεφάνη Βουλγ. συμ-
μορία. Τὴν προῖταν ὁμως τῆς ἐπομένης ἀντὶ τῶν κομιτῶν ἐνεφανίσθη ὁ
στρατὸς τῆς Βιτολίστης. Ἡ ἐπακολουθήσασα συμπλοκὴ διήρκεσεν ὀλό-
κληρον τὴν ἡμέραν. Οἱ ἀτυχεῖς στρατιῶται, ἂν καὶ ἐνισχύθησαν ὑπὸ τοῦ

ΝΑΛΗΣ

Πρόκριτος ἐν Γραδεονίτση τοῦ Μοριχόβου.

στρατοῦ τῆς Σταραβίνης, ἐτράπησαν ἐπανειλημμένως εἰς φυγὴν. Εἰς λο-
χίας ἠγματοτίσθη — ἀποθανῶν ἐντὸς ὀλίγου ἐκ τῶν τραυμάτων — ὁ δι-
οικητὴς ἀξιωματικὸς ἐσώθη κρυβείς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς θυμωιῶν
ἀχύρων καὶ μετὰ καιρὸν οἱ Βούλγαροι χωρικοὶ τῆς Πολτσίστης καὶ Βι-
τολίστης ἀνεύρισχον παγωμένα καὶ κοκκαλιασμένα τὰ πτώματα τῶν φυ-

γάδων. Δύο νεαρὰ παλληκάρια τοῦ σώματός μας ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς
μάχης καὶ εἰς ὀπαδὸς τοῦ Βρόντα ἐτραυματίσθη.

Ἐντεῦθεν ὁμως ἀρχίζει ἡ Ὀδύσσεια διὰ τὰ δύο σώματα.

Οἱ φυγάδες δικαιολογοῦντες τὴν φυγὴν των ἐκήρυττον ὅτι εἰς 250
ἀνήρχοντο οἱ ἀντάρται, ἐνῶ ἦσαν 50 περίπου. Αἱ δὲ ἀρχαὶ Μοναστηρίου
νομίζουσαι ὅτι εὗρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συλλάβωσι τοὺς ταραξίας ἐπὶ
τῆς χιόνος ὡς τοὺς λαγούς, ἐξαπέστειλαν εἰς Μοριχόβον ὅλα τὰ ἐν Μο-
ναστηρίῳ καὶ Περγλεπέ διαθέσιμα τάγματα τῶν ἀνδρείων τῆς ἀβιτζήδων
(κυνηγῶν). Ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν τὰ δύο σώματα νὰ τρυπώσουν πάλιν
εἰς τὰ καλύβια τοῦ Κέρενες καὶ νὰ ἐορτάσουν (;) ἐκεῖ ἐπὶ τῆς χιόνος
ἄσιτοι, ὡς τὰ Χριστούγεννα, καὶ τὰ Φῶτα μὲ ἐν βαρύτατον ἐπὶ πλέον
ἐν τῇ ψυχῇ σύννεφον πένθους καὶ προσδοκίας ἀγωνιώδους μέλλοντος.

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ κιτρινοχιτῶνες κυνηγοί, ἀφοῦ κατέκλυσαν τὰ χω-
ρία, ἠτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθουν αὐτῶν καὶ ἀκολουθοῦντες τὰ ἐπὶ τῆς χιόνος
ἴχνη νὰ πλημμυρήσουν δάση καὶ ὄρη, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλί-
πωσι τὰς καλύβιας των, τὸ Μοριχόβόν των, καὶ ὑπερπηδῶντες τὸ ὄρος
νὰ καταφύγουν εἰς Καρατζιόβαν, περιφέρειαν πλέον ἡσυχον καὶ ἀσφαλῆ,
ὅπου ἴσως τὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα θὰ προετίμων τῆς κινδυνώδους
ἀνά τὰ ὄρη χειμερινῆς ἐκδρομῆς τὸ μακάριον περὶ θνήσκουσαν πυρᾶν
δοκάνισμα τοῦ ταϊνιοῦ (ζεύγους ἄρτων καὶ χούφτας ὀρύζης).

Ἡθελον νύκτωρ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ σκότους, νὰ ἐξέλθουν τῆς
ἀκτίνος, εἰς ἣν ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ ἐπίσης διὰ νυκτὸς ὁ ἐν τοῖς χω-
ρίοις στρατὸς.

Μετὰ τρίωρον νυκτερινὴν πορείαν, ἀφοῦ ὑπερεπήδησαν πολλαπλᾶ
δασώδη καὶ χιονοσκεπῆ ὑψώματα, ἔφθασαν εἰς τι ἐγκαταλειμμένον
πριονιστήριον. Εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτοῦ, ἐθέρμαναν τὰ μουδιασμένα μέλη
των εἰς τὴν πυρᾶν ἕνισμάτων σανίδων καὶ ἀνέμενον ἡσυχῶς τὰς ζωο-
τροφίας ἐκ τῶν χωρίων. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἀντ' αὐτῶν ἔφθασαν πληρο-
φορίαι περὶ ἀπειλητικῶν κινήσεων τοῦ στρατοῦ, καὶ ἠναγκάσθησαν ν'
ἀναχωρήσουν ταχέως διὰ τὸ Μπάχοβον.

Πρὸ αὐτῶν ὑποῦτο ἀπότομον ὡς πάλλευκος γίγας φράσσων τὴν δίο-
δόν των τὸ Νίτσι. Τὰ δάση του ἀποτελοῦν τὸ μόνον μελανὸν στίγμα εἰς
τὴν λευκότητα τοῦ χιτῶνός του. Ἡ δὲ κορυφή του, δι' ἣς κατ' ἀνάγκην
πρέπει νὰ διέλθωμεν, κρύπτεται εἰς διάδημα μελάνων νεφῶν.

Πρὸ τοῦ προσκόμιματος τούτου ἔστησαν ἐπὶ τινα στιγμὴν καὶ προσ-
έβλεψαν τὸ ὕψος του. Εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῶν σιδηρῶν ἀνδρῶν ἐξω-
γραφήθη κατῆφεια καὶ ἀσυνήθης θλίψις. Ἄλλὰ ποῖα καρδία, ἔστω καὶ
λιθίνη, δὲν θὰ συνεκινεῖτο ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις; Πρὸ τινῶν ἡμερῶν
ἔθαψαν δύο ἀδελφοὺς των, τώρα δὲ ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν
περιφέρειάν των, μεθ' ἣς τόσον εἶχον προσοικειωθῆ. Καὶ ποῦ πᾶν, ποῦ
διευθύνονται; Θὰ εἶνε πλέον ἀσφαλεῖς εἰς τὸν ἄγνωστον ἐκεῖνον τόπον,
ἢ θὰ καταδιώκονται καὶ ἐκεῖ ὡς οἱ λαγοὶ ἐπὶ τῆς κατηραμένης χιόνος;

Τὸ δὲ σῶμα τῆς Καρατζιώβας θὰ παραμένη ἀρά γε ὑπὸ τοιοῦτον χειμῶνα ἐκεῖ; Ἡ δὲν θὰ τοὺς ἐκλάβῃ τοὺς οὕτως ἐρχομένους ξένους ὡς ἐχθρούς; Ἄλλ' ἐκτός τούτων θὰ δυνηθοῦν νὰ διασχίσουν τὰς ὄγκώδεις χιόνας τοῦ ὄρους;

Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀνέρχονται, αἱ θλιβεραὶ αὐταὶ σκέψεις διαλύονται. Ἡ συνήθης εὐθυμία τὰς ἀντικαθιστᾷ. Ἀντιχεῖ ἀπὸ ἠχηροῦς γέλωτος ἡ ἐρημία τῶν χιονισμένων χαραδρῶν. Τὸ φάσμα τῶν ἀβτζίδων δὲν ἔχει πλέον οὐδεμίαν θέσιν ἐν τῇ ψυχῇ των. Ἄλλος τραγοῦδει περιπαθῆ ἀμυνέν, ἄλλος τερετίζει ἐλαφρὸν ἄσμα, τροποποιῶν αὐτὸ καὶ προσαρμόζον πρὸς τὴν κατάστασίν του, καὶ ἄλλος

« Ἐρημο Μπάχοβο, θὰ σὲ πιάσωμε κολυμβῶντας » (στὸ χιόνι) ἀναφωνεῖ.

« Ἴ διὰ βολο, βρὲ παιδιὰ, ὁ κόσμος πληρώνει γιὰ νὰ πάῃ στὴν Ἐλβετία καὶ ἀναβῆ στὰς χιονισμένας Ἄλπεις καὶ ἡμεῖς ποῦ κάνομε τὸ ἴδιο τζιγάμπα καὶ μάλιστα μὲ τόσο ἀφθονο χιόνι παραπονούμεθα; » εἶπε ἡ ἀπάντησίς του.

Οὕτω δὲ μὲ τὰ ἀστεῖα ταῦτα, τὰ ἀλληλοπειράγματα καὶ διηγήματα ἀνέρχονται σιγά, σιγά καὶ λεληθότως προχωροῦν.

Οἱ προπορευόμενοι τάχιστα ἀποκάμνουν καὶ διαρκῶς ἐναλλάσσονται διότι μὲ τὸ στήθος των ὀργώνουν τὴν ὁδὸν εἰς τὰ πολλαπλᾶ στρώματα παγωμένης χιόνος ἐπὶ τῆς μᾶλλον ἀποτόμου ἀνωφερείας.

Κυρτωμένοι οἱ ἦν ἄνδρες ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σάκκου, τῆς βρεγμένης κάπας καὶ τοῦ χαλυβδίνου οὐρανοῦ σχηματίζουν μακρὰν ὀφιοειδῆ γραμμὴν, ἥτις ὅτε μὲν ἀναρριχᾶται ἐπὶ τοῦ παλλεύκου λειμῶνος, ὅτε δὲ ὑπεισδύει ὑπὸ τὸν σκοτεινὸν θόλον ἀπεράντου κεδρῶνος.

Τρέχει ὑπὸ τοὺς πόδας των ἡ χιὼν ὡσεὶ διαμαρτυρομένη διὰ τὴν ἀσύστολον βεβήλωσιν τῆς ἀγνότητός της καὶ τὴν ἀπρόοπτον διατάραξιν τῆς ἀπολύτου γαλήνης της.

Τοὺς παραδέρνει πανταχόθεν ψυχρὸς ἀνεμος καὶ παγερὰ λεπτὴ χιὼν. Ἄλλ' αὐτοὶ περιμαζεύουν τὴν ἀνεμιζομένην φλοκάτα καὶ μετὰ πάθους, ὡς ἡ μάνα τὸ παιδί, περισφίγγουν τὸ ὄμορφο Μάνλιχερ, τὸν πιστότερον σύντροφον, τὴν μόνην των ἐλπίδα. Ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸν βορριᾶν, ποῦ πυρακτώνει τὰ ὄτα, ἐμποδίζει τὴν ἀναπνοήν των καὶ μεταβάλλει εἰς κρυσταλλίνους θυσάνους τὸ γένειον καὶ τὸν μύστακά των, καὶ περιφροναῦν τὴν χιὼνα, ἥτις διαβρέχει τὸ μαῦρο μανδηλάκι τῆς κεφαλῆς των καὶ στάζει στὸν τράχηλόν των, προσβάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰσέρχεται εἰς τὰ ὄτα των.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τέλος ὑπερέβημεν τὴν ἀνεμοδαρμένην κορυφὴν. Λεπτότατον στρώμα χιόνος μόνις ἐκάλυπτε τοὺς ὄξεις βράχους της. Πρὸ ἡμῶν ἐξετείνετο ἡ Καρατζιώβα, σωρὸς βουνῶν καὶ δασῶν, χανομένη εἰς στενὸν καὶ ὀμυγλώδη ὄριζοντα. Κατερχόμεθα δι' ἀτελευτήτου δάσους πεύκων, φηγῶν καὶ ἐλάτων. Ὁ σκοτεινὸς θόλος του, ὁ τριγμὸς τῶν ξη-

ρῶν κλάδων τῆς φηγοῦ καὶ ὁ μυστηριώδης ψίθυρός του ἐμβάλλει ἕγχοις εἰς τὰς ψυχὰς μας, καίτοι ἐξοκειωμένους μὲ τὴν ζωὴν τῶν δασῶν.

— Ποιὸς κακὸς δαίμων, καυμένη Μήτρο, σοῦ ἐνέβαλε τὸν πειρασμὸν ν' ἀφήσης τὰ βιβλία καὶ τὸ σχολεῖον καὶ ναρθῆς ἐδῶ στὴν ἐρημίᾳ, ὅπου θὰ σὲ φᾶν τὰ ἀγρίμια ἢ θὰ παγώσης ἀπὸ τὸ κρύο — ἠρώτα εἰς ῥωμαλέος Χασιώτης ἕνα πρόην μαθητὴν.

— Μπά! Ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἰδίαν μου πατρίδα· εἶμαι συνειθισμένος μὲ τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ κλίματός της καὶ ἔχω λάβῃ τὸ βάπτισμα τοῦ ψύχους εἰς τὸ σινιάκι (πάχνη) τῶν Βιτωλλίων. Ἄλλὰ λυπήσοι τὸν μπάριπα Σαριδογιαννάκη ἀπ' ἐδῶ, ὅπου ἀφήκε τὸ θαλπερὸ νησί του, ποῦ τώρα μόνις ἀνέλαβε μὲ τὸν ζέφυρον τῆς λευθεριᾶς. Ἀλήθεια, Γιάννη, αἱ ἐλθαίς καὶ ἡ δάφνη, ποῦ τόσο ἀφθονο ἐποτίσατε ἐκεῖ κάτω, δὲν μεγαλώνουν ἐδῶ στὸ βασίλειο τῆς ἐλάτης καὶ τῆς ἀγρίας ὄξυας.

— Μὴ μὲ ζυτᾶς ἐμένα, μὴρ' κακορρίζικο. Ἐγὼ πολλαῖς φοραῖς ἐρύλαξα οὐζὰ (πρόβατα) ψηλὰ στὸν Ὀμολὸ καὶ σταῖς Σφακιαναῖς μαδάραις. Ἦταν καὶ ἐκεῖ τὸ χιόνι ὡς τὸν λαιμό, μὰ ἀλήθεια δὲν ἔκανε τέτοιο κρύος.

Καὶ εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν λόγων του συνήθουζε διὰ τῆς χειρὸς τοὺς κρυστάλλους τοῦ μύστακος τοῦ γενεοῦ του καὶ πλήττων κατὰ γῆς τὰ μουδιασμένα σκέλη του, ἐζήτει ἀπὸ τὸ ψυχρὸν δάπεδον τὴν ζωογόνον θερμότητα.

Ἡ πορεία ἔνεκα τῆς ἀπαλότητος καὶ τοῦ βάρους τῆς χιόνος καθίσταται ὀλονέν δυσκολωτέρα. Μετὰ ἐπίπονον ἀγῶνα ὥρας μόνις προχωροῦμεν κατὰ ἓν χιλιόμετρον.

Πελώριοι κορμοὶ δένδρων ἐκτάδην κατὰ γῆς, ὡς οἱ μεγάλοι νεκροὶ παρελθουσῶν γενεῶν, κεκαλυμμένοι μὲ ἀδιαπεράστους ὄγκους χιόνος, φράσσουν πολλαχοῦ τὴν δίοδον.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς βράχων πολλοὶ κατακρημνίζονται εἰς βάραιθρα χιόνος. Τῇ βοήθειᾳ τῶν ζωναρίων καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀνελκύονται ὑπὸ τῶν συντρόφων.

Ἐν τῷ μεταξύ πολλοὶ ἀρχίζουν νὰ δεικνύουν σημεῖα φοβερᾶς ἐξαντλήσεως. Ἄλλὰ ποῖος ὀργανισμὸς θὰ ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰς κακουχίας καὶ τὰς στερήσεις τῶσων ἡμερῶν καὶ εἰς τὴν πείναν καὶ τὴν ὑγρασίαν τῆς ἡμέρας αὐτῆς; Ὡς νὰ μὴ ἦρκουν δὲ ὅλα ταῦτα, φοβερὰ εἶδησις, ἐπεμελῶς κατ' ἀρχὰς κρυπτομένη, διέδραμεν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα τὰ δύο σώματα. Εἰς τὴν θάλασσαν ἐκείνην τῶν δασῶν καὶ τῶν χιόνων καὶ εἰς τὴν τρικυμίαν τῶν βράχων, βράθρων, δένδρων καὶ νεφῶν οἱ ὀδηγοὶ ἀπεπλανήθησαν. Μετ' οὗ πολὺ, ὅτε διὰ τοῦ ζοφώδους πέπλου της θὰ ἐκάλυπτεν ἡ νύξ τὰ πάντα, πᾶσα ἐλπίς προόδου ἢ ὀπισθοχωρήσεως θὰ ἐξέλιπε. Πῶς δὲ θὰ διενυκτερεύομεν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀροῦ οἱ πλειστοὶ ἦσαν ἡμιθανεῖς; Βεβαίως ἢ ἐπομένη θ' ἀνέτελλεν ἐπὶ σωρείας παγωμένων πτωμάτων.

Πυροβολοῦμεν ἐπανελημμένως καὶ φωνάζομεν δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων ὀνομαστί τοὺς ἄνδρας τοῦ σώματος τῆς Καρατζιόβας. Πλὴν ἡ παρατεταμένη ἡχώ τοῦ δάσους ἦτο ἡ μόνη ἀπάντησις.

— Πᾶμε πίσω, φωνάζουν πολλοί.

— Ποῦ πίσω; τοὺς ἐρωτᾷ ὁ Βρόντας, ὅστις διὰ σιδηρᾶς καὶ ὑπερανθρώπου θελήσεως ἀντικαθιστᾷ τὴν σωματικὴν του ἀδυναμίαν.

— Στὰ χωριά μας, τὸ διαμέρισμά μας, τὰ καλύβια μας· νὰ φύγωμε τέλος μακριὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν κόλασιν, ἡ ὁποία θὰ μᾶς χάρῃ ὅλους ζωντανούς.

— Τὸ διαμέρισμά σας καὶ τὰ χωριά σας εἶνε κατακεκλυσμένα ἀπὸ τόσων ἡμερῶν ὑπὸ ἄλλων κυρίων· τίς οἶδε δὲ ἂν αὐτὴν τὴν στιγμὴν καὶ τὰ καλύβια μας δὲν φιλοξενοῦν τοὺς ἀγαπητοὺς ἀβζήδες.

— Τοῦλάχιστον δὲν θὰ ἀποθάνωμεν ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τὴν πείναν, ἀλλὰ θὰ πέσωμεν σὰν παλληκάρια καὶ θὰ ταφῶμεν εἰς τὴν γῆν τοῦ Μοριχόβου.

— Αἶ! αὐτὸ εἶνε εὐκόλον καὶ ἔχομεν καιρὸν νὰ τὸ κάμωμεν.

Καὶ ἐν τῷ πυρετῷ τῆς ἀπογνώσεως συνεκεντρώσαμεν τὰς δυνάμεις καὶ ἠρχίσαμεν ν' ἀκολουθῶμεν τὸ παγωμένον ρεῦμα ῥυακίου μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὅπως πᾶσα ὁδὸς ἤγεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην, οὕτω καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος θὰ μᾶς ἔφερεν εἰς ἓν ὀπωσδήποτε κατφρημένον μέρος.

Δύο ὅμως ἐκ τῶν πλέον ἐξηντημένων ἀνδρῶν ἐξηπλώθησαν ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ ἠρνήθησαν ν' ἀκολουθήσουν.

— Ἐδῶ θὰ μείνωμεν. Γιατὶ νὰ κάμωμεν τὸν κόπον νὰ παγώσωμεν πάρα πέρα;

Μετὰ πολλὰς παρακλήσεις καὶ ἀφοῦ ἐφόρτωσαν τὴν κάπαν καὶ τὸν ὄπλισμόν εἰς τὴν ῥάχιν τῶν ἄλλων, ἐπείσθησαν ν' ἀκολουθήσουν ἢ μᾶλλον νὰ συρθῶν ὀπισθεν τοῦ σώματος.

Πράγματι ὁ ῥοῦς τοῦ ῥυακίου ἦτο ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Διότι μετ' οὐ πολὺ ἠκούσθησαν ἀσθενεῖς καὶ μακρυναὶ ὕλακαὶ κυνός. Οὔτε ἡ σάλπιγξ τῆς δευτέρας παρουσίας δὲν θὰ μᾶς ἐπροξένει τοιαύτην συγκίνησιν. Ἦτο ἡ πρώτη ζῶσα φωνή, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τῆς προτεραίας ἠκούομεν.

— Ἄς τρέξωμεν, φωνάζουν ὅλοι, καὶ ἄς εἶνε τὸ χωριὸ Τούρκικο ἢ Βουλγάρικο. Ἄν μᾶς δεχθῆ, καλὰ. Εἶδεμὴ θ' ἀρπάξωμεν τὰ τρώφιμά του καὶ θὰ πυρρῶθωμεν εἰς τὰς φλόγας του.

Ἐδνυχῶς δὲν ὑπῆρξεν ἀνάγκη πραγματοποιήσεως τῶν ἀπειλῶν τούτων. Διότι εἶχομεν φθίασιν ἀκριβῶς ἄνωθεν τοῦ χειμερινοῦ λημεριοῦ τοῦ σώματος τῆς Καρατζιόβας τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἠτοιμάζετο τὸ κατασάμακι των (μαμαλίγκα), τὸ ὁποῖον ἀμέσως οἰκειοποιήθημεν.

Τὸ σῶμα αὐτὸ ἀπετελεῖτο ἐκ 13 περίπου ἀνδρῶν ὑπὸ τοὺς ὄπλαρχηγούς Λάξον καὶ Τσιότσιον. Ἐξ ἐκ τῶν ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ καπετὰν Τσιότσιος, ἅπαντες συγγενεῖς μεταξύ των καὶ ἐκ τοῦ ἐλληνικωτάτου Μπα-

χόβου, ἦσαν ἐκ τῶν Μακεδόνων ἐκείνων, οἵτινες ἔνεκα τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων εἶχον ἀναγκασθῆ ν' ἀκολουθήσουν τὴν ὁδὸν τῶν ὀρέων καὶ νὰ συμπράξουν μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου ἅμα ὅμως ἀνεφάνη εἰς Καρατζιόβαν τὸ πρῶτον Ἑλλ. σῶμα, ἐμοῦντζωσαν κομιτάτον καὶ Ἔσωτ. Ὀργάνωσιν καὶ ἀσμένως ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ. Ἐκτοτε μέχρι τέλους ἠγωνίσθησαν μετ' ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐσχάτως, εἰς μίαν ἐκ τοῦ συστάδην μετὰ τῶν Βουλγάρων νυκτερινὴν συμπλοκὴν, ἀπώλεσαν ἓνα ἐξ αὐτῶν, ἄξιο παλληκάρι.

Μετὰ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν εἰς τὴν πρώτην διάχυσιν φοβερόν ἐπρόβαλε τὸ φάσμα τῆς διανυκτερεύσεως. Αἱ δύο παλαιαὶ καλύβαι δὲν ἐχώρουν εἰμὴ 20 μόνον ἄτομα. Συνεπῶς ποῦ θὰ κατεκλίνοντο οἱ 70 ἄνδρες τῶν τριῶν σωμάτων; Πρὸ τῆς ἀνάγκης ταύτης πάντες ἐλησιμόνησαν τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας, καὶ ἄλλοι μὲν κατέρριπτον κλάδους ἐκ τῶν ἀφθόνων ἐλατῶν, οἱ δὲ πλεῖστοι μετ' ἐνθέου ζήλου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διὰ τῶν ὀνύχων καὶ παλαμῶν ἀνασκαρὴν τῆς χιόνος πρὸς ἀποκάλυψιν τεμαχίου ξηροῦ ἐδάφους. Οὕτως ἐστήθησαν ἐν τάχει κλιμακηδὸν 4-5 φυλλόκτιστοι καλύβαι, ἐντὸς τῶν ὁποίων διήλυθον μίαν μακαρίαν νύκτα.

Ἡ ἀνατολὴ τῆς ἐπομένης ἐπέτρεψε νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῆς νέας καταστάσεως. Εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῆς δασοσκεποῦς πλευρᾶς εὐρείας φάραγος, εἶδους ὑψηλῆς κοιλάδος δασώδους, χιονοσκεποῦς καὶ στεφομένης πέριξ ὑπὸ γραμμῆς ποικιλοσχημῶν βράχων.

Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀνδρῶν, 10-15, σχεδὸν πάντες οἱ τσαρουχοφόροι, ἔπαθον φοβερὰ εἰς τοὺς πόδας ἐκ τῆς μακρᾶς ἐπὶ τῆς χιόνος πορείας. Τινὲς μάλιστα ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀπολέσῃ σχεδὸν ἐντελῶς τὴν χρῆσιν τῶν ποδῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεταβληθῆ εἰς ἄμορφον λευκὴν μάζαν.

Αἱ καλύβαι μας ἐκινδύνευον καθ' ἑκάστην ν' ἀναρπαγοῦν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Τὰ θεμέλια καὶ ὁ σκελετός των ἀπετελοῦντο ἀπὸ πυραμίδα 4-5 γλωρῶν ξύλων ἐπ' αὐτῶν δὲ εἶχον ἐπιστρωθῆ φουντωτοὶ κλάδοι ἐλάτης. Διὰ τοῦ τοιχώματος τούτου, ἀμφιβόλου στερεότητος, εἶχεν ἐλευθέραν τὴν διόδον ὁ ἀνεμος, ἡ χιών καὶ... ἡ ὄρσις. Πλὴν αὐταὶ ἦσαν ἡ μόνιμος διαμονὴ μας, μέχρις οἷ οἱ κύριοι κυνηγοὶ ἤθελον εὐδοκίση νὰ μᾶς πληροφροήσουν περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς των.

Ἐν τούτοις αἱ ἡμέραι καὶ αἱ ἐβδομάδες παρήρχοντο χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἔλθῃ ἐκ Μοριχόβου εἶδησις. Ἡ ἀτμόσφαιρα καθ' ἑκάστην ἐχειροτέρευε, τὸ ψῦχος καθίστατο δριμύτερον καὶ συνωφρευόμενος ὁ οὐρανὸς ἐπεκρέμα βαρῆα νέφη ἐπὶ τῆς ψυχῆς μας. Τὸ δάσος, αὐτὸς ὁ ἀχώριστος ἀπὸ τόσων ἡμερῶν σύντροφος, διὰ διαρκοῦς καὶ παρατεταμένου θρήνου ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν κλαυθμὸν τῆς ψυχῆς μας.

Ἡ χιών ἐπὶ ἐβδομάδας νυχθημερόν πίπτει καὶ ἀπαλὰ ἐπικάθηται ἐπὶ τῶν δένδρων, προσθέτει νέον καὶ ἀγνότερον στρώμα ἐπὶ τῆς παλαιᾶς καὶ σχηματίζει λευκὴν στέγην ἐπὶ τῶν καλυβῶν μας, ἡ ὁποία ὅμως μεταιμορφοῦται εἰς σταγόνας, ψυχρὰ πίπτουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ

τραχήλου μας. Οὕτως ἐσηματίσθη περὶ τὰς καλύβας κλοῖδς ἐκ χιόνος, ὅπως πλέον τοῦ 1/2 μέτρου, ὅστις ναὶ μὲν μᾶς προεφύλαττε κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἀνέμου, ἀλλὰ καὶ διέβρωχε τὸ δάπεδον τῆς καλύβης. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐτινάσσομεν ἀπ' ἡμῶν λεπτὸν στρώμα χιόνος, τὸ ὁποῖον ὡς ὄνειρώδης συνδὸν φιλοστόργου μητρὸς περιεκάλυπτε τὰ παγωμένα μέλη μας. Ἐν γένει χιόνι παντοῦ, χιόνι ὡς στρώμα καὶ ἐφάπλωμα, χιόνι πρὸς πόσιν καὶ πλύσιν. Διότι ναὶ μὲν πολλοὶ ὄρακες ἐκεῖ πλησίον ἐκελάριζον τὰργυρᾶ νάματά των, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ ψύχους ἀπεκρυσταλλοῦντο ταχέως οὕτως, ὥστε εἰς πᾶσαν χρῆσιν ἔπρεπε νὰ θραύωμεν τὸ ἐκ πάγου περιεκάλυμμά των καὶ νὰ ἐμβαπτίζωμεν ἐπὶ τινος στιγμᾶς τὰς χεῖράς μας εἰς τὰ παγωμένα των νερά. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τούτων παρεσκευάζομεν ὕδωρ, θερμαίνοντες χιόνα ἐντὸς λέβητος.

Ἐνεκα τῆς στενότητος τῶν καλυβῶν ἠναγκάζοντο νὰ κοιμῶνται 9 — 10 ἄνδρες εἰς χῶρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐν ἄλλῃ περιπτώσει οὐδὲ δύο δὲν θὰ ἐκοιμῶντο. Ἐνῶ σὰν ταῖς σαρκέλαις κατεκλίνοντο ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ ἐδάφους, εἰς ἕξ αὐτῶν ἐναλλάξ ἠγρύπει καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ μεταβαλλόμενος εἰς νυκτόβιον Ἐστιάδα διετῆρει ἀέναον τὴν πυρὰν καὶ προεφύλαττεν ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ... σκέλη τῶν καθευδόντων.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἠναγκάσθημεν νὰ συμμορφωθῶμεν μὲ τὴν ἀγριότητα τοῦ περιβάλλοντος καὶ κατέστημεν γνήσια τέκνα καὶ ἀποβράσματα αὐτοῦ. Αἱ τρίχες τῆς χειρᾶλης φρικωδῶς ἠξήθησαν, αὐτὴ δὲ ἔλαβε τὴν βλοσυρὰν καὶ δασεῖαν ὄψιν τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων. Τὸ ἐξωτερικὸν μας ἀπέβη ἀλαφρὸς μωσαϊκὸν μὲ τὰς κόπας ἠμικαυμένας, τὴν στολὴν ἀπερρακωμένην καὶ τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀγρίως προβάλλοντας διὰ τῶν γασμάτων τῶν ὑποδημάτων. Τὰ δὲ συμπαρομαρτοῦντα ὀχληρὰ ζῶνδια τόσον ἐπληθύνθησαν, ὥστε ἐξέφρασαν τινες τὸν φάβον μίπως ἀπαγάγουν... τὰς καλύβας.

Ἡ μεγαλύτερα ὄμως βάσανός μας συνίστατο εἰς τὴν προμήθειαν τῶν τροφίμων. Τὸ Μπάχοβον, τὸ μόνον χωριὸν τὸ δυνάμενον νὰ προμηθεύσῃ αὐτά, ἔκειτο 7 ὥρας μακρὰν καὶ ἦτο ἰσχυρὸς καὶ διαρκῆς στρατιωτικὸς σταθμὸς. Μὲ πόσιν παιδικὴν χαρὰν, καὶ μὲ πόσας ἐπευφημίας καὶ ζητωκραυγὰς ὑπεδεχόμεθα τὴν ἀγγελίαν τοῦ καρραουλιῦ ὅτι ἐπρόβαλαν ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ζυγοῦ οἱ Μπαχοβίται!

Πόσας δὲ θωπείας καὶ περιποιήσεις τοῖς ἐπεδαμιλεύομεν, ὅτε καθυγροὶ ἐφθάναν εἰς τὸ λημέρι μας! Πάντες ἀνηγείροντο, οἱ δὲ ὀπλαρχηγοὶ ἐσκουπίζον ἀπ' αὐτῶν τὴν χιόνα καὶ τοῖς παρεχώρουν τὴν πυρὰν θέσιν των. Καὶ μίπως εἶχομεν ἄλλα μέσα, ὅπως διατρανώσωμεν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας εἰς τοὺς γενναίους αὐτοὺς ὁρεῖτας;

Ἄφοῦ ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ παρεσκευάζον τὸν ἄρτον μας ποιότητος πολὺ καλλιτέρας τοῦ ἰδικοῦ των — τὸν ἐξῆγον αἱ γυναῖκες

μὲ μυρίας προφυλάξεις εἰς ὄρισμένον μέρος ἔξωθεν τοῦ χωρίου, διότι ἐκεῖ, ὡς εἶπομεν, ἦτο διαρκῆς στρατιωτικὸς σταθμὸς. Ἐντεῦθεν τὸν παρελάμβανον οἱ ἄνδρες καὶ κατὰ συνοδείας ἐκ 10 — 15 ἀτόμων τὸν μετέφερον εἰς τὰς καλύβας μας.

Πόση δὲ αὐταπάρνησις καὶ ἠθικὸν σθένος ἐχρειάζετο εἰς τοὺς ἀπλοῖκούς αὐτοὺς χωρικοὺς ὥστε νὰ περιφρονήσουν τοὺς πολλαπλοὺς κινδύνους ἐνεδρῶν καὶ διασταυρώσεων μετὰ Τούρκων καὶ Βουλγάρων καὶ συναντήσεων μὲ ἀγέλας πεινασμένων λύκων, καὶ νὰ μεταφέρωσιν ἐπ' ὄμῳ διὰ μέσον παρθένου πηχυαίας χιόνος καὶ τῆς ἀγριωτέρας φύσεως ἐπὶ τοῦ ἀνωμαλωτέρου ἐδάφους μετὰ ἐπτάωρον ὑπεράνθρωπον πορείαν τὸν ἄρτον 70 ἀνδρῶν εἰς τὸ μακρονὸν μας λημέρι!

Ἐνεκα τῶν δυσκολιῶν λοιπὸν τούτων ἐπεβάλλομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας εἶδός τι νηστείας, ἀναγκαστικὸ ἀραμαζάνι ἐτρόγυαμεν δηλαδὴ μόνον ἄπαξ τῆς ἡμέρας ἄρτον. Ἐνίοτε ὄμως ἡ νηστεία παρεβιάζετο καὶ ὁ στόμαχος λίαν ἐξαιρετικῶς ἐπληροῦτο μὲ νερόβραστον ἢ μᾶλλον χιονόβραστον... κατσαμάκι ἢ μὲ φασόλια. Ἀλλὰ τὰς ἀπαιτούμενας δυνάμεις καὶ τὴν ζωογόνον θερμότητα... ἠντλοῦμεν ἀπὸ πελώριον πομμενικὸν τέντζερην διαρκῶς κοχλάζοντα μὲ τέϊον δεκάκις ξαναβρασμένον. Εἰς τὸ ἐγκέλισμα δὲ αὐτὸ ἀντὶ ζαχαρώσεως ἐρρίπτομεν... ὄγκους χιόνος, καὶ οὕτω κατέστημεν τέλειοι Ἰάπωνες.

Σχετικῶς εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης ἦσαν οἱ καπνισταί, οἵτινες μὲ τὸν πάμφθινον καὶ μεταξοειδῆ καπνὸν τῆς Καρατζιόβας ἐπεζήτουν εἰς σύννεφα καπνοῦ καὶ ῥεμβασμῶν νὰ λησμονήσουν τὴν οἰκτρὰν πραγματικότητα. Μία δὲ ἐκ τῶν ἐπιπονωτέρων ὑπηρεσιῶν τῶν ἀνδρῶν ἦτο ἡ τοῦ καρραουλιῦ. Μὲ τὰ τρυπημένα ὑποδήματα ψηλὰ στήν κορυφὴν τοῦ θυελλοδαρμένου βράχου ἴσταται τοῦτο καὶ περιμαζεῦον τὴν ἀνεμιζομένην χλαῖναν ζητεῖ εἰς τοὺς σφικτοὺς ἐναγκαλισμοὺς τοῦ βοβοῦ ὄπλου τὸ πῦρ καὶ τὴν θερμότητα. Πλὴν ἀψηφοῦν τὰς ἐφόδους τοῦ βορριᾶ καὶ τὰς... ἐπαναστάσεις τοῦ στομάχου, ἀγέρωγον ὅπως ἡ πεύκη καὶ ὁ βράχος του, κρατεῖ ἀδιακόπως τὰ χιάλια εἰς τὰ μαρμαρωμένα χέρια του καὶ δὲν σηκώνει τὸ βλέμμα ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν πρὸς τὸ Μπάχοβον. Ἐνίοτε μόνον ἀκουμβᾶ εἰς τὸν κορμὸν ἐλάτης καὶ ψιθυρίζει τὴν τόσον κατάλληλον τροφήν τοῦ ζῆματος τοῦ σκοποῦ:

Τὸν χειμῶνα τὰ ἔλατα γέρονον,

ἀπέφτει χιόνι, βροχὴ περισσὴ!

Ἐτρακυμᾶ, σκοτάδια μὲ δέρονον...

πλὴν τὰ πνίγει ἡ φωνὴ μου « τίς εἶ »

Ἀλλ' ἡ χιών αὐτὴ, τὴν ὁποίαν τόσον κατηρώμεθα, ὑπῆρξεν ἡ σώτειρά μας. Διότι μὲ τὴν ἀδιάκοπον πτώσιν τῆς ἐκάλυψε καὶ ἐξηφάνισε, βοηθοῦντος καὶ τοῦ βορριᾶ, τὴν λεωφόρον, τὴν ὁποίαν εἶχομεν ἀνοίξει ἀπὸ Μοριχόβου εἰς Καρατζιόβαν οὕτω δὲ τὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ὀλόκληρον μῆνα κατεδίωκον τὸ φάσμα μας ἀνὰ τὰς χαράδρας καὶ

τάς κορυφάς, με ὄλην τὴν ἀπώλειαν ἀνδρῶν κρημνισθέντων καὶ... ποδῶν παραμορφωθέντων ὑπὸ τῆς χιόνος δὲν κατώρθωσαν ν' ἀνακαλύψουν τὴν διεύθυνσίν μας.

Οὕτω δὲ ἐξασφαλισθέντες πλέον καὶ ἀπαλλαγέντες πρὸς στιγμὴν τοῦ ἐπιόλου τούτου, τοῦ στρατοῦ, ὅστις πιέζει ὡς φορτίον τὴν ψυχὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ, διαταράσσει καὶ διακόπτει τὸν ὕπνον του καὶ πολλάκις τὸν ἀναγκάζει νὰ ἀφήσῃ παραπονούμενα καὶ ἀπαρηγόρητα... τὰ μισσημένα κοκορέσια του, ἐπεζητοῦμεν νὰ διασκεδάσωμεν τὴν πεῖναν καὶ τὸ ὄϊγός μας μεταβάλλοντες τὴν Ἀλπειαν ἐκεῖνην Μακεδονικὴν πτυχὴν εἰς... ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Ἐχορεύσαμεν, μετεβάλαμεν τὰ δένδρα... εἰς σκοπευτήρια καὶ τὴν παγομένην ἐπιφάνειαν τῶν ὀνύκων εἰς... Εὐρωπαϊκὴν σάλαν παγοδρομιῶν καὶ ἀφήσαμεν νὰ ἐκχειλίσῃ ἐλεύθερα τὸ πάθος τῆς καρδίας μας εἰς ἄσματα καὶ διατόρους φωνάς, ὁποίας οὐδέποτε, ἀφ' ὅτου ἠκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν τοῦ ἀρχαίου κλέφτη, ἐτολμήσαμεν νὰ βγάλωμεν.

Καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν ἀντίζει τὸ δάσος καὶ ἡ κοιλὰς ἀπὸ τὰ ἰσχυρὰ ξυλοκοπήματα καὶ τὰς πτώσεις κρημνιζομένων πελωρίων ὄξυων. Εἴχομεν δ' ἐκμάθη ἀριστοτεχνικώτατα τὴν ἐπιστήμην τοῦ καταφέρειν τὸν πέλεκυν, ὥστε ἐπαρηγορούμεθα μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι, ὅταν θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς ἐστίας μας — ἐάν, ἐννοεῖται, ἐπιστρέφομεν, ὅπερ πολὺ ἀμφίβολον — ἐκτὸς τοῦ φορτίου... τῆς λίγδας καὶ τῶν ζωφρίων. θὰ εἴχομεν τὸ πτυχίον μᾶς ἐπωφελεστάτης τέχνης.

Τὴν δὲ νύκτα, πολλάκις μέχρι μεσονυκτίου, διαταράσσετο ὁ ὕπνος τῶν ναρκωμένων Δρουαδῶν μετὰ τὸν παρατεταμένον ἀντίλαλον τῶν ἀγρίων κραυγῶν τῆς «Κολοκυθιάς».

Πόσον δὲ εὐχάριστοι καὶ ἀλησιμόνητοι ἦσαν αἱ σκοτειναὶ ἐκεῖναι νύκτες, καθ' ὅς στριμωγμένοι καὶ ὀκλαδὸν περὶ τὴν πυρὰν μετὰ τὰ πρόσωπα ὑπέρουθρα ἐκ τῆς ἀνταυγείας τοῦ πυρός καὶ τὰ νῶτα τεθωρακισμένα μετὰ... τὰς κάπας ἐναντίον τῶν δολοφονικῶν ἐπιθέσεων τοῦ ψύχους, ἐγλυκοκουβεντιάσαμεν! Ὁ καθεὶς διηγεῖτο διηγήματα τῆς ἰδιαίτερας πατριδος του — καθότι εἰς τὰς ὀμηγύρεις αὐτὰς ὄλαι αἱ χώραι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπόδουλοι καὶ μὴ, ἀντεπροσωπεύοντο — ἢ ἐξῆγε μετὰ ὑπεραδελφικὴν ἀγάπην ἀπὸ τὰ βάρη καὶ τοὺς μυχούς τῆς καρδίας του γυμνάς τὰς ἐνδομυχωτέρας σκέψεις, τοὺς μυχιωτέρους πόθους, τοὺς ὁποίους οὐδὲ εἰς τὸν πνευματικὸν θὰ ἐξεμυστηθεῖτο. Ἀλλοτε δὲ ἐξηρτώμεθα ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ ἀρχηγοῦ Λαύρα, ὅστις μετὰ ἕρος ἱεροκήρυκος διηγεῖτο τοὺς μύθους του, τοὺς ὁποίους ἐν μέσῳ νεφῶν καπνοῦ καὶ ἐξηπλωμένος ἀνάσκελα ἐπλασσε καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν. Ἐνίοτε δὲ παρεκινούμεν τὸν Μπάρπα Γιοβάννην, Μποχοβίτην ὀπαδὸν τοῦ Τσιότσιου, νὰ μᾶς πῆ κανὲν ἀπὸ τὰ μονότονα καὶ λυπητερὰ ἐκεῖνα Μακεδονόφωνα τραγούδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκχύνεται ὅλη ἡ ἀθλιότης τῶν χωρικῶν καὶ τὸ πάθος τῶν κατὰ τῶν τυράννων.

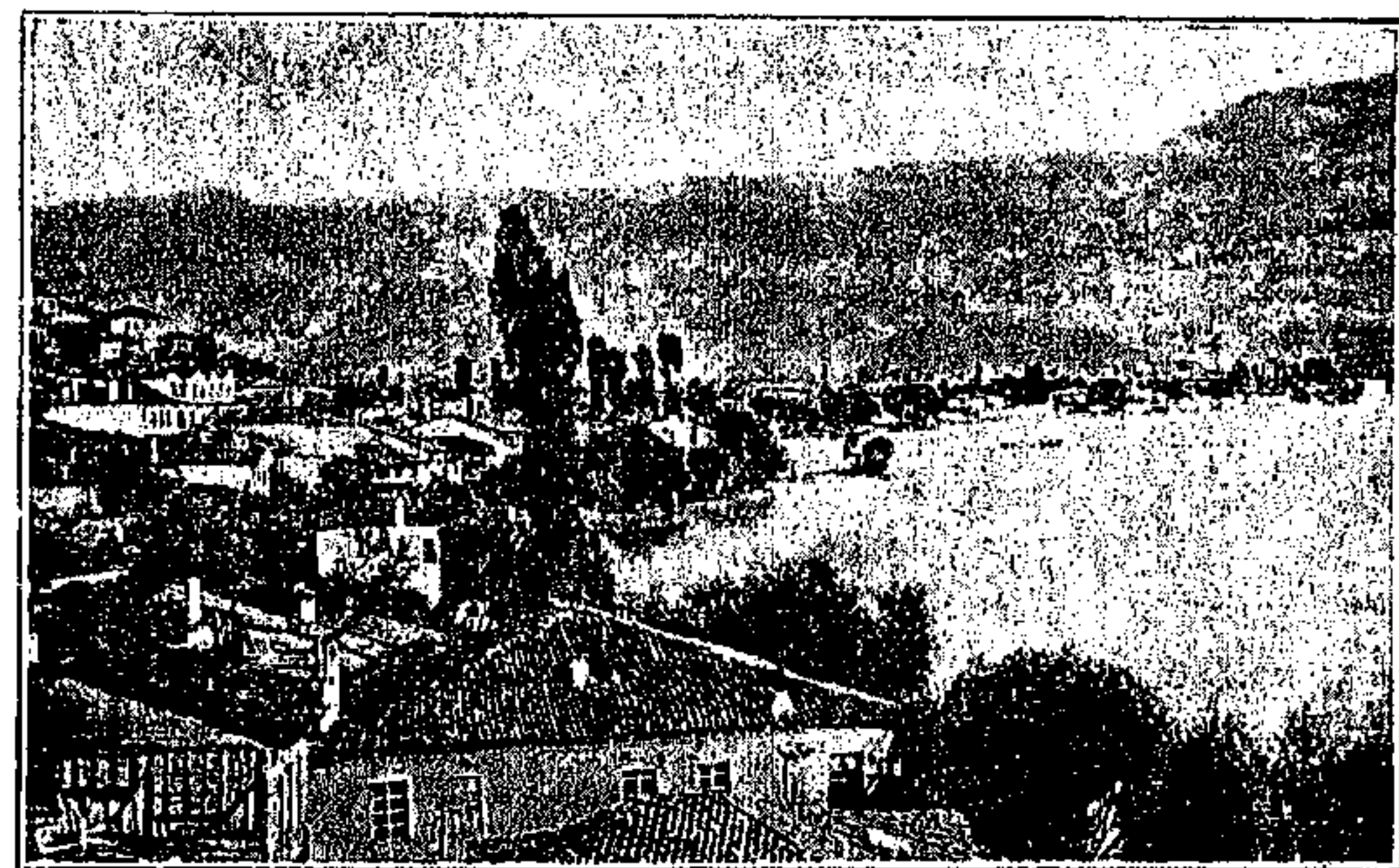
Πόσον δὲ ἀφ' ἑτέρου μαγευτικαὶ ἦσαν αἱ σπάνια ἐκεῖναι ἡμέραι, καθ' ὅς μετὰ ἰσχυρὰν πνοὴν τοῦ βορρᾶ ἀπεκαλύπτετο ἕνας ἥλιος πλέων εἰς θάλασσαν τοῦ ὠραιότερου γαλάζιου. Ἀφοῦ δὲ αὐτος ἐρρόδιζεν ἢ ἐχρωμάτιζε μετὰ τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος περιπτόμενον νεφύδιον καὶ ἐπροίκιζε μετὰ τὰς παραδοξοτέρας ἀποχρώσεις τοὺς γυμνοὺς βράχους τῶν κορυφῶν, ἐπλημμύρει τὴν κοιλάδα, μετέβαλλεν εἰς ἀποτυφλωτικὴν ἀδαμαντίνην τὴν τέως ἄχρον ἐπιφάνειαν τῆς χιόνος καὶ μετέδιδε πολύχρωμον, φασματογορικὴν, ὑπέργειον λάμπην εἰς τὸν ἐπὶ τῶν δένδρων θόλον τῶν ποικιλοσχημῶν χιόνων, πάγων καὶ κρυστάλλων.

Οὕτω τέλος ἐξοκειώθημεν μετὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν... ἠγαπήσαμεν τὸν ἀβίωτον αὐτὸν βίον. Ὅταν δὲ μετὰ πάροδον 40 περιόπου ἡμερῶν ἦλθον πρέσβεις τοῦ Μοριχόβου κομίζοντες... ἄρτον καὶ τυρὸν καὶ τὴν πίστιν καὶ ὑποταγὴν τοῦ Μοριχόβου — μετὰ τὴν ἀναχώρησιν βέβαια... τοῦ κινδύνου τῶν ἀβδζήδων — εἰς ἐκ τῶν συντρόφων, ὅστις εἶχε ἀντικαταστήσῃ τὰ ἐφθαρμένα στιβάνια του μετὰ μανήκια τῆς κάπας του, μᾶς συνεβούλευσε:

«Μισρὲ καλλιὰ μασθε παγέ. Ἴντα θέλομε ἐκεῖ κάτω. Θᾶξομε πάλι φασαρίες μετὰ τὰ γουρουνομήταις».

Ἐγγραφον ἐν Μοναστηρίῳ.

Γ. Χ. ΜΟΔΗΣ

ΑΠΟΨΙΣ ΑΧΡΙΔΟΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ ΧΩΡΙΩΝ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΦΛΩΡΙΝΗΣ, ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΡΕΣΠΑΣ κλπ.

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΛΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΕΡΕΩΣ

ΠΑΡΑΣΤΑΥΡΟΥ ΕΚ ΠΙΣΟΔΕΡΙΟΥ¹

« 37. *Βίνετς* ή *Βίνανι*. Ἀριθμὸς οἰκιῶν 30. Ὀθωμανοὶ ἅπαντες. Χριστιανὸς οὐδεὶς.

» Σημείωσις. Σώζεται ἐπιτύμβιον :

Ὁρέστης Ἀρίσταρχον Γλαύκον ἀντάδελφον ἤρωα.

» 38. *Ἀχιλλί*. Ἀριθμὸς οἰκιῶν 8. Χριστιανοὶ ἅπαντες. Ὀθωμανὸς οὐδεὶς.

» Σημείωσις. Σώζεται ἐκκλησία Βυζαντινὴ τοῦ *Ἀχιλλείου*, Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσης, καὶ ἔξοχικὴ ἔπαυλις τῶν Σερβοβουλγάρων βασιλέων Ἀχρίδος.

» 51. *Γέρμαν*. Ἀριθμὸς οἰκιῶν 140. Χριστιανοὶ ἅπαντες. Ὀθωμανὸς οὐδεὶς.

» Σημείωσις. Σώζεται τὸ λείψανον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως *Γερμανοῦ*, ἐξ οὗ καὶ τὸ χωρίον ὠνομάσθη *Γέρμαν*, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐπιτύμβιον τοῦ Σαμουήλ Βουλγάρων βασιλέως ἐν Ἀχρίδι.

» Ἐν Πισοδερίῳ, τῇ 25 Νοεμβρίου 1903

» *Παπᾶ Σταύρος Κ. Τσιάμου.* »

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς.

Ἐν Ἀθήναις, 1908.

Σ. Ν. Δ.

¹) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 113. Τὰ κατωτέρω τρία χωρία κεῖνται περὶ τὴν Μικρὰν Πρέσπαν (Βεντράκ), ἐν ἣ καὶ ἡ νησίς τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου μετὰ τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας. Ἴδὲ ἀνωτέρω σελ. 67 : « Χριστιανικὴ Μακεδονία ».

ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ

Χωρίον κείμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ *Δεμῆρ - καποῦ*. (Λύστριακὸς χάρτης: Klisura, μετὰξὺ χιλιομέτρων 91 καὶ 107 τῆς διεθνoῦς σιδηροδρ. γραμμῆς Θεσσαλονίκης ΝΑ. τοῦ ὁμωνύμου σταθμοῦ Demir-Kapu) ἔχει περὶ τὰς 400 οἰκίας. Πρὸ δέκα ἐτῶν ὁ κ. Φοικίδης ἐκ Κολινδρoῦ κάτοικος ἤδη Θεσσαλονίκης μετὰ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης φίλου του *Καρατζιά* διήλθε δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις διὰ τοῦ χωρίου τούτου καὶ ἐξεπλάγη, ἰδὼν ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτοῦ φέρουσι καὶ σήμερον ἔτι τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ χωρίου *Καταφυγίου*, γειτονικοῦ τῷ Κολινδρῷ, ἀσχολοῦνται περὶ τὰς αὐτὰς ἐργασίας, δηλαδὴ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν παρασκευὴν οἰκοδομησίμου ὕλης ἐν τοῖς δάσεσι, καὶ ἔχουσι καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα σύμφωνα πρὸς τὰ Καταφυγιωτῶν, καὶ ὅμως ὁμιλοῦσι τὴν βουλγαρικὴν, ἐν ᾧ οἱ Καταφυγιῶται, παιδιὰ τοῦ Ὀλύμπου, οὐδὲ γὰρ βουλγαρικὸν ἐννοοῦσιν. Ἐξήλθε δὲ τῆς ἀπορίας, ὅτε ἠθέλησε μετὰ τοῦ φίλου του νὰ συνδιαλεχθῇ ἑλλημιστί. Τότε γέρων τις παρακαθήμενος ἀνεπήδησε σκιρτῶν ὑπὸ χαρᾶς καὶ προσέτρεξε νὰ σφίγῃ τὴν χεῖρά των, λέγων μετὰ παρατόνου ὅτι μετὰ τόσα ἔτη ἀκούει διὰ πρώτην ἴσως καὶ τελευταίαν φορὰν τὴν γλυκυτάτην τῶν γονέων του γλῶσσαν. Ἀλλὰ καὶ οἷτως εὐχαριστεῖ καὶ δοξάζει τὸν Θεόν, διότι ἀποθνήσκων θὰ ἔχη ἔναυλον τὴν θείαν ταύτην γλῶσσαν. Διηγῆθη δὲ εἰς αὐτοὺς κατ' ἀπαίτησίν των ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸ *Καταφυγίου*, ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσωσι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ-πασιά διὰ τὰς πολλὰς καταπιέσεις. Ἐνταῦθα εἶρον ὀλίγας τινὰς βουλγαρικὰς οἰκογενείας καὶ τὰ πέριξ χωρία βουλγαρικὰ. Ἐπειδὴ δὲ συνηλλάσσοντο μετ' αὐτῶν, οἷτινες ἦσαν δυσμαθεῖς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἠναγκάζοντο αὐτοὶ νὰ ἐκμανθάνωσι τὴν βουλγαρικὴν. Τοῦτο μὲν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐπιμικξία, εἰς ἣν ἠναγκάσθησαν πρὸς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι, παρήγαγον τὸ ἀποτέλεσμα, νὰ ἀπολέσωσιν οἱ νεώτεροι ἐντελῶς τὴν γλῶσσαν τὴν προγονικὴν. Τὸ γεγονός ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐνδείξις πῶς πολλοὶ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνας ἀπόλεσαν τὴν γλῶσσαν των. Ἐάν δὲ εἰς τὰ διάφορα βουλγαρικὰ χωρία γείνη ἔρευνα τῆς καταγωγῆς τῶν οἰκογενειῶν, θὰ εἴρωμεν, νομίζω, πλείστους τοιοῦτους ἐκβουλγαρισθέντας Ἕλληνας. Ἐάν δὲ εἰς τοῦτους προσθέσῃ τις καὶ ἀρχαίους Μακεδόνας μὴ ἐξαλειφθέντας, ἀλλὰ τὴν γλῶσσαν ἐκ διαφόρων περιστάσεων ἀπολέσαντας, θὰ ἐξηγήσῃ εὐκόλως πῶς οἱ Μακεδόνες, οἱ ὁμιλοῦντες τὴν βουλγαρικὴν δὲν φέρουσιν ἐκτὸς ὀλιγίστων τὸν τύπον τὸν βουλγαρικόν, ἀλλὰ ἢ τὸν Ἑλληνικόν ἢ τὸν Μακεδονικόν, εἰς ὃν ὑπάγεται καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα, ὅπερ εἰς ὀλόκληρα σχεδὸν χωρία ἀπαντῶμεν ἐν Μακεδονίᾳ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ¹

Ὁ Νικόλαος Δραγούμης, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἐκ Βογατσικοῦ τῆς Μακεδονίας Μάρκου Δραγούμη καὶ τῆς Ζωῆς Σοφριανοῦ (Δεληγιάννη), θυγατρὸς Πελοποννησίου, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 10 Ἀπριλίου τοῦ 1809.

Ὁ πατὴρ τοῦ Ν. Δραγούμη Μάρκος ὑπέροχον κοινωνικὴν θέσιν κατέχων καὶ διὰ παιδείας κοσμούμενος ἐγένετο μέλος τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλικῶν οὐ μόνον ἐν λόγοις ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργοις καὶ χρήμασι, καταβαλὼν ὑπὲρ τὰς 50,000 γροσίων, σπουδαῖον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ποσόν.

Ὅτε, ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Μολδαυίᾳ τῇ 24 Φεβρουαρίου 1821, ἔμαθεν ὅτι προεγράφη μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ ὁ Μάρκος Δραγούμης, καταλιπὼν τὴν οἰκογένειάν του ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔφυγεν εἰς Ὀδησσόν. Μαθοῦσα τοῦτο ἡ τουρκικὴ ἐξουσία εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μ. Δραγούμη, ὃν ἐληλάτησε, καὶ ἀπήγαγε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικόλαον, ἵνα ἀνακρίνη καὶ τιμωρήσῃ διὰ τὴν φυγὴν τοῦ πατρὸς του.

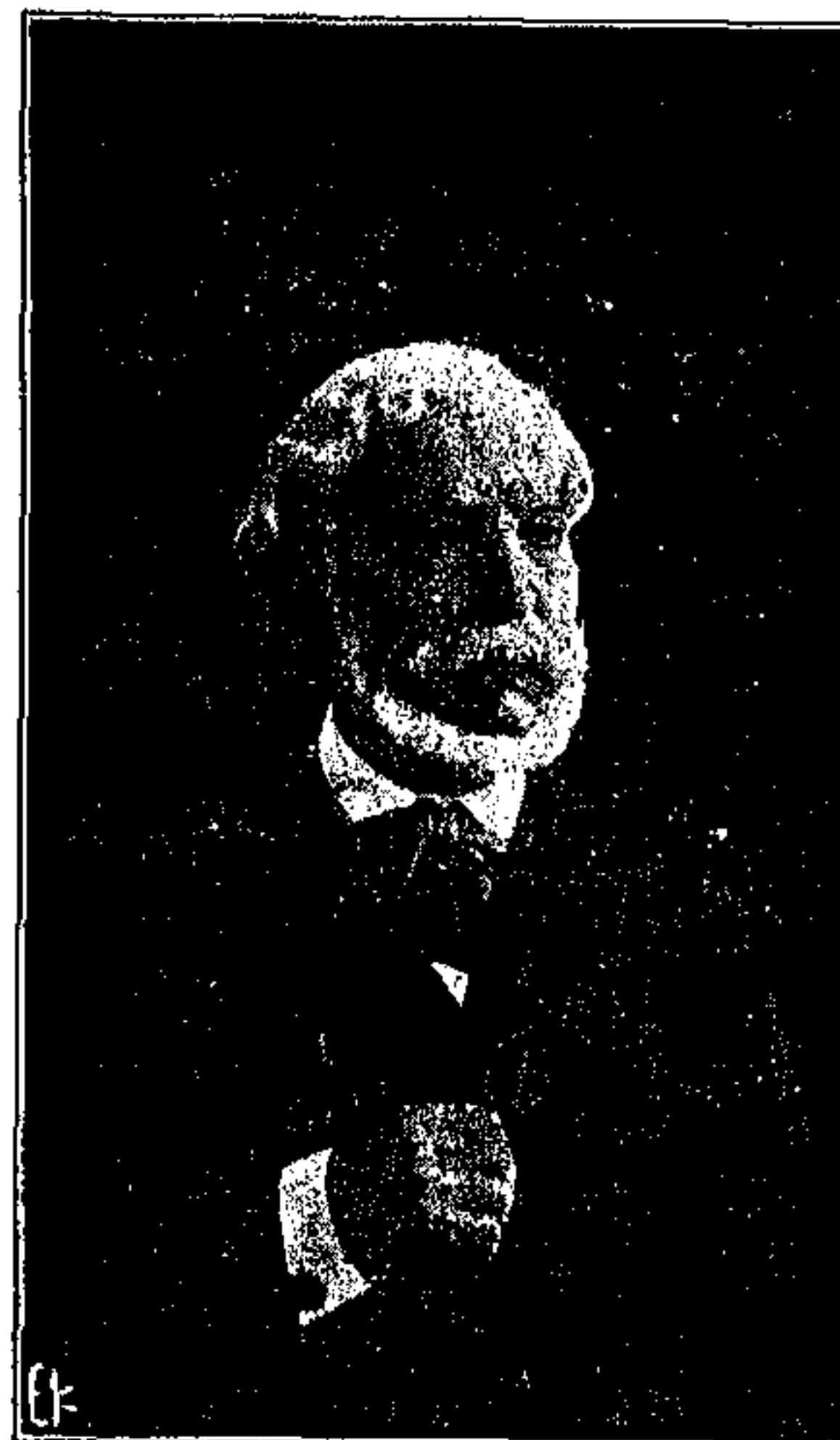
Ὁ παῖς ἔτι ὢν Ν. Δραγούμης προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Μποστάντζιμπαση, ἀυλάρχου τοῦ Σουλτάνου. Μετὰ τὰς τυπικὰς ἀνακρίσεις ἐκλείσθη εἰς δωμάτιον, ἐνθα πικρῶς ἔκλαιεν ἀναμένων τὴν εἰς θάνατον καταδίκην του. Καὶ ἀφρεύτως θὰ ἐφρονεύετο, ἂν μὴ Ὀθωμανὸς πρόκριτος, εὐεργετηθεὶς ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Μάρκου, Γραμματεύοντος παρὰ τῷ Ἡγεμόνι, παρέδιδεν αὐτὸν τὴν ἰδίαν ἐσπέραν εἰς τὴν θρηνοῦσαν μητέρα του.

¹) Ἐκ τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσῷ» τοῦ ἔτους 1879 μακρῆς βιογραφίας τοῦ Ν. Δραγούμη δημοσιευθείσης ὑπὸ Τιμ. Φιλήμονος. Ἰδὲ καὶ «Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις» Ν. Δραγούμη, ἐκδοσιν δῖτομον ἐν Ἀθήναις, 1879.

Μετὰ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἡ οἰκογένεια Δραγούμη ἀπεράσισε νὰ καταφύγῃ καὶ αὐτὴ εἰς Ὀδησσὸν παρὰ τῷ ἀρχηγῷ αὐτῆς, καὶ ἐπέβη πλοίου, οὔτινος ὁ πλοίαρχος μετὰ πλοῦν κινδυνώδη ἀπεβίβασεν αὐτὴν εἰς τὰ Ψαρρά, διότι ὁ Μάρκος Δραγούμης εἶχε παραγγείλει νὰ μὴ μεταβῶσιν εἰς Ρωσσίαν. Ἐκ Ψαρρῶν

δὲ κατόπιν ἔπλευσαν εἰς Πάρον καὶ Νάξον, ἐνθα ὁ Ν. Δραγούμης συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐκμαθῶν τὴν τε Λατινικὴν καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῖς Λαζαρισταῖς. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν μετέβησαν εἰς Ζάκυνθον, ὅθεν τῷ 1825 κατέβησαν εἰς Πελοπόννησον.

Δεκαοκταετῆς ὁ Ν. Δραγούμης διορίσθη τῷ 1827 Γραμματεὺς τῆς ἐν Ἐρμιόνη Ἐθν. Συνελεύσεως καὶ τῆς ἐν Τροιζῆνι Δ' Συνελεύσεως, ἐν ἧ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ πρὸ χρόνου ἤδη καταβὰς εἰς τὴν Ἐλ-

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

λάδα συνεδρίαζεν ὡς πληρεξούσιος τῶν Μακεδόνων. Οὕτω δὲ εὐάρεστος ἐφάνη ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ, ὥστε προτάσει τοῦ στρατάρχου τῆς Πελοποννήσου Θ. Κολοκοτρώνη ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἀπεράσισε τῇ 4 Μαΐου 1827 ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν «εἰς τὰς Φιλελληνικὰς Ἑταιρίας, διὰ νὰ διδαχθῇ τὰ καλὰ μαθήματα καὶ ἐπιστρέφων νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἔθνος του», ἀλλ' ἡ ἀπο-

στολή αὐτοῦ ἐματαιώθη, διότι τότε κατὰ τὴν ἐσφαλμένην γνώμην τοῦ Καποδιστρίου, « ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνάγκην χειρῶν καὶ οὐχὶ γραμμάτων ».

Ἀρχομένου τοῦ 1828 προσελήφθη ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Κυβερνήτου ὡς εἰς τῶν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ Γεν. Γραμματέως Σπυρίδωνος Τρικούπη ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων, ἐνθα πολλὰ ἐδιδάχθη διὸ καὶ περιζήτητος ἦτο διὰ τὰ δημόσια γραφεῖα ἐπὶ πάσης Κυβερνήσεως.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου διορίσθη ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. Τοιοῦτος δὲ ὢν ἐξελέγη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα μεταβῆς παρὰ τῷ Ὁθωνι παραμένοντι πρὸ τῶν Μύλων ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος Μαδαγάσκας παραστήσῃ αὐτῷ ὑπὸ τὴν μᾶλλον καθησυχάζουσαν ἔποψιν τὴν ἐν Ἀργεὶ παρὰ τῶν Γάλλων γενομένην σφαγὴν, ἣτις, ὡς εὐλόγως ἐκρίνετο, κακίστην ἔμελλε νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τὸν Ἀβασιλέα τῆς Ἑλλάδος ἐντύπωσιν, καὶ ἣτις ὑπετίθητο ὅτι ἠπείλει νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τοῦ ἐρχομένου βασιλέως τὴν ἀποβίβασιν. Τοιοῦτοτρόπως συγκεκμημένος ἐκ τῆς ἐκλογῆς ταύτης, ἠτύχησεν αὐτὸς πρῶτος ἐκ τῶν Ἑλλήνων νὰ ἴδῃ τὸν Πρῶτον Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, πρὸς ὃν Γαλλιστὶ ὁμιλήσας ἐνεποίησε διὰ τοῦτο ἐντύπωσιν. Ἀλλ' ὁποία ἢ σύμπτωσις τῶν παραδόξων τῆς Ἱστορίας! Ὁ πρῶτος Ἑλληὴν νέος, ὁ ἐπισκεφθεὶς καὶ χαιρετίσας τὸν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος ὀρμουῦντα νεανίαν βασιλέα, ἐπέπρωτο, πρεσβύτης καὶ πολὺς τὴν κόμην νὰ παραστῇ καὶ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς τοῦ Ὁθωνος, ὡς ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν βασιλικῶν οἴκων αὐτοῦ, πολιοῦ καὶ ἤδη τὰ πενήκοντα ἔτη ὑπερβάντος ἡγεμόνος. Ἐπὶ Ἀγγλικοῦ πλοίου ἐχαιρέτισε τὸν Ὁθωνα τῷ 1833 ὁ Δραγούμης, ἐπὶ Ἀγγλικοῦ δὲ πλοίου τῷ 1862 ἀπέπλεεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς πρωτευούσης του, ἵνα καταλύσῃ μετ' ὀλίγον τὸν βίον, ἔκπτωτος τοῦ θρόνου γενόμενος. Τῷ δὲ 1833, ὅτε ἡ Βασιλεία προέβη εἰς τὸν ὀργανισμὸν δημοσίων γραφείων, διορίσθη ὑπουργικὸς Γραμματεὺς τῆς ἐπὶ τοῦ Βασιτικοῦ Οἴκου καὶ ἐπὶ τῶν ἔξωτερικῶν Γραμματείας. Μετὰ ἐν δὲ ἔτος, τῇ 24 Ἰουνίου 1834, ἀπεστάλη διευθυντὴς τοῦ νομοῦ τῶν Κυκλάδων, ὃν αὐ-

τὸς ἀμέσως διώκει, διότι ὁ Διοικητὴς Γ. Πραϊδῆς διαρκῶς ἀπεδήμει.

Ἐντεῦθεν τῷ 1836 ἐκλήθη διευθυντὴς τοῦ γραφείου τῆς ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμματείας καὶ Ὑπουργικὸς Σύμβουλος, ὑπουργοῦντος τοῦ Ἀντ. Κριεζῆ, ἐνθα εἰργάσθη γονιμώτατα μέχρι τοῦ 1839, συντάξας πάντα τὰ ὀργανικὰ διατάγματα τοῦ κλάδου τούτου τῆς Δημοσίας ὑπηρεσίας.

Χάριν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων ὑπὲρ τοῦ Ναυτικοῦ προὔταθη τῷ Ν. Δραγούμῃ βαθμὸς ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπεποιήθη αὐτὸν κρίνων ὅτι οἱ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ βαθμοὶ πρέπει νὰ ἀπονέμωνται εἰς μόνους τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ναυτικούς.

Ἡ πρώτη Βασιλικὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος συστηματικῶς καταδιώκουσα, ὡς μὴ ὄφειλε, πάντας τοὺς ὑπηρετήσαντας ὑπὸ τὸν Καποδίστριαν, ἀπέλυσε τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὸν Ν. Δραγούμην τῷ 1839. Ἐλεύθερος δὲ νῦν πάσης ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὁ Ν. Δραγούμης ἐπεδόθη ὅλος εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Συνταγματικοῦ Πολιτεύματος ἐργασίαν. Διὸ μετὰ τὴν συνταγματικὴν μεταβολὴν ὁ μὲν Ἀνδρ. Μεταξᾶς διώρισεν αὐτὸν κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1844 εἰς ἣν πρότερον κατεῖχε θέσιν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν, ὁ δὲ Ἀνδρέας Λόντος ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν ἐν τῷ πρώτῳ συνταγματικῷ Ὑπουργείῳ τοῦ Μαυροκορδάτου, ἐκάλεσεν αὐτὸν Ὑπουργικὸν Σύμβουλον ἐν τῷ εἰρημένῳ Ὑπουργείῳ μετ' ἐπαίνων καὶ εὐλόγων ἐγκωμίων. Ὡς τοιοῦτος δὲ ὁ Ν. Δραγούμης μετέσχε τῆς διεύθυνσεως τῶν πρώτων βουλευτικῶν ἐκλογῶν τοῦ 1844.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Ν. Δραγούμης δὲν παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ. Ὅτε τὸ Ὑπουργεῖον Κωλέττου ἤρχισε νὰ καταδιώκῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ὁθωνος πάντας τοὺς μετασχόντας εἰς τὴν Συνταγματικὴν μεταβολὴν, ὁ Ν. Δραγούμης δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἀποδοκιμασίαν του, οὗ ἕνεκα ἀπελύθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1845.

Ἀπολυθεὶς δὲ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἤρχισε νὰ καταχωρίζῃ σφοδρότατα κατὰ τοῦ Ὑπουργείου ἐν τῇ Ἀθηνᾷ ἀφῆρα καὶ φυλλάδια γαλλιστὶ γεγραμμένα νὰ δημοσιεύῃ κατὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος φρατριστικοῦ συστήματος, ὅπερ ἐρήρμοζεν ὁ Κολέτ-

της. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου τῷ 1847 ὁ βασιλεὺς Ὀθων συνέστησεν εἰς τὸ διάδοχον τοῦ Κωλέττου Ὑπουργεῖον τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Δραγούμη εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' οὗτος τελείως ἀπογοητευθεὶς ἀπεποιήθη τὴν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ θέσιν καὶ ἔκτοτε ἀποχωρήσας τοῦ ἐνεργοῦ πολιτικοῦ βίου, ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας. Καὶ πρῶτον μὲν μετεῖχε τῆς συντάξεως τῆς ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Καμπούρογλου ἐκδιδομένης *Εὐτέρπης*, τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι εἰκονογραφημένου περιοδικοῦ, εἶτα δὲ ἐπελάβετο τῷ 1849 μετὰ τῶν ἀοιδίμων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Παπαρηγοπούλου καὶ Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ τῆς ἐκδόσεως τῆς *Πανδώρας*, τοῦ δευτέρου εἰκονογραφημένου περιοδικοῦ· ἀλλὰ τῷ 1856 γενόμενος ἀποκλειστικὸς καὶ μόνος κτήτωρ αὐτῆς ἐξέδιδε κατὰ δεκαπενθήμερον ἐπὶ 22 ὅλα ἔτη.

Τοῦ περιοδικοῦ τούτου ὁ ἀοιδίμος Δραγούμης δὲν ἦτο ἀπλοῦς διευθυντὴς καὶ ἐκδότης, ἀλλ' ὁ κύριος συντάκτης, περὶ ὃν πολλοὶ ἄλλοι τῶν τότε ἐπιστημόνων καὶ λογίων ἀνδρῶν, ὡς συνεργάται, ἠρῆμοῦντο. Ἡ Πανδώρα γέμει σπουδαιοτάτων ἀρθρῶν τοῦ Ν. Δραγούμη, ὑποκείμενον ἐχόντων περιηγήσεις, περιγραφὰς τόπων καὶ ἠθῶν, βιβλιοκρισίας, ἀρθρα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ναυτιλίας, μελέτας ἐπὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας κ.τ.λ. Τὰ προϊόντα ταῦτα τοῦ καλάμου τοῦ ἀοιδίου ἀνδρὸς διακρινόμενα ἐπὶ ἀκριβεῖα φράσεως καὶ ἐπὶ χάριτι ταχέως εἶχον γίνεαι γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς ξένους καὶ πολὺ ἐτιμῶντο ὑπὸ τῶν μελετώντων τὰ τοῦ καὶ ἡμᾶς Ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ νέα πολιτικὰ τρικυμῖαι ἀπέσπασαν τὸν Δραγούμην ἀπὸ τοῦ ἡσυχωτέρου βίου τοῦ συγγραφέως καὶ ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὸν πολιτικὸν βίον.

Ὅτε ἐν ἔτει 1853 ἐπῆλθεν ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρίσις καὶ ὁ Ῥωσοτουρκικὸς πόλεμος, οἱ Ἕλληνες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ν. Δραγούμης, ἐνθουσιασθέντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Νικολάου, δηλώσαντος ὅτι ἀνελάμβανε τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον χάριν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀλλοπίστου κατακτήσεως, ἔκριναν ὅτι ἐπῆλθεν ἡ κατάλληλος στιγμή, ὅπως συνεχίσαι τὸ διακοπὴν ἔργον ἐν ἔτει 1829 πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ τῶν ἄλλων

Ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἀλλ' αἱ δύο μεγάλαι Δυνάμεις, Γαλλία καὶ Ἀγγλία, θέλουσαι νὰ ματαιώσωσι τὴν ἐπιδρομὴν τῆς Ῥωσσίας καὶ νὰ σώσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου τὴν Τουρκικὴν αὐτακρατορίαν ἔσπευδον νὰ ἐξουδετερώσωσι πᾶν κίνημα, παρεμβάλλον προσκόμματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, οἷον ἦτο ἡ ἐπανάστασις ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις τῆς Τουρκίας. Πρὸς τοῦτο δὲ ἤρχισαν νὰ παριστῶσι τὴν Ἑλλάδα ὡς κακῶς μὲν ἔχουσαν ἐσωτερικῶς, ὡς τυφλὸν δὲ ὄργανον οὖσαν τῆς Ῥωσσίας, ἵνα δικαιολογήσωσι τὰ μετ' ὀλίγον ἐπελθόντα αὐστηρότατα κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατιωτικὰ ἔργα. Τότε ὁ Ν. Δραγούμης μετὰ τῶν δύο ἰδρυτῶν τῆς Πανδώρας, συμπραττόντων τοῦ Μ. Ρενιέρη καὶ Γ. Βασιλείου, ἰδρύσατο κατ' Αὐγούστον τοῦ 1853 τὸν *Spectateur de l'Orient* ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη διαρκέσαντα, ὅπως δ' αὐτοῦ ὑπεραμυνθῆ τῆς κατασυκοφαντουμένης Ἑλλάδος. Καὶ ὄντως τὸ περισπούδαστον τοῦτο περιοδικὸν εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν γραφόμενον πολλὰς προσήνεγκε τότε τῷ Ἑλληνισμῷ ὑπηρεσίας, διότι διὰ τῶν λελογισμένων καὶ μεμετρημένων ἀπολογιῶν τοῦ *Spectateur de l'Orient* κατωρθώθη ὥστε κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις τῷ 1856 Σύνοδον τῶν Μ. Δυνάμεων ἐπιεικέστερον νὰ κριθῆ ἡ Ἑλλάς. Διὸ μέγιστη ὄφειλεται εὐγνωμοσύνη τῷ Διευθυντῇ καὶ συντάκτῃ τοῦ *Θεατοῦ τῆς Ἀνατολῆς*.

Ἀλλ' ὁ Ν. Δραγούμης ἀνέπτυξε καὶ ἄλλας ἀρετάς, αἵτινες καὶ μόναι ἤρχον νὰ καταστήσωσι προσφιλεῖ τὴν μνήμην του παρὰ τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ.

Ὅτε ἡ χολέρα κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1854 ἐνέσκηψεν ἐν Ἀθήναις, ἐνῶ οἱ πλείστοι κατέφυγον εἰς τὰς πέριξ ἐξοχάς, ὁ Ν. Δραγούμης ἐξελέγη μέλος ἐπιτροπείας, ἣτις ὄφειλε νὰ συλλέγη καὶ διανέμη βοηθήματα εἰς τοὺς χολεριῶντας, νὰ φροντίζη περὶ νοσηλείας κ.τ.λ. Τὴν τοιαύτην δ' ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκτιμῶντες οἱ συμπολιταὶ αὐτοῦ ἐξέλεγον διαρκῶς ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1862 Δημοτικὸν Σύμβουλον.

Πρὶν ἢ ὀριστικῶς ἀπομακρυνθῆ τοῦ ἐνεργοῦ πολιτικοῦ βίου ὁ Ν. Δραγούμης, ὡσεὶ ἦν προωρισμένον αὐτῷ νὰ μετέχη τῶν κοινῶν ἐν ἡμέραις συμφορῶν καὶ κινδύνων, ὅπως ἴσως μᾶλλον καταφανεῖς γίνωνται αἱ κοσμοῦσαι αὐτὸν πολιτικαὶ ἀρεταί, ἐπέ-

πρωτο αὐτῷ νὰ κληθῆ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, τὸ τελευταῖον, ὅπερ διώρισεν ὁ βασιλεὺς Ὀθων, νὰ παραστῆ δὲ καὶ εἰς τὴν ἔξωσιν τῆς Δυναστείας του, ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν.

Μετὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ 1862 ὁ Ν. Δραγούμης ἀπεχώρησε καθ' ὄλοκληρίαν τοῦ ἐνεργοῦ πολιτικοῦ βίου· ἀποποιηθεὶς δὲ τὴν πολλάκις προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἐπιφανῆ θέσιν Νομάρχου Σύρου, Ζακύνθου καὶ Κερκύρας παρὰ τῶν ὑπουργῶν Ἀναργύρου, Μεσσηνέζη καὶ Χ. Τρικούπη ἐξηκολούθησε νὰ ἐκδίδῃ τὴν ἀγαπητὴν του Πανδώραν μέχρι τοῦ 1872.

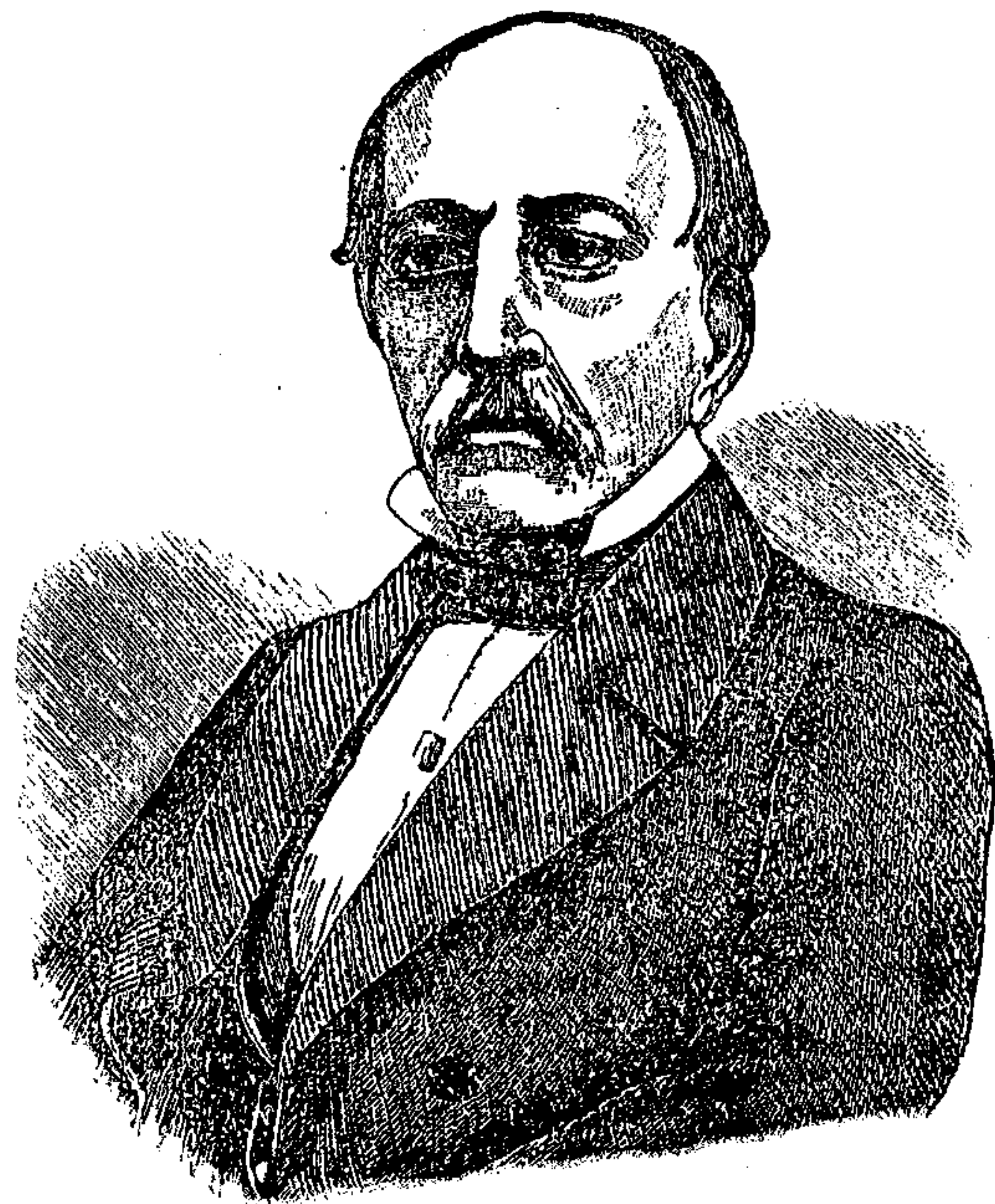
Ἄλλὰ καθ' ὃν χρόνον ἔπαισε τὴν ἔκδοσιν τοῦ σοβαροῦ τούτου περιοδικοῦ, ἤρχισεν ὁ ἀοιδίμος ἀνὴρ τὴν σύνταξιν τῶν πολιτιμοτάτων Ἱστορικῶν Ἀναμνήσεών του καὶ ἔκδοσιν αὐτῶν, ἐφ' αἷς πᾶν Ἑλλην μεγίστην ὀφείλει αὐτῷ εὐγνωμοσύνην.

Παραλείποντες τὰς ἄλλας τοῦ πολυμαθοῦς ἀνδρὸς ποικίλας πρὸς τὸ Ἔθνος ὑπηρεσίας μνημονεύσωμεν ἐν τέλει τὴν ἐξῆς: Τῶν ἰδρυτῶν τῆς Ἐταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ ὧν καὶ οὗτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δευτέρου προέδρου αὐτῆς ἀοιδίου Κωνστ. Δοσίου, ἐκλεγείς ὁ Ν. Δραγούμης τοιοῦτος οὕτω καλῶς διόκησε τὰ τοῦ ἀφελιμοτάτου τούτου Σωματείου ἐπὶ ὅλην τετραετίαν, τὸ πλεῖστον τῶν ἐργασίμων ὥρῶν δαπανῶν ἐν αὐτῷ, ὥστε κατώρθωσε νὰ εἰσπραχθῆ ἢ διὰ τὸν εὐπρεπισμὸν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς αἰθούσης τῆς Ἐταιρείας ἀπαιτηθεῖσα δαπάνη.

Τοιοῦτον ἐν συντόμῳ διανύσας βίον ὁ ἀοιδίμος Ν. Δραγούμης ἐτελεύτησε τῇ 8ῃ πρὸς τὴν 9ῃν Μαρτίου 1879 καταλιπὼν δύο υἱοὺς ἐπαξίους αὐτοῦ, τὸν **Μάρκον**, Πρόσβην τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Βιέννῃ, καὶ τὸν **Στέφανον**, βουλευτὴν Ἀττικῆς καὶ ἔξοχον πολιτευτὴν, πολλάκις ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν κτλ. ἐπὶ τοῦ ἀλήστου καὶ ὑπερόχου πολιτικοῦ ἀνδρὸς, τοῦ ἀοιδίου Χαριλάου Τρικούπη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Δεκεμβρίου 1908.

ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΠΑΣ

ἐν Βλάτσης

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΠΑΣ

Ὁ *Στέργιος Δούμπας* ἐγεννήθη ἐν Βλάτση τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαρχίας Σισανίου τῷ 1794 ἐκ πατρὸς Μιχαήλ, ὅστις ἐκεῖ μετήρχει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χρυσοχόου. Τὰ κοινὰ γράμματα διδάχθεις ὁ Στέργιος ἐν τῇ πατρίδι του μετέβη εἰς Βιέννην, ἔνθα εἰσῆλθεν εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα ὡς ἀπλοῦς ὑπηρέτης ἐπὶ εὐτελεστάτῳ μισθῷ. Ἐπιδιώκων δὲ οἰκονομίαν καὶ οὐχὶ τὴν τρυφηλὴν ζωὴν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἔζη καὶ ἐνεδύετο λιτότατα. Ὅτε δὲ κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ ὀλίγα χρήματα, ἤρξατο νὰ ἐμπορεύηται ἐν Βιέννῃ τὸν τῆς Μακεδονίας βάμβακα κατὰ μικρὰς ποσότητας κερδίζων δ' ἐκ τούτου σὺν τῷ χρόνῳ ὀλονέν περισσότερα, ἀπὸ ἀπλοῦ ὑπηρέτου ἐμπορικῷ καταστήματι κατέστη τέλειος ἔμπορος, δυνάμενός οὐ μόνον τὰ ἴδια ἀλλὰ καὶ ἀλλότρια κεφάλαια νὰ διαχειρίζηται ἐπὶ πιστώσει.

Οὕτω πολὺ ταχέως ἱκανὴν χρηματικὴν περιουσίαν σχηματίσας, ὅτε ἐξερχάγη ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν, ὁ πρῶτον ὑπηρέτης Στέργιος Δούμπας ἠδυνήθη πολλὰ νὰ συνεισφέρῃ ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ παθόντων ἐν αὐτῷ, καὶ βραδύτερον νὰ ἐρχηται ἀρωγὸς πρόθυμος εἰς τὰ συσταθέντα καὶ συνιστώμενα τότε φιλανθρωπικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα, οἷον τὸ Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον κ.τ.λ. καὶ τὴν γενέτειραν αὐτοῦ πολυειδῶς νὰ εὐεργετῇ. Μίαν δὲ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος εὐεργεσιῶν του μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς ἐπίσημον ἔγγραφον :

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΘΘΩΝΟΣ

Οἱ βασιλικῶ διατάγματι τὴν ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου οἰκοδομῆς ἐπιτετραμμένοι.

Τὸν φιλόμουσον Κύριον Στέργιον Δούμπαν, φιλοτίμως καὶ ἀδρῶς εἰς τὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἀνάγεισιν συνεισενεγκόντα εἰς τοὺς εὐεργε-

τας αὐτοῦ ἀναγράφει καὶ ὡς δείγμα εὐγνωμοσύνης τὸ ἀνακτορικῆ ἐπι-
νεύσει πρὸς τοῦτο τετυπωμένον μεταλλεῖον ἀπονέμει.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 25 τοῦ μηνὸς Ἰουνίου 1842.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἐπιμελητῶν

Ὁ Γραμματεὺς

Καὶ πολλαὶ μὲν καὶ ποικίλαι εἶνε αἱ ἄλλαι τοῦ Δούμπα εὐ-
εργεσίαι, ἀλλ' ὀλίγιστοι ἔτυχε νὰ γνωρίσωσιν αὐτὰς παρὰ τῶν
εὐεργετηθέντων, διότι ὁ αἰδίδιμος ἀνὴρ δὲν ἐπέτρεπε νὰ γίνηται
μνεῖα αὐτῶν.

Ἐπὶ ὕλας δεκαετηρίδας ὢν ἔφορος τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνι-
κῆς Κοινότητος, οὕτω καλῶς διώκησε τὰ κατ' αὐτήν, ὥστε ἀνέ-
δειξεν αὐτὴν ἀκμαιότεραν πασῶν σχεδὸν τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ
Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων.

Ἰκανῶς δ' αὐξήσας τὰ πλούτη αὐτοῦ ὁ Δούμπας καὶ θεω-
ρῶν τὴν οἰκογενειακὴν εὐημερίαν ὡς ὑψιστον ἀγαθὸν τῆς ἀνθρω-
πίνης εὐδαιμονίας ἤλθεν εἰς γάμου κοινωνίαν, ἵνα ἀφήσῃ κληρο-
νόμους, οἵτινες νὰ πολλαπλασιάσωσι τὰς πατρῶας ἀρετάς. Ἀλλὰ
δυστυχῶς ἡ ἐνάρετος αὐτοῦ σύζυγος Μαρία ἀπεβίωσε λίαν προ-
ῶρος, καταλιποῦσα εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς δύο υἱοὺς πρὸς πα-
ρηγορίαν του.

Ὁ Δούμπας θρηνήσας, ὡς εἰκός, τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀγαπη-
τῆς γυναίκος, σύμπασαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψεν εἰς τὴν
ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του Μιχαὴλ καὶ Νικολάου.

Ὁ Στέργιος Δούμπας ὡς πιστότατον τέκνον τῆς χριστιανι-
κῆς ἐκκλησίας μετ' εὐλαβείας μεγίστης ἐξετέλει τὰ θρησκευτικὰ
αὐτοῦ καθήκοντα· ἀγαπῶν δὲ τὸ ἔθνος του εἰς τὸν ὑπατον βαθ-
μὸν συνήθιζε νὰ λέγῃ: « Προτιμότερον νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ ὁ θεὸς
καὶ πλοῦτον καὶ τιμὰς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μου παρὰ τὴν πρὸς
τὴν πατρίδα μου Ἑλλάδα ἀγάπην, διότι, ἂν ἀπέκτησά τι καὶ ἔχω
ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸ ἀπέκτησα ὡς Ἕλλην ».

Τοιοῦτον διανύσας βίον ἐν Βιέννῃ ὁ Στέργιος Δούμπας ἐπὶ
ἔτη πλέον τῶν 50 ἀπέθανε τῇ 16/28 Ἰανουαρίου τοῦ 1870.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΟΥΜΠΑΣ

ἐν Βλάτσης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΔΟΥΜΠΑΣ

Ὁ Νικόλαος Δούμπας ἐγεννήθη περὶ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Σέρραις ἐκ πατρὸς Στεργίου Δούμπα, ἐκ Βλάτσης τῆς Μακεδονίας καταγομένου, ἀνετράφη δ' ἐν Βιέννῃ, ὅπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶχον χάριν ἐμπορίας μεταναστεύσει.

Πεπρoικισμένος ὑπὸ δεξιωτάτου νοῦ ἔτυχε καὶ λαμπρᾶς καὶ σπανίας παιδείας, ἣν συνεπλήρωσε καὶ διὰ φοιτήσεως εἰς τὸ ἀρτισύστατον τότε ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον.

Κατ' ἀρχὰς διηύθυνε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὰς χρηματικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ οἴκου αὐτῶν, ὃν καὶ προήγαγεν εἰς περιωπὴν οἰκονομικὴν μεγάλην. Ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς μορφώσεως αὐτοῦ ῥέπων πρὸς ἄλλο στάδιον εὐγενέστερον κατέλιπε ταχέως τὴν φροντίδα τῆς διευθύνσεως τῶν χρηματιστικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, αὐτὸς τραπεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἐκλεγείς κατ' ἐπανάληψιν βουλευτὴς εἰς τὸ Αὐστροουγγρικὸν κοινοβούλιον ταχέως ἀνεδείχθη, ἐφελκύσας καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις τιμῶν τὰ ἔξοχα αὐτοῦ προσόντα ὠνόμασε μυστικοσύμβουλον τῆς ἀντὴς αὐτοῦ. Γνωστὸν ὅτι ὁ Δούμπας πολλάκις ἐξελέγη εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἔξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς αὐτοκρατορίας, αὐτὸς προσωπικῶς φρονῶν ὅτι διὰ συμβιβασμοῦ τινος καὶ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Αὐστριακὰ συμφέροντα ἐν τῇ Ἀνατολῇ θὰ προήγοντο καὶ θὰ ἐσώζετο ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς Σλαβικῆς ἐπικρατήσεως. Ἡ πόλις τῆς Βιέννης διὰ τὰς πολλαπλὰς πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίας τοῦ Δούμπα ὠνόμασεν αὐτὸν ἐπίτιμον πολίτην. Πλὴν δ' ἄλλων ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ ὀργανωτῶν τῆς ἐν Βιέννῃ Spar Kasse (Λαϊκῆς Τραπεζῆς, ἐν ἣτις ἠδύνατο νὰ καταθέτη τὰς χρηματικὰς του οἰκονομίας).

Φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος, αὐτὸ τοῦτο φύσις καλλιτεχνική, ἐπροστάτευσε πᾶσαν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν προσφεύγουσαν πρὸς αὐτόν. Θέλων δὲ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πρὸς τὸ ἔθνικὸν ἡμῶν Πανεπιστήμιον εὐγνωμοσύνην, οὗ ὑπῆρξε τρόφιμος ἐν τῇ νεανικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ, ὅτε τῷ 1888 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, ἐκόσμησε ἰδίᾳ δαπάνῃ διὰ γραφῶν τὸ πρόστυπον τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου.

Ὁ Ν. Δούμπας, εἰ καὶ ἔζησε καὶ ἔδρασεν ὡς Αὐστριακὸς πολίτης, δὲν ἦτο ἀπεξενωμένος, ὡς ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ, τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος. Καθ' ἅπαντα δὲ τὸν βίον διετέλεσεν ἐνδιαφερόμενος ὑπὲρ παντὸς Ἑλληνικοῦ.

Ἐκ τῶν μετὰ θάνατον κληροδοτημάτων αὐτοῦ πλὴν ἄλλων ἄξιον λόγου εἶνε τὸ ἐκ 40,000 περίπου φράγκων εἰς Σχολεῖα τῆς Κοινότητος Σερρών, τῆς δευτέρας αὐτοῦ πατρίδος.

I. A.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβεύσεως συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Τώρα ποῦ βρήκαμε τὸν παπᾶ, ἄς θάψωμε καὶ κανα-
δυὸ ζωντανούς.

Θέλει κι' ὁ μοῦτσος καρφέ.

Τ' ἀψὸ τὸ ξεῖδι χαλνάει τὸ βαρέλι.

Τὸν ποντικὸν δὲν τὸν χωροῦσαν ἢ τρύπες, αὐτὸς ἔσερ-
νε καὶ κολοκύθια.

Πέρασεν ἢ λαγωνίκα τὸν λαγὸ.

Τὰ ἄχομε τὰ μισά.

Παληὸς γαῖδαρος καινούργια περπατησιὰ δὲν κίβει.

Θέλ' νὰ τὸ ἄχ' ἢ κούτρα γιὰ νὰ κατεβάξῃ ψεῖρες.

Τὸ ψάρι βρωμάει ἀπ' τὸ κεφάλι.

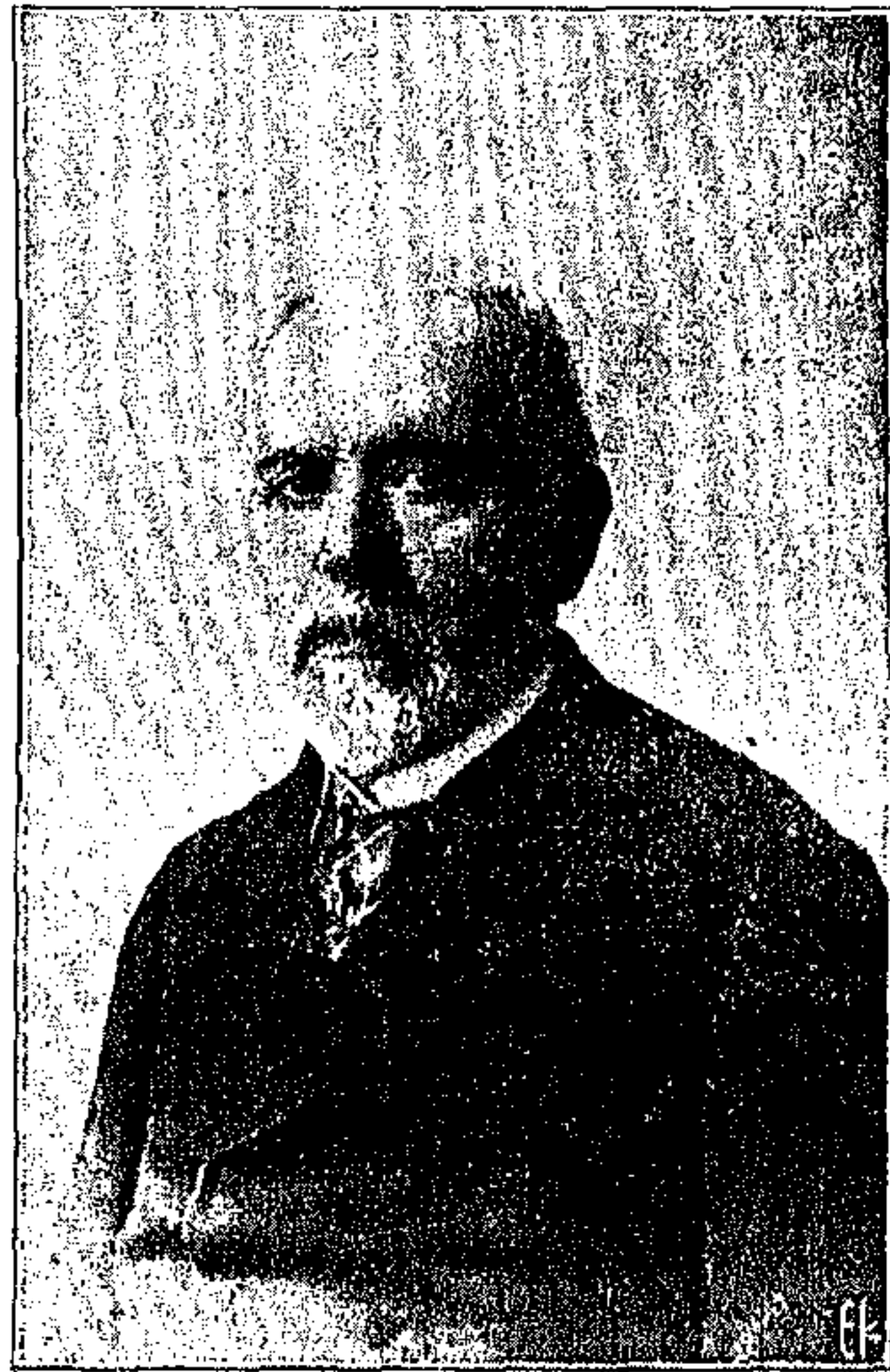
Κατὰ τὸν καιρὸ καὶ τὸ χορὸ.

Τὸ ποτάμι δὲν κατεβάξῃ πάντοτε κούτσουρα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Ὁ Ἰω. Πανταζίδης ἐγεννήθη περὶ τὸ 1829 ἐν Κρουσόβῳ τῆς Μακεδονίας. Τὴν ἐγκύκλιον αὐτοῦ παιδείαν διήγυσε τὸ μὲν ἐν Μοναστηρίῳ, τὸ δ' ἐν Ἀθήναις, ἔνθα μετὰ τὸ πέρασ τῶν γυμνασιακῶν τοῦ σπουδῶν ἐφοίτησε καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὡς φοιτητῆς τῆς φιλολογίας. Τὰς φιλολογικὰς τοῦ σπουδᾶς συνεπλήρωσε κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ διατρίψας ἐν αὐτῇ τετραετίαν ὅλην δαπάνῃ τῆς κοινότητος Σερρών. Μετὰ εὐδοκιμωτάτας ἐν Γατίγγῃ διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἐπανελθὼν οὐκ ἄρα διωρίσθη τὸ πρῶτον γυμνασιάρχης ἢ μᾶλλον σχολάρχης τοῦ ἀνωτέρου τότε ἐν Σέρραις Ἑλλην. σχολείου, ἐπ' αὐτῷ διαδόχῳ γενόμενος περιπέστων διδασκάλων τοῦ γένους, διδαξάντων ἐν τῇ Μακεδονικῇ ταύτῃ πόλει, τοῦ Ἀργυρίου Παπα-Ρίζου, τοῦ Ἐμμ. Φωτιάδου καὶ τοῦ Ν. Ἀργυριάδου. Γυμνάσιον μὲν πλήρες μετὰ προσωπικοῦ ἐκ διδασκῶν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν οὐδεμιᾷ Μακεδονικῇ πόλει ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἐν τοῖς καλουμένοις τότε Ἑλλην. σχολείοις ἐδιδάσκοντο ἐνίοτε Ἑλληνικὰ γράμματα περισσώτερα ἢ ὅσα διδάσκονται σήμερον ἐν τοῖς γυμνασίοις, οἱ δὲ καρποὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προσκτωμένης παιδείας ἦσαν ἐν ὅλῳ εὐχρυσότεροι τῶν νῦν. Ἡ ἀκμὴ τοῦ σχολείου ἐξήρτατο πάντοτε ἐκ τῆς παιδείας, τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἐν γένει ἀρετῆς τοῦ καλουμένου σχολάρχου. Πανημέριον οὗτος ἐργαζόμενος καὶ πολλάκις ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ λόχου παρεσκευάζε μαθητάς, οἵτινες πολλάκις διεδέχοντο αὐτὸν εὐδοκίμως ἐν τῇ διευθύνσει. Ἐν τοιοῦταις μόνον Ἑλλην. σχολείοις ἐπαιδεύθησαν τὴν ἐγκύκλιον αὐτῶν παιδείαν, ἵνα ἄλλους παραλίπω, καὶ ἄνδρες, οἱοὶ ὁ Μ. Παπαδόπουλος, Ἀθ. Ἐμμανουήλ καὶ Γ. Θεοδορίδης, οἵτινες οὐ μόνον δεινοὶ Ἀσκληπιάδαι ἀνεδείχθησαν ἀλλὰ καὶ λογιώτατοι ἐν ὅλῳ ἄνδρες ὑπῆρξαν καὶ πολιτιμωτάτας ὑπηρεσίας παρέσχον εἰς τὴν πατρίδα. Ἐκ τῆς ζήτης τῶν διδασκάλων τούτων ἦτο καὶ ὁ ἀείμνηστος Γ. Πανταζίδης ἐπὶ τετραετίαν ὅλην διευθύνσας εὐδοκιμωτάτα τὸ τότε Ἑλληνικὸν σχολεῖον τῶν Σερρών.

Ἄλλὰ τὸ στάδιον, ἐν ᾧ ὁ Πανταζίδης ἀνεδείχθη καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἐπιτετήμων, ὑπῆρξεν πρὸ πάντων αἱ Ἀθήναι, ἐν αἷς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1861 ἀποχωρήσας τῶν Σερρῶν ἐγκατεστάθη. Τὸ πρῶτον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητῆς τοῦ Βαρβακείου γυμνασίου. Ἦ ἐν αὐτῷ εὐδόκιμος αὐτοῦ διδασκαλία καὶ αἱ ἐν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

τῷ χρόνῳ τούτῳ δημοσιευθεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι κατέστησαν ταχέως ἐπιφανῆ ἐν τοῖς συναδέλφοις καὶ ἤνοιξαν αὐτῷ τὰς θύρας τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἔνθα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1875 μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπεληθόντος τῷ 1899 διετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ διδάσκων τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν

τὰ Ἑλλην. γράμματα καὶ μυῶν αὐτῆν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Ἄξια ἀναγραφῆς τυγχάνει ἡ γνώμη αὐτοῦ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς φιλολογικῆς παιδείας παρ' ἡμῖν. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ δευτέρου μέρους τῶν παρὰ Ξενοφῶντι διορθωτέων ἐν σελ. 15' γράφει ὁ Πανταζίδης. « Παρ' ἡμῖν νομίζω ὅτι ἔργον ἔχει ἡ φιλολογία νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, κατὰ δεύτερον λόγον τῆς Λατινικῆς, νὰ διαδώσῃ ἐφ' ὅσον δύναται πλείστον τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφέων καὶ δι' αὐτῆς νὰ μορφώσῃ χαρακτῆρας. Ἐπὶ πάσι δὲ τούτοις νὰ ἀναπτύξῃ καὶ κανόνισιν τὴν νεωτέραν γλῶσσαν καὶ δι' αὐτῆς τὸ νεώτερον πνεῦμα· τὰς ἄλλας φιλολογικὰς μαθήσεις ἐξήτει ὡς βοηθήματα μόνον πρὸς τὸν ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν, τὴν διάδοσιν τῆς σπουδῆς τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων ».

Ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἀείμνηστος Πανταζίδης ἐφ' ἀντάξει ἐν τῷ παρόντι μᾶλλον πρακτικὸν τὸν σκοπὸν τῆς φιλολογικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, ἤθελε δηλ. αὐτῆν φυτῶριον καθηγητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, καθηγητῶν μερμημένων εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἐμπεφορημένων ἀρέπης πρὸς αὐτὴν καὶ δυναμένων νὰ μεταδώσωσι τὴν ἀγάπην ταύτην καὶ εἰς τοὺς διδασκόμενους ὑπ' αὐτῶν μαθητάς, ὅπως διὰ τῆς διαδόσεως τῆς σπουδῆς τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων, ὡς λέγει, ἀναδοπισθεῖσαι καὶ ἀναγεννηθεῖσαι ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἀρχαίῳ ἢ νέῳ γενεᾷ τῶν Ἑλλήνων, δυνήθῃ νὰ ἀποκαθάρσῃ τὰς κήρας, αἵτινες ἐκ μακρῶν κακοδομιῶν ἐπεκάθησαν καὶ ἐν τῇ γλῶσση καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτῆς. Πρὸς τοιοῦτόν τινα σκοπὸν ἐξήτησε νὰ διαμορφώσῃ καὶ τὴν πανεπιστημιακὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ ἴδρασιν· ἐκ ταιούτου δὲ τινος λόγου φαίνεται ὅτι ὠρμήθη νὰ ἀναλάβῃ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐιδικοῦ τοῦ μαθήματος τούτου καθηγητοῦ.

Οἱ πόνοι καὶ αἱ φροντίδες διὰ τὴν διδασκαλίαν δὲν ἀπέτρεπον αὐτὸν καὶ τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Πρὸ πάντων ὁ Πανταζίδης ἠκραιβώμενος, ὅσον ἄλλοι, πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ πεπρωτισμένος ὑπὸ ἀγχινίας οὐχὶ συνήθους ἠυστόχει σφόδρα εἰς τὴν κριτικὴν καὶ ἐρμηνευτικὴν τοῦ κειμένου. Σπουδάζων ἔτι ἐν Γερμανίᾳ ἔγραψε τὰς πρώτας αὐτοῦ διορθώσεις εἰς τὸν Ξενοφῶντα, ὃς ὑπέβαλε καὶ ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διακτορίᾳ διατριβῆν. Ἐπειτα ἐν ἔτει 1866 ἐξέδωκε τὸ δεύτερον μέρος τῶν παρὰ

Ξενοφῶντι διορθωτέων. Ἐπειτα ἐν ἔτει 1879 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ τὰς εἰς τὴν χρονογραφίαν τοῦ Μιχαήλ Ψελλοῦ διορθώσεις αὐτοῦ, δι' ὧν, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, κατέστησε προσιτὸν εἰς τὴν κατανόησιν τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Ν. Σάββα ἐκδοδομένον κείμενον τοῦ ὁπάτου τῶν φιλοσόφων. Ἐν δ' ἔτει 1888 ἐδημοσίευσεν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου κριτικὰς διατριβὰς περιλαμβανούσας διορθώσεις εἰς τὴν Εὐριπίδου Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις καὶ εἰς τὸν Κλαύδιον Γαληνόν. Τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἐν τῇ κριτικῇ ἐργασίᾳ ἐκθέτει κρίνον τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου ἐξ ἐρμηνείας καὶ ἀναγνώσεως τοῦ Δ. Ν. Βερναρδάκη ἐκδοδομένας ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ. Ὁ Πανταζίδης χωρὶς νὰ ἐγκρίνη τὴν τολμηρὰν τὴν κριτικὴν τινῶν νεωτέρων φιλολόγων, οἵτινες λυμαινόνται πολλάκις τὸν συγγραφέα διορθοῦντες τὸ παραδοδομένον ἡμῖν κείμενον, δὲν συμπεριζέται καὶ τὴν συντηρητικότητά τοῦ Βερναρδάκη, ἣν θεωρεῖ ὑπερβολικὴν. Ἐν τῇ ἀξιολόγῳ ταύτῃ κρίσει διορθοῖ θαυμασίως διὰ μικρῶν τινῶν μεταβολῶν ἰδίᾳ περὶ τὴν στίξιν τὸ πρῶτον χορικὸν τῶν Φοινισσῶν:

Τύριον — οἶδμα λιποῦσα κ.τ.λ.

Ἐν τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἀξιομνημόνευτα πρὸ πάντων εἶνε τὸ Ὀμηρικὸν αὐτοῦ λεξικὸν ἐκ μεταφράσεως τοῦ λεξικοῦ τοῦ E. Sailer. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ μετὰ πλείστης εὐστοχίας ἐγένετο χρῆσις τῆς παρ' ἡμῖν δημώδους εἰς τὴν ἐρμηνείαν πολλῶν λέξεων καὶ φράσεων Ὀμηρικῶν, καὶ ἡ ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ ἔκδοσις τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος μετὰ εἰσαγωγῆς ἀξιολογητάτης περὶ τοῦ συγγραφέως καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀναβάσεως καὶ μετὰ παραρτήματος ἐν τέλει τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων.

Ἄλλα ἔργα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς εἶνε:

1) Συλλογὴ Μακεδονικῶν λέξεων ἐν τῷ γ' τόμῳ τοῦ Φιλίστορος δημοσιευθεῖσα. 2) Περὶ τῆς λάρνακος τοῦ Κυψέλου ἐν τῷ δ' τόμῳ τοῦ Ἀθηναίου. 3) Τὸ χρονικὸν τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ Ἑλλην. Πανεπιστημίου κατ' ἐντολήν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου δημοσιευθὲν ἐν ἔτει 1889. 4) Ἡ γυμνασιακὴ αὐτοῦ Παιδαγωγικὴ καὶ 5) ἡ ἐν τῇ Μαρσαλείῳ Βιβλιοθήκῃ μετὰφρασις τῶν δύο πρώτων τόμων τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Droysen, ἢ τῆς Ἱστορίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Διαδόχων.

Πρὶν περᾶνωμεν τὰς βραχείας ταύτας σημειώσεις περὶ τοῦ Πανταζίδου ὡς διδασκάλου καὶ ἐπιστήμονος ὀφείλομεν νὰ προσθέ-

σωμεν ὅτι ὁ ἀειμνήστος ἀνὴρ ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐπὶ μακρὸν κληθεὶς ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Ἰονακτοῦ ἡμῶν τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα τὸν Διάδοχον τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου, ὡς καὶ τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα τὸν Πρίγκιπα Γεώργιον.

Ἄλλ' ὁ περὶ Πανταζίδου λόγος θὰ ἦτο σφόδρα ἀτελής, ἐὰν μὴ ἐμνημονεύετο ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τούτῳ ἰδίᾳ καὶ ἄλλη τις δρασις οὐχ' ἦττον τιμὰ καὶ ἀξιομνημόνευτος, ἡ Μακεδονική, ἵνα τὴν ὀνομάσωμεν οὕτω. Τὸ ὠραῖον Ἰνδαλμα μεγάλῃς πατριδος πάντοτε ἔθελγε τὴν φαντασίαν τοῦ ἐξόχως φιλοπάτριδος ἀνδρὸς. Ὑπῆρξάν χρόνοι ἀφελείς, ἵνα εἰπώμεν οὕτω, καθ' οὓς ἐπιστεύετο καὶ ὑπ' ἀνδρῶν σοβαρῶν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν δουλευουσῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ προσάρτησις αὐτῶν εἰς τὴν μητέρα πατρίδα δι' ἐπαναστάσεων, πολλάκις ἀτελέστατα παρασκευαζομένων. Ἴσως αἱ ἀναμνήσεις τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ 1821, ἴσως τὸ παράδειγμα τῆς ἀδελφῆς Ἰταλίας ὑπέθαλπον τὴν ἀφελῆ ταύτην πίστιν. Αἱ ἀποτυχίαι, αἵτινες ἐπηκολούθουν τὰς ἀποπειράς ταύτας, ἔπεισαν πάντας περὶ τοῦ ματαίου τῶν ἐγχειρημάτων, ὅτε ἐπιφανέντος νέου μεγαλυτέρου κινδύνου διὰ τῶν ἀξιώσεων τῶν Βουλγάρων περὶ χειραφετήσεως ἐκκλησιαστικῆς ἢ προσχῆ τοῦ ἔθνους ἐστράφη εἰς τὴν ἐνίσχυσιν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τῶν κινδυνεουσῶν πρὸ πάντων χωρῶν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδρύθη ἐν ἔτει 1869 ὑπὸ πρόεδρον τὸν μακαρίτην Α. Σούτσον ὁ πρὸς διόδου τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογος. Τῶν πρώτων ἰδρυτῶν καὶ συμβούλων τοῦ Συλλόγου τούτου ἐγένετο καὶ ὁ ἀειμνήστος Ι. Πανταζίδης, ἐξηκολούθησε δὲ μέχρι τοῦ τέρατος τοῦ βίου αὐτοῦ ἐργαζόμενος μετὰ τινῶν μὲν χρόνον ὡς γραμματεὺς, τέλος δ' ὡς πρόεδρος αὐτοῦ. Ὅποιας καὶ ὁπόσας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης προσήνεγκεν ὁ Σύλλογος οὗτος δὲν εἶνε ἐνταῦθα ὁ προσήκων τόπος νὰ ἐξετάσωμεν. Ὅτι μόνον θέλομεν νὰ ἐξάρωμεν εἶνε, ὅτι ὁ Πανταζίδης μετ' ἀφοσιώσεως καὶ αὐταπαρνήσεως οὐχὶ συνήθους εἰργάσθη ἐν αὐτῷ, διὰ τῆς φρονήσεως, τοῦ ζήλου καὶ τῆς γνώσεως, ἣν εἶχε τῶν πραγμάτων, καθοδηγῶν αὐτὸν ἐν τῇ πολυπλόκῃ καὶ δυσχερεῖ αὐτοῦ ἐργασίᾳ.

Ἄνεπίδεικτος χρηστότης καὶ ἀρετῆς διέκρινε τὸν αἰδιδίμῳ ἀνδρῶ καὶ καθίστα αὐτὸν ἐξόχως ἀγαστὸν εἰς τοὺς γνωρίσαντας καὶ τιμηθέντας διὰ τῆς φιλίας αὐτοῦ.

ΓΝΩΣΤΟΙ ΕΚ ΤΩΝ ΑΓΝΩΣΤΩΝ

ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΠΡΟΜΑΧΟΙ ΤΟΥ 1821

Εἶναι Μάϊος τοῦ 1821

Ἡ φωνὴ τῆς ἐξεγερθείσης κατὰ τοῦ τυράννου Πατρίδος εἶχεν ἀκουσθῆ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς Ἡρωϊκῆς Κρήτης. Πᾶς Ἕλληνας, ὅστις ἤκουσε καὶ ἠσθάνθη τὴν φωνὴν αὐτῆς, ἠγέρθη. Καὶ δὲν ἔμεινε κανεὶς.

Μακεδόνες, Ἡπειρώται καὶ Θράκες, Νησιῶται, Στερεοελλαδίται καὶ Πελοποννήσιοι, Ἐπτανήσιοι καὶ Μικρασιῶται ἐφιόναζον κάτω ὁ τύραννος.

Τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως ἦτο πανελλήνιον. Ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τὰ καλλίτερα παλληκάρια ἢ ἐξηγείροντο ἐπιτοπίως καὶ ἐκτύπων τὸν τύραννον ἐκεῖ, ἐκδικούμενοι τὴν δουλείαν τῆς Πατρίδος, ἢ ἔσπευδον, ὅπου ἀποτελεσματικώτερον ἐκτυπᾶτο.

Τὸ ὠραῖον χωρίον *Βασιλικὰ* τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὸν καιρὸν καὶ δροσερόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει παράδοσις ὅτι κατὰ τοὺς ἐνδόξους χρόνους τῆς κοσμοκρατορίας τῶν Μακεδόνων ἔκειτο ἔπαυλις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Μεγάλου Ἐκπολιτιστοῦ, τετράωρον ἀπέχον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς θαλάσσης, εἶναι ἐν πατριωτικῇ ἐξεγέρσει. Τὰ παλληκάρια τοῦ ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Βασίλειον Κοτζιόγλου ἐνωθέντα μετὰ τῶν παλληκαριῶν τῶν γειτονικῶν χωρίων ἀπετέλεσαν τὸν Μακεδονικὸν στρατὸν, τὸν συγκροτηθέντα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπ' ἀρχηγοῦς τὸν Καρατάσιον καὶ Ἐμμ. Παππᾶν τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὴν ἐπανάστασιν συμμερισθέντες καὶ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἔλαβον καὶ οὗτοι τὰ ὅπλα καὶ ἐκράτησαν ἐπὶ μῆνας μα-

κρὰν τοῦ Ἁγίου Ὄρους τοὺς στρατοὺς τοῦ Λουμπούτ - πασᾶ, μὴ δυνηθέντας νὰ εἰσέλθουν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἀποφραχθέντος τοῦ δρόμου διὰ τῆς τομῆς τοῦ αὐτοῦ μέρους, ὅπερ εἶχε κόψει ὁ Ξέρξης. Ἄλλ' οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους φοβηθέντες ἐκ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Λουμπούτ - πασᾶ, ἀπειλοῦντος τελείαν καταστροφὴν τῶν Μοναστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἠνάγκασαν τοὺς ἐπαναστάτας ν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν καὶ νὰ τραπῶσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ἄλλοι μὲν διὰ ξηρᾶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἄλλοι δὲ διὰ θαλάσσης.

Περὶ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα παλληκάρια λέγεται ὅτι τὰ ἡρωϊκὰ Βασιλικὰ προσέφερον εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Βασιλικῶν Βασίλειος Κοτζιόγλου ἦτο υἱὸς τοῦ δημογέροντος Γεωργίου Κοτζᾶ, τὰ πρῶτα φέροντος ἐν τοῖς Βασιλικοῖς λόγῳ μορφώσεως καὶ πλούτου, διότι ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ἡ οἰκογένειά του ἐμπορεύετο τὴν μέταξαν εἰς τὰς Ἡγεμονίας, τὴν Λειψίαν τῆς Γερμανίας, τοὺς Παρισίους, τὴν Κωνσταντινούπολιν κ.λ.π. Ὁ πατὴρ δὲ τούτου Ἀθανάσιος Κοτζᾶς διέμενε κατὰ τοὺς Ναπολεοντεῖους χρόνους ἐν Παρισίοις, ὅτε, ἐπελήθουσης τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς Ῥωσίας, Αὐστρίας κ.λ.π. καὶ ἀποκλεισθείσης τῆς Γαλλίας ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν πλοίων ἀπὸ τὸ ἐμπόριον τῆς θαλάσσης, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν κατὰ τὸ ἔτος 1810. Τότε εἶχεν ἀναφανῆ ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, τῆς ὁποίας ἐγένετο μέλος ἀποδεχθεὶς τὰ ἐπαναστατικὰ σχέδια. Καὶ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις ταύτης κατέπεισε τὴν κοινότητα τῶν Βασιλικῶν ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἐπανάστασιν. Ὑποπτευθεὶς δὲ τοῦτον ὁ Στρατάρχης Λουμπούτ - πασᾶς, ὁ διεξάγων τότε τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Ἰωαννίνων πόλεμον, συνέλαβε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀθανάσιου καὶ ἐφυλάκισεν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο διαβεβλημένος εἰς τὸν πασᾶν, διότι ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεροθανάσης ἦτο φοβερός εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Βασιλικῶν ὡς καὶ εἰς ὅλην τὴν Χαλκιδικὴν καὶ διότι διετέλει ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως ἐκραγῇ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς ὠφέλειαν αὐτοῦ. Καίτοι ὁ Γεροθανάσης ἀπέκρουσε τὰς διαβολὰς ταύτας, ὅμως δὲν ἐπιστεύθη

διό και ἐκρατήθη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκραγείσης δὲ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀπεκεφαλίσθη.

Ὁ ἀρχηγὸς λοιπὸν τῶν Βασιλικιωτῶν μετὰ τῶν δύο υἱῶν του Ἀναστασίου καὶ Δημητρίου ἐπιβὰς νύκτωρ πλοιαρίου διηυθύνθη πρὸς Νότον, διότι πρὸς τὰ ἐκεῖ ἠκούετο ὅτι εἶχεν ἀνάψει

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΚΟΤΖΙΟΓΛΟΥ

πλειότερον τὸ ντουφέκι καὶ γενναίως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐκτυπᾶτο ὁ τύραννος τῆς Πατρίδος.

Ἡ θάλασσα ἦτο τρικυμιώδης· τὸ πλοιαρίον μικρὸν καὶ ἐλαφρὸν ἐφέρετο ὡς κάρυον ὑπὸ τῶν ἀγρίων κυμάτων, ἀλλ' οἱ ἐπιβάται αὐτοῦ ἀκλόνητοι ὡς βράχοι, προσηλωμένοι εἰς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν τῆς Ἀναστάσεως τῆς Μεγάλης καὶ ἐνδόξου Πατρίδος ἐπὶ ὀκταήμερον ὑπέμενον. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐνάτης ἡμέρας προσήγγισαν εἰς ἀκτὴν τῆς Σκοπέλου. Ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐπρομηθεύ-

θησαν τὰς ἀναγκαίας τροφάς, ἀπῆραν καὶ μεθ' ἡμέρας προσήγγισαν εἰς παράλιον χωρίον τῆς Κύμης, ἐκεῖθεν δ' εἰς Πόρον καὶ τελευταῖον εἰς Ἴαστρον τῆς Κυνουρίας. Ἐντεῦθεν ὠδηγήθησαν εἰς Μπασαρά τῆς Σπάρτης, ἔνθα ὁ Στρατηγὸς Γιατράκος ἰδὼν αὐτοὺς καὶ θεωρήσας ἱκανοὺς διὰ τὰς πολεμικὰς ὑπηρεσίας προσέλαβεν ἀμέσως εἰς τὸ σῶμά του, καὶ τὸν μὲν πατέρα μετεχειρίζετο ὡς γραμματικόν του, τοὺς δὲ υἱοὺς ὡς ὀπλίτας διακριθέντας πάντας εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ πασᾶ μάχας ἐν Δυρραχίῳ τῆς Μεγαλοπόλεως, ἐν Δραμπάλα, ἐν τοῖς Μεσσηνιακοῖς πεδίοις, ἔνθα ὁ Γιατράκος συνεπολέμησε καὶ μετὰ τοῦ Μακεδόνος ἀρχηγοῦ Καρατάσιου, καὶ ἀλλαγῶ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀπεβίωσεν ἐν Μπασαρά ἡ Μακεδονὶς σύζυγος τοῦ πατρὸς Βασιλείου.

Κατόπιν ὁ μὲν πατήρ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Φωτομάρα ἀνέλαβε τὴν φρουρῆσιν τοῦ φρουρίου Ἴτσ - Καλὲ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἄλλων ἐπικαίρων θέσεων, κρατήσας παρ' αὐτῷ τὸν ἕνα υἱὸν Δημήτριον, τὸν δὲ Ἀναστάσιον κατέταξεν εἰς τὸν ὑπὸ τὸν Φαβιέρου πρῶτον τακτικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης γωνίας, δοθείσης ἀμνηστίας ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως τῇ μεσολαβήσει τοῦ κατὰ τὸ 1843 πρέσβεως ἐν Ἀθήναις τῆς Τουρκίας Μουσούρου πασᾶ, ὁ Δημήτριος ἐπανῆλθεν εἰς Βασιλικά, διασώσας μερικὰ ἐκ τῶν διημευθέντων καὶ μὴ καταστραφέντων κτημάτων· ὁ δὲ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς Ἀναστάσιος παρέμειναν ἐν τῷ ἐλευθέρῳ τμήματι, ἦτοι ὁ μὲν πατήρ ἐν Τριπόλει, ἐλθὼν εἰς δευτέρου γάμου μετὰ τῆς Χρυσάνθης Διαμαντοπούλου, ἀδελφῆς τοῦ Γενικοῦ Ἀστυνόμου τῆς Πελοποννήσου Γεωργίου Διαμαντοπούλου καὶ χήρας τοῦ ἐμπόρου Παναγιώτου Πετροκόπη, ἔξ ἧς ἀπέκτησε τρία τέκνα, τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Γεώργιον καὶ τὴν Αἰκατερίνην, οἵτινες ἀποβαλόντες ἐκ πατριωτισμοῦ τὸ ἐπώνυμον Κοτζιόγλου διετήρησαν ὡς ἐπώνυμον τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς Βασιλείου, γενόμενοι ὁ μὲν πρῶτος ἐπιστήμιαν φαρμακοποιὸς ἐν Ναυπλίῳ, ὁ δεύτερος δικηγόρος ἐν Τριπόλει, ἡ δὲ κόρη ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὸν ἐν Τριπόλει ἐπιχειρηματίαν Γιαννακὸν Ἀρσενιάδην· ὁ δὲ υἱὸς Ἀναστάσιος ἐγκατέστη ἐν Ναυπλίῳ, εἶτα δ' ἐν Ἀθήναις. Μιμηθεὶς δὲ καὶ οὗτος τοὺς ἐν Τριπόλει ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὺς ἀπέβα-

λε τὸ βάρβαρον ἐπώνυμον καὶ ἐτήρησε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του Βασιλείου μεταβαλὼν εἰς πατρωνυμικόν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἐκτιμῶσα τὰς πατριωτικὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἀπένευμεν αὐτοῖς τὸ σιδηροῦν καὶ εἶτα τὸ χαλκοῦν παράσημον τοῦ Ἀγῶνος. Τῷ Ἀναστασίῳ τὸ μὲν σιδηροῦν ἀπενεμήθη διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1841 ἐγγράφου τῆς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Γράμματείας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τὸ δὲ χαλκοῦν διὰ τοῦ ἀπὸ 11 Μαρτίου 1844 ἐγγράφου τῆς ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματείας.

Θ. Α. Β.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνα καθηγητοῦ κ. Ἰωαννίδου).

Ἄφησε ποῦ ψόφησε τὸ γομᾶρι μας, τί δζᾶσπ δίνεις τὸν κόσμο.

Κατὰ τὸ στράμα σου ἄπλωνε καὶ τὰ ποδάρια σου.

Ἴδὲ τὴ μάννα καὶ πάρ' τὴν κόρη.

Ἄπ' ἔξω κούκλα κι' ἀπὸ μέσα πανούκλα.

Πίσω εἶνε τὰ κοφτερά.

Οὔτε σκόρδο ἔφαγα, οὔτε σκορδαῖς μυρίζω.

Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το 'ς τὸ γιαλό.

Κάμε τὸ καλὸ 'ς τοῦ διαβόλου τὸ χαριό.

Μικρὸς διάβολος μὲ τρανὰ τσαρούχια.

Μὴ κυττάς τὸν καβαλλάρη πῶς ταραῖζει τὰ ποδάρια.

Τί σοὶ λείπει κασιδιάρη; — Σκούφια μὲ μαργαριτάρη.

Ὅλα τάχ' ἢ Μάρω μας, ὁ φερετζῆς τῆς λείπει.

Θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδιά μυλωνᾶ.

Χόρευε ξερὴ καρδιά ὅσῳ νά 'ρθουν τὰ φαγιά.

Φάτε μάτια ψάρια καὶ κοιλιά περιδρομο.

Βράμια ψάρια καλὰ παζάρια.

Μαθημένα εἶναι τὰ βουνὰ 'πὸ χιόνι.

Τὸ γκαβὸ κομμάτια δὸς τον.

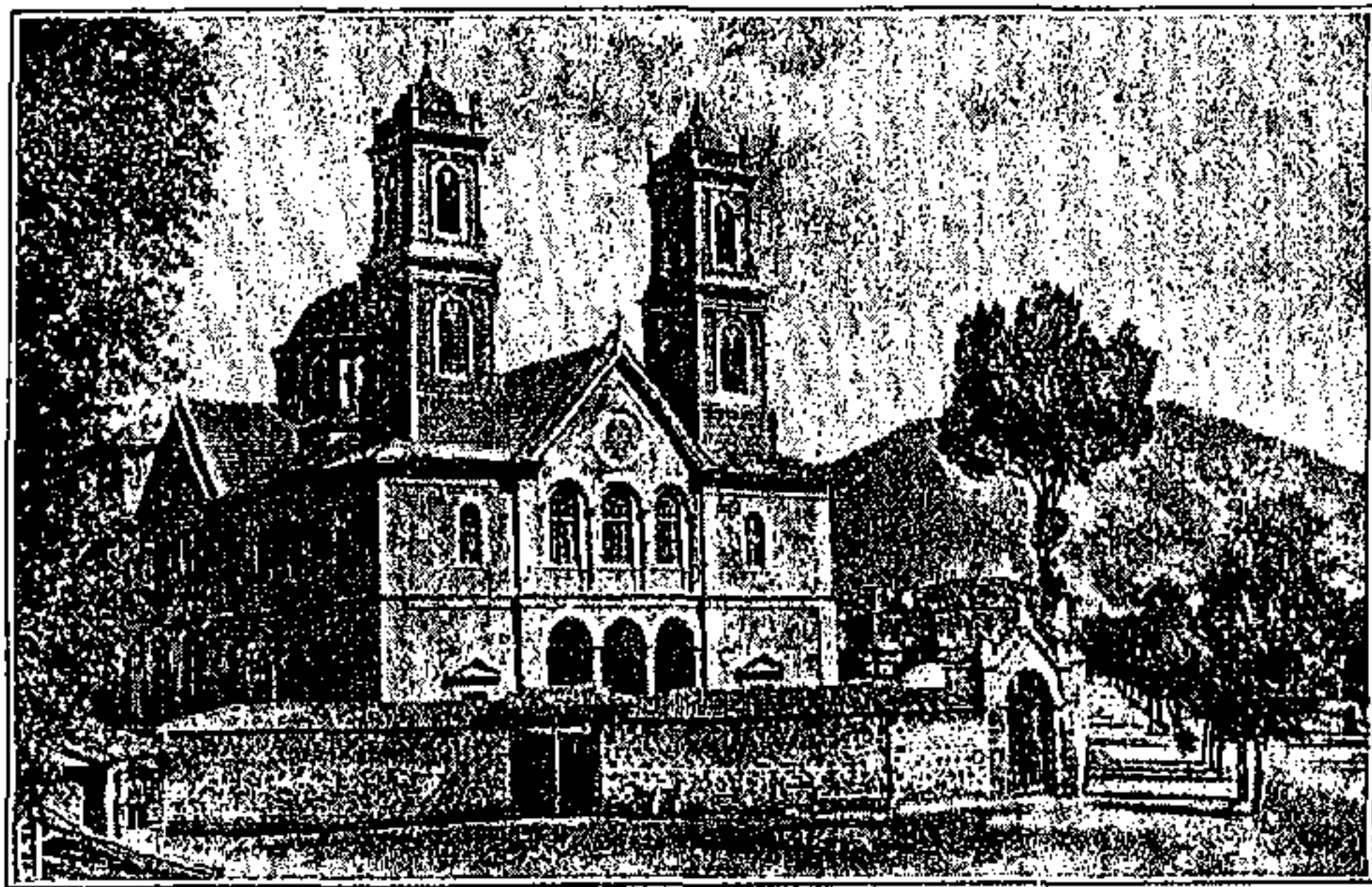
ΚΟΡΥΤΣΑ

Ἐν τῇ πεδιάδι τῆς μεσημβρινῆς Δασσαρητίας, ἧτις ἀεὶποτε διέμενε χώρα Μακεδονικὴ καὶ ἐκαλεῖτο ἐλευθέρα *Μακεδονία*, κεῖται ἡ σημερινὴ *Κορυτσά*, ἧς ἡ περιοχὴ ὠνομάζετο χώρα τῶν *Καλικοίνων* μὲ μίαν μόνην πόλιν, τὴν *Βαντίαν*. Δύο ὥρας μακρὰν καὶ πρὸς Β. αὐτῆς ἔκειτο τὸ ἐνδοξόν Πήλιον (σήμερον Πλιάσα), παρ' ὃ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατετρόπως τῇ 33ῃ π. Χ. τοὺς δύο Ἰλλυριοὺς Βασιλεῖς Κλεῖτον καὶ Γλαυκίαν.

Ἡ πεδιάς αὕτη περιβαλλομένη πανταχόθεν ὑπὸ ὄρεων, ὧν τὰ κράσπεδα κοσμοῦνται ποικίλως ὑπὸ χλοαζόντων λειμώνων, ἐρατεινῶν ναπῶν καὶ γηλόφων, περιρρεομένων ὑπὸ καλλιρρόων ὑδάτων, καὶ ἔχουσα μῆκος μὲν δεκάωρον, πλάτος δὲ δύορον, διήκει ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ὀρίζεται πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Βοῖου (Μωράβα) ὄρους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Κιάρ, (Κέρδους), διακλαδώσεως τοῦ Τομάρου, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Κανδαουῖας καὶ τῶν ὄρεων τῆς Μοσχόπολεως, καὶ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ βραχώδους καὶ ὑψηλοῦ (1863 μ.) Λιβανίσκου (Γκόρα ἢ Ἐηροδοῦν), προσεκβολῆς τῶν Πιερίων ἢ Πυρρηναίων ὄρεων. Τὸ βόρειον μέρος αὐτῆς διασχίζει ὁ Δέβολις (Σκάμμων), ὅστις διερχόμενος διὰ τῆς ἐν τῇ βορείῳ μέρει τῆς εἰρημένης πεδιάδος λίμνης *Σβιρίνας* ἢ *Σόφριανης* ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἄψον.

Ἡ Κορυτσά, νεόδμητος καὶ περικαλλεστάτη πόλις, τὸ πάλαι ἐλέγετο *Ἐπισκοπιή* καὶ ἦν ἄσημον χωρίον, μόλις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀρξάμενον νὰ μεγαλύνηται καὶ ἀκμᾶζει· σήμερον ἔχει 18000 κατοίκους, ὧν τὸ 1/11 μόνον Μουσουλμᾶνοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες χριστιανοὶ ὁμιλοῦντες πάντες τὴν ἀλβανικὴν· εἶνε ἔδρα Μητροπολίτου καὶ Μουτεσσαρίφη, ἔχοντος ὑφ' ἑαυτὸν 4 ὑποδιοικήσεις· ὡς πρὸς τὸν κάλλωπισμὸν εἶνε τῶν πρώτων πόλεων τῆς Μακεδονίας· οἰκοδομαὶ λαμπραὶ, ἑυμοτομία κανονικὴ, ὁδοὶ εὐρεῖαι καὶ ἄκρα ἐν πᾶσι καθαριότης ἀπὸ τῆς καλύβης τοῦ πτωχοῦ μέχρι τοῦ μεγάρου τοῦ πλουσίου, διακρίνουσιν αὐτὴν πολλῶν ἄλλων πόλεων. Τὸ ἡγεμονικὸν Μητροπολιτικὸν μέγαρον ἐπὶ ἀναπεπταμένου ἐδά-

φους και ὁ μεγαλοπρεπὴς νεώκητος Ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐδαπανήθησαν σχεδὸν 50,000 λιρῶν ἀποδεικνύουσι τὴν εὐπορίαν καὶ τὴν φιλογένειαν τῶν φιλοτίμων Κορυθαίων, αἵτινες ἐμπορεύμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, Ρωμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ διαθέτουσιν ὅλα τὰ πλοῦτη των ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Κοινοῦτητος· ἤδη δὲ ἐλήφθη ἀπόφασις καὶ διὰ τὴν ἀνέγερσιν κυρίου πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ Γυμνασίου, χάριν τοῦ ὁποίου διατίθενται 20,000 λιρῶν· ἀλλὰ καὶ ἡ διατήρησις λαμπρῶν ἐκπαιδευτηρίων, Γυμνασίου, Παρθεναιωγείου, 2 ἀστικῶν Σχολῶν καὶ 2 Νηπιαγωγείων, ἐν οἷς φοιτῶσι περὶ

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΝ ΚΟΡΥΘΣΑΙ

τοῦς 1000 μαθητὰς διδασκομένους ὑπὸ 40 διδασκάλων καὶ χάριν τῶν ὁποίων δαπανᾶται ἑτησίως 1,800 λίραι προερχόμεναι κυρίως ἐκ τῶν τόκων τῶν χρημάτων τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Ι. Μπάγκα,¹ καὶ Ἀναστασίου Λιάκτση κατατεθειμένων ἐν τῇ ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπεζῇ, καὶ τοῦτο λέγω μαρτυρεῖ τὴν πρόοδον καὶ φιλομουσίαν τῶν ὁμογενῶν. Δὲν δύναμαι νὰ μὴ μνημονεύσω ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐθνομάρτυρα Φώτιον,² ἀγρίως δολοφονηθέντα τῷ 1906 Σεπτεμβρίου 9 παρὰ τὴν Μπράβδιτσαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ σεπτοῦ τούτου Ἱεράρχου, οὗτινος

¹) Ἰδὲ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 287.

²) Αὐτόθι σελ. 319.

μεγαλοπρεπὲς ἀνεγείρεται μνημεῖον ὑπὸ τῶν φιλοτίμων Κορυθαίων, ὑπῆρξε πολύτιμος θυσία διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ δόξα τῆς Μητροπόλεως Κορυθαίας.

Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα εἶνε ἀρχαία Ἑλληνικά, τὸ δὲ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἰδίως παρὰ ταῖς γυναιξίν, αἵτινες καθ' ἡμερῖν ὡς πληροῦσαι τοὺς Ναούς, εἶνε λίαν προσηγμένον. Ναοὺς καθεδρικοὺς ἔχει δύο, τὸν Μητροπολιτικὸν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τὸν ἕγιον Γεώργιον, οὗτινος ἀνωτέρω ἐμνήσθη, καὶ πολλὰ παρεκκλήσια ἔξω τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἡ ἐπαρχία αὕτη κέκτηται καὶ 7 Μονὰς ἱστορικῆς καὶ πλουσίας, ὧν διακρίνονται τῆς Μοσχοπόλεως (ἰδὲ σελ. 48) καὶ τῆς Χοροίστης.

Ἡ Κορυθαία ὑπὸ ἑποψίν ἐμπορικὴν εἶνε ἀκριβοτάτη, διότι κεῖται μεταξὺ Μοναστηρίου καὶ Ἰωαννίνων καὶ συγκεντροὶ μεγάλην περιφέρειαν· ἡ ἀγορὰ αὐτῆς, ἐν ἣ κατὰ πᾶν Σάββατον συρρέουσι πάντα τὰ περίε, εἶνε ἀξία λόγου, περιλαμβάνουσα 800 διάφορα καταστήματα πάντα σχεδὸν Ἑλληνικά, καὶ ὠραία ξενοδοχεῖα καὶ ἀτμόμυλον. Εἶδη ἐμπορίου πλὴν τῶν σιτηρῶν καὶ ἐδιωδύμων εἶνε ἐν μεγάλῃ χρήσει ἡ δευσοποιία καὶ ἡ κατασκευὴ πεδίλων ὠραίων, ἡ ὑφαντουργικὴ καὶ ἡ ῥαπτικὴ (βελέντζαι, κάπαι, τάπητες) καὶ ἡ σιδηρουργία. Διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς κτηνοτροφίας παράγει τυρὸν καὶ βούτυρα ἐκλεκτά, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἔρια μαλακά, ἐξ ὧν τὰ ὠραία ἔριονγα ὑφάσματα· ὑπόρσας ἔχει πολλὰς καὶ καλὰς. Τὰ ὠραία κόκκινα μήλα τῆς Ἀχρίδος, εὐμεγέθη (4 εἰς τὴν ὀκταν) γλυκὰ καὶ λίαν εὐώδη εἶνε περιζήτητα.

Τὸ ἐμπόριον ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς ἐπιταίρου θέσεως δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ μεγάλως, ἰδρυομένων μεγάλων ἐμπορικῶν κέντρων, ὥστε νὰ μὴ ἀναγκάζωνται, ὡς νῦν συμβαίνει, οἱ μικρέμποροι νὰ κάμνωσιν ἐκ Θεσσαλονίκης τὰς προμηθεῖας των· πρὸς τοῦτο ὅμως εἶνε ἀναγκαῖα ἡ ὑπαρξίς πιστωτικῆς τραπέζης πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν καὶ τῶν γεωργῶν, οἷς ἀπομυζῶσιν οἱ τοκογλόφοι Μπέηδες.

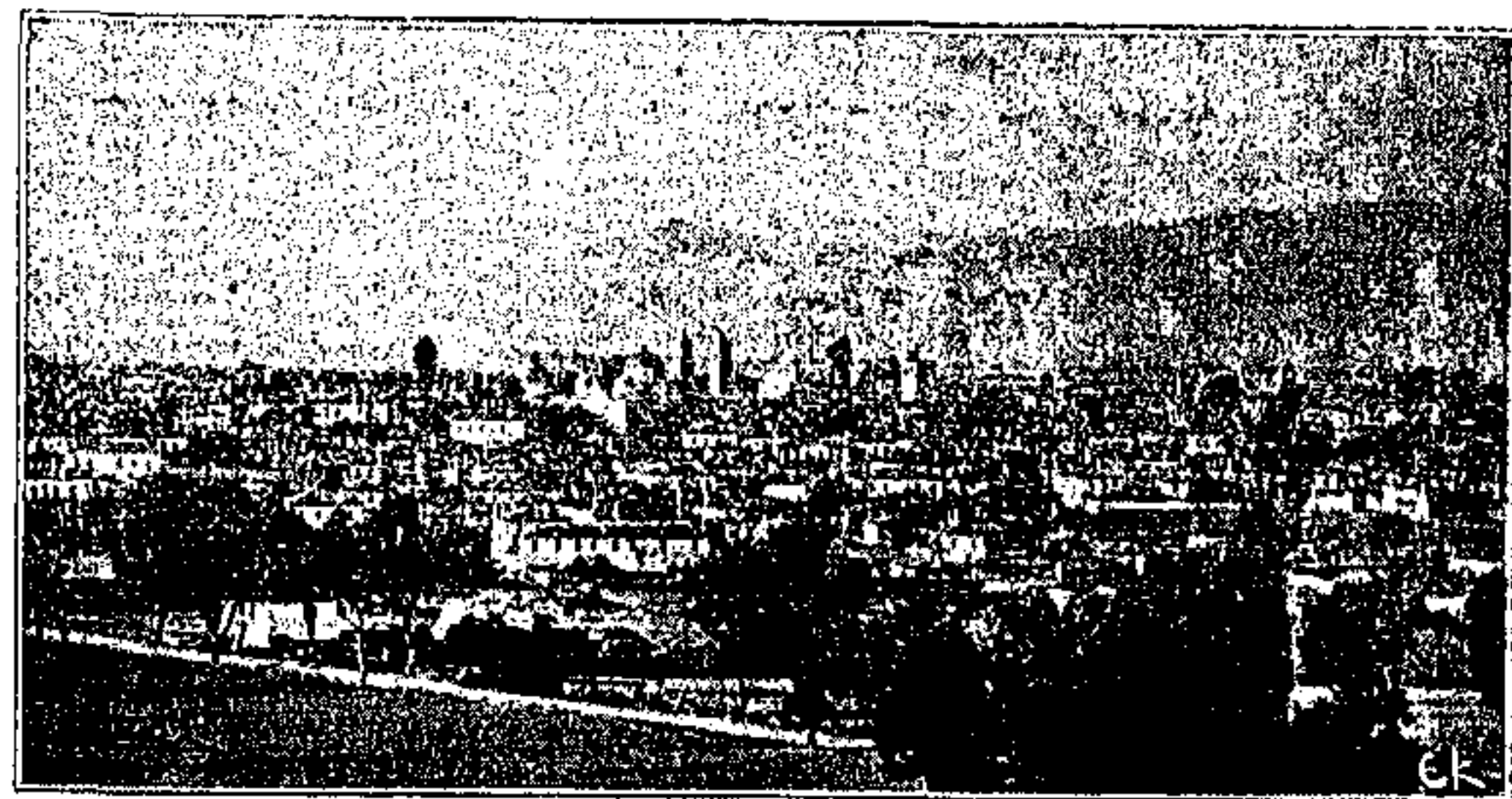
Ἐκτὸς τούτων τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας εἶνε πλούσιον καὶ εἰς μεταλλεία· πάντα τὰ περίε ὄρη εἶνε μεταλλικά, ἰδίως ἔχουσι ἀρίστην ποιότητα γαιανθράκων, τὰ δὲ πορφυρὰ μάρμαρα τῆς Πολένας εἶνε ὀνομαστά, δυστυχῶς ὅμως τὰ ὄρη εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνά, διότι οὐδεμίαν ἐλήφθη πρόνοια περὶ τῶν θασῶν, ἐνῶ πρὸ πεντηκονταετίας πάντα ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ ὠραίων ἐλατῶν καὶ ὑφικόμενων ὄξυων ἕνεκα τούτου τὰ ὕδατα εἶνε ὀλίγα, ἀλλὰ καλὰ· περίε τῆς πόλεως ὑπάρχουσιν ὠραῖαι ἐξογαὶ καὶ καψενεῖα, μάλιστα

πρὸς Α. εἰς τὰς ἀμπέλους· ἐπίσης ὁ λόφος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πλησίον τῆς πόλεως, καὶ ἀπώτερον ὁ Τεκὲς τῆς Μέλτζανης καὶ ἡ Μονὴ τῆς Βοβοστίτσας εἶνε ἔκτακτοι τοποθεσίαι, κακαλυμμένοι ὑπὸ εὐσκαίων δένδρων καὶ καλλιρῶων ὑδάτων· εἰς ἡμίωρον δὲ ἀπόστασιν ἀπὸ Α. κείται ἡ Ἐμπορία (100 οἰκογενεῖαι μικταί), ἔνθα κῆποι ὠρεοί, καὶ ὁ Βυζαντινὸς Ναὸς τῆς Ἀναλήψεως, ἰδρυθεὶς περὶ τὸν θρον μ. Χ. αἰῶνα.

Οἰκοδομὰς ἄλλας ἀξίας λόγου, πλὴν τῶν μνημονευθεισῶν Κοινοτικῶν, ἔχει ἡ πόλις καὶ τὸ Διοικητήριον, τὸ ὠρολόγιον, τὸ δημομαρχειον, δύο τεμένη καὶ τὰ μέγαρα τῶν Μπέηδων. Πληθυσμὸν ἡ Διοίκησις Κορυτσᾶς ἔχει 35,538 Ἕλληνας καὶ 34,171 Μουσουλμάνους· Ῥωμουνίζοντας ἔχει 40 οἰκογενεῖας ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ 50 ἐν Πλιάσῃ· ἀλλὰ τὰ ἔξοχα κοσμήματα τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης Κοινοτικῆς εἶνε ὁ Ἐθνικὸς Σύνδεσμος, ὃν ἀφῆκα ἐν τῷ γίνεσθαι, καὶ ἡ Ἀδελφότης τῶν φιλομούσων, ἣτις ὑπὸ Πρόεδρον τὸν λίαν φέρελπιν ἀσκληπιάδην κ. Χαρολ. Δάρδαν προώρισται, ὅπως διὰ τῆς μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς καὶ τῆς θεραπείας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων μεγάλως προαγάγῃ τὴν ἐθνικὴν μόρφωσιν τῆς ἐνθουσιώδους νεολαίας τῆς Κορυτσᾶς, ἣτις δι' ἐθνικῶν ἁσμάτων κατατέρπει καθεκάστην τὰς ἀκοὰς τῶν πολιτῶν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Συνδέσμου εἶνε ὑψίστη· ἡ συγκέντρωσις καὶ ὁ συνασπισμὸς, εἴπερ ποτε σήμερον ἐπιβάλλονται, ἐνταῦθα μάλιστα, ἔνθα ὁ ὀρίζων δὲν εἶνε τόσον αἰθῆριος, ἢ δὲ ὁμοφωνία καὶ ἡ σύμπραξις εἶνε ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν.

Ἐν Κορυτσᾷ, ἔνθα διέτριψα ἐπὶ 20 ἡμέρας φιλοφρόνως φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ μεγάρῳ ὑπὸ τοῦ γεραροῦ Μητροπολίτου κ. Γερβασίου, εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω καὶ ἐκτιμήσω τὰ γενναῖα αἰσθητήματα καὶ τὸν ζῆλον τῶν φιλοτίμων πρακρίτων, οἵτινες γενναίως ὑπεραμύνονται τῶν ἐθνικῶν δικαίων ἀπέναντι τῶν κακοβούλων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ· ἐπίσης εἶχον τὴν τιμὴν νὰ κάμω ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δύο διαλέξεις περὶ ἰδρύσεως ἐθνικοῦ Συνδέσμου καὶ περὶ τοῦ ἀλβανικοῦ ζητήματος, ὅπερ οὐκ ὀλίγον θόρυβον ποιεῖ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ταύτῃ Κοινοτικῇ, ἣτις διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ἔχει ἀπὸ πολλοῦ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν Ἀλβανιστῶν, ἀγωνιζομένων παντὶ σθένει, ὅπως πῆξωσιν ἐνταῦθα κέντρον ἐνεργείας πρὸς ἀποπλάνησιν τοῦ ἀμιγροῦς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας· ἀλλὰ καίτοι μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν κατώρθωσαν νὰ ἰδρῦσωσιν ἀλβανικὴν Λέσχην, ὅμως προσέκρουσαν ἐν ταῖς ἐνεργείαις

τῶν εἰς τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μηδ' αὐτοὺς τοὺς Μουσουλμάνους δυνηθέντες νὰ πρῶσθησιν. Τὸ ἀλβανικὸν ζήτημα εἶνε κτήμα μόνον τῶν εὐγενῶν Μπέηδων καὶ τῶν Μπεκτασλίδων (Σχισματικῶν) Μουσουλμάνων, ὧν ἔχει ἐξάψη τοσοῦτον τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, ἕνεκα βεβαίως συμφερόντων, ὥστε νὰ μὴ διακρίνωσιν ἐν τῇ ἀλογιστῇ φανατισμῷ αὐτῶν, ὅτι κατέστησαν τυφλὰ ὄργανα ξένης καταχθονίου πολιτικῆς· ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἰδέαι αὗται εἶνε ξέναι καὶ ὑποβολιμαῖαι, διήρσαν τοὺς δυστυχεῖς Ἀλβανοὺς εἰς πολλὰ διαμαχόμενα στρατόπεδα· ἐγκαίρως αἱ Τούρκοι τῆς Κορυ-

Η ΚΟΡΥΤΣΑ

τσᾶς (Κασαμπαλίδες) κατανοήσαντες τὴν ματαιοπολίαν τῶν θιασωτῶν τῆς χιμαιρικῆς ταύτης ἰδέας ἀπέστησαν ἀπὸ πολλοῦ καὶ συμπράττουσι μετὰ τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν εὐβούλων Μπέηδων· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ταχέως θὰ στρέψωσι τὰ νῶτα πρὸς τοὺς δολίους προπαγανδιστάς, ὅταν μάθωσιν ὅτι αἱ καλοθεληταὶ οὗτοι Ἴταλοι, Ῥωμοῦνοι καὶ Αὐστριακοὶ οὐ μόνον τὸν ἐθνισμὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἀλβανῶν προσπαθοῦσι νὰ ἐξλείψωσιν ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, χωρίζοντες αὐτοὺς τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ οὐ μόνον διὰ τῆς γλώσσης, τῶν φυσικῶν καὶ συγγενικῶν δεσμῶν καὶ παραδόσεων, οὐ μόνον διὰ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ζωῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ διὰ κοινῶν πόθων καὶ συμφερόντων, ἀντ' ὧν πολλάκις ἀπὸ κοινοῦ ἀγωνιζόμενοι ἔχυσαν αἷμα,

ἀρρήκτως συνδέονται καὶ ἐπὶ τούτους αἰῶνας ἐν ἀδελφικῇ συμβιώσει συνέζησαν καὶ ἔδρασαν.

Εἰς ἀπόστασιν πέντε ὡρῶν καὶ πρὸς Α. κείται παρὰ τὰς ὑπώρειας τοῦ Βαρνοῦντος ἡ ὠραία καὶ ἐμπορικὴ κωμόπολις τῆς Βιγλίτης, ἔδρα Μουδίου, ἣτις ἔχει ἀγορὰν μὲ 100 σχεδὸν καταστήματα πάντα Ἑλληνικά, ἐν ἧ κατὰ Πέμπτην συρρέουσιν οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶνε τερπνὴ, ἔχει ἔμπροσθεν τὴν μικρὰν κοιλάδα τοῦ Δεδόλεως διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ ὀμωνύμου ποταμοῦ, ὑπεράνω τῆς ἧς ὑψοῦται ὑπερηφάνως τὸ Βάϊον κεκαλυμμένον ὑπὸ πυκνῶν ὄξυων, τὰς ὑπώρειας τοῦ ὁποίου κοσμοῦσι διάφορα χωρία Ἀλθανόφωνα, ὧν ἐξέχει ἡ Χότσιστα, πλουσία κωμόπολις (350 οἰκογένειαι, ἐξ ὧν 50 Τουρκ.) διατηροῦσα λαμπρὰν Ἑλλην. Σχολήν, περιφημὸς δὲ διὰ τὴν Μοῦνην τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ· ἡ τοποθεσία τῆς Μοῦνης ταύτης εἶνε ἀξιοθέατος καὶ μοναδικὴ δεσπόζουσα τῆς ὅλης περιφερείας. Πρὸς Ν. αὐτῆς κείται ἡ Ζήτσιστα (120 οἰκογένειαι) ἐπὶ τερπνοτάτης τοποθεσίας, ἐν μέσῳ ὑψηλῶν λευκῶν διασχίζομένη ὑπὸ τοῦ Μωράβα· ἔχει Ἑλληνικὴν σχολὴν καὶ 4 Ναοὺς, ὧν περικαλλῆς ὁ τῆς Παναγίας κατακοσμηθεὶς ἐπιμελῆς τοῦ βέκτου Μουχτάρη Γεωργίου Π. Θεοδώρου· εἰς τρίωρον δὲ ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρους κείται ἡ ἥρωϊκὴ Δάρδα ἐπὶ ῥωμαντικῆς θέσεως ἐν μέσῳ πυκνῶν δασῶν, ἅπερ ἐφιλοξένουν ἄλλοτε τοὺς λεοντοθύμους τῆς Μακεδονίας ἀγωνιστάς, εἰς τὰ λαμπρὰ λιμέρια.

Ἐκ Βιγλίτης μετὰ ἐξάωρον πρὸς Ν. φθάνει τις εἰς Καστορίαν.¹ Ἡ πόλις αὕτη ἀμφιδραματικῶς ἐκτισμένη ἐντὸς τῆς λίμνης ἐπὶ τῆς μικρᾶς χερσονήσου (Κοστὲλ) συνδεομένης μετὰ τῆς ξηρᾶς δι' ἰσθμοῦ 50 μέτρων, ἔχει μοναδικὴν τοποθεσίαν, μάλιστα μακρόθεν ὀρωμένη παρουσιάζει μαγευτικὸν θέαμα· τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε λίαν ἀνώμαλον καὶ ἐπικλινὲς σχηματίζον τρίγωνον στερεόν, ἐπὶ τῆς Β. πλευρᾶς τῆς ἧς κείται ἡ Ὀθωμανικὴ συνοικία, ἐπὶ δὲ τῶν δύο ἄλλων ἡ Χριστιανικὴ, καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἡ Ἰουδαϊκὴ καὶ τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα (τσαρσῆ), ἐνῷ ἡ ἀγορὰ κείται ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ. Ἡ τερπνὴ λίμνη (Ὀρεστιάς) τῆς Καστορίας κυκλικῶς κατὰ μῆκος περιστρεφομένη ἔχει τετράωρον περιφέρειαν καὶ ἀκτῖνα μίαις ὥρας καὶ πλαισιοῦται διὰ μαγευτικῆς λωρίδος πεδιάδος, ἀναπεπταμένης πρὸς Νότον, ἐνθα ἐκβάλλει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος, ὑπέρκεινται δ' αὐτῆς πρὸς Α. μὲν τὸ Βέρνον (Βόρα) ὑψοῦμενον εἰς τὴν

ἀγρίαν κορυφὴν Βίτσι (2065 μ.), πρὸς Β. δὲ ἡ πατρίωδης ἀπόφυσις τοῦ Βαρνοῦντος ἀπὸ τῆς χερσονήσου φαίνονται ὠραία τὰ χωρία τὰ κοσμοῦντα τὰς κλιτύας καὶ τὰ κράσπεδα τῶν ὄρων τούτων.

Τὸ πάλαι ἡ Καστορία, ὀνομασθεῖσα οὕτω κατ' Ἄγγων τὴν Κορνὴν ἐκ τῶν πύργων καὶ καστρῶν, δι' ὧν καλλίστατο φρούριον ἀπόρρητον, ἦτο ὀνομαστὴ πόλις ἀναφερομένη ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων καὶ ἐλέγετο *Κέλετρον*· καίτοι δὲ λίαν ὀχυρὰ, τῷ 200 π. Χ. παρεδόθη τῷ Ῥωμαίῳ στρατηγῷ Σουλπικίῳ καταστραφεῖσα δὲ ἔπειτα ἀνικοδομήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ· ὑπέστη δὲ καὶ αὕτη κατὰ τὸν Γ. καὶ ΙΑ' αἰῶνα τὰ δεινὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σλαύων, κατακτηθεῖσα ἐπὶ βραχὺ, ἀλλ' ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἐχρησιμοποίησαν αὐτὴν ὡς τόπον ἐξορίας διὰ τοὺς ἐκπεπωκότας πατρικίους καὶ μεγιστάνας, ὧν τὰ περασμένα μεγαλεῖα καὶ ὁ θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς ἀφῆκαν διὰ τῶν αἰῶνων ἀνεξάλειπτα τὰ ἔγνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν ὡς λαμπρὰν ἀντανάκλασιν δύνοντος ἡλίου. Λέγεται ὅτι ἀνακαλοῦμενοι ἐντεῦθεν πρὶν ἢ φύγωσιν ἀνῆγειραν ἕκαστος καὶ ἓνα ναὸν ἴσως πρὸς δόξαν Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ὑπόπτον ἀθανασίαν· τοιοῦτους δὲ ναοὺς ἀριθμεῖ ἡ πόλις σήμερον 74!

Ἡ Καστορία ὑπαγομένη ἔλλοτε εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀγρίδων, εἶνε ἔδρα Μητροπολίτου καὶ Καϋμακάμη· ἔχει δὲ ἐν ὅλῳ 12000 κατοίκους (7000 Ἑλληνας, 3500 Ὀθωμανοὺς 1200 Ἰουδαίους καὶ 300 Ἀθιγγάνους), οἵτινες πάντες ὀμιλοῦσι τὴν ὠραίαν Ἑλληνικὴν ἢ Κοινότητα διατηρεῖ ἡμερομνάσιον, ἀστικὴν Σχολήν, Παρθενοναγωγεῖον καὶ δύο Νηπιαγωγεῖα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μὲν μαθητῶν ἀνέρχεται εἰς 1000, τῶν δὲ διδασκάλων εἰς 20, ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Αἱ πρόσοδοι τῆς Κοινότητος ἀνέρχονται εἰς 800 λίρας ἑτησίως προσερχομένης κυρίως ἐκ τῶν τόκων τῶν χρημάτων τῶν κατατεθειμένων παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ καὶ τῇ Ἑλληνικῇ Κοινότητι Βιέννης.

Μοναὶ ἐν πάσῃ τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπάρχουσιν ἑπτὰ, ὧν σπουδαιότεραι ἡ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ ἡ τῆς Παναγίας τῆς Κλεισοῦρας ἐπὶ γραφικωτάτης τοποθεσίας. Ναοὺς δὲ ἡ πόλις ἔχει δύο καθεδρικοὺς, τὸν τῆς Μητροπόλεως καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ 74 παρεκκλησίαι, ὡς ἀνω ἐλέχθη, τὰ ὅποια περικλείουσι πλουσίαν ἀρχαιολογικὴν ὕλην τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ ἀγιογραφίας ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς· ἐξέχουσι δὲ τὸ τῶν Ταξιαρχῶν παρὰ τὴν Μητρόπολιν, ἅπερ ἔχει θαυμασίαν ζωγραφίαν ἀνακαινι-

¹) Ἴδὲ Μακεδον. Ἡμερολόγιον τοῦ 1908 ἐν σελ. 265.

σθείσαν τῷ 6460 ἢ 952 μ. Χ., τῆς Παναγίας τῆς Κουπελίτικης, τῆς Παναγίας Φανερωμένης, τῶν ἁγίων Ἀναργύρων καὶ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τὸ ἀρχαιότερον πάντων τὰ δύο τελευταία εἶνε πρότυπον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.

Ἡ πόλις παρ' ὅλην τὴν λαμπρὰν ἐντύπωσιν, ἣν προξενεῖ μακρόθεν θεωμένη διὰ τὴν ἔκτακτον τοποθεσίαν, παρ' ὅλας τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐτῆς οἰκοδομὰς, ἐν αἷς ἀπεικονίζεται πῶς τὸ οἰχόμενον ἡγεμονικὸν μεγαλεῖον τῆς πάλαι λαμπρῆς Βυζαντινῆς ἀριστοκρατίας, παρουσιάζει πάσας τὰς ἀτελείας μὴπω πεπολιτισμένης κοινωνίας, ἐν ἣ φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχαῖκή πολυτέλεια καὶ ἀδρότης, ἡ κοσμιότης καὶ ἡ καθαριότης δὲν κατώρθωσαν εἰσέτι νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ὁδοῦ τῶν αἰκιῶν, ἐν αἷς ὄντως εὕρισκει τις πατριαρχικὴν φιλοξενίαν καὶ ὅθεν ἀποκομίζει τὰς ἀρίστους τῶν ἐντυπώσεων, ὡς ὅμως λησμονεῖ εὐθύς ὡς ἐξέλθῃ εἰς τὰς βορβορώδεις ἐκεῖνας ὁδοὺς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σκολιάς ἀτραπούς, αἵτινες ὀφιοειδῶς διήκουσαι κατ' ἀνώμαλον διεύθυνσιν κρύπτουσι πᾶσαν ῥυπαρότητα καὶ ἀσχημίαν.

Ἐκ τῶν καινοτικῶν καθιδρυμάτων ἐξέχουσι τὸ μέγαρον τοῦ Γυμνασίου καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς Ναός. Πλὴν τῶν ἄλλων λυμναίων ἰχθύων ἢ λίμνη τῆς Καστορίας ἔχει καὶ τοὺς περιφήμους γουλιανούς· ἀλλ' ἡ Καστορία κατέστη γνωστὴ κατ' ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ τὴν μοναδικὴν βιομηχανίαν τῶν ὠραίων γουναρικῶν, ἅπερ κατεργάζονται θαυμασίως οἱ πλείστοι τῶν πολιτῶν, καὶ ἅτινα ἀποφέρουσι μεγάλας προσόδους ἐκ τῆς γενομένης ἰδίως ἐν Παρισίοις, Βιέννῃ καὶ Λειψία καταναλώσεως.

Ἡ Καστορία διακρινομένη ἐπὶ φιλομουσίᾳ δικαίως δύναται νὰ καυχᾶται ὅτι ἀνέδειξε σπουδαίους ἀνδρας καὶ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐν ταῖς ἐπιστήμασι, οἷον τὸν Μανωλάκην ἰδρυτὴν τῆς μεγάλης τοῦ Γ. Σχολῆς, τὸν Θωμᾶν Μανδακάσην ἰατροφιλόσοφον, τὸν Γεώργιον Καστριώτην ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας καὶ ἰδρυτὴν ἐνταῦθα ἰερατικῆς Σχολῆς (1708), τὸν χαριέστατον ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον, τὸν Δαμιανὸν Γεωργίου καὶ Παῦλον Ἰωάννου, ἰατροὺς καὶ καθηγητὰς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ.τ.λ.· ἀλλὰ καὶ σήμερον ἡ Καστορία δὲν ὕστεραι ἀνδρῶν δυναμένων νὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον τῆς σεπτῆς ταύτης πλειάδος· ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ λαοῦ εἶνε μέγας· κατὰ τὴν διάλεξιν, ἣν κατὰ πρόσκλησιν τῆς ἐθνικῆς Λέσχης ἀνέλαβον νὰ κάμω, ἐθαύμασα τὴν ἀδρόαν συρροτὴν αὐτοῦ, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἐνταῦθα ἀκμάζει τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ ἔχει ῥίψη οὕτω βαθείας τὰς ῥίζας, ὥστε ἐν μείζονι μοίρᾳ καλλιεργού-

μενον καὶ ὑπεράνω τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν αἰρόμενον, δύναται νὰ φέρῃ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν παλαιμάχου ἀνδρὸς τοῦ κ. Δ. Φεραίου ἐθνικῆ Λέσχῃ καὶ ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ τὴν ἐμπνευσμένην δραστηριότητα τοῦ λαμπροῦ Μητροπολίτου κ. Ἰωακείμ προώριστα νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὕψιστα ἐθνικὰ συμφέροντα, διασκεδάζουσα τὰ ἐπικρεμάμενα ἀνωθεν τῆς ἐλληνικωτάτης ταύτης πόλεως σκιερὰ νέφη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Νοεμβρίου 1908.

ΕΥΛΟΓΙΟΣ Α. ΚΟΥΡΙΛΛΑΣ¹

Φοιτητῆς τῆς Θεολογίας καὶ Σύμβουλος
τοῦ Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΥΠΟΔΟΧΑΣ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ

ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

Ἰούλιος. Πανηγυρικαὶ ἑορταὶ εἶχον ἤδη ἐπισφραγίση τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Συντάγματος. Ἀπὸ τῶν τεσσάρων σημείων τῆς πολυπαθοῦς Μακεδονικῆς γῆς αὐτοβούλως ἔσπευδον εἰς τὰς πόλεις τὰ Ἑλληνομακεδονικὰ σώματα, ἵνα καταθέσωσι τὰ τετιμημένα ὄπλα τῆς ἀμύνης πρὸ τοῦ ἀναστηλωθέντος βωμοῦ τῆς Θεᾶς Ἐλευθερίας.

Τόσον εἰς τὰς πόλεις, ὅσον καὶ εἰς τὰ χωρία καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς καλύβας οἱ πατρώζοντες ἀπόγονοι τοῦ βουλγαροκτόνου Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Μεγάλου Στρατηλάτου πυρετωδῶς ἠτοιμάζοντο νὰ ὑποδεχθῶσι τὰ ἔξερτέρια τῶν βουνῶν μας.

Τὸ *Μοναστήριον*. . . . Καὶ τίς Ἕλληνα δὲν εἶχε τὴν ὑπερήφανον ἀξίωσιν νὰ ἴδῃ αὐτὸ πρωτοστατοῦν ἐν τοιαύταις ἐθνικαῖς ἑορταῖς;

Τὸ κατὰ τοῦ ἀτιμωτικοῦ ζυγοῦ τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τοῦ

¹) Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὅσον οὔπω ἐκδοθησομένης μακρᾶς πραγματείας τῆς ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν περιοδείας τοῦ κ. Εὐλ. Α. Κουρίλλα.

βαρβάρου μισελληνισμοῦ τῶν ποικιλονύμων προπαγανδῶν στήθη ἀτρόμητα, τόσον πνευματικὰ ὅσον καὶ σωματικά, ἀντιτάξαν ἑλληνικώτατον αὐτοῦ στοιχεῖον, δὲν ἠδύνατο ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ παρὰ πλησιραῶς νὰ ἐξωτερικεύσῃ τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας του καὶ δι' ὑποδοχῆς μεγαλοπρεποῦς ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ κάτοικοί του εἶνε γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων ἐκείνων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐν θριάμβοις καὶ ἑορταῖς, πανηγύρεσι καὶ θυσίαις πνευματικαῖς ὑπεδέχοντο τοὺς δορικτήτορας αὐτῶν νικητὰς διὰ νὰ τοὺς στεφανώσωσι μὲ τῶν κλάδων τῆς ἐλαίας τὸν μυροβόλον κότινον.

Ἡ 25^η Ἰουλίου εἶχεν ὀρισθῆ ὡς ἡμέρα ὑποδοχῆς τῶν Ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων τῆς περιφερείας Μοναστηρίου. Ἡ συγκέντρωσις των ἐγένετο ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ κομποπόλει Μεγαρόβω, ὅπουθεν θὰ κατήρχοντο εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας, τὸ εὐάνδρον Μοναστήριον.

Τὰς προετοιμασίας εἶχεν ἀναλάβῃ ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ὁ Μουσικός μας Ὁμιλος ἢ "Λύρα...". Ἡ ἀγορὰ θὰ ἔμεινε—ὅπως καὶ ἔμεινε—κλειστὴ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Ἐὰ κοινοτικὰ σωματεῖα, αἱ κυρία καὶ δεσποινίδες, οἱ διδασκαλοὶ καὶ μαθηταί, τὰ προεδρεῖα τῶν συντεχνιῶν καὶ τῶν ἀδελφοτήτων, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πέριξ Κοινοτήτων, ὅλοι οἰκειοθελῶς ἀνελάμβανον νὰ δαπανήσωσι χρήμα ἀδρόν, ἵνα ἐξωτερικεύσωσι τὴν ἔθνικὴν των ὑπερηφάνειαν ἐπὶ τῷ πρωτοφανεῖ διὰ τὸν τόπον μας γεγονότι. Ὅλοι ἐσφυρηλάτουν μὲ τὴν σφύραν ἐκείνην τὴν πνευματικὴν, ἣν ἰσχυροποιεῖ καὶ ὀξύνει τὸ ἀγνὸν Ἑλληνικὸν αἴσθημα καὶ δι' αὐτῆς ἐπὶ ἀρραγοῦς ἀκμῆτος διέπλαττον σιδηρότεκτον εὐρύκυκλον δακτυλοειδῆ ἄλυσον, ἣτις μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἔμελλε νὰ περισφίγῃ, στεγνότερα, εἰς ἑναρμόνιον πανελλήνιον χορὸν τοὺς πανηγυριστὰς Μακεδόνας καὶ Κρητίας, Θεσσαλοὺς καὶ Ἡπειρώτας, Μικρασιάτας καὶ Μωραῖτας, καὶ πάντας τοὺς πρὸς τὴν φωνὴν τῆς ἀμύνης προσδραμιόντας λοιποὺς Ἑλληνας καὶ συνδέσῃ αὐτοὺς, ἅπαντας, εἰς μίαν λατρείαν, εἰς ἓνα αἶνον, πρὸς ἓν ὄνειρον, πρὸς μίαν Ἰδέαν....

Τρισόλβιοι οἱ γέροντες, εὐδαίμονες οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες, οἱ νέοι οἱ ἰδόντες τὴν ἔθνικὴν ἐκείνην ἐν Μοναστηρίῳ ἑορτήν

μακάριοι δὲ καὶ οἱ μικροὶ τῆς Πατρίδος βλαστοὶ μαθηταί, τῶν ὁποίων αἱ καρδίαι διαπλάσσονται ἑλληνοπροεπέστατα μὲ τοιαύτης ἔθνικῆς ἀναγεννήσεως ἀλησιμόνητα ἱστορικὰ γεγονότα.

Ἦτο ἡμέρα Παρασκευή. Μὲ τοὺς βαρυγδούπους, ὅσον καὶ ἐνθουσιώδεις ἤχους τῆς *καμπάνας* αἱ οἰκίαι ἐκκενοῦνται. Συνταγματικοὶ ἐλεύθεροὶ ἅπαντες: ὑπερδεκακισχίλιοι πολῖται καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν πέριξ Κομποπόλεων, ὑπερχίλιοι χωρικοὶ ἀντιπροσωπεύοντες τὴν πολυστενάξασαν ὑπαίθρου γῶραν, προσέρχονται καὶ κατακλύζουσι τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς πέριξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Δημητρίου δρόμους. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά καταλαμβάνουσι τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς, διὰ ν' ἀποθαυμάσωσι τῆς μεγαλοπρεποῦς παρελάσεως τὴν πρωτότυπον ἐκτύλιξιν.

Ὑψοῦνται τὰ *Λάβαρα*.

Μυριόστομοι ζητωκραυγαὶ διερμηνεύουσι μίαν ἑναρμόνιον τῶν αἰσθημάτων τῆς ψυχῆς συναυλίαν. Προηγεῖται τὸ λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας. Παριστάνει νέαν φυσικοῦ μεγέθους μὲ δλόλευκον χιτῶνα καὶ πορφυρᾶν, γλαμύδα στεφανοῦσαν τοὺς νικητὰς καὶ ἐπιτάσσουσαν τὴν ἀνάγνωσιν δύο γλυκωτάτων δητῶν: «Τοῖς προμάχοις τῆς Ἐλευθερίας ἢ Πατρὶς εὐγνωμονοῦσα», καὶ «Εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ Πάτρης». Λάβαρον πολυδάπανον. Εἶχε στολίσῃ αὐτὸ ὁ χρωστήρ καὶ ἡ φιλοκαλία τῶν μεγαλοφρόνων δεσποινίδων τῆς ἀγλαοφήμου Ἑλληνικῆς κοινότητος Μοναστηρίου.

Τὸ λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας συνοδεύει τὸ τῶν Μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου. Τὸ πλαισιοῖ εἰς ἱερὸς καὶ ἔθνικὸς συμβολισμὸς, ὅστις συνδέει τὰ ὀμηρικὰ μὲ τὰ σημερινὰ «κλέα ἀνδρῶν». Ἐν τῷ μέσῳ εἶνε ἐξωγραφισμένη ἢ εἰκὼν τοῦ νικητοῦ Ἀχιλλέως σύροντος ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Τρώων τὸν νεκρωθέντα Ἐκτορα. Κύκλωθεν μία ἀνθοδέσμη διασκορπίζει ὅλην τὴν μυρίπνοον ἰδέαν τοῦ ἔθνικοῦ ῥήτου: «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων».

Ἔπονται κατὰ σειρὰν τὰ λάβαρα τῆς Κοινοτήτος Μοναστηρίου, τῶν Δημοδιδασκάλων τῆς ὑπαίθρου, τῶν πέριξ κομποπόλεων, εἴκοσι καὶ πέντε Συντεχνιῶν Μοναστηρίου, πενήκοντα περίπου ὀρθοδόξων χωρίων, ὅλα βαρύτερα, βαρυσήμαντα. Ἰδι-

αιτέραν σημασίαν εἰς τὸν πανηγυρισμὸν ἐκεῖνον τὸν ἀλησμόνητον προσέδιδεν ἢ ἀνύψωσις τῶν λαβάρων ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν χωρίων τῆς ὑπαίθρου γῆς, καθ' ὅσον τρανώτατα ἀπεδείκνυον τοιαυτοτρόπως οἱ πολυπαθεῖς ἀγρόται, ὅτι τὸ Ἑλληνομακεδονικὸν κίνημα ἦτο ἐπιβεβλημένης ἐγχωρίου ἀμύνης ἀποτέλεσμα καὶ οὐχὶ ξένης ἐπιβολῆς προπαγάνδικὸν ἐπιχείρημα.

Μὲ ἐν θούριον τῆς ὀρχήστρας ἀννηροῦται καὶ τὸ χρυσοποίκιλον λάβαρον τοῦ Μουσικοῦ Ὁμίλου ἢ «Λύρα». Προσέρχεται καὶ ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ καὶ ἀπόσπασμα στρατοῦ παντὸς ὅπλου συνοδεύει τὴν ὄλην πομπήν.

Βαδίζομεν πρὸς τὴν ἔξοχὴν. Ὑπερτεσσαράκοντα νέοι τάσσονται φρουροὶ τῆς τάξεως. Λόχος μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου τιμητικῶς ἀκολουθεῖ τὸ λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας. Προχωροῦμεν. Φθάνομεν εἰς τὰ ἔξοχικὰ καφενεῖα Δεβεχανίου. Τὰ τρισδεδοξαμένα τῶν βουνῶν παλληκάρια, τ' ἀκριβοθεώρητα ξεφτέρια τῆς ῥαχούλας κατέρχονται, ἵνα δεχθῶσι τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τῶν ὁμαιμόνων καὶ ὁμοφρόνων ἀδελφῶν των. Συναντώμεθα...

Προβάλλουσι μὲ τὰ εὐθυτενῆ καὶ ἀργυροστόλιστα στήθη των οἱ ἀρχηγοί. Ἀκολουθοῦσιν οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ ὀπλίται.

Καβάλλα πᾶν οἱ ἀρχηγοί, καβάλλα χαιρετοῦνε, καβάλλα πέρνον ταῖς κρυφαῖς ματιαῖς, ταῖς χίλιας-δυὸ εὐχαῖς μας. Φοροῦν ἀσήμια στὸν λαιμό, τσαπράκια στὸ κορμί των καὶ μέσ' στή μέσ' στὸ στήθος των καὶ τίμιον φέρουν ξύλον. Ἐνα ὀσημένιο χαίμαλι ποῦ φέρει Σταυροῦ σχῆμα, ἵπερήφανα τὸ βλέπεις κρέμεται σὲ κάθε νειοῦ παλληκαριοῦ τὸ φλογισμένον στήθος. Ποιὸς τοὺς χορταίνει;....

Προπορεύονται οἱ Κρητικοὶ *Μακρῆς, Βολλάνης, Καραβλήτης* καὶ οἱ Ἑλληνομακεδόνες *Τσῆτσος, Παῦλος, Σῆμος* καὶ *Στέφος*. Τὸ λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας, μία νύμφη, εἰς ζωγραφιστὸς ἐθνικὸς ἄγγελος καμαρωτὰ-καμαρωτὰ ὑψώνεται ἐπὶ τιμητικοῦ ἀνθοστολιστοῦ ἄρματος καὶ μὲ μιὰ γλαυκὴ ματιὰ καὶ μὲ μιὰ κρυφὴ ἐλπίδα, τοὺς χαιρετᾷ, τοῖς μειδιᾷ καὶ μὲ τὸ χιονᾶτο δεξιὸ ὄλεγκό της χέρι ἕνα στεφάνι τῆς ἐλπίδος ὅτ' ἀνδρεῖα στέλλει παλληκάρια. Χαιρετᾷ τοὺς ἀρχηγούς, χαιρετᾷ τοὺς ὀπλαρχηγούς μαζὶ μὲ τοὺς ὀπλίτας. Ὅλους τοὺς στεφανώνει.

Ἀντιχαιρετοῦν γλυκὰ-γλυκὰ τῆς μάχης τ' ἀνδρεῖα λεοντάρια.

Ἰπεύει τότε τῆς Πέτρας ὁ Ἐπίσκοπος. Μὲ τὴν χειρὰ του τὴν δεξιάν, ἥτις τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τὴν ἱεράν, ἀντεπροσώπευε τὰ τίμια τῶν Γερμανῶν καὶ Γρηγορίων δεξιὰ χεῖρα, εὐλογεῖ τὸ δεδοξαμένον ἔργον τῶν ἄρματοῶν καὶ χαιρετίζει ἐν μέσῳ γενικῆς συγκινήσεως τὴν κἀλλοδὸν τῶν ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων. Μετ' αὐτὸν προσφώνει τοὺς κατελθόντας ἑλληνιστὶ ἐκ μέρους τῶν ἀναστηλατῶν τοῦ Συντάγματος ὁ *Βεχῆπ Βέης*, ἀκριβῶς ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος τοῦ Ὀθωμ. στρατοῦ, ὅστις τὴν 10^{ην} Ἰουλίου ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Στρατώνων Μοναστηρίου ἐκήρυξε πρῶτος τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ Συντάγματος. Τὸν ἐπίσημον ἐν τῷ τόπῳ τῆς συναντήσεως χαιρετισμὸν τῆς ἐπαρχίας ὅλης πρὸς τὰ «ἔξερτέρια τῶν βουνῶν καὶ τοὺς ἀγιασμένους προμάχους τοῦ ἐθνικοῦ μας ἀγῶνος» διηρμήνευσε διὰ πατριωτικῆς προσφωνήσεως ὁ Μοναστηριώτης καθηγητὴς κ. Βασίλειος Νώτης.

Ἐπὶ τοῦ ἀττικῶς αἵθρου καὶ γαλανοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, οὐρανίου στερεώματος τὰ χιονώδη νέφη ἐξηκολούθουν ἀκόμη νὰ διαγράφωσι μίαν ζωηρῶς ἐκτεταμένην κυανόλευκον μαρμαρυγὴν, καθ' ἣν στιγμὴν εὐθραπῆς ὁ ἥλιος εἰσέδιδε θαυμασίως πορφυροβαθῆς εἰς τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ ὑπερηφάνου Περιστεριοῦ τὰς δρυμώδεις πτυχάς.

Ἡ πόλις ἐναγωνίως ἀναμένει τὰ ἀγγελόμορφα λεβεντόπουλα. Καταρτίζεται πομπὴ θριαμβευτικὴ. Πρῶτος σταθμὸς πρὸ τοῦ Διοικητηρίου. Παρίστανται ὁ Γεν. Διοικητὴς καὶ αἱ ἐπίσημοι κυβερνητικαὶ ἀρχαί, ἐξ ὀνόματος δ' αὐτῶν προσφώνει τοὺς κατελθόντας ἀρηφίλους ἄνδρας ἑλληνιστὶ ὁ βοηθὸς νομάρχης Στεφανᾶκης Βέης. Προχωροῦμεν διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς 10 Ἰουλίου. Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως.

Ἐκεῖ, «εἰς τὸ μέσον τῆς ἐνδόξου πόλεως Μοναστηρίου καὶ ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπαρχίας Πελαγονίας» ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Πέτρας κύριος *Αἰμιλιανὸς* «χαιρετίζει γηθοσύνως τοὺς γενναίους προμάχους τῆς ἐλευθερίας», ἀναφωνῶν: «Ζήτησαν τὰ παλληκάρια μας». Μυριόστομος ὁμοβροντὴ ἐπαναλαμβάνει τὴν ζητωκραυγὴν ταύτην, ἣν διαδέχεται ἐνθουσιασμὸς ἀκράτητος καὶ εἰς ἀπερίγραπτος πανζουρλισμός.

Ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ φάλαγγες πυκνότεται πανηγυριστῶν μολίς ἐπιτρέπουσι νὰ παρελάσῃ ἢ πλειὸς τῶν ὑπερδιακοσίων Πανελλήνων ἀνταρτῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ συνεχῶς χαιρετῶσι μὲ τὰς ἀνθοδέσμας εἰς τὰς χεῖρας, τὰς ἀνθοδέσμας ἐκείνας, εἰς προσέφεραν εἰς αὐτοὺς ἢ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης τῶν Ἑλληνίδων Κυριῶν Μοναστηρίου. Χαῖρε, χαριτωμένη λεβεντιά, ποῦ μὲ τὸ ἡρωϊκὸ παράστημα, τὸ ἀναμμένο μέτωπον, τὸ ἠλιοκαμμένο πρόσωπον καὶ τὴν λιγερὴ σου στάσιν μιὰ φλόγα στὴν καρδιὰ μᾶς ἀναψες, ποῦ δὲν θὰ ξανασβύσῃ!...

Συγκλονοῦνται οἱ τοῖχοι, οἱ ἐξῶσται σείονται. Τὰ λάβαρα, αἱ σημαῖαι, αἱ ὑπερτρισχίλια πάλιν μικραὶ σημαῖαι, αἱ κνιματίζουσαι εἰς τὰς χεῖρας πολλῶν ἑορταστῶν, τὰ ἀνθη τὰ κατὰ ἀνθοδέσμας ῥιπτόμενα εἰς τοὺς ἀρχηγούς καὶ τὰ σώματα, αἱ ἀθῶαι περιστεραὶ, αἴτινες μὲ τὰς κυανολεύκους τῶν ταινίας διαρκῶς περιίπταντο καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῆς 10 Ἰουλίου, αἱ προσφωνήσεις καὶ τὰ χειροκροτήματα, ὅλαι, αἱ ἐκδηλώσεις αὗται τῶν αἰσιλημάτων προσέδιδον μίαν ὄνειρώδη μεγαλοπρέπειαν καὶ μίαν φασμαγορικὴν αἴγλην εἰς τὴν πρωταφανῆ τῆς ἀλησιμονήτου 25 Ἰουλίου ἔθνηκὴν μᾶς ἐν Μοναστηρίῳ, ἑορτήν. Τὰ παράθυρα εἶχον μεταβληθῆ εἰς κήπους. Ἐπιγραφαὶ ἐκφραστικαὶ καὶ πατριωτικαὶ διαυλακοῦσι τοὺς πνευροτολίστες ἐξώστας. Ἐδῶ ἀναγινώσκεις μίαν κυανόλευκον ἐπιγραφὴν, ποῦ σοῦ ἀνάφτει τὴ φλόγα ὅτ' ἀστήθη: « Καλῶς τὰ παλληκάρια μας ». Παρέκει ἄλλην ἐπιγραφὴν: « Εἰς οἰωνὸς ἀριστος, ἀμύνεσθαι περὶ Πατρὸς ». Παρακάτω ἄλλην: « Ζήτω ἡ Ἑλληνομακεδονικὴ ἔμμηνα ». Ὀλίγον περαιτέρω προβάλλει ἡ εἰκὼν τοῦ Ἐθνομάρτυρος *Παύλου Μελά* μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: « Ἀκολουθήσατε τὸν Μάρτυρα ». Πανταχόθεν καὶ ἀπὸ τὰς στέγας ἀκόμη λαμβάνονται φωτογραφεῖα.

Σιγὰ-σιγὰ προχωροῦμεν καὶ καταφιάνομεν εἰς τὸ τέρμα, τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν. Ἀπὸ τοῦ ἐξώστου ἑλλημιστὶ προσφωνεῖ τὰ « τιμημένα παλληκάρια, τὰ ξερτέρια τῶν βουνῶν, τὰ γεμῖα νειότη καὶ ζωὴ, γεμῖα λεβαντιά καὶ χάρι » ὁ δικηγόρος κ. Νίκος Τσιγκαρᾶς. Μετ' αὐτὸν ὁ δικηγόρος κ. Κωνσταντῖνος Μακοῆς διὰ τουρκικῆς, προσλαλιᾶς δίδει τὸ σύνθημα, πρὸς ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τῶν Νεοτούρκων καὶ τῶν προμάχων τῆς Ἐλευ-

θερίας. Μετ' αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ Ὀθωμ. Κομιτάτου « Ἐνωσις καὶ Πρόοδος » ὁμιλεῖ ὁ ἐκ τῶν προκρίτων Μοναστηρίου μουσουλμᾶνος Κενὰν Βέης. Ἐκ μέρους τῶν ἀνταρτῶν τότε ἀντιφωνεῖ ὁ τετιμημένος ἀρχηγὸς Καραβίτης, τὸν πατριωτικὸν τοῦ ὁποῦλον λόγον καλύπτουσι χειροκροτήματα φρενητιώδη.

Ἡ ὑποδοχὴ ἐτελείωσεν.

Ἡ τιμητικὴ στρατιωτικὴ φρουρὰ παρὰτάσσεται, ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἀνακρούει ἐμβατήριον ἐνθουσιῶδες, καὶ οἱ ἀντάρται συνοδευόμενοι ὑπὸ εἰκοσακισχιλίων ἑξ ἀνδρῶν καὶ γυναικοπαίδων πανηγυριστῶν ἐπιστρέφουσι μὲ τὴν παιανίζουσαν Ἐλευθερίας ὕμνον ὁρχήστραν τοῦ Μ. Ο. ἐπὶ κεφαλῆς, διὰ νὰ καταλύσωσιν εἰς τὸ Συσσίτιον τῶν ἀρρένων ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Γυμνασίου, ὅπου καὶ θὰ παρετίθειτο τὸ ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοτήτος ἐπίσημον πρὸς τοὺς ἐργάτας τῆς Ἐλευθερίας δεῖπνον.

* *

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης πέντε ἤδη ὀλόκληροὶ γλυκύπικροι μῆνες παρήλθον. Θὰ παρέλθωσι καὶ ἔτη καὶ αἰῶνες ἀκόμη, δὲν θὰ λησιμονηθῇ ὁμως ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν συγχρόνων σελίδων οὐδέποτε ἡ μεγαλοπρεπὴς ἐκείνη ἑορτὴ, ἣν διωργάνωσεν ἡ ἑλληνολαμπῆς κοινότης Μοναστηρίου οὐχὶ βεβαίως διὰ *δεκλαμαριστικὸν* σκοπὸν, ἀλλὰ πάντως, διὰ νὰ ἐκίρραση μὲ ἓνα ἑναργῆ θαυμασμὸν τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνομακεδόνας ἀντάρτας εἰλικρινῆ τῆς λατρείαν καὶ διὰ νὰ προσφέρῃ συγχρόνως ἓνα ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν στεφανωμένην φάλαγγα τῶν ἡρώων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες μὲ θυσίαν τοῦ μέλλοντός τῶν, τῆς παρουσίας των, τῆς ζωῆς των ἀκόμη, πρὸ τῆς φωνῆς τῆς Μεγάλης Πατρίδος, κατήλθον ἀπὸ περὰ τῶν γῆς εἰς Μακεδονίαν καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς φάραγγας καὶ τοὺς δρυμούς αὐτῆς, ἵνα ἀντιτάξωσιν εὐθαρσῆ τὰ στήθη των κατὰ τῶν θρασυδείλων ἐχθρῶν τοῦ *Γένους* καὶ τῆς *Ἐκκλησίας* ἡμῶν καὶ παραμυθῶντες τοὺς ὁμαίμονας καὶ ὁμοδόξους ἀδελφούς μας διασώσωσιν ἐν τῇ γῇ τοῦ *Ἀλεξάνδρου* πᾶν ὅ,τι ἔξ ἀληθοῦς ἱστορικῆς παράδοσεως Ἑλληνικὸν ἐγκατέλιπον οἱ μεγάλοκαρδοὶ ἡμῶν Πρόγονοι πρὸς αἰωνίαν καὶ σωτήριον *δόξαν* τοῦ ἡμετέρου Γένους.

Οἱ ἀριστομάχοι καὶ ἀρειθύσανοι τῶν βράχων πολεμισταί, οἵτινες κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκλείσαν τόσον ἐν τῇ περιφερείᾳ Μοναστηρίου, ὅσον καὶ ταῖς λοιπαῖς τῆς Μακεδονικῆς γῆς περιφερείαις, τὸ λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας, θὰ μένωσιν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Ἑλληνικῶν μας γενεῶν οἱ ἀλησμόνητοι πρωτεργάται τῆς ἀναβιωσάσης ἡμῶν Μεγάλης Ἑλληνικῆς Πατρίδος καὶ οἱ κύριοι συντελεσταὶ τοῦ εὐοίωνου Αὐτῆς μέλλοντος.

Ἐν Μοναστηρίῳ, κατὰ Νοέμβριον 1908.

ΠΥΓΜΑΛΙΩΝ

ΤΑ ΤΣΟΥΦΛΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Εἰς τὴν αἰδίου μνήμην Ἡπειρώτου, τοῦ *Ἀναστασίου Κ. Τσοῦφλη*, ὀφείλεται Μακεδονικὴ εὐλογία καὶ αἴνος διὰ τὴν εὐεργετικὴν προσθήκην λαμπρῶν σχολείων ἐν τῇ διαψύσει Ἑλληνικῆς παιδείας Μακεδονία.

Τέκνον τῆς ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου γλοερᾶς κωμοπόλεως Τσεπελόβου, κατοικῶν δ' ἐν Κισνοβίῳ τῆς Βεσσαραβίας, ὁ « ἔντιμος Κληρονομικὸς Πολίτης καὶ Ἰππότης Ἀναστάσιος Κωνσταντίνου Τσοῦφλης, τὸ γένος Ἑλλην », ὡς αὐτὸς οὗτος ἐν ἔτει 1870 ἐνώπιον τοῦ ἐν τῇ εἰρημένῃ πόλει Ῥώσσου συμβολαιογράφου ἐδήλωσεν, « φθιάσας εἰς γῆρας καὶ μὴ ἔχων κατ' εὐθειᾶν οὔτε ἀνιούσαν οὔτε κατιούσαν γραμμὴν κληρονόμον », διέθετο τὰ κατὰ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἀληθῶς ἀξιομίμητον οὐ μόνον διὰ τὸ εὐεργετικὸν καὶ κατὰ πάντα θεάρεστον τῶν τελευταίων αὐτοῦ θελήσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φρόνιμον διατύπωσιν τοῦ συστήματος τῶν πολλαπλῶν κληροδοτημάτων καὶ ὀργάνωσιν τῆς ἑσαεὶ διοικήσεως αὐτῶν.

Μνημονεύσας ἑξαδέλφων, ἀνεμιῶν καὶ ἀπωτέρων συγγενῶν, φίλων καὶ ὑπηρετῶν καὶ πάντων τῶν χωρικῶν τῶν δύο ἐν Ῥωσσία κτημάτων αὐτοῦ, εὐγνωμόνως δ' ἔπειτα καταλιπὼν γενναῖα κληροδοτήματα εἰς τε τὸ ἐν τῇ φιλοξενησάσῃ αὐτὸν πόλει Προ-

λιτικὸν Νοσοκομεῖον καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ τὴν ἐπ' ὀνόματι Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος ἐκκλησίαν, πᾶσαν τὴν ἄλλην μετὰ θάνατον φροντίδα ἀφιέρωσεν ὁ ἀγνὸς Ἑλλην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα.

Εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνικὸν Σχολεῖον κατέλιπε κεφάλαιον 4,000 δούβλιων ἀθικτον παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ, ὅπως ὁ τόκος συντελῆ εἰς συντήρησιν αὐτοῦ.

Ρούβλια 3,500 ἑτησίως ἀφῆκεν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἐν Ἀθήναις διανεμητέα εἰς τὴν ἐν Τσεπελόβῳ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (δούβλια 50), εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον (δούβλια 1000), εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις ἀνώτατον Ἑλληνικὸν Ἐκπαιδευτήριον πρὸς συντήρησιν καὶ ἐκπαίδευσιν ἐν αὐτῷ « πτωχῶν ὀρφανῶν καὶ παίδων πτωχῶν γεννητόρων ἐκ Τσεπελόβου » (δούβλια 1000) κ.τ.λ. Εἰς τοὺς δημογέροντας τῆς κωμοπόλεως Τσεπελόβου πρὸς διανομὴν εἰς πτωχὰς χήρας καὶ ὀρφανὰ καὶ διατήρησιν ἱατροῦ πρὸς ἀμισθί θεραπείαν τῶν πτωχῶν ἀσθενῶν δούβλια 1000.

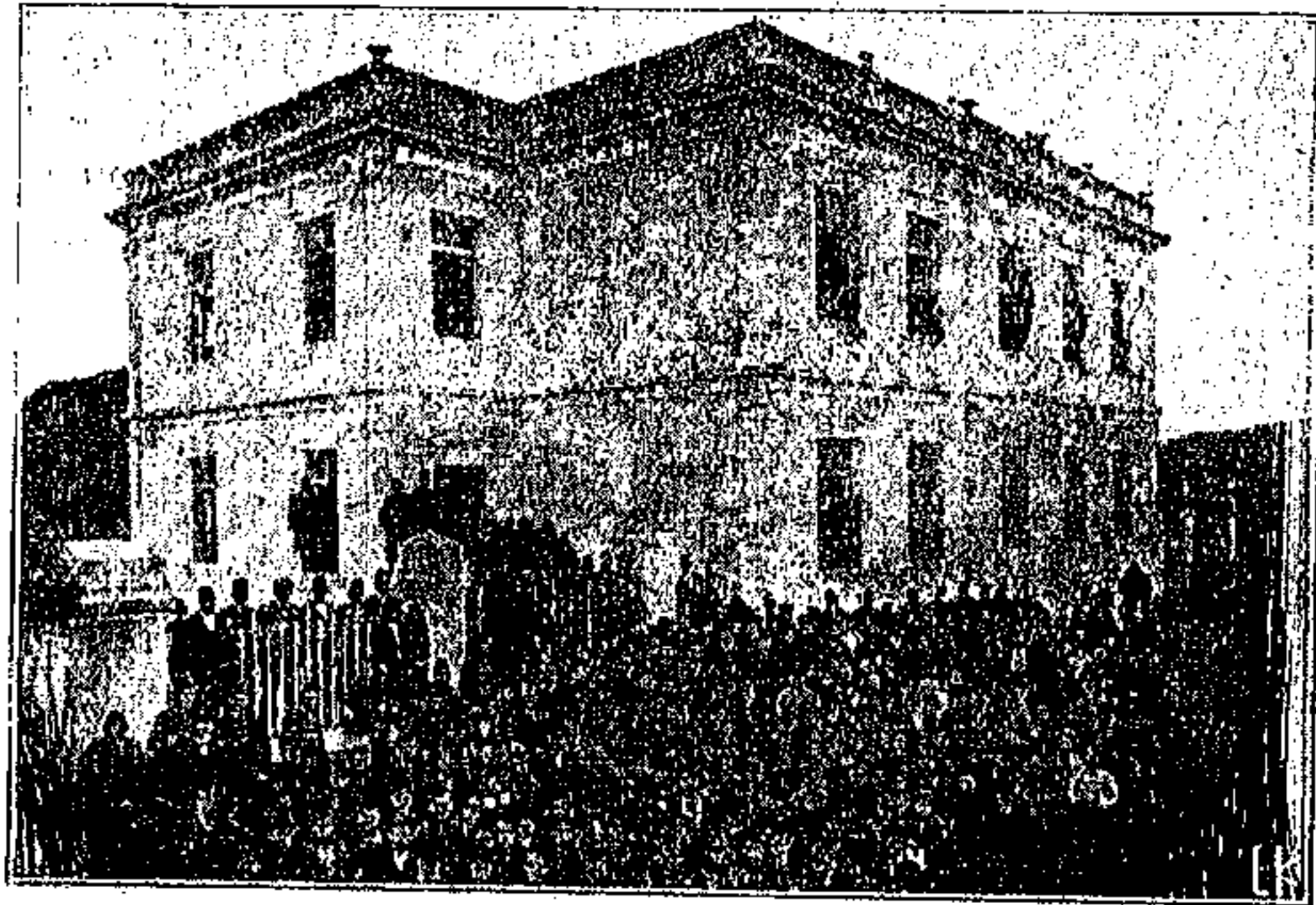
Ρούβλια 1000 κατ' ἔτος μέχρι τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1887 εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις πρὸς σχηματισμὸν Ἑλληνικοῦ Ἑθνικοῦ στόλου Ἐπιτροπὴν.

Ἐκ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα πάντα περισσευμάτων — καὶ τὰ περισσεύματα ἀπεδείχθησαν γενναῖα — μετ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐνὸς τρίτου ὑπὲρ τοῦ ἐν Κισνοβίῳ Γυμνασίου καὶ Νοσοκομεῖου, τὰ δύο τρίτα εἰς Ἀθήνας πάλιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλην. φώτων καὶ εἰδικώτερον ὑπὲρ συστάσεως νέων Ἑλληνικῶν παιδευτηρίων ἐν Τουρκίᾳ.

Καὶ ἔπειτα ἄλλο. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο αὐτοῦ ἀνεμιῶν Ἰωάννου καὶ Κωνσταντίνου ἐκ τοῦ εἰς αὐτοὺς ὀρισμένου ἐπιχορηγήματος τὸ μὲν τρίτον εἰς τὸ Κισνόβιον ὑπὲρ ἐκπαίδευσεως καὶ προικίσεως κορασίων ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν, τὰ δὲ δύο τρίτα εἰς τὸ Τσεπέλοβον (1000 δούβλια ἑτησίως) καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας πᾶν τὸ ὑπόλοιπον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ὀφθαλμιατρείου, πρὸς προικισμὸν πτωχῶν κορασίων,¹ ὑπὲρ σχολείων τοῦ λαοῦ.

¹) Ἡ περὶ τριαύτης προικίσεως θέλησις τοῦ διαθέτου ἐκτελεῖται κατ' ἔτος τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ φιλανθρωπικοῦ τμήματος τῆς Ἐνώσεως τῶν

Τὴν ἑρῶν θέλησιν τοῦ διαβέτου ἐκτελοῦσα ἢ ἐπὶ τούτῳ ὑπ' αὐτοῦ διορισμένη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πρωτευούσῃ διαχειριστικὴ Ἐπιτροπὴ, ἢ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, Ὑπουργῶν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Πρυτάνεων τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐπιλαβομένη τῶν τοῦ κληροδοτήματος, ἐκκαθάρισα τοὺς λογαριασμοὺς καὶ ὀργανώσασι τὰ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, μεταξύ τέλους τοῦ ἔτους 1887

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΣΟΥΦΛΕΙΑΣ ΕΧΘΑΗ ΕΝ ΓΕΥΓΕΛΙΑ.

καὶ τέλους Ἀυγούστου 1892, ἴδρυσεν ἐν ἔτει μὲν 1889 πλήρη Ἀστικὴν Σχολὴν καὶ Νηπιαγωγεῖον ἐν Γευγελῇ τῆς Μακεδονίας¹ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Τσοφλεια Ἐκπαιδευτήρια, » ἀνεγείρασα καὶ τὸ σχολικὸν οἰκοδόμημα, οὗ τὴν εἰκόνα βλέπει ὁ ἀναγνώστης

Ἑλληνίδων, εἰς ἃ ἢ ἐν Ἀθήναις Τσοφλεια Ἐπιτροπὴ ἀνέθηκε τὴν εἰδικὴν ταύτην φροντίδα.

¹) Πρωτευούσα τοῦ ὀμωνύμου Καζᾶ ἐν τῷ Σαντζακίῳ Θεσσαλονίκης παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀξιοῦ. Σταθμὸς ἐκεῖ (χιλιόμετρο. 52) τῆς ἀπὸ Θεσσαλονίκης διεθνέως σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

ἐν ἔτει δὲ 1892 ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Τσοφλεια ἐν Στρουμνίτση Σχολεῖα » ἀνεδέχθη τὴν συντήρησιν Ἀστικῆς Σχολῆς καὶ Παρθενωγωγείου ἐν τῇ τιμῶσιν ἐξόχως τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα φερωνύμῳ τοῦ Στρουμόνος πόλει.¹

Κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐκ τοῦ κληροδοτήματος « Τσοφλεια Σχολεῖα » ἰδρύθησαν καὶ ἐν Ἀσβεστοχωρίῳ καὶ ἐν Δοιράνῃ καὶ ἐν Νεβροζόπῳ καὶ ἐν Πετροίτση (τὸ Οἰκοτροφεῖον) καὶ ἐν Κάτω Τζουμαϊᾷ, ἐν ἣ, καθὼς καὶ ἐν Καμενίκῃ τῶν Σερρών, ἀνοικοδομήθησαν καὶ τὰ κατάλληλα διδασκτήρια.

Σ. Ν. Δ.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑΣ

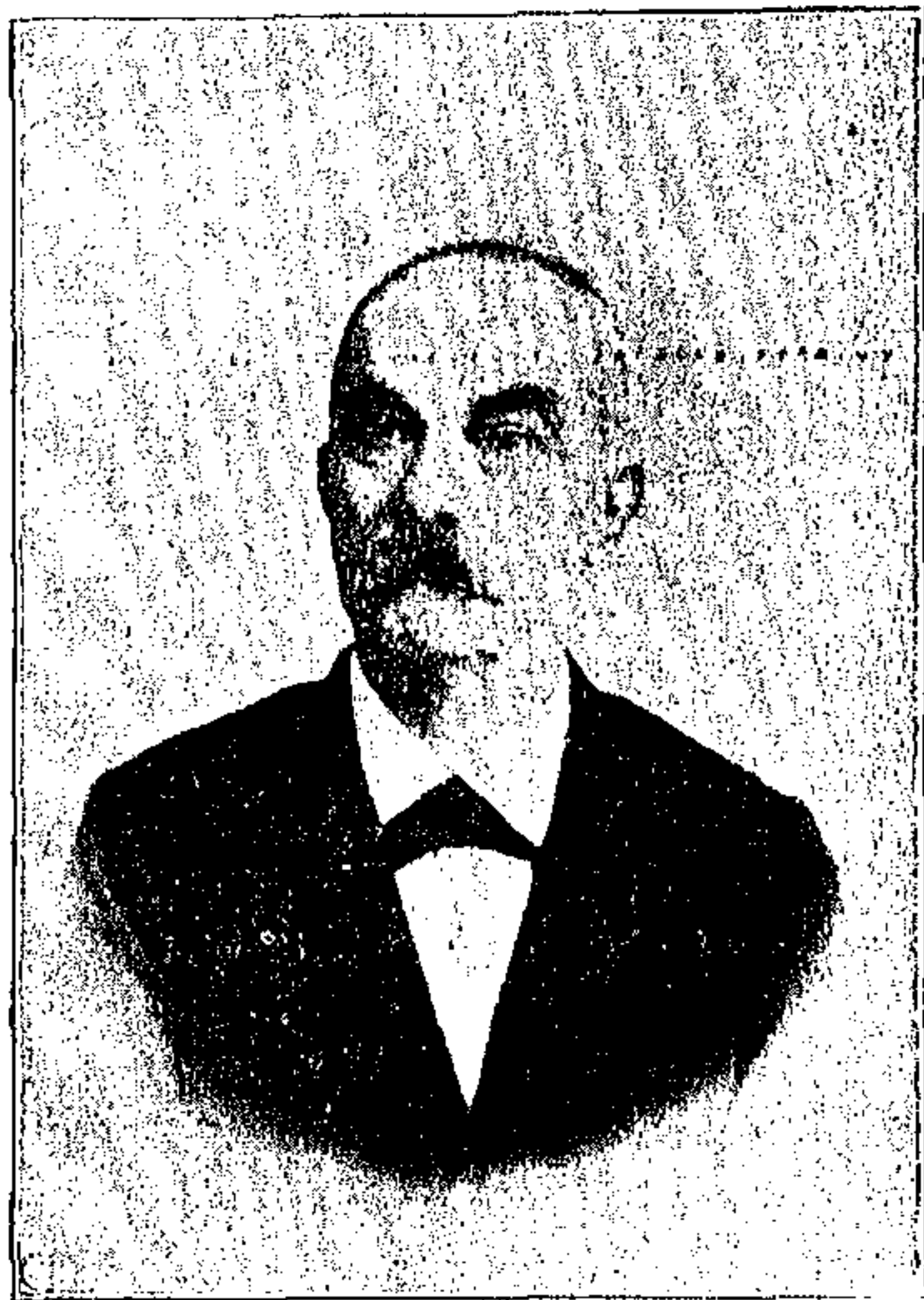
Ὁ τῇ 6 Ἰουνίου 1903 ἐκλιπὼν ἀείμνηστος Μ. Γ. Δήμιτσας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπανίων καλλιεργητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐθνικῆς ιδέας.

Ὁ δοίδιμος Δήμιτσας ἐγεννήθη ἐν Ἀχορίδι τῆς Μακεδονίας τῷ 1829, ὅθεν διδάχθεις τὰ ἐκεῖ τότε διδασκόμενα Ἑλλην. γράμματα καὶ μείζονος παιδείας ὀρεγόμενος μετέβη εἰς Ἀθήνας. Περὶνάς δ' ἐνταῦθα τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς καὶ ἀριστεύσας ἐν ταῖς ἀπολυτηρίοις ἐξετάσασιν, ὅπερ σπάνιον τότε, ἐνεγράφη ἐν τῇ φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Μετὰ δὲ τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ σπουδὰς καὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, ὀργῶν πρὸς τελειότεραν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ περρικι-

¹) Στρούμνιτσα. Ἐδρα τοῦ ὀμωνύμου Καζᾶ ἐν τῷ Σαντζακίῳ Θεσσαλονίκης παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Στρουμόνος, κατὰ τὸν πρότον ὑπὸ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄσυν. Καθὼς τὸ ὄνομα τῆς Στρουμονίδος πόλεως ὑπὸ τινον μετεβλήθη εἰς τὸ ἀδιανόητον Στρούμνιτσα, Στρούμνιτσα = Στρουμόνισσα.

σμένος ὑπὸ τῆς φύσεως δεξιῶς πρὸς τοῦτο, ἀπῆλθεν εἰς Βερολί-
νον. Μετὰ πολυετεῖς δ' ἐνταῦθα ἀκροάσεις διδασκαλίας κλασσικῆς
φιλολογίας, φιλοσοφίας καὶ ἀρχαιολογίας παρὰ διασημοτάτοις
Γερμανοῖς καθηγηταῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ πολὺς Βόλκεριος, κατελείων

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΔΗΜΙΤΡΕΑΣ

εἰς Θεσσαλονίκην τῷ 1864 διορίσθη σχολάρχης τῆς ἐν αὐτῇ
Ἑλληνικῆς Σχολῆς. Πλήρης δὲ ζήλου ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν
τῆς Σχολῆς οὐ μόνον τὰ κακῶς ἔχοντα ἐν αὐτῇ ἐθεράπευσε μετὰ
πατριωτικωτάτης θέρμης ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευ-
ματικῆς διαπλάσεως τῆς ἀγαπητῆς του μαθητιώσης νεολαίας, ἀλλὰ

καὶ Γυμνάσιον νὰ συστήσῃ, συνεπέκουρον ἔχων τὸν τότε Μητρο-
πολίτην τῆς Θεσσαλονίκης ἀείμνηστον Νεόφυτον Βυζάντιον, κα-
τώρθωσεν ἐν τῇ τὰ πρῶτα τῆς Μακεδονίας φερούσῃ πόλει, ἐφ'
ᾧ τὰ μέγιστα ἠγάλλετο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι
ἔκτοτε εἰς τὸ κατὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύοντα καλῶς ὑπὸ τοῦ ἀοι-
δίμου ἀνδρὸς διοργανωθὲν καὶ ἀριστα λειτουργοῦν Γυμνάσιον
τῆς Θεσσαλονίκης συνέρρεον πλείστοι μαθηταὶ οὐ μόνον ἐκ τῶν
διαφόρων τῆς Μακεδονίας πόλεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ Θράκης καὶ ἄλ-
λοθεν προσέτι.

Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ δώσῃ ζοὴν καὶ ὑπαρξιν εἰς τὸ κήρυγμα
τοῦ Στράβωνος (7,329,9): «Ἔστι μὲν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μα-
κεδονία,» πάντα τὸν κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων ἐλεύ-
θερον αὐτοῦ χρόνον καὶ τὰ ἐκ τοῦ μισθοῦ του περισσεύματα, ἔδα-
πάνα εἰς περιοδείας ἀνὰ τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις τῆς Μακεδο-
νίας, ἀσημερῶν καὶ κόπους καὶ πολυειδεῖς κινδύνους πρὸς συλλο-
γὴν ὕλης χρησίμου εἰς τὸν σκοπὸν του. Ἐφωδιασμένος δὲ οὕτω
μὲ πλούσιον ὑλικὸν μετὰ πενταετῆ ἢ ἑξαετῆ λαμπρὰν διεύθυνσιν
τοῦ Γυμνασίου Θεσσαλονίκης, καταλιπὼν τὴν πόλιν ταύτην ἀπο-
κατέστη ἐν Ἀθήναις, ἐνθα ἴδρυσεν περιώνυμον ἐκπαιδευτήριον,
ἐν ᾧ ἐξεπαιδεύθησαν ἐπὶ ὅλην εἰκοσαετίαν ἑκατοντάδες νέων τῆς
ἔσω καὶ ἔξω Ἑλλάδος, μετ' εὐγνωμοσύνης ἀναμνησκομένων τῶν
πατριωτικωτάτων διδασμάτων τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς.

Δημοσίαν θέσιν πολλάκις ὑπὸ διαφόρων κατὰ καιροῦς ὑπουρ-
γῶν τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ὁ ἀοίδι-
μος Δήμιτσας ἀπεποιήθη, ἐπιθυμῶν νὰ ἔχῃ ὅσον τὸ δυνατόν
πλείω χρόνον εἰς τὴν ἐξουσίαν του πρὸς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας,
ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς ἰδίαι. Μόνον δὲ μετὰ ἐπανελημμένας
παρακλήσεις τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Ἀρσακείου διδασκαλείου
ἀνεδέχθη νὰ διδάξῃ ἐν ταῖς ἀνωτέραις αὐτοῦ τάξεσι τὸ μάθημα
τῆς Γεωγραφίας, θέλων οἴτω νὰ μορφώσῃ τὰς ἐντεῦθεν ἀπολυ-
ομένας διδασκαλίσσας ἱκανὰς νὰ διδάσκωσι καρποφόρως τὸ ὅπως
τότε παρημελημένον τῆς Γεωγραφίας μάθημα. Πρὸς τοῦτο δὲ
συνέγραψε πλήρες σύστημα Γεωγραφίας μετὰ γεωγραφικῶν χαρ-
τῶν διὰ πάσας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ ἦτο ἐν χρή-
σει ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῷ ἔξω Ἑλληνισμῷ.

Μετριοφρων, ὡς πάντες οἱ σοφοὶ καὶ σοβαροὶ ἄνδρες, οἱ ἀφοσιούμενοι πάσας τὰς προσπάθειάς, καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς ἓν εὐγενὲς ἰδεῶδες, οὐδέποτε διήγειρε θόρυβον περὶ τὸ ὄνομά του, οὐδ' ἐπεδίωξε ματαίως ἐπιδείξεις. Οὕτω δέ, ἐνῶ τοσοῦτον ἐκοπίαζε πρὸς ἐκπαίδευσιν τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῷ νεολαίας, δὲν ἀπέκαμνε καταγιγόμενος εἰς τὴν συγγραφὴν πλείστον ἔργων, διὰ τῶν ὁποίων ἐπεδίωκεν ὄχι μόνον τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην νὰ θεραπεύῃ, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ἐμμέσως, νὰ ἐξυπηρετῇ. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀκόμη εὐρισκόμενος ἤρξατο συγγράφειν τὸ περισπούδαστον αὐτοῦ ἔργον «τὰ Μακεδονικά», ἧτοι *ἱστορίαν, τοπογραφίαν καὶ χωρογραφίαν* τῆς Μακεδονίας, ἣν ἀποδεικνύει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τελείως Ἑλληνικὴν. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ συγγράμματα, γεγραμμένον ἐν γλώσσῃ σαφεῖ καὶ ἀρχαιοπρεπεῖ ἐξεδόθη τῷ 1872 καὶ ἐκυκλοφόρησεν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων ὡς ὁ εὐγλωττότερος συνήγορος τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀπαιρηγῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλα δὲ ἔργα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς εἶνε τὰ ἑξῆς:

1) Περὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς. Ἀθήναι 1859. 2) Ἀρχαία ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ, Λειψία 1860. 3) Χωρογραφία τῆς Μακεδονίας, Ἀθήναι 1870. 4) Τοπογραφία τῆς Μακεδονίας βραβευθεῖσα ἐν Παρισίοις, Ἀθήναι 1874. 5) Ἐπίτομος Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, Ἀθήναι 1870. 6) Ἐπίτομος Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, Ἀθήναι 1880. 7) Περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Μυκηθῶν, Ἀθήναι 1880. 8) Περὶ τῆς κλασικῆς παιδείας ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ, Ἀθήναι 1881. 9) Κριτικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Σκενδέρμπεη, Ἀθήναι 1879. 10) Ἐλεγχος τῆς Ἀρχαίας Γεωγραφίας Κεϊπέριου, Ἀθήναι 1882. 11) Κριτικαὶ διορθώσεις εἰς Στράβωνα, Ἀθήναι 1882. 12) Περὶ τῆς ἀληθοῦς πατρίδος τοῦ καλλιτέχνου Παιωνίου, Ἀθήναι 1883. 13) Περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις διεθνoῦς Γεωγραφικοῦ Συνεδρίου, Ἀθήναι 1875. 14) Περιοδεία τῆς Αἰγύπτου, Ἀθήναι 1880, βραβευθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετίᾳ διεθνoῦς Γεωγραφικοῦ Συνεδρίου τῷ 1881. 15) Ἱστορία τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, Ἀθήναι 1883. 16) Ἱστορία τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τῆς κτίσεως μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατακτῆσεως αὐτῆς, Ἀθήναι

1885. 17) Βιογραφία τῆς Ὀλυμπιάδος μητρὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Ἀθήναι 1886.¹

Ἄπὸ δὲ τοῦ 1888 ἀποσυρθεὶς πάσης ἄλλης ἀσχολίας, ἀφιέρωθη εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ ἐν ἔτει 1896 δημοσιευθέντος διτόμου ἀρχαιολογικοῦ περὶ Μακεδονίας τελευταίου συγγράμματός του, ὅπερ ἀξιωθὲν τοῦ ἐπάθλου τῶν δισχιλίων χρυσῶν δραχμῶν ὑπὸ τῆς ἐν Τεργέστη Ἑλληνικῆς κοινότητος, ἀποτελεῖ τὰ συμπλήρωμα τῶν περὶ Μακεδονίας σπουδαιωτάτων μελετῶν του.

Δι' ἐπιχειρημάτων σπουδαίων ἐλέγξας ὁ ἀειμνήστos Δῆμιττας πεπλανημένας τὰς περὶ τῆς Μακεδονίας γνώμας τῶν τῆς Δύσεως σοφῶν γεωγράφων καὶ χαρτογράφων πρῶτος αὐτὸς ζωηροτάτην ἐνεργάνισεν εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν καὶ σύμπαντος τοῦ Κόσμου τὴν Ἑλληνικότητα τῆς πατρίδος τοῦ μεγίστου τῶν στρατηγῶν καὶ βασιλέων. Διὸ δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Μαργαρίτης Γ. Δῆμιττας τῶν μεγίστων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Νοέμβριον

ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Διάφοροι ἄλλαι πανεπιστημιακαὶ καὶ ἐθνικαὶ ἐργασίαι μὲ ἠμπόδιον νὰ περατώσω ἐγκαίρως ἐκτενὴ ὅπωσδήποτε μελέτην ἐπὶ τῶν ἐσχάτως περὶ Μακεδονίας ἐκδοθέντων ἔργων.² Ὅθεν θὰ περιορισθῶ εἰς ὀλίγας γραμμὰς ἐπὶ ἐκάστου τῶν ἔργων τούτων.

Τὸ πρῶτον χρονολογικῶς εἶναι ἡ *Questione Rumelista* τοῦ Δος Ἀμαδόρι Βιεζίλι. Εἶναι δὲ καὶ τὸ ἐκτενέστερον καὶ τὸ σπουδαιότερον πάντων. Ἐν ταῖς 1005 σελίσι τοῦ ἔργου τοῦ φιλοπονωτάτου καὶ πολυμαθεστάτου Ἰταλοῦ ἐξετάζονται ἐπιμελῶς καὶ λεπτομερέστατα τὰ προβλήματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἣν ὁ συγγραφεὺς συντομίας χάριν, καλεῖ Ρωμυλίαν, ἰδίᾳ δ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει ἡ ἐθνολογικὴ καὶ πολιτικὴ σύστασις τῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θράκης καὶ Ἀλβανίας, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῶν διαφόρων ἀνατολικῶν κρατῶν. Τὸ Ρω-

¹) Τοῦ λόγου ὄντος περὶ βιβλίων περὶ Μακεδονίας, συνιστᾶται ταῖς κ. ἀναγνώσταις ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Ἀρβανίτου ἕσαν ὅπωσ ἐκδοθησομένη εἰκονογραφημένη Μακεδονία.

²) Τμήματα τῆς μελέτης ταύτης ἔχουσιν ἔκτοτε ἐκδοθῆ ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἐστία» καὶ τῷ Γαλλοφῶνι «*Monde Hellenique*».

μυλιωτικῶν ζητημάτων περιέχει πλείστας στατιστικὰς πληροφορίας, κοσμεῖται δὲ καὶ διὰ πέντε ἐθνολογικῶν πινάκων. Τοῦ λοιποῦ οὐδὲν ὁ μὴ μελετήσας τὸ ἐμβριθὲς καὶ πλήρες τοῦτο σύγγραμμα θὰ δικαιούται νὰ ὀμιλήσῃ περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, πᾶς δ' ὁ μελετήσας θὰ πεισθῇ περὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* * *

Οὐχ ἦττον εἰς φιλελληνικὰ συμπεράσματα ἄγεται καὶ ὁ ἀναγνώσας τὸ δεύτερον τῶν ἄρτι δημοσιευθέντων ἔργων, L'esclavage Blanc, οὗτινος ὁ συγγραφεὺς, ὁ γνωστὸς Γάλλος δημοσιολόγος André, Barthe διεκτραυφθεὶ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀγανακτήσεως τὰ παθήματα τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖ ἄξιον πάρισον τοῦ Imbrogllo Macédonien τοῦ κ. Παγιαρές, περὶ οὗ λόγος ἵκανὸς γίνεται εἰς ἄλλο μέρος τοῦ παρόντος Ἡμερολογίου (ιδεὲ σελ. 23. 127).

Καὶ ἡ μὲν συμπαθὴς πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν διάθεσις δὲν μᾶς ἐκπλήσσει ὑπὸ τὸν κάλαμον Γάλλου ἢ Ἰταλοῦ, διότι εἶναι γνωστὰ τὰ αἰσθήματα τὰ ἐμπνέοντα τὰ δύο ἀδελφὰ Λατινικὰ ἔθνη ἐπανειλημμένως δὲ καὶ καταλλήλως ἐτονίσθη ἢ εὐγνωμοσύνη, ἣν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀφείλει πρὸς τὴν Ἰταλικὴν καὶ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τελευταίας εὐρίσκεται μάλιστα, ὡς γνωστὸν, εἰς τῶν ἀντιπροέδρων τῆς Ligue pour la défense des droits de l'Hellénisme τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου σωματείου, τῆς θαυμασίας δράσεως τοῦ ὁποίου τρανὰ δείγματα εὐρίσκονται ἐν ἑτέρῳ ἐσχάτως δημοσιευθέντι ἔργῳ La Grèce, ἐν ᾧ περιέχονται πᾶσαι αἱ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ σωματείου τούτου διοργανωθείσαι διαλέξεις τόσων ἀκαδημαϊκῶν, διαπρεπῶν πολιτευομένων καὶ ἐγκρίτων δημοσιολόγων.¹ Ἀλλὰ ὁ Ἑλληνισμὸς, ὁ δικαίως πικρανθεὶς ὑπὸ τῆς στάσεως μεγάλης μερίδος τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, δὲν δύναται ἢ νὰ χαιρετίσῃ μετ' ἀγαλλιᾶσεως τεκμήρια στροφῆς ἐπὶ τὰ κρεῖττω τῆς Βρετανικῆς κοινῆς γνώμης. Τὰ τεκμήρια ταῦτα εἶναι:

α) Τὸ κατὰ τὴν Ἀνοιξιν ἐκδοθὲν A Searchlight on the Balkans, ἐν ᾧ ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ὀδυσσεὺς κρυπτόμενος συγγραφεὺς ἐκθέτει τὰς διὰ σιγῆς καλυφθείσας Βουλγαρικὰς ἰδιότητας, παραθέτων καὶ ἀξιολόγους περιχοπὰς τοῦ φυλλαδίου τοῦ κ. Νάτσεβιτς.

β) Τὸ East End of Europe, τὸ προσηφατώτατον πόνημα τοῦ κ. Allen Upward,² ἐν ᾧ ὁ διαπρεπὴς Ἀγγλὸς συγγραφεὺς, ὅστις εἶχε πολέμησιν μετ' ἡμῶν κατὰ τὸ 1897, μάχεται σήμερον παρὰ τὸ πλευρὸν μας κατ' ἄλλου ἐχθροῦ ἐπίσης τρομεροῦ, τῆς συγκοφαντίας. Σημειωτέον ὅτι αἱ ἐκ διημέρου διαμανθῆς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐντυπώσεις τοῦ κ. Upward εἶναι καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἴσους ἐν τῶν καλλιτέρων δειγμάτων τῆς συγκρονοῦ Ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Εὐελπιστοῦμεν ὅτι θὰ εὐρεθῇ δεξιὸς κάλαμος δυνάμε-

¹) Ὁμῶλλ, Οὐσσαί, Δήλ, Δεσσάν, Ρεϊνάξ, Φουζέο, Τερύ, Βέρλ, κτλ. κτλ.

²) Ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου ὁ Παμμακεδονικὸς Σὺλλογος ἀνεκήρυξε τὸν κ. Α. Upward μέγαν εὐεργέτην τῆς Μακεδονικῆς ἰδέας.

νος νὰ τὰς μεταφράσῃ καὶ εἰς ἄλλας ξένας γλώσσας. Πάντως ὅμως πρέπει νὰ μεταφρασθῇ καὶ ὅσον ἔνεστιν εὐρύτερον νὰ διαδοθῇ ὁ θαυμάσιος πρόλογος τοῦ Σιρ Ἐδουάρδου Λώ, τοῦ παλαιοῦ καὶ πιστοῦ φιλέλληνας, ὅστις καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου του κλίνης ἔλαβεν οὕτω τὴν ὑπερ-

ΣΙΡ ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΛΩ

ἀσπισιν τῆς χώρας, ἣτις νῦν καλύπτει τὰ ὄσθα του, καὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις πάντοτε θὰ γεραίρῃ τὴν μνήμην του.

* * *

Ἡ σχεδὸν σύγχρονος δημοσίευσίς τοσούτων σπουδαίων ἔργων, ὧν ἕνεκα τῆς σπουδῆς τῶν τυπογράφων μόνον ἀμυδρὰν ἰδέαν δύναμαι νὰ δώσω, περιέχει καὶ δίδαγμα δι' ἡμᾶς. Ἐάν μετεστράφη ὑπὲρ ἡμῶν ἡ κοινὴ γνώμη, τοῦτο ἐγένετο, διότι ἀντελήφθη ὅτι εἴμεθα πάντοτε ἀντάξιοι τῶν φιλελληνικῶν παραδόσεων. Ὁ μόνος τρόπος λοιπὸν πρὸς συγκράτησιν τῶν συμπαθειῶν τῆς Εὐρώπης, αἵτινες ἐφάινοντο πρὸς στιγμὴν σβεθεῖσαι, εἶναι σύντονος καὶ ἐνδελεχὴς ἐργασία.

A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΣΕΡΒΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΖΑΝΗΣ

Κ. ΑΡΙΖΗΣ

Γ. ΜΠΟΥΣΙΟΣ

1. *Κωνσταντίνος Δ. Αριζής.* Έγεννήθη εν Κοζάνη τῷ 1851. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν μετῆλθε διαφόρους ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐργασίας σχηματίζας ἀξίαν λόγου περιουσίαν.

Ἐν τοῖς πρώτοις πάντοτε διετέλεσεν εἰς τὰ κοινοτικά τῆς Κοζάνης ἀξιόματα λίαν κοινωφελῶς ἐργασθεὶς διὰ τοῦ πρακτικοῦ του πνεύματος. Ἄτεκνος ὢν ἐπεσφράγισε τὰς πατριωτικὰς διαθέσεις του ἀφιερῶσας τὴν ὠραίαν νεόδμητον καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν του, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς κοινοτικὸν νοσοκομεῖον τῆς πατρίδος του, προτιθέμενος νὰ προικίσῃ τοῦτο διὰ διαρκῶν πόρων συντηρήσεως καὶ τακτικῆς λειτουργίας.

Ἡ Ἐκκλησία ἀνεκλήρουξεν αὐτὸν μέγαν εὐεργέτην τῆς Κοζάνης.

2. *Γεώργιος Α. Μπούσιος.* Έγεννήθη εν Γρεβενοῖς τῷ 1875. Δεκαπενταετῆς τὴν ἡλικίαν ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος τῆς κατὰ Χάλκην Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς· ἔκτοτε δὲ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ πατρικοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου, ὃν ἐξακολουθεῖ διευθύνων καὶ μετὰ τὸν πρὸ τε-

τραετίας θάνατον τοῦ πατρὸς του. Τὰς περὶ τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν ὀλίγας ἐκ τῆς σχολῆς γνώσεις ἐπεξέτεινε βραδύτερον διὰ πρακτικῆς ἐξασκήσεως, ἐπιδοθεὶς ἰδίᾳ εἰς αὐτὴν ὡς ἐκ τῆς εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του παρατηρηθείσης ἀνάγκης· ὁμιλεῖ δὲ καὶ γράφει αὐτὴν εὐχερῶς.

Ὁδὸ μόνον ὡς Ἐφοροταμίας καὶ Δημογέρον τῆς κοινότητος Γρεβενῶν, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ὀφφικίου κοινοτικοῦ δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος πάντοτε ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐπὶ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστώτος πολλὰ ἔπαθε. Κατὰ τὸ 1906 ἐπὶ 40 ἡμέρας ἐκρατήθη ἐν Μοναστηρίῳ ὡς ἐξόριστος, βραδύτερον δὲ καταδικασθεὶς χάριν πολιτικῶν λόγων ἀπηλλάγη τῇ 1η Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1908 τῆς τριετοῦς καταδίκης διὰ προσωπικῆς Ἀυτοκρατορικῆς χάριτος, ἀφοῦ ἐπὶ 13 μῆνας διετέλεσεν ἐν ταῖς φυλακαῖς Μοναστηρίου.

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Τραϊνὸς Νάλης. Έγεννήθη ἐν Μοναστηρίῳ τῷ 1874. Διακούσας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὰ γυμναστικά μαθήματα μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ κατετάχθη εἰς τὴν αὐτόθι Ἀυτοκρατορικὴν Νομικὴν Σχολήν. Περαιτώσας ἐπιτυχῶς τὰς ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ νομικὰς σπουδὰς ἔλαβε τὴν ἀδειαν τοῦ δικηγορεῖν. Τὸ δικηγορικὸν αὐτοῦ ἐπάγγελμα ἐξήσκησε τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ σειρὰν δύο ἐτῶν, ἀκολουθῶν δ' ἐγκατέστη εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μοναστήριον, συνεχίζων μετ' ἐπιτυχίας τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, καθ' ἣν μετὰ ζήλου ὑπερήσπισε πλείστας τῶν ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασι κατηγορηθέντων καὶ καταδιωχθέντων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁμογενῶν καὶ Μακεδόνων ἀγωνιστῶν δίκας. Ἡ οἰκογένειά του κατάγεται ἐκ Γραδεανίτης τοῦ Μοριχόβου (ιδὲ σελ. 235) κατέχει δὲ σημαίνουσαν θέσιν ἐν τῇ πόλει Μοναστηρίου.

ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΝΑΛΗΣ

ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1. **Γεώργιος Ἀργας.** Κατάγεται ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου. Πρὸ εικοσιπενταετίας περίπου μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει νομικῶν του σπουδῶν ἐγκατέστη ἐν Θεσσαλονίκῃ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐδίδαξε τὴν τουρκικὴν γλῶσσάν, ἣς βαθύς γνώστης εἶνε, ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς πόλεως ἐπὶ τρία ἔτη, εἶτα δὲ ἴδρυσεν δικηγορικὸν Γραφεῖον. Ἐξελέγη πολλάκις Δημογέρον, πολὺ ἐκτιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων.

2. **Γεώργιος Χωναῖος.** Κατάγεται ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας. Ὑπῆρξε διεργημένος ἐν τῷ Προξενεῖῳ Μοναστηρίου, μετὰ δὲ τὸν φόνον τοῦ ἀειμνήστου Ἀσκητοῦ ἐν τῷ Γεν. Προξενεῖῳ τῆς Ἑλλάδος ἐν Θεσσαλονίκῃ. Εὐφρέστατος καὶ δραστηριώτατος ἀνὴρ.

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΣΕΡΡῶΝ

Δ. ΔΙΓΓΑΣ

Δ. **Δίγγας.** Νεαρός δικηγόρος πρὸ 4—5 ἔτων λαβὼν διδακτ. δίπλωμα ἐν τῷ ἐθνικῷ τῆς Ἑλλάδος Πανεπιστημίῳ. Λίαν εὐγλωττος καὶ εὐφυής. Χάρις εἰς τὴν εὐφυΐαν του ἐξέμαθεν ἀριστα τὴν τουρκικὴν ἀνευ διδασκάλου. Σταθεροῦ χαρακτήρος νέος καὶ ἀζωοφρονῶν Ἑλληνικῶν φρονημάτων ἄνθρωπος.

Πίναξ Ι.

Ἑλληνες δολοφονηθέντες, ἐξαφανισθέντες καὶ θανασίμως τραυματισθέντες ὑπὸ Βουλγάρων καὶ Ῥωμούνων ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1908.

Α. ΕΝ Τῇ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

α) Δολοφονηθέντες.

1. **Θεόδωρος Ἀσκητής** ἐκ Μαγνησίας. Ἀ διεργημένος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γεν. Προξενείου τῆς Ἑλλάδος. Ἐπυροβολήθη ὑπὸ δύο Βουλγάρων τῇ 7ῃ ὥρᾳ Μ.Μ. τῆς 22 τοῦ Φεβρ., ἐν ᾧ μετέβαινον εἰς τὸ Προξενεῖον.
2. **Ἰγνάτιος Ἠγούμενος** τῆς Μονῆς Καλῆς Πέτρας.
3. **Ἰωάν. Χρίστου**, πρόκριτος Πετρόβου, ἐξηκονταετής.
4. **Δικατερίνη Ἐλευθερίου** ἐκ Δοιράνης ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τῆς Τράϊκου.
5. **Παπαλάζαρος**, ἱερεὺς ἐκ Γαβρόβου Στρουμνίτης, ἀληθῆς πρόμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας.
6. **Παπασταῦρος**, ἱερ. ἐκ Βεροίας.
7. Ἀθ. Γάτσου ἐκ Μεσημερίου.
8. Χρ. Κωνσταντίνου ἐκ Μεσημερ.
9. Νικ. Δούμου ἐκ Μεσημερίου.
10. Ἰωάν. Στότση ἐκ Μεσημερίου.
11. ποιμὴν ἀγνώστου ὀνόματος ἐκ Τυρνόβου Στρουμνίτης.
12. Χρ. Καρμάρκου ἐξ Ὀρυζάρται.
13. Δημ. Βλάχος ἐκ Στρουμνίτης.
14. Σταῦρος ἐκ Στρουμνίτης.
15. Νικ. Εὐθ. Λιώτης ἐκ Στρουμνίτη.
16. Γ. Βέλκος ἐκ Στρουμνίτης.
17. Ἰωάν. Στογιάν ἐκ Στρουμνίτης.
18. Ποιμὴν ἐκ Τυρνόβου Στρουμν.
19. Τάνε ἐκ Κωστούριου Στρουμν.
20. Στέρ. Δ. Μάνος ἐκ Νεοχωροῦδας.
21. Ἀντ. Χρίστου ἐκ Νεοχωροῦδας.
22. Μήτσος Πατούρας ἐκ Βεροίας.
23. Μποτούλας 14ετής ἐκ Βεροίας.
24. Στέργ. Πράπας ἐκ Βεροίας.
25. Μερκ. Ζαφείρης ἐκ Βεροίας.
26. Σπάσος ἐκ Μπαλδέφτης.
27. Ἀθ. Τσολάκης ἐκ Λαγκαδά.
28. Γ. Ἀδάμ ἐκ Μπερόβης Λαγκαδά.
29. Σίμος Κάμτση ἐκ Βαλαντόβου.
30. Γ. Ἀραμπατζῆς ἐκ Βαλαντόβου.
31. Γιοβάν ἐκ Μικροβοῦζι.
32. Βλάχος ποιμ. ἐκ Διαβορνίτης.
33. Τάνος Γ. Γκίτσος ἐκ Κρίβης.
34. Ἀντ. Πέτσου ἐκ Πετρόβου.
35. Τάνε ἐκ Κωστούριου.
36. Ἀντ. Τόλης ἐκ Ναούσης.
37. Μίτζης ἐκ Ναούσης.
38. Στογιάν Μένου, 60ετής ἐκ Τρεσίνου Καρατζόβας.
39. Ἡ σύζυγός του Ἰωάννα 50ετής ἐκ Τρεσίνου Καρατζόβας.
40. Ἡ κόρη του Μαρία 18ετής ἐκ Τρεσίνου Καρατζόβας.
41. Στάμενα Κωνσταντίνου ἐκ Τρεσίν.
42. Χρ. Ἀβράμ ἐκ Τρεσίνου (Καρ).
43. Δημ. Ζαφείριου ἐκ Τρερνόβου.
44. Τάσος Πέτρου ἐκ Λουμνίτης.
45. Κώστας Μίσου ἐκ Λειβαδίων.
46. Γιοβάνης ἐκ Πόζαο.
47. Γ. Χρηστάκης ἐκ Βογδάντης.
48. Δημ. Μαυρομμάτης ἐκ Μηλιῶς.

- τοῦ Ὀλύμπου πλησ. Βεροίας.
 49. Γεώργ. Γιαννακάκης ἐκ Κρήνης
 ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.
 50. Γεώργ. Ρουμελιώτης πλησίον
 Βεροίας ὑπὸ τοῦ τουρ. στρατ.
 51. Γ. Παχὺς Σαρακατσάνος πλη-
 σίον Τσερνοσόβου.
 52. Ἐμ. Κατσιγάρης ἀρχηγὸς καὶ
 53. Ἐμ. Μυλωνάκης ὑπαρχηγ. ὑπὸ
 τοῦ ὀπλίτου τοῦ σώματός του
 Νίκου ἐκ Καστορίας, ἐφ' ὃν
 ἦ κατάρτα τοῦ ἔθνους.

β') Τραυματισθέντες.

1. Πέτρος Σκέμπε ἐκ Γραδομ-
πόρου.
2. Ἀθ. Ἐμανουήλ ἐκ Ροχόβης.
3. Κωνστ. Τάντσε ἐκ Βαλαντόβου.
4. Ἡρ. Ἀθανασίου ἐκ Βαλαντόβ.
5. Μαρία Ἐλευθερίου ὑπὸ τοῦ μνη-
στήρός της Τράϊκου.
6. Δύο Βλάχοι ποιμ. ἐκ Διαβορνίτσ.
7. Ἀ. Νικολάου ἐκ Νεοχωρούδας.
8. Νικολούσης ἐκ Βεροίας.
9. Ἀντ. Δ. Βίτσα ἐκ Τσερνόβου.

γ') Ἀπαχθέντες ἀλλ' ἐλευθερωθέντες.

1. Γ. Σπανός 18 ἐτῶν ἐκ Βεροίας.
2. Ἀδὰμ Σπανός 15 ἐτῶν ἐκ Βερ.
3. Ν. Σπανός 12 ἐτῶν ἐκ Βεροίας.

54. Βασ. Κομπόκης μετὰ τῆς νύμ-
φης του Εὐαγγελίας.
55. Ἀπόστολος Σωτηρίου
56. Νικ. Τσαρουχᾶς.
57. Α. Κ. Μιχαήλ καὶ 2 ἀδελφοί του.
58. Ὁ Οἰκονόμος, ἱερ. Γκορνίτσης.
59. Δημ. Μαδεμλῆς.
60. Ἀντ. Γαΐδας.
61. Γεώργ. Πα' Δημητρίου.
62. Προκόπιος Κομπόκης.
63. Κωστάκης Ἀγγέλου.
64. Ἄρμενος Κούπτσιου.

10. Ἡ σύζυγος τοῦ Π' λαζάρου ἐκ
Γαβρόβου Στρουμνίτσης.
11. Ἰωάν. Νότση ἐξ Ὀσιανης.
12. Παπαϊωάννης ἐκ Θεσσαλονίκης
3 πυροβοληθεὶς ἀνεπιτυχῶς.
13. Διον. Παπαδημητρίου ἐκ Μπό-
ζητο ἐπανειλημμένως πυρο-
βοληθεὶς ἀνεπιτυχῶς.
14. Δημ. Γκαζόζης, ψάλτης ἐκ Δα-
ούτπαλι, πυροβοληθεὶς ἐν
Θεσσαλονίκη ἀνεπιτυχῶς.

4. Δημ. Σπανός 8 ἐτῶν ἐκ Βεροίας.
5. Παπαδημήτρ. ἐκ Τσαρκόβιανης.
6. Γιοβάν Κῶτσο ἐκ Τσαρκόβιαν.

Β'. ΕΝ ΤΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

1. Γ. Μεναδάκης ἢ Διάπης, ὀ-
πλαρχηγός, Κρής.
2. Ἰ. Καλογεράκης ἢ Παϊπᾶς, ὀ-
πλαρχηγός, Κρής.
3. Δημ. Παπαπάντος φοιτητής.
4. Πέτρος Χρίστου.
5. Ἀντ. Πελεκουδάκης ἐκ Κρήτης.
6. Γεώργ. Τζιανάκης ἐκ Κρήτης.
7. Γεώργ. Γιαννακάκης ἐκ Κρήτης.
8. Στέρ. Φιλιππάκης ἐκ Κρήτης.

9. Δημ. Μαραγκάκης ἐκ Κρήτης.
10. Στυλ. Φυτουράκης ἐκ Κρήτης.
11. Χαρ. Μιχελέτος ἐκ Κρήτης.
12. Ἰωάν. Καρκανάκης ἐκ Κρήτης.
13. Ἄνδρ. Καρναλῆς ἐκ Κρήτης.
14. Κωνστ. Λεφάκης ἐκ Κρήτης.
15. Γ. Καμηλάκης ὑπαρχηγός ἐκ
Κρήτης κατεδ. εἰς θάνατον.
16. Νικ. Διγαλῆς ἐκ Κρήτης.
17. Ἰω. Μουζουράκης ἐκ Κρήτης.

18. Ἀθ. Νικολάου ἐκ Βόλου.
19. Βαρβαρῆς Προσαλέντης ἐξ Ἰ-
θάκης.

20. Ἡλίας Σέρβος ἐκ Μακεδονίας.
21. Ἰωάν. Ἀντωνούλης ἐκ Πατρῶν.
22. Κριθαράς ἐπιλοχίας.

Γ'. ΕΝ ΓΕΝΙΤΣΟΙΣ ΚΑΙ Τῆ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΥΤΩΝ

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Μακεδονικῆς ἀμύνης ἐδολοφονήθησαν οἱ ἐξῆς περὶ τοὺς 200.

1. Πέτρος Χατζηδημητρίου εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν, καταλιπὼν πατέρα ὑπέρ-
γηρον (98 ἐτῶν), ὅστις ζῆ ἔτι ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, ὠραῖος τὴν
μορφὴν ἦτο ἀγαπητὸς μὲν ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν, μισητὸς δὲ ὑπὸ τῶν
Κομιτατζήδων δημογέρων καὶ ἔφορος τῆς Κοινότητος σύμβουλος
καὶ δικαστὴς ἰσόβιος· πλούσιος καὶ εὐεργετικὸς μέγας ἔμπορος
ιδίως τῶν μαλλίων.
2. Δημ. Διδασκάλου εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν. Ἐμπορος, πατριώτης ἐξαιρε-
τος, πολυειδῶς δράσας ἐν Γενιτσοῖς. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Διδασκάλου
διακρινομένη ἀνεκαθεν διὰ τὴν πνευματικὴν τῆς μόρφωσιν προσέ-
λαβε τὸ εὐγενὲς τοῦτο ἐπίθετον. Ὁ Δ. Διδασκάλου διὰ τὴν ἄκραν
αὐτοῦ εὐσυνειδησίαν καὶ τιμιότητα ἦτο ἰσόβιος σχεδὸν δικαστὴς.
Λίαν δὲ εὐπορος ὢν πολλὰ ἔδαπάνη ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.
3. Ἀθ. Οἰκονόμου, ἔφορος.
4. Βελίκω διδασκάλισσα.
5. Ἰωάν. Καραπατάκης.
6. Καλλιόπη Παπαστάμου.
7. Διονύσιος Τσακμάκης.
8. Αἰκατερίνη Μιχαήλ.
9. Ἀθ. Μεντζούρης.
10. Μιχ. Λιοῦνος.
11. Δ. Λιάμη.
12. Ἀθαν. Ὀργαντζῆς.
13. Δημ. Βαβιανλῆς (Τσοῦφος).
14. Πέτρος Γραμματικοῦ.
15. Ἀθαν. Γραμματικοῦ καὶ ὁ ἐξά-
δελφός του Δημήτριος.
16. Ὁ φύλαξ τοῦ Μ. Χ' Βρέττα.
17. Λεωνίδας φύλαξ τσιφλικίου.
18. Πέντε ὁμογενεῖς ἀλιεῖς.
19. Ὁ ἱερεὺς Ἀθανάσιος καὶ 6 ὀ-
μογενεῖς ἐν Πετροβῶ.
20. Ἐξ ὁμογενεῖς ἐν Ἀποστόλοις
(Ἀλά-κλήσε).
21. Ἐπτὰ ὁμογενεῖς ἐν Ράμελ.
22. Ὁλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλ. Θα-
νάση καὶ ἄλλοι (ἐν ὄλῳ 9) ἐν
Τσιλιτῆ (Γενιτσῶν).
23. Δημήτριος
24. Τράϊκος Παπαδημητρίου ἐξ Ὀ-
ρουζάρτσι Γενιτσῶν.
25. Πίτσουλας, διδάσκαλος, ὁ υἱὸς
τοῦ Ι. Πίπτε, καὶ ἡ γυνὴ τοῦ
Χρ. Γάνου καὶ ἄλλοι ἐπτὰ
ἐν Γουμέντζη.
26. Ἐννεμήκοντα άτομα ἐν Βαρο-
βίτση (Βαρβαρίτσα Ἐκκλη-
σίᾳ), περὶ ὧν εἶχε διαδοθῆ
ὅτι δῆθεν ἀλληλοεσφάγησαν.
27. Πέντε χωρικοὶ ἐν Τσερναρέκα.
28. Ἀρ. Δοβαντζῆς ἐν Βιρτικοπόδῳ.
29. Θεόδωρος ἔγγονος ἱερέως ἐκ
Μπόζετς (Γενιτσῶν).
30. Τράϊκος Μπάλτσιος, μοκτάρης
καὶ ἡ σύζυγός του.

Πίναξ II.

ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΧΝΙΑΙ ΕΝ Τῷ ΝΟΜῷ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Α' - ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚῃ

α.) Σωματεία.

1. "Ἐθνικὸς Σύνδεσμος,"

Πρόεδρος: Δ. Ι. Ρίζος, ἰατρός. Γεν. Γραμματεὺς: Γ. Χατζηκυριακοῦ, καθηγητής.

2. "Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος,"

Πρόεδρος: Κ. Ἀγγελάκης. Γραμματεὺς: Γ. Καρβουνίδης.

3. Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης "ὁ Σωτήρ,"

Πρόεδρος: Ν. Χρυσόπουλος.

4. "Ὀμιλὸς Φιλομούσων,"

Πρόεδρος: Α. Παππάσογλου, ἰατρός. Γραμματεὺς: Χ. Τσικιράκης.

5. "Φιλόπτωχος ἀδελφότης τῶν Κυριῶν,"

Πρόεδρος: Γ. Γράβαρης, ἰατρός.

6. "Φιλόπτωχος ἀδελφότης τῶν Ἑλληνίδων Κυριῶν,"

Πρόεδρος: Πολύτιμη Εὐφ. Χατζηλαζάρου. Διατηρεῖ ἰδιόκτητον ἐργαστήριον ἀπόρων γυναικῶν. Ἴδὲ ἐν σελ. 64.

7. "Ὀικονομικὸν συσσίτιον,"

Διευθύνουσα ἢ Γεν. Γραμματεὺς: Κ^α Ε. Λαζάρου.

8. "Σύνδεσμος Ἐμποροῦπαλλήλων,"

Πρόεδρος: Α. Α. Ζάχος. Γραμματεὺς: Ν. Αἰβαζίδης.

9. "Σύλλογος Ὁμόνοια,"

Πρόεδρος: Κ. Ἀγγελάκης. Γραμματεὺς: Γ. Πυργόπουλος.

10. "Σύνδεσμος ἐρασιτεχνῶν,"

Πρόεδρος: Μ. Γεωργιάδης. Γραμματεὺς: Δημητρακόπουλος.

11. "Μακεδονικὸς Γυμναστικὸς Σύλλογος,"

Πρόεδρος: Ἀλ. Μάλκος, ἰατρός. Γραμματεὺς: Ι. Ε. Ἀντωνιάδης.

12. Σύνδεσμος Βαρδαρίου "ὁ Ἅγιος Μηνᾶς,"

Πρόεδρος: Δ. Μαργαρόπουλος, ἰατρός.

13. Φιλαρμονικὴ ἀδελφότης "Ὀρφεύς,"

Πρόεδρος: Πέτρος Νέδας. Γραμματεὺς: Ι. Ἱεροδιακόνου.

14. Μουσικὸς ὄμιλος "Ἀπόλλων,"

15. Σωματεῖον Διβραλίδων "οἱ Ταξίαρχαι,"

Πρόεδρος: Ν. Σιάγας. Γραμματεὺς: Χρ. Γουγούσης.

β.) Συντεχνίαι.

Ὀίνοπνευματοκαφεπωλῶν. Πρόεδρος: Κων. Μουμούδης. Παντοπωλῶν. Πρόεδρος: Δημ. Τριανταφύλλου. Ἀρτοποιῶν. Πρόεδρος: Ἀθ. Κούσκουρας. Ἀρτοεργατῶν. Πρόεδρος: Γ. Χατζηκυριακοῦ. Ζαχαροπλαστῶν. Πρόεδρος: Ἰωάν. Καῦκος. Σουλουργῶν. Πρόεδρος: Κων. Χατζηαντωνίου. Ὑποδηματοποιῶν. Πρόεδρος: Γ. Παπανικολάου. Ῥαπτῶν. Πρόεδρος: Ἰωάν. Ἱεροδιακόνου. Κουρκῶν. Πρόεδρος: Νικ. Δασίλας. Ὑπαλλήλων καφενειῶν. Πρόεδρος: Κων. Τζῶμος. Κηπουρῶν. Πρόεδρος: Ἀντ. Κοκκίνης.

Β' - ΕΝ ΒΑΣΙΛΙΚΟΙΣ

"Ἐθνικὸς Σύνδεσμος,"

Πρόεδρος: Ἰωάν. Κ. Λογοθέτης. Γραμματεὺς: Ἀθ. Λάζου

Γ' - ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ

"Ἐθνικὸς Σύνδεσμος,"

Πρόεδρος: Α. Χρυσάφης. Γραμματεὺς: Ἰάκ. Τριανταφύλλου.

Δ' - ΕΝ ΜΕΛΕΝΟΙΚῶ

"Ἐθνικὸς Σύνδεσμος,"

Πρόεδρος: ὁ Μητροπολίτης Αἰμιλιανός.

Ε' - ΕΝ ΔΕΜΠΡ - ΙΣΑΡ

"Ἐθνικὸς Σύνδεσμος,"

Πρόεδρος: Ὁ Μητροπολίτης Αἰμιλιανός.

ΣΤ' - ΕΝ ΒΑΡΑΚΛΗ - ΤΖΟΥΜΑΙΑ

"Ἐθνικὸς Σύνδεσμος",

Πρόεδρος: Δημ. Ρώτσικας.

Ζ' - ΕΝ ΕΔΕΣΣΗ (ΒΟΛΕΝΟΙΣ)

1. "Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν",

Πρόεδρος: Κ. Πέτσος. Διατηρεῖ καὶ φιλαρμονικὴν μουσικὴν.

2. "Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν",

Η' - ΕΝ ΒΑΛΛΟΒΩ

"Ἀδελφότης",

Θ' - ΕΝ ΓΕΥΓΕΛΗ

1. "Ἀδελφότης Κυριῶν",

2. "Ἀδελφότης Ἑλληνίδων Κυριῶν",

Ι' - ΕΝ ΔΟΗΡΑΝΗ

1. "Ἀδελφότης ἀνδρῶν",

2. "Ἀδελφότης Ἑλληνίδων Κυριῶν",

ΙΑ' - ΕΝ ΣΤΡΟΥΜΝΙΤΣΗ

1. "Πολιτικὸς Ἐθνικὸς Σύνδεσμος", Πρόεδρος: Σ. Ἀντωνιάδης.

2. "Φιλόπτωχος Ἀδελφ. Κυριῶν", Πρόεδρος: Κομνηνὴ Πιδῶνη.

3. "Γυμναστικὸς καὶ Κυνηγετικὸς Σύλλογος",

4. "Φιλαρμονικὴ τοῦ Πολιτικοῦ Ἐθν. Συνδέσμου",

ΙΒ' - ΕΝ ΓΕΝΙΤΣΟΙΣ

1. "Φιλόπτωχος Ἀδελφότης",

2. "Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν",

ΙΓ' - ΕΝ ΒΕΡΟΙΑ

Πατριωτικὸς Σύλλογος ἢ "Μέλισσα",

Πρόεδρος: Δ. Τούσας. Γραμματεὺς: Ἰ. Μάρκου.

ΙΑ' - ΕΝ ΚΑΡΛΗΚΟΒΑ (Δράμας).

"Φιλόπτωχος Ἀδελφότης",

Πρόεδρος: Δημ. Κωνσταντίνου. Γεν. Γραμ.: Γιάνκος Βασιλείου.

ΙΕ' - ΔΟΞΑΤΩ (Δράμας).

Ἀδελφότης "Ὁμόνοια",

Πρόεδρος: Δημητρ. Κοτρότσης. Γραμματεὺς: Ι. Δ. Μπέτσος.

ΙΣΤ' - ΕΝ ΝΕΒΕΣΚΗ

Ἑλληνικὴ Ἀδελφότης ἢ "Ἐνωσις",

Διευθυντής: Δημήτριος Μιχαηλίδης.

ΣΗΜ. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουσι καὶ ἐν ἄλλαις κωμοπόλεσι τοῦ Νομοῦ Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες, αἵτινες δι' ἔλλειψιν ἀκριβῶν πληροφοριῶν δὲν ἀναγράφονται.

Πίναξ III.

ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΧΝΙΑΙ ΕΝ Τῷ ΝΟΜῷ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Α' - ΕΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩ

α') Σωματεία.

1. Μουσικὸς Ὀμιλος "Ἡ Λύρα", ἰδρυθεὶς τῷ 1891.

Πρόεδρος: Π. Γραικός. Γραμματεὺς: Π. Ταλίδης.

2. Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Ἑλληνίδων Κυριῶν "Ἡ Ἐργάνη" Ἀθηναῖα, ἰδρυθεῖσα τῷ 1903.

Πρόεδρος: Θάλεια Λιναρά. Γραμματεὺς: Βασιλικὴ Τάνου.

3. "Ἑλληνικὴ λέσχη", ἰδρυθεῖσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Ν. Νικαρούσης. Γραμματεὺς: Π. Γραικός.

β') Συντεχνίαι.

Ἀμπατζήδων. Πρόεδρος: Γ. Δαλέγκας, μέλη 31. Ἀρτοποιῶν. Χρ. Π. Ζαγορίτης, μέλη 15. Βαρελοποιῶν. Πρόεδρος: Στέριος Κῆτε, μέλη 14. Βαφέων. Πρόεδρος: Ι. Σπάσε, μέλη 19. Γαλακτοπωλῶν. Πρόεδρος: Μιχ. Ν. Μετσάρος, μέλη 17. Γουναράδων. μέλη 32. Δοκμετσήδων. Πρόεδρος: Κ. Μπλιδάνης, μέλη 13. Ἐμπόρων. Πρόεδρος: Δ.

Μεγαλομάστορας, μέλη 87. *Ίπποκόμων* μέλη 11. *Καζαν-δξήδων*. Πρόεδρος: Κωνστ. Ναούμ, μέλη 13. *Καπήλων*. Πρόεδρος: Πέτρος Μιχαήλ, μέλη 106. *Κεραμέων*. Πρόεδρος: Στέφ. Ν. Ράπτης, μέλη 8. *Ύφαντων* μέλη 28. *Κηπουρών και Λαχανοπωλών*. Πρόεδρος: Γεώργ. Σαρής, μέλη 51. *Κουρέων*. Πρόεδρος: Πέτρος Σταύρου, μέλη 28. *Κρεοπωλών* μέλη 7. *Υποδηματοποιών*. Πρόεδρος: Δημ. Σιέρμπιν, μέλη 62. *Σανδαλοποιών*. Πρόεδρος: Θεοδόσιος Γεωργίου, μέλη 38. *Παντοπωλών*. Πρόεδρος: Ματθ. Καρνάρης, μέλη 75. *Τεκτόνων (κτιστών)*. Πρόεδρος: Γεώργ. Γκέγκας, μέλη 17. *Φεσοπωλών*. Πρόεδρος: Ναούμ Άπτσε, μέλη 20. *Σιδηρουργών*. Πρόεδρος: Νικ. Μπασιμποζούκ, μέλη . . *Λεπτουργών*. Πρόεδρος: Ναούμ Κυριάκης, μέλη 36. *Ραπτών*. Πρόεδρος: Ναούμ Γκριζου, μέλη 92. *Ωρολογοποιών* μέλη 12. *Ξενοδόχων*. Πρόεδρος: Άθ. Κολιενάρης, μέλη 28. *Κηροποιών*. Πρόεδρος: Σωτ. Λιναροπούλης, μέλη 10. *Όπωροπωλών*. Πρόεδρος: Χρίστος Στεφάνου, μέλη 26. *Σαμαράδων*. Πρόεδρος: Ι. Μπουκοβαλής, μέλη 12. *Υδραγωγέων* μέλη 15. *Έφαπλωματοποιών*. Πρόεδρος: Άθαν. Ναούμ, μέλη 8. *Τραπεζιτών* μέλη 10. *Σχοινάδων*. Πρόεδρος: Ιωάν. Σμίλες, μέλη . . *Ίχθυοπωλών* μέλη . . *Βαμβακοπωλών*. Πρόεδρος: Νικόλαος Γιάννη, μέλη 14.

Β' - EN KOPYTZA

1. Σύλλογος "Αναγέννησις,, ιδρυθείσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Χαράλ. Δάρδας. Γεν. Γραμματεύς: Κωνστ. Σκενδέρης.

2. "Αδελφότης Κυριών,, ιδρυθείσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Κλεάνθη Τρέσκα. Γραμματεύς: Ζωή Έφρ. Γζίνη.

Γ' - EN ΦΑΩΡΙΝΗ

1. "Ελληνική λέσχη,, ιδρυθείσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Θεόδωρος Φιλιππίδης. Γραμματεύς: Ιωάν. Σαπουνάς.

2. "Αδελφότης Κυριών,, ιδρυθείσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Φανή Άργυρίου. Γραμματεύς Άδαμαντία Πέτρου.

Δ' - EN ΣΙΑΤΙΣΤΗ

α) Έν τῇ Χώρα (άνω συνοικία).

"Αδελφότης "Προφήτης Έλλας,, ιδρυθείσα τῷ 1902.

Άντιπρόεδρος: Άλέξ. Οικονομίδης. Γραμματεύς: Φίλιπ. Ευγούρης.

β) Πάντων τῶν έν Σιατιστή Σωματείων προεδρεύει ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Σισανίου.

β) Έν τῇ Γερανεία (ζάτω συνοικία).

1. "Αδελφότης "Άγιος Χριστόφορος,, ιδρυθείσα τῷ 1901.

Άντιπρόεδρος: Χριστόδουλος Ζωγράφος. Γραμματεύς: Χριστόδουλος Γκουτζιαμάνης.

2. "Φιλόπτωχος "Αδελφότης τῶν Κυριών,, ιδρυθείσα τῷ 1906.

Άντιπρόεδρος: Έλ. Χρ. Ζωγράφου. Γραμ.: Άγλαΐα Θ. Οικονόμου.

Ε' - EN ΜΕΓΑΡΟΒΩ

1. "Αδελφότης "ὁ "Άγιος Γεώργιος,, ιδρυθείσα τῷ 1895.

Πρόεδρος: Στέργιος Λιάλτος. Γραμματεύς: Στέργιος Γκοδζιάς.

2. "Πολιτική Λέσχη,, ιδρυθείσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Κ. Λιάλτος. Γραμματεύς: Στέργιος Εὐαγγέλου.

ΣΤ' - EN ΤΥΡΝΟΒΩ

"Φιλόπτωχος "Αδελφότης,, ιδρυθείσα τῷ 1902.

Πρόεδρος: Θεόδ. Τσιαλιαμάνης. Γραμματεύς: Μιχ. Παπαμιχαήλ.

Ζ' - EN ΓΡΕΒΕΝΟΙΣ

1. "Αδελφότης "ὁ Μέγας Άλέξανδρος,,

Πρόεδρος: Θεόδωρος Σπίτος Ιατρός. Γραμματεύς: Θωμάς Έλλα.

2. "Φιλόπτωχος "Αδελφότης Κυριών,,

Πρόεδρος: Χιονία Παπακωνσταντίνου. Ταμίας: Έλένη Λιάνου.

Η' - EN ΚΡΟΥΣΟΒΩ

"Πολιτική "Ελληνική Λέσχη,, ιδρυθείσα τῷ 1908.

Πρόεδρος: Κῦρος Λιάκού.

Θ' - EN ΚΑΣΤΟΡΙΑ

1. "Ελληνική Λέσχη,,

Πρόεδρος: Δ. Φερραίος. Γραμματεύς: Σωτήριος Τουτουνδής.

2. "Φιλόπτωχος "Αδελφότης τῶν Κυριών,,

Πρόεδρος: Κυρία Μπασδέκα. Γραμματεύς: Χαρίκλεια Πατρίνου.

I - EN ΣΟΡΟΒΙΤΣ

“Φιλόπτωχος Ἀδελφότης τῶν Κυριῶν,,

IA' - EN ΚΟΖΑΝΗ

“Ἐθνικὸς Σύλλογος,,

Πρόεδρος: Ἰωάννης Κ. Σιώπης. Γραμματεὺς: Χ. Κούις.

IB' - EN ΕΛΑΣΣΩΝΙ

“Ἐθνικὸς Σύνδεσμος Ὀλοοσσῶν,,

Πρόεδρος: Α. Πιτένης. Γραμματεὺς: Ν. Χαρισίου.

II' - EN ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΩ

“Ἑλλην. Ἐθνικὸς Σύνδεσμος,,

Πρόεδρος: Ι. Γούδος. Γραμματεὺς: Ι. Ππλαθωμάς.

Πίναξ IV.

ΣΩΜΑΤΕΙΑ EN ΕΛΛΑΔΙ

A' - EN ΤΡΙΚΚΑΔΟΙΣ

“Πατριωτικὸς Σύνδεσμος Σαμαριναίων,,

Πρόεδρος: Δημ. Μ. Οικονόμου. Γεν. Γραμματεὺς: Δημ. Ζούκης.

B' - EN ΒΟΛΩ

“Μακεδονικὴ Ἐνωσις,,

Πρόεδρος: Δημ. Βότης. Γεν. Γραμματεὺς: Κωνστ. Κωνσταντινίδης.

Γ' - EN ΛΑΡΙΣΣΗ

“Φιλόπτωχος Μακεδονικὴ Ἀδελφότης,,

Πρόεδρος: Μιχ. Σιώπης. Γεν. Γραμματεὺς: Ἀλέξ. Μιχαηλίδης.

Δ' - EN ΛΑΜΙΑ

“Φιλανθρωπικὸς Σύλλογος Μακεδόνων,,

Πρόεδρος: Ἀναστ. Ν. Κωταζήκος. Γεν. Γραμματεὺς: Γεώργ. Π. Δόλογλος.

Πίναξ V.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝ. ΣΥΛΛΟΓΟΥ "Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ,,

Συνεδρία Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς 30 Ἰανουαρίου 1908

ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ ΧΑΡΙΣΗ ΠΟΥΛΙΟΥ

Γενομένης ἀπαρτίας ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Εἶτα ὁ κ. Πρόεδρος λαμβάνει τὸν λόγον καὶ λέγει πρὸς τὰ μέλη ὅτι σκοπὸς τῆς Συνελεύσεως ταύτης εἶναι, ὅπως ἀκαύσασι τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου. Πρὸς τοῦτο δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ἠλίαν Πηχιῶν, μέλος τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν ἔχουσαν ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς:

Κύριοι,

Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 27 τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 16ης Ἰανουαρίου ε. ε. διώρισεν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κ. Θωμᾶ Σακελλαρίδου, Σταμ. Παπαλαζάρου καὶ Ἠλ. Πηχιῶν, ὅπως προβῆ εἰς τὴν ἐξέλεξιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου κ. Πέτρου Δημητρόφσκη, ἀρχομένης ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου παρελθόντος ἔτους μέχρι τῆς 30ης Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου.

Ἡ ἐνιαύσιος αὕτη διαχείρισις ἀναλυτικῶς ἔχει ὡς ἑξῆς:

I. ΠΙΣΤΩΡΑΕΙΣ

Κατὰ Ἰανουάριον		Ἐκ μεταφορᾶς	
	Δοχ.		Δοχ.
ἐκ τακτικῶν μελῶν..	140.—	Κατὰ Ἀπρίλιον	
ἐκ πωλήσεως λόγων.	37.—	ἐκ τακτικῶν μελῶν..	150.—
ὑπόλ. παρελθ. ἔτους.	310.30	ἐξ ἐπικούρων μελῶν.	65.—
ἦτοι ἐν ὅλῳ	487.30	ἐκ πωλήσεως λόγων.	54.50
Κατὰ Φεβρουάριον		ἐκ συνδρ. ἀλλοδαπ..	59.10
ἐκ τακτικῶν μελῶν..	119.—	ἦτοι ἐν ὅλῳ	328.60
ἐξ ἐπικούρων μελῶν.	5.—	Κατὰ Μάϊον	
ἐκ πωλήσεως λόγων.	4.—	ἐκ τακτικῶν μελῶν..	144.—
ἦτοι ἐν ὅλῳ	128.—	ἐξ ἐπικούρων μελῶν.	20.—
Εἰς μεταφορᾶν	615.30	Εἰς μεταφορᾶν	164.— 943.90

Δοχ.		Δοχ.	
Ἐκ μεταφορᾶς 164.—		Ἐκ μεταφορᾶς 1756.90	
ἐξ ἐκτάκτων συνδρ... 9.—		Κατὰ Σεπτέμβριον Δοχ.	
ἐκ δωρεῶν ἐκτάκτων. 229.—		ἐκ πωλήσεως λόγων . 72.—	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	402.—	ἐξ ἐκτάκτων συνδρ. . 25.—	
Κατὰ Ἰούνιον		ἦτοι ἐν ὄλῳ	97.—
ἐκ τακτικῶν μελῶν . 54.—		Κατὰ Ὀκτώβριον	
ἐξ ἐπικούρ. μελῶν . 35.—		ἐκ πωλήσεως λόγων . 43.50	
ἐκ πωλήσεως λόγων . 26.—		ἐκ συνδρ. ἄλλοδαπ. . 414.20	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	115.—	ἦτοι ἐν ὄλῳ	457.70
Κατὰ Ἰούλιον		Κατὰ Νοέμβριον	
ἐκ τακτικῶν μελῶν . 42.—		ἐκ τακτικῶν μελῶν . 22.—	
ἐξ ἐπικούρων μελῶν . 25.—		ἐκ συνδρ. ἡμερολογ. . 48.30	
ἐκ πωλήσεως λόγων . 66.90		ἦτοι ἐν ὄλῳ	70.30
ἐκ συνδρ. ἄλλοδαπ. . 32.30		Κατὰ Δεκέμβριον	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	166.20	ἐκ συνδρ. ἡμερολογ. . 5.40	
Κατὰ Αὐγουστον		ἐκ πωλήσεως λόγων . 5.—	
ἐκ τακτικῶν μελῶν . 12.—		ἐκ πωλήσ. ἡμερολογ. . 31.80	
ἐκ πωλήσεως λόγων . 6.—		ἦτοι ἐν ὄλῳ	42.20
ἐκ συνδρ. ἄλλοδαπ. . 107.80		Ἐν ὄλῳ λοιπὸν εἰσεπράχθ. δρ. 2424.10	
ἐκ συνδρ. ἡμερολογ. . 4.—		Εἰς ταύτας προσθίετομεν ἐξ ἐντάλ.μ. ὑπ' ἀρ. 20 μὴ πληρ. 20.—	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	129.80	Ἐν ὄλῳ λοιπὸν εἰσεπράχθ. ἐν ὄλῳ δρ. 2444.10	
Εἰς μεταφορὰν 1756.90			

II. ΠΛΗΡΩΜΑΙ

Δοχ.		Δοχ.	
Κατὰ Ἰανουάριον Δοχ.		Ἐκ μεταφορᾶς . . . 613.60	
εἰς διάφορα ἔξοδα . 88.85		Κατὰ Ἀπρίλιον	
εἰς βοηθήματα 18.90		εἰς διάφορα ἔξοδα . . 50.60	
εἰς ἐνοίκιον 45.—		εἰς βοηθήματα 57.—	
εἰς ὑπαλληλίαν 55.—		εἰς ἐνοίκιον 90.—	
εἰς γραφικὴν ὕλην . . 77.—		εἰς ὑπαλληλίαν 115.60	
εἰς χρέη τοῦ Συλλόγ. . 100.—		ἦτοι ἐν ὄλῳ	313.20
εἰς ἀγορὰν βιβλίων . . 6.—		Κατὰ Μαΐον	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	390.75	εἰς διάφορα ἔξοδα . . 29.05	
Κατὰ Φεβρουάριον		εἰς βοηθήματα 132.—	
εἰς διάφορα ἔξοδα . . 41.85		εἰς ὑπαλληλίαν 26.20	
εἰς βοηθήματα 17.—		εἰς γραφικὴν ὕλην . . 13.50	
εἰς ἐνοίκιον 45.—		εἰς μνημόσυνον 32.—	
εἰς ὑπαλληλίαν 70.—		ἦτοι ἐν ὄλῳ	232.75
εἰς γραφικὴν ὕλην . . 35.—		Εἰς μεταφορὰν 1159.55	
εἰς μνημόσυνον 14.—			
ἦτοι ἐν ὄλῳ	222.85		
Εἰς μεταφορὰν 613.60			

Δοχ.		Δοχ.	
Ἐκ μεταφορᾶς 1159.55		Ἐκ μεταφορᾶς 22.20 1687.55	
Κατὰ Ἰούνιον Δοχ.		εἰς ἐνοίκιον 60.—	
εἰς διάφορα ἔξοδα . . 64.50		εἰς ὑπαλληλίαν 60.—	
εἰς βοηθήματα 6.10		εἰς ἔξοδα ἡμερολογ. . 100.—	
εἰς ἐνοίκια 90.—		ἦτοι ἐν ὄλῳ	242.20
εἰς ὑπαλληλίαν 2.—		Κατὰ Νοέμβριον	
εἰς μνημόσυνον 32.—		εἰς διάφορα ἔξοδα . . 48.55	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	194.60	εἰς ἐνοίκιον 60.—	
Κατὰ Ἰούλιον		εἰς ὑπαλληλίαν 31.—	
εἰς διάφορα ἔξοδα . . 3.45		εἰς ἔξοδα ἡμερολογ. . 250.—	
εἰς βοηθήματα 2.—		εἰς ἀγορὰν βιβλίων . . 18.—	
εἰς ὑπαλληλίαν 24.10		ἦτοι ἐν ὄλῳ	407.55
εἰς ἔξοδα ἡμερολογ. . 100.—		Κατὰ Δεκέμβριον	
ἦτοι ἐν ὄλῳ	129.55	δι' ἔξοδα παραστάσεως εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πρίγκη-πος Γεωργίου 18.—	
Κατὰ Αὐγουστον		εἰς διάφορα ἔξοδα . . 9.—	
εἰς διάφορα ἔξοδα . . 29.75		εἰς ταχυδρομικά 7.20	
εἰς βοηθήματα 10.—		εἰς ἔξοδα ἡμερολογ. . 50.—	
εἰς ἐνοίκιον 45.—		ἦτοι ἐν ὄλῳ	84.20
ἦτοι ἐν ὄλῳ	84.75	Ἐν ὄλῳ λοιπὸν ἐδαπανήθησαν δραχμαί 2421.50	
Κατὰ Σεπτέμβριον		Ἐνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω παρατηρηθῆναι ὅτι :	
εἰς διάφορα ἔξοδα . . 38.10		Καθ' ὄλον τὸ ἔτος εἰσεπράχθησαν δραχμαί 2444.10	
εἰς βοηθήματα 11.—		Καθ' ὄλον δὲ τὸ ἔτος ἐδαπανήθησαν 2421.50	
εἰς ἐνοίκιον 60.—		Τούτέστιν ἡ ἐνιαύσιος αὕτη διαχείρισις ἀρῆκε περισσεύμα δραχμ. 22.60	
εἰς ὑπαλληλίαν 10.—			
ἦτοι ἐν ὄλῳ	119.10		
Κατὰ Ὀκτώβριον			
εἰς διάφορα ἔξοδα . . 19.90			
εἰς βοηθήματα 2.30			
Εἰς μεταφορὰν 22.20 1687.55			

Πᾶσαν λοιπὸν τὴν ἐν τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι διαχείρισιν καὶ ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ἐν συνόλῳ ἐξελέγξαντες, παρατηρήσαμεν θαυμαστὴν καὶ λεπτομερῆ ἀκρίβειαν ἐν παντί.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῃ Ἰανουαρίου 1908.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ

Θωμᾶς Σακελλαρίδης

Σταμάτιος Παπαλαζάρου

Ἡλίας Πηχιῶν

Ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνει τὴν ἐκθεσιν ταύτην καὶ λύεται ἡ Συνεδρίασις.

Ὁ Πρόεδρος

ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Ὁ Εἰδ. Γραμματεὺς

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ

Πίναξ VI.

των κατ' είδος καθ' έκαστον μήνα εισπράξεων του Μακεδ. Συλλόγου «ό Μέγας Αλέξανδρος»

Χρονολογία	Τακτικά μέλη	Έπαγγελματάρχαι	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ	Έκ παλαιοσ
Έανουάριος	140	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Φεβρουάριος	119	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Απρίλιος	150	65	54.50	59.10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Μάιος	144	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Έούνιος	54	35	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Έούλιος	42	25	66.90	32.30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Αύγουστος	12	—	6	107.80	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Σεπτέμβριος	—	—	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Οκτώβριος	—	—	43.50	414.20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Νοέμβριος	22	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Δεκέμβριος	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Έξ ενάματισ μη πληρωθέντσ i.2 έφ. 20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Έν όλ.φ.	683	150	314.90	613.40	34	89.50	225	—	4	—	—	—	—

Έν Αθήναισ, τή 31 Δεκεμβρίου 1907.

Ό Ταμίασ

Π. ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ

Πίναξ VII.

των κατ' είδος καθ' έκαστον μήνα πληρωμιών του Μακεδ. Συλλόγου «ό Μέγας Αλέξανδρος»

Χρονολογία	Δόματα έσοδα	Ποσθήματα	Ένομια	Υπαλλήλα	Έρασηκή ύλη	Μνημόσυνα	Έσοδα ημερολογίου	Χρέη	Έγορα βιβλιων	Ένομια		
Έανουάριος	88.85	18.90	45	55	77	—	—	100	6	—	—	—
Φεβρουάριος	41.85	17	45	70	35	14	—	—	—	—	—	—
Απρίλιος	50.60	57	90	115.60	—	—	—	—	—	—	—	—
Μάιος	29.05	132	—	26.20	13.50	32	—	—	—	—	—	—
Έούνιος	64.50	6.10	90	2	—	32	—	—	—	—	—	—
Έούλιος	3.45	2	—	24.10	—	—	100	—	—	—	—	—
Αύγουστος	29.75	10	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Σεπτέμβριος	38.10	11	60	10	—	—	—	—	—	—	—	—
Οκτώβριος	19.90	2.30	60	60	—	—	100	—	—	—	—	—
Νοέμβριος	48.55	—	60	31	—	—	250	—	18	—	—	—
Δεκέμβριος	34.20	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—
Έν όλ.φ.	448.80	256.80	495	393.90	125.50	78	500	100	24	—	—	—

Έν Αθήναισ, τή 31 Δεκεμβρίου 1907.

Ό Ταμίασ

Π. ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίς

Ἀφιέρωσις	3
Διοικητικὸν Συμβούλιον	4
Πρόλογος	5
Κινητὰ ἑορταί	6
Μηνολόγιον	7
Ἱστορικὴ ἀποκάλυψις ὑπὸ Π. Ν. Παπαγεωργίου	13
Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγ. Δημητρίου ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Δ. Ι. Ο.	14
Ποίημα ὑπὸ Σ. Ι. Μαιτσούκα	16
Ἡ εὐεργέτις τοῦ Κόσμου Μακεδονία ὑπὸ Γ. Μιστριώτου	17
Δύο ἀποφθέγματα Φιλίππου ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	22
Πνευματικὴ δράσις ὑπὸ Α. Ι. Ἀρβανίτου	23
Ἐθνικὴ σημασία τοῦ ἔργου τοῦ Ι. Ν. Παπάρη μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ζήση Δ. Ζαριάνη	27
Ἡ Ρουμανικὴ Οὐτοπία ὑπὸ Ἀλμάζ	33
Ἱερὰ Μονὴ τῆς ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ τοῦ Ἱεροδ. Μ. Μακρῆ	41
Μακεδονικαὶ παροιμίαι ὑπὸ Ἀθ. Ἰωαννίδου	42
Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ὑπὸ G. F. Abbot (μετάφρασις Π. Α. Κα- λογεροπούλου)	43
Μακεδονικαὶ παροιμίαι	53
Ἡ νέα ὄψις τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ ἡ ἀναγκαία πολιτικὴ ὑπὸ Φ. Βιεβλίη	54
Ἀποσπάσματα ἐξ ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου Μελά	58
Μακεδονικὰ ἀπηχήματα ὑπὸ Κ. Σ. Γούναρη	65
Ῥοδόπη (ποίημα) ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ	88
Πέλλα μετὰ εἰκόνας	89
Σὲ μιά Ἡρώιδα ὑπὸ Γ. Στρατήγη	90
Ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν «Νοτίων» ὑπὸ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου	91
Δύο ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	95
Στρούμνιτσα μετὰ εἰκόνας	96
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	97
Γόρδιος δεσμὸς (ποίημα) ὑπὸ Πιέρου	98
Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Χ. Π.	101
Μακεδονικαὶ παροιμίαι ὑπὸ Ἀθ. Ἰωαννίδου	102
Αἱ περὶ καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων παρα- δόσεις ὑπὸ Χρ. Γουγοῦση	103
Ὑμνος τῆς Μακεδονίας (ποίημα) ὑπὸ Αἰμιλ. Ἐλευθεριάδου	108
Ὁ τάφος τοῦ Λουκά Σπαντοῦνη κ.τ.λ. ὑπὸ Π. Ν. Παπαγεωργίου μετὰ εἰκόνας	109

Σελίς

Ἐθνικὰ Δίβρης ὑπὸ Χρ. Γουγοῦση	121
Σ' ἓνα σπαθὶ τοῦ 21 (ποίημα) ὑπὸ Αἰμιλ. Ἐλευθεριάδου	122
Καβάλλα μετὰ εἰκόνας	123
Ἡ Τουρκ. μεταπολίτευσις καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Κώ- στα Ἀκριτά	125
Βάρβαροι καθ' Ἑλλήνων (ποίημα) ὑπὸ Ἀλ. Ἀστερίου	132
Μακεδον. Παροιμίαι ὑπὸ Ἀθ. Ἰωαννίδου	133
« Περρασμένα Ξεχασμένα » ὑπὸ Κάλυκος	134
Σ' τὰ θύματα τῶν Βουλγάρων (ποίημα) ὑπὸ Ἀλ. Ἀστερίου	140
Δράμα μετὰ εἰκόνας	141
Οἱ εὐεργέται κ.τ.λ. Σερρῶν ὑπὸ Εὐαγγέλου Γ. Στράτη	142
Ἱστορία τῶν ἐκπαιδευτηρίων Σερρῶν ὑπὸ Εὐαγγέλου Γ. Στράτη ..	144
Ἱστορία τοῦ Νοσοκομείου Σερρῶν μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Εὐαγ. Στράτη	154
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	157
Βιογραφία τοῦ εὐεργέτου Σερρῶν Γρ. Κωνσταντίνου	158
« Ἑλλάς ἐστὶ καὶ ἡ Μακεδονία » ὑπὸ Κ. Ἀσωπίου	160
Ἡ ἐξομολόγησις (ποίημα) ὑπὸ Αἰμιλ. Ἐλευθεριάδου	161
Νεοχώριον μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Γρ. Π. Δημοπούλου	167
Στὸ Βούλγαρον (ποίημα) ὑπὸ Δη. Κόκκου	177
Ἡ Μονὴ τοῦ ἁγ. Μερκουρίου μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Α. Ἀρβανίτου ..	179
Ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	183
Ἡ Ἀνάστασις (ποίημα) ὑπὸ Ν. Λειβαδά	184
Τέλλος Ἀγαπητὸς μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Αἰμιλ. Ἐλευθεριάδου	185
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	191
Τέλλος Ἀγαπητὸς (ποίημα) ὑπὸ Αἰμιλ. Ἐλευθεριάδου	192
Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ὑπὸ Ἀ. Λαμποπούλου	193
Παρήγοροι Ἐλπίδες (ποίημα) ὑπὸ Α. Ἀστερίου	198
Ἀπόφθεγμα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου	199
Ἡ κιομόπολις Βυσόκα ὑπὸ Πιέρου Μακεδόνας	200
Ὁ Μάρτης καὶ τὸ Χελιδόνι (ποίημα) ὑπὸ Αἰμιλ. Ἐλευθεριάδου ..	206
Ὁ γάμος ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ G. Abbot. Μετάφρ. ὑπὸ Ζ. Κοτιώνη.	208
Παῦλος Χαρίσης μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Π. Ν. Α.	228
Μορίχοβον ὑπὸ Γ. Χ. Μόδη	235
Ἡ Σέλιτσα ὑπὸ Δημ. Κιτσοῦ	245
40 Ἡμέραι εἰς τὰ Χιόνια ὑπὸ Γ. Χ. Μόδη	249
Ἀπόσπασμα χειρογράφου ιστογραφικοῦ πίνακος χωρίων τῶν περι- φερειῶν Φλωρίνης, Καστορίας, Πρέσπας κ.τ.λ. συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ ἀεμνήστου μάρτυρος Ἱερέως Παπασταύρου ἐκ Πι- σοδερίου ὑπὸ Σ. Ν. Α.	260
Κλεισούρα ὑπὸ Α. Κ. Ο.	261
Νικόλαος Δραγούμης μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Χ. Πουλίου	262
Στέργιος Δούμπας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Χ. Πουλίου	269
Νικόλαος Δούμπας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ι. Δ.	271
Ἰωάννης Πανταζίδης μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Ι. Δ.	273
Γνωστοὶ ἐκ τῶν ἀγνώστων μετὰ εἰκόνας Ἀναστασίου Βασιλειάδου Κοτζιόγλου ὑπὸ Θ. Α. Β.	278

	Σελίς
Κορυθαῖα μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Εὐλ. Κουρίλλα.....	283
Ἀπὸ τὰς ὑποδοχὰς τῶν ἀνταρτῶν ὑπὸ Πυγμαλίωννος.....	291
Τὰ Τσοῦφλεια Ἐκπαιδευτήρια ἐν Μακεδ. μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Σ. Ν. Δ.....	298
Μαργαρίτης Γ. Δήμιτσας μετὰ εἰκόνας ὑπὸ Χαρίση Παυλίου.....	301
Ἡ ἀναγέννησις τοῦ φιλελλητισμοῦ μετὰ εἰκόνας τοῦ Σίρ Ἐδουάρδου Ἄω ὑπὸ Α. Μ. Ἀνδρεάδου.....	305
Βουλευταὶ Σερβίων μετὰ εἰκόνων.....	308
Βουλευτὴς Μοναστηρίου μετὰ εἰκόνας.....	309
Βουλευταὶ Θεσσαλονίκης.....	310
Βουλευτὴς Σερρῶν μετὰ εἰκόνας.....	310
Πίναξ I δολοφονηθέντες ἐν Μακεδονίᾳ κτλ.....	311—314
» II καὶ III Σωματεῖα καὶ Συντεχνίαι ἐν Μακεδονίᾳ.....	314—320
» IV Μακεδονικὰ Σωματεῖα ἐν Ἑλλάδι.....	320
» V, VI καὶ VII Εἰσπράξεις καὶ πληρωμαὶ.....	321—325

*Πλὴν τῶν σχετικῶν πρὸς τὰ κείμενα εἰκόνων
παρενεβλήθησαν καὶ αἱ ἑξῆς :*

Ὁ Μέγ. Ἀλέξανδρος.....	17	Ἅγιος Γεώργιος ἐν Σέρραις..	153
Ἀριστοτέλης.....	19	Ἀποτύπωμα ἐκ τοῦ κώδικος...	160
Ὁρφανοτροφεῖον Παπαῖρη ἐν Θεσσαλονίκῃ.....	28	Ἡ ἁγία Βαρβάρα Δράμας...	166
Μοναστήριον Μπουκόβου.....	37	Σιδηροδ. Σταθμ. Μοναστηρίου	172
Μοσχόπολις.....	48	Χωρικὴ Νεοχωρίου.....	176
Ἡ γυμναστικὴ ἐν Μοναστηρίῳ	55	Λίμνη Πρέσπας.....	190
Ἔργαστήριον ἀπύρων κορασίων κτλ.....	64	Μονὴ ἁγ. Παύλου ἐν Ἀθῶνι.	194
Ἡμίτομ. ἄμβωνος τοῦ Ε' αἰῶνος	72	Πηγαὶ Δράμας.....	199
Τὸ ἕτερον ἡμίτομον.....	73	Λουτρὰ Λαγκαδᾶ.....	201
Μονὴ Ἰβήρων ἐν Ἀθῶνι....	78	Νεομάρτυς Κυράννα.....	204
Μονὴ Βατοπεδίου ἐν Ἀθῶνι.	83	Μονὴ ἁγ. Λαύρας ἐν Ἀθῶνι.	205
Ἅγία Παρασκευὴ ἐν Κασσάνδρᾳ	85	Μητρόπολις Φλωρίνης.....	210
Ὀλυμπος.....	87	Βέρροια.....	215
Ἀψὶς ἰδρυθεῖσα ἐν Θεσσαλ. κτλ.	94	Ἑλλ. σχολεῖον ἐν Φλωρίνῃ...	224
Θεσσαλονίκη.....	102	Γάμος τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαρακα- τσάνου Φαρμάκη.....	225
Γιανιτσά.....	107	Ἀλιάκμων ποταμὸς.....	227
Ἑλλ. Μητρόπολις Θεσσαλονίκ.	113	Μονὴ Καρακάλου ἐν Ἀθῶνι.	233
Λιμὴν Καβάλλας.....	123	Γεώρ. Πασᾶς Σαρακατσάνος.	235
Παγιαρὲς.....	127	Ἡ ἐν Στατίστη οἰκίᾳ, ἐν ἣ ἐφο- νεύθη ὁ Π. Μελάς.....	243
Φρούριον Καβάλλας.....	131	Ἀρχιεπ. Μαντινείας καὶ Κυνου- ρίας, Θεοφάνης Σιατισταῖς	247
Ἡ Μακεδονία δεσμίαι.....	136	Νάλης πρόκριτος ἐν Γραδεσ- νίτση τοῦ Μοριζόβου.....	250
Ἐδεσσα.....	139	Ἀποψὶς Ἀχρίδος.....	253
Ἀποψὶς Σερρῶν.....	145	Ἅγ. Γεώργιος ἐν Κορυθαῖα.....	284
Ἑλλην. οἰκογέν. Χαλκιδικῆς	148		
Δραγόρης ποταμ. ἐν Μοναστηρ.	151		

ΟΛΙΓΩΝ ΤΙΝΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Σελίς	στίχος	διόρθου
24	17	“Βλώντ (Blunt),,
»	34	» “τουτέστι,,
»	64	» “ἔργαστήριον,,
»	66	» “ς’ τὴν Καλαμπάκα,,
»	67	» “μὲ ἐδίδαξε,,
»	71	» “προόδου των,,
»	89	» “μεγαλεπήβολος,,
»	96	» “Στρυμόνος,,
»	134	» “ξεχασμένα,,
»	175	» “μανουάλιον,,
»	202	» “κεντητικὴν,,
»	211	» “κλονιέσαι,,
»	219	» “ἔξοβεργαίς,,
»	222	» “ἔξοβεργα,, = ἰξόβεργα
»	225	» “ς τὴν καρδιά,,
»	251	» “κατρινοχίτωνες,,
»	283	» “δίωρον,,
»	284	» “ἐμπορευόμενοι,,
»	300	» “δεξιάν,,
»	301	» “δεξιάν,,
»	313	μετὰ τὸν στίχον 3 τῆς δευτέρας στήλης πρόσθετες 23 “Φί- λιπος Καπετανόπουλος, φαρμακοποιός,,